

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

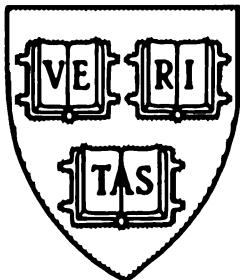
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

**Harvard College
Library**

Gratis

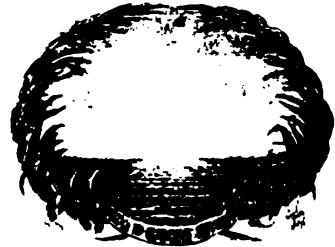
R I G V E D A - S A N H I T A,

LIBER PRIMUS,

SANSKRITÈ ET LATINÈ;

EDIDIT

FRIDERICUS ROSEN.

L O N D O N:

PRINTED FOR THE ORIENTAL TRANSLATION FUND OF GREAT BRITAIN AND IRELAND;

SOLD BY

W M. H. ALLEN & CO., LEADENHALL STREET,

AND

B. DUPRAT, PARIS.

M D C C C X X X V I I I .

~~Ind L 3000.2~~
V
C

Ind L 3000.2
C

LONDON:

Printed by J. L. Cox and Sons, 75, Great Queen Street,
Lincoln's-Inn Fields,

RIG VEDA-SANHITA,

LIBER PRIMUS.

1

2

P R E F A C E.

THE present work, which forms a considerable part of the Rig Véda, appears in an imperfect state. It was the intention of the author to publish the text with a translation, explanatory notes, and an *index verborum*, and to have prefixed to the whole a comprehensive view of the character and manners of the Hindoos in that early period to which the origin of the Védas is to be referred. But a sudden death, in the prime of life, and in the full vigour of his intellectual powers, just after he had completed his thirty-second year, overthrew at once this great project, and interrupted an undertaking for which no one was so well qualified and prepared as himself.

The text and translation only are complete. Of the notes not more than a fourth part is in a finished state ; we are, however, able to give to the friends of Indian literature the satisfactory information, that the remaining part of the notes, and the *index verborum*, will yet be supplied from his posthumous papers, under the care and direction of his father.

The text of this first edition of the collection of the Hymns of the Rig Véda is given from two MSS., one in the library of the Honourable East-India Company, No. 2,133 ; the other, from which the text printed in Roman characters is transcribed, belongs to the private collection of Lady Chambers, and is marked in her Catalogue D : it is in octavo. In this manuscript the words are written separately without regard to the euphonic changes. ♀

In opere editoris autogr. manus iniata est endice. hōrum libri I. Rigveda. mss. Britan.
Nº 5351. E.S.H. n.º 2350 cum scholl. Sopam et apographo testis Martini.

Other MSS. of which the author made use in his notes are—

1. Commentary of Sáyan'áchárya upon the Sanhitá of the Rig Véda ; No. 2,612, in oblong folio.
2. Sámavédíya Árchipá ; No. 2,109. in oblong folio.
3. Vájasanéyí Sanhitá, a collection of the Hymns of the White Yajur-Véda, with the commentary of Mahíd'hara ; No. 2,344, in oblong folio.
4. Aitaréya Bráhman'a, forming a part of the Rig Véda ; No. 697, in oblong folio.
5. Niructa ; No. 1,749, in octavo.
6. Nig'han't'i ; No. 2,106, in oblong folio.

All these MSS. are in the Devanagari character, and belong to the library of the Honourable East-India Company.

The author cites also, occasionally, the translation of the Rev. J. Stevenson, who published about five years ago, at Bombay, a lithographed text and commentary of a part of the Rig Véda Sanhitá, with an English translation which reached London last year.

In every department of Oriental literature, but especially in that of India, we have sustained an almost irreparable loss in the death of this young, but great scholar. It is, however, some consolation, that he has been enabled to effect so much. The present work is indeed but a small part of the design which he had formed and would have been able to accomplish had his life been prolonged. No one since Colebrooke has penetrated so far into the earliest ages of Indian literature, and thrown so much light upon the mystery in which they are involved.

Having soon discovered that the character and genius of the Indian literature and language could only be completely understood by tracing them back to the earliest periods to which the Védas belong, he formed the project of endeavouring to remove the obscurity by which they are surrounded. As an intimation of this, he published in 1830 his *Rig Védæ Specimen*, and although since that time he was occupied with several other literary works, his principal attention was directed to this main object.

Having completed, at the University of Berlin, those studies which he had commenced at Leipsic, at the early age of twenty-two he received a

flattering invitation to become Professor of Oriental Languages in the University of London, then just established. This office he filled with the highest honor to his own character, and the greatest satisfaction to the establishment, as the following passage from the Report made at the University College fully evinces : “ About the same time, the College was also “ deprived of the valuable name and services of Dr. Rosen, the Professor “ of Sanskrit literature. By his distinguished rank as an Oriental scholar, “ and his extensive and accurate knowledge of European philology in “ general, both ancient and modern, he combined attainments which are “ not often found, even separately, in a person of his years ; and their “ union to the extent in which he possessed them, was rare, even among “ the most eminent philologists. His learning was only equalled by his “ modesty, his simple and honest love of truth, his caution in criticism, “ and the excellence of his disposition.”

To this Lord Brougham added :

“ As an Oriental scholar his fame was great all over Europe ; his “ industry was extraordinary, surpassing even that of Germans—himself “ a German.”

His country might indeed feel proud of him as a representative of their character, both in a moral and literary point of view.

His value was fully felt and acknowledged on the Continent, and the desire has often been expressed that he should return ; but anxious to accomplish his design of publishing the Védas, and conceiving that he was placed here in a greater sphere of usefulness, he chose rather to remain in London, where he found such rich and valuable treasures of oriental literature, and such readiness on the part of those to whom they were entrusted to communicate them.

He maintained, however, a constant and uninterrupted connexion with almost all the distinguished scholars on the Continent, and took the liveliest interest in all their labours which were directed to the promotion of oriental literature ; and we may affirm, without fear of being contradicted, that for the last ten years no important oriental publication has been projected on the Continent to which he did not contribute, either by his advice or by the supply of materials.

Although he had acquired so high and honourable a rank as a scholar in oriental philology, the position which he held as a man in the intercourse of society was not less distinguished. With the greatest admiration for his

talents and attainments was ever combined universal respect for his virtues and esteem for his worth. The simplicity of his pure and elevated mind, the gentleness of his manners, and, above all, the genuine kindness of heart which formed the striking feature of his character, secured for him, in an eminent degree, the affection of all who knew him.

The loss of such a man will ever be severely felt by all, but especially by those who were intimately acquainted with him. His numerous friends, both English and German, desirous of giving a visible proof of their deep regret, have presented to his father a marble bust of him, executed by Richard Westmacott, as a mark of their great sympathy, and have erected, over his grave, a monument, with the following inscription :

BENEATH ARE DEPOSITED THE MORTAL REMAINS
OF
FREDERICK AUGUSTUS ROSEN,
DOCTOR OF PHILOSOPHY,
PROFESSOR OF SANSCRIT IN UNIVERSITY COLLEGE.
HE WAS BORN IN HANOVER, SEPTEMBER 2nd, M.DCCC.V.
AND DIED IN LONDON, SEPTEMBER 12th, M.DCCC.XXXVII.
AGED XXXII.
THIS MONUMENT IS ERECTED TO HIS MEMORY
BY HIS ENGLISH FRIENDS.
AS A TRIBUTE OF RESPECT FOR HIS WORTH
AS A MAN,
AND OF ADMIRATION FOR HIS ACQUIREMENTS
AS A PROFOUND ORIENTAL SCHOLAR.

To him we may apply the words of the poet :

“ Wer den Besten seiner Zeit genug gethan,
“ Der hat gelebt für alle Zeiten.”

RIK-SANHITA,

ID EST

HYMNORUM COLLECTIO.

LIBER PRIMUS.

LECTIO PRIMA.

SECTIONIS PRIMÆ CAPUT PRIMUM.

HYMNUS I. [I.]

- १ अग्निमीले पुरोहितं यज्ञस्य देवभूत्विजं । होतारं रत्नधातमं ॥
- २ अग्निः पूर्वेभिर्षिभिरीड्यो नूतनैरुत । स देवां एह वक्षति ॥
- ३ अग्निना रयिमश्चवत्पोषमेव दिवे दिवे । यशसं वीरवत्तमं ॥
- ४ अग्ने यं यज्ञमध्वरं विश्वतः परिभूरसि । स इद्वेषु गच्छति ॥
- ५ अग्निहोता कविक्रतुः सत्यश्चित्रश्रवस्तमः । देवो देवेभिरागमत् ॥१॥

I.

- १ *Agnim īle puraḥ-hitaṁ yajnasya devam ṛitvijaṁ hotūraṁ ratna-dhūtamam̄.*
- २ *Agniḥ pūrvebhīḥ ṛishi-bhīḥ īdyāḥ nūtanaiḥ uta saḥ devān ā iha vakshati.*
- ३ *Agninā rayim aśnavat poshaṁ eva dive-dive yaśasam̄ vīravat-tamam̄.*
- ४ *Agne yām yajnaṁ adhvaram̄ viśvataḥ pari-bhūḥ asi saḥ it deveshu gachhati.*
- ५ *Agniḥ hotā kavi-kratuḥ satyāḥ chitraśravaḥ-tamaḥ devaḥ devebhīḥ ā gamat.(1)*

I.

१ Agnim celebro antistitem, sacrificii divinum sacerdotem, vocatorem thesauris ditissimum. २ Agnis pristinis vatibus laudabilis recentibusque, is deos hoc advehito. ३ Per Agnim opulentia fruitur vir religiosus, sese adaugente de die in diem, gloriosa, fortem prosapiam conferente. ४ Agnis ! quod sacrificium incolume undique amplecteris, id ad deos pervenit. ५ Agnis, vocator, gratum faciens, verax, varie gloriosissimus, deus cum diis venito.

६ यदङ्गं दाशुषे त्वमग्ने भद्रं करिष्यसि । तवेत्तस्त्यमङ्गिरः ॥
 ७ उप त्वाग्ने दिवे दिवे दोषावस्तधिया वयं । नमो भरन्त एमसि ॥
 ८ राजन्तमध्वराणां गोपामृतस्य दीदिविं । वर्धमानं स्वे दमे ॥
 ९ स नः पितेव सूनवे ग्ने सूपायनो भव । सचस्वा नः स्वस्तये ॥२॥

HYMNUS II. [II.]

1.

१ वायवायाहि दर्शतेमे सोमा अरंकृताः । तेषां पाहि शुधी हवं ॥
 २ वाय उक्थेभिर्जरन्ते त्वामच्छा जरितारः । सुतसोमा अहर्विदः ॥
 ३ वायो तव प्रपृच्छती धेना जिगाति दाशुषे । उरुची सोमपीतये ॥

६ *Yat anga dāshushe tvām Agne bhadram karishyasi tuva it tat satyam Angirah.*
 ७ *Upa tvā Agne dive-dive doshā-vastah dhiyā vayam namaḥ bharantah ā imasi.*
 ८ *Rājantaṁ adhvarāṇām gopām ritasya dīdivim vardhamānaṁ sve dame.*
 ९ *Sah nah pitā-iva sūnave Agne su-upāyanaḥ bhava sachasva nah svastaye.(2)*

II.—I.

१ *Vāyo ā yāhi darṣata ime somāḥ aram-krītāḥ teshām pāhi śrudhi havām.*
 २ *Vāyo ukthebhīḥ jarante tvām achha jaritāraḥ sutā-somāḥ ahaḥ-vidāḥ.*
 ३ *Vāyo tava pra-princhaṭī dhenā jigūti dāshushe urūchī soma-pitaye.*

⁶ Quidquid, heus! cultori tu, Agnis! salutare facturus es, tibimetipsi id profecto *salutare erit*, Angiras! ⁷ Te, Agnis! quotidie noctu interdiuque mente nos venerabundi adimus, ⁸ Nitentem, sacrificiorum rati *præmii* custodem, splendidum, crescentem in domicilio tuo. ⁹ Tu nobis, pater veluti filio, Agnis! aditu facilis esto; adesto nostræ felicitatis gratia.

II.—I.

¹ Vayus! veni, conspiciende! hæc libamina parata sunt: de iis bibe; audi invocationem. ² Vayus! carminibus laudant te hic laudatores, parata libamina offerentes, festorum dierum gnari. ³ Vayus! tua approbans vox adit cultorem; multos adit, propter libaminis potum.

2.

- १ इन्द्रवायू इमे सुता उप प्रयोभिरागतं । इन्द्रवो वामुशन्ति हि ॥
- २ वायविन्द्रश्च चेतथः सुतानां वाजिनीवसू । तावायातमुप द्रवत् ॥३॥
- ३ वायविन्द्रश्च सुन्वत आयातमुप निष्कृतं । महिवत्था धिया नरा ॥

3.

- १ मित्रं हुवे पूतदक्षं वर्णं च रिशादसं । धियं घृताचीं साधन्ता ॥
- २ ऋतेन मित्रावरुणावृतावृधावृतस्पृशा । क्रतुं वृहन्तमाशाथे ॥
- ३ कवी नो मित्रवरुणा तुविजाता उरुक्षया । दक्षं दधाते अपसं ॥४॥

2.

- १ *Indravāyū ime sutāḥ upa prayah-bhiḥ ā gataṁ indavaḥ vām uṣanti hi.*
- २ *Vāyo Indraḥ cha chetathāḥ sutānām vājīnī-vasū tau ā yātaṁ upa dravat.* (3)
- ३ *Vāyo Indraḥ cha sunvataḥ ā yātaṁ upa niḥ-kṛitaṁ makshu itthā dhiyā narā.*

3.

- १ *Mitram̄ huve pūta-daksham̄ Varuṇam̄ cha riṣādasaṁ dhiyam̄ ghritāchīm̄ sādhantā.*
- २ *Ritena Mitrāvaruṇau ṛita-vṛidhau ṛita-spriṣṭā kratum̄ brihantaṁ āśāthe.*
- ३ *Kavi naḥ Mitrāvaruṇā tuvi-jātau uru-kshayā daksham̄ dadhāte apasam̄.* (4)

2.

- १ *Indra Vayusque! hæc libamina parata sunt: venite cum cibis: liquores enim vos desiderant.* २ *Vayus et Indra! animadvertisite parata libamina, apud sacrificia commorantes! vos accedite celeriter.* ३ *Vayus et Indra! ad libantis accedite sacerdotem celeriter sane propter precem, viri!*

3.

- १ *Mitram voco puro robore præditum, Varunamque hostium consumtorem, vota pluviam flagitantia implentes.* २ *Cum rato piorum operum præmio, Mitra et Varuna! aquam accumulantes, aquam commoventes! sacrificium amplum accepistis.* ३ *Sapientes, nobis, Mitras et Varunas, multis auxilio nati, multorum refugium, vires sustentant atque opus.*

1
Mitram.

HYMNUS III. [III.]

1.

1 अश्विना यज्वरीरिषो द्रवत्पाणी शुभस्पती । पुरमुजा चनस्यतं ॥
 २ अश्विना पुरदंससा नरा शक्तिराधिया । धिष्या वनतं गिरः ॥
 ३ दत्ता युवाकवः सुता नासत्या वृक्तबहिषः । आयातं स्त्रवर्तनी ॥

2.

1 इन्द्रायाहि चित्रभानो सुता ईमे त्वायवः । अण्वीभिस्तना पूतासः ॥
 2 इन्द्रायाहि धियेषितो विप्रजूतः सुतावतः । उप ब्रह्माणि वाघतः ॥
 3 इन्द्रायाहि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिवः । सुते दधिष्ठ नशनः ॥५॥

III.—1.

1 *Aśvinā yajvariḥ iṣahṝ dravat-pāṇī śubhah patī puru-bhujā chanasyataṁ.*

2 *Aśvinā puru-dañṣasā narā ṣavīrayā dhiyā dhiṣhlyā vanataṁ giraḥ.*

3 *Daśrā yuvākavaḥ sutāḥ nāsatyā vṛikta-barhishaḥ ā yātaṁ rudra-vartanī.*

2.

1 *Indra ā yāhi chitra-bhāno sutāḥ ime tvā-yavaḥ aṇvibhiḥ tanā pūtāsaḥ.*

2 *Indra ā yāhi dhiyā iṣhitaḥ vipra-jūtaḥ sutā-vataḥ upa brahmāṇi vāghataḥ.*

3 *Indra ā yāhi tūtujānaḥ upa brahmāṇi hari-vaḥ sute dadhishva nah chanaḥ.* (5)

III.—1.

1 Asvini ! sacrificales cibos, velocibus manibus prædicti, puræ *immolationis* custodes ! magnis brachiis conspicui ! gratos habete. 2 Asvini, sacrificiis dientes, viri ! appropinquante mente, illustres ! exaudite preces. 3 Deletores hostium, veraces ! libamina parata sunt in purgatis stragulis collocata; venite, victorum viis incidentes !

2.

1 Indra ! veni, pulchre splendens ! parata sunt hæc libamina, te desiderantia, digitis, semper purificata. 2 Indra ! veni, obsecratione commotus, a sapientibus concitatus, libantis ad preces sacerdotis. 3 Indra ! veni prope-rans ad preces, fulvis equis vehens ! in libamine accipe nostrum cibum.

3.

१ ओमासश्वर्णीधृतो विश्वे देवास आगत । दाश्वांसो दाशुषः सुतं ॥
 २ विश्वे देवासो अप्तुरः सुतमागन्त तूर्णयः । उत्त्रा इव स्वसराणि ॥
 ३ विश्वे देवासो अस्त्रिधृहिमायासो अदुहः । मेधं जुषन्त वह्नयः ॥ ५

4.

१ पावका नः सरस्वती वाजेभिर्विजिनीवती । यज्ञं वष्टु धियावसुः ॥
 २ चोदयित्री सूनृतानां चेतन्ती सुमतीनां । यज्ञं दधे सरस्वती ॥ ६
 ३ महोअर्णः सरस्वती प्रचेतयति केतुना । धियो विश्वा विराजति ॥ ६ ॥

3.

१ *Omāsaḥ charshaṇi-dhṛitah Viṣve Devāsaḥ ā gata dāśvānsaḥ dāśushaḥ sutam.*
 २ *Viṣve Devāsaḥ ap-turāḥ sutam ā ganta tūrṇayaḥ usrāḥ iva svasarāṇi.*
 ३ *Viṣve Devāsaḥ asridhaḥ ehi-māyāsaḥ adruhaḥ medhaṁ jushanta vahnayaḥ.*

4.

१ *Pāvakā naḥ Sarasvatī vājebhiḥ vājinī-vatī yajnaṁ vashtu dhiyā-vasuh.*
 २ *Chodayitri sūnṛitānām chetanī su-matīnām yajnaṁ dadhe Sarasvatī.*
 ३ *Mahaḥ arṇaḥ Sarasvatī pra chetayati ketunā dhiyah viṣvāḥ vi rājati. (6)*

3.

¹ Opitulatores, hominum sustentatores, Visvadevæ! venite, largitores, ad cultoris paratum libamen. ² Visvadevæ, pluviam dantes, paratum libamen adeunto veloces, solares radii veluti dies adeunt. ³ Visvadevæ, interitus expertes, providi, illæsi, sacrificale butyrum animadvertunto divitiarum portatores.

4.

¹ Lustrans Sarasvati, cibum flagitante prece vocata, cibis nos oblectando sacrificium nostrum gratum habeto, orantibus divitias tribuens. ² Excitatrix verorum sermonum, interpres fausta meditantium, sacrificium obtinuit Sarasvati. ³ Magnum æquor Sarasvati manifestat impetu suo; mentes omnes collustrat.

CAPUT SECUNDUM.

HYMNUS I. [IV.]

१ सुरूपकृत्तुमूतये सुदुधाभिव गोदुहे । जुहूमसि द्यवि द्यवि ॥
 २ उप नः सवनागहि सोमस्य सोमपाः पिब । गोदा इद्रेवतो मदः ॥
 ३ अथा ते अन्तमानां विद्याम सुमतीनां । मा नो अति ख्य आगहि ॥
 ४ परेहि विग्रमस्तृतभिन्द्रं पृच्छा विपश्चितं । यस्ते सखिभ्य आ वरं ॥
 ५ उत ब्रुवन्तु नोनिदो निरन्यतश्चिदारत । दधाना इन्द्र इद्वः ॥७॥
 ६ उत नः सुभगां अरिवोचेयुर्दस्म कृष्यः । स्यामेदिन्द्रस्य शर्मणि ॥
 ७ एमाशुमाशवे भर यज्ञश्रियं नृमादनं । पतयन्मन्दयत्सखं ॥

IV.

१ *Surūpa-kṛitnum ūtaye sudughām-iva go-duhe juhūmasi dyavi-dyavi.*
 २ *Upa nah savanā ā gahi somasya soma-pāḥ piba go-dāḥ it revataḥ madaḥ.*
 ३ *Atha te antamānām vidyāma su-matīnām mā nah ati khyah ā gahi.*
 ४ *Parā iki vigrām astṛitaṁ Indram̄ prichha vipāḥ-chitām yaḥ te sakhi-bhyah ā varām.*
 ५ *Uta bruvantu nah nidaḥ niḥ anyataḥ chit ārata dadhānāḥ Indre it duvaḥ. (7)*
 ६ *Uta nah su-bhagān arīḥ vocheyuḥ dasma kṛishṭayaḥ syāma it Indrasya ḫarmanī.*
 ७ *Ā īm āśum āśave bhara yajna-śriyām nṛi-mādanām patayat mandayat-sakhañ.*

IV.

¹ Praeclara opera perficientem *Indram* ad auxilium vocamus de die in diem, *vaccam* lac præbentem veluti ad *bubulcum* vaccas mulgentem. ² Nostras immolations adi; de libamine, libaminis potor! bibe; vaccas largiens est illud divitis *tui* gaudium. ³ Tunc inter tibi proximos conspiciamus *te*, inter fausta meditantes; ne, nos prætereundo, *aliis quam nobis te* manifestes; veni. ⁴ *Tu, hujus sacrificii auctor!* adi sapientem inviolatum *Indram*; (interroga peritum *sacerdotem*;) qui *Indras* tuis sociis undique præsidium est. ⁵ Etiam laudanto *Indram* nostri *vates*; (vituperatores! aliorum quoque discedite;) ducentes *Indræ* hanc pompa. ⁶ Quin nos beatos ini-mici prædicent, *hostium* necator! homines; simus hujus *Indræ* in salute. ⁷ Hunc promtum *liquorem* celeri *Indræ* offer, sacrificium exornantem, viros exhilarantem, *pia opera* adipiscentem, gaudium ferentis *Indræ* socium.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

८ अस्य पीत्वा शतक्रतो धनो वृत्राणामभवः । प्रावो वाजेषु वाजिनं॥
 ९ तं त्वा वाजेषु वाजिनं वाजयामः शतक्रतो । धनानाभिन्द्र सातये॥
 १० योरायो वनिर्भहान्तसुपारः सुन्वतः सखा । तस्मा इन्द्राय गायत ॥८॥

HYMNUS II. [V.]

१ आ त्वेता निषीदतेन्द्रभिप्रगायत । सखायः स्तोमवाहसः ॥
 २ पुरुतमं पुरुणाभीशानं वार्याणां । इन्द्रं सोमे सचा सुते ॥
 ३ स धा नो योग आभुवत् स राये स पुरन्धाणां । गमद्वाजेभिरा स नः॥
 ४ यस्य संस्थे न वृष्टते हरी समत्सु शत्रवः । तस्मा इन्द्राय गायत ॥
 ५ मुतपाद्वे मुता इमे शुचयो यन्ति वीतये । सोमासो दध्याशिरः ॥९॥

८ Asya pītvā Sata-krato ghanaḥ Vṛitrāṇāṁ abhavaḥ pra āvah vājeshu vājinām.

९ Tam tvā vājeshu vājinām vājayāmaḥ Sata-krato dhanānām Indra sātaye.

१० Yaḥ rāyah avanīḥ mahān su-pāraḥ sunvataḥ sakhā tasmai Indrāya gāyata. (8)

V.

१ Ā tu ā ita ni sīdata Indram abhi pra gāyata sakhyāḥ stoma-vāhasaḥ.

२ Puru-tamām purūṇām iṣānaṁ vāryāṇām Indram some sachā sute.

३ Saḥ gha naḥ yoge ā bhuvat saḥ rāye saḥ purām-dhyām gamat vājebhiḥ ā saḥ nuḥ.

४ Yasya sām-she na vṛinivate harī samat-su ṣatravaḥ tasmai Indrāya gāyata.

५ Suta-pāvne sutāḥ ime ṣuchayāḥ yanti vītaye somāsaḥ dadhi-ūśirāḥ. (9)

८ De hoc liquore postquam biberas, Satakratus! occisor Vritrarum eras: servasti in præliis præliatorem. ९ Illum te in præliis præliantem nutrimus, Satakratus! divitiarum acquisitionis caussa, Indra! १० Qui divitiarum custos est, magnus, fausta peragens, libantis amicus, illi Indræ carmina canite.

V.

१ Celeriter huc accedite, considite, Indram *cantu* laudate, amici, sacra ferentes! २ Laudate multos *hostes* vexantem, multorum optabilium *thesaurorum* dominum Indram, libamine simul parato. ३ Is utique nobis acquirendi caussa adsit, is divitiarum caussa, is propter omnigenam sapientiam; accedat cum cibis ille ad nos. ४ Cujus currui *junctos* fulvos *equos* non sustinent in præliis hostes, illi Indræ canite *laudem*. ५ Libaminum potori parata hæc pura adeunt ad cœnam libamina, lactis coagulo sacrata.

६ त्वं सुतस्य पीतये सद्यो वृद्धो अजायथा: । इन्द्र उथैष्याय सुक्रतो ॥
 ७ आ त्वा विशन्त्वाशवः सोमास इन्द्र गिर्वणः । शं ते सन्तु प्रचेतसे ॥
 ८ त्वां स्तोभा अवीवृधन्त्वामुक्था शतक्रातो । त्वां वर्धन्तु नो गिरः ॥
 ९ अक्षितोतिः सनेदिमं वाजमिन्द्रः सहस्रिणं । यस्मिन्विश्वानि पौस्या ॥
 १० मा नो मर्ता अभिदृहन्तनूनामिन्द्र गिर्वणः । ईशानो यवया वधं ॥१०॥

HYMNUS III. [VI.]

१ युञ्जन्ति ब्रध्मरूषं चरन्तं परितस्थुषः । रोचन्ते रोचना दिवि ॥
 २ युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणा धृष्णू नृवाहसा ॥
 ३ केतुं कृष्णवन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुषज्जिरजायथा: ॥

6 *Tvāṁ sutasya pītaye sadyah vriddhaḥ ujāyathāḥ Indra jyaishṭhyāya su-krato.*
 7 *Ā tvā viṣantu ḫasavāḥ somāsaḥ Indra girvaṇaḥ ṣam te santu pra-chetase.*
 8 *Tvāṁ stomāḥ avīvridhan tvāṁ ukthā Sata-krato tvāṁ vardhantu naḥ giraḥ.*
 9 *Akshita-ūtih sanet imām rājām Indrah sahasriṇām yaśmin visvāni pauṣṇyā.*
 10 *Mā nuḥ marītāḥ abhi druhan tanūnām Indra girvaṇaḥ iṣānaḥ yavaya vadham.* (10)

VI.

1 *Yunjanti bradhnām arushām charantām pari tasthushaḥ rochante rochanā divi.*
 2 *Yunjanti asya kāmyā harī vi-pakshasā rathe ṣonā dhṛishṇū nṛi-vāhasā.*
 3 *Ketuṁ kṛiṇvan aketave peṣaḥ maryāḥ apeṣase sam̄ ushat-bhiḥ ujāyathāḥ.*

6 Tu libaminis bibendi caussa statim adultus nascebaris, Indra ! et deorum principatus caussa, fausta agens ! 7 Te adeunto prointa libamina, Indra, cantibus laudate ! gaudium tibi sunto sapienti. 8 Te hymni amplificarunt, te carmina, Satakratus ! te amplificanto nostræ cantilenæ. 9 Non imminutum auxilium præbens Indras fruatur hoc *sacrificiali* cibo multiplici, in quo omnes *insunt* masculæ virtutes. 10 Ne nostra mortales lœdant corpora : Indra, cantibus laudate ! potens averte cædem.

VI.

1 Junctim nuncupant nitidum, integrum, mobilemque *Indram* hic illic habitantes *homines* : fulgent fulgores ejus in cœlo. 2 *Aurigæ* jungunt ejus exoptandos fulvos bijugos *equos* currui, rubentes, robustos, viros vehentes. 3 Speciem faciens specie parenti, formam, mortales ! forma destituto, illucentibus *auroræ radiis*, tu, *Indra* ! nascebaris.—4 Statim profecto post im-

*Noir grütt h. Verbiend mit den die Grüttage beschränkt
die Mordet / Testesich / über Leib der Todes*

४ आदह स्वधामनु पुनर्गर्भत्वमेरिरे । दधाना नाम यज्जियं ॥
 ५ वीलु चिदास्तुभिर्गुहा चिदिन्द्र वद्विभिः । अविन्द उस्त्रिया अनु ॥११॥
 ६ देवयन्तो यथा मतिमच्छा विद्वसुं गिरः । महाभूषत श्रुतं ॥
 ७ इन्द्रेण सं हि दृक्षसे संजग्मानो अविभ्युषा । मन्दू समानवर्चसा ॥
 ८ अनवद्यैरभिद्युभिर्मखः सहस्वदर्चति । गणैरिन्द्रस्य काम्यैः ॥
 ९ अतः परिज्ञानाग्हि दिवो वा रोचनादधि । समस्मिन्नुक्तुते गिरः ॥
 १० इतो वा सातिमीमहे दिवो वा पार्थिवादधि । इन्द्रं महो वा रजसः ॥१२॥

४ *Āt aha svadhām̄ anu punaḥ garbha-tvām̄ ā-īrīre dadhānāḥ nāma yajniyām̄.*
 ५ *Vīlu chit ūrujatnu-bhiḥ guhā chit Indra vahni-bhiḥ avindāḥ usriyāḥ anu.* (11)
 ६ *Deva-yantaḥ yathā matiṁ achha vidat-vasuṁ giraḥ mahām̄ anūshataḥ śrutam̄.*
 ७ *Indreṇa saṁ hi dṛikshase saṁ-jagmānaḥ abibhyushā mandū samāna-varcasā.*
 ८ *Anavadyaiḥ abhidyu-bhiḥ makhaḥ sahasvat archati gaṇaiḥ Indrasya kāmyaiḥ.*
 ९ *Ataḥ pari-jman ā gahi divaḥ vā rochanāt adhi saṁ asmin ḥinjate giraḥ.*
 १० *Itaḥ vā sātiṁ īmahe divaḥ vā pārthivāt adhi Indram̄ mahaḥ vā rajasaḥ.* (12)

plorationem denuo *nubem*, tanquam ventris speciem, excitarunt *Marutes*, possidentes nomen sacrandum. ^५ Firmum quoque *locum* effringentibus, vehentibus *Marutibus adjutus*, *Indra!* in caverna etiam reperisti vaccas. ^६ Deos desiderantes hymni, tanquam consiliarium, hic *potentiam* indicantibus divitiis præditum magnum *Marutum cætum* laudaverunt celebratum. ^७ Cum *Indra* enim conspiceris congregiens intrepido: *vos ambo estis* læti, communi splendore nitentes. ^८ Irreprehensis, cœlum adeuntibus catervis desiderandis *sociatum* *Indram* sacrificium magnopere desiderat. ^९ *Marutum caterva!* illic circumiens veni, cœlitusve, de nitido *sole* superne: *sacerdos* in hoc *sacrificio* enunciat hymnos. ^{१०} Vel hinc donum precamur *Indram*, vel de cœlo super terra, vel ex alto aere.

HYMNUS IV. [VII.]

1 इन्द्रमिहाथिनो वृहदिन्द्रमर्केभिरकीणः । इन्द्रं वाणीरनूषत ॥
 2 इन्द्र इज्योः सचा संमिश्रु आ वचोयुजा । इन्द्रो वज्री हिरण्ययः ॥
 3 इन्द्रो दीर्घीय चक्षस आ सूर्यं रोहयद्विवि । वि गोभिरद्विमैरयत् ॥
 4 इन्द्र वाजेषु नो व सहस्रप्रधनेषु च । उम उमाभिरुतिभिः ॥
 5 इन्द्रं वयं महाधन इन्द्रमर्भे हवामहे । युजं वृत्रेषु वज्रिणं ॥१३॥
 6 स नो वृषन्नमुं चरुं सत्रादावन्नपावृधि । अस्मभ्यमप्रतिष्कृतः ॥
 7 तुञ्जे तुञ्जे य उत्तरे स्तोमा इन्द्रस्य वज्रिणः । न विन्दे अस्य मुषुतिं ॥
 8 वृषा यूथेव वंसगः कृष्णरियत्योजसा । ईशानो अप्रतिष्कृतः ॥

VII.

1 *Indram it gāthinaḥ brihat Indram arkebhīḥ arkiṇāḥ Indram vāṇīḥ anūshata.*
 2 *Indraḥ it haryoḥ sachā saṁ-miṣlaḥ ā vachah-yujā Indraḥ vajrī hiraṇyayaḥ.*
 3 *Indraḥ dīrghāya chakshase ū sūryam̄ rohayat divi vi gobhiḥ adrim̄ airayat.*
 4 *Indra vājeshu naḥ ava sahasra-pradhaneshu cha ugraḥ ugrābhīḥ ūti-bhīḥ.*
 5 *Indram vayam̄ mahā-dhane Indram arbhe havāmahe yujam̄ vṛitreshu vajriṇam̄.* (13)
 6 *Saḥ naḥ vṛishan amum̄ charum̄ satrā-dāvan apa vṛidhi asmabhyaṁ aprati-skutah.*
 7 *Tunje-tunje ye ut-tare stomāḥ Indrasya vajriṇāḥ na vindhe asya su-stutim̄.*
 8 *Vṛishā yūthā-iva vañsagah kṛishṇīḥ iyarti ojasā iṣānah aprati-skutah.*

VII.

¹ Indram illum cantores magnum, Indram hymnis hymnorum recitatores, Indram preces celebrarunt. ² Indras ille fulvis cum equis omnia contingens, dicto jugatis, Indras teliger, auro fulgens. ³ Indras longi prospectus caussa solem surgere jussit in cœlo; radiis mundum excitavit. ⁴ Indra! in certaminibus nos adjuva, et in prœliis mille prædarum genera procurantibus, horrendus horrendis auxiliis. ⁵ Indram nos propter magnas divitias, Indram propter parvas vocamus, opitulatorem erga hostes, teligerum. ⁶ Ille tu nobis, pluvie! hanc nubem, frugum dator! aperi, nobis haud recusans. ⁷ Unicuique deo quæ alia recitantur carmina, ea sunt Indræ teligeri: non invenio illius idoneam laudem. ⁸ Pluvius ille, greges quasi adiens taurus,

९ य एकश्चर्षणीनां वसूनाभिरज्यति । इन्द्रः पञ्च क्षितीनां ॥
 १० इन्द्रं वो विश्वतस्परि हवामहे जनेभ्यः । अस्माकमस्तु केवलः ॥१४॥

CAPUT TERTIUM.

HYMNUS I. [VIII.]

१ इन्द्र सानसि रयिं सजित्वानं सदासहं । वर्षिष्ठमूतये भर ॥
 २ नि येन मुष्टिहत्यया नि वृत्रा रुणधामहे । त्वोतासो न्यर्वता ॥
 ३ इन्द्र त्वोतास आ वयं वज्रं घना ददीमहि । जयेम सं युधि स्पृधः ॥
 ४ वयं शूरेभिरस्तुभिरिन्द्र त्वया युजा वयं । सासखाम पृतन्यतः ॥
 ५ महां इन्द्रः परश्च नु महित्वमस्तु वज्रिणे । द्यौर्ने प्रथिना शवः ॥१५॥

९ *Yah ekaḥ charshaṇīnāṁ vasūnām irajyati Indraḥ pancha kṣitīnām.*

१० *Indraī vaḥ viśvataḥ pari havāmahe janebhyah asmākam astu kevalaḥ.* (14)

VIII.

१ *Ā Indra sānasim̄ rayim̄ sajītvānam̄ sadā-saham̄ varshishīham̄ ūtaye bhara,*
 २ *Ni yena mushī-hatyayā ni vṛitṛā ruṇadhāmahai tvā-ūtāsaḥ ni arvatā.*
 ३ *Indra tvā-ūtāsaḥ ā vayaṁ vajraṁ ghanā dadīmahi jayema saṁ yudhi spṛidhaḥ.*
 ४ *Vayaṁ śūrebhiḥ astri-bhiḥ Indra tvayā yujā vayaṁ sasahyāma pṛitanyataḥ.*
 ५ *Mahān Indraḥ paraḥ cha nu mali-tvām̄ astu vajriṇe dyauḥ na prathinā ṣavaḥ.* (15)

homines visitat potentia, dominus haud recusans. ^९ Qui unus hominibus *atque* thesauris imperat Indras, *idem etiam* quinque tribubus *p̄aeest*. ^{१०} Indram vobis ubique circum homines *versantem* vocamus: nobis esto peculiaris.

VIII.

^१ Indra! auream opulentiam victorias conferentem, semper victricem, vetustissimam, ad auxilium adfer, ^२ per quam semper manuum ictu inimicos repellamus, a te adjuti equo. ^३ Indra! te adjuti nos telum clavam quic prehendimus: devincimus in certamine hostes. ^४ Nos militibus jaculatoribus, Indra! te opitulante nos devincimus hostes. ^५ Magnus est Indras grandisque sane: majestas esto teligero: cœlum veluti amplitudine est illius potentia. ^६ Tum qui in certamine te invocant voti compotes fiunt,

६ समोहे वा य आशत नरस्तोकस्य सनितौ । विप्रासो वा धियायवः॥
 ७ यः कुक्षिः सोमप्रातमः समुद्र इव पिन्वते । उर्वीरापो न काकुदः॥ ॥
 ८ एवा द्यस्य सूनृता विरशी गोमती मही । पक्वा शाखा न दाशुषे ॥
 ९ एवा हि ते विभूतय उतय इन्द्र मावते । सद्यचित्सन्ति दाशुषे ॥
 १० एवा द्यस्य काम्या स्तोम उक्थं च शंस्या । इन्द्राय सोमपीतये ॥ १६ ॥

HYMNUS II. [IX.]

१ इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो विश्वेभिः सोमपर्वभिः । महां अभिष्ठिरोजसा ॥
 २ एमेनं सृजता सुते मन्दिमिन्द्राय मन्दिने । चक्रिं विश्वानि चक्रये ॥
 ३ मत्स्वा सुशिप्र मन्दिभिः स्तोमेभिर्विश्वचर्षणे । सचैषु सवनेष्वा ॥

६ *Sam-ohe vā ye āśata narah tokasya sanitau viprāsaḥ vā dhiyā-yavaḥ.*

७ *Yah kuksih somapātamaḥ samudraḥ-iva pīnūte urvīḥ āpaḥ na kākudaḥ.*

८ *Eva hi asya sūnṛitā vi-raśī go-matī mahī pakvā ūkhā na dāśushe.*

९ *Eva hi te vi-bhūtayaḥ ūtayaḥ Indra mā-vate sadyaḥ chit santi dāśushe.*

१० *Eva hi asya kāmyā stomaḥ ukthaṁ cha ūnsyā Indrāya soma-pītuye. (16)*

IX.

१ *Indra ā ihi matsu andhasaḥ viśvebhiḥ somaparva-bhiḥ mahān abhishṭiḥ ojasā.*

२ *Ā īm enām sriyata sute mandim Indrāya mandine chakriṁ viśvāni chakraye.*

३ *Matsva su-sipra mandi-bhiḥ stomebhiḥ viśva-charshaṇe sachā eshu savaneshu ī.*

tum viri prolis impetrationem te implorantes, tum sapientes cognitionem appetentes. ⁷ *Indræ* venter qui libaminum potor maximus *est*, maris instar turget, abundantes salivæ veluti oris. ⁸ Profecto enim illius *vōx* veridica, multisona, vaccis prædita, magna, maturi rami instar *est* cultori. ⁹ Profecto enim tuæ potestates et auxilia, *Indra* ! mei simili statim *parata* sunt cultori. ¹⁰ Profecto enim ipsius desiderabilis laus hymnusque celebranda *sunt* *Indræ* libaminum potori.

IX.

¹ *Indra* ! veni, gaude cibo et omnibus libaminum generibus, *tu qui es* magnus victor fortitudine. ² Huncce affundite parato libamini exhilarantem liquorem *Indræ* exhilaranti, liquorem efficacem omnia efficienti deo. ³ Lætare, *Indra*, pulchro naso prædite ! exhilarantibus laudibus, omnium hominum

४ अस्मिन्द ते गिरः प्रति त्वामुदहासत । अजोषा वृषभं पतिं ॥ १
 ५ संचोदय चित्रमर्वीयाध इन्द्र वरेण्यं । असदिते विभु प्रभु ॥ १७ ॥
 ६ अस्मान्त्सु तत्र चोदयेन्द्र राये रभस्वतः । तुविद्युम् यशस्वतः ॥
 ७ सं गोमदिन्द्र वाजवदस्मे पृथु श्रवो बृहत् । विश्वायुर्धेयस्तिं ॥
 ८ अस्मे धेहि श्रवो बृहद्युम्नं सहस्रसातमं । इन्द्र ता रथिनीरिषः ॥
 ९ वसोरिन्द्रं वसुपतिं गीर्भिर्गृणन्त ऋग्मियं । होम गन्तारमूतये ॥
 १० सुते सुते न्योकसे बृहद्बृहत् एदरिः । इन्द्राय शूषमर्चति ॥ १८ ॥

4 *Asrigramā Indra te girah prati tvām ut ahāsata ajoshāh vrisbabham patim.*

5 *Saṁ chodaya chitraṁ arvāk rādhāḥ Indra varenyam̄ asat it te vi-bhu pra-bhu.* (17)

6 *Asmān su tatra chodaya Indra rāye rabhasvataḥ tuvi-dyumna yaśasvataḥ.*

7 *Saṁ go-mat Indra vāja-vat asme pṛithu śravaḥ brihat viṣva-āyuḥ dhehi akshitaṁ.*

8 *Asme dhehi śravaḥ brihat dyumnaṁ sahasra-sātamaṁ Indra tāḥ rathinīḥ iṣaḥ.*

9 *Vasoḥ Indram̄ vasu-patim̄ gīḥ-bhīḥ grīṇantah̄ rigmiyam̄ homa gantāram̄ utaye.*

10 *Sute-sute ni-okase brihat brihate ā it ariḥ Indrāya śūshaṁ archati.* (18)

domine! una cum diis ad ad hæc libamina huc veni. ⁴ *Effudi, Indra! tuos hymnos : ad te pervenerunt, desideria explentem dominum, tuque accepisti eos.*
 5 *Largire variam coram nobis opulentiam, Indra!* desiderabilem : est illa tibi sufficiens, abundans. 6 *Nos bene ibi dirige, Indra!* ad opulentiam, adnitentes, opibus abundans ! gloriosos. 7 *Vaccis præditum, Indra!* cibo præditum nobis amplum peculium, magnum, totius vitæ sustentaculum largire, non imminutum. 8 *Nobis da gloriam magnam atque divitias, cum mille donationibus conjunctas, Indra ! illosque curru vectos cibos.* 9 *Divitiarum Indram gazæ custodem cantibus canentes, hymnos diligentem vocamus, incedentem, auxilio.* 10 *Quovis parato libamine, domi suæ commoranti magno Indræ omnis sacrificans magnam potentiam celebrat.*

HYMNUS III. [X.]

१ गायन्ति त्वा गायत्रिणो चिन्त्यकर्मर्किणः ।
ब्रह्माणस्त्वा शतक्रात उद्दंशमिव येमिरे ॥

२ यत्सानोः सानुभारुहङ्ग्यस्पष्ट कर्त्तव्य ।
तदिन्द्रो अर्थं चेतति यूथेन वृष्णिरेजति ॥

३ युक्ष्वा हि केशिना हरी वृषणा कक्ष्यप्रा ।
अथा न इन्द्र सोमपा गिरामुपश्रुतिं चर ॥

४ एहि स्तोमां अभिस्वराभिगृणीखारुव ।
ब्रह्म च नो वसो सचेन्द्र यज्ञं च वर्धय ॥

X.

१ *Gāyanti tvā gāyatriṇah archanti arkaṁ arkiṇah
Brahmāṇah tvā Šata-krato uṭ vañṣamī-iva yemire.*

२ *Yat sānoḥ sānum ā aruhat bhūri aspashṭa kartvam
Tat Indraḥ arthaṁ chetati yūthena vṛishṇih ejati.*

३ *Yukshva hi keśinā harī vṛishanā kakshya-prā
Athā naḥ Indra soma-pāḥ girām upa-śrutim̄ chara.*

४ *Ā ihi stomaṁ abhi svara abhi gṛiṇīhi ā ruva
Brahma cha naḥ vaso sachā Indra yajnaṁ cha vardhaya.*

X.

¹ Canunt te cantores, laudant laudabilem laudatores: Brahmasite, Šata-kratus! arundinis instar erigunt. ² Quum sacrificaturus de montis jugo in aliud montis jugum escenderet et arduum subiret laborem, tunc Indras ejus propositum novit: cum Marutum caterva voti expletor venit. ³ Junge utique currui jubatos fulvos admissarios, cingula implentes: deinde, Indra, libaminis poter! nostrorum cantuum ad propinquam auditionem accede. ⁴ Veni, hymnos comproba, affare, alloquere: cibumque nostrum simul, domicilii largitor Indra! sacrificiumque augē. ⁵ Carmen Indræ recitandum

५ उक्थमिन्द्राय शंस्यं वर्धनं पुरुनिःषिधे ।
 शक्रो यथा सुतेषु णो रारणत्सख्येषु च ॥
 ६ तमित्सखित्व ईमहे तं राये तं सुवीर्ये ।
 स शक्रा उत नः शकदिन्द्रो वसु दयमानः ॥११८॥
 ७ सुविवृतं सुनिरजमिन्द्र त्वादातमिद्यशः ।
 गवामप वजं वृधि कृषुष्व राधो अद्रिवः ॥
 ८ न हि त्वा रोदसी उभे ऋघायमाणमिन्वतः ।
 जेषः स्वर्वतीरपः सं गा अस्मभ्यं धूनुहि ॥
 ९ आश्रुत्कर्णं श्रुधी हवं नू चिद्धधिष्व मे गिरः ।
 इन्द्र स्तोममिमं मम कृष्वा युजचिदन्तरं ॥

५ *Ukthaṁ Indrāya ṣaṇṣyaṁ vardhanaṁ puruniḥ-sidhe
 Sakraḥ yathā suteshu naḥ raraṇat sakhyeshu cha.*
 ६ *Tam it sakhi-tve īmahe tam rāye tam su-vīrye
 Saḥ sakraḥ uta naḥ sakat Indraḥ vasu dayamānaḥ* (19)
 ७ *Su-vivṛitaṁ suniḥ-ajam Indra tvā-dātaṁ it yāṣah
 Gavāṁ apa vṛajaṁ vṛidhi kriṇushva rādhah adri-vah.*
 ८ *Nahi tvā rodasi ubhe ṣighāyamānam invataḥ
 Jeshaḥ svah-vaṭih apaḥ sam gāḥ asmabhyam dhūnuhi.*
 ९ *Āśrut-karṇa śrudhi havam nu chit dadhishvva me giraḥ
 Indra stomaṁ imam mama krishvva yujaḥ chit antaraṁ.*

est amplificans multos hostes repellenti, ut potens ille inter filios nostros resonet et inter consortia. ⁶ *Ipsum illum ad societatem desideramus, ipsum propter divitias, ipsum claræ potentiae caussa: ille potens etiam nobis prævalet Indras, opes largiens.* ⁷ *Valde extensem, aditu facile, Indra! a te purificatum hoc alimentum est: vaccarum stabulum aperi: largire divitias, saxifer!* ⁸ *Non sane te cœlum terraque ambo hostes necantem capere idonea sunt: deviceris cœligenas aquas; vaccas nobis mitte.* ⁹ *Omnia audientibus auribus prædite! audi invocationem: celeriter animadverte*

१० विद्मा हि त्वा वृषन्तमं वाजेषु हवनश्रुतं ।
वृषन्तमस्य हूमहे उतिं सहस्रसातमां ॥

११ आ तू न इन्द्र कौशिक मन्दसानः सुतं पिब ।
नव्यमायुः प्रसूतिर कृधी सहस्रसामृषिं ॥

१२ परि त्वा गिर्वणो गिर इमा भवन्तु विश्वतः ।
वृद्धायुभनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः ॥२०॥

HYMNUS IV. [xi.]

guru १ इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त्समुद्यचसं गिरः ।
रथीतमं रथीनां वाजानां सत्पतिं पतिं ॥

१० *Vidma hi tvā vṛishan-tamāṁ vājeshu havana-śrutamāṁ
Vṛishan-tamasya hūmahe ūtīṁ sahasra-sātamāṁ.*

११ *Ā tu naḥ Indra Kauṣika mandasānāḥ sutāṁ piba
Navyām āyuh pra su tira kṛidhi sahastra-sāṁ ṣiṣiṁ.*

१२ *Pari tvā girvaṇāḥ girāḥ imāḥ bhavantu viṣvataḥ
Vṛiddha-āyūm anu vṛiddhayāḥ jushṭāḥ bhavantu jushṭayāḥ.* (20)

XI.

१ *Indram viṣvāḥ avīvṛidhan samudra-vyachasāṁ girāḥ
Rathi-tamāṁ rathinām vājānām sat-patiṁ patiṁ.*

meos cantus : Indra ! laudem hanc mei sociique fac *tibi* propinquam.
१० Novimus enim te liberalissimum, in præliis invocationis auditorem : liberalissimi imploramus auxilium mille dona conferens. ११ Huc *veni* celeriter ad nos, Indra, Kusikæ fili ! gaudens paratum *libamen* bibe : recentem æstatem bene amplifica : redde vatem mille donis præditum. १२ Te, cantu laudate ! hi cantus circumdanto undique ; *cum te* longævo una accrescentes, grati habentor gratificantes.

XI.

¹ *Indram omnes amplificarunt, maris instar extensem, cantilenæ, pugnacissimum pugnatorum, ciborum dominum, pios tutantem.* ² *In societate tua,*

२ सख्ये त इन्द्र वाजिनो मा भेम शवसस्पते ।
त्वामभिप्रणोनुमो जेतारमपराजितं ॥

३ पूर्वीरिन्द्रस्य रातयो न विदस्यन्त्यूतयः ।
यदो वाजस्य गोमतः स्तोतृभ्यो मंहते मध्यं ॥

४ पुरां भिन्दुर्युवा कविरभितौजा अजायत ।
इन्द्रो विश्वस्य कर्मणो धर्ता वज्री पुरुष्टुतः ॥

५ त्वं बलस्य गोमतो पावरद्विषो बिलं ।
त्वां देवा अबिभ्युषस्तुज्यमानास आविषुः ॥

६ तवाहं शूर रातिभिः प्रत्यायं सिन्धुमावदन् ।
उपातिष्ठन्त गिर्वणो विदुषे तस्य कारवः ॥

२ *Sakhye te Indra vājinah mā bhema ṣavasaḥ pate
Tvāṁ abhi pra nonumaḥ jetāram̄ aparā-jitam̄.*

३ *Pūrvīḥ Indrasya rātayaḥ na vi dasyanti uteyaḥ
Yadi vājasya go-mataḥ stotri-bhyāḥ mañhate magham̄.*

४ *Purāṁ bhinduh yuvā kaviḥ amita-ojāḥ ajāyata
Indrah viśvasya karmaṇah dhartā vajrī puru-stutah.*

५ *Tvāṁ balasya go-mataḥ apa avaḥ adri-vaḥ bilam̄
Tvāṁ devāḥ abibhyushaḥ tujyamānāsaḥ āvishuḥ.*

६ *Tava ahum̄ śūra rāti-bhiḥ prati āyam̄ sindhum̄ ā-vadan
Upa atishṭhanta girvāṇaḥ viduḥ te tasya kāravaḥ.*

Indra! nos, cibo instructi non timuerimus, roboris domine! te valde laudamus victorem invictum. ³ Larga Indræ dona haud minuuntur, neque auxilia ejus; siquidem cibi, vaccas secum habentis, laudatoribus largitur penum. ⁴ Urbium destructor, juvenis, sapiens, præditus immenso vigore natus est: Indras, cujusque sacrificii sustentator, teliger, multum laudatus. ⁵ Tu Balæ vaccas possidentis reserasti, saxifer! cavernam: te dii, jam non amplius timentes, a Bala territi adierunt. ⁶ Tua ego, heros! propter dona iterum te adii, liquorem libaminis describens: venerati sunt, cantu celebrate!

७ मायाभिरिन्द्र मायिनं त्वं शुष्णमवातिरः ।
 विदुषे तस्य मेधिरास्तेषां श्रवांस्युतिर ॥
 ८ इन्द्रमीशानमोजसाभि स्तोमा अनूषत ।
 सहस्रं यस्य रातय उत वा सन्ति भूयसीः ॥२१॥

CAPUT QUARTUM.

HYMNUS I. [XII.]

१ अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसं । अस्य यज्ञस्य मुक्तुं ॥
 २ अग्निमग्निं हवीमभिः सदा हवन्त विश्पतिं । हव्यवाहं पुरुप्रियं ॥
 ३ अग्ने देवां इहावह जशानो वृक्तबर्हिषे । असि होता न ईद्यः ॥

७ *Māyābhīḥ Indra māyinaṁ tvam̄ Sushṇam̄ ava atiraḥ
 Viduh te tasya medhirāḥ teshāṁ ṣravāñsi ut tira.*
 ८ *Indram̄ iṣānāṁ ojasā abhi stomaḥ anūshata
 Sahasram̄ yasya rātayaḥ uta vā santi bhūyasiḥ.* (21)

XII.

१ *Agnim̄ dūtaṁ vṛiṇīmahe hotāram̄ viśva-vedasam̄ asya yajnasaya su-kratum̄.*
 २ *Agnim̄-Agnim̄ havīma-bhīḥ sadū havanta viśpatim̄ havya-vāhaṁ puru-priyam̄.*
 ३ *Agne devān iha ā vaha jajnānah vṛikta-barhishe asi hotā naḥ idyaḥ.*

atque norunt tui sic comparati *munera sacrificantes.* ७ Præstigiis, Indra ! præstigiatorem tu Sushnam occidisti : norunt tui sic comparati *potentiam sapientes :* illorum cibos augē. ८ Indram, dominantem fortitudine *sua,* hymni celebrarunt ; cujus dona mille aut etiam plura sunt.

XII.

१ Agnim nuncium eligimus, vocatorem omniscium, hujus sacrificii bonum consummatorem. २ Agnim, Agnim invocationibus semper compellant hominum dominum *sacrificantes*, sacriferum, a multis dilectum. ३ Agnis ! deos huc advehc, lignorum attritu generatus, ad purum stragulum : tu es vocator noster laudabilis. ४ Illos *sacrificia* desiderantes expergesfac, quum, Agnis !

४ तां उशतो विबोधय यदग्ने यासि दूत्यं । देवैरासत्सि बर्हिषि ॥
 ५ घृताहवन दीदिवः प्रति ष्म रिषतो दह । अग्ने त्वं रक्षस्विनः ॥
 ६ अग्निनाग्निः समिध्यते कविर्गृहपतिर्युवा । हव्यवाङुद्वास्य ॥२२॥
 ७ कविमग्निमुपस्तुहि सत्यधर्मणमध्वरे । देवममीवचातनं ॥
 ८ यस्त्वामग्ने हविष्पतिर्दूतं देव सपर्यति । तस्य स्म प्राविता भव ॥
 ९ यो अग्निं देववीतये हविष्मां आविवासति । तस्मै पावक मृलय ॥
 १० स नः पावक दीदिवो ग्ने देवां इहावह । उप यज्ञं हविष्म नः ॥
 ११ स नः स्तवान आभर गायत्रेण नवीयसा । रथ्यं वीरवतीमिषं ॥
 १२ अग्ने शुक्रेण शोचिषा विश्वाभिदेवहृतिभिः । इमं स्तोमं जुषस्वनः ॥२३॥

४ *Tān uṣataḥ vi bodhaya yat Agne yāsi dūtyaṁ devaiḥ ā satsi barkishi.*

५ *Gṛīta-āhavana dīdi-vah prati sma rishataḥ daha Agne tvam rakshasvināḥ.*

६ *Agninā Agnih saṁ idhyate kaviḥ gṛīha-patiḥ yurā havya-vāṭ juhu-āsyāḥ.* (22)

७ *Kaviṁ Agniṁ upa stuhi satya-dharmāṇam adhvare devaṁ amīva-chātanaṁ.*

८ *Yah tvāṁ Agne havih-patiḥ dūtaṁ deva saparyati tasya sma pra-avitā bhava.*

९ *Yah Agniṁ deva-vitaye havishmān ā-vivāsati tasmai pāvaka mṛilaya.*

१० *Saḥ nah pāvaka dīdi-vah Agne devān iha ā vaha upa yajnaṁ havih cha nah.*

११ *Saḥ nah stavānah ā bhara gāyatreṇa navīyasā rayim vīra-vatīṁ isham.*

१२ *Agne śukreṇa śochishū viśvābhīḥ devahūti-bhīḥ imāṁ stomāṁ jushasva nah.* (23)

proficisceris ad nuncii munus: cum diis aside in stragulo. ⁵ Butyri libamento compellate, nitide Agnis! utique hostes combure tu, Rakshasibus sociatos. ⁶ Per Agnim Agnis accenditur, sapiens, domicilii tutor, juvenis, sacrifer, immolations consumente ore præditus. ⁷ Sapientem Agnim lauda, veraci virtute præditum, in sacrificio, deum hostes necantem. ⁸ Qui sacrificator te, Agnis, deus! nuncium veneratur, ejus utique tutor *tu* esto. ⁹ Qui Agnim in deorum sacrificio sacrificans colit, eum *tu*, lustrator! exhilara. ¹⁰ Tu nobis, lustrans, nitide Agnis! deos huc advehe ad sacrificium butyrumque nostrum. ¹¹ Tu nobis, laudatus carmine novo, affer divitias *et* prosapiam conferentes cibos. ¹² Agnis! *tu*, puro splendore *insignis*, omnibus deorum invocationibus *compellatus*, hanc laudem gratam habe nostram.

HYMNUS II. [XIII.]

१ सुसमिद्धो न आवह देवां अग्ने हविष्मते । होतः पावक यक्षि च ॥
 २ मधुमन्तं तनूनपाद्यज्ञं देवेषु नः कवे । अद्या कृणुहि वीतये ॥
 ३ नराशंसभिह प्रियमस्मिन्यज्ञ उपहृये । मधुजिह्वं हविष्कृतं ॥
 ४ अग्ने सुखतमे रथे देवां ईलित आवह । असि होता मनुहितः ॥
 ५ स्तृणीत बर्हिरानुषग्घृतपृष्ठं मनीषिणः । यत्रामृतस्य चक्षणं ॥
 ६ विश्रयन्तामृतावृधो इारो देवीरसम्भतः । अद्या नूनं च यष्टवे ॥२४॥
 ७ नक्तोषासा सुपेशासास्मिन्यज्ञ उपहृये । इदं नो बर्हिरासदे ॥
 ८ ता सुजिह्वा उपहृये होतारा दैवा कवी । यज्ञं नो यक्षतामिमं ॥

XIII.

१ *Su-samiddhaḥ naḥ ā vaha devān Agne havishmate hotar pāvaka yakṣhi cha.*
 २ *Madhu-mantaṁ Tanū-napāt yajnaṁ deveshu naḥ kave adya kṛiṇuhi vītaye.*
 ३ *Narāśaṁsaṁ iha priyam̄ asmin yajne upa hvaye madhu-jihvam̄ haviṣ-kṛitam̄.*
 ४ *Agne sukhata-me rathe devān īlītaḥ ā vaha asi hotā manuṣ-hitaḥ.*
 ५ *Striṇīta barhiḥ ānushak ghṛita-priṣṭhāḥ maniṣhiṇaḥ yatra amṛitasya chakṣaṇam̄.*
 ६ *Vi śrayantāṁ ṛita-vṛidhaḥ dvāraḥ devīḥ asuṣchataḥ adya nūnaṁ cha yashṭave. (24)*
 ७ *Naktoshasā su-peṣasā asmin yajne upa hvaye idam̄ naḥ barhiḥ ā-sude.*
 ८ *Tā su-jihvau upa hvaye hotārā daivyā kavī yajnaṁ naḥ yakṣatām̄ imam̄.*

XIII.

¹ Bene accensus, advehe deos, Agnis! nostro sacrificanti, vocator, lustrator! et sacrificium perage. ² Tanúnapád! dulce sacrificium nostrum, sapiens! diis hodie offer ad consumendum. ³ Ab hominibus celebratum hic dilectum in hoc sacrificio invoco, dulcilinguem, sacrificum. ⁴ Agnis! gratissimo curru deos, celebratus, advehe: *tu* es vocator, ab homine *sacra obeunte hic* collocatus. ⁵ Sternite stragulum continuum, butyro superne illitum, homines! in quo immortalis *dei* apparitio *sit*. ⁶ Favento pia opera augentes portae nitide, non frēquentatæ, hodie profecto etiam ritui sacro. ⁷ Noctem Auroramque formosas in hoc sacrificio invoco, in isto nostro stragulo ut consendant. ⁸ Illos pulchrlingues invoco, duo sacrificatores divinos, sapientes: sacrificium nostrum

⁹ इला सरस्वती मही तिस्रो देवीर्मयोभुवः । बहिः सीदन्त्वस्त्रिधः ॥
¹⁰ इह त्वष्टारमयियं विश्वरूपभुपद्मये । अस्माकमस्तु केवलः ॥
¹¹ अवसृजा वनस्पते देव देवेभ्यो हविः । प्रदातुरस्तु चेतनं ॥
¹² स्वाहा यज्ञं कृणोतनेन्द्राय यज्ञवनो गृहे । तत्र देवां उपद्मये ॥२५॥

HYMNUS III. [XIV.]

¹ एभिरग्ने दुवो गिरो विश्वेभिः सोमपीतये । देवेभिर्याहि यक्षि च ॥
² आ त्वा कण्वा अहूषत गृणन्ति विप्र ते धियः । देवेभिरग्न आगहि ॥
³ इन्द्रवायू बृहस्पतिं भित्राग्निं पूषणं भगं । आदित्यान्मास्तं गणं ॥
⁴ प्र वो भ्रियन्त इन्द्रवो मत्सरा मादयिष्णवः । द्रष्टा मध्वमूषदः ॥

⁹ *Ilā Sarasvatī Mahī tisrah devīḥ mayaḥ-bhuvah̄ barhiḥ sīdantu asridhaḥ.*

¹⁰ *Iha Tvaṣṭṛārām̄ agriyaṁ viśva-rūpam̄ upa hvaye asmākām̄ astu kevalaḥ.*

¹¹ *Ava ṣīja Vanaspate deva devebhyaḥ̄ havīḥ pra dātuh̄ astu chetanaṁ.*

¹² *Svāhā yajnaṁ kṛiṇotana Indrāya yajvanaḥ̄ gṛīhe tatra devān̄ upa hvaye.* (25)

XIV.

¹ *Ā ebhiḥ Agne duvaḥ̄ giraḥ̄ viśvebhiḥ̄ soma-pītaye devebhiḥ̄ yāhi yakshi cha.*

² *Ā tvā Kaṇvāḥ̄ ahūshata gṛinanti vipra te dhiyaḥ̄ devebhiḥ̄ Agne ā gahi.*

³ *Indravāyū Brīhaspatiṁ Mitrā Agniṁ Pūshanām̄ Bhagam̄ Ādityān̄ Mārutām̄ gaṇam̄.*

⁴ *Pravaḥ̄ bhriyante indavaḥ̄ matsarāḥ̄ mādayiṣhṇavaḥ̄ drapsāḥ̄ madhvāḥ̄ chamū-sadaḥ.*

perficiunto istud. ⁹ Ilá, Sarasvatí, Mahí, tres deæ gaudium ferentes, in stragulo considunto incolumes. ¹⁰ Huc Tvashtrim egregium omniformem voco : noster esto peculiaris. ¹¹ Largire, Vanaspatis, deus ! diis sacrificale butyrum : eroganti contingito sapientia. ¹² Per Sváham sacrificium offerte Indræ, sacrificantis in domicilio : illuc deos voco.

XIV.

¹ Cum illis omnibus diis, Agnis ! ad pompam precesque, propter libaminis potum, veni et sacra perfice. ² Te Kanvidæ invocarunt : canunt, sapiens ! tua facinora : cum diis, Agnis ! veni. ³ Venerare Indram Váyumque, Vrihaspatim, Mitram Agnimque, Púshanam, Bhagam, A'dityas, et Marutum catervam. ⁴ Vobis offeruntur liquores exhilarantes, gaudium efficientes,

५ ईलते त्वामवस्थवः कण्वासो वृत्तबहिषः । हविष्मन्तो अरङ्गृतः॥
 ६ घृतपृष्ठा मनोयुजो येत्वा वहन्ति वह्नयः । आदेवान्तसोमपीतये॥२६॥
 ७ तान्यजत्रां ऋतावधो ग्रे पत्रीवतस्कृधि । मध्वः सुजिहू पायय ॥
 ८ ये यजत्रू य ईउआस्ते ते पिबन्तु जिह्वया । मधोरग्रे वषदकृति ॥
 ९ आकीं सूर्यस्य रोचनाद्विश्वां देवां उषबुधः । विप्रो होतेह वक्षति ॥
 १० विश्वेभिः सोम्यं मध्वग्न इन्द्रेण वायुना । पिबा मित्रस्य धामभिः ॥
 ११ त्वं होता मनुहितो ग्रे यज्ञेषु सीदसि । सेमं नो अध्वरं यज ॥
 १२ युक्ष्वा खरूषी रथे हरितो देव रोहितः । ताभिर्देवां इहावह ॥२७॥

५ *Ilate tvāṁ avasyavaḥ Kuṇvāsaḥ vrikta-barhishaḥ havishmantah aram-kṛitah.*
 ६ *Gṛīta-pṛishṭhāḥ manah-yujah ye tvā vahanti vahnayah ā devān soma-pītaye.* (26)
 ७ *Tān yajatrān ṛita-vṛidhah Agne patnī-vataḥ kṛidhi madhvah su-jihva pāyaya.*
 ८ *Ye yajatrāḥ ye īdyāḥ te te pibantu jihvayā madhoh Agne vashaṭ-kṛiti.*
 ९ *Ākiṁ sūryasya rochanāt viśvān devān ushaḥ-budhaḥ vipraḥ hotā iha vakshati.*
 १० *Viśvebhīḥ somyaṁ madhu Agne Indreṇa Vāyunā piba Mitrasya dhāma-bhīḥ.*
 ११ *Tvāṁ hotā manuḥ-hitah Agne yajneshu sīdasi saḥ imāṁ naḥ adhvaram yaja.*
 १२ *Yukṣhva hi aruṣīḥ rathe haritaḥ deva rohitah tābhiḥ devān iha ā vaha.* (27)

stillantes, suaves, in pateris servatæ. ⁵ Celebrant te opem implorantes Kanvidæ, puris stragulis instructi, sacrificale butyrum offerentes, exornantes. ⁶ Equi nitentibus tergis insignes, sola rectoris cogitatione currui adjuncti, qui te vehunt vectores, iis huc deos advehe ad libaminis potum. ⁷ Illos sacrificiis colendos, sacra augentes deos uxoribus præditos fac: de melle fac ut bibant, dulcilinguis! ⁸ Qui sacrificiis colendi, qui celebraudi sunt, ii bibunto lingua de melle, Agnis! in immolatione. ⁹ Prope, a solis lumine omnes deos mane expergefatos sapiens sacrificator huc vehito. ¹⁰ Cum omnibus libaminis dulcedinem, Agnis! cum Indra, cum Vāyue bibe, et cum Mitræ splendoribus. ¹¹ Tu sacrificator, ab homine *sacra obeunte hic* collocatus, Agnis! in sacrificiis commoraris: tu hanc nobis ceremoniam perfice. ¹² Junge utique impigras currui *equas* abripientes, deus! rubicundas: iis deos huc advehe.

HYMNUS IV. [XV.]

- १ इन्द्र सोमं पिब शृतुना त्वा विशन्त्वन्दवः । मत्सरासरतदोक्षः॥
- २ मरुतः पिबत शृतुना पोत्राद्यज्ञं पुनीतन । यूयं हि ष्ठा सुदानवः॥
- ३ अभि यज्ञं गृणीहि नो ग्रावो नेष्टःपिबशृतुना । त्वं हि रत्नधा जसि॥
- ४ अग्ने देवां इहावह साद्या योनिषु त्रिषु । परिभूष पिब शृतुना ॥
- ५ ब्राह्मणादिन्द्र राधसः पिबा सोमभूतंरनु । तवेद्धि सख्यमस्तृतं ॥
- ६ युवं दक्षं धृतव्रत मित्रावरुण दूलभं । शृतुना यज्ञमाशाथे ॥२८॥
- ७ द्रविणोदा द्रविणसो ग्रावहस्तासो अध्वरे । यज्ञेषु देवमीलते ॥
- ८ द्रविणोदा ददातु नो वसूनि यानि शृण्विरे । देवेषु ता वनामहे ॥

XV.

- १ *Indra somam̄ piba Ritunā ā tvā viṣantu indavaḥ matsarāsaḥ tat-okasuh.*
- २ *Marutah pibuta Ritunā potrāt yajnaṁ punītana yūyam̄ hi stha su-dānavaḥ.*
- ३ *Abhi yajnaṁ grīṇīhi nah gnavaḥ Neshṭar piba Ritunā tvaṁ hi ratna-dhāḥ asī.*
- ४ *Agne devān iha ā raha sādaya yonishu trishu pari bhūsha piba Ritunā.*
- ५ *Brāhmaṇāt Indra rādhasaḥ piba somam̄ Ritūn anu tava it hi sakhyam̄ astriitam̄.*
- ६ *Yuvaṁ daksham̄ dṝhrita-vratā Mitrāvaruṇā duḥ-dabham̄ Ritunā yajnaṁ ḥāt̄he. (28)*
- ७ *Draviṇaḥ-dāḥ draviṇasah grāva-hastāsaḥ adhvare yajneshu devam̄ ilate.*
- ८ *Draviṇaḥ-dāḥ dadātu nah vasūni yāni śrīnvire deveshu tā vanāmahe.*

XV.

१ *Indra ! libamen bibe cum Ritue : te adeunto liquores exhilarantes, ibi commorantes.* २ *Marutes ! bibite cum Ritue e sacerdotis vase: sacrificium purificate: vos enim estis boni largitores.* ३ *Sacrificium comproba nostrum, uxorem tecum habens, Neshtris ! bibe cum Ritue : tu enim thesauros possidens es.* ४ *Agnis ! deos huc advehe, colloca eos in locis tribus : orna eos : bibe cum Ritue.* ५ *Sacro præcepto congrua ex patera, Indra ! bibe libamen, post Ritues : nam tuum istud cum Rituibus consortium inviolatum est.* ६ *Vos magnum, vota accipientes Mitra et Varuna ! ab hostibus non comburendum sacrificium cum Ritue obtinetis.* ७ *Dravinodasem deum opes desiderantes viri, lapides manu tenentes, in sacrificio, in immolationibus celebrant.* ८ *Dravinodas dato nobis thesauros qui inclarescunt : diis concedentibus, iis*

९ द्रविणोदाः पिपीषति जुहोत प्र च तिष्ठत । नेष्ट्रादृतुभिरिष्ठत ॥ ५
 १० यन्वा तुरीयमृतुभिर्द्विणोदो यजामहे । अध स्मा नोददिर्भवे ॥
 ११ अश्विना पिबतं मधु दीद्यग्नी शुचिव्रता । ऋतुना यज्ञवाहसा ॥
 १२ गार्हपत्येन सन्त्य ऋतुना यज्ञनीरसि । देवां देवयते यज ॥२८॥

HYMNUS V. [XVI.]

१ आ त्वा वहन्तु हरयो वृषणं सोमपीतये । इन्द्र त्वा सूरचक्षसः ॥
 २ इमा धाना घृतमुवो हरी इहोपवक्षतः । इन्द्रं सुखतमे रथे ॥
 ३ इन्द्रं प्रातर्हवामह इन्द्रं प्रयत्यध्वरे । इन्द्रं सोमस्य पीतये ॥
 ४ उप नः सुतमागहि हरिभिरिन्द्र केशिभिः । सुते हि त्वा हवामहे ॥

९ *Dravīṇah-dāḥ pipiṣhati juhota pra cha tishṭhata neshṭrāt Ritu-bhiḥ ishyata.*

१० *Yat tvā turiyam̄ Ritu-bhiḥ Dravīṇah-dah yajāmale adha sma naḥ dadiḥ bhava.*

११ *Aśvinā pibataṁ madhu dīdi-agñī ūuchi-vratā Ritunū yajna-vāhasā.*

१२ *Gurha-patyena santya Ritunū yajna-nih asi devān deva-yate yaja.* (29)

XVI.

१ *Ā tvā vahantu harayah vṛiṣhaṇam̄ soma-pītaye Indra trā sūra-chakshasah.*

२ *Imāḥ dhānāḥ ghṛita-snuvali harī iha upa vakshataḥ Indram̄ sukhata-mē rathe.*

३ *Indram̄ prātah havāmahe Indram̄ pra yati adhvare Indram̄ somasya pītaye.*

४ *Upa naḥ sutam̄ ā gahi haribhiḥ Indra keśibhiḥ sute hi tvū havāmahe.*

fruimur. ^९ Dravinodas bibere optat: *vos* sacrificate et procedite: *bibere optat* ex sacerdotis vase cum Rituibus: *vos* ite ad sacrificandum. ^{१०} Quoniam te quartum cum Rituibus, Dravinodas! sacrificiis colimus, propterea utique nobis largitor *tu* esto. ^{११} Asvini! bibite dulce *libamen*, nitido Agni sociati, pura vota exsequentes! cum Ritue, sacrorum portatores! ^{१२} Herili specie, præmia largiens! cum Ritue sacrificii dux es: diis sacrificia, pro homine deos amante.

XVI.

^१ Te advehunto fulvi *equi*, votorum expletorem, ad libaminis potum, Indra! te *sacerdotes*, solis instar nitentes, *celebranto*. ^२ Hæc grana *appetentes*, butyro stillantes, fulvi *equi* huc vehunto Indram jucundissimo curru. ^३ Indram ab initio vocamus, Indram procedente sacrificio, Indram ad libaminis potum. ^४ Ad

५ सेमं नः स्तोममाग्नुपेदं सवनं सुतं । गौरो न तृष्णितः पिब ॥३०॥
 ६ इमे सोमास इन्दवः सुतासो अधि बर्हिषि । तां इन्द्र सहसे पिब ॥
 ७ अयं ते स्तोमो अग्नियो हृदिस्पृगस्तु शन्तमः । अथा सोमं सुतं पिब ॥
 ८ विश्वभित्सवनं सुतमिन्द्रो मदाय गच्छति । वृत्रहा सोमपीतये ॥
 ९ सेमं नः काममापृण गोभिरश्वैः शतक्रतो । स्तवाम त्वा स्वाध्यः ॥३१॥

HYMNUS VI. [XVII.]

१ इन्द्रावरुणयोरहं सम्राजोरव आवृणे । ता नो मृलात ईदृशे ॥
 २ गन्तारा हि स्थो वसे हवं विप्रस्य मावतः । धर्तीरा चष्णीनां ॥
 ३ अनुकामं तर्पयेथामिन्द्रावरुण राय आ । ता वां नेदिष्मीभहे ॥

५ *Sah imam nah stomam a gahi upa idam savanam sutam gauraḥ na trishitah piba.* (30)
 ६ *Ime somāsaḥ indavaḥ sutāsaḥ adhi barhishi tān Indra sahase piba.*
 ७ *Ayam te stomaḥ agriyah hr̄idi-sprik astu saṁ-tamaḥ atha somaṁ sutam piba.*
 ८ *Vīṣvam it savanam sutam Indraḥ madāya gachhati Vṛitra-hā soma-pītaye.*
 ९ *Sah imam naḥ kūmaṁ ā priṇa gobhiḥ aṣvaiḥ Ṣata-krato stavāma tvā su-ādhyah.* (31)

XVII.

१ *Indrānaruṇayoh aham saṁ-rājoh avah ā vṛīne tā nah mṛilātah idriše.*
 २ *Gantārā hi sthāḥ avase havam̄ vīprusya mā-vataḥ dhartārā charshaṇinām.*
 ३ *Anu-kāmaṁ turpayethām̄ Indrūvaraṇā rāyaḥ ā tā vāṁ nedish̄ham̄ īmahe.*

nostrum paratum libamen veni, Indra! cum fulvis jubatis equis: ad paratum libamen enim te vocamus. ^५ Tu ad hanc nostram laudem accede, ad hoc libamen paratum: albus veluti *cervus* sitiens bibe. ^६ Hæc libamina et liquores parata sunt supra *sacrificali* stragulo: illa, Indra! vigoris caussa bibe. ^७ Hic tibi hymnus eximus cor tangens esto et gratissimus: itaque libamen paratum bibe. ^८ Universum hoc libamen paratum Indras gaudii caussa adit, Vritræ occisor, ob libaminis potum. ^९ Tu hoc nostrum desiderium exple vaccis et equis, Satakratus! celebrāmus ^१ te, pia meditantes.

XVII.

^१ Indræ Varunæque ego, imperio sociatorum, auxilium desidero: illi nos exhilarant in tali *sacrificio*. ^२ Adituri enim estis auxilii caussa ad precem *virū* sapientis, mihi similis, tutores mortalium. ^३ Ex optato satiate *nos*, Indra

- ४ युवाकु हि शचीनां युवाकु सुमतीनां । भूयाम वाजदाब्रां ॥
- ५ इन्द्रः सहस्रदाब्रां वरुणः शंस्यानां । क्रतुर्भवत्युक्थ्यः ॥३२॥
- ६ तयोरिद्वसा वयं सनेम नि च धीमहि । स्यादुत प्रेरेचनं ॥
- ७ इन्द्रावरुण वामहं हुवे चित्राय राधसे । अस्मान्तसुजिग्युषस्कृतं ॥
- ८ इन्द्रावरुण नूनु वां सिषासन्तीषु धीषा । अस्मभ्यं शर्म यच्छ्रुतं ॥
- ९ प्र वामश्नोतु सुषुतिरिन्द्रावरुण यां हुवे । यामृधाथे सधस्तुतिं ॥३३॥

HYMNUS VII. [XVIII.]

- १ सोमानं स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते । कक्षीवन्तं य औशिजः ॥
- २ यो रेवान्यो अमोवहा वसुवित्पुष्टिवर्धनः । स नः सिषक्तु यस्तुरः ॥

- ४ *Yuvāku hi śachīnām yuvāku su-matīnām bhūyāma vāja-dābnām.*
- ५ *Indrah sahasra-dābnām Varuṇah śānsyānām kratuḥ bhavati ukthyah.* (32)
- ६ *Tayoh it avasā vayañ sanema ni cha dhīmahi syāt uta pra-rechanañ.*
- ७ *Indrāvaraṇā vām ahaṁ huve chitrāya rādhase asmān su jigyushuh kṛitam.*
- ८ *Indrāvaraṇā nu nu vām sisāsanīshu dhīshu ā asmabhyām śarma yachhatañ.*
- ९ *Pra vām uṣnotu su-stutih Indrāvaraṇā yām huve yām ṛidhāthe sadha-stutim.* (33)

XVIII.

- १ *Somānam svaraṇām kṛiṇuhi Brahmanāḥ pate Kakshīvantām yaḥ Auṣijah.*
- २ *Yaḥ revān yaḥ amīva-hū vasu-vit pushṭi-vardhanaḥ saḥ naḥ sisaktu yaḥ turaḥ.*

et Varuna ! opibus : tales vos proxime adesse optamus. ⁴ Mixtum enim est sacrificiorum libamen, mixta est adorantium laus : utinam nos simus cibum largentium ex numero. ⁵ Indras inter millia largientes, Varunas inter celebrandos perfectior est laudabilis. ⁶ Eorum auxilio nos divitiis fruamur et eas recondamus ; sit etiam redundantia. ⁷ Indra et Varuna ! vos ego invoco propter variam opulentiam : nos victores reddite. ⁸ Indra et Varuna ! cito tissime, vos adoraturis mentibus, nobis gaudium date. ⁹ Vos adeat laus, Indra et Varuna ! quam effero: quam amplificetis, communem laudem.

XVIII.

¹ Libatorem inclytum fac, Brahmanaspatis ! Kakshīvantem veluti, qui Usijis filius erat. ² Qui dives, qui morborum averruncus, thesaurorum indagator, incrementi amplifier, ille nos servato, qui celer est. ³ Ne

३ मा नः शंसो अररुषो धूर्तिः प्रणङ् मर्त्यस्य । रक्षा णो ब्रह्मणस्पते ॥
 ४ स घा वीरो न रिथति यमिन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः । सोमो हिनोति मर्त्यं ॥
 ५ त्वं तं ब्रह्मणस्पते सोम इन्द्रश्च मर्त्यं । दक्षिणा पात्वंहसः ॥३४॥
 ६ सदसस्पतिमहृतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यं । सनिं भेधामयासिषं ॥
 ७ यस्मादृते न सिध्यति यज्ञो विपश्चितश्चैन । स धीनां योगमिन्वति ॥
 ८ आदृधोति हविष्कृतिं प्रांचं कृणोत्यध्वरं । होत्रा देवेषु गच्छति ॥
 ९ नराशंसं सुधृष्टमभपश्यं सप्रथस्तमं । दिवो न सद्मखसं ॥३५॥

HYMNUS VIII. [XIX.]

१ प्रति त्यं चास्मध्वरं गोपीथाय प्रहूयसे । मरुन्निरग्न आगहि ॥

३ *Mā nah ṣaṅsaḥ ararushaḥ dhūrtiḥ praṇak martyasya raksha nah Brahmaṇaḥ pate.*
 ४ *Saḥ gha vīraḥ na rishyati yaṁ Indraḥ Brahmaṇaḥ patih somaḥ hinoti martyaṁ.*
 ५ *Tvaṁ taṁ Brahmaṇaḥ pate somaḥ Indraḥ cha martyaṁ Dakṣiṇā pātu añhasaḥ.*(34)
 ६ *Sadasaḥ patiṁ adbhutaṁ priyaṁ Indrasya kāmyaṁ saniṁ medhāṁ ayāsišaṁ.*
 ७ *Yasmāt ṛite na sidhyati yajnaḥ vipaḥ-chitaḥ chana saḥ dhiṇāṁ yogam invati.*
 ८ *Āt ṛidhnoti haviḥ-kritiṁ prānchaṁ kṛiṇoti adhvaram hotrā deveshu gachhati.*
 ९ *Narāśaṇaṁ sudhṛishṭamaṁ apaṣyam saprathah-tamaṁ divaḥ na sadmu-makhaṣaṁ.*

XIX.

[(35)]

१ *Prati tyaṁ chāruṁ adhvaram go-pīthāya pra-hūyase Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*

nos vituperium inimici feriens tangat hominis, serva nos, Brahmanaspatis.
 ४ Is profecto vir non perit, quem Indras, Brahmanaspatis, et Somas suscipit mortalem. ५ Tu illum, Brahmanaspatis! et Somas, Indrasque, atque Dakshina, mortalem custodito a scelere. ६ Sadasaspatim mirabilem, dilectum, ab Indra amatum, beneficum, sapientiae caussa adii. ७ Sine quo non perficitur sacrificium, ne gnari quidem *sacerdotis*: is cogitationum devotionem accipit. ८ Statim *divitiis* auget sacrificantem, procedentem facit immolationem: hymnus ad deos pergit. ९ Narásansam fortissimum vidi, gloriosissimum, cœlorum instar lucidum.

XIX.

१ Ad hoc faustum sacrificium propter libaminis potum invocaris: cum Ma-

२ न हि देवो न मत्यो महस्तव क्रतुं परः । मरुद्विरग्न आगहि ॥
 ३ ये महो रजसो विदुर्विश्वे देवासो अद्गुहः । मरुद्विरग्न आगहि ॥
 ४ य उया अर्कमानृचुरनाधृष्टास ओजसा । मरुद्विरग्न आगहि ॥
 ५ ये शुश्रा घोरवर्षसः सुक्षत्रासो रिशादसः । मरुद्विरग्न आगहि ॥३६॥
 ६ ये नाकस्याधि रोचने दिवि देवास आसते । मरुद्विरग्न आगहि ॥
 ७ य ईखयन्ति पर्वतां तिरः समुद्रमण्डिं । मरुद्विरग्न आगहि ॥
 ८ आ ये तन्वन्ति रश्मभिस्तिरः समुद्रमोजसा । मरुद्विरग्न आगहि ॥
 ९ अभि त्वा पूर्वपीतये सृजामि सोम्यं मधु । मरुद्विरग्न आगहि ॥३७॥

॥ इति प्रथमाष्टके प्रथमो ध्यायः ॥

२ *Nahi devah nu martyaḥi mahāḥ tava kratum paraḥ Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*
 ३ *Ye mahaḥ rajasah viduh viṣve devāsaḥ adruhaḥ Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*
 ४ *Ye ugrāḥ arkaṁ ānyrichuḥ anādhṛishṭāsaḥ ojasā Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*
 ५ *Ye śubhrāḥ ghorā-varpasāḥ su-kshatrāsaḥ riṣādasāḥ Marut-bhiḥ Agne ā gahi.* (36)
 ६ *Ye nākasya adhi rochane divi devāsaḥ āsate Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*
 ७ *Ye īkhayanti parvatān tirāḥ samudraṁ arṇavām Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*
 ८ *Ā ye tanvanti raśmi-bhiḥ tirāḥ samudraṁ ojasā Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*
 ९ *Abhi tvā pūrva-pītaye srijāmī somyam madhu Marut-bhiḥ Agne ā gahi.* (37)

rutibus, Agnis ! veni. ² Non enim deus, non mortalis, tuam magni potentiam superans est : cum Marutibus, Agnis ! veni. ³ Qui copiam aquæ norunt, omnes nitidi, nemini nocentes, cum Marutibus, Agnis ! veni. ⁴ Qui terribiles aquam effuderunt, invicti potentia, cum Marutibus, Agnis ! veni. ⁵ Qui splendentes, horrenda forma, egregios thesauros possidentes, inimicos necantes sunt, cum Marutibus, Agnis ! veni. ⁶ Qui supra solem in lucido cælo dii considunt, cum Marutibus, Agnis ! veni. ⁷ Qui commovent montes, serpententes mare undosum, cum Marutibus, Agnis ! veni. ⁸ Qui occupant cælum radiis, transgredientes mare potestate, cum Marutibus, Agnis ! veni. ⁹ Tibi ob primum potum fundo libaminis dulcedinem ; cum Marutibus, Agnis ! veni.

LECTIO SECUNDA.

CAPUT QUINTUM.

HYMNUS I. [XX.]

- १ अयं देवाय जन्मने स्तोमो विप्रेभिरासया । अकारि रत्नधातमः ॥
- २ य इन्द्राय वचोयुजा तत्क्षुर्मनसा हरी । शमीभिर्यज्ञमाशत ॥
- ३ तक्षन्नासत्याभ्यां परिज्मानं सुखं रथं । तक्षन्धेनुं सबद्धियां ॥
- ४ युवाना पितरा पुनः सत्यमंत्रा शृङ्गयवः । शृभवो विष्ण्यक्रत ॥
- ५ सं वो मदासो अग्मतेन्द्रेण च मरुत्वता । आदित्येभिः राजभिः ॥१॥
- ६ उत त्यं चमसं नवं त्वष्टुदेवस्य निष्कृतं । अकर्त चतुरः पुनः ॥

XX.

- १ *Ayam devāya janmane stomaḥ viprebhiḥ āsayā akāri ratna-dhātamah.*
- २ *Ye Indrāya vachaḥ-yujā tatakshuḥ manasā harī śamībhīḥ yajnaṁ āśata.*
- ३ *Takshan nāsatyābhyāṁ pari-jmānaṁ su-khaṁ rathaṁ takshan dhenuṁ sabah-dughāṁ.*
- ४ *Yuvānā pitarā punar satya-mantrāḥ ṛiju-yavāḥ Ribhavaḥ vishī akrata.*
- ५ *Saṁ vah madasaḥ agmata Indrena cha marutvaiā Ādityebhiḥ cha rāja-bhiḥ. (1)*^१
- ६ *Uta tyāṁ chamasāṁ navāṁ Trashṭuḥ devasya niḥ-kṛitaṁ akarta chaturah punar.*

XX.

^१ Hicce in divinam prosapiam cantus a vatibus ore factus est, divitias abunde comparans. ^२ *Ribhues*, qui Indræ fulvos *equos*, voce *currui* junctos, creaverunt mente, ceremoniis sacrificium acceperunt. ^३ Fecerunt veracibus *Asvinis* ambientem gratum currum: fecerunt vaccam lac præbentem. ^४ Juvenes parentes *suos* denuo reddiderunt efficaci prece, integritatis amantes Ribhues prævalidi. ^५ Vos libamina adierunt *una cum* Indra, quem Marutes comitantur, A'dityisque lucentibus. ^६ Atque illam pateram novam, a Tvashtre deo factam, *Ribhues* fecerunt quadripartitam iterum. ^७ Vos nobis opes

७ ते नो रत्नानि धत्न त्रिरा साप्नानि सुन्वते । एकमेकं सुशस्तिभिः ॥
 ८ अधारयन्त वद्धयो भजन्त सुकृत्यया । भागं देवेषु यज्ञियं ॥२॥

HYMNUS II. [XXI.]

१ इहेन्द्राग्नी उपहूये तथोरित्स्तोममुश्मसि । ता सोमं सोमपातमा ॥
 २ ता यज्ञेषु प्रशंसतेन्द्राग्नी शुभता नरः । ता गायत्रेषु गायत ॥
 ३ ता मित्रस्य प्रशस्तय इन्द्राग्नी ता हवामहे । सोमपा सोमपीतये ॥
 ४ उया सन्ता हवामह उपेदं सवनं सुतं । इन्द्राग्नी इह गच्छतां ॥
 ५ ता महान्ता सदस्पती इन्द्राग्नी रक्ष उष्टुतं । अप्रजाः सन्त्वत्रिणः ॥
 ६ तेन सत्येन जागृतमधि प्रचेतुने पदे । इन्द्राग्नी शर्म यच्छतं ॥३॥

७ *Te naḥ ratnāni dhattana trih ā sāptāni sunvate ekaṁ-ekaṁ suṣasti-bhiḥ.*

८ *Adhārayanta vahnayah abhajanta su-krityayā bhāgāṁ deveshu yajniyām.* (2)

XXI.

१ *Iha Indrāgnī upa hvaye tayoḥ it stomaṁ uṣmasi tā somam̄ soma-pātamā.*

२ *Tū yajneshu pra ṣaṅsata Indrāgnī sumbhata narah tā gāyatreshu gāyata.*

३ *Tā Mitrasya pra-ṣastaye Indrāgnī tū havāmahe soma-pū soma-pītaye.*

४ *Ugrā santā havāmahe upa idam̄ savanaṁ sutam̄ Indrāgnī ā iha gachhatām̄.*

५ *Tā mahāntā sadaspatī Indrāgnī Rakshah ubjatām̄ aprajāḥ santu atrīṇaḥ.*

६ *Tena satyena jāgṛitaṁ adhi pra-chetune pade Indrāgnī ṣarma yachhataṁ.* (3)

donare trifariam septenas, libanti, alias post alias, bonis laudibus celebrati.

⁸ Mortalem olim vitam vivebant Ribhues, sacrificiorum portatores : sed obtinuerunt bonis operibus sortem inter deos sacrificiis decorandam.

XXI.

¹ Huc Indram Agnimque voco ; eorum laudem exoptamus : illi sunt libaminum maximi potatores. ² Illos in sacrificiis celebrate ; Indram Agnimque ornate, viri ! illos cantilenis canite. ³ Illos ad amici hominis hymnum vocamus, Indram Agnimque, libaminis potores, ad libaminis potum. ⁴ Horrendos factos vocamus ad hoc libamen paratum : Indras Agnisque huc veniunto. ⁵ Vos magni cætum custodes, Indras et Agnis, Rakshasos innocuos reddite : prole destituti sunt edaces. ⁶ Propter hoc sacrificium certum, vigilate longe prospiciente in loco : Indra et Agnis! felicitatem tribuite.

HYMNUS III. [XXII.]

१ प्रातर्युजा विबोधयाश्विनावेह गच्छतां । अस्य सोमस्य पीतये ॥
 २ या सुरथा रथीतभोभा देवा दिविस्पृशा । अश्विना ता हवामहे ॥
 ३ या वां कशा मधुमत्यश्विना सूनृतावती । तया यज्ञं भिभिक्षतं ॥
 ४ न हि वामस्ति दूरके यत्रा रथेन गच्छथः । अश्विना सोमिनो गृहं ॥
 ५ हिरण्यपाणिमूतये सवितारमुपहृये । स चेत्ता देवता पदं ॥४॥
 ६ अपां नपातमवसे सवितारमुपस्तुहि । तस्य व्रतान्युश्मसि ॥
 ७ विभक्तारं हवामहे वसोश्चित्रस्य राधसः । सवितारं नृचक्षसं ॥
 ८ सखाय आनिषीदत सविता स्तोम्यो नु नः । दाता राधांसि शुभ्मतिः ॥

XXII.

१ *Prātaḥ-yujā vi bodhaya Aśvinau ā iha gachhatāṁ asya somasya pītaye.*
 २ *Yā su-rathā rathi-tamā ubhā devā divi-spriṣā Aśvinā tū havāmahe.*
 ३ *Yā vāṁ kaṣā madhu-matī Aśvinā sūnṛitā-valī tayā yajnaṁ mimikshataṁ.*
 ४ *Nahi vāṁ asti dūrake yatra rathena gachhathaḥ Aśvinā sominah grihamī.*
 ५ *Hiranya-pāṇīm ūtaye Savitāraṁ upa hvaye saḥ chettū devatā padām.* (4)
 ६ *Apāṁ napātaṁ avase Savitāraṁ upa stuhi tasya vratiāni uṣmasi.*
 ७ *Vi-bhaktāraṁ havāmahe vasoh chitrasya rādhasah Savitāraṁ nṛi-chakshasam.*
 ८ *Sakhāyāḥ ā ni sīdata Savitā stomyaḥ nu nah dātā rādhānsi sumbhati.*

XXII.

१ Mane sociatos expergefac Asvinos: huc veniunto, ad hujus libaminis potationem. २ Qui egregio curru prædicti sunt, aurigæ peritissimi, ambo dii, cœlicolæ, Asvini, eos vocamus. ३ Quod vobis est flagellum, equorum sudore madidum, Asvini! dulcisonum, eo sacrificium adspergite. ४ Non enim vobis est in longinquitate, quam curru petitis, Asvini! sacrificantis domum.

५ Aurimanum Savitrim ad auxilium invoco: is indicat locum *a sacrificatore occupandum*, deus. ६ Aquarum deletorem auxiliu caussa Savitrim lauda: illius sacra celebrare optamus. ७ Invocamus distributorem domicilium conferentis variæ opulentiae, Savitrim, hominibus lucem dantem. ८ Amici! considite: Savitris laudandus nunc est nobis: largiturus est divitias, splendet.

९ अग्ने पत्नीरिहावह देवानामुशतीरूप । त्वष्टारं सोमपीतये ॥
 १० आ ग्रा अग्न इहावसे होत्रां यविष्ट भारतीं । वरूत्रीं धिषणां वह ॥५॥
 ११ अभि नो देवीरवसा महः शर्मणा नृपत्नीः । अच्छिन्नपत्राः सचन्तां ॥
 १२ इहेन्द्राणीमुपहृये वरूणानीं स्वस्तये । अग्नायीं सोमपीतये ॥
 १३ मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमक्षतां । पिपृतां नो भरीमभिः ॥
 १४ तयोरिहृतवत्पयो विप्रा रिहृन्ति धीतिभिः । गन्धर्वस्य ध्रुवे पदे ॥
 १५ स्योना पृथिवि भवानृक्षरा निवेशनी । यच्छा नःशर्म सप्रथः ॥६॥
 १६ अतो देवा अवन्तु नो यतो विष्णुर्विचक्रमे । पृथिव्याः सप्तधामभिः ॥
 १७ इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदं । समूल्हमस्य पांसुरे ॥

९ *Agne patnīḥ iha ā vaha devānāṁ uṣatīḥ upa Tvashṭāram̄ soma-pītaye.*

१० *Ā gnāḥ Agne iha avase Hotrām̄ yavishṭha Bhāratīm̄ Varūtrīm̄ Dhishanām̄ vāha.* (5)

११ *Abhi naḥ Devīḥ avasā mahāḥ śarmaṇā nṛi-patnīḥ achhinnā-patrūḥ sachantām̄.*

१२ *Iha Indrāṇīm̄ upa hvaye Varuṇānīm̄ svastaye Agnāyīm̄ soma-pītaye.*

१३ *Mahī Dyauḥ Prīthivīcha naḥ imānī yajnaṁ mimikshatām̄ piprītām̄ naḥ bharīmu-bhiḥ.*

१४ *Tayoh it ghrīta-vat payaḥ viprāḥ rihanti dhīti-bhiḥ Gandharvasya dhruve pade.*

१५ *Syonā Prīthivi bhava anṛiksharā ni-veṣanī yachha naḥ śarma sa-prathāḥ.* (6)

१६ *Ataḥ devāḥ avantu naḥ yataḥ Viṣhṇuḥ vi-chakrame prīthivīyāḥ sapta dhāma-bhiḥ.*

१७ *Idām̄ Viṣhṇuḥ vi chakrame tredhā ni dadhe padam̄ saṁ-ūlham̄ asya pāñsure.*

९ Agnis ! uxores huc advehe deorum amantes, atque Tvashtrim, ad libaminis potum. १० Agnis, recentissima juventute vigens ! uxores huc ad sacrificium, Hotram, Bhāratim, Varútrīm et Dhishanam advehe.

११ Nobis Deæ viros tutantes, illæsis alis præditæ, auxilio et magna felicitate favento. १२ Huc Indrāṇīm voco et Varuṇānīm, salutis caussa, atque Agnāyīm, ad libaminis potum.

१३ Magnum Cœlum Terraque nostrum hoc sacrificium irriganto : satianto nos alimentis. १४ Illorum pinguem humorem sapientes lambunt sacrificiis, Gandharvæ firma in sede.

१५ Magna sis, Terra ! hostibus non vexata domus : da nobis refugium amplum.

१६ Dehinc dii opem ferunto nobis, unde Viṣhṇus transgressus est, nempe de terra, adjutus septem carminibus. १७ Hanc terram Viṣhṇus transgressus

१८ त्रीणि पदा विचक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः । अतो धर्माणि धारयन् ॥
 १९ विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥
 २० तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः । दिवीव चक्षुराततं ॥
 २१ तद्विप्रासो विपन्थवो जागृवांसः समिन्धते । विष्णोर्यत्परमं पदं ॥७॥

HYMNUS IV. [XXIII.]

१ तीव्राः सोमास आगल्लाशीर्वन्तः सुता इमे । वायो तान्प्रस्थितान्पिबा ॥
 २ उभा देवा दिविस्पृशेन्द्रवायू हवामहे । अस्य सोमस्य पीतये ॥
 ३ इन्द्रवायू मनोजुवा विप्रा हवन्त उतये । सहस्राक्षा धियस्पती ॥
 ४ मित्रं वयं हवामहे वरुणं सोमपीतये । जज्ञाना पूतदक्षसा ॥

१८ *Trīṇi padā vi chakrame Vishṇuh gopāḥ adābhyaḥ atāḥ dharmāṇi dhārayan.*
 १९ *Vishṇoh karmāṇi paṣyata yataḥ vratāni paspaše Indrasya yujyaḥ sakhā.*
 २० *Tat Vishṇoh paramāṁ padam̄ sadā paṣyanti sūrayaḥ divi-iva chakshuh ā-tataṁ.*
 २१ *Tat viprāsaḥ vipanyavak jāgri-vānsaḥ saṁ indhate Vishṇoh yat paramāṁ padam̄.* (7)

XXIII.

१ *Tivrāḥ somāsaḥ ū galī āśīḥ-vantaḥ sutāḥ imē Vāyo tān pra-sthitān piba.*
 २ *Ubhā devā divi-sprīṣā Indravāyū havāmahe asya somasya pītaye.*
 ३ *Indravāyū manah-juvā viprāḥ havante ūtaye sahasra-akshā dhiyaḥ patī.*
 ४ *Mitram̄ vayam̄ havāmahe Varuṇam̄ soma-pītaye jajnānā pūta-dakshasā.*

est; ter defixit pedem: obruta *fuit terra* ejus pulverulento *vestigio*. १८ Tres gressus hinc fecit Vishnus, sospitator illæsus, sacra sustentans. १९ Vishnuis facinora videte, per quæ *sacrificans* vota persolvit: Indræ congruus socius est. २० Illam Vishnuis summam sedem continuo intuentur sapientes, sub dio veluti oculus longe prospiciens. २१ Illam vates laudantes alacres *carmine* illustrant, quæ Vishnuis summa sedes est.

XXIII.

१ Copiosa libamina, precibus sociata, parata sunt ista: veni, Váyus! ea exhibita bibe.

२ Ambo deos cœlicolas Indram Váyumque vocamus ad hujus libaminis potum. ३ Indram Váyumque, mentis instar veloces, viri sapientes vocant auxilio, mille oculis præditos, pii operis custodes.

४ Mitram nos vocamus et Varunam ad libaminis potum, noscendos, puro

५ ऋतेन यावृतावृधावृतस्य ज्योतिषस्पती । ता मित्रावरुणा हुवे ॥ ८ ॥
 ६ वरुणः प्राविता भुवनिमित्रो विश्वाभिरूतिभिः । करतां नः सुराधसः ॥
 ७ मरुत्वन्तं हवामह इन्द्रमा सोमपीतये । सज्जाग्णेन तृप्तु ॥
 ८ इन्द्रज्येष्ठा मरुद्धणा देवासः पूषरातयः । विश्वे मम श्रुता हवं ॥
 ९ हत वृत्रं सुदानव इन्द्रेण सहसा युजा । मा नो दुःशंस ईशत ॥
 १० विश्वान्देवान्हवामहे मरुतः सोमपीतये । उमा हि पृश्निमातरः ॥ ९ ॥
 ११ जयतामिव तन्यतुर्मरुतामेति धृष्णुवा । यच्छुभं याथना नंरः ॥
 १२ हस्काराद्विद्युतस्पर्शतो जाता अवन्तु नः । मरुतो मृलयन्तु नः ॥
 १३ आ पूषन्वित्रबर्हिषमाघृणे धरुणं दिवः । जाजा नष्टं यथा पशुं ॥

५ *Ritena yau ritā-vṛidhau ritasya jyotishah patī tā Mitrāvaruṇā huve.* (8)

६ *Varuṇah pra-avitā bhuvat Mitrah viśvā-bhiḥ ūti-bhiḥ karatām naḥ su-rādhasah.*

७ *Marutvantaṁ havāmahe Indram ā soma-pītaye sa-jūḥ gaṇena trīmpatu.*

८ *Indra-jyeshṭhāḥ Marut-gaṇāḥ devāsaḥ Pūsha-rātayuḥ viṣve mama śruti havam.*

९ *Hata Vṛitram su-dānavah Indrena sahusā yujā mā naḥ duḥ-śaṣṭah iṣata.*

१० *Viśvān devān havāmahe Marutah soma-pītaye ugrāḥ hi Priṣni-mātarāḥ.* (9)

११ *Jayatām-iva tanyatuh Marutām eti dhṛishṇu-yā yat śubhaṁ yāthana naraḥ.*

१२ *Haskarāt vi-dyutah pari atuh jātāḥ avantu naḥ Marutāḥ mṛilayantu naḥ.*

१३ *Ā Pūshan chitra-barhishaṁ ḍaghriṇe dharuṇām divaḥ ā aja nashṭām yathā paṣum.*

robore vigeſtes. ५ Qui sinceritate ratum sacrificiorum præmium augentes sunt, veri luminis dominos, eos Mitram Varunamque invoco. ६ Varunas tutor sit, et Mitras, omnibus auxiliis: reddunto nos opulentos.

७ Marutibus sociatum vocamus Indram ad libaminia potum: una cum Marutum cohorte exsatiator. ८ Indram principem sequentes, Marutum cohortes! dii, Púshanem largitorem habentes! omnes meām audite. prece. ९ Occidite Vritram, splendida dona conferentes! adjuti Indra fortis, idoneo; ne nobis infamis ille imperet.

१० Omnes Deos vocamus, et Marutes, ad libaminis potum: fortes enim sunt Prisnis filii. ११ Vincentium quemadmodum, strepitus Marutum incedit impetu, quum ad faustum sacrificium venitis, viri! १२ E splendente nitido illo aere undecumque nati Marutes protegundo nos: Marutes servanto nos.

१३ Obtine, Púshan! vērsicolore stragulo decoram, splendide! libationem,

१४ पूषा राजानमाघृणिरपगूल्हं गुहा हितं । अविन्दच्चित्रबहिषं ॥

१५ उतोसमखमिन्दुभिः षउक्तां अनुसेषिधत् । गोभिर्यवं न चर्कृषत् ॥११०॥

१६ अम्बयो यन्त्यध्वभिर्जीमयो अध्वरीयतां । पृचतीर्मधुना पयः ॥

१७ अमूर्या उप सूर्ये याभिर्वा सूर्यः सह । ता नो हिन्वन्त्वध्वरं ॥

१८ अपो देवीरूपहूये यत्र गावः पिबन्ति नः । सिन्धुभ्यः कत्वं हविः ॥

१९ अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषजमपामुत प्रशस्तये । देवा भवत वाजिनः ॥

२० अप्सु मे सोमो अब्रवीदन्तर्विश्वानि भेषजा ।

अग्निं च विश्वशम्भुवमापश्च विश्वभेषजीः ॥१११॥

२१ आपः पृणीत भेषजं वरुथं तन्वे मम । उयोक्त सूर्यं दृशे ॥

१४ *Pūshā rājānaṁ āghṛīṇih apa-gūlhaṁ guhā hitaṁ avindat chitra-barhisham̄.*

१५ *Uto sah mahyaṁ indu-bhiḥi shaṭ yuktūn anu-sesidhat gobhiḥ yavaṁ na charkrišhat.* (10)

१६ *Ambayuh yanti adhva-bhiḥi jāmayah adhvāri-yatāṁ pṛinchatih madhunā payah.*

१७ *Amūh yāh upa sūrye yābhīh vā sūryaḥ saha tāh naḥ hinvantu adhvaram.*

१८ *Apah devīh upa hvaye yatra gāvah pibanti naḥ sindhu-bhyah kartvaṁ haviḥ.*

१९ *Ap-su antuḥ amṛitaṁ ap-su bheshajam̄ apām̄ uta praṣastaye devāḥ bhavata vājinah.*

२० *Ap-su me Somaḥ abravīt antuḥ viśvāni bheshajā*

Agnim̄ cha viśva-śambhuvaṁ Āpah cha viśva-bheshajih. (11)

२१ *Āpah pṛinīta bheshajam̄ varūtham̄ tanve mama jyok cha sūryam̄ dṛiṣe.*

cælo delapsus, gradiens ! amissum veluti pecus quærendo pastor recuperat.

१४ Púshan splendidus libationem absconditam, in inaccesso loco positam reperit, versicolore stragulo decoram. १५ Atque is mihi libaminibus prædita sex anni tempora iterum iterumque reducit: bobus triticum saturus veluti agricola campos iterum iterumque arat.

१६ Matres incedunt viis, propinquæ sacrificantum, largientes dulcedine præditum lac. १७ Illæ, quæ prope solem sunt, vel quibuscum sol una est, eæ nostro lætantor sacrificio. १८ Aquas deas invoco, unde vaccæ bibunt nostræ: fluminibus faciendum est sacrificium. १९ In Aquis nectar, in Aquis medicamen: Aquarum etiam ad laudem, sacerdotes ! estote impigri. २० In Aquis mihi Somas dixit intus esse omnia medicamina, Agnimque omnia beantem, Aquasque ¹⁴ omnia medentes. २१ Aquæ ! effundite medicinam morbos arcen-

nit, ~ R.

२२ इदमापः प्रवहत यत्किंच दुरितं मयि ।
 यद्वाहमभिदुद्रोह यद्वा शेष उतानृतं ॥
 २३ आपो अद्यान्वचारिषं रसेन समग्रम्भि ।
 पदस्वानग्रे आगहि तं मा संसृज वर्चसा ॥
 २४ सं माग्रे वर्चसा सृज सं प्रजया समायुषा ।
 विद्युर्मे अस्य देवा इन्द्रो विद्यात्सह ऋषिभिः ॥१२॥

CAPUT SEXTUM.

HYMNUS I. [XXIV.]

१ कस्य नूनं कतमस्याभृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
 को नो मखा अदितये पुनर्दीत्पितरं च दृशेयं मातरं च ॥

२२ *Idam Āpaḥ pra vahata yat kiṁ cha duḥ-itaṁ mayi
Yat vā ahaṁ abhi-dudroha yat vā ūpe ūta an̄ritaṁ.*
 २३ *Āpaḥ adya anu achāriṣaṁ rasena saṁ agasmahi
Payasvān Agne ā gahi taṁ mā saṁ ūrīja varchasā.*
 २४ *Saṁ mā Agne varchasā ūrīja saṁ pra-jayā saṁ āyushā
Vidyuḥ me asya devāḥ Indraḥ vidyāt saha Rishi-bhiḥ.* (12)

XXIV.

१ *Kasya nūnaṁ katamasya amṛitānāṁ manāmahe chāru devasya nāma
Kah nah mahyai aditaye punah dāt pitaram cha dṛiṣeyāṁ mātaraṁ cha.*

tem corpori meo, citoque, solis ad conspectum. २२ Istud, Aquæ ! auferte,
 quodcumque scelestum in me est, quodve ego per vim feci, quodve impre-
 catus sum, atque mendacium. २३ Aquas hodie cultu prosequutus sum ; cum
 essentia aquarum congressi sumus : aqua præditus, Agnis ! veni ; huncce me
 indue splendore. २४ Me, Agnis ! splendore præditum fac, præditum prosapia,
 præditum longævitatem : noscant mei hujuscce ceremonias dii, et Indras noscat
 cum Rishibus.

XXIV.

१ Cujusnam profecto, cujusnam omnium immortalium enunciemus illustre
 dei nomen ? Quisnam nos magnæ terræ reddiderit, ut patremque rursus

२ अग्नेर्वयं प्रथमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
 स नो मखा अदितये पुनर्दीत्पितरं च दृशेयं मातरं च ॥

३ अभि त्वा देव सवितरीशानं वार्याणां । सदावन्भागमीमहे ॥

४ यश्चिद्गत इत्था भगः शशमानः पुरा निदः । अद्वेषो हस्तयोदधे ॥

५ भगभक्तस्य ते वयमुदशेम तवावसा । मूर्धानं राय आरभे ॥१३॥

६ न हि ते क्षत्रं न सहो न मन्युं वयश्चनामी पतयन्त आपुः ।
 नेमा आपो अनिभिषं चरन्तीर्न ये वातस्य प्रभिनन्त्यभ्वं ॥ *Ayuh.*

७ अबुधे राजा वरुणो वनस्योदर्धं स्तूपं ददते पूतदक्षः । । ।
 नीचीनाः स्थुरुपरि बुधं एषामस्मे अन्तर्निहिताः केतवः स्युः ॥

२ *Agneḥ vayaṁ prathamasya amṛitānāṁ manāmahe chāru devasya nāma
 Saḥ nah mahyai aditaye punah dāt pitaram̄ cha dṛṣeyam̄ mātaram̄ cha.*

३ *Abhi tvā deva Savitāḥ iṣānaṁ vāryāṇāṁ sadā avan bhāgaṁ īmahe.*

४ *Yaḥ chit hi te itthā bhagaḥ ṣaṣamānaḥ purā nidaḥ adveshaḥ hastayoḥ dadhe.*

५ *Bhaga-bhaktasya te vayaṁ ut aṣema tava avasā mūrdhānaṁ rāyah ā-rabhe. (13)*

६ *Nahi te kshatram̄ na sahaḥ na manyum̄ vayaḥ chana amī patayantaḥ āpuḥ
 Na īmāḥ āpah ani-misham̄ charantiḥ na ye vātasya pra-minanti abhvāṁ.*

७ *Abudhne rājā Varuṇaḥ vanasya ūrdhvāṁ stūpam̄ dadate pūta-dakshaḥ
 Nichināḥ sthuḥ upari budhnaḥ eshām̄ asme antaḥ ni-hitāḥ ketavaḥ syuḥ.*

videam, matremque ? ² Agnis nos, primi immortalium, enunciemus illustre
 dei nomen: is nos magnæ terræ reddiderit, ut patremque rursus videam,
 matremque.

³ Te, dive Savitris ! dominum divitiarum, semper adjuvans ! opes roga-
 mus : ⁴ quæcunque nimirum expetendæ, sic laudatæ, ante vituperium non
 exosæ, tuis manibus tenebantur. ⁵ Thesauros possidentis tui cultores, nos
 adipiscamur tuo auxilio divitiarum caput ad incipiendum.

⁶ Non sane tuum robur, non fortitudinem, non iram aves neque hæ vo-
 lantes obtinuerunt, neque hæ aquæ semper ruentes: non qui venti cursus
 sunt, excellunt celeritatem tuam. ⁷ Radice destituto in aere Varunas grati-
 luminis superne abundantiam tenet, puro vigore gaudens: inferi stant, at su-

८ उरुं हि राजा वरुणश्कार सूर्यीय पन्थामन्वेतवा उ ।
अपदे पादा प्रतिधातवे कस्तापवक्ता हृदयाविधचित् ॥

९ शतं ते राजन्मिषजः सहस्रमुर्वीं गभीरा सुमतिष्ठे अस्तु ।
बाधस्व दूरे निर्वितं पराचैः कृतं चिदेनः प्रमुमुग्धस्मत् ॥

१० अमी य शृक्षा निहितास उच्चा नक्तं ददश्चे कुहचिद्विवेयः ।
अदब्धानि वरुणस्य व्रतानि विचाकशच्चन्द्रमा नक्तमेति ॥१४॥

११ तत्त्वायाभि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भिः ।
अहेलमानो वरुणेह बोध्युरुशंस मा न आयुः प्रमोषीः ॥

१२ तदिनक्तं तद्विवा मखमाहुस्तदयं केतो हृद आविचष्टे ।
शुनःशोपो यमहृहृभीतः सो अस्मानाजा वरुणो मुमोक्तु ॥

८ *Uruñ hi rājā Varuṇah chakāra sūryāya panthām anu-etavai u
Apade pādā prati-dhātave akaḥ uta apa-vaktā hṛidaya-vidhaḥ chit.*

९ *Ṣatam te rājan bhishajah suhastraṁ urvī gabhīrā su-matiḥ te astu
Bādhasva dūre Nih-ritim parāchaiḥ kṛitam chit enaḥ pra mumugdhi asmat.*

१० *Amī ye ṛikshāḥ ni-hitāsaḥ uchchā naktam dadriṣṭre kuha chit divā īyuh
Adabdhāni Varuṇasya vratāni vi-chūkaṣat chandramāḥ nuktam eti. (14)*

११ *Tat tvā yāmi brahmaṇā vandamānaḥ tat ā ūste yajumānaḥ haviḥ-bhiḥ
Ahelamānaḥ Varuṇa iha bodhi uru-ṣaṅsa mā naḥ īyuh pra moshīḥ.*

१२ *Tat it naktam tat divā mahyaṁ āhuḥ tat ayam ketah hṛiduḥ ā vi chashṭe
Ṣunahṣepah yaṁ ahvat grībhītaḥ suḥ usmān rājū Varuṇaḥ mumoktu.*

perne radix eorum est ; nos inter collocati radii sint. ^८ Magnam enim rex Varunas fecit soli viam ad circumeundum sane : in invio aere ad figendum pedes viam fecit : atque castigator inimici etiam esto. ^९ Centum tibi, rex ! medicamina, mille sunt ; magna, alta gratia tua esto : constringe procul Nirritim aversam, perpetratumque scelus remove a nobis. ^{१०} Illi qui septem triones collocati superne noctu conspiciebantur, alicubi interdiu iverint : illæsa sunt Varunæ opera ; lucens luna noctu incedit. ^{११} Illud longum ævum te rogans adeo, prece laudans : id exoptat sacra obiens sacrificiis suis : haud negligens, Varuna ! hic animadverte precem meam : inclyte ! nostram vitam non auferas. ^{१२} Id ipsum noctu, id interdiu mihi dixerunt, id hæcce mens

१३ शुनःशेपो द्युपदेषु बद्धः ।
अवैनं राजा वरुणः समृज्यादिङ्गां अदब्धो विमुमोक्तु पाशान् ॥

१४ अव ते हेलो वरुण नमोभिरवयज्ञेभिरीमहे हविर्भिः ।
क्षयन्नस्मभ्यमसुर प्रचेता राजनेनांसि शिश्रथः कृतानि ॥

१५ उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाधमं वि मध्यमं श्रथाय ।
अथा वयमादित्य व्रते तवानागसो अदितये स्याम ॥१५॥

HYMNUS II. [XXV.]

१ यच्चिद्धि ते विशो यथा प्रदेव वरुण व्रतं । मिनीमसि द्यवि द्यवि ॥

२ मा नो वधाय हत्त्वे जिहीलानस्य रीरधः । मा हृणानस्य भन्यवे ॥

13 Sunahsepaḥ hi ahvat grībhītaḥ trishu Ādityam̄ dru-padeshu baddhaḥ
Ava enām rājā Varuṇaḥ sastṛijyāt vidvān adabdhāḥ vi mumoktu pāṣān.
14 Ava te helāḥ Varuṇa namāḥ-bhīḥ ava yajnebhīḥ īmahe haviḥ-bhīḥ
Kshayan asmabhyam̄ Asura pra-chetaḥ rājan enānsi ṣisrathaḥ kṛitāni.
15 Ut ut-tamaṁ Varuṇa pāṣam̄ asmat ava adhamam̄ vi madhyamam̄ ṣrathaya
Atha vayaṁ Āditya vrata tava anāgasaḥ aditaye syāma. (15)

XXV.

१ Yat chit hi te viṣaḥ yathā pra deva Varuṇa vrataṁ minīmasi dyavi-dyavi.
२ Mā naḥ vadhäya hatnave jihilānasya rīradhaḥ mā hriṇānasya manyave.

cordis *mei me* monet : Sunahsepas quem invocabat vinctus, ille nos rex Varunas liberato. १३ Sunahsepas enim invocabat Aditis filium, vinctus, tribus pyre sacrificalis postibus adstrictus: eum rex Varunas liberaverit; gnarus, invictus solvito vincula. १४ Tuam iram, Varuna ! precibus et sacrificiis avertimus *atque* oblationibus: *hic* commorans, Asura, sapiens rex ! nobis peccata remove admissa. १५ Amove summam, Varuna ! compedem a nobis, remove infimam, dimove medium: tunc nos, Aditis fili ! in sacrificio tuo, peccati immunes, incolumitatem *nacti* simus.

XXV.

१ Quodcumque scilicet tibi *nos*, ut homines *solent*, deus Varuna ! sacrificium errore turbamus quotidie, *id tu cura ut recte cadat*. २ Ne nos cædi crudelis

३ वि मूलीकाय ते मनोरथीरस्वं न संदितं । गीभिर्वरुण सीमहि ॥
 ४ परा हि मे विमन्यवः पतन्ति वस्यइष्टये । वयो न वसतीरुप ॥
 ५ कदा क्षत्रश्रियं नरमा वरुणं करामहे । मूलीकायोरुचक्षसं ॥१६॥
 ६ तदित्समानभाशाते वेनन्ता न प्रयुच्छतः । धृतव्रताय दाशुषे ॥
 ७ वेदा यो वीनां पदमन्तरिक्षेण पततां । वेद नावः समुद्रियः ॥
 ८ वेद मासो धृतव्रतो इदादश प्रजावतः । वेदा य उपजायते ॥
 ९ वेद वातस्य वर्तनिमुरोर्क्षेष्य बृहतः । वेदा ये अध्यासते ॥
 १० निषसाद धृतव्रतो वरुणः पस्यास्वा । साम्राज्याय सुक्रतुः ॥१७॥
 ११ अतो विश्वान्यद्गुता चिकित्वां अभिपश्यति । कृतानि या च कर्त्ता ॥

३ *Vi mṛilīkāya te manah Rathih aśvam na saṁ-ditam gīh-bhih Varuṇa sīmahi.*
 ४ *Parā hi me vi-manyavaḥ patanti vasyaḥ-iṣṭaye vayaḥ na vasatih upa.*
 ५ *Kadā kshatra-śriyam naram ā Varuṇam karāmahe mṛilīkāya uru-chakshasam.* (16)
 ६ *Tat it samānam āśāte venantā na pra yuchhatuh dhṛita-vratāya dāśushe.*
 ७ *Veda yaḥ vīnām padam antarikṣeṇa patatām veda nāvah samudriyah.*
 ८ *Veda māsaḥ dhṛita-vrataḥ dvādaṣa prajā-vataḥ veda yaḥ upa-jāyate.*
 ९ *Veda vātasya vartaniṁ uroḥ ṛishvasya brihataḥ veda ye adhi-āsate.*
 १० *Ni sasāda dhṛita-vrataḥ Varuṇah pastyāsu ā sām-rājyāya su-kratuh.* (17)
 ११ *Aīaḥ viśvāni abdhutā chikitvān abhi paṣyati kṛitāni yā cha kartvā.*

spretoris tradas, neque furentis iracundiæ. ^३ Felicitatis caussa tuam mentem, auriga equum veluti fessum, cantibus, Varuna ! conciliamus. ^४ Etenim meæ cogitationes evolant ad ditissimæ vitæ impetrationem, aves veluti ad nidos. ^५ Quando virium custodem ducem Varunam luc vocabimus, felicitatis gratia, multa videntem ? ^६ Hancce communem oblationem accipiunto *Varunas et Mitras* : non errant, faventes vota persolventi cultori. ^७ Qui novit avium viam per aerem volantium, novit naves marinas ; ^८ novit menses, ille cui vota fideliter persolvuntur, duodecim, sobolem ferentes ; novit etiam mensem eum qui subnascitur ; ^९ novit venti viam magni, admirandi, potentis ; novit deos, qui supra habitant. ^{१०} Commoratur Varunas, cui vota rite persolvuntur, inter homines imperii gratia, bonis sacrificiis cultus. ^{११} Ab illo omnia mirabilia homo sapiens videt facta *jampridem*,

१२ स नो विश्वाहा सुक्रतुरादित्यः सुपथा करत् । प्रण आयूंषितारिषत् ॥
 १३ बिभ्रद्वापि हिरण्ययं वरुणो वस्त निर्णिजं । परि स्पशो निवेदिरे ॥
 १४ न यं दिसन्ति दिसवो न द्रुह्वाणो जनानां । न देवमभिमातयः ॥
 १५ उत यो मानुषेष्वा यशश्वके असाम्या । अस्माकमुदरेष्वा ॥१८॥
 १६ परा मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरनु । इच्छन्तीरुचक्षसं ॥
 १७ सं नु वोचावहे पुनर्यतो मे मध्वाभृतं । होतेव क्षदसे प्रियं ॥
 १८ दर्शं नु विश्वदर्शतं दर्शं रथमधि क्षमि । एता जुषत मे गिरः ॥
 १९ इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मूलय । त्वामवस्थुराचके ॥
 २० त्वं विश्वस्य मेधिर दिवश्च ग्रभ राजसि । स यामनि प्रति श्रुधि ॥

१२ *Sah nah viṣvāhā su-kratuh Ādityah su-pathā karat pra nah āyūnshi tārishat.*

१३ *Bibhrat drāpiṁ hiraṇyayam̄ Varuṇah vasta niḥ-nijam̄ pari spaśah ni sedire.*

१४ *Na yaṁ dipsanti dipsavaḥ na druḥvāṇah janānāṁ na devam̄ abhi-mātayah.*

१५ *Uta yaḥ mānusheshu ā yaṣah chakre asāmi ā asmākam̄ udareshu ā.* (18)

१६ *Parā me yanti dīkṣitayah gāvah na gavyūnīḥ anu ichhānīḥ uru-chakshasam̄.*

१७ *Sam̄ nu vochāvahai punah yataḥ me madhu ā-bhṛitaṁ hotā-iva kshadase priyam̄.*

१८ *Darśam̄ nu viṣva-darśataṁ darśam̄ ratham̄ adhi kshumi etāḥ jushata me girah.*

१९ *Imaṁ me Varuṇa śrudhi havam̄ adya cha mṛilaya tvāṁ avasyuḥ ā chake.*

२० *Tvāṁ viṣvasya medhira divah cha gmaḥ cha rājasi saḥ yāmāni pruti śrudhi.*

et quæ *in posterum facienda sunt.* १२ Ille nos omnibus diebus, bonis sacrificiis cultus, Aditis filius, recta via incidentes reddat; nostras vitas longas faciat. १३ Gestans loricam auream Varunas vestit purum *corpus suum*; *aurum* tangentes *radii* circumsidunt. १४ Quem deum non cædere affectant cædis cupidi, non osores mortalium, non scelesti; १५ et qui hominibus ubique cibum paravit plenum, nostris ventribus. १६ Tendunt meæ preces, vaccæ quasi bubilia versus, desiderantes, ad *Varunam*, a multis conspiciendum. १७ Profecto colloquemur iterum, siquidem mihi dulce *sacrificium paratum est*: sacerdotis instar comedis gratum *cibum*. १८ Vidi certe *Varunam*, ab omnibus conspiciendum; vidi currum in *terra*: *Varunas* hasce audit meas laudes. १९ Hanc meam, Varuna! audi præcēm, hodieque exhilara *nos*: te opem desiderans imploro. २० Tu universi, sapiens! cœlique terræque im-

२। उदुत्तमं मुमुग्धि नो वि पाशं मध्यमं चृत । अवाधमानि जीवसे ॥१६॥

HYMNUS III. [XXVI.]

- १ वसिष्ठा हि मियेध्य वस्त्राण्यूर्जीं पते । सेमं नो अध्वरं यज ॥
- २ नि नो होता वरेण्यः सदा यविष्ट मन्मभिः । अग्ने दिवित्मता वचः ॥
- ३ आ हि घा सूनवे पितापिर्यजत्यापये । सखा सख्ये वरेण्यः ॥
- ४ आ नो बहीं रिशादसो वर्णो मित्रो अर्यमा । सोदन्तु मनुषो यथा ॥
- ५ पूर्व्य होतरस्य नो मन्दस्व सख्यस्य च । इमा उषु श्रुधी गिरः ॥२०॥
- ६ यद्विद्धि शश्वता तना देवं देवं यजामहे । त्वे इज्ज्यते हविः ॥
- ७ प्रियो नो अस्तु विशपतिहीता मन्दो वरेण्यः । प्रियाः स्वग्नयो वयं ॥

२। *Ut ut-tamaṁ mumugdhi nah vi pāṣam̄ madhyamaṁ chṛita ava adhamāni jīvase.* (19)

XXVI.

- १ *Vasishṭha hi miyedhya vastrāṇi ūrjām̄ pate saḥ imam̄ nah adhvaram̄ yaja.*
- २ *Ni nah hotā vareṇyah sadā yavishṭha manma-bhīḥ Agne dīvitmatā vachah.*
- ३ *Ā hi sma sūnave pitā āpiḥ yajati āpaye sakhā sakhye vareṇyah.*
- ४ *Ā nah barhiḥ riṣādasaḥ Varuṇaḥ Mitraḥ Aryamā sīdantu manushaḥ yathā.*
- ५ *Pūrvya hotaḥ asya nah mandasva sakhyasya cha imāḥ u su śrudhi giraḥ.* (20)
- ६ *Yat chit hi ṣaṣvatā tanū devaṁ-devaṁ yajāmahe tve it hūyate haviḥ.*
- ७ *Priyah nah astu viśpatih hotā mandraḥ vareṇyah priyāḥ su-agnayaḥ vayam̄.*

perium habes : tu salutis caussa audi nos. २। Summam solve nobis compedium, medium dimove, remove infimas compedes, ad vivendum.

XXVI.

१ Induas nimirum, sacrificiis celebrande ! vestes *fulgentes*, ciborum custos ! tu hæc nostra sacra perfice. २ Conside, noster sacrificex eligendus, semper juvenis ! splendoribus *præditus*, Agnis ! claro carmine *laudatus*. ३ Semper filio pater, cognatus largitur cognato, amicus amico amabilis. ४ In nostro stragulo hostium consumtores, Varunas, Mitras, Aryaman, considunt, homo veluti. ५ Pristine sacerdos ! hoc nostro *sacrificio* gaude, consortioque, hosque bene audi cantus. ६ Quamvis enim æterno amplo *sacrificio* alium aliumque deum colimus, tibi *tamen* offertur libamen. ७ Amicus nobis esto hominum dominus, sacrificex, gaudens, amabilis : *illius simus* amici, fausto igne instructi,

८ स्वग्रयो हि वार्यं देवासो दधिरे च नः । स्वग्रयो मनामहे ॥
 ९ अथा न उभयेषामभृतमर्त्यीनां । मिथः सन्तु प्रशस्तयः ॥
 १० विश्वेभिरग्ने अग्निभिरिमं यज्ञमिदं वचः । चनोधाः सहसो यहो ॥२१॥

HYMNUS IV. [XXVII.]

१ अश्वं न त्वा वारवन्तं वन्दध्या अग्निं न मोभिः । सग्राजन्त मध्वराणां ॥
 २ स धा नः सूनुः शवसा पृथुप्रगामा सुशेवः । भीद्वां अस्माकं बभूयात् ॥
 ३ स नो दूराच्चासाच्च नि मर्त्यादधायोः । पाहि सद्भिर्द्विश्वायुः ॥
 ४ इममूषु त्वमस्माकं सनिं गायत्रं नव्यांसं । अग्ने देवेषु प्रवोचः ॥
 ५ आनो भज परमेष्ठा वाजेषु मध्यमेषु । शिक्षा वस्वो अन्तमस्य ॥२२॥

८ *Su-agnayaḥ hi vāryaṁ devāsaḥ dadhire cha naḥ su-agnayaḥ manāmahe.*

९ *Atha naḥ ubhayeshām amṛita martyānūm mithaḥ santu pra-śastayaḥ.*

१० *Viṣvebhīḥ Agne agni-bhīḥ imām yajnaṁ idam vachaḥ chanaḥ dhāḥ sahasaḥ yaḥo.* (21)

XXVII.

१ *Aśvam na tvāvāra-vantaṁ vandadhyai Agniṁ namah-bhiḥ saṁ-rājantaṁ adhvarāṇāṁ.*

२ *Saḥ gha naḥ sūnuḥ śavasā prithu-pragāmū su-ṣevah mīḍhvān asmākaṁ babhūyāt.*

३ *Saḥ naḥ dūrāt cha āsāt cha ni martyāt agha-yoh pāhi sadām it viṣva-āyuḥ.*

४ *Imām u su tvaṁ asmākaṁ sanīm gāyatraṁ navyāñsaṁ Agne deveshu pra vochaḥ.*

५ *Ā naḥ bhaja parameshu ā vājeshu madhyameshu šiksha vasvah antamasyn.* (22)

nos. ^८ Fausto igne instructi enim sacerdotes desiderabile *sacrificium* tenent nostrum : fausto igne instructi *te* veneramur. ^९ Tunc amborum, immortalium *et* nostri, mortalium, invicem sunt laudes. ^{१०} Cum omnibus, Agnis ! ignibus hoc sacrificium *et* hanc precem accipiens, cibum largiaris, roboris fili !

XXVII.

¹ Equum veluti caudatum, te celebratum *venimus* ceremoniis, Agnim, dominum sacrificiorum. ² Ille profecto nobis filius roboris, longe lateque incedens, favens *esto* : opum largitor nobis sit. ³ Tu nos, tum e longinquo, tum *ex* propinquitate, ab homine inimico serva semper, omnia permeans. ⁴ Hancce nunc tu nostram ceremoniam laudatricem novam, Agnis ! diis denuntia. ⁵ Nos participes fac summorum mediorumque alimentorum : largire opes e proxima *terra*. ⁶ *Thesauros* dispergiturus es, varie splendens !

६ विभक्तासि चित्रभानो सिन्धोरुर्मी उपाक आ। सद्यो दाशुषे क्षरसि ॥
 ७ यमग्रे पृत्सु मर्त्यमवा वाजेषु यं जुनाः । स यन्ता शश्वतीरिषः ॥
 ८ नकिरस्य सहन्त्य पर्येता कयस्य चित् । वाजो अस्ति श्रवाय्यः ॥
 ९ स वाजं विश्वचर्षणिर्विश्वस्तु तरुता । विप्रेभिरस्तु सनिता ॥
 १० जराबोधतद्विविद्विविशेविशेयज्ञियाय । स्तोमं रुद्राय दृशीकं ॥२३॥
 ११ स नो महां अनिमानो धूमकेतुः पुरुचन्द्रः । धिये वाजाय हिन्वतु ॥
 १२ स रेवां इव विश्पतिदेव्यः केतुः शृणोतु नः । उवथैरग्निर्वृहज्ञानुः ॥
 १३ नमो महद्यो नमो अर्भकेभ्यो नमो युवम्यो नम आश्चिनेभ्यः । ॥२४॥
 यजाम देवान्यदि शक्नवाम मा ज्यायसः शंसमावृक्षि देवाः ॥२४॥

Imp. 4

६ *Vi-bhaktā usi chitra-bhāno sindhoḥ ūrmau upāke ā sadyaḥ dāśushe ksharasi.*
 ७ *Yaṁ Agne prit-su martyaṁ arāḥ rājeshu yaṁ junāḥ saḥ yantū ṣaṣṭvatiḥ ishāḥ.*
 ८ *Nakīḥ asya sahantya pari-etā kayasya chit vājaḥ asti ṣravayyah.*
 ९ *Saḥ vājaṁ viṣva-charshaṇīḥ arvut-bhiḥ astu tarutū viprebhiḥ astu sanitā.*
 १० *Jarū-bodha tat vividdhi viṣe-viṣe yajniyāya stomāṁ rudrāya ḍriṣīkam.* (२३)
 ११ *Saḥ naḥ mahān ani-mānaḥ dhūma-ketuḥ puru-chandraḥ dhiye vājāya hinvatu.*
 १२ *Saḥ revān-iva viṣpatiḥ daivyaḥ ketuḥ śrīnotu naḥ ukthaiḥ Agniḥ bṛihat-bhānuḥ.*
 १३ *Namaḥ mahat-bhyāḥ namaḥ arbakebhyāḥ namaḥ yuvu-bhyāḥ namaḥ āśinebhyāḥ
Yajāma devān yadi ṣaknavāma mā jyāyasaḥ ṣaṅsaṁ ā vṛikṣhi devāḥ.* (२४)

fluminis aquam in vicinia veluti *disperiuntur* : statim colenti pluviam largiris. ^७ Quem, Agnis ! in certaminibus mortalem servas, quem in præliis excitas, is parabit sempiternos cibos : ^८ nemo ejus cujuscunque victor est, potentissime ! robur *ei* est inclytum. ^९ Agnis ille, ab omnibus hominibus cultus, pugnam equis conficio : a sapientibus *propitiatus*, esto largitor. ^{१०} Laudibus cognite ! illud *sacrificium* visita unicuique homiui sacra obeunti : laudem *tibi* horribili admirandam *offerit*. ^{११} Ille Agnis nobis magnus, immensus, sumi vexillo insignis, valde coruscus, precis et cibi caussa faveto. ^{१२} Ille, dives veluti rex, divinus nuntius auditio nos, hymnis *instructos*, Agnis splendore conspicuus. ^{१३} Adoratio *sit diis* magnis, adoratio ætate recentibus, adoratio juvenibus, adoratio grandævis : sacra facimus diis quandocunque possumus ; nunquam optimi *cujusque dei* laudem interrumpam, dii !

HYMNUS V. [XXVIII.]

१ यत्र ग्रावा पृथुबुध्न उर्ध्वे भवति सोतवे ।
उलूखलसुतानामवेदिन्द्र जलगुलः ॥

२ यत्र द्वाविव जपनाधिषवण्या कृता । उलू०॥ { f: ४२

३ यत्र नार्यपच्यवमुपच्यवं च शिक्षते । उलू०॥

४ यत्र मन्थां विबध्नते रश्मीन्यभितवा इव । उलू०॥ *Quat*

५ यद्विद्धि त्वं गृहे गृहे उलूखलकयुज्यसे ।
इह द्युमत्तमं वद जयतामिव दुन्दुभिः ॥२५॥

६ उत स्म ते वनस्पते वातो विवात्यमभित् ।
अथो इन्द्राय पातवे सुनु सोममुलूखल ॥

XXVIII.

१ *Yatra grāvā prithu-budhnaḥ ūrdhvah bhavati sotave
Ulūkhala-sutānām ava it u Indra jalgulaḥ.*

२ *Yatra dva-iva jaghanā adhi-savanyā kṛitā ulū —.*

३ *Yatra nārī apa-chyavaṁ upa-chyavaṁ cha ṣikshate ulū —.*

४ *Yatra manthāṁ vi-badhne raśmīn yamitavai iva ulū —.*

५ *Yat chit hi tvāṁ grihe grihe Ulūkhala-ka yujyase
Iha dyumat-tamaṁ vada jayatāṁ-iva dundubhiḥ. (25)*

६ *Uta sma te Vanaspate vātaḥ vi vāti agraṁ it
Atho Indrāya pātave sunu somaṁ Ulūkhala.*

XXVIII.

¹ Ubi lapis altam radicem habens erectus est ad parandum libamen, *ibi libaminum* mortario confectorum *saporem* nosce utique, Indra! et bibas. ² Ubi duorum instar femorum patinæ sacrificales factæ sunt, *ibi, &c.* ³ Ubi mulier discessum introitumque discit, *ibi, &c.* ⁴ Ubi lignum religant, *fri-cando ignem excitaturi*, habenas veluti ad coercendum *equum*, *ibi, &c.* ⁵ Cuivis scilicet *operi* tu in unaquaque domo, Mortarium! adhiberis: hic clarissimum *sonum* ede, vincentium veluti tympanum. ⁶ Atque tuam, *Lignum!* aura vehementer spirat circa frontem: itaque Indræ ad bibendum

७ आयजी वाजसातमा ता खुच्चा विजर्भृतः । हरी इवान्धांसि बप्सता ॥
 ८ ता नो अद्य वनस्पती शृष्टावृधेभिः सोतृभिः । इन्द्राय मधुमत्सुतं ॥
 ९ उच्छिष्ठं चम्बोर्भर सोमं पवित्र आसृज । निधेहि गोरधित्वचि ॥२६॥

HYMNUS VI. [XXIX.]

१ यच्चिद्धि सत्य सोमपा अनाशस्ता इव स्मसि ।
 आ तू न इन्द्र शंसय गोष्ववेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ॥
 २ शिप्रिन्वाजानां पते शचीवस्तव दंसना । आ तू न० ॥
 ३ निष्ठापय मिथूदृशा सस्तामबुध्यमाने । आ तू न० ॥
 ४ ससन्तु त्या अरातयो बोधन्तु शूर रातयः । आ तू न० ॥

७ *Ā-yajī vāja-sātamā tā hi uchchā vi-jarbhṛitaḥ harī-iva andhānsi bapsatā.*

८ *Tā naḥ adya Vanaspatī ṛishvau ṛishvebhīḥ sotṛībhīḥ Indrāya madhu-mat sutam.*

९ *Ut śishṭamāñ chamvoḥ bhara somam̄ pavitre āśrija ni dhehi goḥ adhi tvachi.* (26)

XXIX.

१ *Yat chit hi satya soma-pāḥ anāśastūḥ-iva smasi
 Ā tu naḥ Indra śānsaya goshu aśveshu subhrishu sahasreshu tuvi-magha.*
 २ *Śiprin vājānām pate śachī-vaḥ — dañsanā ā tu naḥ —.*
 ३ *Ni svāpayā mithu-driṣṭā sastām abudhyamāne ā tu naḥ —.*
 ४ *Sasantu tyāḥ arātayah bodhantu śūra rātayah ā tu naḥ —.*

para libamen, Mortarium ! ⁷ *Mortarium et Pisillum !* sacrificium peragen-tia, cibum largissime dantia, vos utique claro sono iterum iterumque pul-samini, fulvi *Indræ equi* veluti pabulis vescentes. ⁸ Vos nobis hodie, Ligna conspicua ! cum conspicuis libantibus, *Indræ dulce libamen* parate.

⁹ Relictum in patinis aufer; libamen colo infunde, injice vaccæ in pellem.

XXIX.

¹ Etsi scilicet, verax libaminis potor ! gloriæ expertes quasi simus, *tamen* celeriter nos, *Indra !* gloriosos fac, vaccis *et* equis pulchris mille, dives !

² Formosis maxillis prædite, ciborum domine, potens ! tua efficacitas *ubique* apparet : celeriter nos, &c. ³ Sopora junctim visas *Yamæ nuntias* : dormi-unto, non expergesfactæ : celeriter nos, &c. ⁴ Dormiunto illi nulla dona ferentes *hostes* ; vigilanto, heros ! largientes *amici* : celeriter nos, &c.

५ समिन्द्र गर्दभं भृण नुवन्तं पापयामुया । आतून°॥
 ६ पताति कुण्डणाच्या दूरं वातो वनादधि । आतून°॥
 ७ सर्वं परिक्रोशं जहि जम्भया कृकदाश्वं । आतून°॥२७॥

HYMNUS VII. [XXX.]

१ आ व इन्द्रं क्रिविं यथा वाजयन्तः शतक्रतुं । मंहिषं सिंच इन्दुभिः ॥
 २ शतं वा यः शुचीनां सहस्रं वा समाशिरां । एदु निम्नं न रीयते ॥
 ३ सं यन्मदाय शुष्मिण एनो_(बस्योदरे) । समुद्रो न वचो दधे ॥ / ॥ :
 ४ अयमु ते समतसि कपोत इव गर्भधिं । वचस्तच्चिन्न ओहसे ॥
 ५ स्तोत्रं राधानां पते गिर्वाहो वीरयस्य ते । विभूतिरस्तु सूनृता॥२८॥

६ *Saṁ Indra gardabhaṁ mṛīṇa nuvantam pāpayā amuyā ā tu naḥ —.*

६ *Patāti kuṇḍriṇāchya dūram vātah vanat adhi ā tu naḥ —.*

७ *Sarvaṁ pari-kroṣam jahi jambhaya krikadāśvam ā tu naḥ —. (27.)*

XXX.

१ *Ā vah Indram kriviṁ yathā vāja-yantaḥ Šata-kratūm mañhishṭham sinche indu-bhiḥ.*
 २ *Šataṁ vā yaḥ ūchīnām sahasram vā saṁ-āśirām ā it u nimnam na rīyate.*
 ३ *Saṁ yat madāya ūshmiṇe enā hi asya udare samudrah na vyachah dadhe.*
 ४ *Ayaṁ u te saṁ atasi kapotah-iva garbha-dhim vachah tat chit naḥ ohase.*
 ५ *Stotram rādhānām pate girvāhaḥ vīra yasya te vi-bhūtiḥ astu sūnritā. (28)*

५ Indra ! asinum occide, laudantem te vitiosa ista *voce* : celeriter nos, &c.

६ Cadat tortuoso tramite procul procella in silvam : celeriter nos, &c. ७ Om-nem increpantem neca, occide crudelem *hostem* : celeriter nos, &c.

XXX.

१ Vestrum Indram, foveam veluti, cibos desiderantes, Satakratum maximum, irrigamus libaminibus : २ qui centum purorum, vel mille concoctorum *libaminum*, in declivitatem veluti *ruens aqua*, adit. ३ Quod gaudio est *Indræ* robusto : per illud enim ejus in ventre, mare quemadmodum, amplitudo habetur. ४ Hoc etiam tibi *paratum est libamen* : suscipis illud, columbus veluti gravidam *columbam* : sermonem hunc quoque nostrum accipis. ५ Dicitiarum tutor, cantu evecte, heros ! cuius tua laus *tanta est*, *eiusdem* potentia esto grata. ६ Erectus adsta nobis auxilio in hoc certamine, Satakratus !

६ उर्ध्वस्तिष्ठा न उतये । स्मिन्वाजे शतक्रतो । समन्येषु ब्रवावहे ॥
 ७ योगे योगे तवस्तरं वाजे वाजे हवामहे । सखाय इन्द्रभूतये ॥
 ८ आ घा गमद्यदि श्रवत्सहस्रिणीभिरूतिभिः । वाजेभिरूप नो हवं ॥
 ९ अनु प्रत्नस्योकसो हुवे तुविप्रतिं नरं । यं ते पूर्वं पिता हुवे—
 १० तं त्वा वयं विश्ववारा शास्महे पुरुहूत । सखे वसो जरितृभ्यः ॥२८॥
 ११ अस्माकं शिप्रिणीनां सोमपाः सोमपाद्वां । सखे वज्ञिन्तसखीनां ॥
 १२ तथा तदस्तु सोमपाः सखे वज्ञिन्तथा कृण । यथा त उश्मसीष्ये ॥
 १३ रेवतीर्नः सधमाद् इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः । सुमन्तो याभिर्मदेम ॥
 १४ आ घ त्वावान्त्मनाप्तः स्तोतृभ्यो धृष्णवियानः । शृणोरसं न चक्ष्योः ॥

A(AS)

६ *Urdhnah tishṭha nah utaye asmin vāje Sata-krato saṁ anyeshu bravāvahai.*
 ७ *Yoge-yoge taval-taram vāje-vāje havāmahe sakhlāyah Indram utaye.*
 ८ *Ā gha gamat yadi śravat sahasriṇībhīḥ ūti-bhīḥ vājebhīḥ upa naḥ havam.*
 ९ *Anu pratnasya okasah huve turi-pratiṁ naraṁ yaṁ te pūrvam pitā huve.*
 १० *Tam tvā vayaṁ viṣva-cūra ā śāsmahe puru-hūta sakhe vaso jaritī-bhyāḥ.* (29)
 ११ *Asmākān śipriṇīnān soma-pāḥ soma-pāvnām sakhe vajrin sakhiṇām.*
 १२ *Tathā tat astu soma-pāḥ sakhe vajrin tathā kṛinu yathā te uṣmasi ishṭaye.*
 १३ *Revatīḥ nah sadha-māde Indre santu tuvi-vājāḥ kshu-manṣeḥ yābhīḥ madema.*
 १४ *Ā gha tvā-vān tmanā ṣptaḥ stotri-bhyāḥ dhṛishṇo iyānah ṣiṇoḥ akshaṁ na chakryoḥ.*

in aliis etiam rebus tu et ego colloquimur. ⁷ In omni negotio potentissimum, in omni certamine invocamus Indram auxilio, nos, qui amici ejus sumus. ⁸ Profecto veniet, si modo audiverit, cum mille auxiliis, cum cibis, ad nostram precem. ⁹ Antiquæ domus in conspectu invoco multos visitantem virum, te, quem olim pater invocavit. ¹⁰ Illum te nos, præ omnibus dilecte! imploramus, multum compellate, amice, domicilii largitor! ut laudantibus faveas. ¹¹ Nobis, potum sacrum bibentibus, amicis, largire vaccarum bonis maxillis præditarum copiam, libaminis potor, amice, teliger! ¹² Ita illud esto, libaminis potor, amice, teliger! ita fac, ut optamus, tui sacrificii gratia. ¹³ Indra lætitiæ socio, lacte abundantes vaccæ nostræ sunt magno vigore insignes, pabulo instructæ, quibus gaudeamus. ¹⁴ Profecto tui similis *alius deus*, per te conciliatus, horrende! laudatoribus rogatus *dona* proponet, cla-

15 आ यदुवः शतक्रतवा कामं जरितृणां । ऋणोरसं न शचीभिः ॥३०॥

16 शश्वदिन्द्रः पोप्रथद्विर्जिगाय नानदद्विः शाश्वसद्विर्धनानि ।
स नो हिरण्यरथं दंसनावान्त्स नः सनिता सनये सनो दात् ॥

17 आश्विनावश्वावत्येषा यातं शवीरया । गोमहस्ता हिरण्यवत् ॥

18 समानयोजनो हि वां रथो दस्तावमर्त्यः । समुद्रे अश्विनेयते ॥

19 न्यृष्णस्य मूर्धनि चक्रं रथस्य येमथुः । परि द्यामन्यदीयते ॥

20 कस्त उषः कधप्रिये भुजे मर्तो अमर्त्ये । कं नक्षसे विभावरि ॥

21 वयं हि ते अमन्मखान्तादापराकात् । अश्वे न चित्रे अरुषि ॥

22 त्वं त्येभिरागहि वाजेभिर्दुहितर्दिवः । अस्मे रथिं निधारय ॥३१॥

15 Āyat duvah Šata-krato ā kāmaṁ jaritīñāṁ riñoh akshaṁ na ṣachibhiḥ. (30)

16 Saśvat Indraḥ popruthat-bhiḥ jigāya nānadat-bhiḥ ṣāṣvasat-bhiḥ dhanāni
Sah nah hiraṇya-rathām dañsanā-vān sah nah sanitā sanaye sanah adāt.

17 Ā Aśvinau aṣva-vat�ā iskā yātaṁ ṣavīrayā go-mat dasrā hiraṇya-vat.

18 Śamāna-yojanāḥ hi vāṁ rathaḥ dasrau amartyaḥ samudre Aśvinā īyate.

19 Ni aghnyasya mūrdhani chakram̄ rathasya yemathuḥ pari dyām̄ anyat īyate.

20 Kaḥ te Ushāḥ kadha-priye bhuje marṭaḥ amartye kaṁ nakshase vibhā-vari.

21 Vayam̄ hi te amanmahi ā antāt ā parākāt aṣve na chitre arushi.

22 Tvaṁ tyebhīḥ ū gahi vājebhīḥ duhitāḥ divaḥ asme rayim̄ ni dhāraya. (31)

vum veluti rotis. 15 Obtinendæ quæ divitiæ sunt, Satakratus! eas libenter laudatoribus offers, clavum veluti, conatibus. 16 Semper Indras equis frequentibus, hinnientibus, anhelantibus expugnavit opes: ille nobis aureum vehiculum, sacrificiis cultus, ille largiens nobis ad fruendum divitias dedit.

17 Asvini! equos procurante cum cibo in nos collato venite: vaccis abundans, auro decora domus nostra esto, munifici! 18 Communiter junctus scilicet vester currus immortalis aere invehitur, liberales Asvini! 19 Non frangendi montis in fastigio rotam unam vehiculi collocastis; circa cœlum altera incedit.

20 Quisnam tibi, Aurora, laudum amans, immortalis! delectationi est mortalix? quemnam visitas, potentissima? 21 Nos quidem tuam formam non cognoscimus, sive e vicinia, sive e longinquo, omnia permeans, versicolor, lucida! 22 Tu cum hisce veni cibis, filia cœli! Nobis divitias confer.

CAPUT SEPTIMUM.

HYMNUS I. [XXXI.]

^ १ त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा शृष्टिर्देवो देवानामभवः शिवः सखा ।
 तव व्रते कवयो विद्यनापसो ज्युन्त मरुतो भ्राजदृष्टयः ॥

२ त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरस्तमः कविर्देवानां परिभूषसि व्रतं ।
 विभुविश्वस्मै भुवनाय भेधिरो द्विमाता शयुः कतिधाचिदायवोः

३ त्वमग्ने प्रथमो मातरिश्वन आविर्भव सुक्रतूया विवस्ते ।
 अरेजेतां रोदसी होतृवूर्ये सघोर्भारभयजो महो वसो ॥

४ त्वमग्ने मनवे द्यामवाशयः पुरुरवसे सुकृते सुकृतरः ।
 श्वात्रेण यत्पित्रोर्मुच्यसे पर्यात्वा पूर्वमनयन्नापरं पुनः ॥

XXXI.

१ *Tvaṁ Agne prathamah Angirāḥ ṛshih devaḥ devānāṁ abhavuh śivah sakhā
 Tava vrate kavayah vidmanā-apasah ajāyanta Marutaḥ bhrājat-ṛishṭayah.*

२ *Tvaṁ Agne prathamah Angirāḥ-tamah kaviḥ devānāṁ pari bhūshasi vratām
 Vi-bhuḥ viśvasmai bhuvanāya medhiraḥ dvi-mātā śayuḥ katidhā chit āyave.*

३ *Tvaṁ Agne prathamah mātarisvane āviḥ bhava sukruṭu-yā vivarvate
 Arejetām rodāḥ hotri-vūrye asaghnoḥ bhāram ayajah mahāḥ vaso.*

४ *Tvaṁ Agne Manave dyām avāṣayaḥ Purūravase su-kṛite sukṛit-taraḥ
 Svātreṇa yat pitroḥ muchyase pari ā tvā pūrvam anayan ā aparam punar.*

XXXI.

¹ Tu, Agnis! primus Angiras vates eras; deus, deorum eras faustus socius: tuo in sacrificio sagaces nascebantur Marutes, per sapientiam votorum compotes, coruscantia arma habentes. ² Tu, Agnis! primus Angiras insignis, sapiens, deorum ornata ceremoniam, multiformis, universo mundo manifestus, prudens, duobus parentibus genitus, commorans ubique, hominis caussa. ³ Tu, Agnis! potior vento, manifestus esto homini qui fausti sacrificii desiderio te veneratur: commovebantur terra cœlumque: in sacrificio ad quod sacerdos elititur, attulisti apparatus: coluisti magnos deos, domicilii largitor! ⁴ Tu, Agnis! Manui cœlum nuntiasti: Purūravasi pio beneficen-

३ त्वमग्ने वृषभः पुष्टिवर्धनं उद्यतस्तुचे भवसि श्रवाय्यः ।
य आहुतिं परिवेदा वषट्कृतिमेकायुरग्ने विश आविवाससि ॥३२॥

४ त्वमग्ने वृजिनवर्तीनि नरं सकमन्निपपर्षि विदथे विचर्षणे ।
यः शूरसाता परितक्ये धने दध्रेभिर्भित्समृता हंसि भूयसः ॥

५ त्वं तमग्ने अमृतत्वं उत्तमे मर्तं दधासि श्रवसे दिवे दिवे ।
यस्तातृष्णाणं उभयाय जन्मने मयः कृणोषि प्रय आ च सूरये ॥

६ त्वं नो अग्ने सनये धनानां यशसं कार्सं कृणुहि स्तवानः ।
ऋद्याम कर्मापसा नवेन देवैर्यावापृथिवी प्रावतं नः ॥

७ त्वं नो अग्ने पित्रोरुपस्थ आ देवो देवेष्वनवद्य जागृविः ।

५ *Tvam̄ Agne vṛishabhaḥ pushṭi-vardhanaḥ udyata-sruche bhavasi śravāyyaḥ
Yaḥ ā-hutiṁ pari veda vashat-kṛitīṁ eka-āyuh Agne viṣaḥ ā-vivāsasi.* (32)

६ *Tvam̄ Agne vṛijīna-vartanīṁ naram̄ sakman piparshi vidathe vi-charshane
Yaḥ śūra-sātā pari-takmye dhane dabhrebhiḥ chit̄ sām-ṛitā huṇsi bhūyasaḥ.*

७ *Tvam̄ tam̄ Agne amṛita-tve ut-tame martaṁ dadhāsi śravase dive-dive
Yaḥ tatrisħānaḥ ubhayāya janmane mayaḥ kriṇoshi prayah ā cha sūraye.*

८ *Tvam̄ naḥ Agne sanaye dhanānām yaśasām kāruṁ kriṇuhi stavānaḥ
Ridhyāma karma apasā navena devaiḥ Dyāvāprīthivī pra avataṁ naḥ.*

९ *Tvam̄ naḥ Agne pitroḥ upa-sthe ā devaḥ deveshu anavadya jāgrivih*

tissimus fuisti: tritu quum a parentibus emitteris, te antrorum circumducunt, retrorsum deinde. ⁵ Tu, Agnis! largitor, incrementi auctor, pateram attollenti cultori es celebrandus, qui invocationem penitus novit *atque* preces sacrificas: victum suppeditans, Agnis! homines tutaris. ⁶ Tu, Agnis! in scelere versantem virum ad utile dirigis opus, sapiens! qui heroibus grata obeunda pugna instante, cum paucis etiam necas multos. ⁷ Tu illum mortalem, Agnis! in immortalitate sublimi servas, cibi caussa, de die in diem: qui desiderans *est* utrumque *animantium* genus, *illi* felicitatem tribuis cibumque, sapienti. ⁸ Tu nobis, Agnis! ad impetrationem divitarum, gloriosum sacrificantem redde, laudatus: augebimus *sacrum* opus ritu novo: cum *aliis* diis, Cœlum Terraque! tutamini nos. ⁹ Tu nobis, Agnis! parentum in propinquitate *versans*, deus inter deos, haud spernende! vigilans,

— तनूकृदोधि प्रमतिश कारवे त्वं कल्याण वसु विश्वमोपिषे ॥

१० त्वमग्ने प्रमतिस्त्वं पितासि नस्त्वं वयस्कृतव जामयो वयं ।
संत्वा रायः शतिनः सं सहस्रिणः सुवीरं यन्ति व्रतपामदाभ्य ॥३३॥

११ त्वामग्ने प्रथमभायुमायवे देवा अकृष्णवन्नहुषस्य विश्पतिं ।
इलामकृष्णवन्मनुषस्य शासनीं पितुर्यत्पुत्रो ममकस्य जायते ॥

१२ त्वं नो अग्ने तव देव पायुभिर्मधोनो रक्षतन्वश वन्द्य । ।
त्राता तोकस्य तनये गवामस्यनिमेषं रक्षमाणस्तव वते ॥

१३ त्वमग्ने यज्यवे पायुरन्तरो निषङ्गाय चतुरक्ष इध्यसे ।
यो रातहृयो वृकाय धायसे कीरेभिन्मंत्रं मनसा वनोषि तं ॥

Tanū-kṛit bodhi pra-matiḥ cha kārave tvaṁ kalyāṇa vasu viṣvam ā ūpishe.

१० *Tvaṁ Agne pra-matiḥ tvaṁ pitā asi naḥ tvaṁ vayaḥ-kṛit tava jāmayaḥ vayaṁ
Saṁ tvā rāyah ṣatinaḥ saṁ sahasriṇah su-vīraṁ yanti vrata-pāṁ adābhya.*(33)

११ *Tvāṁ Agne prathamaṁ āyum āyave devāḥ akriṇvan Nahushasya viśpatim
Ilāṁ akriṇvan Manushasya ṣāsanīṁ pituḥ yat putraḥ mamakasya jāyate.*

१२ *Tvaṁ naḥ Agne tava deva pāyu-bhiḥ maghonaḥ raksha tanvāḥ cha vandyā
Trātā tokasya tanaye gavāṁ asi ani-mesham rakshamāṇaḥ tava vrate.*

१३ *Tvaṁ Agne yajyave pāyuḥ antaraḥ anishangāya chatubh-akshaḥ idhyase
Yuh rāta-havyaḥ avṛikāya dhāyase kireḥ chit mantram manasā vanoshi tam.*

*proli nostræ corpora procreans, respice nos, favensque sacrificanti sis; tu,
fortunate! opulentiam omnem confers.* ^{१०} *Tu, Agnis! fautor, tu tutor es
nobis, tu vitæ sustentator; tui cognati nos sumus: te divitiæ centenæ et
millenæ adeunt, fortibus viris stipatum, sacrorum custodem, illæse!* ^{११} *Te,
Agnis! olim humana forma indutum, dii homini Nahushæ fecerunt ducem:
Ilam, Manus filiam, fecerunt præceptricem, quum patris mei filius nasce-
retur.* ^{१२} *Tu nos, Agnis, deus! tuis auxiliis, divites serva, corporaque
filiorum nostrorum, celebrande!* *Filii mei filio protector vaccarum es: is enim
semper intentus est tuo sacrificio.* ^{१३} *Tu, Agnis! sacrificanti indefesso
tutor propinquus, quattuor oculis prædictus, flagras: qui butyrum offerens
est tibi, neminem lædenti, protegenti, ejusmodi laudatoris certe hymnum*

१४ त्वमग्ने उरुशंसाय वाघते स्पाहं यद्रेकणः परमं वनोषि तत् ।
आध्रस्य चित्प्रभतिरुच्यसे पिता प्रपाकं शास्सि प्रदिशो विदुष्टरः॥

१५ त्वमग्ने प्रयतदक्षिणं नरं वर्भेव स्यूतं परिपासि विश्वतः ।
स्वादुक्षमा योवसतौ स्योनकृज्जीवयाऽयजते सोपमा दिवः॥३४॥

१६ इमामग्ने शरणिं मीमृषो न इममध्वानं यमगाम दूरात् ।
आपिः पिता प्रमतिः सोम्यानां भृभिरस्यृषिकृन्मत्यानां ॥

१७ मनुषदग्ने अङ्गिरस्वदङ्गिरो यथातिवत्सदने पूर्ववच्छुचे ।
अच्छ याद्यावहा देवं जनमासादय बर्हिषि यस्ति च प्रियं ॥

१८ एतेनाग्ने ब्रह्मणा वावृधस्व शक्ती वा यते चक्रमा विदा वा ।

१४ *Tvam Agne uru-ṣaṅsāya vāghate spārhaṁ yat rekñah paramaṁ vanoshi tat
Ādhrasya chit pra-matiḥ uchyase pitā pra pākaṁ ṣāssi pra diṣaḥ viduḥ-taraḥ.*

१५ *Tvam Agne prayata-dakshiṇāṁ naraṁ varma-iva syūtaṁ pari pāsi viśvataḥ
Svādu-kshadmaṁ yaḥ vasatau syona-krit jīva-yājam yajate sah upa-mā divaḥ.* (34)

१६ *Imām Agne ṣaraṇīṁ mīmrishah naḥ imām adhvānaṁ yaṁ agāma dūrāt
Āpiḥ pitā pra-matiḥ somyānāṁ bhṛimiḥ asi ṣishi-krit martyānām.*

१७ *Manushvat Agne Angirasvat Angirah Yayāti-vat sadane pūrva-vat ṣuche
Achha yāhi ā vaha daivyaṁ janam ā sādaya bahrishi yakshi cha priyam.*

१८ *Etena Agne brahmaṇā vavridhasva ṣaktī vā yat te chakrima vidā vā*

mente desideras illum. १४ Tu, Agnis ! inclito cultori desiderabilis quæ opulentia eximia est, eam optas : undecunque protegendi etiam providus vocaris pater : infantem gubernas, et plagas cœlestes, scientissimus. १५ Tu, Agnis ! præmia sacerdotibus dantem virum, loricæ instar compactæ, tutaris undecunque : dulci cibo instructus, qui domi hospitibus oblectamenta parans, vivam hostiam mactat, is est similis cœlo. १६ Hanc, Agnis ! suscepti voti violationem condona nobis, et hanc viam, quam calcamus procul *a cultu tuo remotam* : obtinendus tutor providus, libantibus mortalibus *rituum completor* es, *temetipsum* conspicuum faciens. १७ Homo veluti, Agnis ! Angiras veluti, Angiras ! Yayatis veluti, prisci *homines* veluti, ad locum sacrificalem, pure ! huc veni; advehe divam cohortem; fac ut considant in stragulo, atque offer exoptatum *sacrificium*. १८ Hoc, Agnis ! hymno amplificare,

उत प्रणेष्यभिवस्यो अस्मान्तरं नः सृज सुभत्या वाजवत्या ॥३५॥

HYMNUS II. [XXXII.]

- १ इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्रवोचं यानि चकार प्रथमानि वज्री ।
अहन्नहिमन्वपस्ततर्द प्र वक्षणा अभिन्तपर्वतानां ॥
- २ अहन्नहिं पर्वते शिश्रियाणं त्वष्टास्मै वज्रं स्वर्यं ततक्ष ।
वाशा इव धेनवः स्यन्दमाना अंजः समुद्रमवजग्मुरापः ॥
- ३ वृषायमाणो वृणीत सोमं त्रिकद्रुकेषपिबत्सुतस्य ।
आ सायकं मघवादत्त वज्रमहन्नेनं प्रथमजामहीनां ॥
- ४ यदिन्द्राहन्प्रथमजामहीनामान्मायिनामभिनाः प्रोत मायाः ।

Uta pra neshi abhi vasyah asmān sam̄ naḥ strija su-matyā vāja-vatyā. (35)

XXXII.

- १ *Indrasya nu viryāṇi pra vochaṁ yāni chakāra prathamāni vajrī
Ahan Ahim anu apaḥ tatarda pra vakshaṇāḥ abhinat parvatānām.*
- २ *Ahan Ahim parvate śiśriyāṇām Tvashtā asmai vajraṁ svaryam̄ tataksha
Vāṣrāḥ-iva dhenavāḥ syandamānāḥ anjaḥ samudraṁ ava jagmuḥ āpaḥ.*
- ३ *Vṛisha-yamānah avṛinīta somam̄ tri-kadrukešu apibat sutusya
Ā sāyakam̄ Magha-vā adatta vajraṁ ahan enām prathama-jām ahinām.*
- ४ *Yat Indra ahan prathama-jām ahinām āt māyinām amināḥ pra uta māyāḥ*

quem tibi fecimus pro viribus, et pro scientia nostris: atque duc ad uberiorem opulentiam nos; nos præditos fac fausta cognitione, cibum secum habente.

XXXII.

¹ Indræ nunc victorias canam, quas reportavit pristinas teliger: feriit Ahim; tum aquas effudit; fluvios divisit montium. ² Feriit Ahim monti vicinum; Tvashtris ei telum laude dignum paravit: ad vitulos quasi vaccæ, ita fluentes properanter ad mare currebant aquæ. ³ Tauri instar irruens Indras appetebat libamen; in tergeminio sacrificio bibebat de parato liquore: tum sagittam prehendit Maghavan, telum suum; feriit illam primum genitam nubium. ⁴ Quum, Indra! feriisses primum genitam nubium, statim præ-

आत्सूर्यं जनयन्दामुषासं तादीत्रा शत्रुं न किला विवित्से ॥

५ अहन्वृत्रं वृत्रतरं यंसमिन्द्रो वज्रेण महता वधेन ।
स्कन्धांसीव कुलिशेनाविवृक्णाहिः शयत उपपृक्पृथियाः ॥३६॥

६ अयोद्धेव दुर्मद आ हि जुह्वे महावीरं तुविवाधमृजीवं ।
नातारीदस्य समृतिं वधानां सं रूजानाः पिपिष इन्द्रशत्रुः ॥

७ अपादहस्तो अपृतन्यदिन्द्रमास्य वज्रमधि सानो जघान ।
वृष्णो वध्रिः प्रतिमानं बुभूषन्पुरुत्रा वृत्रो अशयद्वस्तः ॥

८ नदं न भिन्नमभ्युया शयानं मनोरुहाणा अतियन्त्यापः ।
याभिइत्रो महिना पर्यतिष्ठतासामहिः पत्सुतःशीर्बभूव ॥

Āt sūryam janayan dyām ushasaṁ tādītnā śatruṁ na kila vivitse.

*5 Ahan Vṛitraṁ vṛitra-taraṁ vi-añsaṁ Indrah vajreṇa mahatā vadhenā
Skandhāñsi-iva kuliṣena vi-vṛikṇā Ahīḥ sayate upa-prik pṛithivyāḥ. (36)*

*6 Ayoddhā-iva duh-madaḥ ā hi juhve mahā-viraṁ tuvi-bādhāṁ ṛijishaṁ
Na atārīt asya saṁ-ṛitiṁ vadhanāṁ saṁ rujānāḥ pipishe Indra-śatruḥ.*

*7 Apāt ahastah apṛitanyat Indram ā asya vajraṁ adhi sānau jaghāna
Vṛishṇaḥ vadhiḥ prati-mānaṁ bubhūshan puru-trā Vṛitraḥ aṣayat vi-astah.*

*8 Nadam na bhinnaṁ amuyā ṣayānam manah ruhānāḥ ati yanti āpaḥ
Yāḥ chit Vṛitraḥ mahinā pari-atishṭhat tāsām Ahīḥ patsutah-ṣih babhūva.*

stigiatorum fregisti præstigias; deinde solem manifestans, cœlumque, et auroram, tum hostem non sane reperisti. ⁵ Feriit Indras Vritram caliginosum, fractos humeros habentem, telo suo, vehementi ictu: arbores quasi securi cæsæ, Ahis concidit contiguus terræ. ⁶ Neminem æmulum habens veluti, scelestæ lætitia elatus scilicet provocabat robustum, multos necantem victorem: non effugit illius cædiūm numerum: fluvios concussit Indræ hostis. ⁷ Pedes manusque truncatus ad pugnam lacessebat Indram; *is* telum cervici ejus incussit: viri similitudinem affectans *quasi* spado, Vritras jacebat multifariam laceratus. ⁸ Fluminis alveum veluti ruptum, hic jacentem cor exhilarantes supermeant aquæ: quascunque aquas Vritras magnitudine amplexus erat, earum ad pedes prostratus erat Ahis. ⁹ Procumbens erat

९ नीचावया अभवद्वत्रपुत्रेन्द्रो अस्या जव वधजीभार ।
 उत्तरा सूरधरः पुत्र आसीद्वानुः शये सहवत्सा न धेनुः ॥

१० अतिष्ठन्तीनामनिवेशनानां काष्ठानां मध्ये निहितं शरीरं ।
 वृत्रस्य निण्यं विचरन्त्यापो दीर्घं तम आशायदिन्द्रशत्रुः ॥३७॥

११ दासपत्रीरहिंगोपा अतिष्ठन्तिरुद्धा आपः पणिनेष गावः ।
 अपां बिलमपिहितं यदासीद्वत्रं जपन्वां अप तद्वार ॥

१२ अश्वो वारो अभवस्तदिन्द्र सृके यन्वा प्रत्यहन्देव एकः ।
 अजयो गा अजयः शूर सोभमवासृजः सर्वे सप्त सिन्धून् ॥

१३ नास्मे विद्युन्न तन्यतुः सिषेध न यां भिहमकिरद्वादुनिं च ।

९ *Nīchā-vayāḥ abhavat Vṛitra-putrā Indraḥ asyāḥ ava vadhaḥ jahhāra
 Ut-tarā sūḥ adharaḥ putraḥ āśit Dānuḥ ṣaye saha-vatsā na dhenuḥ.*

१० *Atishṭhantinām ani-veṣanānām kāshthānām madhye ni-hitām ṣarīram
 Vṛitrasya niṇyām vi charanti āpāḥ dīrgham tamāḥ ā aṣayat Indra-ṣatruḥ.* (37)

११ *Dāsa-patrāḥ ali-gopāḥ atishṭhan ni-ruddhāḥ āpāḥ Paninā-iva gāvāḥ.
 Apām bilām api-hitām yat āśit Vṛitram jaghanvān apa tat vavāra.*

१२ *Aṣvyaḥ vāraḥ abhavaḥ tat Indra ṣrike yat tvā prati-ahan devaḥ ekaḥ
 Ajayaḥ gāḥ ajayaḥ śūra somām ava aṣṭrijāḥ sartave sapta sindhūn.*

१३ *Na asmai vi-dyut na tanyatuḥ sisedha na yām miham akirat hrāduniṁ cha*

Vritræ mater; Indras ei subtus telum inflixit: superior genitrix, inferior filius erat: Dánus obdormivit, cum vitulo veluti vacca. ^{१०} Instabilium, non cessantium aquarum in medio positum corpus Vritræ nominis expers obruunt undæ: diuturnas tenebras performiebat Indræ hostis. ^{११} A Vritra coercitæ, ab hoste custoditæ, stabant cohibitæ aquæ, a Panine cohibitæ veluti vaccæ: aquarum cavernam, quæ obturata erat, eam *Indras*, postquam Vritram occiderat, reseravit. ^{१२} Equina quasi cauda eras tunc, Indra! telo quum te appeteret deus unus: potiebaris vaccis, potiebaris, heros! libamine; emittebas ad dimandum septem fluvios. ^{१३} Non illi immissum fulgur, non tonitru *Indram* arcuit, non quam pluviam *adversarius* fecit fulmenque, quum pugnarent Indrasque Ahisque: atque aliis *etiam præstigiis*

इन्द्रश्य यद्युयुधाते अहिष्मोतापरीभ्यो मघवा विजिग्ये ॥

१४ अहेयीतारं कमपश्य इन्द्र हृदि यते जघ्नुषो भीरगच्छत् ।
नव च यन्नवतिं च स्रवन्तीः श्येनो न भीतो यतरो रजांसि ॥

१५ इन्द्रो यातो वसितस्य राजा शमस्य च शृङ्गिणो वज्रबाहुः ।
सेदु राजा क्षयति चर्षणीनामरान्न नेमिः परि ता बभूव ॥३८॥

॥ इति प्रथमाष्टके द्वितीयो ध्यायः ॥

Indraḥ cha yat yuyudhāte Ahiḥ cha uta aparībhyaḥ Magha-vā vi jigye.

*14 Aheḥ yātāram kām apaṣyaḥ Indra hṛidi yat te jaghnushaḥ bhīḥ aguchhat
Nava cha yat navatiṁ cha sravantīḥ syenaḥ na bhītaḥ ataraḥ rajānsi.*

*15 Indraḥ yātaḥ ava-sitasya rājā śamasya cha śringināḥ vajra-bāhuḥ
Sah it u rūjā kshayati charshaṇīnāṁ arān na nemih pari tā babhūva. (38)*

tentatus Maghavan vicit. ¹⁴ Ahis occisorem quemnam *alium* conspiciebas, si cor tuum, postquam *eum* occideras, formido intrabat? nam novem et non-naginta fluentes, accipiter veluti, timens transiisti aquas. ¹⁵ Indras fluxi firmique rex, domitique *pecoris* cornigeri, telum manu tenens, is profecto habitat rex hominum: radios *rotæ* veluti orbis, ita *Indras* illa *omnia* amplectitur.

LECTIO TERTIA.

HYMNUS III. [XXXIII]

१ एतायामोप गयन्त इन्द्रमस्माकं सु प्रमतिं वावृधाति ।
अनामृणः कुविदादस्य रायो गवां केतं परमावर्जते नः ॥

२ उपेदहं धनदामप्रतीतं जुष्टां न श्येनो वसतिं पताभि ।
इन्द्रं नमस्यन्नुपमेभिरकैर्यः स्तोतृभ्यो हव्यो अस्ति यामन् ॥

३ नि सर्वसेन इषुधींरसक्तं समर्यो गा अजति यस्य वष्टि ।
चोष्कूयमाण इन्द्र भूरि वामं मा पणिर्भूरस्मदधि प्रवृद्ध ॥

४ वधीर्हि दस्युं धनिनं धनेन एकमरन्नुपशाकेभिरिन्द्र ।

XXXIII.

१ *Ā ita ayāma upa gavyantah Indram asmākaṁ su pra-matiṁ vavṛidhāti
Anāmriṇah kuvit āt asya rāyah gavāṁ ketam̄ param̄ ā-varjate nah.*

२ *Upa it ahaṁ dhana-dām̄ aprati-itam̄ jushṭām̄ na ḡyenah vasatim̄ patāmi
Indram̄ namasyan upa-mebhiḥ arkaiḥ yaḥ stotri-bhyāḥ havyaḥ asti yāman.*

३ *Ni sardū-senah ishu-dhīn asakta sam̄ aryaḥ gāḥ ajati yasya vashṭi
Choshkūyamāṇah Indra bhūri vāmaṁ mā pañih bhūh asmat adhi pra-vriddha.*

४ *Vadhiḥ hi dasyuṁ dhaninām̄ ghanena ekaḥ charan upa-tākebhīḥ Indra*

XXXIII.

१ Venite, adeamus vaccas quærentes Indram; nostrum suaviter gaudium auget, a nemine læsus: abunde tunc illius copiæ vaccarum notitiam præclaram impertitur nobis. २ Ad illum ego opum largitorem invictum, ad solitum veluti accipiter nidum, volo, Indram celebrans congruis hymnis, qui laudatoribus invocandus est in pugna. ३ Integro agmine instructus pharetras *sibi* accingit: dominus vaccas agit cuius *ad domicilium* vult: lariens, Indra! magnam opulentiam, non mercator sis nobis, adulte! ४ Fe-riisti enim latronem divitem telo, solus *eum adoriens*, *quum prope adstarent*

धनोरधि विषुणके यायन्नयज्वानः सनकाः प्रेतिभीयुः ॥
 ५ परा चिच्छीषी वृजुस्त इन्द्रायज्वानो यज्वभिः स्पर्धमानाः ।
 प्र यद्विवो हरिवः स्थातरूप्य निरव्रतां अधमो रोदस्योः ॥॥॥
 ६ अयुयुत्सन्ननवद्यस्य सेनामयातयन्त क्षितयो नवग्वाः ।
 वृषायुधो न वध्रयो निरष्टाः प्रवद्धिरिन्द्राद्वितयन्त आयन् ॥
 ७ त्वमेतानुदतो जक्षतश्चायोधयो रजस इन्द्र पारे ।
 अवादहो दिव आ दस्युमुच्चा प्र सुन्वतः स्तुवतः शंसमावः ॥
 ८ चक्राणासः परीणहं पृथिव्या हिरण्येन मणिना शुभमानाः ।
 न हिन्वानासस्तितिस्त इन्द्रं परि स्पशो अदधात्सूर्येण ॥

Dhanoh adhi vishuṇak te vi āyan ayajvānāḥ Sanakāḥ pra-itīm īyuḥ.

६ *Parā chit śirshā vavṛijuh te Indra ayajvānāḥ yajva-bhiḥ spardhamānāḥ
 Pra yat divah hari-vaḥ sthātah ugra nih avratān adhamah rodasiyoh. (1)*
 ६ *Ayuyutsan anavadyasya senāmī ayātayanta kshitayah navā-gvāḥ
 Vṛiṣha-yudhaḥ na vadhrayah nih-ashṭāḥ pravat-bhiḥ Indrāt chitayantah āyan.*
 ७ *Tvāṁ etān rudataḥ jakshataḥ cha ayodhayah rajasaḥ Indra pāre
 Ava adahah divah ā dasyum uchchā pra sunvataḥ stuvataḥ ṣaṅsaṁ āvaḥ.*
 ८ *Chakrāṇāsaḥ pari-naham pṛithivyāḥ hiraṇyena maṇinā ūumbhamānāḥ
 Na hinvānāsaḥ titiruh te Indram pari spaṣaḥ adadhāt sūryena.*

potentes *Marutes*, Indra ! *Tuum* per arcum varias mortes illi *Vritrarum satellites* obierunt : sacra turbantes, *Sanakae* necem oppetiverunt. ^५ Retro vertentes ora discesserunt, Indra ! sacrorum turbatores cum sacrificantibus proeliati, quum ex aere, fulvis equis vehens, constans, horrende ! sacris destitutos afflares, cœlo terraque coram. ^६ Laccessiverant *Indræ* non spernendi agmen : *Indram* auxilio vocabant homines pii : *Vritrarum satellites*, cum viro certantes veluti spadones, subacti, præcipitibus viis coram Indra diffugerunt, imbecillitatem suam prodentes. ^७ Tu hosce plorantes æque ac ridentes impugnasti, Indra ! aeris in limite : combussisti de cœlo eversorem *Vritram* vehementer ; libantis, te celebrantis laudem tutatus es. ^८ Efficientes operimentum terræ, auro et gemma splendidi, invalescentes, non superarunt illi *Indram* : *is enim* inimicos vicit sole. ^९ Qum, Indra ! cœlo ter-

९ परि यदिन्द्र रोदसी उभे अबुभोजीर्भिना विश्वतः सीं ।
अमन्यमानां अभिमन्यमानैर्निर्बलभिरधमो दस्युमिन्द्र ॥

१० न ये दिवः पृथिव्या अन्तमापुर्न मायाभिर्धनदां पर्यभूवन् ।
युजं वज्रं वृषभशक्र इन्द्रो निज्येति षष्ठा तमसो गा अधुक्षत् ॥२॥

११ अनु स्वधामक्षरन्नापो अस्यावर्धत मध्य आ नाथानां ।
सध्रीचीनेन मनसा तमिन्द्र ओजिष्ठेन हन्मनाहन्मभि द्वृन् ॥

१२ न्याविध्यदिलीविशस्य दल्हा वि शृङ्गिणमभिनच्छुष्णमिन्द्रः ।
यावत्तरो मधवन्यावदोजो वज्रेण शत्रुमवधीः पृतन्युं ॥

१३ अभि सिध्मो अजिगादस्य शत्रून्वि तिग्मेन वृषभेणा पुरो भेत् ।

9 *Pari yat Indra rodasi ubhe abubhojih mahinā viśvataḥ sīṁ
Amanyamānān abhi manyamānaiḥ nīḥ brahma-bhīḥ adhamak dasyūn Indra.*

10 *Na ye divaḥ pṛithivyāḥ antam āpuḥ na māyābhiḥ dhana-dām pari-abhūrān
Yujam vajram vṛishabhaḥ chakre Indraḥ nīḥ jyotishā tamasah gāḥ adhukshat.*

11 *Anu svadhām aksharan āpaḥ asya avardhata madhye ā nāryānām* [(2)]
Sadhrīchīnena manasā tam Indraḥ ojishṭhena hanmanā ahan abhi dyūn.

12 *Ni avidhyat iśibisasya dṛilhū vi śringiṇām abhinat ṣushṇām Indraḥ
Yāvat taraḥ Magha-van yāvat ojaḥ vajrena ṣatruṁ avadhiḥ pṛitanyum.*

13 *Abhi sidhmaḥ ajiगात asya ṣatrūn vi tigmena vṛishabheṇa puraḥ abhet*

raque ambobus fruaris, magnitudine tua omnino istud universum amplexens, carminibus respicientibus eos, qui hymnorum tuorum sensum vel non perspicunt, difflavisti latronem, Indra ! १० Quae aquæ de cœlo ad telluris superficiem non perveniebant, nec variis fructuum formis opes præbentem terram cingebant—idoneum telum pluvius fecit Indras ; fulmine coruscante e nubis caligine aquas manantes mulsit. ११ Ad cibum sacrificalem illi Indræ comparandum cadebant aquæ ; at Vritras incresebat in medio navigabilium undarum : comitantis adhuc mentis compotem illum Indras fortissimo ictu cecidit post aliquot dies. १२ Effregit aquas, a Vritra in caverna jacente cohibitas : cornigerum dilaceravit siccatorum Indras : quanta velocitas tua est, Maghav ! quantus vigor, iis utens telo necasti pugnacem Vritram. १३ Efficax telum adiit illius Indræ hostes : acuto egregio jaculo urbes Vritræ fregit :

सं वज्रेणासृज्जुत्रमिन्दः प्र स्वां मतिमतिरच्छाशदानः ॥

१४ आवः कुत्समिन्द्र यस्मिन्चाकन्प्रावो युध्यन्तं वृषभं दशद्युं ।

शफच्युतो रेणुर्नक्षत द्यामुच्छैत्रेयो नृषाद्याय तस्थौ ॥

१५ आवः शमं वृषभं तुग्यासु क्षेत्रजेषे मधवत्तिकृत्यं गां ।

ज्योक्तिक्षिदत्र तस्थिवांसो अक्रञ्चन्त्रयतामधरा वेदनाकः ॥३॥

HYMNUS IV. [XXXIV.]

१ त्रिश्चिन्नो अद्या भवतं नवेदसा विभुवीं याम उत रातिरश्विना ।
युवोहि यंत्रं हिम्येव वाससो भ्यायंसेन्या भवतं मनीषिभिः ॥

२ त्रयः पवयो मधुवाहने रथे सोमस्य वेनामनु विश्व इद्विदुः ।

Sam vajrena asrijat Vritram Indrah pra svam matim atirat sasadanaah.

*14 Avah Kutsam Indrayasmin chakan pra uval yudhyantam vrishabham Dasadyum
Sapha-chyutah renuh nakshata dyam ut Svaitreyah nri-sahyaya tasthau.*

*15 Avah samam vrishabham tugryusu kshetra-jeshe Magha-van Svitryam gam
Jyok chit atra tasthi-vansa h akran satru-yatam adhar vedan akar. (3)*

XXXIV.

१ *Trih chit nah adya bhavataam navedasam vi-bhu h vam yama h uta rati h Asvinam
Yuvo h hi yantram himyā-iva vasa sah abhi-āyañsenyā bhavataam manishi-bhih.*

२ *Trayah pavaya h madhu-vahane rathe Somasya venam anu visve it viduh*

telo attigit Vritram Indras : suam mentem *ad gaudium* erexit occisor.

१४ Servasti Kutsam vatem, cuius hymnum desiderans es : servasti pugnantem egregium Dasadyum : equi tui ex ungula cadens pulvis adibat cœlum, quum Svitræ filius ad pugnam, a viris sustinendam, surgeret. १५ Servasti tui fiducia fretum egregium Svitræ filium, Maghavan ! aquis submersum, in certamine de terra : diu adhuc ibi stantes *hostilia* agebant : *inimicorum contumeliosos dolores facias.*

XXXIV.

१ Ter quoque nobis hodie adeste, sagaces ! Celebris est vester currus atque donum, Asvini ! Vester quidem nexus est, cum nocte veluti diei *conjunction* : retinendi estote a sapientibus. २ Tres disciformes *rotæ* sunt dulcedinem vehente sub *Asvinorum* curru, in *itinere* ad Somæ dilectam *conjugem*:

R

त्रयः स्कम्भासः स्कभितास आरभे त्रिर्नक्तं याथस्त्रिव॑श्विना दिवा ॥

३ समाने अहन्ति॒रवद्यगोहना त्रिरद्य यज्ञं मधुना मिमिष्टतं ।
त्रिव॑जवतीरिषो अश्विना युवं दोषा अस्मभ्यमुषसम् पिन्वतं ॥

४ त्रिर्तिर्यीतं त्रिरनुवते जने त्रिः सुप्राये त्रेधेव शिष्टतं ।
त्रिनीन्द्यं वहतमश्विना युवं त्रिः पृष्ठो अस्मे अक्षरेव पिन्वतं ॥

५ त्रिनो रयिं वहतमश्विना युवं त्रिदेवताता त्रिस्तावतं धियः ।
त्रिः सौभगत्वं त्रिस्त श्रवांसि नन्निष्ठं वां सूरे दुहितास्त्रहदथं ॥

६ त्रिनो अश्विना दिव्यानि भेषजा त्रिः पार्थिवानि त्रिस्त दत्तमन्नः ।
ओमानं शंयोर्भमकाय सूनवे त्रिधातु शर्म वहतं शुभस्पती ॥४॥

Trayaḥ skambhāsaḥ skabhitāsaḥ ā-rabhe triḥ naktam̄ yāthah triḥ u Asvinā divā.

३ *Samāne ahan triḥ aradya-gohanā triḥ adya yajnam̄ madhunā mimikshataṁ
Triḥ vāja-vatīḥ ishah Asvinā yuvam̄ doshāḥ asmabhyam̄ ushasuḥ cha pīvatam̄.*

४ *Triḥ vartih yātaṁ triḥ anu-rvate jane triḥ supra-avye tredhā-iva ṣikshataṁ
Triḥ nāndyam̄ vahataṁ Asvinā yuvam̄ triḥ prikshah̄ asme askharū-iva pīvatam̄.*

५ *Triḥ nah rayiṁ vahataṁ Asvinā yuvam̄ triḥ deva-tatā triḥ uta avataṁ dhiyah
Triḥ saubhaga-tvaṁ triḥ uta śravānsi nah tri-stham̄ vām̄ sūre duhitā ā ruhat ratham̄.*

६ *Triḥ nah Asvinā divyāni bheshajā triḥ pārthivāni triḥ u dattam̄ at-bhyah
Omānam̄ ṣam̄-yoḥ mamukāya sūnave tri-dhātu ṣarma vahataṁ ṣubhaḥ paṭi.* (4)

omnes *dii* id norunt: tria in eo adminicula fixa sunt ad innitendum: ter noctu venitis, terque interdiu, Asvini! ^३ Uno eodemque die ter nostræ in sacris obeundis negligentie veniam dantes, ter hodie sacrificium melle conspergite: ter robur conferentia alimenta, Asvini! vos noctu nobis manequē effundite. ^४ Ter domum nostram visitate, ter deditum *vobis* virum, ter auxilio vestro dignum; ter utique *ritus sacros* nos docete: ter jucundam piorum operum mercedem advehite, Asvini! vos: ter cibum nobis, aquarum instar, effundite. ^५ Ter nobis divitias advehite, Asvini! vos: ter ad sacrificium a diis visitatum *adeste*: ter etiam juvate mentes nostras: ter felicitatem, terque cibos nobis *date*: tribus *rotis* innitentem vestrum Solis filia concendit currum. ^६ Ter nobis, Asvini! cœlestia medicamina, ter terrestria, ter etiam largimini ex aquis *oriunda*: fortunam Samyuis meo filio, et trium

Kilpa

७ त्रिनो अश्विना यजता दिवे दिवे परि त्रिधातु पृथिवीमशायतं ।
तिस्रो नासत्या रथ्या परावत आत्मेव वातः स्वसराणि गच्छतं ॥

८ त्रिरश्विना सिन्धुभिः सप्तमातृभिस्त्रय आहावात्वेधा हविष्कृतं ।
तिस्रः पृथिवीरूपरि प्रवा दिवो नाकं रक्षेथे द्युभिरक्तुभिर्हितं ॥

९ कृ त्री चक्रा त्रिवृतो रथस्य कृ त्रयो वन्धुरो ये सनीलाः ।
कदा योगो वाजिनो रासभस्य येन यज्ञं नासत्योपयाथः ॥

१० आ नासत्या गच्छतं हूयते हविर्मध्वः पिबतं मधुपेभिरासभिः ।
युवोहि पूर्वं सवितोषसो रथमृताय चित्रं घृतवन्तमिष्ठति ॥

११ आ नासत्या त्रिभिरेकादशैरिह देवेभिर्यातं मधुपेयमश्विना ।

7 *Trih nah Aśminā yajatā dive-dive pari tri-dhātu pṛithivīm aśayataṁ
Tisrah nāsatyā rathyā parā-vataḥ ātmā-iva vātaḥ svasarāṇi gachhataṁ.*

8 *Trih Aśminū sindhu-bhiḥ saptamātri-bhiḥ trayah ā-hāvāḥ tredhā havih kṛitam
Tisrah pṛithivīḥ upari pravā divaḥ nākam rakshetha dyu-bhiḥ aktu-bhiḥ hitam.*

9 *Kva trī chakrā tri-vṛitah rathasya kva trayah vandhurah ye sa-nīlāḥ
Kadā yogah vājinah rāsabhasya yena yajnam nāsatyā upa-yāthah.*

10 *Ā nāsatyā gachhataṁ hūyate havih madhvah pibataṁ madhu-pebhiḥ āsa-bhiḥ
Yuvoḥ hi pūrvam̄ Savitā ushasah rathaṁ ṛtāya chitram̄ ghṛita-vantaṁ ishyati.*

11 *Ā nāsatyā tri-bhiḥ ekālaṣaiḥ iha devebhīḥ yātaṁ madhu-peyam̄ Aśvinā*

corporis humorum sanitatem conferte, bonorum medicaminum custodes!
 7 Ter nobis, Asvini, sacris celebrandi! quotidie circum sacrificale solum triplici in stragulo considite: tres *aras*, veraces, curru vecti! ex longinquitate, vitalis veluti spiritus corpora, aditote. 8 Ter, Asvini! aquis, e septem fluminibus, tanquam earum matribus, exortis, libamina adspergite: tres pateræ *præsto sunt*; triplici modo butyrum sacrificale paratum est: super tres mundos ingressi, cœli solem custoditis, diebus et noctibus stabilitum. 9 Ubinam sunt tres rotæ ternis gyris fulti vehiculi? ubinam tres postes, qui tentorium sustinentes sunt? quandone, veraces! sit jugatio robusti asini, quo *vecti* sacrificium visitatis? 10 Veraces! accedite: sacrificatur *vobis* butyrum; de melle bibite, mel lambentibus oribus: vestrum enim, ante auroram, currum pulchrum, butyro stillantem, Savitris ceremoniam versus dirigit. 11 Veraces!

प्रायुस्तारिष्टं नी रपांसि मृक्षतं सेधतं देषो भवतं सचाभुवा ॥

१२ आ नो अश्विना त्रिवृता रथेनार्वाच्चं रथ्यं वहतं सुवीरं ।
शृण्वन्ता वामवसे जोहवीभि वृधे च नो भवतं वाजसातो ॥५॥

HYMNUS V. [xxxxv.]

- १ हृयाम्यग्निं प्रथमं स्वस्तये हृयामि भित्रावरुणाविहावसे ।
हृयामि रात्रिं जगतो निवेशनीं हृयामि देवं सवितारमूतये ॥
- २ आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च ।
हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुवनानि पश्यन् ॥
- ३ याति देवः प्रवता यात्युद्गता याति शुभ्राभ्यां यजतो हरिभ्यां ।

Pra āyuh tārishṭam nih rapānsi mṛikshataṁ sedhataṁ dveshaḥ bhavataṁ sachā-
 १२ *Ā nah Aśvinā tri-vṛitā rathena arvānchaṁ rayīm vahataṁ su-vīraṁ [bhuvā.*
Sṛiṇvantā vāñ avase johavīmi vṛidhe cha nah bhavataṁ vāja-sātau. (5)

XXXV.

- १ *Hvayāmi Agniṁ prathamāṁ svastaye hvayāmi Mitrāvarunau iha avase
Hvayāmi Rātriṁ jagatuḥ ni-veṣanīṁ hvayāmi devaṁ Savitāram ūtaye.*
- २ *Ā kṛishṇena rajasā vartamānah ni-veṣayan amṛitam martyam cha
Hiranyakayena Savitā rathena ā devaḥ yāti bhuvanāni paṣyan.*
- ३ *Yāti devaḥ pra-valā yāti ut-vatā yāti subhrūbhyāñ yajataḥ hari-bhyām*

cum ter undenis huc diis venite, ad dulcis libaminis potum, Asvini! Vitam longam reddite, scelera reinovete, cohibete osores; estote prope versantes.

१२ Nobis, Asvini! tres mundos percurrente vehiculo, propinquam opulentiam advehite, fortis prosapia illustrem: audientes vos ad auxilium voco; incrementoque nobis estote in certamine.

XXXV.

¹ Invoco Agnim primum, salutis caussa; voco Mitram et Varunam huc auxilio; invoco Noctem, mundi sopiticem; voco divum Savitrim auxilio.

² Ad opacum cælum revertens, ad suum quemque locum vocans immortalem mortalemque, aureo Savitris vehiculo deus venit, res creatas intuens.

³ Ingreditur deus descendente via, ingreditur ascidente; ingreditur candidis equis vectus, sacris colendus, lucentibus: nitens venit Savitris e lon-

आ देवो याति सविता परावतो अप विश्वा दुरिता बाधमानः ॥
 ४ अभीवृतं कृशनैर्विश्वरूपं हिरण्यशम्यं यजतो वृहन्तं ।
 आस्थाद्रथं सविता चित्रभानुः कृष्णा रजांसि तविषीं दधानः ॥
 ५ वि जनाञ्चावाः शितिपादो अख्यन्त्रं हिरण्यप्रठगं वहन्तः । ॥
 शश्वद्विशः सवितुर्देवस्योपस्थे विश्वा भुवनानि तस्थुः ॥
 ६ तिस्रो द्यावः सवितुर्द्वा उपस्था एका यमस्य भुवने विराषाद् ।
 आणिं न रथ्यमभृताधितस्युरिह ब्रवीतु य उ तद्विकेतत् ॥६॥
 ७ वि सुपर्णो अन्तरिक्षाण्यख्यज्ञभीरवेपा असुरः सुनीथः ।
 क्लेदानीं सूर्यः कश्चिकेत कतमां द्यां रश्मिरस्याततान् ॥

Ā devah yāti Savitā parā-vatah apa viśvā duḥ-itā bādhmānaḥ.

- ४ *Abhi-vṛītāṁ kṛiṣanaiḥ viśva-rūpāṁ hiraṇya-śamyāṁ yajataḥ brihantaṁ*
Ā asthāt rathaṁ Savitā chitra-bhānuḥ kṛiṣṇā rajānsi tavishīṁ dadhānaḥ.
- ५ *Vi janān syāvāḥ śiti-pādāḥ akhyān rathaṁ hiraṇya-pra'ugam vahantaḥ*
Saśvat viṣaḥ Savituh daivasya upa-sthe viśvā bhuvanāni tasthuḥ.
- ६ *Tisraḥ dyāvah Savituh dvau upa-sthā ekā Yamasya bhuvane virāshat*
Āṇīṁ na rathyāṁ amṛītā adhi tasthuḥ iha bravītu yaḥ u tat chiketat. (6)
- ७ *Vi su-parṇaḥ antarikshāṇi akhyat gabhīra-vepāḥ asuraḥ su-nīthaḥ*
Kva idānīṁ Sūryaḥ kaḥ chiketa katamāṁ dyāṁ raṣmīḥ asya ā tatāna.

ginquo *cælo*, omnia sclera removens. ⁴ Prope versantem, auro varie decoratum, aureo stimulo instructum, magnum currum concendit Savitris, sacris colendus, varie splendens, nigras tenebras fugantem vigorem possidens.

⁵ Hominibus *equi* fulvi, albipedes lucem ferunt, currum aureo jugo præditum vehentes: semper homines Savitri divino coram, et omnes res creatæ, stant.

⁶ Tres sunt mundi: duo Savitris in vicinia; unus Yamæ in domicilio, homines *vita defunctos* recipiens: ut clavo vehiculari *currus*, ita immortalia quæque *Soli* innituntur: heic dicitu quisquis id noverit. ⁷ Bene alatus *solis radius* mundos collustravit invisibili motu, recreator, egregius: ubinam nunc est Sol? quis novit? super quamnam plagam radius ejus se porrexit? ⁸ Octo collustrat plagas terræ, tres mundos, qui *incolas* congregant, septem fluvios:

८ अष्टौ वर्ख्यत्कुभः पृथिव्यात्री धन्वं योजना सप्तं सिन्धून् ।
हिरण्याक्षः सविता देव आगाद्धदत्त्वा दाशुषे वार्याणि ॥

९ हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणिरुभे द्यावापृथिवी अन्तरीयते ।
अपामीवां बाधते वेति सूर्यमभि कृष्णेन रजसा धामृणोति ॥

१० हिरण्यहस्तो असुरः सुनीथः सुमूलीकः स्ववान्यात्वर्वाङ् । १८८
अपसेधनश्चसो यातुधानानस्थादेवः प्रतिदोषं गृणानः ॥

११ ये ते पन्थाः सवितः पूर्वीसो रेणवः सुकृता अन्तरिस्ते ।
तेभिर्नोऽद्य पथिभिः सुगेभी रक्षा च नो अधि च ब्रूहि देव ॥७॥

८ *Aṣṭau vi akhyat kakubhah prīthivyāḥ trī dhanva yojanā sapta sindhūn
Hiraṇya-akshah Savitā devah ā agāt dadhat ratnā dāśushe vāryāṇi.*

९ *Hiraṇya-pāniḥ Savitā vi-charshaṇiḥ ubhe dyāvāprīthivī antaḥ īyate
Apa amīvāṁ bādhate vēti sūryam abhi kṛishṇena rajasā dyām ṣinoti.*

१० *Hiraṇya-hastah asurah su-nīthaḥ su-mṛilikah sva-vān yātu arvān
Apa-sedhan Rakshasah yātu-dhānān asthāt devah prati-doshaṁ griṇānah.*

११ *Ye te panthāḥ Savitar pūrvyāsaḥ areṇavaḥ su-kṛitāḥ antarikshe
Tebhiḥ naḥ adya pathi-bhiḥ su-gebhiḥ raksha cha naḥ adhi cha brūhi deva. (7)*

aureo oculo insignis Savitris deus venit, largiens opes cultori egregias.
⁹ Aurimanus Savitris, omnia videns, ambo cœlum terramque inter incedit:
dolorem repellit: adit solem: nigra caligine cœlum operit. ¹⁰ Aurimanus,
recreans, egregius, exhilarator, dives, venito ad nos: arcens Rakshases et
genios hostiles, adest deus, quavis nocte laudatus. ¹¹ Quæ tibi sunt viæ,
Savitris! antiquæ, pulveris immunes, bene munitæ, in aere, iis nos hodie
viis meatu facilibus adiens, serva, nosque alloquere, deus!

CAPUT OCTAVUM.

HYMNUS I. [XXXVI.]

१ प्र वो यहुं पुरुणां विशां देवयतीनां ।
 अग्निंसूक्तेभिर्विचोभिरोम हे यं सीमिदन्य ईलते ॥

२ जनासो अग्निं दधिरे सहौवृद्धं हविष्मन्तो विधेम ते ।
 स त्वं नो अद्य सुमना इहाविता भवा वाजेषु सन्त्य ॥

३ प्र त्वा दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसं ।
 महस्ते सतो विचरन्त्यर्चयो दिवि स्पृशन्ति भानवः ॥

४ देवासस्त्वा वरुणो मित्रो अर्यमा सं दूतं प्रत्वमिन्धते ।
 विश्वं सो अग्ने जयति त्वया धनं यस्ते ददाश मर्त्यः ॥

XXXVI.

१ *Pra vah yahvam̄ puruṇām̄ viṣām̄ deva-yatīnām̄
 Agniṁ su-uktebhīḥ vachaḥ-bhīḥ īmahe yaṁ sīṁ it anye īlate.*

२ *Janāsaḥ Agniṁ dadhire sahaḥ-vridham̄ havishmantaḥ vidhema te
 Saḥ tvaṁ naḥ adya su-manāḥ iha avitā bhava vājeshu santya.*

३ *Pra tvā dūtaṁ vriṇīmahe hotāraṁ viṣva-vedasam̄
 Mahaḥ te sataḥ vi charanti archayaḥ divi spriṣanti bhānavāḥ.*

४ *Devāsaḥ tvā Varuṇaḥ Mitrah Aryamā saṁ dūtaṁ pratnaṁ indhate
 Viṣvam̄ saḥ Agne jayati tvayā dhanaṁ yaḥ te dadāśa martyaḥ.*

XXXVI.

१ Magnum Agnim vestrum, multorum *scilicet* hominum deos venerantium, festivis carminibus imploramus, quem eundem alii *quoque* celebrant.

२ Homines Agnim habent vigoris amplificatorem; butyro *instructi* colamus te: ille tu nobis hodie favens hic protector esto, ciborum largitor! ३ Te nuntium eligimus, arcessitorem omniscium: tuæ, magni redditii, diffunduntur luces: cœlum attingunt radii. ४ Dii te, Varunas, Mitras *et* Aryaman, nuntium antiquum illustrant: omnem is, Agnis! expugnat per te opulentiam, qui te colit mortalis. ५ Exhilarans, arcessitor, domicilii protector, Agnis!

५ मन्द्रो होता गृहपतिरग्ने दूतो विशामसि ।
 त्वे विश्वा संगतानि व्रता ध्रुवा यानि देवा अकृष्णत ॥८॥

६ त्वे इदग्ने सुभगे यविष्य विष्वमाहूयते हविः ।
 स त्वं नो अद्य सुमना उतापरं यक्षिं देवान्तसुवीर्या ॥

७ तं देभित्या नमस्त्विन उप स्वराजमासते ।
 होत्राभिरग्निं मनुषः समिन्दते तितिर्वांसो जति त्विधः ॥

८ घृन्तो वृत्रमतरन्वोदसी अप उरु क्षयाय चक्रिरे ।
 भुवत्कण्वे वृषा द्युम्न्याहुतः क्रान्ददश्वो गविष्टिषु ॥

९ संसीदस्व महां असि शोचस्व देववीतमः ।
 वि धूममग्ने अरुषं भियेध्य सृज प्रशस्त दर्शतं ॥

५ *Mandraḥ hotā griha-patiḥ Agne dūtah viṣām̄ asi
 Tve viṣvū saṁ-gatāni vratā dhruvā yāni devāḥ akriṇvata.* (8)

६ *Tve it Agne su-bhage yavishṭhya viṣvañ ā hūyate havīḥ
 Saḥ tvañ nāḥ adya su-manāḥ uta aparañ yakshi devān su-viryā.*

७ *Tañ gha īṁ itthā namasvināḥ upa sva-rājām̄ āsate
 Hotrābhiḥ Agniṁ manushāḥ saṁ indhate titirvāñsaḥ ati sridhaḥ.*

८ *Ghnantaḥ Vṛitram̄ ataran rodasi apaḥ uru kshayāya chakrire
 Bhuvat Kanve vṛishā dyumni ā-hutāḥ krandat aṣvāḥ go-iṣṭiṣhu.*

९ *Saṁ sīdasva mahān̄ asi sochasva deva-vitamāḥ
 Vi dhūmañ Agne aruṣam̄ miyedhya ṣṭija pra-ṣasta darṣataṁ.*

nuntius hominum es: te nituntur omnia congregata opera firma, quae dii condiderunt. ⁶ Tibi sane, Agnis! locupleti, juvenis! quodcunque offertur sacrificium: ille tu nobis hodie favens, et in posterum, immola diis potentibus. ⁷ Illum profecto, illum, proprio splendore lucentem, sic venerabundi colunt: oblationibus Agnim homines accendunt, devicturi inimicos. ⁸ Di necantes Vritram superabant: cœlum terramque et aerem spatiose domicilium fecerunt: *Agnis* esto Kanvæ largitor, dives, invocatus; hinniens *veluti* equus in *certaminibus* vaccas appetentibus. ⁹ Conside: magnus es: luce, deorum amantissimus: fumum, Agnis! volucrem, sacris celebrande! emitte,

१० यं त्वा देवासो मनवे दधुरिह यजिष्ठं हयवाहन ।
 यं कण्वो मेध्यातिथिर्धनस्पृतं यं वृषा यमुपस्तुतः ॥८॥

११ यमग्निं मेध्यातिथिः कण्व ईर्ध ऋतादधि ।
 तस्य प्रेषो दीदियुस्तमिमा ऋचस्तमग्निं वर्धयामसि ॥

१२ रायस्पूर्धि स्वधावो स्ति हि ते ग्रे देवेष्वाण्यं ।
 त्वं वाजस्य श्रुत्यस्य राजसि स नो मृल महां असि ॥

१३ उर्ध्वं उ षु ण उतये तिष्ठा देवो न सविता ।
 उर्ध्वो वाजस्य सनिता यदंजिभिर्वीघङ्गिर्विहृयामहे ॥

१४ उर्ध्वो नः पाखंहसो नि केतुना विश्वं समत्रिणं दह ।

१० *Yam tvā devāsaḥ Manave dadhuḥ iha yajishṭhaṁ havya-vāhana
 Yam Kaṇvah medhya-atithih dhana-sprītaṁ yaṁ vṛishā yaṁ upa-stutah.* (9)

११ *Yam Agniṁ medhya-atithih Kaṇvah idhe ritāt adhi
 Tasya pra ishah dīdiyuḥ tam imāḥ richah tam Agniṁ vardhayāmasi.*

१२ *Rāyah pūrdhi svadhā-vaḥ asti hi te Agne deveshu āpyam
 Tvam vājasya śrutyasya rājasi saḥ naḥ mṛila mahān asi.*

१३ *Ūrdhvah u su naḥ ūtaye tishṭha devaḥ na Savitā
 Ūrdhvah vājasya sanitā yat anji-bhiḥ vāghat-bhiḥ vi-hvayāmahe.*

१४ *Ūrdhvah naḥ pāhi añhasaḥ ni ketunā viśvam̄ sām atrinām̄ daha*

inclite ! mirabilem. ^{१०} *Conside, tu, quem dii, Manui gratificaturi, hic in terra detinuerunt, colendissimum, sacrificiorum portator ! tu, quem Kanvas, a venerandis hospitibus visitatus, opibus beantem detinuit ; quem pluvius Indras, quem alius quoque laudator detinuit.* ^{११} *Quem Ignem a colendis hospitibus visitatus Kanvas accedit, sole coram, ejus radii magnopere fulgent ; eum haec carmina celebrant : illum Ignem amplificamus.* ^{१२} *Opes largire, cibo prædite ! est enim tibi, Agnis ! cum diis consortium : tu alimenti celebrandi dominus es : tu nos exhilara : magnus es.* ^{१३} *Erectus etiam bene ad nostrum auxilium adsta, deus veluti Savitris : erectus, cibi largitor eris, quum per sacerdotes, butyrum offerentes et laudantes, te invocamus.* ^{१४} *Erectus, nos serva a flagitio per cognitionem : omnem deletorem combure : fac nos*

कृधी न उर्ध्वां चरथाय जीवसे विदा देवेषु नो दुवः ॥

१५ पाहि नो अग्ने रक्षसः पाहि धूर्तेरराव्यः ।
पाहि रीषत उत वा जिघांसतो बृहज्ञानो यविष्य ॥१०॥

१६ घनेव विष्वग्निजखराव्यस्तपुर्जम्भ यो अस्मधुक् ।
यो मर्त्यः शिशीतेऽत्यक्तुभिर्मा नः स रिपुरीशत ॥

१७ अग्निर्वेसुवीर्यमग्निः कण्वाय सोभगं ।
अग्निः प्रावन्मित्रोत मेध्यातिथिमग्निः साता उपस्तुतं ॥

१८ अग्निना तुर्वशं यदुं परावत उमादेवं हवामहे ।
अग्निर्नियन्नववास्त्वं बृहद्रथं तुर्वीतिं दस्यवे सहः ॥

Kridhi naḥ ūrdhvān charathāya jīvase vidāḥ deveshu naḥ duvah.

१५ *Pāhi naḥ Agne Rakshasah pāhi dhūrteḥ arāvṇaḥ
Pāhi rishataḥ uta vā jighānsataḥ brihat-bhāno yavishīhya. (10)*

१६ *Ghanā-iva vishvak vi jahi arāvṇaḥ tapuh-jambha yaḥ asma-dhruk
Yaḥ martyaḥ siṣite ati aktu-bhiḥ mā naḥ saḥ ripuḥ iṣata.*

१७ *Agnih vavne su-viryam Agnih Kanvāya saubhagam
Agnih pra āvat mitrā uta medhya-atithim Agniḥ sātā upa-stutam.*

१८ *Agninā Turvasam Yadum parā-vataḥ Ugradevam havāmahe
Agnih nayat Navavāstvam Brihat-ratham Turvitim dasyave sahaḥ.*

erectos ad agendum, ad vivendum : perfer diis nostra sacrificia. ^{१५} Servanos, Agnis ! a Rakshase ; serva nos ab occitore nulla dona erogante ; serva nos a bellua crudeli, atque ab hoste, nostræ neci intento, lucide, juvenis ! ^{१६} Cum clava veluti, ubique vince inimicos nulla dona largientes, fervidis radiis prædite ! Qui nobis infestus est, et qui mortalis in nos acuit tela, ne in nos ille hostis dominetur. ^{१७} Agnis rogabatur opulentiam, vires conseruentem ; Agnis Kanvæ felicitatem dedit ; Agnis servavit amicos nostros, et vatem quem colendi hospites adierant ; Agnis doni caussa alium quoque laudatorem tutatus est. ^{१८} Cum Agni una commoratos Turvasam, Yadum et Ugradevam e longinquitate huc vocamus : Agnis adducat Navavastvam, Brihadratham et Turvitim, latronis devictor. ^{१९} Te, Agnis ! Manus con-

१९ नि त्वामग्ने मनुर्दधे ज्योतिर्जीनाय शश्वते ।
 दीदेष्ठ कण्व शृतजात उक्षितो यं नमस्यन्ति कृष्णः ॥
 २० त्वेषासो अग्नेरमवन्तो अर्चयो भीमासो न प्रतीतये ।
 रक्षस्विनः सदभिद्यातुमावतो विश्वं समत्रिणं दह ॥११॥

HYMNUS II. [XXXVII.]

- १ क्रीलं वः शधो मारुतमनवीणं रथेशुभं । कण्वा अभिप्रगायत ॥
- २ ये पृष्ठतीभिर्झृष्टिभिः साकं वाशीभिरंजिभिः । अजायन्त स्वभानवः ॥
- ३ इहेव शृण्व एषां कशा हस्तेषु यद्दान् । नि यामन्वित्रमृजते ॥
- ४ प्रवः शर्धीय घृष्यते त्वेषद्युम्नाय शुष्मिणे । देवतं ब्रल गायत ॥

१९ *Ni tvāñ Agne Manuḥ dadhe jyotiḥ janāya ṣaṣvate
 Didetha Kanve ṛita-jātaḥ ukshitaḥ yaṁ namasyanti kṛishṭayāḥ.
 २० Tveshūsaḥ Agneḥ ama-vantaḥ archayaḥ bhūmāsaḥ na prati-itaye
 Rakshasvināḥ sadam it yātu-māvataḥ visvām sañ atrīṇām daha. (11)*

XXXVII.

- १ *Kṛilām vah ṣardhaḥ Mārutām anarvāñām rathe-ṣubham Kāṇvāḥ abhi pra gāyata.*
- २ *Ye pṛishatibhiḥ ṛishi-bhiḥ sākām vāṣibhiḥ anji-bhiḥ ajāyanta sva-bhānavāḥ.*
- ३ *Iha-iva śriṇve eshām kaṣāḥ hasteshu yat vadān ni yāman chitram ṛinjate.*
- ४ *Pra vah ṣardhāya ghrishvaye tvesha-dyumnaḥya ṣushmine devattām brahma gāyata,*

stituit lumen *humano* generi multiplici: luxisti Kanvæ, sacrificii gratia natus, *butyro* conspersus, *tu*, quem venerantur homines. २० Coruscæ Agnis fortes flammæ, metuendæ, non appropinquatu *faciles sunt*: robustos semper sane genios malignos, et quemque hostem, combure.

XXXVII.

१ Velocem vobis potentiam Marutum, hostium immunem, in curru splendentem, Kanvidæ! celebrate, २ qui maculosis cervis *vecti*, cum armis, clamaribus, ornamenti, nati sunt, proprio lumine splendentes. ३ Hic etiam audio *sonum*, quem eorum scuticæ, manibus *vibratæ*, edunt: *is sonus* in certamine omnigenam *fortitudinem* decorat. ४ Vestro opitulatori, *hostium* deletori, illustri gloria prædicto, robusto, a diis concessum sacrificium laudate. ५ Lauda inter vaccas *commorantem*, quæ inviolabilis *et velox est*,

५ प्र शंसा गोष्ठच्यं क्रीलं यच्छधों मारुतं । जम्बे रसस्य वावृधे॥१२॥
 ६ को वो वर्षिष्ठ आ नरो दिवश ग्मश धूतयः । यत्सीमन्तं न धूनुथ ॥
 ७ नि वो यामाय मानुषो दध्र उमाय मन्यवे । जिहीत पर्वतो गिरिः॥
 ८ येषामज्मेषु पृथिवी जुजुर्वां इव विश्पतिः । भिया यामेषु रेजते॥
 ९ स्थिरं हि जानमेषां वयो मातुनिरेतवे । यत्सीमनु द्विता शवः ॥
 १० उदु त्ये सूनवो गिरः काष्ठा अज्मेष्टलत । वाश्रा अभिज्ञ यातवे॥१३॥
 ११ त्यं चिह्ना दीर्घं पृथुं भिहो नपातमभृं । प्रचावयन्ति यामभिः ॥
 १२ मरुतो यज्ञ वो बलं जनां अचुच्यवीतन । गिरीरचुच्यवीतन ॥
 १३ यज्ञ यान्ति मरुतः सं ह ब्रुवते एवन्ना । शृणोति कश्चिदेषां ॥

5 *Pra ṣaṅsa goshu aghnyam̄ krīlam̄ yat ṣardhaḥ Mārutaṁ jambhe rasasya vavṛidhe.*(12)
 6 *Kah vah varshishṭhahā narah divah cha gmaḥ cha dhūtayah yat sīm antam̄ na dhūnu-*
 7 *Ni vah yāmāya mānushah dadhre ugrāya manyave jihīta parvataḥ giriḥ.* [tha.
 8 *Yeshām̄ ajmeshu pṛithivī jujurvān-iva viśpatiḥ bhiyā yāmeshu rejate.*
 9 *Sthiram̄ hi jānam̄ eshām̄ vayaḥ mātuḥ nīb-etave yat sīm anu dvitā ṣavah.*
 10 *Ut u tye sūnavah giraḥ kāshṭhāḥ ajmeshu atmata vāṣrāḥ abhi-jnu yātave.*(13)
 11 *Tyaṁ chit gha dīrgham̄ pṛithum̄ mihaḥ napātam̄ amṛidhraṁ pra chyavayanti yāma-*
 12 *Marutah yat ha vah balām janān achuchyavītana girīn achuchyavītana.* [bhiḥ.
 13 *Yat ha yānti Marutah saṁ ha bruvate adhvān ā ṣriṇoī kah chit eshām̄.*

potentiam Marutum : in utero lactis vires augmentur. ⁶ Quis vestrum natu maximus est ? viri ! cœli terræque commotores ! siquidem hanc terram, cacumen veluti, agitatis. ⁷ Vestri impetus caussa homo munivit domum horrendæ violentiæ vestræ caussa : cesserit mons et cacumen vobis, ⁸ quorum in prosternentibus incursionibus terra, grandævi instar ducis, timore contremit. ⁹ Firmus sane est locus natalis eorum : aves in aere, Marutum matre, evolare possunt : nam circa illum utrimque firmitas est. ¹⁰ Atque illi Marutes sunt parentes vocis : aquas meatibus diffuderunt : vaccas usque ad genua aquam intrare jusserunt. ¹¹ Illam etiam longam latamque aquæ servatricem nubem inviolabilem commovent meatibus. ¹² Marutes ! quandoquidem vobis robur est, homines excitate, nubes excitate. ¹³ Quocunque incedunt Marutes, strepunt circa viam : quisquis audit eorum sonitum. ¹⁴ Venite celeriter velocibus

१४ प्रयात शीभमाशुभिः सन्ति कण्वेषु वो दुवः । तत्रौषु मांदयाध्वै ॥
 १५ अस्ति हि ष्मामदायवः स्मसिष्मावयमेषां विश्वं चिदायुर्जीवसे ॥ १४ ॥

HYMNUS III. [XXXVIII.]

१ कद्बनूनं कधप्रियः पिता पुत्रं न हस्तयोः । दधिष्वे वृक्तबर्हिषः ॥
 २ कृनूनं कद्बो अर्थं गन्ता दिवो न पृथिव्याः । कृ वो गावो न रण्यन्ति ॥
 ३ कृ वः सुम्भा नव्यांसि मरुतः कृ सुविता । कृ वो विश्वानि सौभगा ॥
 ४ यद्यूयं पृश्निमातरो मर्तासः स्यातन । स्तोता वो अमृतः स्यात् ॥
 ५ मा वो मृगो न यवसे जरिता भूदजोषः । पथा यमस्य गादुप ॥ १५ ॥
 ६ मो षुणः परापरा निर्झितिर्दुर्हिणा वधीत् । पदीष्ट तृष्णया सह ॥

१४ Pra yāta śibham āśu-bhiḥ santi Kaṇveshu vah duvah tatro su mādayādhvai...

१५ Asti hi smā madāya vah smasi smā vayaṁ eshāṁ viṣvāṁ chit ṣayuh jīvase. (14)

XXXVIII.

१ Kat ha nūnam kadhā-priyah pitā putram na hastayoḥ dadhidhvē vṛikta-barhishah.
 २ Kvd nūnam kat vah arthām ganta dīvah na pṛithivyāḥ kva vah gāvah na ranyanti.
 ३ Kva vah sumnū navyānsi Marutah kva suvitā kvo viṣvāni saubhagā.
 ४ Yat yūyam Prisni-mātaraḥ martāsaḥ syātāna stotā vah amṛitaḥ syāt.
 ५ Mū vah mṛigah nu yavase jaritā bhūt ajoshyah pathā Yamasya gāt upa. (15)
 ६ Mo su nah parā-parā Niḥ-ritih duḥ-hanā vadhit padishṭa trishṇayā saha.

vehiculis : institutæ sunt apud Kanvidas vobis ceremoniæ : ibi sane lætamini.

15 Est enim profecto hoc sacrificium gaudio vobis : sumus revera nos cultores
vestri : summam etiam ad ætatem ut pervivamus concedite.

XXXVIII.

1 Quando sane, laudum amantes ! pater filium veluti, manibus nos tenetis ?
pura stragula habentes ! 2 Ubinam nunc estis ? quando erit vester adventus ? venite de cœlo, non de terra : ubinam vos, vaccæ veluti, inclamat ?
3 Ubinam sunt vobis divitiæ recentes, Marutes ? ubinam obtinendæ ? ubinam omnes felicitates ? 4 Licet vos, Prisnis filii ! mortales fueritis, tamen laudator vester immortalis esse poterit. 5 Nunquam vester laudator, cervi instar in prato, sit negligendus, neque viam Yamæ calcet. 6 Nunquam sane nos alta Nirritis iusuperabilis occidat : cadito, una cum siti. 7 Certe, splendidi,

७ सत्यं त्वेषा अभवन्तो धन्वन्विदा रुद्रियासः । मिहं कृष्णन्त्यवातां ॥
 ८ वाश्रेव विद्युन्मिमाति वत्सं न माता सिषक्ति । यदेषां वृष्टिरसर्जि ॥
 ९ दिवा चित्तमः कृष्णन्ति पर्जन्येनोदवाहेन । यत्पृथिवीं व्युन्दन्ति ॥
 १० अध स्वनान्मरुतां विश्वमा सद्य पार्थिवं । अरेजन्तप्रमानुषाः ॥१६॥
 ११ मरुतो वीलुपाणिभिर्भित्रा रोधस्वतीरनु । यातेभस्त्रिदयाभभिः ॥
 १२ स्थिरा वः सन्तु नेमयो रथा अश्वास एषां । सुसंस्कृता अभोशवः ॥
 १३ अच्छा वदा तना गिरा जरायै ब्रह्मणस्पतिं । अग्निं भित्रं न दर्शतं ॥
 १४ मिमीहि श्लोकमास्ये पर्जन्य इव ततनः । गाय गायत्रमुक्त्यं ॥
 १५ वन्दस्व मारुतं गणं त्वेषं पनस्युमर्किणं । अस्मे वृद्धा असन्निह ॥१७॥

7 Satyam̄ tveshāḥ ama-vantaḥ dhanvan chit ā Rudriyāsaḥ mihaṁ kriṇvanti avātām̄.

8 Vāṣrā-iva vi-dyut mimāti vatsaṁ na mātā sisakti yat eshām̄ vṛishṭih asarji.

9 Divā chit tamah̄ kriṇvanti parjanyena uda-vāhena yat prīthivīm̄ vi-undanti.

10 Adha svanāt Marutām̄ viśvām̄ ū sadma pārthivām̄ arejanta pra mānushāḥ. (16)

11 Marutaḥ vīlupāṇi-bhiḥ chitrāḥ rodhasvatīḥ anu yāta īm̄ akhidrayāma-bhiḥ.

12 Sthirāḥ vah̄ santu nemayaḥ rathāḥ aṣvāsaḥ eshām̄ su-saṅskritāḥ abhīṣavaḥ.

13 Achha vada tanā girā jarāyai Brahmanāḥ patiṁ Agniṁ Mitram̄ na darṣataṁ.

14 Mimīhi ślokaṁ āsye parjanyaḥ-iva tatanaḥ gāya gāyatram̄ ukthyaṁ.

15 Vandasva Mārutām̄ gaṇaṁ tveshaṁ panasyūm̄ arkiṇaṁ asme vṛiddhāḥ asan iha. (17)

robusti *Marutes*, a Rudra gubernati, in arido etiam *solo* undique pluviam faciunt sine vento. ⁸ Mugientis instar *vaccæ* fulmen sonat : vitulum veluti mater, *ita fulmen Marutes* sequitur ; nam illorum pluvia emittitur. ⁹ Interdiu etiam caliginem efficiunt *Marutes* nube aquas vebente, quum terram irrigant. ¹⁰ Protinus post fragorem *Marutum*, omnis undique domus terrestris *atque* homines contremunt. ¹¹ *Marutes*, firmis manibus *prædicti*, pulchros *et* placidos *juxta amnes* venite huc, indefessis profectionibus. ¹² Firmi vobis sunt rotarum orbes, currus, *et* equi vestri : bene parati *sunto* digiti. ¹³ Coram *nobis* nuncupa, amplificante voce, laudis caussa, Brahmanaspatim, Agnim, Mitramque mirandum. ¹⁴ Effunde carmen ore ; pluviae instar extende *illud* ; cane cantilenam modulabilem. ¹⁵ Celebra *Marutum* catervam, lucidam, laude dignam, venerabilem : nostro *in sacrificio* aucti sint hic.

HYMNUS IV. [XXXIX.]

१ प्र यदित्था परावतः शोचिन् मानमस्यथ ।
 कस्य क्रत्वा मरुतः कस्य वर्पसा कं याथ कं ह धूतयः ॥
 २ स्थिरा वः सन्त्वायुधा पराणुदे वीलू उत प्रतिष्कभे ।
 युष्माकमस्तु तविषी पनीयसी मा मर्त्यस्य मायिनः ॥
 ३ परा ह यत्तिथरं हथ नरो वर्तयथा गुरु ।
 वि याथन वनिनः पृथिव्या याशाः पर्वतानां ॥
 ४ न हि वः शत्रुर्विविदे अधि द्यवि न भूम्यां रिशादसः ।
 युष्माकमस्तु तविषी तना युजा रुद्रासो नू चिदाधृषे ॥

XXXIX.

१ *Pra yat itthā parā-vataḥ śochih na mānaṁ asyatha
 Kasya kratvā Marutah kasya varpasā kaṁ yātha kaṁ ha dhūtayah.*
 २ *Sthirā vah̄ santu āyudhā parā-nude vīlu uta prati-skabhe
 Yushmākaṁ astu tavishī panīyasi mā martyasya māyinah.*
 ३ *Parā ha yat sthiram̄ hatha narah vartayatha guru
 Vi yāthana vaninah pṛithivyāḥ vi āśāḥ parvutānāṁ.*
 ४ *Nahi vah̄ satruḥ vivide adhi dyavi na bhūmyāṁ riṣādasaḥ
 Yushmākaṁ astu tavishī tanā yujā Rudrāsaḥ nu chit ā-dhṛishe.*

XXXIX.

१ Quum ita e longinquitate, luminis instar, venerandum *robur vestrum* in terram demittitis, cujusnam sacrificio, Marutes! cujusnam laude *fruituri estis*? quemnam visitatis? quemnam igitur? commotores! २ Firma vestra sunto arma ad hostium propulsionem, dura etiam ad coercendum; *vestrum* esto *robur* laude dignissimum, non mortalis dolosi. ३ Quum firma subvertitis, viri! et sublevatis gravia, tunc divellitis silvestres *arbores* terræ, divellitis latera montium. ४ Non enim vobis inimicus innotuit *ullus* supra cœlum, non in terra, hostium consumtores! *Vestrum* esto *robur* amplum concordia, Rudræ filii! celeriter sane, ad subigendum. ५ Commovent

५ प्रवेपयन्ति पर्वतान्विविश्वन्ति वनस्पतीन् ।
 प्रो आरत मरुतो दुर्मदा इव देवासः सर्वया विशा ॥१८॥

६ उपो रथेषु पृष्ठतीरयुग्धं प्रश्चिर्वहतिः रोहितः ।
 आ वो यामाय पृथिवी चिद्रोदबीभयन्त मानुषाः ॥

७ आ वो मक्षू तनाय कं रुद्रा अवो वृणीमहे ।
 गन्ता नूनं नो वसा यथा सुरेत्या कण्वाय त्रिभ्युषे ॥

८ युष्मेषितो मरुतो मत्येषित आ यो नो झम्ब ईषते ।
 वि तं युयोत श्रवसा वोजसा वि युष्माकाभिरूतिभिः ॥

९ असामि हि प्रयज्यवः कण्वं दद प्रच्छेतसः ।
 असामिभिर्मूर्त आ न उतिभिर्गन्ता वृष्टिं न विद्युतः ॥

५ *Pra vepayanti parvatān vi vinchanti vanaspatīn
 Pro ārata Marutah durmadāh-iva devāsaḥ sarvayā visā.* (18)

६ *Upo ratheshu prishatih ayugdhvam̄ prashṭih vahati rohitah
 Ā vah yāmāya pṛithivī chit aṣrot abibhayanta mānushāḥ.*

७ *Ā vah makshu tanāya kaṁ Rudrāḥ avah vṛiṇīmahe
 Ganta nūnam̄ nah avasā yaṭhā purā itthā. Kaṇvāya bibhyushe,*

८ *Yushmā-ishiṭah Marutah martya-ishiṭah ā yaḥ nah abhvah iṣhate
 Vi tam̄ yuyota ṣuvasā vi ojasā vi yushmākābhīḥ ūṭi-bhīḥ..*

९ *Asāmi hi pra-yajyavah Kaṇvām̄ dada pra-chetasaḥ
 Asāmi-bhīḥ Marutah ā nah ūṭi-bhīḥ gāntā vṛiṣṭim̄ na vi-dyutah.*

montes, evertunt arbores: quoquoversus incedite, dii, Marutes! ebriorum instar, omni cum prosapia. ६ Vehiculis maculatas cervaş junxitis; vectarius currum trahit ruber; vestrum accessum aer quoque auscultat; extimescunt homines. ७ Vestram celeriter, progeniei gratia; Rudræ filii! opem imploramus: venite celeriter nobis auxilio, sicut jampridem, ita nunc Kanvæ filio paventi. ८ A vobis incitatus, Marutes! vel a mortalibus incitatus qui nos hostis adoritur, eum private cibo, private vigore, private vestris auxiliis. ९ Prorsus scilicet sacris colendi! Kanvam sustentastis, sapientes! Ideoque integris, Marutes! nos quoque auxiliis aditote, pluviam yeluti fulgura.

१० असाम्योजो बिभृथा सुदानवोः सामि धूतयः शवः ।
ऋषिद्विषे मरुतः परिमन्यव इषुं न सृजत द्विषं ॥११६॥

HYMNUS V. [XL.]

- १ उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवयन्तस्त्वेमहे ।
उपप्रयन्तु मरुतः सुदानव इन्द्र प्राशूर्भवा सचा ॥
- २ त्वामिद्धि सहसस्पुत्र मर्त्य उपब्रूते धने हिते ।
सुवीर्यं मरुत आ स्वश्वं दधीत यो व आचके ॥
- ३ प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देयेतु सूनृता ।
अच्छा वीरं नर्यं पंक्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः ॥
- ४ यो वाघते ददाति सूनरं वसु स धते अक्षिति श्रवः ।

१० Asāmi ojah bibhrīt̄ha su-dānavaḥ asāmi dhūtayaḥ ṣravāḥ
Rishi-dvishe Marutāḥ pari-manyave iṣhuṁ na srijata dvisham̄. (19)

XL.

- १ Ut tish̄ha Brahmanāḥ pate devo-yantāḥ tvā īmahe
Upa pra yantu Marutāḥ su-dānavaḥ Indra prāśūḥ bhava sachā.
- २ Tvām̄ it hi sahasāḥ putra martyāḥ upa-brūte dhane hite
Su-vīryam̄ Marutāḥ ā su-aśvyaṁ dadhīta yaḥ vāḥ ā-chake.
- ३ Pra etu Brahmanāḥ patih pra Devī etu sūnritā
Achha vīraṁ naryam̄ pankti-rādhasaṁ devāḥ yajnaṁ nayantu naḥ.
- ४ Yaḥ vāghate dadāti sūnaraṁ vasu saḥ dhatte akshiti ṣravāḥ

१० Integrum robur possidetis, liberales ! integrum potentiam, commotores !
Vatum osori iracundo, Marutes ! sagittae instar immittite hostem.

XL.

¹ Surge, Brahmanaspatis ! Deos desiderantes, te imploramus : adeunto Marutes, dona conferentes : tu, Indra ! libaminis consumtor, simul ades. ² Te quidem sane, roboris fili ! mortalis laudat propter divitias propositas : illustri prole conspicuam, pulchris equis decoram opulentiam obtinuerit qui vos laudat, Marutes ! ³ Adito Brahmanaspatis, adito Devī dulciloqua : huc, hostem repellentes, ad sacrificium hominibus gratum, ab omni parte per-

तस्मा इलां सुवीरामायजामहे सुप्रतृतिमनेहसं ॥

५ प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिर्मन्त्रं वदत्युक्ष्यं ।
यस्मिन्निन्द्रो वर्णो मित्रो अर्यमा देवा ओकांसि चक्रिरे ॥२०॥

६ तमिङ्गोचेमा विदथेषु शंभुवं मन्त्रं देवा अनेहसं ।
इमां च वाचं प्रतिहर्यथा नरो विश्वेऽमा वो अशनवत् ॥

७ को देवयन्तमश्नवङ्गनं को वृत्तबहिषं ।

८ प्रप्र दश्वान्पस्त्याभिरस्थितान्तर्वावत्स्यं दधे ॥
उप क्षत्रं पृथ्वीत हन्ति राजभिर्ये चित्सुक्षितिं दधे ।
नास्य वर्ता न तरुता महाधने नार्भे अस्ति वज्ञिणः ॥२१॥

Tasmā Ilām̄ su-virām̄ ā yajāmahe su-pratūrtiṁ anehasam̄.

५ *Pra nūnaṁ Brahmanah patih mantrām vadati ukthyam̄
Yasmin Indrah Varunah Mitrah Aryamā devāḥ okānsi chakrire. (20)*

६ *Tam̄ it vochema vidatheshu ṣam-bhuvām̄ mantraṁ devāḥ anehasam̄
Imām̄ cha vāchām̄ prati-haryatha naraḥ viṣvā it vāmā vaḥ aṣnavat.*

७ *Kaḥ deva-yantam̄ aṣnavat janam̄ kaḥ vṛikta-barhisham̄
Pra-pra dāśvān pastyābhiḥ asthita antaḥ-vāvnt kshayaṁ dadhe.*

८ *Upa kshatraṁ pṛinchīta hanti rāja-bhiḥ bhaye chit su-kshitiṁ dadhe
Na asya varṭā na tarutā mahā-dhane na arbhe asti vajriṇah. (21)*

fectum, dii ducunto nos. ⁴ Qui sacerdoti, deorum laudes recitanti, largitur secum ducendas divitias, is possidet sempiternam opulentiam; ejus gratia Ilam, fortibus viris insignem, colimus, bene ferientem, inviolabilem. ⁵ Certe Brahmanaspatis precem enunciat modulabilem, in qua Indras, Varunas, Mitras, Aryaman, dii, domicilia *sibi* condiderunt. ⁶ Eandem recitemus in sacrificiis faustam precem, dii! vitio immunem: hancque orationem si desideratis, viri! omnis hic sermo ad vos perveniat. ⁷ Quis deos invocantem adit hominem? quis puro stragulo instructum? Sacrificans cum sacerdotibus aggressus est ad locum sacrificio destinatum; intus divitem domum possidet. ⁸ Brahmanaspatis vigorem *sibi* vindicet; necat hostes, regibus *adjutus*; in pugnæ terrore etiam firmiter locum suum obtinet: illius teligeri non fugator, non spretor est, neque in multas divitas procurante, neque in parva pugna.

HYMNUS VI. [XLI.]

१ यं रक्षन्ति प्रवेतसो वरुणो मित्रो अर्थमा । नू चित्स दभ्यते जनः॥
 २ यं बाहुतेव पिप्रति पान्ति मर्त्यं रिषः । अरिषः सर्वं एधते ॥
 ३ विदुर्गी विद्विषः पुरो घ्नन्ति राजान् एषां । नयन्ति दुरिता तिरः॥
 ४ सुगः पन्था अनृक्षर आदित्यास शृतं यते । नात्रावखादो अस्ति वः॥
 ५ यं यज्ञं नयथा नर आदित्या शृज्जुना पथा । प्रवः सधीतये नशत्॥२२॥
 ६ स रत्नं मर्त्यों वसु विश्वं तोकमुत त्मना । अच्छा गच्छत्यस्तृतः ॥
 ७ कथा राधाम सखायः स्तोमं मित्रस्यार्यम्णः । महि प्सरो वरुणस्य ॥
 ८ मा वो घ्नन्तं मा शपन्तं प्रतिवोचे देवयन्तं । सुम्भैरिद्वा आविवासे ॥

XLI.

१ *Yaṁ rakshanti pra-chetasah Varuṇah Mitrah Aryamā nu chit sah dabhyate janah.*
 २ *Yaṁ bāhutā-iva piprati pānti martyam rishah arishṭah sarvah edhate.*
 ३ *Vi duh-gā vi dvishah purah ghnanti rājānah eshām nayanti duh-itā tirah.*
 ४ *Su-gah panthāḥ anṛiksharaḥ Ādityāsaḥ ritam yate na atra ava-khādaḥ asti vah.*
 ५ *Yaṁ yajnaṁ nayatha narah Ādityāḥ rijunā pathā pra vah sah dhītaye naṣat.* (22)
 ६ *Sah ratnaṁ martyaḥ vasu viśvam̄ tokam̄ uta tmanā achha gachhati astrītaḥ.*
 ७ *Kathā rādhāma sakhāyaḥ stomaṁ Mitrasya Aryamṇaḥ mahi psaraḥ Varuṇasya.*
 ८ *Mā vah ghnantaṁ mā ṣapantaṁ prati voche deva-yantaṁ sumnaiḥ it vah ā vivāse.*

XLI.

¹ Quem protegunt sapientes *dii*, Varunas, Mitras, Aryaman, celeriter sane
is vir vincit *hostes*. ² Quem hominem *dii*, brachia veluti, fovent, et custodiunt
ab hoste, is illæsus omnis crescit. ³ Difficultates et inimicos avertunt reges
coram his *sacrificantibus*; removent scelera.

⁴ Comoda est via, hostibus immunis, A'dityæ! sacrificium visitanti *cætui*
vestro: non hic vana ceremonia *instituta* est vobis. ⁵ Quodcunque sacrificium
vos, *viri*, A'dityæ! recta via ducitis, ad *vestram* id perceptionem veniat.
⁶ Ille, cui *vos* favetis, mortalis divitias, opulentiam omnem, prolemque sibi-
met ipsi similem heic nanciscitur, illæsus.

⁷ Quomodo efficiamus, amici! laudem Mitræ, Aryamanis, et Varunæ,
quorum tam magna est forma? ⁸ Non insidiantem, non diras deorum cultori

९ चतुरश्चिद्मानादिभीयादानिधातोः । न दुरक्ताय स्पृहयेत् ॥२३॥

HYMNUS VII. [XLII.]

- १ सं पूषन्नध्वनस्ति रथं हो विमुचो न पात् । सक्षवा देव प्रणस्पुरः ॥
- २ यो नः पूषन्नधो वृको दुःशेव आदिदेशति । अप स्म तं पथो जहि ॥
- ३ अप त्यं परिपन्थिनं मुषीवाणं हुरभितं । दूरमधिस्तुतेरज ॥
- ४ त्वं तस्य इयाविनो धशंसस्य कस्यचित् । पदाभितिष्ठ तपुषिं ॥
- ५ आ तत्रे दस्त्र मन्तुमः पूषन्नवो वृणीमहे । येन पितृनवोदयः ॥२४॥
- ६ अधा नो विश्वसौभग हिरण्यवाशीमत्तम । धनानि सुषणा कृधि ॥
- ७ अति नः सम्भतो नय सुगा नः सुपथा कृणु । पूषन्निह क्रतुं विदः ॥

९ *Chaturaḥ chit dadamānāt bibhīyāt ā ni-dhātoḥ na duḥ-uktāya sprīhayet.* (23)

XLII.

- १ *Samī Pūshan adhvanaḥ tira vi añhaḥ vi-muchaḥ napāt sakshva deva pra naḥ puraḥ.*
- २ *Yaḥ naḥ Pūshan aghaḥ vṛikāḥ duḥ-ṣevāḥ ā-dideśati apa sma tam puthaḥ jahi.*
- ३ *Apa tyañ pari-panthinañ mushīvāṇāñ huraḥ-chitañ dūram adhi sruteḥ aja.*
- ४ *Tvañ tasya dvayāvinaḥ agha-ṣāñasya kasya chit padā abhi tishṭha tapushim.*
- ५ *Ā tat te dasra mantu-maḥ Pūshan avuḥ vriñīmahe yena pitṛīn achodayaḥ.* (24)
- ६ *Adha naḥ viṣva-saubhaga hiraṇyavāśimat-tama dhanāni su-sanā kṛidhi.*
- ७ *Ati naḥ sañchataḥ naya su-gā naḥ su-pathā kṛiṇu Pūshan iha kratuñ viduḥ.*

imprecantem, indico vobis: thesauris potius, quos offero, vos concilio.

⁹ Quattuor aleas manu tenentem adversarium veluti timuerit collusor usque ad jactum, ita reformidans non ad convicia pronus sit.

XLII.

¹ Púshan ! tramite duc nos ad finem ; abduc scelestum hostem, nubis fili ! Consocia te nobiscum, deus ! ante nos. ² Púshan ! si quis nobis insidiator, prædo, impius, viam ostendere cupit, eum de via repelle. ³ Illum latronem prædatorem, scelesta meditantem, longissime de via abduc. ⁴ Tu illius gemina præda divitis latronis, quisquis sit, pede conculca tepidum corpus. ⁵ Illud tuum, mirande, sapiens Púshan ! auxilium desideramus, quo patres nostros concitasti. ⁶ Deinde nobis, omnigena felicitate gaudens ! aureis armis nitidissime ! divitias piis largitionibus conspicuas fac. ⁷ Nostros

८ अभि सूयवसं नय न नवज्वारो अध्वने । पूषनिह क्रतुं विदः ॥
 ९ शग्धि पूर्धि प्रयंसि च शिशीहि प्रास्युदरं । पूषनिह क्रतुं विदः ॥
 १० न पूषणं मेथामसि सूक्तैरभि गृणीमसि । वसूनि दस्मभीमहे ॥२५॥

HYMNUS VIII. [XLIII.]

१ कदुद्राय प्रचेतसे मील्हुष्टमाय तथसे । वोचेम शन्तमं हृदे ॥
 २ यथा नो अदितिः करत्पश्वे नृभ्यो यथा गवे । यथा तोकाय रुद्रियं ॥
 ३ यथा नो मित्रो वर्णो यथा रुद्रश्चिकेतति । यथा विश्वे सजोषसः ॥
 ४ गाथपतिं मेधपतिं रुदं जलाषभेषजं । तच्छ्योः सुम्भभीमहे ॥
 ५ यः शुक्र इव सूर्यो हिरण्यभिव रोचते । श्रेष्ठो देवानां वसुः ॥२६॥

८ *Abhi su-yavasam naya na nava-jvāraḥ adhvane Pūshan iha kratum vidoḥ.*

९ *Sagdhi pūrdhi pra yañsi chā śiśīhi prāsi udaram Pūshan iha kratum vidoḥ.*

१० *Na Pūshānam methāmasi su-uktaiḥ abhi griñīmasi vasūni dasmañ īmahe.* (25)

XLIII.

१ *Kat Rudrāya pra-chetase mīlhuḥ-tamāya tavyase vochema ṣam-tamaṁ hṛide.*
 २ *Yathā nah aditiḥ karat paśve nrībhyah yathā gave yathā tokāya Rudriyam.*
 ३ *Yathā nah Mitrah Varuṇah yathā Rudrah chiketati yathā viṣve sa-joshasaḥ.*
 ४ *Gātha-patim̄ medha-patim̄ Rudram jalāsha-bheshajam̄ tat Ṣam-yoh sumnam̄ īmahe.*
 ५ *Yah śukraḥ-iva sūryaḥ hiraṇyam̄-iva rochate ḡreshṭhaḥ devānām̄ vasuḥ* (26)

insidiatores amove : facili nos via incedere sine : Pūshan ! hic sacrificium animadverte. ^८ Bono gramine insignem ad locum duc nos : non novus dolor in itinere nos invadat : Pūshan ! hic sacrificium animadverte. ^९ Prævale, locupleta, et largire, corrobora, pasce ventrem : Pūshan ! hic sacrificium animadverte. ^{१०} Non Pūshani conviciamus : hymnis laudamus eum : divitias ab illo mirabili expetimus.

XLIII.

१ Quandone Rudræ sapienti, largientissimo, grandævo, recitemus cantilenam jucundissimam, cordibus nostris dilecto, ^२ ut nobis terra producat pecori et viris, æque ac vaccæ, et proli nostræ, medicamen a Rudris concessum; ^३ ut nos Mitras, Varunas, et Rudras animadvertat, atque omnes dii junctim conciliati ? ^४ Cantuum tutorem, sacrificiorum custodem Rudram, aquis

६ शं नः करत्यर्वते सुगं मेषाय मेष्ये । नृभ्यो नारिभ्यो गवे ॥
 ७ अस्मे सोम श्रियमधिनिधेहि शतस्य नृणां । महि श्रवस्तुविनृण्णं ॥
 ८ मा नः सोमपरिबाधो मारातयो ज्ञुहरन्त । आ न इन्दो वाजे भज ॥
 ९ यास्ते प्रजा अमृतस्य परस्मिन्धामन्वृतस्य ।
 मूर्धा नाभा सोम वेन आभूषन्तीः सोम वेदः ॥२७॥

CAPUT NONUM.

HYMNUS I. [XLIV.]

अग्ने विवस्वदुषसमित्रं राधो अमर्त्य ।
 आ दाशुषे जातवेदो वहा त्वं अद्या देवां उषर्वृथः ॥

6 *Sam̄ nah karati arvate su-gaṁ meshāya meshye nṛibhyah nāri-bhyah gave.*
 7 *Asme Soma śriyāṁ adhi ni dhehi ṣatasya nṛināṁ mahi ṣravaḥ tuvi-nṛimṇāṁ.*
 8 *Mā nah Soma-paribādhah mā arātayah juhuranta ā nah Indu vāje bhaju.*
 9 *Yāḥ te pra-jāḥ amṛitasya parasmin dhāman ṣitasya
 Mūrdhā nābhā Soma venuḥ ā-bhūshanīḥ Soma vedāḥ.* (27)

XLIV.

*Agne vivasvat Ushasah chitram rādhaḥ amartya
 Ā dāśushe jāta-vedaḥ vaha tvam̄ adya devān ushaḥ-budhaḥ.*

tanquam medicamine utentem, *ut illam Samyuis salutem nobis impertiatur,*
rogamus: ⁵ *Rudram*, qui splendidus veluti sol auri instar nitet, optimus
deorum, domicilii largitor. ⁶ *Salutem impetrabilem nostro tribuat equo,*
ovi, arieti, viris, mulieribus, vaccæ.

⁷ *Nobis, Soma!* felicitatem impertire, centum viris *sufficientem*, abundantem cibum, magnum robur conferentem. ⁸ *Non nos Somæ vexatores, non hostes lèdant: semper nos, Indu!* in certamine serva. ⁹ *Quæcunque tibi propagines sunt, immortali, sublime domicilium nacto, eas tu, Soma!* princeps, in firma *æde sacrificali* dilige: *te* decorantes, Soma! animadverte.

XLIV.

¹ *Agnis, immortalis!* domicilium procurantem Auroræ multiformem opulentiam cultori, sapiens! advehe: tu hodie deos *advehe*, mane vigiles.

२ जुष्टो हि दूतो असि हव्यवाहनो ग्रे रथीरध्वराणं ।
सज्जूरश्चिभ्यामुषसा सुवीर्यमस्मे धेहि श्रवो बृहत् ॥

३ अद्य दूतं वृणीमहे वसुमग्निं पुरुप्रियं ।
धूमकेतुं भाष्टजीकं व्युष्टिषु यज्ञानामध्वरश्रियं ॥

४ श्रेष्ठं यविष्टमतिथिं स्वाहुतं जुष्टं जनाय दाशुषे ।
देवां अच्छा यातवे जातवेदसमग्निमीले व्युष्टिषु ॥

५ स्तविष्यामि त्वामहं विश्वस्यामृत भोजन ।
अग्ने त्रातारममृतं मियेध्य यजिष्ठं हव्यवाहन ॥२८॥

६ सुशंसो बोधि गृणते यविष्ट्यमधुजिह्वः स्वाहुतः ।

२ *Jushṭah hi dūtaḥ asi havya-vāhanaḥ Agne rathīḥ adhvareṇāṁ
Sa-jūḥ Asvi-bhyāṁ Ushasā su-viryāṁ asme dhehi ṣravaḥ brihat-*

३ *Adya dūtaṁ vriṇīmahe vasum̄ Agnīm̄ purū-priyam̄
Dhūma-ketuṁ bhāṣṭajīkaṁ vi-ushtishu yajnānāṁ adhvare-ṣriyāṁ.*

४ *Śreshṭhaṁ yavishṭhaṁ atithiṁ su-āhutaṁ jushṭaṁ janāya dāśushe
Devaṁ achha yātave jāta-vedasaṁ Agnīm̄ īle vi-ushtishu.*

५ *Stavishyāmi tvāṁ ahaṁ viṣvasya amṛita bhojana
Agne trātāraṁ amṛitaṁ miyedhya yajishṭhaṁ havya-vāhana. (28)*

६ *Su-ṣaṅsaḥ bodhi griṇate yavishṭhya madhu-jihvāḥ su-āhutaḥ*

२ Dilectus enim nuntius es, sacrificii portitor, Agnis ! auriga sacrorum : sti-
patus Asvinis et Aurora, robur conferentem nobis largire opulentiam mag-
nam. ३ Hodie nuntium eligimus Agnim, domicili datorem, a multis anatuim,
fumeo vexillo insignem, lumen diffudentem, diluculis ceremonias visitantem.
४ Egregium, ætate recentissimum, hospitem, sedulo invocatum, dilectum
homini pio, sapientem Agnim celebro diluculis, ut reliquos deos adire
possim. ५ Laudabo te ego, universi mundi immortalis sospitator ! te, serva-
torem immortalem, sacrificum diligentissimum, Agnis ! colende, sacrorum
portitor ! ६ Animadverte nos, recenti ætate vigens ! celebrabilis cultori te
laudanti, dulcilinguis, sedulo invocatus : Praskanvæ longam concedens

प्रस्कण्वस्य प्रतिरन्नायुर्जीवसे नमस्या दैवं जनं ॥
 ७ होतारं विश्ववेदसं सं हि त्वा विश्वा इन्धते ।
 स आवह पुरुहूत प्रचेतसो ग्रे देवां इह द्रवत् ॥
 ८ सवितारमुषसमश्विना भगमग्निं व्युष्टिषु क्षपः ।
 कण्वासस्त्वा मुतसोमास इन्धते हव्यवाहं स्वध्वर ॥
 ९ पतिर्बृद्धराणामग्ने दूतो विशामसि ।
 उषबृद्ध आवह सोमपीतये देवां अद्य स्वर्दृशः ॥
 १० अग्ने पूर्वा अनूषसो विभावसो दीदेश विश्वदर्शतः ।
 असि यामेषविता पुरोहितो सि यज्ञेषु मानुषः ॥२६॥
 ११ नि त्वा यज्ञस्य साधनमग्ने होतारमृत्विजं ।

Praskuṇvasya pra-tiran āyuḥ jīvase namasya daivyam janam.

७ *Hoiāram viṣva-vedasam̄ saṁ hi tvā viṣah indhate
 Sah ā vaha puru-hūta pra-chetasah Agne devān iha dravat.*

८ *Savitāraṁ Ushasam̄ Aśvinā Bhagam̄ Agnim̄ vi-ushṭishu kshapaḥ
 Kaṇvāsaḥ tvā suṭa-somāsaḥ indhate havya-vāham̄ su-adhvara.*

९ *Patih hi adhvareṇām Agne dūtah viṣam̄ asi
 Ushah-budhaḥ ā vaha soma-pītaye devān adya svāh-driṣṭah.*

१० *Agne pūrvāḥ anu ushasah vibhā-varo dīdetha viṣva-darṣataḥ
 Asi grameshu avitā puraḥ-hitaḥ asi yajneshu mānushaḥ. (29)*

११ *Ni tvā yajnasya sādhanam̄ Agne hotāraṁ ritvijam̄*

ætatem ad vivendum, cole divinam sobolem. ⁷ Sacerdotem omniscium sci-
 licet te homines illustrant : tu advehe, multum compellate Agnis! sapientes
 deos huc celeriter, ⁸ Savitrim, Auroram, Asvinos, Bhagam, Agnim, dilu-
 culis et noctibus : Kanvæ filii te paratis libaminibus illustrant, sacra
 ferentem, faustis oblationibus prædite! ⁹ Custos enim sacrificiorum, Agnis!
 et nuntius hominum es: mane exergefactos advehe ad libaminis potum
 deos hodie, solem conspicientes. ¹⁰ Lucide Agnis! priora per dilucula
 illuxisti, ab omnibus visende! Tu es in pagis protector; sacerdos es in
 sacrificiis, hominibus favens. ¹¹ Te, ceremoniæ consummatorem, Agnis!

मनुष्वदेव धीमहि प्रचेतसं जीरं दूतममर्त्यं ॥

१२ यदेवानां मित्रमहः पुरोहितो न्तरो यासि दूत्यं ।
सिन्धोरिव प्रस्वनितास उमयो ग्रेर्भाजन्ते अर्चयः ॥

१३ श्रुधि श्रुत्कर्णि वह्निभिर्देवैरग्ने सयावभिः ।
आसीदन्तु बहिषि भित्रो अर्यमा प्रातर्यावाणो अध्वरं ॥

१४ शृणवन्तु स्तोमं मरुतः सुदानवो ग्रिजिह्वा शृतावृधः ।
पिवतु सोमं वरुणो धृतवतो श्विभ्यामुषसा सज्जः ॥३०॥

HYMNUS II. [XLV.]

१ त्वमग्ने वसूंरिह रुद्रां आदित्यां उत ।

Manushvat deva dhimahi pra-chetasam jiram dutam amartyam.

१२ *Yat devanam mitra-mahaḥ purah-kitaḥ antaraḥ yāsi dūtyam
Sindhoḥ-iva pra-svanitāsaḥ ūrmayah Agneḥ bhrājante archayah.*

१३ *Śrudhi śrut-karṇa vahni-bhiḥ devaiḥ Agne sayāva-bhiḥ
Āśidantu barhishi Mitrah Aryamā prātaḥ-yāvānaḥ adhvaram.*

१४ *Sriṇvantu stomaṁ Marutāḥ su-dānavaḥ Agni-jihvāḥ ṛita-vridhāḥ
Pibatu somam Varuṇāḥ dhṛita-vrataḥ Aṣvi-bhyām Ushasā sa-jūḥ.* (30)

XLV.

१ *Tuām Agne Vasūn iha Rudrān Ādityān uta*

sacerdotem, sacrificum, hominis instar *hic collocamus, deus!* sapientem *inimicos* senio debilitantem, nuntium immortalem. ^{१२} Amicorum cultor, quum deorum nuntii munus aggrederis, in anteriori *aræ sacrificæ* parte constitutus, vicinus, *tunc*, maris veluti stridentes undæ, Agnis effulgent flammæ. ^{१३} Audi *me*, auscultantibus auribus prædite Agnis! cum vehentibus *aliis* diis, *te* comitantibus: considunto in stragulo Mitras, Aryaman, et *alii* *dii* mane profecti, prope sacrificium. ^{१४} Audiunto hymnum Marutes, fausta largientes, Agni tanquam lingua utentes, sacrorum amplificatores: bibito libamen Varunas, cui vota fideliter persolvuntur, Asvinis et Aurora stipatus.

XLV.

१ Tu, Agnis! Vasues hic, Rudras, atque Aditis filios sacris cole, nec non

यजा स्वधरं जनं मनुजातं घृतप्रुषं ॥
 १ शुष्ठीवानो हि दाशुषे देवा अग्ने विचेतसः ।
 तान्नोहिदश्व गिर्वणस्त्वयस्त्विंशतमावह ॥
 ३ प्रियमेधवद्त्रिवज्ञातवेदो विरूपवत् ।
 अङ्गिरस्वन्महिवत प्रस्कण्वस्य शुधी हवं ॥
 ४ महिकेरव उतये प्रियमेधा अहूषत ।
 राजन्तमध्वराणामग्निं शुक्रेण शोचिषा ॥
 ५ घृताहवन सन्त्येमा उ षु शुधी गिरः ।
 याभिः कण्वस्य सूनवो हवन्ते वसे त्वा ॥३१॥
 ६ त्वां चित्रश्रवस्तम हवन्ते विष्णु जन्तवः ॥

Yaja su-adhvaram janam Manu-jatam ghrita-prusham.

१ *Srushiti-vanah hi dasushe devah Agne vi-chetasaḥ
 Tān rohit-aṣva girvanah trayah-triñṣataṁ ā vaha.*
 ३ *Priyamedha-vat Atri-vat jāta-vedaḥ Virūpa-vat
 Angirasvat mahi-vrata Praskanvasya śrudhi havam.*
 ४ *Mahi-keravah utaye priya-medhāḥ ahūshata
 Rājantaṁ adhvaram Agniṁ ūkrenā sochishā.*
 ५ *Ghrita-āhavana santya imāḥ u su śrudhi giraḥ
 Yābhiḥ Kanvasya sūnavah havante avase tvā. (31)*
 ६ *Tvāṁ chitraśravaḥ-tama havante vikshu jantavaḥ*

sobolem Manue genitam, fausta sacrificia peragentem, aquas spargentem.
 १ Præmium conferentes scilicet cultori sunt dii, Agnis ! sapientes : illos tres et triginta adduc, rubicundis equis vecte, cantu celebrate ! ३ Sapiens ! magna opera perficiens ! ut Priyamedhae, ut Atris, ut Virúpæ, ut Angirasis preces audivisti, ita nunc Praskanvæ audi invocationem. ४ Magna opera pia suscipientes, grata sacrificia peragentes sacerdotes auxilio vocarunt lucentem inter sacrificia Agnim puro splendore. ५ Oblato butyro culte, præmii largitor ! has quoque bene audi preces, quibus Kanvæ filii te vocant auxilio. ६ Te multifariam gloriosissime ! invocant *sacra obeantes*, inter homines nati,

शोचिष्केशं पुरुप्रियाग्ने हव्याय वोलहवे ॥
 ७ नि त्वा होतारभृत्विजं दधिरे वसुवित्तमं ।
 श्रुत्कर्णं सप्रथस्तमं विप्रा अग्ने दिविष्टिषु ॥
 ८ आ त्वा विप्रा अचुच्यवुः सुतसोमा अभि प्रयः ।
 बृहज्ञा बिभ्रतो हविरग्ने मतीय दाशुषे ॥
 ९ प्रातर्याव्णः सहस्कृत सोमपेयाय सन्त्य ।
 इहाद्य दैवं जनं बर्हिरासादया वसो ॥
 १० अर्वाच्चं दैवं जनमग्ने यक्षव सहूतिभिः ।
 अयं सोमः सुदानवस्तं पात तिरोअद्वां ॥३२॥

*Sochih-keṣam puru-priya Agne havyāya volhave.
 7 Ni tvā hotāraṁ ṛitvijāṁ dadhire vasuvit-tamaṁ
 Srut-karṇāṁ saprathaḥ-tamaṁ viprāḥ Agne diviṣṭishu.
 8 Ā tvā viprāḥ achuchyavuḥ suta-somāḥ abhi prayāḥ
 Bṛihat bhāḥ bibhrataḥ haviḥ Agne martāya dāśushe.
 9 Prātaḥ-yāvnaḥ sahāḥ-kṛita soma-peyāya santya
 Iha adya daivyaṁ janam̄ barhiḥ ā sādaya vaso.
 10 Arvāchaṁ daivyaṁ janam̄ Agne yakshva sahūti-bhīḥ
 Ayam̄ somaḥ su-dānavah tām̄ pāta tirāḥ-ahnyam̄. (32)*

*te, fulgidis comis præditum, a multis dilecte Agnis! ut sacrificium ad deos perferas. 7 Te, vocatorem, sacerdotem ditissimum, audientibus auribus præditum, gloriosissimum, viri sapientes collocarunt in sacrificiis, Agnis! 8 Te viri sapientes, paratis libaminibus instructi, accedere jubent ad cibum sacrificalem, *te*, magnum, splendidum, offerentes *tibi* butyrum, Agnis! vice mortalis cultoris. 9 Mane aggressos deos ad libaminis potum hic hodie, *perinde ut aliam quoque* divinam sobolem, in stragulo considere jube, robore genite, præmia conferens, domicili largitor! 10 Huc venientem divinam sobolem, Agnis! cole, una cum *aliis* diis eadem prece invocatis: hoc libamen *paratum est vobis*, fausta largientes! illud bibite, hesterno lacte confectum.*

HYMNUS III. [XLVI]

- १ उषो उषा अपूर्या व्युच्छति प्रिया दिवः । स्तुषे वामश्विना बृहत् ॥
- २ या दस्त्रा सिन्धुमातरा मनोतरा रयीणां । धिया देवा वसुविदा ॥
- ३ वच्यन्ते वां ककुहासो ज्ञाणीयामधि विष्टपि । यद्वां रथो विभिष्पतान् ॥
- ४ हविषा जारो अपां पिपर्ति पपुरिनरा । पिता कुटस्य चर्षणिः ॥
- ५ आदारो वां मतीनां नासत्या मतवचसा । पातं सोमस्य धृष्णुया ॥३३॥
- ६ यानः पीपरदश्विना ड्योतिष्ठती तमस्तिरः । तामस्मे रासाथामिषं ॥
- ७ आ नो नावा मतीनां यातं पाराय गन्तवे । युंजाथामश्विना रथं ॥
- ८ अरित्रं वां दिवस्पृथु तीर्थे सिन्धूनां रथः । धिया युयुज्ज इन्दवः ॥

XLVI.

- १ *Esho Ushāḥ apūrvyā vi uchhati priyā divah stushe vāṁ Asvinā bṛihat.*
- २ *Yā dasrā sindhu-mātarā manotarā rayīṇāṁ dhiyā devā vasu-vidā.*
- ३ *Vachyante vāṁ kakuhāsaḥ jūrṇāyām adhi vishl̄api yat vāṁ rathaḥ vibhiḥ patāt.*
- ४ *Havishā jāraḥ apām piparti papuriḥ narā piṭā kuṭarya charshaṇiḥ.*
- ५ *Ā-dāraḥ vāṁ matīnāṁ nāsatyā mata-vachasā pātaṁ somasya dhṛishṇuyā.* (33)
- ६ *Yā naḥ pīparat Asvinā jyotiṣmaṭī tamāḥ tiraḥ tām asme rāsāthām iṣhaṁ.*
- ७ *Ā naḥ nāvā matīnāṁ yātaṁ pārāya gantave yunjāthām Asvinā rathaṁ.*
- ८ *Aritraṁ vāṁ divah pṛithu tīrthe sindhūnāṁ rathaḥ dhiyā yuynjre indavaḥ.*

XLVI.

¹ Illa jam Aurora, antea non visa, dilecta, removet *caliginem* de cœlo : laudo vos, Asvini ! magnopere, ² qui conspiciendi, maris filii, *sola* voluntate servatores divitiarum *estis*, sacrificio *conciliati* dii, domicilium largientes. ³ Recitantur vobis hymni, celebratum super cœlum quum currus vester, alibus *vectus*, volat. ⁴ Sacrificiali cibo deleter aquarum nutrit *deos* nutritor, viri ! custos, ceremoniam intuens. ⁵ Veraces, cogitata a nobis laude ornati ! bibite de libamine valido, *quod est* stimulus vestrarum mentium. ⁶ Qui nos satiet, Asvini ! *et qui* gloriosus *sit*, tenebras transeuntes talem nobis date cibum. ⁷ Nos nave adite, ut hymnorum ad finem perveniamus : jungite currum, Asvini ! ⁸ Navis vestra, cœlo amplior, in littore marium *est*, currus

९ दिवस्कण्वास इन्द्रवो वसु सिन्धूनां पदे । स्वं वर्विं कुह धित्सथः ॥
 १० अभृदु भा उ अंशवे हिरण्यं प्रति सूर्यः । यख्यज्जिह्वयासितः ॥३४॥
 ११ अभृदु पारमेतवे पन्था ऋतस्य साधुया । अदर्शि विस्तुतिर्दिवः ॥
 १२ तत्तदिदश्विनोरवो जरिता प्रतिभृषति । मदे सोमस्य पिप्रतोः ॥
 १३ वावसाना विवस्वति सोमस्य पीत्या गिरा । मनुष्छच्छम्भू आगतं ॥
 १४ युवोरुषा अनु श्रियं परिज्मनोरुपाचरत् । ऋता वनथो अक्षुभिः ॥
 १५ ऊभापिबतमश्विनोभानःशर्मयच्छतं । अविद्रियाभिरूतिभिः ॥३५॥

॥ इति प्रथमाष्टके तृतीयो ध्यायः ॥

९ *Divah Kanvāsakī indavaḥ vasu sindhūnām pade svāṁ varriṁ kuha dhītsathah.*

१० *Abhūt u bhāḥ u añśave hiranyaṁ prati sūryāḥ vi akhyat jihvayā asitāḥ.* (34)

११ *Abhūt u pāraṁ etave panthāḥ ritasya sādhu-yā adarśi vi srutiḥ divah.*

१२ *Tat-tat it Aśvinoh avah jaritā prati bhūshati made somasya pipratoḥ.*

१३ *Vavasānā vivasvati somasya pītyā girā Manushvat ṣam-bhū ā gataṁ.*

१४ *Yuvoḥ ushāḥ anu śriyam pari-jmanoḥ upa-ācharat ritā vanathaḥ aktu-bhiḥ.*

१५ *Ubhā pibataṁ Aśvinā ubhā naḥ ḫarma yachhatāṁ avidriyābhiḥ ūti-bhiḥ.* (35)

in terra: in sacrificio conjuncti fuerunt liquores libaminum. ९ *Interrogate Asvinos, Kanvæ filii ! “ Cœlitus luces oriuntur, diluculum pluviarum in sede apparet: vestram formam ubinam collocastis, Asvini ? ”* १० *Adest vero jam lumen radio matutino; auro similis est sol; id prodit lingua sua obscuratus ignis.* ११ *Est ad transeundum via solis bona; conspicitur incessus ejus trans cœlum.* १२ *Illud et illud Asvinorum auxilium laudator exornat, ad gaudium ipsorum, libamine vescentium.* १३ *Apud sacrificantem degentes, libaminis propter potum et hymni gratia, apud Manuem veluti, felicitatem largientes venite.* १४ *Aurora post lucem vestram, circumeuntium, aggreditur: sacrificia accipite noctibus.* १५ *Ambo bibite, Asvini ! ambo nobis felicitatem tribuite, celebratis auxiliis.*

LECTIO QUARTA.

HYMNUS IV. [XLVII.]

1 अयं वां मधुमत्तमः सुतः सोम शृतावृथा ।
तमश्विना पिबतं तिरोजद्वं धतं रत्नानि दाशुषे ॥

2 त्रिवन्धुरेण त्रिवृता सुपेशसा रथेनायातमश्विना ।
कण्वासो वां ब्रह्म कृष्णन्त्यध्वरे तेषां सु शृणुतं हवं ॥

3 अश्विना मधुमत्तमं पातं सोमभृतावृथा ।
अथाद् दस्त्रा वसु विभ्रता रथे दाश्वांसमुपगच्छतं ॥

4 त्रिषधस्थे बहिषि विश्ववेदसा मध्वा यज्ञं मिमिक्षतं ।

XLVII.

1 *Ayam vām madhumat-tamaḥ sutah somah ritा-ṛṣidhā
Taṁ Aśvinā pibataṁ tiraḥ-ahnyaṁ dhattaṁ ratnāni dāśushe.*

2 *Tri-vandhureṇa tri-vṛitā su-peṣasā rathena ā yātaṁ Aśvinā
Kaṇvāsaḥ vām brahma kṛiṇvanti adhvare teshāṁ su śriṇutaṁ havām.*

3 *Aśvinā madhumat-tamaṁ pātaṁ somāṁ ritā-ṛṣidhā
Athā adya dasrā varu bibhratā rathe dāśvānsāṁ upa gachhatām.*

4 *Tri-sadhasthe barhishi viṣva-vedasā madhvā yajnaṁ mimikshataṁ*

XLVII.

¹ Hoc vobis dulcissimum paratum est libamen, sacrificii amplificatores ! Illud, Asvini ! bibite, heri confectum : concedite thesauros cultori. ² Tribus postibus praedito, tergeminum mundum percurrente, pulchro curru venite, Asvini ! Kanvæ filii vobis precem recitant in sacrificio : eorum sedulo auscultate invocationem. ³ Asvini ! dulcissimum bibite libamen, sacrificii amplificatores Tunc hodie, mirandi ! divitias ferentes curru, cultorem adite. ⁴ In triplici stragulo, omnisci ! dulcedine sacrificium adspergite :

कण्वासो वां सुतसोमा अभिद्यवो युवां हवन्ते अश्विना ॥

- ५ याभिः कण्वमभिष्ठिभिः प्रावतं युवमश्विना ।
- ६ ताभिः षष्ठ्मां अवतं शुभस्पती पातं सोमभूतावृधा ॥ १ ॥
- ७ मुदासे दस्वा वसु बिभ्रता रथे पृसो वहतमश्विना ।
- ८ रथ्यं समुद्रादुत वा दिवस्पर्यस्मे धत्रं पुरस्पृहं ॥
- ९ यन्नासत्या परावति यद्वा स्थो अधि तुर्वशे ।
- १० अतो रथेन सुवृता न आगतं साकं सूर्यस्य रश्मिभिः ॥
- ११ अर्वांचा वां सप्तयो ध्वरश्रियो वहन्तु सवनेदुप ।
- १२ इषं पृचन्ता सुकृते सुदानव आ बहिः सीदतं नरा ॥
- १३ तेन नासत्यागतं रथेन सूर्यत्वचा ।

Kaṇvāsaḥ vāṁ suta-somāḥ abhi-dyavaḥ yuvāṁ havante Aśvinā.

- ५ *Yābhīḥ Kaṇvām abhishṭi-bhīḥ pra-āvataṁ yuvām Aśvinā
Tābhīḥ su usmān avataṁ ūbhaḥ paṭī pātaṁ somām ṛita-vṛidhā. (1)*
- ६ *Su-dāse dasrā vasu bibhratā rathe prikṣhaḥ vahataṁ Aśvinā
Rayīm samudrāt uta vā divaḥ pari asme dhattaṁ puru-sprīhaṁ.*
- ७ *Yat nāsatyā parā-vati yat vā sthaḥ adhi turvaše
Atah rathena sū-vritā nah ā gataṁ sākaṁ sūryasya raśmi-bhīḥ.*
- ८ *Arvāñchā vāṁ saptayaḥ adhvara-śriyaḥ vahantu savanā it upa
Ishaṁ pṛinchantā su-kṛite su-dānave ā barhiḥ sīdataṁ narā.*
- ९ *Tena nāsatyā ā gataṁ rathena sūrya-tvachā*

Kanvidæ, vobis parata libamina habentes, lucem adeuntes, vos invocant, Asvini! ⁵ Quibus exoptatis auxiliis Kanvam adjuvistis vos, Asvini! iisdem sedulo nos juvate, fausti *operis* tutores! Bibite libamen, sacrificii amplificatores! ⁶ Liberali *sacrificatori* divitias ferentes curru, cibum advehite, mirandi Asvini! Opulentiam ex aere vel de cœlo nobis date, multis desideratam. ⁷ Veraces! sive in longinquo estis, sive in propinqua vicinia, illinc curru rotante ad nos venite, siūlum cum solis radiis. ⁸ Huc tendentes vos equi, sacrificium adeuntes, vehunto libamina versus: cibum largientes fausta peragenti, liberali *sacrificatori*, in stragulo considite, viri!

येन शश्वदृहथुर्दीशुषे वसु मध्वः सोमस्य पीतये ॥

¹⁰ उक्थेभिरवीगवसे पुरुवसू अर्केष निहृयामहे ।

शश्वत्कण्वानां सदसि प्रिये हि कं सोमं पपथुरश्विना ॥२॥

HYMNUS V. [XLVIII.]

१ सह वामेन न ऊषो व्युच्छा दुहितदिवः ।

सह द्युम्नेन बृहता विभावरि राया देवि दास्यती ॥

२ अश्वावतीर्गम्भीतीर्विश्वसुविदो भ्रूरि च्यवन्त वस्तवे ।

उदीरय प्रति मा सूनृता उषभोद राधो मधोनां ॥

३ उवासोषा उच्छाद्व नु देवी जीरा रथानां ।

Yena ṣaṣvat ūhathuh dūṣushe vasu madhvah somasya pītaye.

¹⁰ *Ukthebhīḥ arvāk avase puru-vasū arkaiḥ cha ni hvayāmahe
Saṣvat Kaṇvānāṁ sadasi priye hi kaṁ somām papathuh Asvinā. (2)*

XLVIII.

१ *Saha vāmena naḥ Ushāḥ vi uchha duhitāḥ divāḥ
Saha dyumnena bṛihatā vibhā-varī rāyā devi dāsvatī.*

२ *Aṣva-vaṭīḥ go-maṭīḥ viṣva-suvidāḥ bhūri chyavanta vastave
Ut īraya prati mā sūnṛītāḥ Ushāḥ choda rādhaḥ maghonām.*

३ *Uvāsa Ushāḥ uchhāt cha nu devī jīrā rathānām*

⁹ Cum illo, veraces! venite curru, solis instar splendido, quo semper ad-
vehitis cultori opulentiam, ad dulcis libaminis potum. ¹⁰ Cantilenis huc
ad auxilium divites vos, hymnisque vocamus: semper Kanvidarum in cœtu
grato sane libamen bibistis, Asvini!

XLVIII.

¹ Cum thesauro nobis, Aurora! illucesce, filia cœli! cum cibo abundante,
splendida! cum divitiis, dea, sacrificiis culta! ² Equis præditæ, vaccis
præditæ, omnigenas opes conferentes horæ matutinæ abundanter contigerunt
hominibus ad domicilium parandum: excita mihi veros gratosque ser-
mones, Aurora! largire mihi opulentiam divitum. ³ Adfuit nobis jampridem
Aurora, illucescitque nunc, dea, concitatrix curruum, qui illius adventibus

ये अस्या आचरणेषु दधिरे समुद्रे न श्रवस्यवः ॥

४ उषो ये ते प्र यामेषु युंजते मनो दानाय सूरयः ।
अत्राह तत्क्षण एषां कण्वतभो नाम गृणाति नृणां ॥

५ आ धा योषेव सूनर्युषा याति प्रभुंजती ।
जरयन्ती वृजनं पद्मदीयत उत्पातयति पक्षिणः ॥३॥

६ वि या सृजति समनं वर्धिनः पदं न वेत्योदती ।
वयो नकिष्टे पप्त्रिवांस आसते व्युष्टे वाजिनीवति ॥

७ एषायुक्तं परावतः सूर्यस्योदयनादधि ।
शतं रथेभिः सुभगोषा इयं वियात्यभि मानुषान् ॥

८ विश्वमस्या नानाम चक्षसे जगड्डयोतिष्कृणोति सूनरी ।

Ye asyāḥ ā-churaṇeshu daudhrire samudre na ḡravasyavah.

*4 Uṣaḥ ye te pra yāmeshu yunjate manah dānāya sūrayah
Atra aha tat Kaṇvah eshām̄ kaṇva-tamah nāma grināti nṛinām̄.*

*5 Ā gha yosha-iva sūnarī Uṣaḥ yāti pra-bhunjati
Jarayanlī vṛijanaṁ pat-vat iyate ut pātayati pakshināḥ. (3)*

*6 Vi yā srijati samanām̄ vi arthinaḥ padam̄ na veti odañ
Vayō nakih te papti-vānsah āsate vi-ushlau vājinī-vati.*

*7 Eshā ayukta parā-vataḥ sūryasya ut-ayanāt adhi
Satam̄ rathebhīḥ su-bhagā Uṣaḥ iyam̄ vi yāti abhi mānushān.*

8 Viṣvam̄ asyāḥ nanāma chakshase jagat jyotiḥ kriṇoti sūnarī

parantur, mari veluti *nautæ*, divitias quærentes, *naves suas paratas habent*.

*4 Aurora ! Qui tuis in aditionibus accingunt mentem ad largiendum vates, illorum sapientissimus, Kanvas, nunc præsertim illud nomen enunciat, ab hominibus *tibi datum*. 5 Huc sane, materfamilias veluti provida, Aurora venit tutans : ad senectutem adducens omnia animantia pedibus instructa, incedit : evolare facit alites. 6 Quæ excitat *virum probum*, excitat indigos, commorationem non amat Aurora : aves volantes non sane tuam requiescunt ad lucem, cibo prædita ! 7 Illa junxit *equos*, inde a longinquo solis ortu : centum *thesauros* *vehentibus* cum vehiculis felix Aurora hæc incedit ad ho-*

अप द्वेषो मधोनी दुहिता दिव उषा उच्छदप स्त्रिधः ॥

- ९ उष आभाहि भानुना चन्द्रेण दुहितर्दिवः ।
आवहन्ती भूर्यस्मभ्यं सौभगं व्युच्छन्ती दिविष्ठिषु ।
- १० विश्वस्य हि प्राणनं जीवनं त्वे वि यदुच्छसि सूनरि ।
सा नो रथेन बृहता विभावरि श्रुधि चित्रमये हवं ॥४॥
- ११ उषो वाजं हि वंस्व यच्चित्रो मानुषे जने ।
तेनावह सुकृतो अध्वरां उप ये त्वा गृणन्ति वह्नयः ॥
- १२ विश्वां देवां आवह सोमपीतये न्तरिक्षादुषस्त्वं ।
सास्मासु धा गोमदश्वावदुक्ष्यमुषो वाजं सुवीर्यं ॥

Apa dveshaḥ Maghoni duhitā divah Ushāḥ uchhat apa sridhāḥ.

- ९ *Ushah ā bhāhi bhānunā chandreṇa duhitāḥ divah
Ā-vahantī bhūrī asmabhyaṁ saubhagam vi-uchhantī diviṣṭishu.*
- १० *Viṣvasya hi prāṇanam jīvanam tve vi yat uchhasi sūnari
Sā naḥ rathena bṛihatā vibhā-varī śrudhi chitra-maghe havam.* (4)
- ११ *Ushah vājaṁ hi rāñsva yaḥ chitrah mānushe jane
Tena ā vaha su-kṛitah adhvārān upa ye tvā griṇanti vahnayah.*
- १२ *Viṣvān devān ā vaha soma-pītaye antarikṣāt Ushāḥ tvām
Sā asmāsu dhāḥ go-mat aṣva-val ukthyam Ushāḥ vājaṁ su-viryam.*

mines. ⁸ Omnis illius ad conspectum veneratione percellitur mundus : lucem efficit provida : inimicos dives filia cœli Aurora repellit, repellit exsiccatores. ⁹ Aurora ! fulge splendore grato, filia cœli ! advehens multam nobis opulentiam, illucescens omnibus diebus. ¹⁰ Universi enim *generis animantium* spiritus et vita in te est, siquidem illucescis, provida ! Tu nostram, curru magno *vehens*, lucida ! audi precem, varias divitias possidens ! ¹¹ Aurora ! cibum utique appete, qui varius humano generi *contigit* : ideoque advehe *viros* probos ad ceremonias, qui te laudant sacra obeunt. ¹² Omnes deos advehe ad libaminis potum ex aere, Aurora ! tu : tu nobis largiaris vaccis et equis abundantem, celebrandum cibum, Aurora ! egregio vigore conspicuum. ¹³ Cujus lucentes radii fausti conspiuntur, illa nobis

13 यस्या रुशन्तो अर्चयः प्रति भद्रा अदक्षत ।
 सा नो रयिं विश्ववारं सुपेशसमुषा ददातु सुग्म्यं ॥

14 ये चिद्धि त्वामृषयः पूर्वं उतये जुहूरे वसे महि ।
 सा नः स्तोमां अभिगृणीहि राधसोषः शुक्रेण शोचिषा ॥

15 उषो यदद्य भानुना वि इरावृणवो दिवः ।
 प्र नो यच्छतादवृकं पृथु छर्दिः प्र देवि गोमतीरिषः ॥

16 सं नो राया बृहता विश्वपेशसा मिमिश्वा समिलाभिरा ।
 सं द्युम्नेन विश्वतुरोषो महि सं वाजैर्वाजिनीवति ॥५॥

HYMNUS VI. [XLIX.]

उषो भद्रेभिरागहि दिवचिद्रोचनादधि ।

13 *Yasyāḥ ruṣantaḥ archayāḥ prati bhadrāḥ adṛikshata
 Sā nah rayīṁ viṣva-vāraṁ su-peṣasam Ushāḥ dadātu sugmyāṁ.*

14 *Ye chit hi tvāṁ rishayah pūrve ūtaye juhūre avase mahi
 Sā nah stomān abhi grīṇīhi rādhasā Ushāḥ sukrena sochishā.*

15 *Ushāḥ yat adya bhānunā vi dvārau riṇavah divah
 Pra nah yachhatāt avrikām pṛithu chhardih pra devi go-matiḥ iskah.*

16 *Sam nah rāyā bṛihatā viṣva-peṣasā mimikshva sam ilābhiḥ ā
 Sam dyumnenā viṣva-turā Ushāḥ mahi sam vājaiḥ vājinī-vati. (5)*

XLIX.

1 *Ushāḥ bhadrebhiḥ ā gahi divah chit rochanāt adhi*

divitias ab omnibus expertitas, pulchras, Aurora dato, facile obtinendas.
 14 Quicunque nimirum te vates pristini, auxilium *vel* cibum *rogantes*, invocarunt, magna!—Tu nostras preces comproba, Aurora! divitiis puris, splendididis. 15 Aurora! siquidem hodie lumine *tuo* portas aperuisti cœli, nobis largire ab hoste securam, amplam domum, largire, dea! vaccis præditos cibos. 16 Nos opulentiae magnæ, omnigenæ participes fac, et vaccarum, gloriæque omnia vincentis, Aurora magna! et ciborum, cibo prædita.

XLIX.

1 Aurora! sanctis viis accede, et de cœli splendore superne: vehunto ru-

वहन्त्वरुणप्सव उप त्वा सोमिनो गृहं ॥
 १ सुपेशां सुखं रथं यमध्यस्था उषस्त्वं ।
 तेना सुश्रवसं जनं प्रावाद्य दुहितर्दिवः ॥
 ३ वयमिते पतत्रिणो द्विपद्मतुष्पदर्जुनि ।
 उषः प्रारन्तरं रनु दिवो अन्तेभ्यस्परि ॥
 ४ व्युच्छन्ती हि रश्मभिर्विष्वमाभासि रोचनं ।
 तां त्वामुषर्वसूयवो गीर्भिः कण्वा अहूषत ॥६॥

HYMNUS VII. [L.]

१ उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दशे विश्वाय सूर्यं ॥
 २ अप त्ये तायवो यथा नक्षत्रा यन्त्यक्तुभिः । सूराय विष्वचक्षसे ॥

*Vahantu aruṇa-psavah upa tvā sominah grihamī.
 २ Su-peśasam̄ su-kham̄ ratham̄ yaṁ adhi-asthāḥ Ushah̄ tvam̄
 Tena su-gravasaṁ junam̄ pra ara adya duhitah̄ divah̄.
 ३ Vayaḥ chit te patatrinah̄ dvi-pat chatuh-pat arjuni
 Ushah̄ pra āraṇ ritūn anu divah̄ antebhyaḥ pari.
 ४ Vi-uchhantī hi raṣmi-bhiḥ viṣvam̄ ā-bhāsi rochanaṁ
 Tam̄ tvāṁ Ushah̄ vasu-yavaḥ gīh-bhiḥ Kanvāḥ ahūshata. (6)*

L.

1 Ut u tyam̄ jāta-vedasam̄ devam̄ vahanti ketavah̄ dṛiṣe viṣvāya Suryam̄.

2 Apa tye tāyavah̄ yathā nakshatrā yanti aktu-bhiḥ Sūrāya viṣva-chakshase.

bicundæ vaccæ te ad libantis domum. ² Formosum, felicem currum, quem
conscendisti, Aurora! tu, illo virum faustas preces recitantem adi hodie,
filia cœli! ³ Aves quoque volantes, atque bipes et quadrupes, prodeunt,
splendida Aurora! tuos post adventus de cœli finibus undecunque. ⁴ Te-
nebras dispellens enim radiis universum mundum collustras clare: illam te,
Aurora! opulentiam desiderantes Kanvidæ cantilenis laudarunt.

L.

¹ Sursum jam illum omniscium divinum vehunt radii Solem, omnium ad
conspectum. ² Illæ stellæ, fures veluti, discedunt cum noctibus præ Sole

३ अदृश्मस्य केतवो वि रश्मयो जनां अनु । ब्राजन्तो अग्नयो यथा ॥
 ४ तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमाभासि रोचनं ॥
 ५ प्रत्यद्वैवानां विशः प्रत्यद्वैष्टिष्मानुषान् । प्रत्यद्वैष्टिष्मानुषान् ॥७॥
 ६ येना पावक चक्षसा भुरण्णन्तं जनां अनु । त्वं वरुण पश्यसि ॥
 ७ वि द्यामेषिरजस्पृष्टवहा मिमानो अकृभिः । पश्यन्जन्मानि सूर्य ॥
 ८ सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य । शोचिष्केशं विचक्षण ॥
 ९ अयुक्त सप्त शुन्ध्युवः सूरो रथस्य नप्त्यः । ताभिर्याति स्वयुक्तिभिः ॥
 १० उद्वयं तमसस्परि ज्योतिष्पश्यन्त उत्तरं ।
 देवं देवत्रा सूर्यमग्नम ज्योतिरुत्तमं ॥

३ *Adrisraṁ asya ketavaḥ vi raśmayah janān anu bhrājantah agnayaḥ yathā.*
 ४ *Taraṇih viśva-darśataḥ jyotiḥ-kṛit asi Sūrya viśvaṁ ā bhāsi rochanaṁ.*
 ५ *Pratyaṇ devānāṁ Viśaḥ pratyaṇ ut eshi mānushān pratyaṇ viśvaṁ svāḥ dṛiṣe. (7)*
 ६ *Yena pāvaka chakshasā bhuraṇyantām janān anu tvaṁ varuṇa paṣyasi.*
 ७ *Vi dyām eshi rajah pṛithu ahā mimānaḥ aktu-bhiḥ paṣyan janmāni Sūrya.*
 ८ *Sapta tvā haritaḥ ruthe vahanti deva Sūrya ṣoḍiḥ-keṣām vi-chakṣhaṇa.*
 ९ *Ayukta sapta ṣundhyuvaḥ Sūraḥ rathasya naptyaḥ tābhīḥ yāti svayukti-bhiḥ.*
 १० *Ut vayaṁ tamasaḥ pari jyotiḥ paṣyantaḥ ut-taram
 Devaṁ deva-trā Sūryaṁ aganma jyotiḥ ut-tamām.*

omnia revelante. ³ Intuentur illius collustrantes radii creaturas, fulgidi, ignium instar. ⁴ Transiens, omnibus conspiciendus, lucem efficiens es, Sol! Omnem illustras aerem. ⁵ Coram deorum Visibus, coram hominibus exsurgis, coram universo cœlo, ut conspiciaris. ⁶ Quo lumine, lustrans! *terram* homines sustentantem intueris, protector! ⁷ *eodem* cœlum permeas, et aerem magnum, dies efficiens cum noctibus, conspiciens creaturas, Sol! ⁸ Septem te fulvæ *equæ* curru vehunt, lucide Sol! *te*, radiantibus comis decorum, collibrator! ⁹ Junxit septem purificantes *equas* Sol, currui trahentes: ab illis *vectus currus* incedit, proprio vinculo *currui* subunctis. ¹⁰ Nos post caliginem lumen conspicienes præstantius, lucidum inter deos Solem adimus, lumen præstantissimum. ¹¹ Surgens hodie, benefico lumine

11 उदन्नद्य मित्रमह आरोहन्नुतरां दिवं ।
हृदोगं भम सूर्य हरिमाणं च नाशय ॥

12 शुकेषु मे हरिमाणं रोपणाकासु दध्मसि ।
अथो हारिद्रवेषु मे हरिमाणं निदध्मसि ॥

13 उदगाद्यमादित्यो विश्वेन सहसा सह ।
द्विषन्तं मस्तं रन्धयन्मो अहं द्विषते रथं ॥६॥

CAPUT DECIMUM.

HYMNUS I. [LI.]

1 अभि त्यं मेषं पुरुहूतमृग्मियमिन्द्रं गीर्भिर्मदता वस्वो अर्णवं ।
यस्य द्यावो न विचरन्ति मानुषा भुजे मंहिष्मभि विप्रमर्वत ॥

11 *Ut-yan adya mitra-mahāt ā-rohan ut-tarām̄ divam̄
Hṛit-rogaṁ mama Sūrya harimāṇam̄ cha nāṣaya.*

12 *Sukeshu me harimāṇam̄ ropaṇākāsu dadhmasi
Atho hāridraveshu me harimāṇam̄ ni dadhmasi.*

13 *Ut agāt ayaṁ Ādityaḥ viṣvēna sahasā saha
Dvishantam̄ mahyaṁ randhayān mo ahuṁ dvishate radhaṁ. (8)*

LI.

1 *Abhi tyaṁ meshaṁ puru-hūtaṁ ṛgmiyam̄ Indram̄ gīh-bhiḥ madata varvah arṇavam̄
Yasya dyāvah na vi-charanti mānushā bhuje mañhishtam̄ abhi vipram̄ archata.*

prædite! adscendens in sublime cœlum, cordis morbum meum, Sol! palloremque dele. ¹² Psittacis meum pallorem, aut turdis, injicimus: etiam hāridravis meum pallorem injicimus. ¹³ Ortus est ille Sol omni cum vigore, infestum mihi virum necans: non egometipse infesto morbo finem imposuerim.

LI.

¹ Illum arietem, a multis invocatum, hymnis celebratum Indram cantilenis exhilarate, divitiarum oceanum, cuius, radiorum instar, se diffundunt opera hominibus faventia: ut cibo fruamini, maximum sapientem colite. ² Illum colebant fauste aggredientem opitulatores, amplificatores Ribhues, illum, qui

२ अभीमवन्वन्तस्वभिष्ठिभूतयोऽन्तरिक्षप्रां तविषीभिरावृतं ।
इन्द्रं दक्षास ऋभवो मदच्युतं शतक्रतुं जवनी सूनृतारुहत् ॥

३ त्वं गोत्रमङ्गरोभ्योऽवृणोरपोतात्रये शतदुरेषु गातुवित् ।
ससेन चिद्विमदायावहो वस्वाजावद्रिं वावसानस्य नर्तयन् ॥

४ त्वमपामपि धानावृणोरपाधारयः पर्वते दानुमङ्गसु ।
वृत्रं यदिन्द्रं शवसावधीरहिमादित्सूर्यं दिवारोहयो दृशे ॥

५ त्वं मायाभिरप मायिनोऽधमः स्वधाभिर्ये अधि शुप्तावज्ञहृत ।
त्वं पिप्रोर्निमणः प्रारूजः पुरः प्र ऋजिश्वानं दस्युहत्येष्वाविथा ॥८॥

६ त्वं कुत्सं शुष्णाहत्येष्वाविथारन्धयोऽतिथिगवाय शम्बरं ।

२ *Abhi īm̄ avanvan su-abhishīm̄ ūtayaḥ antariksha-prām̄ tavishlēbhīḥ ā-vritam̄ Indram̄ dakshāsaḥ Rībhavaḥ mada-chyutam̄ Sata-kratum̄ javanī sūnṛitā ā aruhat.*

३ *Tvam̄ gotraṁ Angirah-bhyah avriṇoh upa uta Atraye ṣata-dureshu gātu-vit Sasena chit Vi-madāya avahaḥ vasu ājau adrim̄ vavasānasya nartayan.*

४ *Tvam̄ apām̄ api-dhānā avriṇoh apa adhārayah parvate dānu-mat vasu Vṛitram̄ yat Indra ṣavasā avudhīḥ ahīm̄ āt it suryam̄ divi ā arohayaḥ dṛiṣe.*

५ *Tvam̄ māyābhiḥ apa māyinaḥ adhamah svadhūbhīḥ ye adhi ṣuptau ajuhvata Tvaṁ Piproḥ nṛi-manah pra arujah purah pra Rijisvānam̄ dasyu-hatyeshu āvitha.(9)*

६ *Tvam̄ Kutsam̄ Sushnā-hatyeshu āvitha arandhayaḥ atithi-gvāya Ṣambaram̄*

aerem implet, viribus circumdatum Indram, hostium superbiam frangentem, Satakratum : excitans ad Vritræ cædem sincerus sermo meus perveniat ad eum.
 ३ Tu nubem Angirasibus aperuisti ; et Atri, centum portis instructo in loco, viæ dux fuisti ; cibo præditam quoque Vimadæ advexisti opulentiam, cultoris in prælio versantis telum adjuvans. ४ Tu aquarum receptacula aperuisti, retinuisti in monte osoris opulentiam : Vritram quum vigore occidisses, Indra ! perniciosum, tunc statim solem in cœlo sursum duxisti ut conspiceretur.
 ५ Tu præstigiis præstigiatores difflavisti, qui cibis in ore suo rutilo sacrificarunt : tu, hominibus favens ! Pipruis fregisti urbes : Rijisvanem in præliis hostes necantibus servasti. ६ Tu Kutsam in certaminibus, Sushnæ cædem parantibus, servasti ; necasti propter festum, hospitibus visitandum, Samba-

महान्तं चिदर्बुदं निक्रमीः पदा सनादेव दस्युहत्याय जज्ञिषे ॥
 ७ त्वे विश्वा तविषी सध्यग्निता तव राधः सोमपीथाय हर्षते ।
 तव वज्रशिकिते बाह्योर्हितो वृश्चा शत्रोरव विश्वानि वृष्ट्या ॥ स्त्रा।
 ८ विजानीखार्यान्ये च दस्यवो बर्हिष्मते रन्धया शासदव्रतान् ।
 शाकी भव यजमानस्य चोदिता विश्वेत्ता ते सधमादेषु चाकन ॥
 ९ अनुव्रताय रन्धयन्नप व्रतानाभूभिरिन्द्रः शनथयन्ननाभुवः ।
 वृद्धस्य चिङ्गर्धितो द्यामिनक्षतः स्तवानो वग्रो विज्ञाधान संदिहः ॥
 १० तक्षद्यत उशना सहसा सहो वि रोदसी मज्मना बाधते शवः ।
 आत्वावातस्य नृमणो मनोयुज आ पूर्यमाणमवहन्नभिश्वः ॥ १० ॥

Mahāntam chit Arbudam ni kramīḥ padā sanāt eva dasyu-hatyāya jajnishe.

७ *Tve viṣvū tavishī sadhryak hitā tava rādhāḥ soma-pīthāya harshate
 Tava vajraḥ chikite bāhvoh hitaḥ vriṣcha satroḥ ava viṣvāni vriṣhṭyā.*
 ८ *Vi jānīhi āryān ye cha dasyavalī barhishmate randhaya sūsat avratān
 Śāki bhava yajamānasya choditā viṣvā it tā te sadha-nādeshu chākana.*
 ९ *Anu-vratāya randhayān apa-vratān ā-bhūbhīḥ Indraḥ ṣnathayan anābhuvāḥ
 Vṛiddhāya chit vardhataḥ dyām̄ inakshataḥ stavānaḥ Vamraḥ vi jaghāna saṁ-di-*
 १० *Takshat yal te Uṣanā sahasū sahaḥ vi rodaśī majmanā bādhate ṣavāḥ [hāk.
 Ā tvā vātasya nṛi-manaḥ manāḥ-yujāḥ ā pūryamāṇām arakan abhi ṣravaḥ. (10)*

ram; magnumque Arbusdam adortus es pede: diuturno sane *ex tempore* hostium cædi intentus fuisti. ⁷ In te omnis fortitudo ex adverso collocata est: tua mens libaminis potu gaudet: telum conspicitur tuis in manibus positum: frange inimici cunctas vires. ⁸ Dignosce pios, et qui hostes *illorum sunt*: *cultoris gratia*, stragulo sacrificali instructi, dele reprimens rituum turbatores: potens sis sacrificantis instigator: omnia hæc in *sacrificiis*, tibi gaudium ferentibus, exopto. ⁹ Pii *hominis* caussa necans impios, laudantium gratia delens Indras eos qui non laudant: adulti quoque *et* adolescentis *Indræ*, cœlum nacti, laudans Vamras diruit acervos. ¹⁰ Si exacuit Usanas sua vi vim tuam, cœlum terramque impetu fugat vigor *tuus*: te, hominibus favens! auræ *equi*, mente jugati, *robore* repletum vehunto ad cibum *sacrificalem*.

११ मन्दिष्ठ यदुशने काये सचा इन्द्रो वङ्गं वङ्गुतराधितिष्ठति ।
उग्रो यथिं निरपः स्रोतसामृज्जिशुष्णस्य दंहिता ऐरयत्पुरः ॥

१२ आ स्मा रथं वृषपाणेषु तिष्ठसि शार्यीतस्य प्रभृता येषु मन्दसे ।
इन्द्र यथा सुतसोमेषु चाकनो नवीणं श्लोकमारोहसे दिवि ॥

१३ अददा अर्भा महते वचस्यवे कक्षीवते वृचयामिन्द्र सुन्वते ।
मेनाभवो वृषणश्वस्य सुक्रातो विश्वेत्ता ते सवनेषु प्रवाच्या ॥

१४ इन्द्रो अश्रायि सुध्यो निरेके पञ्जेषु स्तोमो दुर्यो न यूपः ।
अश्वयुर्गव्यू रथयुर्वसूयुरिन्द्र इद्रायः क्षयति प्रयन्ता ॥

११ *Mandishṭa yat uṣane kāvye sachā Indraḥ vankū vanku-tarā adhi tishṭhati
Ugraḥ yayim̄ nīl̄ apaḥ srotasā asrīyat vi śushṇasyu dṛiñhitāḥ airayat puraḥ.*

१२ *Ā sma ratham̄ vṛiṣha-pāneshu tishṭhasi Śāryātasya pra-bhṛitāḥ yeshu mandase
Indra yathā suta-someshu chākanaḥ anarvāṇām̄ ślokaṁ ā rohase divi.*

१३ *Adadāḥ arbhām̄ mahate vachasyave Kakshīvate Vṛichayām̄ Indra sunvate
Menā abhavaḥ Vṛishanāśvasya su-krato viśvā it tā te savaneshu pra-vāchyā.*

१४ *Indraḥ aṣrāyi su-dhyāḥ nireke Pajreshu stomāḥ duryaḥ na yūpaḥ
Aṣva-yuḥ gavyuḥ ratha-yuḥ vasu-yuḥ Indraḥ it rāyaḥ kshayati pra yantā.*

११ Quum laudaretur Indras ipsum desiderante carmine, *tunc currui* se volventi *equos*, *tortuoso* tramite se volventes, *subjunxit*, *ipsumque* adscendit: horrendus *Indras* e mobili *nube* aquas, torrentis in modum, elicuit: siccatoris firmas concussit urbes. १२ Currum liquorum bibendorum caussa conscen disti: a Śāryāta parata *sunt libamina*, quibus gaudes: *ea grata habe*, Indra! sicut *alia sacrificia*, paratis libaminibus sociata, grata habes: immutabilem hymnum nancisceris in *cōelo*. १३ Dedisti mulierem juvenem Vrichayam grandævo Kakshīvanti, laudes *tuas* celebranti, libanti, Indra! *Tu Mena* fuisti, Vrishanasvæ *filia*, clara facinora peragens! Omnia hæc *opera* tua in sacrificiis celebranda sunt. १४ Indras colebatur *ut juvaret homines* pios in paupertate: inter Pajras hymnus *stat immotus*, portæ veluti postis: *equos*, *vaccas*, *currus*, *divitias* optans Indras ille adest, opum largitor. १५ Hic

१५ इदं नमो वृषभाय स्वराजे सत्यशुष्माय तवसे वाचि ।
अस्मिन्निन्द्र वृजने सर्ववीराः स्मत्सूरिभिस्तव शर्मन्तस्याम ॥११॥

HYMNUS II. [LII.]

- १ त्यं सु मेषं महया स्वर्विदं शतं यस्य सुभः साकमीरते ।
अत्यं न वाजं हवनस्यदं रथमेन्द्रं ववृत्याभवसे सुवृक्तिभिः ॥
- २ स पर्वतो न धृणेष्वच्युतः सहस्रमूत्तिस्तविषीषु वावृधे ।
इन्द्रो यद्वत्प्रभवधीन्दीवृतमुष्णन्नर्णांसि जर्हिषाणो अन्धसा ॥
- ३ स हि इरो इरिषु वव्र उधनि चन्द्रबुद्धो मदवृद्धो मनीषिभिः ।
इन्द्रं तमहे स्वपस्यया धिया मंहिष्ठरातिं स हि पप्रिरन्धसः ॥

१५ *Idam namaḥ vṛishabhāya sva-rāje satya-śushmāya tavase avāchi
Asmin Indra vṛijane sarva-vīrāḥ smat sūri-bhiḥ tava ṣarman syāma.* (11)

LII.

- १ *Tyam su mesham mahaya svah-vidam shataṁ yasya su-bhvaḥ sākam īrate
Atyam na vājam havana-syadām rathaṁ ā Indram vavṛityām avase suvṛkti-bhiḥ.*
- २ *Sah parvataḥ na dharuṇeshu achyutaḥ sahasram-ūtiḥ tavishishu vavṛidhe
Indrah yat Vṛitram avadhīt nadī-vṛitam ubjan arṇānsi jarhṛishānāḥ andhasā.*
- ३ *Sah idvaraḥ dvarishu vnrāhūdhani chandra-budhnaḥ mada-vṛiddhaḥ manishi-bhiḥ¹
Indram tam ahve su-apasyayā dhiyā mañhishīḥa-rātiṁ sah hi papriḥ andhasaḥ.*

hymnus *Indræ* pluvio, sua luce splendido, vera vi prædito, magno, recitatus est : *Indra !* in hac pugna *nos*, cunctis militibus instructi, una cum gnaris nostris filiis aliisque asseclis, tua in tutela simus.

LII.

¹ Illum arietem sedulo cole, cœli gnarum, cuius centum laudatores simul hymnum excitant : Indram, incidentem veluti equum, currum ad ceremonias properantem descendere rogo, auxiliī caussa, precibus. ² Ille, montis instar inter aquas non vacillantis, mille auxilia habens, viribus crevit Indras, quum Vritram necaret, aquarum coercitorem, effundens aquas, exsultans cibo sacrificuli. ³ Is enim coercitor coercitorum, defixus in madida nube, luctitiae auctor est hominibus cordatis, libamine crescens : Indram illum voco, pia meditante animo, larga dona conferentem ; is scilicet est largitor cibi. ⁴ Quem

४ आ यं पृणन्ति दिवि सद्बहिषः समुद्रं न सुभवः स्वा अभिष्यः ।
तं वृत्रहत्ये अनुतस्थुरुतयः शुष्मा इन्द्रमवाता अहुतप्सवः ॥

५ अभि स्ववृष्टिं मदे यस्य युध्यतो रथ्वीरिव प्रवणे सस्तुरुतयः ।
इन्द्रो यद्ग्री धृष्माणो अन्धसा भिनडलस्य परिधींरिव त्रितः ॥१२॥

६ परेण घृणा चरति तित्विषे शवो , पो वृत्वी रजसो बुध्माशयत् ।
वृत्रस्य यत्प्रवणे दुर्गमिष्वनो निजघन्थ हन्वोरिन्द्र तन्यतुं ॥

७ ह्रदं न हि त्वा न्यृष्टन्त्यूर्मयो ब्रह्माणीन्द्र तव यानि वर्धना ।
त्वष्टा चिते युज्यं वावृथे शवस्ततक्ष वज्रमभिभूत्योजसं ॥

८ जघन्वां उ हरिभिः संभृतक्रतविन्द्र वृत्रं मनुषे गातुयन्नपः ।

४ *Ā yaṁ pṛinanti divi sadma-barhishāḥ samudram na su-bhvaḥ svāḥ abhishṭayaḥ
Taṁ Vṛitra-hatye anu tasiḥuḥ ūtayaḥ śushmāḥ Indram avātāḥ ahruta-psuvaḥ.*

५ *Abhi sva-vṛiṣṭiṁ māde asya yudhyataḥ raghvīḥ-iva pravaṇe saśruḥ ūtayaḥ
Indraḥ yat vajrī dhṛiṣhamāṇaḥ andhasā bhinat Valasya paridhīn-iva tritah.* (12)

६ *Pari īṁ gṛiṇā charati titvise ṣavah apah vṛitvī rajasaḥ budhnam ā aṣayat
Vṛitrasya yat pravaṇe duh-gribhiṣvaraḥ ni-jaghantha hanvoḥ Indra tanyatum.*

७ *Hradam na hi tvā ni-rishanti ūrmayah brahmāṇi Indra tava yāni vurdhanā
Tvashṭū chit te yujyam vavṛidhe ṣavah tataksha vajram abhibhūti-ojasam.*

८ *Jaghanvān u hari-bhiḥ sañbhrita-krato Indra Vṛitram manushe gātu-yan apah*

delectant in cœlo libamina, in stragulo collocata, oceanum veluti flumina sua, ad illum tendentia ; eum Indram, Vritrae cædis caussa, circumstabunt auxiliatores Marutes, exsiccatores, invicti, non curvata corpora habentes. ⁵ Pluviæ coercitorem Vritram, lætitia pleni opitulabundi Marutes, coram illo Indra dimicante, adibant, manantes aquæ veluti in declivi: quum Indras teliger, corroboratus cibo, necaret Valam, custodes veluti a tribus partibus constitutos. ⁶ Illum te, Indram, triumphans splendor ambit: illuxit robur tuum, quum Vritrae, qui aquas coercendo, aeris in superiori parte commorabatur, in grata aura degentis, ægre capiendi, frangeres maxillarum sonitum, Indra ! ⁷ Nam lacum velut undæ, ita te adeunt preces, quæ te amplificant : Tvashtris etiam tibi convenientem vigorem auxit, fabricavit telum devincente robore præeditum. ⁸ Interfecisti sane Vritram, Indra ! parata sacrificia

अयच्छथा बाहौर्वज्ञभायसमधारयो दिव्या सूर्यं दृशे ॥

९ वृहत्स्वभन्दमवदुक्ष्यमकृण्वत भियसा रोहणं दिवः ।
यन्मानुषप्रधना इन्द्रमूतयः स्वर्णषाचो मरुतो मदन्ननु ॥

१० द्यौभिदस्यामवां अहेः स्वनादयोयवीक्षियसा वज्ञ इन्द्र ते ।
वृत्रस्य यड्डधानस्य रोदसी मदे सुतस्य शवसाभिनच्छिरः ॥१३॥

११ यदिन्विन्द्र पृथिवी दशभुजिरहानि विश्वा ततनन्त कृष्टयः ।
अत्राह ते मधवन्विश्रुतं सहो द्यामनु शवसा बर्हणा भुवत् ॥

१२ त्वमस्य पारे रजसो योमनः स्वभूत्योजा अवसे धृषन्मनः ।
चक्रेष भूमिं प्रतिभानमोजसो पः स्वः परिभूरेषादिवं ॥

Ayachhathāḥ bāhvoḥ vajraṁ āyasaṁ adhārayaḥ divi ā sūryam dṛiṣe.

९ *Brihat sva-chandraṁ ama-vat yat ukthyam akriṇvata bhiyasā rohanam divah
Yat mānusha-pradhanāḥ Indram ūtayaḥ svah nṛi-sāchāḥ Murutāḥ amadan anu.*

१० *Dyaūḥ chit usya ama-vān Aheḥ svanāt ayoyavīt bhiyasā vajraḥ Indra te
Vṛitrasya yat badbadhānasya rodasi made sutaryu ṣavasā abhinat śirāḥ. (13)*

११ *Yat it nu Indra prithivī duṣa-bhujīḥ uhāni viśvā tutananta kṛishṭayāḥ
Atra aha te Magha-van vi-ṣrutam sahāḥ dyām anu ṣavasā barhaṇā bhuvat.*

१२ *Tvaṁ asya pāre rajasaḥ vi-omanaḥ svabhūti-ojāḥ avase dhṛishat-manāḥ
Chakrishe bhūmiṁ pruti-mānaṁ ojasāḥ apaḥ svah pari-bhūḥ eshi ā divaṁ.*

habens ! fulvis equis hominem adire desiderans : aquas effunde : prehendisti manibus telum ferreum : collocasti in cælo solem ut conspiceretur. ^९ Cantilenam proprio lumine claram, fortem, modulabilem quum recitarent sacerdotes, Vritræ metu territi, adscensum cæli procurantem ; et quum Marutes, pro hominibus dimicantes, tutores cæli, mortalibus faventes, Indram exhilararent ; tunc Indras Vritram occidit. ^{१०} Cælum quoque firmum illius Ahis clamore contremuit metu, quum telum tuum, Indra ! Vritræ, cæde minantis cælum terramque, gaudio libaminis, vehementia finderet caput. ^{११} Si, Indra ! terra decies major esset, et diebus omnibus augerentur homines, tum quoque tua, Maghavan ! inclyta fortitudo, et robore tuo patrata Vritræ cædes, cæli instar longe lateque illustris foret. ^{१२} Tu degens in termino hujus spatii aerei, proprio vigore prædictus, victricem mentein gerens ! utilitatis nostræ

१३ त्वं भुवः प्रतिमानं पृथिव्या शृष्टवीरस्य बृहतः पतिर्भूः ।
विश्वमाप्रा अन्तरिक्षं महित्वा सत्यमज्ञा नकिरन्यस्त्वावान् ॥

१४ न यस्य द्यावापृथिवी अनु यचो न सिन्धवो रजसो अन्तमानशुः ।
नोत स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्यत एको अन्यच्चकृषे विश्वमानुषक् ॥

१५ आर्चन्लत्र मरुतः सस्मिन्नाजौ विश्वे देवासो अमदन्ननु त्वा ।
वृत्स्य यहृष्टिमता वधेन नि त्वमिन्द्र प्रत्यानं जघन्थ ॥१४॥

HYMNUS III. [LIII.]

१ न्यू षुवाचं प्र महे भरामहे गिर इन्द्राय सदने विवस्वतः ।
नू चिद्धि रत्नं ससतामिवाविदन्न दुषुतिर्द्विणोदेषु शस्यते ॥

¹³ *Tvam bhuvaḥ prati-mānam̄ prithivyāḥ ṛishva-vīrasya brihataḥ patiḥ bhūḥ
Viṣvam̄ ā aprāḥ antarikṣam̄ mahi-tvā satyam̄ addhā nakiḥ anyaḥ tvā-vān.*

¹⁴ *Na yasya dyāvāprithivī anu vyachaḥ na sindhavaḥ rajasaḥ antam̄ ānaṣuḥ
Na uta sva-vṛiṣṭim̄ made asya yudhyataḥ ekuḥ anyat chakrishe viṣvam̄ ānushak.*

¹⁵ *Ārchan atra Marutāḥ sasmin̄ ājau viṣve devāsaḥ amadan anu tvā
Vṛitrasya yat bhrishti-matā vadkena ni tvam̄ Indra prati ānam̄ jaghantha. (14)*

LIII.

¹ *Ni u su vāchaṁ pra mahe bharāmahe giraḥ Indrāya sadane vivasvataḥ
Nu chit hi ratnam̄ sasatām̄-iva avidat na duḥ-stutiḥ dravīṇaḥ-deshu ṣasyate.*

caussa fecisti terram, imaginem tui roboris: æthera, aerem, cœlum tu circumdans habes. ¹³ Tu es imago terræ: claris heroibus conspicui, magni cœli tutor es: omnem imples aerem magnitudine: profecto, sane, nemo alius est tui similis. ¹⁴ Cujus non cœlum terraque capaces sunt, nec torrentes aeris ad finem perveniunt, ejusdem Indræ, pluviae coercitorem Vritram gaudio adorti, haud quisquam fortitudinem possidet: solus cuncta alia condidisti omnino, quæ præter te existunt. ¹⁵ Te venerabantur tunc Marutes in illo certamine, omnes dii exhilarabunt te, quum tu, Indra! prosternente telo, adversus Vritræ faciem dimicares.

LIII.

¹ Egregiam laudem proferimus magno Indræ, hymnosque, in domicilio sacrificantis: nam celeriter profecto thesaurum invenit, sicut dormientium

१ दुरो अश्वस्य दुर इन्द्र गोरसि दुरो यवस्य वसुन इनस्पतिः ।
शिसानरः प्रदिवो अकामकर्णिः सखा सखिभ्यस्तभिं गृणीमसि॥

२ शचीव इन्द्र पुरुकृद्युभत्तम तवेदिदमभित्तेकिते वसु ।
जनः संगृभ्याभिभूत आभर मा त्वायतो जरितुः क्रामभूनयीः ॥

३ एभिद्युभिः सुमना एभिरिन्दुभिर्निरूप्यानो अमतिं गोभिरश्चिना ।
इन्द्रेण दस्युं दरयन्त इन्दुभिर्युतदेषसः समिषा रभेमहि ॥

४ समिन्द्र राया समिषा रभेमहि सं वाजेभिः पुरुषन्द्रैरभिद्युभिः ।
सं देवा प्रमत्या वीरशुभ्या गोजययाश्वावत्या रभेमहि ॥ १५ ॥

५ ते त्वा मदा अमदन्तानि वृष्णया ते सोमासो वृत्रहत्येषु सत्पते ।

२ *Duraḥ aśvasya duraḥ Indra goḥ asi duraḥ yavasya vasunah inaḥ patih
Śikshā-narah pra-divaḥ akāma-karṣunah sakhaḥ sakhi-bhyah tam idam grīṇūmasi.*

३ *Sachi-vah Indra puru-krit dyumat-tama tava it idam abhitah chekite vasu
Atah saṁ-gribhya abhi-bhūte ā bhara mā tvā-yataḥ jarituḥ kāmaṁ ūnayāḥ.*

४ *Ebhīḥ dyu-bhīḥ su-manāḥ ebhīḥ indu-bhīḥ ni-rundhānaḥ amatiṁ gobhiḥ aśvinā
Indreṇa dasyūṁ darayantaḥ indu-bhīḥ yuta-dyeshasah saṁ iṣhā rabhemahi.*

५ *Saṁ Indra rāyā saṁ iṣhā rabhemahi saṁ vājebhiḥ puru-chandraiḥ abhidyu-bhīḥ
Saṁ devyā pra-mat्यā vīra-pushmayā go-agrayā aśva-vat्यā rabhemahi. (15)*

६ *Te tvā mādāḥ amadan tāni vṛishṇyā te somāsaḥ Vṛitra-hatyeshu sat-pate*

divitias fur reperit : non indecora laus inter liberales homines commendatur.
 १ Dator equi, dator, Indra ! vaccæ es ; dator frumenti, opulentia dominus et custos : donationis dux antiquus, desideria non frustrans, amicus amicis es ; tali tibi hanc cantilenam recitamus. २ Sapiens Indra ! multa peragens ! splendidissime ! tua haec ubique conspicitur opulentia : ideoque *divitias* colligendo, victor ! affer eas nobis : non te desiderantis laudatoris votum irritum facias. ३ Hisce splendidis *sacrificiis* conciliatus sis, et his liquoribus, avertens paupertatem vaccis et *opulentia* equis abundante ; *opitulante* Indra, liquoribus *conciliato*, hostem devincentes, liberati osoribus, cibo compotes fiamus. ४ Indra ! *divitiis* et cibo compotes fiamus, *nec non* viribus, multos exhilarantibus, splendidis ; illustri sapientia, adversus inimicos robore munita, vaccis imprimis clara, equis abundante, compotes fiamus. ५ Illi te

यत्कारवे दश वृत्राण्यप्रति बर्हिष्मते नि सहस्राणि बर्हयः ॥

७ युधा युधमुप घेदेषि धृष्णुया पुरा पुरं समिदं हंस्योजसा ।
नम्या यदिन्द्र सख्या परावति निबर्हयो नमुचिं नाम मायिनं ॥

८ त्वं करंजमुत पर्णयं वधीस्तेजिष्यातिथिगवस्य वर्तनी ।
त्वं शता वंगृदस्याभिनत्पुरो नानुदः परिषूता ऋजिश्वना ॥

९ त्वमेतां जनराज्ञो द्विर्दशाबन्धुना सुश्रवसोपज्ञमुषः ।
षष्ठिं सहस्रा नवतिं नव श्रुतो नि चक्रेण रथ्या दुष्पदावृणक् ॥

१० त्वमाविथ सुश्रवसं तवोतिभिस्तव त्रामभिरिन्द्र तूर्वयाणं ।
त्वमस्मै कुत्समतिथिगवमायुं महे राजे यूने अरन्धनायः ॥

Yat kārave daṣa vṛitrāṇi aprati barhishmate ni sahasrāṇi barhayaḥ.

७ *Yudhā yudham upa gha it eshi dhṛishnu-yā purā puram sām idam hañsi ojasā
Namyā yat Indra sakhyā parāvati ni-barhayaḥ Namuchim nāma māyinam.*

८ *Tvaṁ Kāranjam uta Parnayam vadliḥ tejishṭhayā Atithi-gvasya vartanī.
Tvaṁ satā Vangridasya abhinat puraḥ ananu-dah pari-sūtāḥ Rijisvanāḥ.*

९ *Tvaṁ etān jana-rājnah dvīḥ daṣa abandhunā Su-śravasā upajagmushaḥ
Shashṭim sahasrā navatiṁ nava śrutaḥ ni chakreṇa rathyā duḥ-padā avriṇak.*

१० *Tvaṁ āvitha Su-śravasām tava ūti-bhiḥ tava trāma-bhiḥ Indra Tūrvayāṇam
Tvaṁ asmai Kutsam Atithi-gvam Āyum make rājne yūne arandhanāyah.*

exhilaratores *Marutes* exhilarabant, illaque sacrificia tibi deo pluvio oblata, et illa libamina propter Vritrae incursions tibi fusa, proborum tutor! quiūm sacrificatori, stragula paranti, decem millia calamitatum, nemine renitente, profligares. ⁷ De p̄celio in p̄clium sane pergis, victor: cūm Asurarum urbe hanc etiam urbem deles vigore tuo: siquidem frangente cum telo, te comitante, longinquo in loco necasti Namuchim nomine præstigiatorēm. ⁸ Tu Kāranjam et Parnayam occidisti, potentissimo robore, Atithigvæ ro-gatu; tu centum Vangridæ fregisti urbes, adjutore destitutus, obseßas a Rijisvane. ⁹ Tu illos pagorum reges bis decem, cuin Susravase sociis de-stituto p̄æliandi caussa congressos, eorumque asseclas sexaginta millia nona-ginta novem, inclytus, rota vehiculari vix attingenda propulsasti. ¹⁰ Tu servasti Susravasem tuis auxiliis; tuis opitulationibus, Indra! servasti

॥ य उद्चीन्द्र देवगोपाः सखायस्ते शिवतमा असाम ।
त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ॥१६॥

HYMNUS IV. [LIV.]

- १ मा नो अस्मिन्मधवन्पृत्वंहसि न हि ते अन्तः शवसः परीणशे ।
अक्रन्दयो नद्यो रोहवङ्गना कथा न क्षोणीर्भियसा समारत ॥
- २ अर्चा शक्राय शाकिने शचीवते शृण्वन्तभिन्द्रं महयन्नभिषुहि ।
यो धृष्णुना शवसा रोदसी उभे वृषा वृषत्वा वृषभो न्यृजते ॥
- ३ अर्चा दिवे वृहते शूष्यं वचः स्वस्त्रं यस्य धृषतो धृषन्मनः ।
वृहच्छवा असुरो बहिणा कृतः पुरो हरिभ्यां वृषभो रथो हि षः॥

॥ १ Ye ut-ṛichi Indra deva-gopāḥ sakhāyah te ṣiva-tamāḥ asāma
Tvām stoshāma tvayā su-vīrāḥ drāghīyah āyuh pra-taraṁ dadhānāḥ. (16)

LIV.

- १ Mā nah asmin Magha-van pṛit-su añhasi nahi te antaḥ ṣavasah pari-naṣe
Akrandayaḥ nadyaḥ roruvat vanā kathā na kshonīḥ bhiyasā sam ārata.
- २ Archa Sakrāya ṣakine ṣachi-vate ṣrinvantam Indram mahayan abhi stuhi
Yah dhṛishṇunā ṣavasā rodasi ubhe vṛishā vṛisha-tvā vṛishabhaḥ ni-ṛinjate.
- ३ Archa dive bṛihate ūshyam vachāḥ svā-kshatram yasya dhṛishataḥ dhṛishat manah
Bṛihat-ṣravāḥ asurāḥ barhaṇā kṛitāḥ purāḥ hari-bhyām vṛishabhaḥ rathaḥ hi saḥ.

Túrvayánam; tu Kutsam, Atithigvam, et A'yum huic magno regi juveni in ditionem redegisti. ॥ Nos, qui, instante sacrificio, Indra! a diis custoditi, amici tui beatissimi fuimus, iidem nos consummato etiam sacrificio te laudemus, per te illustrem progeniem nacti, longiorem vitam amplius possidentes.

LIV.

4. १ Ne nos deseras, Maghavan! in hoc e certaminibus exorto scelere: non enim finis est tui roboris, ita ut vinci possis: facis ut resonent fluvii, vehementer strepens, atque undæ: qui fit ut tres mundi terrore non contremant? २ Fac preces Sakræ potentū, sapienti: audientem Indram extollens lauda, qui victrici potentia ambo, cœlum terramque, pluvius deus, imbrifera vi, desideriorum expletor, ornat. ३ Fac illustri, magno Indræ exhilarantem precem, ex semetipsa vigens cuius victoris mens est: magna gloria

४ त्वं दिवो बृहतः सानु कोपयो व त्मना धृषता शम्बरं भिन्त् ।
यन्मायिनोवन्दिनो मन्दिना धृषच्छ्रितां गमस्तिमशनिं पृतन्यसि॥

५ नि यद्वृणक्षि श्वसनस्य मूर्धनि शुष्णास्य चिङ्गन्दिनो रोहवद्वना ।
प्राचीनेन मनसा बह्णावता यद्या चित्कृणवः कस्त्वा परि ॥१७॥

६ त्वमाविथ नर्यं तुर्वशं यदुं त्वं तुर्वीतिं वय्यं शतक्रतो ।
त्वं रथमेतशं कृत्व्ये धने त्वं पुरो नवतिं दम्भयो नव ॥

७ स धा राजा सत्पतिः शूशुवद्वनो रातहवः प्रति यः शासमिन्वति ।
उक्था वायो अभिगृणाति राधसादानुरस्मा उप्रापिन्वते दिवः ॥

८ असमं क्षत्रमसमा मनीषा प्र सोमपा अपसा सन्तु नेमे ।

४ *Tvaṁ divah brihataḥ sānu kopayaḥ ava tmanā dhṛishatā Śambaram bhinat
Yat māyinaḥ vrandināḥ mandinā dhṛishat sitām gabhaśtimiñ cīṣanīm pṛitanyasi.*

५ *Ni yat vṛiṇakshi śvasanasya mūrdhani śushnasya chit vrandināḥ roruvat vanā
Prāchinena manasā barhaṇā-vatā yat adya chit kṛiṇavah kah tva pari.* (17)

६ *Tvaṁ āvitha Naryam Turvaśam Yadum tvaṁ Turvītīm Vayyam Śata-krato
Tvaṁ ratham etasam kṛitvye dhane tvaṁ purah navatiṁ dambhayah nava.*

७ *Sah gha rājā sat-patiḥ śūśuvat janah rāta-havyah prati yaḥ śāsaṁ invati
Ukthā vā yaḥ abhi-griṇāti rādhasā dānuḥ asmai uparā pīvate divah.*

८ *Asamaṁ kshatram asamā manīshā pra soma-pāḥ apasā santu neme*

excellens, victor, debellator, honoratus, desideriorum expletor, equis properans enim ille. ⁴ Tu cœli magni excelsa concussisti; mente vicitrici Śambaram necasti, quum in præstigiosos congregatos Asuras, alaci et exultante animo, acutum radians telum vibrares. ⁵ Siquidem aquas cohibes spirantem supra ventum, et supra solem exsiccantem, fruges maturantem, altitonans! confirmato animo, victoria prædicto, siquidem hodie quoque agis, quisnam te superior est? ⁶ Tu servasti Naryam, Turvasam, Yadum, tu Turvītīm et Vayyam, Śatakratus! Tu currum et equum in ineunda pugna servasti: tu urbes destruxisti nonaginta novem. ⁷ Ille sane illustris proborum tutor semetipsum auget vir, qui, butyrum offerens, *Indræ gratia laudem parat*, vel qui hymnos commendat; *dona largiens huic sacrificanti, Indras nubes pluviam effundere jubet de cœlo.* ⁸ Unicum est *Indræ robur*,

ये त इन्द्र ददुषो वर्धयन्ति महि क्षत्रं स्थविरं वृष्ण्यं च ॥
 ९ तुभ्येदेते बहुला अद्रिदुग्धामूषदमसा इन्द्रपानाः ।
 बश्नुहि तर्पया काममेषामथा मनो वसुदेयाय कृष्ण ॥
 १० अपाभिष्ठिष्ठरुतमो न्तर्वृत्रस्य जठरेषु पर्वतः ।
 अभीभिन्द्रो नद्यो वविणा हिता विश्वा अनुष्टाः प्रवणेषु जिघते ॥
 ११ स शेवृधमधिधा द्युम्नमस्मे महि क्षत्रं जनाषालिन्द तयं ।
 रक्षाच नो मघोनः पाहि सूरीन्नाये च नः स्वपत्या इषे धाः ॥ १८ ॥

HYMNUS V. [LV.]

१ दिवचिदस्य वरिमा विप्रथ इन्द्रं न महा पृथिवी चन प्रति ।

*Ye te Indra dadushaḥ vardhayanti mahi kshatram̄ sthaviram̄ vṛishṇyam̄ cha.
 ९ Tubhya it ete bahulāḥ adri-dugdhāḥ chāmū-sadaḥ chamasāḥ Indra-pānāḥ
 Vi-aṣnuhi tarpayā kāmaṁ eshāṁ atha manāḥ vasu-deyāya krishva.
 १० Apāṁ atishīhat dharuṇa-hvaraṁ tamāḥ antaḥ Vṛitrasya juḥareshu parvataḥ
 Abhi īṁ Indrah nadyaḥ vavriṇā hitāḥ viṣṇāḥ anu-sthāḥ pravaṇeshu jighnate.
 ११ Saḥ ṣe-vṛidhaṁ adhi dhāḥ dyumnaṁ asme mahi kshatram̄ janāshāḥ Indra tavyam̄
 Raksha cha naḥ maghonāḥ pāhi sūrīn rāye cha naḥ su-apatyai ishe dhāḥ. (18)*

LV.

1 Divah chit asya varimā vi paprathe Indram̄ na mahnā pṛithivī chana prati

unica sapientia : sacrati liquoris potores pio opere amplificantor isti, qui tibi, Indra ! sacra facientes, augent magnum robur validumque masculum vigorem. ^९ Tibi hæc parata sunt ampla, lapidibus expressa, in pateris servata libamina, ab Indra bibenda : fruere iis, exple iis desiderium tuum : deinde consilium divitias nobis largiendi fac. ^{१०} Aquarum cursum reprimens caligo stabat, circum Vritrae ilia nubes : hos torrentes, ab occultatore coercitos, omnes ex ordine collocatos, Indras in profunda dejicit. ^{११} Tu salutis auctricem largiaris gloriam nobis, et magnum robur, viros hostiles devincens, Indra ! amplum ; servaque nos divites ; salvos habe sapientes, opulentiaeque nos, bonis liberis conspicuae, et cibo dedas.

LV.

1 Cælo quoque illius amplitudo major est : Indræ ne terra quidem magni-

भीमस्तुविष्मां चर्षणिभ्य आतपः शिशीते वज्रं तेजसे न वंसगः ॥
 १ सो अर्णिवो न नद्यः समुद्रियः प्रतिगृणाति विश्रिता वरीमभिः ।
 इन्द्रः सोमस्य पीतये वृषायते सनात्स युध्म औजसा पनस्यते ॥
 ३ त्वं तमिन्द्र पर्वतं न भोजसे महो नृणस्य धर्मणाभिरञ्ज्यसि ।
 प्र वीर्येण देवतातिचेकिते विश्वस्मा उयः कर्मणे पुरोहितः ॥
 ४ स इद्वने नमस्युभिर्वचस्यते चारु जनेषु प्रब्रुवाण इन्द्रियं ।
 वृषा छन्दुभवति हर्यतो वृषा क्षेमेण धेनां मघवा यदिन्वति ॥
 ५ स इन्महानि समिथानि मज्मना कृणोति युध्म औजसा जनेभ्यः ।
 अथा चन श्रद्धति त्विषीमत इन्द्राय वज्रं निघनिष्ठते वधं ॥१६॥

Bhīmaḥ tuvishmān charshaṇi-bhyah ā-tapah ṣiṣite vajraṁ tejase na vāñsagaḥ.

- १ *Sah arṇavaḥ na nadyah samudriyah prati gṛibhṇāti vi-ṣritāḥ varīma-bhiḥ
Indraḥ somasya pītaye vṛiṣha-yate sanāt saḥ yudhmaḥ ojasā panasyate.*
- ३ *Tvāṁ tam Indra parvataṁ na bhojase mahaḥ nṛimṇasya dharmaṇāṁ irajyasi
Pra vīryena devatā ati chekite viṣvasmai ugraḥ karmaṇe puraḥ-hitāḥ.*
- ४ *Sah it vane namasyu-bhiḥ vachasyate chāru janeshu pra-bruvāṇaḥ indriyam
Vṛiṣhā chhanduḥ bhavati haryataḥ vṛiṣhā kshemeṇa dhenāṁ magha-vā yut invuti.*
- ६ *Sah it mahāni saṁ-ithāni majmanā kṛiṇoti yudhmaḥ ojasā jānebhyāḥ
Adha chana ṣrat dadhati tvishi-mate Indrāya vajraṁ ni-ghanighnate vadham.* (19)

tudine æquiparanda est : horrendus, sapiens, hominum gratia hostium combustor, atterit telum ut acutum sit, veluti taurus cornua excuit. ² Ille, océani instar, torrentes aereus recipit extensos amplitudinibus suis : Indras, libamini ad potum, sicut taurus incedit : semper ille pugnator fortitudine laudem desiderat. ³ Tu illam, Indra ! monti similem nubem non sisisti ut vita frueretur : magni thesauri possessoribus imperas : fortitudine sua Indras deus magnopere inclaruit, horrendus, ad quodvis facinus in prima acie collocatus. ⁴ Ille in silva a venerantibus laudatur, egregie mortalibus declarans suam potentiam : desideriorum largitor et protector est precanti, quum sacrificator, *Indræ auxilio, laudem dives offert.* ⁵ Ille magna certamina perficit, pugnator, lustrante vigore, hominum gratia : statim profecto fidem habent lucido *Indræ* : telum infligit letiferum. ⁶ Ille enim, gloriæ

६ स हि अवस्थुः सदनानि कृत्रिमा ह्यावृधान ओजसा विनाशयन् ।
ज्योतींषि कृष्णवन्नवृक्षाणि यज्यवे व सुक्रतुः सर्तवा अपः सृजत् ॥
७ दानाय मनः सोमपावन्नस्तु ते र्वीश्वा हरी वन्दनश्रुदाकृधि ।
यमिष्ठासः सारथयो य इन्द्र ते न त्वा केता आदभूवन्ति भूर्णयः ॥
८ अप्रक्षितं वसु बिभिर्हस्तयोरषालहं सहस्तन्वि श्रुतो दधे ।
आवृतासो वतासो न कर्तृभिस्तनूषु ते क्रतव इन्द्र भूरयः ॥२० ॥

HYMNUS VI. [LVI.]

१ एष प्र पूर्वीरव तस्य चम्रिषो त्यो न योषामुदयस्त भुर्वणिः ।
दक्षं भहे पाययते हिरण्ययं रथमावृत्या हरियोगमृवसं ॥

6 *Sah hi sravasyuḥ sadanāni kṛitrimā kshmayā vridhānah ojasā vi-nāṣayan
Jyotiñshi kṛiṇvan avrikāṇi yajyave ava su-kratuḥ sartavaī apaḥ stijat.*
7 *Dānāya manah soma-pāraṇ astu te arvāñchā hari vandana-śrut ā kṛidhi
Yamishṭhāsaḥ sāratayāḥ ye Indra te na tvā ketāḥ ā dabhnvantī bhūrṇayaḥ.*
8 *Apra-kṣhitām̄ vasu bibharshī hastayoḥ ashālhaṁ sahaḥ tanvi śrutaḥ dadhe
Ā-vṛitāsaḥ avatāsaḥ na kartri-bhiḥ tunūshu te kratavaḥ Indra bhūrayaḥ.* (20)

LVI.

1 *Eshaḥ pra pūrvīḥ ava tasya chamrishaḥ atyaḥ na yoshām̄ ut ayañsta bhurvaṇiḥ
Dakṣaḥ mahe pāyayate hiraṇyayaṁ rathaṁ ā-vṛitya hari-yogaṁ ṛibhvasaṁ.*

amans, sedes conditas *Asurarum* destruens, terræ instar crescens vigore,
lumina faciens a nemine occultata, sacrificantis gratia, fausta agens, ad
manandum fluvios effudit. ⁷ Ad largiendum mens tua, libaminis potor !
prona esto : huc tendentes fulvos *equos tuos*, laudum auscultator ! dirige :
equorum regendorum peritissimi *sunt* aurigæ qui tibi *serviunt*, Indra ! non
te callidi *hostes* lædunt, *arma* gerentes. ⁸ Haud imminutas divitias affers
manibus : invictum robur in corpore *suo* inclytus *Indras* possidet : *illu Indræ*
corpora circumdata sunt, puteorum instar, *claris* facinoribus : in corporibus
tuis *insunt* actiones, Indra ! multæ.

LVI.

¹ Ille *Indras* abundantia hujuscce *sacrificantis libamina*, in pateris servata,
admissarius veluti equum, tollit edax : se, adultum, magni *operis suscipendi*

२ तं गृत्यो नेमनिषः परीणसः समुद्रं न संचरणे सनिष्ठवः ।
पतिं दक्षस्य विदथस्य नू सहो गिरिं न वेना अधिरोह तेजसा ॥

३ स तुर्विर्णिर्भासं अरेणु पौंस्ये गिरेभृष्टिर्न भ्राजते तुजा शवः ।
येन शुष्णं मायिनभायसो मदे दुध्र आभूषु रामयन्न दामनि ॥

४ देवी यदि तविषी त्वावृधोतय इन्द्रं सिषक्तपुषसं न सूर्यः ।
यो धृष्णुना शवसा बाधते तम इयर्ति रेणुं बृहदर्हरिष्विणः ॥

५ वि यत्तिरो धर्ममच्युतं रजो तिष्ठियु दिव आतासु बर्हणा । प
स्वर्मील्लहे यन्मद इन्द्र हर्थाहन्वृत्रं निरपामौजो अर्णवं ॥

२ *Tam gūrtayaḥ neman-ishah parīṇasāḥ samudram na saṁ-charaṇe sanishyavaḥ
Patiṁ dakshasya vidathusya nu sahaḥ girīm na venāḥ adhi roha tejasā.*

३ *Sah turvaṇīḥ mahān arenū pauñsyē gireḥ bhṛishtīḥ na bhrājate tujā ṣavuḥ
Yena śushnuṇā māyinaṁ āyasaḥ made dudhraḥ ābhūṣhu ramayat ni dāmani.*

४ *Devi yadi tavishī tvā-vṛidhā ūtaye Indram sisakti ushasam na sūryaḥ
Yo dhṛishṇunā ṣavasā bādhate tamāḥ iyurti reṇum brihat arhari-svanīḥ.*

५ *Vi yat tiraḥ dharuṇām achyutām rajaḥ atisthiyaḥ divaḥ ātāsu barhaṇā
Snaḥ-milhe yat made Indra harshyā ahan Vṛitram nih apām aubjaḥ arṇavam.*

caussa bibere jubet, aureum currum sistendo, fulvis *equis* junctum, late splendentem. ² Illum laudatores venerabundi adeuntes, circumdantes *celebrant*; oceanum veluti, profiscendi caussa, *mercatores* divitiarum cupidi *adeunt*: tutorem magni sacrificii, fortē *Indram*, celeriter adorire hymno, montem veluti mulieres, *florum colligendorum caussa*, *conscendunt*. ³ Ille *velox et magnus est*: haud spernenda in prælio, ut montis cacumen, elucet necans fortitudo, qua exsiccatorem præstigiosum, ferro tectus, gaudio *plenus*, hostium coærcitor, in carceribus commorari jussit, compede *vinctum*. ⁴ Illustris quum vigor abs te amplificatum *Indram auxili* caussa adit, auroram quasi sol; *Indram*, qui victrici potentia fugat caliginem; *tunc* propulsat *inimicos* in cladem magnam, iniunicorum clamores excitans. ⁵ Quum oper-tam, nutrientem, indelebilem pluviam huc illuc distribueres de cœlo, *omnes* plagas versus, occisor; et quum *in certamine*, obtentu faciles opes præbente, gaudio *exultans*, *Indra*! alacri robore necares *Vritram*; *tunc* aquarum ef-

० त्वं दिवो धर्मणं धिष जोजसा पृथिव्या इन्द्र सदनेषु माहिनः ।
त्वं सुतस्य मदे अरिणा अपो वि वृत्रस्य समया पाथारूजः ॥२१॥

HYMNUS VII. [LVII.]

१ प्र मंहिष्ठाय बृहते बृहदये सत्यशुष्माय तवसे मतिं भरे ।
अपाभिव प्रवणे यस्य दुर्धरं राधो विश्वायु शवसे अपावृतं ॥
२ अध ते विश्वमनु हासदिष्य आपो निम्नेव सवना हविष्मतः ।
यत्पर्वते न समशीत हर्यत इन्द्रस्य वज्रः शनथिता हिरण्ययः ॥
३ अस्मै भीमाय नमसा समध्वर उषो न शुभ्र आभरा पनीयसे ।
यस्य धाम श्रवसे नामेन्द्रियं ज्योतिरकारि हरितो नायसे ॥

६ *Tvaṁ divah dharuṇāṁ dhishe ojasā pṛithivyāḥ Indra sadaneshu māhinaḥ
Tvaṁ sutasya made arīṇāḥ apah vi Vṛitrasya samayā pāshyā arujah.* (21)

LVII.

१ *Pra mañhishṭhāya brihate brihat-raye satya-śushmāya tavase matiṁ bhare
Apāṁ-iva pravaṇe yasya duḥ-dharam rādhaḥ viṣva-āyu śavase apa-vṛitam.*
२ *Adha te viṣvam anu ha asat iṣṭaye āpaḥ nimnā-iva savanā havishmataḥ
Yat parvate na saṁ-aṣīta haryataḥ Indrasya vajrah snathitā hiraṇyayaḥ.*
३ *Asmai bhīmāya namasū saṁ adhvare Ushaḥ na subhre ā bhara panīyase
Yasya dhāma gravase nāma indriyam jyotiḥ akāri haritaḥ na ayase.*

fudisti copiam. ६ Tu de cælo sustentantem pluviam largiris potentia, Indra !
terrae regionibus, magnus : tu libaminis gaudio e nube elicuisti aquas : Vri-
trum prehenso lapide confregisti.

LVII.

१ Liberalissimo, magno, abundantes divitias possidenti, vero vigore præ-
dito, adulto *Indræ* laudem offero, cuius *potestas*, aquarum veluti *impetus* in
declivitate, sustentu difficultis est, et a quo opes, omnibus obtinendæ, roboris
tribuendi caussa patefactæ sunt. २ Tunc tue universus sane *mundus* deditus
erat ceremoniæ; aquarum in præceps *ruentium* instar erant libamina sacri-
fificantis, quum coram *Vritra*, montis speciem gerente, non languesceret
cædem minantis *Indræ* telum, necans, aureum. ३ Huic horrendo *Indræ*,
summa laude digno, sacrificalem cibum in immolatione para, Aurora !

४ इमे त इन्द्र ते वयं पुरुष्टुत ये त्वारभ्य चरामसि प्रभूवसो ।
न हि त्वदन्यो गिर्विणो गिरः सघत्क्षोणीरिव प्रति नोहर्यतद्वचः॥

५ भूरि त इन्द्र वीर्यं तव स्मस्यस्य स्तोतुर्मधवन्काममापृण ।
अनु ते द्यावृहतो वीर्यं मम इयं च ते पृथिवी नेम ओजसे ॥

६ त्वं तमिन्द्र पर्वतं महामुरं वज्रेण वज्रिन्पर्वशशकर्त्तिथ ।
अवासृजो निवृताः सर्तवा अपः सत्रा विश्वं दधिषे केवलं सहः॥२२॥

CAPUT UNDECIMUM.

HYMNUS I. [LVIII.]

१ नू चित्सहोजा अमृतो नितुन्दते होता यद्वृतो अभवद्विवस्वतः ।

४ *Ime te Indra te vayaṁ puru-stuta ye tvā ā-rabhyā charāmasi prabhu-vaso
Nahi tvat anyah girvaṇah giraḥ saghat kshoṇīḥ-iva prati nah harya tat vachaḥ.*

५ *Bhūri te Indra vīryam̄ tava smasi asya stotuh Magha-van kāmam̄ ā pṛiṇa
Anu te dyauḥ brihatī vīryam̄ mame iyaṁ cha te pṛithivī neme ojase.*

६ *Tvaṁ tam̄ Indra parvataṁ mahām̄ uruṁ vajreṇa vajrin parva-ṣaḥ chakartitha
Ava asrījah ni-mṛitāḥ sartavai apah satrā viśvam̄ dadhishe kevalam̄ sahaḥ.* (22)

LVIII.

१ *Nu chit sahaḥjāḥ amṛitaḥ ni tundate hotā yat dūtah abhavat vivasvataḥ*

nunc, lucida ! *Indrae*, cuius sustentans, venerabile, regium lumen cibi gratia creatum fuit, equorum instar, ad eundum. ^४ Hi isti, Indra ! a multis laudate ! opibus abundans ! tui *sumus* nos, qui te freti in opere versamur : non sane aliis *quisquam* præter te, cantu laudate ! cantilenas nanciscitur : sicut tellus *varia animantium genera suscipit*, ita tu nostram suscipe hanc laudem. ^५ *Magnum est* tuum robur, Indra ! *nos* tui sumus : hujusce laudatoris, Maghavan ! desiderium exple : tuam amplum cœlum potentiam æquat, hæcque terra contremit tuo coram vigore. ^६ Tu illum, Indra ! *Vritram*, monti similem, magnum, extensem, telo in lateribus lacerasti, teliger ! Ef-fudisti coercitas, ut dimarent, aquas : profecto universam possides unice potentiam.

LVIII.

१ Celeriter *Agnis*, robore genitus, immortalis discedit, quum arcessitor

वि साधिष्ठेभिः पथिभी रजोमम आदेवताता हविषा विवासति ॥

२ आ स्वमद्य युवमानो अजरस्त्विष्वन्नतसेषु तिष्ठति ।
अत्यो न पृष्ठं प्रुषितस्य रोचते दिवो न सानु स्तनयन्नचिक्रदत् ॥

३ क्राणा रुद्रेभिर्वसुभिः पुरोहितो होता निषत्रो रथिषालम्भत्यः ।
रथो न विष्वं जसान आयुषु यानुषग्वार्या देव ऋणवति ॥

४ वि वातजूतो जतसेषु तिष्ठते वृथा जुहूभिः सृण्या तुविष्वणिः ।
तृषु यदग्ने वनिनो वृषायसे कृष्णं त एम रुशदूर्मे अजर ॥

५ तपुर्जिभो वन आवातचोदितो यूथे न साहूं अववाति वंसगः ।
अभिव्रजन्नक्षितं पाजसा रजः स्थानुश्चरथं भयते पतत्रिणः ॥२३॥

Vi sādhishīhebhīḥ pathi-bhīḥ rajaḥ mame ā deva-tūtā havishā vivāsati.

२ *Ā svām̄ adma yuvamānaḥ ajaraḥ ṛishu avishyan ataseshu tishṭhati
Atyah na pṛishṭham prushitasya rochate divaḥ na sānu stanayan achikradat.*

३ *Krānā Rudrebhīḥ Vasu-bhīḥ puraḥ-hitaḥ hotā ni-sattah rayishāḥ amartyaḥ
Rathaḥ na vikshu ṛinjasānāḥ āyushu vi ānushak vāryā devaḥ ṛinpati.*

४ *Vi vāta-jūtaḥ ataseshu tishṭhate vṛithā juhūbhiḥ śriṇyā tuvi-svaniḥ
Ṛishu yat Agne vaninaḥ vṛisha-yase kṛishṇām te ema ruṣat-ūrme ajara.*

५ *Tapuh-jambhaḥ vane ā vāta-choditah yūthe na sahvān ava vāti vānsagaḥ
Abhi-vrajan akshitām pājasā rajaḥ sthātuḥ charathām bhayate patatriṇaḥ. (23)*

nuncius est sacrificantis: rectissimis viis cœlum extendit: apud ceremoniam deos cum butyro adit. ² Suum pabulum flammis miscens, senii expers, celeriter comedens, ad ligna ascendit: equus quasi, dorsum flammæ hic illuc vagantis appareret, cœli velut altitudo tonans insonat. ³ *Sacrorum*, consummator, a Rudris et Vasuibus inter priiores collocatus, arcessitor, considens, thesauris potitus, immortalis, vehiculi instar inter homines sacra obeuntes celebratus, continuo egregia dona lucens confert. ⁴ Vento suscitatus inter ligna versatur facile, *præditus* flammis et mobili robore, altisonans: Agnis! quum subito sylvestres in arbores tauri instar irruis, tunc nigra est via tua, rubicundis flammis prædite! senii immunis! ⁵ Flammis armatus, in sylva vento concitatus prævalet, ut in armento potens taurus, adiens vigore non

६ दधुष्टा भृगवो मानुषेष्ठा रथिं न चारुं सुहवं जनेभ्यः ।
 होतारमग्ने अतिथिं वरेण्यं मित्रं न शेवं दिव्याय जन्मने ॥
 ७ होतारं सप्त जुह्वो यजिष्ठं यं वाघतो वृणते अध्वरेषु ।
 अग्निं विश्वेषामरतिं वसूनां सपर्यामि प्रयसा यामि रत्नं ॥
 ८ अच्छिद्रा सूनो सहसो नो अद्य स्तोतृभ्यो मित्रमहः शर्म यच्छ ।
 अग्ने गृणन्तमंहस उर्धोजों नपातपूर्भिरायसीभिः ॥
 ९ भवा वरूथं गृणते विभावो भवा मधवन्मधवद्यः शर्म ।
 उर्धाग्ने अंहसो गृणन्तं प्रातर्मक्षू धियावसुर्जिगम्यात् ॥२४॥

६ *Dadhuḥ tvā Bhṛigavaḥ mānusheshu ā rayiṁ na chāruṁ su-havam Janebhyaḥ
Hotāram Agne atithim vareṇyam mitram na ṣevaṁ divyāya janmane.*
 ७ *Hotāram sapta juhvaḥ yajishṭhaḥ yaṁ vāghataḥ vriṇate adhvaresu
Agnīm viṣveshām aratiṁ vasūnām saparyāmi prayasā yāmi ratnam.*
 ८ *Achhidrā sūno sahasaḥ naḥ adya stotṛi-bhyah mitra-mahaḥ ṣarma yachha
Agne gṛiṇantaṁ añhasaḥ urushya ūrjaḥ napāt pūh-bhiḥ āyasibhiḥ.*
 ९ *Bhava varūthām gṛiṇate vibhā-vali bhava magha-van maghavat-bhyah ṣarma
Urushya Agne añhasaḥ gṛiṇantaṁ prātaḥ makshu dhiyā-vasuḥ jagamyāt.* (24)

deletum humorem : *omne* stabile vel mobile tinet volantem *Agnim*. ^६ Coluerunt te Bhrigues inter homines, thesaurum quasi pulchrum, *te*, hominibus vocatu facilem, arcessitorem, *Agnis* ! hospitem egregium, amicum veluti grata facientem, divinorum natalium obtinendorum caussa. ^७ Arcessitorem sacra diligentissime obeuntem, quem septem sacerdotes laudantes colunt in sacrificiis, *Agnim*, omnium opum largitorem, veneror *oblato* cibo *sacrificali*, *atque* adeo opulentiae caussa. ^८ Invulnerabilis fili roboris ! nobis hodie, laudatoribus *tuis*, benefico luinine prædite ! felicitatem largire, *Agnis* ! *virum*, *te* celebrantem, a peccato libera, alimenti fili ! auxiliis ferri instar prævalidis. ^९ *Tu* esto propugnaculum laudanti, varie lucens ! *tu*, dives ! esto divitibus tutamen : libera, *Agnis* ! a peccato eum qui *te* laudat : mane celeriter *Agnis*, prece obtinendas divitias offerens, veniat.

HYMNUS II. [LIX.]

१ वया इदग्ने अग्नयस्ते अन्ये त्वे विश्वे अमृता मादयन्ते ।
वैश्वानर नाभिरसि क्षितीनां स्थूणेव जनां उपभिद्यन्थ ॥

२ मूर्धी दिवो नाभिरग्निः पृथिव्या अथाभवदरती रोदस्योः ।
तं त्वा देवासो जनयन्त देवं वैश्वानर ज्योतिरिदार्थीय ॥

३ आ सूर्ये न रश्मयो ध्रुवासो वैश्वानरे दधिरे ग्रा वसूनि ।
या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु या मानुषेष्वसि तस्य राजा ॥

४ बृहती इव सूनवे रोदसी गिरो होता मनुषो न दक्षः ।
स्वर्वते सत्यशुष्माय पूर्वविश्वानराय नृतमाय यह्वीः ॥

LIX.

१ *Vayāḥ it Agne agnayaḥ te anye tve viṣve amṛitāḥ mādayante
Vaiśvānara nābhīḥ asi kṣhiṭināṁ sthūṇā-iva janān upa-mit yayantha.*

२ *Mūrdhā divaḥ nābhīḥ Agnih prithivyāḥ atha abhavat aratiḥ rodasyoḥ
Taṁ tvā devāsaḥ ajanayanta devaṁ Vaiśvānara jyotiḥ it āryāya.*

३ *Ā sūrye na raśmayaḥ dhruvāsaḥ Vaiśvānare dadhire Agnā vasūni
Yā parvateshu oshadhishu ap-su yā mānusheshu asi tasya rājā.*

४ *Bṛihatī-iva sūnave rodasi giraḥ hotā manushyah na dakshaḥ
Svaḥ-vate satya-śushmāya pūrvīḥ Vaiśvānarāya nṛi-tamāya yahvīḥ.*

LIX.

¹ Rami profecto tui, Agnis! ignes alii sunt: te coruscante, omnes immortales gaudent: Vaisvánara! umbilicus es hominum: postis veluti in vicinia erectus, homines sustentas. ² Caput cæli, umbilicus terræ est Agnis: deinde fuit rector cæli terræque: talem te dii genuerunt deum, Vaisvánara! lucem sane homini pio. ³ Ut in sole radii fixi, ita in Vaisvánara Agni sitæ sunt opes: quæ in montibus, herbis, aquis, quæ in hominibus divitiæ sunt, earum omnium tu es rex. ⁴ Extensa quasi evaserunt, filii sui gratia, cœlum et terra: cantilenas sacrificator, sicut mortalis, solers, multas et amplas recitat Vaisvánaræ, fausto incessu insigni, efficaci vigore prædicto, maximo duci.

५ दिवश्चिते बृहतो जातवेदो वैश्वानर प्ररिरिचे महित्वं ।
 राजा कृष्णनामसि मानुषीणां युधा देवेभ्यो वरिवचकर्थ ॥
 ६ प्र नू महित्वं वृषभस्य वोचं यं पूरवो वृत्रहणं सचन्ते ।
 वैश्वानरो दस्युमग्निर्जघन्वां यथूनोत्काष्ठा अव शम्बरं भेत् ॥
 ७ वैश्वानरो महिम्ना विश्वकृष्णरद्वाजेषु यजतो विभावा ।
 शातवनेये शतिनीभिरग्निः पुरुणीये जरते सूनृतावान् ॥२५॥

HYMNUS III. [LX.]

१ वद्विं यशसं विदथस्य केतुं सुप्रावं दूतं सद्योऽर्थं । .
 द्विजन्मानं रयिमिव प्रशस्तं रातिं भरहृगवे मातरिश्वा ॥

५ *Divah chit te bṛihataḥ jāta-vedaḥ Vaiśvānara pra ririche mahi-tvam
 Rājā kṛishṇinām asi mānushīṇām yudhā devebhyaḥ varivah chakartha.*
 ६ *Pra nu mahi-tvam vṛishhabhasya vocham yam pūravaḥ Vṛitra-hanam sachante
 Vaiśvānaraḥ dasyum Agniḥ jaghanvān adhūnot kāshīhāḥ ava śambaram bhet.*
 ७ *Vaiśvānaraḥ mahimnā viṣva-kṛishṇih bharat-vājeshu yajataḥ vibhāvā
 Śāta-vaneye śatinibhiḥ Agniḥ puru-nīthē jarate sūnṛitā-vān.* (25)

LX.

१ *Vahnim yaśasam vidathasya ketum supra-avyam dūtam sadyah-arthaṁ
 Dvi-janmānam rayim-iva pra-ṣastām rātiṁ bharat Bṛigave Mātarisvā.*

⁵ Ultra cœlum quoque tua, excelsi, sapiens Vaisvânara! exorrecta est magnitudo: rex gentium es humanarum: certamine diis thesaurum acquisivisti.
⁶ Celeriter magnitudinem largitoris extollo, quem mortales Vritræ occisorum venerantur: Vaisvânaras Agnis, hostem necans, effudit aquas, nubem fregit. ⁷ Vaisvânaras, magnitudine sua omnium hominum dominus, sacrificiis colendus, collustrator, Agnis, Satavanis filio, multorum asseclarum duci, hymnis ipsum celebranti, sincerus fuit.

LX.

¹ *Sacrorum portitorem, gloriosum, ceremoniæ collustratorem, bonum tutorem, nuncium, statim proficiscentem, a duobus parentibus genitum, thesauri instar celebrati, tanquam amicum advexit Bhrigui Matarisvan.*

२ अस्य शासुरभयासः सचन्ते हविष्मन्त उशिजो ये च मर्ताः ।
दिवश्चित्पूर्वो न्यसादि होतापृच्छो विश्पतिर्विष्णु वेधाः ॥

३ तं नव्यसी द्वद आजायमानमस्मत्सुकीर्तिर्मधुजिह्वमश्याः ।
यमृत्विजो वृजने मानुषासः प्रयस्वन्त आयवो जीजनन्त ॥

४ उशिकपावको वसुर्मानुषेषु वरेण्यो होताधायि विष्णु ।
दमूना गृहपतिर्दम आं अग्निर्मुवदश्यिपती रथीणां ॥

५ तं त्वा वयं पतिभग्ने रथीणां प्रशंसामो मतिभिर्गतेत्मासः ।
आशुं न वाजम्भरं मर्जयन्तः प्रातर्मक्ष धियावसुर्जगम्यात् ॥२६॥

२ *Asya ṣāsuḥ ubhayusaḥ suchante havishmantah uṣijah ye cha marṭāḥ
Divah chit pūrvah ni-asādi hotā ā-prichhyah viśpatih vikshu vedhāḥ.*

३ *Tam̄ navyasi hridah ā jāyamānāḥ asmat su-kīrtih madhu-jihvām̄ aṣyāḥ
Yaṁ ritvijah vṛijane mānushāsaḥ prayasvantaḥ āyavch jījananta.*

४ *Uṣik pāvakaḥ vasuḥ mānusheshu rareṇyah hotū adhāyi vikshu
Damūnāḥ griha-patiḥ dame ā Agnih bhuvat rayi-patiḥ rayīnām̄.*

५ *Tam̄ tvā vayam̄ patim̄ Agne rayīnām̄ pra ṣānsāmaḥ mati-bhiḥ Gotumāsaḥ
Āśuṁ na vājam̄-bharam̄ marjayantah prūtah makshu dhiyā-vasuḥ jagamyāt.* (26)

²Hunc dominantem *Agnim* ambo colunt, sacra obeuntes sapientes, et qui mortales sunt : sole quoque prior in *sacello* collocatus fuit *Agnis*, sacrificex, venerabilis hominum dominus, hominibus *dona* largiens. ³Ad illum *Agnim*, pectoris nostri spiritu suscitatum, dulcilinguem, recentior nostra laus perveniat coram facie *ipsius* : quem prælio instante sacerdotes mortales, cibo sacrificali instructi, homines accendunt. ⁴Amans, iustrator, domicilii largitor, egregius, arcessitor constitutus est inter mortales homines : hostium domitor, ædium tutor *Agnis* in *sacello* sit gazæ custos divitiarum. ⁵Illum te nos, Gotamidæ, custodem divitiarum, *Agnis*! celebramus hymnis, equum velut te ciborum vectoreni ornantes : mane celeriter *Agnis*, cogitatione divitias nactus, veniat.

HYMNUS IV. [LXI.]

१ अस्मा इदु प्रतवसे तुराय प्रयो न हर्मि स्तोमं भाहिनाय ।
ऋचीषभायाधिगव ओहमिन्द्राय ब्रह्माणि राततमा ॥

२ अस्मा इदु प्रय इव प्रयंसि भराभ्यांगूषं बाधे सुवृक्ति ।
इन्द्राय खदा मनसा मनीषा प्रत्नाय पत्ये धियो मर्जयन्त ॥

३ अस्मा इदु त्यमुपमं स्वर्षां भराभ्यांगूषमास्येन ।
मंहिष्मच्छोक्तिभिर्मतीनां सुवृक्तिभिः सूरिं वावृध्यै ॥

४ अस्मा इदु स्तोमं संहिनोमि रथं न तष्टेव तत्सिनाय ।
गिरञ्च गिर्वाहसे सुवृक्तीन्द्राय विश्वमिन्वं मेधिराय ॥

LXI.

१ *Asmai it u pra tavase turāya prayaḥ na harmi stomaṁ māhināya
Richīshamāya adhri-gave ohaṁ Indrāya brahmāṇi rāta-tamā.*

२ *Asmai it u prayaḥ-iva pra yañsi bharāmi āngūsham̄ būdhe su-vṛikti
Indrāya hṛidā manasā manīshā pratnāya patye dhiyah marjayanta.*

३ *Asmai it u tyaṁ upa-maṁ svah-sūm̄ bharāmi āngūsham̄ āsyena
Mañhishṭham̄ achhokti-bhīḥ matīnām suvṛikti-bhīḥ sūriṁ vavṛidha-dhyai.*

४ *Asmai it u stomaṁ saṁ hinomi rathaṁ na tashṭā-iva tat-sināya
Girāḥ cha girvāhase su-vṛikti Indrāya viśvam̄-invam̄ medhirāya.*

LXI.

१ Illi utique adulto, celeri, cibum veluti, offero hymnum sublimem, magno Indræ, qui *indole sua laudi nostræ congruus* est, cujus incessum nihil impedit; *nec non sacrificia abundantissime parata offero.* २ Illi utique cibum quasi porrigo; offero invocationem, *inimicos vincendi gratia*, bene protegentem: Indræ corde, mente, meditatione, antiquo dominatori laudes exornant. ३ Illi utique hanc imaginibus plenam, *divitias obtentu* faciles præbentem, offero laudem coram facie summam, *sociatam distinctis recitationibus* precum bene tutantibus, sapientem *Indram* ut amplificem. ४ Illi utique hymnum paro, currum velut faber *parat aurigæ*, qui eo victum quærit: precesque *facio* Indræ, precibus elato, *ita ut mihi bonum tutamen siant*; *sacrificium*

५ अस्मा इदु सप्तिभिव ब्रवस्येन्द्रायार्कं जुह्वा समंजे ।
वीरं दानोकसं वन्दध्यै पुरां गूर्तश्रवसं दर्मीणं ॥२७॥

६ अस्मा इदु त्वष्टा तक्षङ्गं स्वपस्तमं स्वर्यं रणाय ।
वृत्रस्य चिद्दिदधेन मर्म तुजन्नीशानस्तुजता कियेधाः ॥

७ अस्येदु मातुः सवनेषु सद्यो महः पितुं पपिवां चार्वन्ना ।
मुषायद्विष्णुः पचतं सहीयान्विध्यडराहं तिरो अद्रिमस्ता ॥

८ अस्मा इदु ग्रामिदेवपत्नीरिन्द्रायार्कमहिहत्य उवुः ।
परि द्यावापृथिवी जग्र उर्वी नास्य ते महिमानं परिष्ठः ॥

९ अस्येदेव प्ररिरिचे महित्वं दिवस्पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षान् ।

५ *Asmai it u saptim-iva ṣravasyā Indrāya arkaṁ juhvā saṁ anje
Vīraṁ dāna-okasaṁ vandadhyai purāṁ gūrta-ṣravasaṁ darmāṇaṁ.* (27)

६ *Asmai it u Tvaṣṭā takshat vajraṁ svapak-tamaṁ svaryam̄ raṇāya
Vṛitrasya chit vidut yena murma tujan iṣānah tujatā kiyedhāḥ.*

७ *Asya it u mātuḥ savaneshu sadyah mahāḥ pituñ papi-vān chāru annā
Mushāyat vishṇuh pachataṁ sahīyān vidhyat varāham̄ tiraḥ adriṁ astā.*

८ *Asmai it u gnāḥ chit deva-patnīḥ Indrāya arkaṁ ahi-hatye ūvuh
Pari dyāvāprīthivī jabhre urvī na asya te mahimānam̄ pari stah.*

९ *Asya it eva pra ririche mahi-tvaṁ divaḥ prīthivyāḥ pari antarikshāt*

omnia permeans sapienti *Indræ*. ^५ Illi utique *Indræ*, equum quasi, cibi desiderio, hymnum lingua jungo, ut heroem donis abundantem extollam, urbiūm deletorem, celebri cibo præditum. ^६ Illi utique *Tvaṣṭris* exacuit telum, claris facinoribus illustrissimum, jactu facile, pugnæ gratia, quo *Vṛitras* etiam feriit corpus vulnificum dominus robustus, vulnifico *telo*. ^७ Illius utique creatoris magni in sacrificiis statim potum bibit, et gratos cibos comedit: auferens permeator mundi maturam *Asurarum opulentiam*, prævalidus confudit nubem, prope *accdens*, saxum jaciens. ^८ Illi utique mulieres etiam, deorum uxores, *Indræ* hymnum propter *Ahis* cædem texuerunt: *Indras* cœlum terramque amplectitur magna: non illius, tui, magnitudinem superant. ^९ Illius utique excedit magnitudo cœlum, terram, aerein: per

स्वरालिन्दो दम आ विश्वगूर्तः स्वरिरमत्रो ववक्षे रणाय॥

१० अस्येदेव शवसा शुषन्तं विवृश्चद्ग्रेण वृत्रमिन्दः ।
गा न ब्राणा अवनीरभुच्चदभि श्रवो दावने सचेताः ॥२८॥

११ अस्येदु त्वेषसा रन्त सिन्धवः परि यद्ग्रेण सीमयच्छत् ।
ईशानकृद्दाशुषे दशस्थन्तुर्वीतये गाधं तुर्वणिः कः ॥

१२ अस्मा इदु प्रभरा तूतुजानो वृत्राय वज्रमीशानः कियेधाः ।
गोर्न पर्व विरदा तिरञ्चेष्यन्नस्यिपां चरध्यै ॥

१३ अस्येदु प्रब्रूहि पूर्वाणि तुरस्य कर्माणि नव्य उकथैः ।
युधे यदिष्णान आयुधान्यृघायमाणो निरिणाति शत्रून् ॥

Sva-rāṭ Indraḥ dame ā viṣva-gūrtah su-ariḥ amatraḥ vavakshe raṇāya.

१० *Asya it eva ṣavasā ṣushantaṁ vi vṛiṣchat vajreṇa Vṛitram Indraḥ
Gāḥ na vrāṇāḥ avanīḥ amunchat abhi ṣravaḥ dāvane sa-chetāḥ.* (28)

११ *Asya it u tveshasā ranta sindhavah pari yat vajreṇa sīm ayachhat
Īṣāna-krit dāṣushe daṣasyan Turvītaye gādhaṁ turvaṇīḥ kar.*

१२ *Asmai it u pra bhara tūtujānah Vṛitrāya vajram īṣānaḥ kiyedhāḥ
Goḥ na parva vi rada tiraṣchū iṣhyan arṇāñsi apām charadhyai.*

१३ *Asya it u pra brūhi pūrvyāṇi turasya karmāṇi navyah ukthaiḥ
Yudhe yat iṣhṇānaḥ āyudhāni ṣighāyamāṇaḥ ni-riṇāti ṣatrūn.*

semetipsum imperium nactus Indras, in domicilio suo cuivis operi idoneus, fortem adversarium habens, gradivus, advehit imbriferas nubes ad pugnam.
 १० Illius utique robore, exsiccantem confudit telo Vritram Indras: vaccas veluti a Vritra absconditas, salubres aquas dimisit: coram versans, cibum largitur sacrificanti, similia cogitans. ११ Illius utique robore ludunt fluvii, siquidem telo eos cohibet: semetipsum regem faciens, cultori mercedem tribuens, Turvīti, aquis merso, vadum promptus fecit. १२ Isti utique Vritræ inflige celer telum, dominator robustus: mactatæ vaccæ carnem veluti, nubis latera divide curvato tely, eliciens torrentes aquarum ad dimandandum.
 १३ Illius utique recita pristinas velocis res gestas hymnis: laude dignus est: ad pugnam quum eminus vibrans arma, irruens adoritur hostes.

१४ अस्येदु भिया गिरयश दृल्हा धावा च भूमा जनुषस्तुजेते ।
 उपो वेनस्य जोगुवान ओणि सद्यो भुवद्वीर्याय नोधाः ॥
 १५ अस्मा इदु त्यदनुदायेषामेको यद्वे भूरेरीशानः ।
 प्रैतशं सूर्ये पस्पृधानं सौवश्ये सुष्ठिमावदिन्द्रः ॥
 १६ एवा ते हारियोजना सुवृक्तीन्द्र ब्रह्माणि गोतमासो अक्रन् ।
 एषु विश्वपेशासं धियं धाः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ॥२८॥
 ॥ इति प्रथमाष्टके चतुर्थो ध्यायः ॥

१४ *Aṣya it u bhiyā girayaḥ cha dṛilhāḥ dyāvā cha bhūma janushaḥ tujete
Upo venasya joguvānah oniṁ sadyah bhuvat vīryāya Nodhāḥ.*

१५ *Asmā it u tyat anu dāyi eshām ekaḥ yat vavre bhūreh iṣānuḥ
Pra Etasam Sūrye paspridhānaṁ Sauvaṣvye susvīm āvat Indrah.*

१६ *Eva te hāri-yojana su-vṛikti Indra brahmāṇi Gotamāsaḥ akran
Ā eshu viṣva-peṣasaṁ dhiyām dhāḥ prātaḥ makshu dhiyā-vasuh jagamyāt.* (29)

१४ Illius utique apparentis metu montesque firmi cœlumque et terra con-tremunt: dilecti *Indræ* iterum iterumque laudans levamen, statim sit vigori redditus Nodhas. १५ Illi utique istud compositum est horum sacrificantium carmen, quod ille elegit, unus multæ opulentiae dominus: Etasam, cum Sūrya, Suasvæ filio, dimicantem, libamina parantem, adjuvit Indras. १६ Sane tibi, fulvis equis vecte Indra! efficienter tutantes preces Gotamidæ fecerunt: iis oinnigenam opulentiam largire: mane celeriter *Indras*, pia meditatione dives, veniat.

LECTIO QUINTA.

HYMNUS V. [LXII.]

१ प्र मन्महे शवसानाय शूषमांगूषं गिर्वणसे अङ्गिरस्वत् ।
सुवृक्तिभिः स्तुवत ऋग्मयायार्चामार्कं नरे विश्रुताय ॥

२ प्र वो महे महि नमो भरध्वमांगूषं शवसानाय साम ।
येना नः पूर्वे पितरः पदज्ञा अर्चन्तो अङ्गिरसो गा अविन्दन् ॥

३ इन्द्रस्याङ्गिरसां चेष्टो विदत्सरमा तनयाय धासि ।
बृहस्पतिर्भिर्निदद्रिं विदद्वाः समुच्चियाभिर्वावशन्त नरः ॥

४ स सुषुभा स स्तुभा सप्तं विप्रैः स्वरेणाद्रिं स्वर्यो नवग्वैः ।

LXII.

१ *Pra manmahe ṣavasānāya ṣuṣham āngūṣham girvaṇase Angirasvat
Suvṛkti-bhiḥ stuvate ṛigmiyāya archāma arkam nare vi-śrutāya.*

२ *Pra vaḥ mahe mahi namah bharadhvam āngūṣhyam ṣavasānāya sāma
Yena nah pūrve pitaraḥ pada-jnāḥ archantah Angirasah gāḥ avindan.*

३ *Indrasya Angirasām cha iṣhṭau vidut Saramā tanayāya dhāsim
Bṛihaspatiḥ bhinat adriṁ vidat gāḥ saṁ usriyābhiḥ vāvaṣanta naraḥ.*

४ *Saḥ su-stubhā saḥ stubhā sapta vipraiḥ svarena adriṁ svaryah nava-gvaiḥ*

LXII.

¹ Meditamus *Indræ* fortiter incedenti jucundam laudem, cantilenis celebrando, *Angirasis* filii veluti; *Indræ*, qui conciliantibus hymnis a cultore prece invocandus est: canimus cantum viro inclito. ² Vos magno *Indræ* magnam venerationem offerte, modulabilem fortiter incedenti precem: quo opitulante nostri antiqui patres, pedum vestigia noscentes, laudantes *Angirasis* filii, vaccas reperierunt. ³ In instituta ab Indra *Angirasidisque vaccarum* investigatione, invenit *Sarama* catulo suo nutrimentum: *Vrihaspati*s necavit edacem *Asuram*, et reperit vaccas: vaccis recuperatis exulta-

सरण्युभिः फलिगमिन्द्र शक्र वलं रवेण दरयो दशग्वैः ॥
 ५ गृणानो अङ्गिरोभिर्दस्म विवरूषसा सूर्येण गोभिरन्धः ।
 वि भूम्या अप्रथय इन्द्र सानु दिवो रज उपरमस्तभायः ॥१॥
 ६ तदु प्रयक्षतममस्य कर्म दस्मस्य चारुतममस्ति दंसः ।
 उप ह्वरे यदुपरा अपिन्वन्मध्वर्णसो नद्यमतस्मः ॥
 ७ द्विता विववे सनजा सनीले जयास्यः स्तवमानेभिरकैः ।
 भगो न मेने परमे बोमन्लधारयद्रोदसी सुदंसाः ॥
 ८ सनाद्विवं परि भूमा विरूपे पुनर्भुवा युवती स्वेभिरेवैः ।
 कृष्णेभिरक्तोषा रुशाङ्गिर्वपुर्भिराचरतो अन्यान्या ॥

Saraṇyu-bhiḥ phali-gaṁ Indra ṣakra valam ravaṇa darayaḥ daśa-gvaiḥ.

५ *Gṛiṇānaḥ Angirah-bhiḥ dasma vi vaḥ ushaśā sūryeṇa gobhiḥ andhah
 Vi bhūmyāḥ uprathayāḥ Indra sānū divaḥ rajaḥ uparāṁ astabhāyāḥ. (1)*
 ६ *Tat u prayaksha-tamaṁ asya karma dasmasya chāru-tamaṁ asti dañsaḥ
 Upa hvare yat uparāḥ apinvat madhu-arṇasāḥ nadyāḥ chatasraḥ.*
 ७ *Dvitā vi vavre sana-jā sa-nīle ayāsyāḥ stavamānebhīḥ arkaiḥ
 Bhagaḥ na mene parame vi-oman adhārayat rodasi su-dañsāḥ.*
 ८ *Sanāt divaṁ pari bhūma vi-rūpe punah-bhuvā yuvatī svebhiḥ evaiḥ
 Kṛishṇebhiḥ aktā ushāḥ ruṣat-bhiḥ vapuḥ-bhiḥ ā charataḥ anyā anyā.*

runt viri. ⁴ Tu egregio, tu hymno a septem vatibus enunciato laudandus, *intra novem menses sacra absolvētibus*, bene procedentibus, imbriferam, Indra potens ! nubem cum fragore terruisti ; *laudandus itidem iis*, qui *intra decem menses sacra absolverunt*. ⁵ Laudatus ab Angirasis filiis, victor ! fugasti aurora, sole, radiis, caliginem : telluris patefecisti, Indra ! altitudinem : cœlestis spatii fundamentum stravisti. ⁶ Illud utique summopere mirandum illius facinus victoris pulcherrimum est opus, quod humi prostratos replevit dulci aqua præditos fluvios quatuor. ⁷ Bifariam divisit *cœlum terramque* semper exsistentia, in eodem domicilio habitantia, *Indras invictus*, a laudantibus *viris* hymnis *celebrandus* : sol veluti in venerabili summo aere, sustinuit *cœlum terramque*, facinoribus clarus. ⁸ Jamdudum *cœlum et terram circumantes*, diversiformes, iterum *iterumque* nascentes,

९ सनेभि सख्यं स्वपस्यमानः सूनुदधिर शवसा सुदंसाः ।
आमासु चिद्धधिषे पक्वमन्तः पयः कृष्णासु रुशद्रोहिणीषु ॥

१० सनात्सनीला अवनीरवाता व्रता रक्षन्ते अमृताः सहोभिः ।
पुरु सहस्रा जनयो त्र पत्नीरुद्वस्यन्ति स्वसारो अह्याणं ॥२॥

११ सनायुवो नमसा नयो अर्केवर्सूयवो मतयो दस्म ददूः ।
पतिं न पत्नीरुशतीरुशन्तं स्पृशन्ति त्वा शवसावन्मनीषाः ॥

१२ सनादेव तव रायो गमस्तौ न क्षीयन्ते नोपदस्यन्ति दस्म ।
द्युमां असि क्रतुमां इन्द्र धीरः शिक्षा शचीवस्तवं नः शचीभिः ॥

९ *Sanemi sakhyam̄ su-apasyamānāḥ sūnuḥ dādhāra ṣavasā su-dañśāḥ
Āmāsu chit dadhishe pakvam antar payaḥ kṛishṇāsu ruṣat rohiṇīshu.*

१० *Sanāt sa-nīlāḥ avanīḥ avatāḥ vratā rakshante amṛitāḥ sahah-bhīḥ
Puru sahasrā janayah na patnīḥ duvasyanti svasūraḥ akhayāṇām. (2)*

११ *Sanā-yuvāḥ namasā navyah arkaiḥ vasu-yavah matayah dasma dadruḥ
Patīm na patnīḥ uṣatīḥ uṣantām spṛiṣanti tvā ṣavasā-van manīshāḥ.*

१२ *Sanāt eva tava rāyāḥ gabhastau na kshīyante na upa dasyanti dasma
Dyu-mān asi kratu-mān Indra dhīraḥ ṣiksha ṣachī-vaḥ tava naḥ ṣachībhīḥ.*

juvenes, suis meatibus, nigris nox, aurora rutilantibus formis, aggrediuntur alternis vicibus. ^९ Pristinam societatem sustentat *Indras*, filius roboris, egregia opera perficiens, bona sacrificia offerens : immaturis quoque vaccis nigris et rubicundis dedisti maturum intus lac album. ^{१०} Jamdudum junctim commorantes digiti, non discedentes, ceremonias servant indefessi, vigoribus suis, multas, millesas, deorum uxores veluti, *sacra* custodientes, pompam ducunt mobiles, *veneraturi Indram* nullo pudore affectum. ^{११} Continua *sacra* desiderantes, (*o tu, qui veneratione laudandus es hymnis*) divitiarum appetentes, sapientes, victor ! appropinquarunt te : maritum velut uxores amantes amantem, adeunt te, robuste ! laudes. ^{१२} Jamdudum sane tua in manu divitiae non pereunt, non diminuuntur, victor ! Lucidus es, sacrificiis abundans, *Indra* ! sapiens : largire, facinoribus conspicue ! nobis, tua per facinora. ^{१३} *Tibi æterno Nodhas, Gotamides, Indra* ! novam con-

१३ सनायते गोतम इन्द्र नव्यमतक्षड्ल हरियोजनाय ।
सुनीथाय नः शवसान नोधाः प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात् ॥३॥

HYMNUS VI. [LXIII.]

- १ त्वं महां इन्द्र यो ह शुष्मैर्दीवा जज्ञानः पृथिवी अमे धाः ।
यज्ञ ते विश्वा गिरयच्चिदभ्वा भिया दल्हासः किरणा नैजन् ॥
- २ आ यज्ञरी इन्द्र विव्रता वेरा ते वज्रं जरिता बाह्वोर्धीत् ।
येनाविहर्यतक्रतो अमित्रान्पुर इष्णासि पुरुहूत पूर्वीः ॥
- ३ त्वं सत्य इन्द्र धृष्णुरेतान्त्वमृभुक्षानर्यस्त्वं षाढ् ।
त्वं शुष्णं वृजने पृक्ष जाणो यूने कुत्साय द्युमते सचाहन् ॥

¹³ Sanā-yate Gotamah Indra navyam̄ atakshat brahma hari-yojanāya
Su-nīthāya nah śavasāna Nodhāḥ prātāḥ makshu dhiyā-vasuḥ jagamyāt. (3)

LXIII.

- १ Tvaṁ mahān Indra yaḥ ha sushmaiḥ dyāvā jajnānah pṛithivī ame dhāḥ
Yat ha te viśvā girayah chit abhvā bhiyū dṛilhāsaḥ kiraṇāḥ na aijan.
- २ Ā yaḥ harī Indra vi-vratā veḥ ā te vajraṁ jaritā bāhvoḥ dhāt
Yena aviharyata-krato amitrān puraḥ iṣhṇāsi puru-hūta pūrvīḥ.
- ३ Tvaṁ satyaḥ Indra dhṛishṇuḥ etān tvaṁ Ribhuksaḥ naryaḥ tvaṁ shāṭ
Tvaṁ Sushnam̄ vṛijane pṛikshe āṇau yūne Kutsāya dyu-mate sachā ahan.

dedit cantilenam, fulvos *equos currui* subjungenti, fido duci nostro, robuste !
Mane celeriter *Indras*, prece obtinendas divitias offerens, veniat.

LXIII.

¹ Tu magnus es, Indra ! qui sane adurentibus *cum viribus* natus, cœlum et terram, formidine *perculta*, sustentas : cujus sane tui timore omnes montes quoque magni et firmi, *solares* radii velut, contremunt. ² Quando fulvos *equos*, Indra ! varia opera peragentes, *currui* jungis, *tunc* tuis telum laudator in manibus collocat : quo tu, desideratas res faciens ! hostes, oppida *Asurarum de-structurus*, adoriris, multum compellate ! multa. ³ Tu verax, Indra ! victor adversus illos *hostes*, tu Ribhuibus imperans, viris favens, tu *inimicorum* domitor, tu Sushnam in letifera, manus conserente pugna, juveni Kutsæ

४ त्वं ह त्यदिन्द्र चोदीः सखा वृत्रं यज्ञिन्वृषकर्मन्तुभ्राः ।
यज्ञ शूर वृषभणः पराचैर्वि दस्यूयोनावकृतो वृथाषाद् ॥

गन् ५ त्वं ह त्यदिन्द्रारिषण्यं दृल्हस्य चिन्मतीनामज्जुष्टौ ।
वस्मदा काष्ठा अर्वते वर्धनेव वज्ञिव्लिथमित्रान् ॥४॥

६ त्वां ह त्यदिन्द्राणीसातौ स्वर्मील्हे नर आजा हवन्ते ।
तव स्वधाव इयमा समर्य उतिर्वाजेष्वतसाथ्या भूत् ॥

७ त्वं ह त्यदिन्द्र सप्त युध्यन्पुरो वज्ञिन्पुरुकुत्साय दर्दः ।
बहिर्न यत्सुदासे वृथा वर्गहो राजन्वरिवः पूरवे कः ॥

८ त्वं त्यां न इन्द्र देव चित्रामिषमापो न पीपयः परिज्मन् ।

४ *Tvāṁ ha tyat Indra chodīḥ sakhā Vṛitram् yat vajrin vṛisha-karman ubhnāḥ
Yat ha śūra vṛisha-manaḥ parāchāiḥ vi dasyūn yonau akṛitaḥ vṛithāshāt.*

५ *Tvāṁ ha tyat Indra arishāṇyan dṛilhasya chit marānām ajushṭau
Vi asmat ā kāshṭhāḥ arvate vaḥ ghanā-iva vajrin ṣnathihi amitrān.* (4)

६ *Tvāṁ ha tyat Indra arṇa-sātau svāh-mīlhe narah ājā havante
Tava svadhā-vaḥ iyaṁ ā sa-marye ūtiḥ vājeshu atasāyyā bhūt.*

७ *Tvāṁ ha tyat Indra sapta yudhyan puraḥ vajrin Puru-kutsāya dardar
Barhiḥ na yat Su-dāse vṛithā vark Aūhoḥ rājan varivāḥ pūrave kah.*

८ *Tvāṁ tyāṁ naḥ Indra deva chitrāṁ ishuṁ ūpuḥ na pīpayah pari-jman*

splendido prope *versans*, necasti. ⁴ Tu sane illam *opulentiam*, Indra ! obtinuisti socius, Vritram quum, teliger ! pluviæ largitor ! necares ; quum sane, heros ! liberali mente prædite ! retro *agens* inimicos in pugna lacerares, facile vincens ! ⁵ Tu utique illud, Indra ! non læsurus firmum quodvis, mortalium in odio *erga nos directo*, nostro undique plagas equo aperi : clavā veluti, teliger ! vince inimicos. ⁶ Te enim talem, Indra ! viros procurante, adeptu faciles opes præbente in pugna homines invocant : tuum, cibo prædite ! istud coram *nobis* in certamine auxilium, in præliis obtinendum sit. ⁷ Tu sane illas, Indra ! septem dimicans urbes, teliger ! Purukutsæ *gratum facturus*, diruisti : stragulum velut, Sudásæ *regi* sine negotio dedisti, quæ Anhuis *Asuræ erant, divitias* : rex ! opulentiam *Sudásæ, sacrificiis te implenti*, contulisti. ⁸ Tu illum nos, Indra ! splendide ! varium cibum, aquas veluti,

यथा शूर प्रत्यस्मभ्यं यंसि त्वनमूर्जिन विश्वध क्षरद्धे ॥
 १ अकारि त इन्द्र गोतमेभिर्ब्रह्माण्योक्ता नमसा हरिभ्यां ।
 सुपेशसं वाजमाभरा नः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ॥५॥

HYMNUS VII. [LXIV.]

१ वृष्णे शर्धीय सुमखाय वेधसे नोधः सुवृक्तिं प्रभरा मरुभ्यः ।
 अपो न धीरो मनसा सुहस्त्यो गिरः समंजे विदथेषामुवः ॥
 २ ते जज्ञिरे दिव ऋषास उक्षणो रुद्रस्य मर्या असुरा अरेपसः ।
 पावकासः शुचयः सूर्या इव सत्यानो न द्रप्सिनो घोरवर्पसः ॥
 ३ युवानो रुद्रा अजरा अभोग्यनो ववक्षुरधिगावः पर्वता इव ।

Yayā śūra prati asmabhyām yañsi tmanam ūrjam na viśvadha ksharadhyai.

१ *Akāri te Indra Gotamebhīḥ brahmāṇi ā-uktā namasā hari-bhyām
 Su-peṣasaṁ vājam ā bhara naḥ prātuh makshu dhiyā-vasuh jagamyāt.* (5)

LXIV.

१ *Vṛishñe ṣardhāya su-maklāya vedhase Nodhah su-vṛiktiṁ pra bhara Marut-bhyāḥ
 Apaḥ na dhīraḥ manasā suhastyah giraḥ saṁ anje vidatheshu ā-bhuvāḥ.*
 २ *Te jajnire divah ṛishvāsaḥ ukshaṇaḥ Rudrasya maryāḥ asurāḥ arepasāḥ
 Pāvakāsaḥ śuchayaḥ sūryāḥ-iva satvānaḥ na drapsināḥ ghora-varpasāḥ.*
 ३ *Yuvānaḥ Rudrāḥ ajarāḥ abhok-hanaḥ vavakshuḥ adhri-gāvaḥ parvatāḥ-iva*

comedere sinis, *undique circum terram: quo cibo, heros!* nobis largiris vitam, quæ, aqua velut, quoquoversus circumfluat. ^१ Facti sunt tibi, Indra! a Gotamis hymni, *te* coram recitati cum reverentia, *tibi*, fulvis equis vehenti: suavem cibum affer nobis: mane celeriter *Indras*, meditatione divitias natus, veniat.

LXIV.

¹ “Liberali Marutum catervæ, religiose cultæ, *florum frugumque* procreatici, Nodhas! lautum *carmen offer.*” Aquas velut, firmus, mente, pie complicatis manibus, cantilenas fundo, in sacrificiis, ad amussim compositas. ² Illi geniti sunt aere, conspiciendi, juvenes, Rudræ filii, hostium domitores, sceleris immunes, purgatores, uitidi, soles veluti, geniorum turbæ veluti, pluviæ guttis madidi, horrenda forma. ³ Juvenes Rudræ filii, senii im-

दृल्हा चिद्विश्वा भुवनानि पार्थिवा प्रचावयन्ति दिव्यानि मज्जना ॥

४ चित्रैरंजिभिर्वपुषे वंजते वक्षः सु रुक्मां अधि येति रे शुभे ।
अंसेष्वेषां निमिमृक्षुर्कृष्टयः साकं जश्निरे स्वधया दिवो नरः ॥

५ ईशानकृतो धुनयो रिशादसो वातान्विद्युतस्तविषीभिरक्रत ।
दुहन्त्यूधर्दिव्यानि धूतयो भूमिं पिन्वन्ति पयसा परिज्ञयः ॥६॥

६ पिन्वन्त्यपो मरुतः सुदानवः पयो धृतवद्विदथेष्वाभुवः ।
अत्यं न भिहे विनयन्ति वाजिनमुत्सं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितं ॥

७ महिषासो मायिनश्चित्रभानवो गिरयो न स्वतवसो रघुषदः ।
मृगा इव हस्तिनः खादथा वना यदारुणीषु तविषीरयुग्धवं ॥

Dṛilhā chit viśvā bhuvanāni pārthivā pra chyavayanti divyāni majmanā.

४ *Chitraiḥ anji-bhiḥ vapushe vi anjate vakṣhaḥ-su rukmān adhi yetire subhe
Añseshu eshām ni mimṛikshuh ṛishṭayaḥ sākām jajnire svadhyā divaḥ naraḥ.*

५ *Īśāna-kṛitaḥ dhunayah riṣādasaḥ vātān vi-dyutah tavishī-bhiḥ akrata
Duhanti ūdhah divyāni dhūtayaḥ bhūmiṁ pinvanti payasā pari-jrayaḥ. (6)*

६ *Pinvanti apaḥ Marutaḥ su-dānavah payaḥ ghṛita-vat vidutheshu ā-bhūvaḥ
Atyaṁ na mihe vi nayanti vājinaṁ uitsam̄ duhanti stanayantaṁ akshitaṁ.*

७ *Mahishāsaḥ māyinaḥ chitra-bhānavah girayaḥ na sva-tavasaḥ raghu-syadaḥ
Mṛigāḥ-iva hastināḥ khādatha vanā yat āruṇiśu tavishīḥ ayugdīvam̄.*

unes, eorum qui nulla sacra faciunt occisores, *res a cultoribus exoptatas* advehere cupiunt, haud impedito incessu prædicti, montes veluti *stabiles*: firmas quin cunctas creaturas terrestres concutiunt *atque cœlestes* robore *suo*. ⁴ Variis ornamenti formositatis caussa *se* ornant; pectoribus nitida *serta* obtenderunt, decoris gratia: in humeris eorum polita sunt arma; junctim nati sunt suo cum vigore ex aere viri. ⁵ *Cultorem* ditantes, *nubium* commotores, hostium deletores, ventos et fulgura roboribus *suis* efficiunt: mulgent *nubes*, ubera *quasi cœlestia*, commotores; terram irrigant aqua, circumeuntes. ⁶ Effundunt *pluviales* aquas Marutes, egregiis donis conspicui, lac *veluti alibiles*, butyrum sicut in ceremoniis prompti *sacerdotes* effundunt: sicut equum, pluere docent celerem *nubem*: nubem mulgent tonantem, haud imminutam. ⁷ Magni, sapientes, pulchris radiis decori,

८ सिंहा इव नानदति प्रचेतसः पिशा इव सुपिशो विश्ववेदसः ।
क्षपो जिन्वन्तः पृष्ठतीभिर्झृष्टिभिः समित्सबाधः शवसाहिमन्यवः ॥

९ रोदसी आ वदता गणश्रियो नृषाचः शूराः शवसाहिमन्यवः ।
आ वन्धुरेष्वमतिर्न दर्शता विद्युन्न तस्थौ मरुतो रथेषु वः ॥

१० विश्ववेदसो रथिभिः समोकसः सं भिश्लासस्तर्विषीभिर्विरप्तिनः ॥
अस्तार इषुं दधिरे गमस्त्योरनन्तशुष्मा वृषखादयो नरः ॥७॥

११ हिरण्ययेभिः पविभिः पयोवृथ उज्जिघन्त आपथ्यो न पर्वतान् ।
मखा अयासः स्वसृतो धुवच्युतो दुध्रकृतो मरुतो भ्राजदृश्यः ॥

८ *Siñhāh-iva nānadati pra-chetasah piṣāh-iva su-piṣāh viṣva-vedasah
Kshapah jinvantah pṛishatibhiḥ rishi-bhiḥ saṁ it sa-bādhah ṣavasā ahi-manyavaḥ.*

९ *Rodasi ā vaduta gaṇa-śriyāḥ nṛi-sāchāḥ śūrāḥ ṣavasā ahi-manyavaḥ
Ā vandhureshu amatiḥ na darśatā vi-dyut na tasthau Marutah ratheshu vah.*

१० *Viṣva-vedasah rayi-bhiḥ saṁ-okasah saṁ-miṣlāsaḥ tarishibhiḥ vi-rapṣināḥ
Astārah ishuṁ dadhire gabhastyoh ananta-ṣushmāḥ vṛiṣha-khādayah naraḥ. (7)*

११ *Hiranayayebhiḥ pavi-bhiḥ payah-vṛidhuḥ ut jighnante ā-pathyaḥ na parvatān
Makhāh ayāsaḥ sva-ṣritah dhruva-chyutaḥ dudhra-kṛitaḥ Marutah bhrājat-ṛishiayah.*

montes velut, per semetipsos robusti, celeriter incedentes, feri sicut elephanti consumitis sylvas: nam in rubicundis *equabus* vires collocastis. ⁸ Leonum instar strepunt *Marutes* providi, capreolorum instar, pulchriformes, omnisci: *hostium* deletores, *cultori* grata facientes, maculosis *cervabus* et armis adeunt sane *opitulaturi* viros pios, ab *hostibus* vexatos, cum vigore, cædi intentis mentibus. ⁹ Cælum terramque circumsonante, catervatim incedentes, virum visitantes, heroes, cum vigore, cædi intentis mentibus præditi: sedili præditis in curribus, formæ instar conspiciendæ, fulmen quasi, stetit, *Marutes!* vester *splendor*. ¹⁰ Omnisci, cum thesauris una commorantes, præditi viribus, magni jaculatores sagittam tenent manibus, infinitum robur possidentes, libamina bibentes, viri. ¹¹ Aureis rotis pluviam augentes, sursum propellunt, *currus* via incedentes veluti, nubes: sacrificiis culti, *ceremoniam* visitantes, ipsi adeuntes *hostem*, firmos *montes* commoventes, *semetipsos* aliis sustentu difficiles reddentes, *Marutes*, rutilantibus telis instructi.

१२ दृष्टुं पावकं वनिनं विचर्षणं रुद्रस्य सूनुं हवसा गृणीमसि ।
रजस्तुरं तवसं मारुतं गणभृजीषिणं वृषणं सञ्चत श्रिये ॥

१३ प्र नू स मर्तः शवसा जनां अति तस्थौ व उतो मरुतो यमावत ।
अर्वद्विर्वाजं भरते धना नृभिरापृच्छं क्रतुमा क्षेति पुष्टति ॥

१४ चर्कृत्यं मरुतः पृत्सु दुष्टरं द्युमन्तं शुष्मं मघवत्सु धत्तन ।
धनस्पृतमुक्त्यं विश्वचर्षणं तोकं पुष्टेम तनयं शतं हिमाः ॥

१५ नू ष्ठिरं मरुतो वीरवन्तमृतोषाहं रथिमस्मासु धत् ।
सहस्रिणं शतिनं शूशुवांसं प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ॥८॥

१२ *Gṛishum pāvakaṁ vaninam vi-charshaniṁ Rudrasya sūnum havasā gṛīṇīmasi
Rajah-turaṁ tavaśam Mārutaṁ gaṇam ṛiṣihīnam vṛiṣhaṇam saśchata śriye.*

१३ *Pra nu saḥ martaḥ ūavasā janān ati tasthau vaḥ utī Marutah yaṁ āvata
Arvat-bhiḥ vājām bharate dhanā nṛi-bhiḥ ā pṛichhyām kṛatūm ā ksheti pushyati.*

१४ *Charkṛityam Mārutah pṛit-su dustaram dyu-mantam ūshmaṁ maghavat-su dhattana
Dhana-sṛitam ukthyām viṣva-charshaniṁ tokam pushyema tanayām ūtām himāḥ.*

१५ *Nu sthiraṁ Mārutah vīra-vantaṁ riti-sahaṁ rayim̄ asmāsu dhatta
Sahasriṇam ūtinaṁ ūṣu-vāñsaṁ prātaḥ makshu dhiyā-vasuḥ jagamyāt. (8)*

12 Contritorem lustrantem, pluviali aqua abundantem, sapientem Rudræ sobolem invocatione celebramus: pulveris excitatorem, adultum Marutum cœtum, hostes vincentem, liberalem, excipite, *nanciscendæ opulentiae caussa*.
 13 Statim is vir vigore homines antecellit, quem vestro auxilio, Marutes! servastis: equis cibum acquirit *et* divitias, *nec non* viris; celebrandum sacrificium obtinet, atque augetur. 14 Efficacem, Marutes! in præliis ægre vincendum, illustrem, robustum *filium* sacrificantibus date, thesauris abundantem, celebrandum, omniscium: *talem filium* nutriamus, *atque* nepotem, per centum hiemes. 15 Cito stabilem, Marutes! fortibus filiis insignem, oppugnantium hostium propulsatricem opulentiam nobis date, millenariam, centenariam, crescentem: mane celeriter *Mārutum cœtus*, prece obtainendas divitias offerens, veniat.

CAPUT DUODECIMUM.

HYMNUS I. [LXV.]

१ पश्वा न तायुं गुहा चतन्तं नमो युजानं नमो वहन्तं ।
सजोषा धीराः पदैरतुग्मन्तुप त्वा सीदन्विष्वे यजत्राः ॥

२ ऋतस्य देवा अनु व्रता गुर्भवत्परिष्ठिर्योर्नि भूम ।
वर्धन्तीमापः पन्वा सुशिश्विभृतस्य योना गर्भे मुजातं ॥

३ पुष्टिर्ण रण्वा क्षितिर्ण पृथ्वी गिरिर्ण भुजम क्षोदो न शम्भु ।
अत्यो नाडमन्त्सर्गप्रतक्तः सिन्धुर्ण क्षोदः क ई वराते ॥

४ जामिः सिन्धूनां भ्रातेव स्वस्वामिभ्यान्न राजा वनान्यति ।
यद्वातजूतो वना वस्थादग्निर्दाति रोमा पृथिव्याः ॥

LXV.

१ *Paṣvā na tūyūm̄ guhā chatantaṁ namaḥ yujānum̄ namaḥ vahantaṁ
Sa-joshāḥ dhīrāḥ padaiḥ anu gman upa tvā sīdan viṣve yajatrāḥ.*

२ *Ritasya devāḥ anu vratā guḥ bhuvat parishīḥ dyaūḥ na bhūma
Vardhanti īm̄ āpaḥ panvā su-śiṣvīm̄ ritusya yonā garbhe su-jātaṁ.*

३ *Pushīḥ na raṇvā kshitiḥ na pṛithvī giriḥ na bhujma kshodāḥ na ṣam-bhu
Atyah na ajman sarga-prataktāḥ sindhuḥ na kshodāḥ kaḥ īm̄ varāte.*

४ *Jāmiḥ sindhūnām̄ bhrātā-iva svāsrām̄ ibhyān na rājā vanāni atti
Yat vāta-jūtaḥ vanā vi asthāt Agniḥ ha dāti romā pṛithivyāḥ.*

LXV.

¹ *Te, cum pecore commorantem velut furem, in caverna degentem, sacrificia tibi vindicantem, sacrificia vehentem, dii junctim placati, sapientes, pedum vestigiis sequebantur; te adibant omnes dii, sacris celebrandi.* ² *Latentis dii facinora sequebantur: erat undique quæsitio: cœli instar crat terra quærentibus: fovent eum aquarum dii, laude amplificatum, cibi procreatrice in aqua, tanquam in gremio, læte genitum.* ³ *Frugum maturitas velut grata, terra velut ampla, mons velut nutriendis, aqua velut salutaris, equus velut in pugna liberatione incitatus, ruens velut aqua Agnis est: quisnam eum arcere possit?* ⁴ *Affinis fluminum, frater sicut sororum,*

५ श्वसित्यप्सु हंसो न सीदन्क्रात्वा चेतिष्ठो विश्वामुषभुत् ।
सोमो न वेधा ऋतप्रजातः पशुर्न शिश्वा विभुद्देरेभाः ॥८॥

HYMNUS II. [LXVI.]

- १ रथिनं चित्रा सूरो न संदृगायुर्न प्राणो नित्यो न सूनुः ।
तक्वा न भूर्णिवना सिषक्ति पयो न धेनुः शुचिविभावा ॥
- २ दाधार क्षेममोक्तो न रण्वो यवो न पक्वो जेता जनानां ।
ऋषिनं स्तुभ्वा विष्णु प्रशस्तो वाजी न प्रीतो वयो दधाति ॥
- ३ दुरोकशोचिः क्रनुर्न नित्यो जायेव योनावरं विश्वस्मै ।

५ *Svasiti ap-su hañsaḥ na sīdan kratvā chetishṭlahā viṣāñ ushalibhut
Somaḥ na vedhāḥ rita-prajātah paṣuh nā śisvā vi-bhuḥ dure-bhāḥ.* (9)

LXVI.

- १ *Rayih na chitrā sūraḥ na saṁ-drik āyuh na prāṇah nityah na sūnuḥ
Takvā na bhūrṇih vanā sisakti payaḥ na dhenuḥ ūchih vibhā-vā.*
- २ *Dādhāra kshemam̄ okaḥ na rañvaḥ yavaḥ na pakvaḥ jetā janānām
Rishiḥ na stubhvā vikshu pra-sastāḥ vāñ na pṛitāḥ vayaḥ dadhāti.*
- ३ *Duroka-sochiḥ kratuḥ na nityah jāyā-iva yonau arāñ viṣvasmai*

inimicos velut rex, silvas consumit: quum, vento incitatus, silvas hic illic invadit Agnis, lacerat comam terræ. ⁵ Spirat sub aquis, anser velut urinans, sacrificio monitor optimus hominum, mane expergefactus, Somæ instar creator; aquis genitus, animal velut convolutum delitescebat: deinde, sese expandens, late splendens *factus est*.

LXVI.

¹ *Agnis*, opulentia velut diversiformis, sol velut *omnia* revelans, vitalis velut spiritus, constans velut filius, equus velut vehens, silvas invadit, lac desiderans veluti vacca, purus, varie splendens. ² Præbuit *frugum* conservationem, domus velut grata; triticum velut maturum, devictor hominum, vatis instar *deos* laudans, inter homines celebratus, equus velut gaudens, cibum largitur. ³ Obtentu difficiili splendore insignis, sacrificator velut constans, matrona velut in domicilio, decus unicuique *est*, versicolor quum

चित्रो यद्भ्राद् हैतो न विशु रथो न रुक्मी त्वेषः समत्सु ॥
 ४ सेनेव सृष्टामं दधात्यस्तुर्नि दिद्युन्वेषप्रतीका ।
 यमो ह जातो यमो जनित्वं जारः कनीनां पतिर्जनीनां ॥
 ५ तं वशराथा वयं वसत्यास्तं न गावो नक्षन्त इदं ।
 सिन्धुर्नि क्षोदः प्र नीचीरैनोनवन्त गावः स्वर्दृशीके ॥१०॥

HYMNUS III. [LXVII.]

१ वनेषु जायुर्मर्तेषु मित्रो वृणीते श्रुष्टिं राजेषाऽजुर्ये ।
 क्षेमो न साधुः क्रतुर्नि भद्रो भुवत्स्वाधीहोता हव्यवाद् ॥
 २ हस्ते दधानो नृमणा विश्वान्यमे देवां धाहुहा निषीदन् ।

Chitraḥ yat abhrāt svetaḥ na vikshu rathaḥ na rukmī tveshaḥ samat-su.

४ *Senā-iva śrishṭā amām dadhātī astuḥ na didyut tvesha-pratīkā
 Yamah ha jātāḥ yamaḥ jani-tvaṁ jāraḥ kanīnām patiḥ janīnām.*
 ५ *Taṁ vāḥ charātā vayaṁ vasatyā astaṁ na gāvāḥ nakshante iddhām
 Sindhuḥ na kshodāḥ pra nīchīḥ ainot navanta gāvāḥ svāḥ dṛiṣīke.* (10)

LXVII.

१ *Vaneshu jāyuḥ marteshu mitraḥ vriṇīte śrushṭim rājā iva ajuryam
 Kshemah na sādhuḥ kratuḥ na bhadraḥ bhuvat su-ādhīḥ hotā havya-vāt.*
 २ *Haste dadhānah nṛimṇā viṣvāni ame devān dhāt guhā ni-sidān*

splendet, candens veluti *sol*, inter homines, currus quasi lucidus, nitens in proeliis. ⁴ Exercitus velut in hostem immissus, metum incutit, jaculatoris sicut sagitta, coruscante mucrone acuminata: sociatæ utique *Agni* sunt omnes res natæ, sociatæ illi sunt res nascituræ: *Agnis est* pronubus puellarum, maritus uxorum. ⁵ Illum sæpe cum pecore nos, et cum frumento, stabulum velut vaccæ, adimus flagrantem: manans sicut aqua, properantes *flamas* excitat: perveniunt radii ipsius ad lumen quod per cœlum diffusum est.

LXVII.

¹ Inter ligna natus, hominibus amicus, diligit sacrificatorem, rex sicut integrum robore virum diligit: protector veluti bonus, *sacrorum* peractor veluti venerabilis, sit nobis fausta cogitans, *deorum* vocator, *sacrorum* portator. ² Manu tenens divitias omnes, timori deos tradidit, in specu latens:

विदन्तीमत्र नरो पियन्धा हृदा यतष्टान्मंत्रां अशंसन् ॥

- ३ अजो न क्षां दाधार पृथिवीं तस्तम्भ द्यां मंत्रेभिः सत्यैः ।
- प्रिया पदानि पश्चो निपाहि विश्वायुरग्ने गुहा गुहं गाः ॥
- ४ य ईं चिकेत गुहा भवन्तमा यः ससाद धारामृतस्य ।
- वि ये चृतन्त्यृता सपन्त आदिङ्गुनि प्रववाचास्मै ॥
- ५ वि यो वीर्स्तमु रोधन्महित्वोत प्रजा उत प्रसूषन्तः ।
- चित्तिरपां दमे विश्वायुः सद्येव धीराः संमाय चक्रुः ॥१११॥

HYMNUS IV. [LXVIII.]

१ श्रीणनुपस्थाद्विं भुरण्युः स्थानुभृथमकून्व्यूर्णोत् ।

Vidanti īṁ atra narah dhiyam-dhāḥ hṛidā yat tashṭān mantrān aśaṅsan.

- ३ *Ajaḥ na kshāṁ dādhāra pṛithivīṁ tastambha dyāṁ mantrebhiḥ satyaiḥ
Priyā padāni paśvah ni pāhi viṣva-āyuḥ Agne guhā guhāṁ gāḥ.*
- ४ *Yaḥ īṁ chiketa guhā bhavantam ā yaḥ sasāda dhārāṁ ṛitasya
Vi ye chṛitanti ṛitā sapantah āt it vasūni pra vavācha asmai.*
- ५ *Vi yaḥ vīrut-su rodhat mahi-tvā uta prajāḥ uta pra-sūshu antar
Chittih apāṁ dame viṣva-āyuḥ sadma-iva dhirāḥ saṁ-māya chakruḥ. (11)*

LXVIII.

१ *Sṛīṇan upa sthāt divāṁ bhuraṇyuh sthātuḥ charathām aktūn vi ūrṇot*

norunt eum tunc duces, cogitationem possidentes, quum hymnos mente compositos recitarent. ³ Sol velut, terram sustentat et aerem; fulcivit cælum carminibus efficacibus: grata pecoris pascua serva; omnigeno alimento instructus, Agnis! de specu in specum procedas. ⁴ Qui eum novit in specu versantem, qui colit sospitatorem veritatis, qui *Agnim hymnis* canunt, sacra obeuntes, statim thesauros annunciat ei. ⁵ Quæ in herbis sunt manifestat virtutes, perinde ac soboles quæ in matribus intus sunt: sapiens aquarum in domicilio commoratur, omnigeno cibo abundans: eum sapientes domicilium quasi venerando, *sacra* fecerunt.

LXVIII.

¹ *Libamina miscens adit cælum sacrificiorum portitor: quodvis firmum et mobile atque noctes lumine revelat: siquidem illorum unus omnium excellit*

परि यदेषामेको विश्वेषां भुवदेवो देवानां महित्वा ॥
 १ आदिते विश्वे कर्तुं जुषन्त शुष्काद्यदेव जीवो जनिष्ठाः ।
 भजन्त विश्वे देवत्वं नाम ऋतं सपन्तो अमृतमेवैः ॥
 ३ ऋतस्य प्रेषा ऋतस्य धीतिर्विश्वायुर्विश्वे अपांसि चक्रः ।
 यस्तुभ्यं दाशाद्यो वा ते शिक्षात्समै चिकित्वात्रयिं दयस्व ॥
 ४ होता निष्ठो मनोरपत्ये स चिन्न्यासां पती रयीणां ।
 इच्छन्त रेतो मिथस्तनूषु संजानत स्वैरक्षैरमूराः ॥
 ५ पितुर्न पुत्राः कर्तुं जुषन्त श्रोषन्ये अस्य शासं तुरासः ।
 वि राय और्णेऽद्वूरः पुरुषः पिपेश नाकं स्तृभिर्द्यूनाः ॥१२॥

*Pari yat eshām ekaḥ viśveshām bhuvat devaḥ devānām mahitvā.
 २ Āt it te viśve kratuṁ jushanta śushkāt yat deva jīvaḥ janishṭhāḥ
 Bhajanta viśve deva-tvaṁ nāma ṛitam sapantah amṛitaṁ evaiḥ.
 ३ Ritasya preshā ṛitasya dhītiḥ viśva-āyuḥ viśve apānsi chakruḥ
 Yaḥ tubhyām dāṣṭāt yaḥ vā te śikshāt tasmai chikitvān rayiṁ dayasva.
 ४ Hotā ni-sattah Manoh apatyē sah chit nu āsām patiḥ rayiṇām
 Ichhanta retaḥ mithaḥ tanūshu saṁ jānata svaiḥ dakehaiḥ amūrāḥ.
 ५ Pituh na putrāḥ kratuṁ jushanta śroshan ye asya sāsaṁ turūsaḥ
 Vi rāyah aurṇot durāḥ puru-kshuh pipeṣa nākām stri-bhiḥ damūnāḥ. (12)*

deus deorum magnitudine. ^१ Statim sane ad tuam omnes *sacrificatores* ceremoniam animos intendunt, quum ex arido *ligno*, lucide! vivus nasceris: adipiscuntur omnes divinum honorem utique verum, adeuntes te immortalē procedentibus *hymnis*. ^२ Aggresso *tibi* desideratæ recitantur *laudes*; agresso *paratur* oblatio; omnigeno alimento præditus *es*; omnes *sacrificantes* ceremonias perficiunt: qui *tibi* sacrificat, quive *tibi* vota persolvere cupit, illi animum advertens opulentiam largire. ^३ *Tanquam deorum arcessitor* coimmorans apud Mannis prolem, tu quoque jam harum divitiarum dominus *es*: exoptant semen genitale *infusum* in corpora sua; *omnia cognoscunt*, suis spiritibus vitalibus non turbati. ^४ Patri *obsequentes* velut filii, ceremoniam *Agni persolvendam* sedulo curant *omnes*, qui audiunt illius præceptum, properantes: divitiarum aperit portas *Agnis* cibo abundans: decoravit cœlum stellis, domicilium diligens.

HYMNUS V. [LXIX.]

१ शुक्रः शुशुक्वां उषो न जारः पप्रा समीची दिवो न ज्योतिः ।
 परि प्रजातः क्रत्वा बभूथ भुवो देवानां पिता पुत्रः सन् ॥
 २ वेधा अदृप्तो अग्निर्विजानन्नूधर्न गोनां स्वादा पितूनां ।
 जने न शेव आहूर्यः सन्मध्ये निषत्रो रण्वो दुरोणे ॥
 ३ पुत्रो न जातो रण्वो दुरोणे वाजी न प्रीतो विशो वितारीन् ।
 विशो यदह्वे नृभिः सनीला अग्निर्देवत्वा विश्वान्यश्याः ॥
 ४ नक्षिष्ठ एता व्रता मिनन्ति नृभ्यो यदेभ्यः श्रुष्टिं चकर्थ ।
 ततु ते दंसो यदहन्त्समानैर्भिर्यद्युक्तो विवे रपांसि ॥

LXIX.

१ *Sukrah śuśukvān ushaḥ na jārah paprā saṁ-icchī divah na jyotiḥ
 Pari pra-jātaḥ kratvā babhūtha bhuvah devānām pitā putraḥ san.*
 २ *Vedhāḥ adṛiptah Agnih vijānan ūdhah na gonām svādma pitūnām
 Jane na ṣevaḥ ā-hūryaḥ san madhye ni-sattah raṇvah duroṇe.*
 ३ *Putrah na jātaḥ raṇvah duroṇe vājī na prītah viṣaḥ vi tārīt
 Viṣaḥ yat ahve nṛi-bhiḥ sa-nīlāḥ Agnih deva-tvā viṣvāni aṣyāḥ.*
 ४ *Nakih te etā vratā minanti nṛi-bhyah yat ebhyah śrushṭim chakartha
 Tat tu te dañsaḥ yat ahan samānaiḥ nṛi-bhiḥ yat yuktaḥ viveḥ rapānsi.*

LXIX.

१ *Agnis, lucidus collibrator, auroræ quasi extinxitor sol, lumine implevit cælum terramque conjuncta, cendentis solis veluti lux : manifestatus, efficacia mundum universum amplecteris ; es deorum protector, quum filius eorum sis.*
 २ *Sapiens, non superbus Agnis, discernens, uber quasi vaccarum, dulcedinem ciborum, in vico velut vir beneficus, advocandus quum sit, in medio sacrificiorum considens, lætitiae auctor domi.* ३ *Filius quasi natus lætitiae auctor domi, eques sicut gaudens homines antecellit : deas una commortantes quando invoco viris sociatus, tunc Agnis divinitates omnes induit.*
 ४ *Nemo tuas hasce ceremonias turbat ; viris enim his sacra tua obeuntibus felicitatem largitus es : illam vero tuam fortitudinem ubi impugnat quisquam,*

५ उषो न जारो विभावोत्तः संज्ञातरूपभिकेतदस्मै ।
त्मना वहन्तो दुरो व्यृणवन्नवन्त विश्वे स्वदृशीके ॥१३॥

HYMNUS VI. [LXX.]

१ वनेम पूर्वीर्यो मनीषा अग्निः सुशोको विश्वान्यशयाः ।
आ दैवानि व्रता चिकित्वाना मानुषस्य जनस्य जन्म ॥

२ गर्भो यो अपां गर्भो वनानां गर्भश्च स्थातां गर्भश्चरथां ।
अद्रौ चिदस्मा अन्तर्दुरोणे विशां न विश्वो अमृतः स्वाधीः ॥

३ स हि क्षपावां अग्नी रथीणां दाशद्यो अस्मा अरं सूक्तैः ।
एता चिकित्वो भूमा निपाहि देवानां जन्म मतांशि विज्ञान् ॥

५ *Ushaḥ na jāraḥ vibhā-vā usraḥ sanjnāta-rūpaḥ chiketat asmai
Tmanā vahantaḥ duraḥ vi ḥīṇvun navanta viṣve svāḥ dṛiṣīke.* (13)

LXX.

१ *Vanema pūrvīḥ aryah manīshā Agnih su-ṣokaḥ viṣvāni aṣyāḥ
Ā daivyāni vrataḥ chikitvān ā mānushasya janasya janma.*

२ *Garbhāḥ yaḥ apāṁ garbhāḥ vanānāṁ garbhāḥ cha sthātāṁ garbhāḥ charathām
Adrau chit asmai antaḥ duroṇe viṣāṁ na viṣvāḥ amṛitaḥ su-ādhīḥ.*

३ *Saḥ hi kṣhapā-vān Agnih rayīṇāṁ dāśat yaḥ asmai arāṁ su-uktaīḥ
Etā chikitvāḥ bhūma ni pāhi devānāṁ janma martān cha vidvān.*

~

tibi similibus viris adjutus fugas inimicos. ५ *Auroræ velut extintor sol,*
coruscans, lucidus, notabili specie gaudens, Agnis animum advertat huic
cultori: sponte sacrificia evehentes radii valvas sacelli perrumpunt; adeunt
omnes cælum conspicuum.

LXX.

१ Exoptamus abundantes *cibos*; adeundus prece Agnis pulchre nitens
omnibus *sacrificiis* fruitur, diis præstitos honores penitus noscens, noscens
quoque humani generis originem: २ qui est fons aquarum, fons silvarum,
fonsque stabilium, fons fluxarum rerum: in monte quoque illi, et intus
in domicilio *sacra fiunt*, qui est hominum veluti tutor, immortalis, fausta
cogitans. ३ Ille enim nocte sociatus Agnis thesauros largitur ei qui ipsi
laudem canit hymnis: hasce tu, sapiens! *creaturas tuere, deorum prolem*

४ वर्धीन्यं पूर्वीः क्षपो विरूपाः स्थातुश्च रथमृतप्रवीतं ।
 अराधि होता स्वनिषत्तः कृष्णन्विश्वान्यपांसि सत्या ॥
 ५ गोषु प्रशस्तिं वनेषु धिषे भरन्त विश्वे बलिं स्वर्णः ।
 वि त्वा नरः पुरुत्रा सपर्यन्पितुर्नजिवेवि वेदो भरन्त ॥
 ६ साधुर्नि गृध्वरस्तेव शूरो यातेव भीमस्त्वेषः समत्सु ॥ १४ ॥

HYMNUS VII. [LXXI.]

१ उप प्रजिन्वन्नुशतीरुशन्तं पतिं न नित्यं जनयः सनीलाः ।
 स्वसारः श्यावीभरुषीभजुष्वन्वित्रमुच्छन्तीभुषसं न गावः ॥
 २ वीलु चिह्नहा पितरो न उक्थैरदिं रुजन्नङ्गिरसो रवेण ।

४ *Vardhān yaṁ pūrvīḥ kshapaḥ vi-rūpāḥ sthātuḥ cha rathaṁ ṛita-pravītam
 Arādhi hotā svāḥ ni-sattāḥ kṛiṇvan viśvāni apānsi satyā.*
 ५ *Gosu pra-ṣastim vaneshu dhishe bharanta viṣve balim svāḥ nah
 Vi tvā naraḥ puru-trā saparyan pituh na jivreh vi vedah bharanta.*
 ६ *Sādhuh na gridhnuḥ astā-iva ṣūraḥ yātā-iva bhīmaḥ tveshaḥ samat-su.* (14)

LXXI.

१ *Upa pra-jinvan uṣatīḥ uṣantaṁ patiṁ na nityam janayaḥ sa-nīlāḥ
 Svasāraḥ syāvīṁ arushīm ajushran chitrām uchhantīm ushasam na gāvah.*
 २ *Vilu chit dṛilhā pitarah na ukthaiḥ adriṁ rujan Angiraso raveṇa*

mortalesque, noscens. ⁴ Quem amplificant multae noctes diversicolores, stableque et mobile, sacrificiis circumdatum Agnim, is conciliatus est, deorum vocator, aditu facilis ceremoniae adsidens, peragens omnia opera sincera. ⁵ Gloriam in vaccis optabilibus largiris; adipiscuntur omnes sacrificantes opulentiam obtentu facilem nobis: te homines ubique colunt, a patre velut senescente divitias accipiunt. ⁶ Occisor velut rapax, tela jaciens velut heros, eversor velut horrendus, coruscans in certaminibus ***.

LXXI.

१ Gratificant amantes amanti Agni, marito veluti semper uxores, una habitantes digiti; perinde ut Auroram primum obscuram, deinde sublustrem, tum versicolorem et illucescentem, solis radii venerantur. ² Fortem ac robustum hostem patres nostri, Angirasidæ, hymnis confregerunt, et cantuum sono:

चक्रुदिवो वृहतो गातुमस्मे अहः स्वर्विविदुः केतुमुखाः ॥
 ३ दधन्वृतं धनयन्नस्य धीतिमादिदर्यो दिधिष्ठो विभृत्राः ।
 अतृथन्तीरपसो यन्त्यच्छा देवां जन्म प्रयसां वर्धयन्तीः ॥
 ४ मथीद्यदीं विभृतो भातरिष्वा गृहे गृहे श्येतो जेन्यो भूत् ।
 आदीं राज्ञे न सहीयसे संचा सन्ना दूत्यं भृगवाणो विवाय ॥
 ५ भहे यत्पित्र ई रसं दिवे करवत्सरत्पृशन्यचिकित्वान् ।
 सृजदस्ता धृषता दिद्युमस्मै स्वायां देवो दुहितरि त्विषिं धात् ॥१५॥
 ६ स्व आ यस्तुभ्यं दम आविभाति नमो वा दाशादुशतो अनुद्धून् ।
 वर्धो अग्ने वयो अस्य द्विबर्हा यासद्राया सरथं यं जुनासि ॥

Chakruḥ divaḥ brihataḥ gātum asme ahar svāḥ vividuh ketuṁ usrāḥ.

*3 Dadhan ritam dhanayan asya dhītim āt it aryāḥ didhishvah vi-bhṛitrāḥ
Atriṣhyantih apasah yanti achha devān janma prayasā vārdhayantih.*

*4 Mathit yat īm vi-bhṛitaḥ mātariṣvā grihe grihe syetah jenyah bhūt
Āt īm rājne na sahīyase sachā san ā dūtyam bhrigavāñah vivāya.*

*5 Mahe yat pitre īm rasam dive kah ava tsarat priṣanyaḥ chikitvān
Śrīyat astā dhrishatā didyūm asmai svāyām devaḥ duhitari tviskim dhāt. (15)*

*6 Sve ā yaḥ tubhyañ dame ā vi-bhāti namāḥ vā dāśāt uṣatalah anu dyūn
Vardho Agne vayah asya dvi-barhāḥ yāsat rāyā sa-rathām yañ junāsi.*

paraverunt cœli magni aditum nobis: diem obtentu facilem nacti sunt, jubar solis, et vaccas. ³ Sacrificio sustentarunt Agnim, ad sacros ritus aggressum; pro thesauro habuerunt ipsius ceremoniam: deinde matronæ, Agnim sustentaturæ, sacra obeuntes, aliena cupiditate vacuae, operi intentæ yeniunt huc, deos et progeniem humanam cibo alentes. ⁴ Quum suscitavit eum divisus flatus oris, in quovis domicilio lucidus victor factus est: illico eum, cum rege velut potentiori una versans princeps, nuncii munus suscipere rogavit sacrificator, Bhriguem imitans. ⁵ Quum Agni, magno tutori nitido, hunc liquorem parat sacrificator, tum aufugit pugnax hostis, id percipiens: immittit jaculator terribili arcu coruscantem sagittam in eum: suæ fulgidus Agnis filiæ, Auroræ, lucem impertit. ⁶ Qui te in tuo sacello rite accedit, cibumve offert desideranti tibi quotidie, auge, Agnis! alimentum

७ अग्निं विश्वा अभि पृक्षः सचन्ते समुद्रं न स्वतः सप्त यह्वीः ।
न जामिभिर्विचिकिते वयो नो विदा देवेषु प्रभतिं चिकित्वान् ॥

८ आ यदिषे नृपतिं तेज आनद्रुचि रेतो निषितं द्योरभीके ।
अग्निः शर्धमनवद्यं युवानं स्वाध्यं जनयत्सूदयन्न ॥

९ मनो न यो ध्वनः सद्य एत्येकः सत्रा सूरो वस्व ईशे ।
राजाना मित्रोवर्णा सुपाणी गोषु प्रियममृतं रक्षमाणा ॥

१० मा नो अग्ने सख्या पित्र्याणि प्रमर्षिष्ठा अभिविदुष्कविः सन् ।
नभो न रूपं जरिमा मिनाति पुरा तस्या अभिशस्तेरधीहि ॥१६॥

7 *Agnim viśvāḥ abhi prikshah sachante samudraṁ na sravataḥ sapta yahvīḥ
Na jāmi-bhiḥ vi chikite vayaḥ nah vidāḥ deveshu pra-matiṁ chikitvān.*

8 *Ā yat ishe nṛi-patiṁ tejah ānat suchi retaḥ ni-siktam̄ dyauḥ abhīke
Agnih ṣardhaṁ anavadyam̄ yuvānam̄ su-ādhyam̄ janayat sūdayat cha.*

9 *Manah na yah adhvanaḥ sadyaḥ eti ekaḥ satrā sūraḥ vasvah iṣe
Rājānā Mitrāvaruṇā su-pāṇī goshu priyam̄ amṛitam̄ rakshamāṇā.*

10 *Mā nah Agne sakhyā pitryāni pra marshishṭhāḥ abhi viduḥ kaviḥ san
Nabhaḥ na rūpaṁ jarimā mināti purā tasyāḥ abhi-ṣasteh adhi iki.* (16)

illius, dupli comitatu stipatus; potitur opibus is quem curru instructum stimulas. ⁷ Ad Agnim omnes cibi pergunt, ad oceanum veluti manantes septem fluvii: cognatis nostris qui dari posset, non adest cibus nobis: denunciare velis diis laudem nostram, quum eam compertus sis. ⁸ Quod cibi procurandi caussa ad sacrificatorem homines tutantem pervenit robur, purum semen infusum clarum corpori, eo Agnis fortem, non contemnendum juvenem, pia meditantem, generato cumque ad sacros ritus alacrem reddito. ⁹ Mentis instar velox qui tramitem semper percurrit solus, statim heros thesauri potitur: reges Mitras et Varunas, pulchris brachiis praediti, vaccis jucundum lac asservantes sunt. ¹⁰ Ne nobis, Agnis! fœdera patria dirimas: tu gnarus es, quum vates sis: nubes veluti, corpus meum senectas afflictat: antequam illius impetus me adoriatur, recordare mei.

HYMNUS VIII. [LXXIL]

- १ नि काव्या वेधसः शश्वतस्कर्हस्ते दधानो नर्या पुरुणि ।
अग्निर्भुवद्रयिपती रयीणां सत्रा चक्राणो अमृतानि विश्वा ॥
- २ अस्मे वत्सं परिषन्तं न विन्दन्निच्छन्तो विश्वे अमृता अमूराः ।
श्रमयुवः पदब्यो धियन्धास्तस्थुः पदे परमे चार्वग्नेः ॥
- ३ तिस्रो यदग्ने शरदस्त्वामिच्छुचिं घृतेन शुचयः सपर्यान् ।
नामानि चिद्धिरे यज्ञियाह्यसूदयन्त तन्वः सुजाताः ॥
- ४ आ रोदसी बृहती वेविदानाः प्र रुद्रिया जघ्निरे यज्ञियासः ।
विदन्मतो नेमधिता चिकित्वानग्निं पदे परमे तस्थिवांसं ॥

LXXII.

- १ *Ni kāvyā vedhasaḥ ṣaṣvataḥ kaḥ haste dadhānah naryā purūṇi
Agnih bhuvat rayi-patiḥ rayiṇāṁ satrā chakrānah amṛitāni viśvā.*
- २ *Asme vatsam̄ pari sāntam̄ na vindan ichhantah viśve amṛitāḥ amūrāḥ
Śrama-yuvah pada-vyah dhiyam̄-dhāḥ tashthuh pade parame chāru Agneḥ.*
- ३ *Tisrah yat Agne ṣaradah tvām̄ it ṣuchiṁ ghṛitenā ṣuchayaḥ saparyān
Nāmāni chit dadhire yajniyāni asūdayanta tanvah su-jātāḥ.*
- ४ *Ā rodasī bṛihatī vevidānāḥ pra rudriyā jabhrire yajniyāsaḥ
Vidat martaḥ nema-dhitā chikitvān Agniṁ pade parame tashthi-vāñsaṁ.*

LXXII.

¹ Cantilenas, creatoris æterni laudem celebrantes, Agnis percipit, manu tenens opes hominibus convenientes amplas: Agnis est custos divitiarum, statim largiens aurea omnia. ² Agnim, nostrum quasi vitulum, prope nos versantem, non inveniebant *dii* querentes omnes, immortales, non perturbati: communi negotio sociati, pedibus euntes, pio operi intenti, stabant tandem in loco summo illustri Agnis. ³ Quia per tres annos te utique, Agnis! lucentem butyro, Marutes lustrantes coluerunt, nominaque gesserunt sacrificalia, *propterea* ad cœlum evexerunt corpora sua, feliciter nati. ⁴ Cœlum terramque ampla perquirentes, Rudræ idoneos cantus protulerunt *dii* sacrificiis colendi: reperit mortalis Marutum cohors, dimidium mundi

५ संजानाना उपसीदन्नभिजु पत्नीवन्तो नमस्यं नमस्यन् ।
रिरिक्वांसस्तन्वः कृष्णत स्वाः सखा सख्युर्निभिषि रक्षमाणाः ॥ १७॥

६ त्रिः सप्त यदुखानि त्वे इत्पदाविदन्निहिता यज्ञियासः ।
तेभी रक्षन्ते अमृतं सजोषाः पशूञ्च स्थातृञ्चरथं च पाहि ॥

७ विद्वां अग्ने वयुनानि क्षितीनां यानुषक् शुरुधो जीवसे धाः ।
अन्तर्विद्वां अध्वनो देवयानानन्द्रो दूतो अभवो हविर्वाद् ॥

८ स्वाध्यो दिव आ सप्त यह्वी रायो दुरो व्यृतज्ञा अजानन् ।
विदहव्यं सरमा दृल्हमूर्वं येना नु कं मानुषो भोजते विद् ॥

९ आ ये विश्वा स्वपत्यानि तस्थुः कृष्णानासो अमृतत्वाय गातुं ।

५ *Sam-jānānāḥ upa sīdan abhi-jnu patnī-vantaḥ namasyam̄ namasyan
Ririkvānsaḥ tanvah kriṇvata svāḥ sakhaḥ sakhyuḥ ni-mishi rakshamāṇāḥ.* (17)

६ *Triḥ sapta yat gūhyāni tve it padā avidan ni-hitā yajniyāsaḥ
Tebhiḥ rakshante amṛitaṁ sa-joshāḥ pasūn cha sthātṛīn charathām̄ cha pāhi.*

७ *Vidvān Agne vayunāni kṣitiinām̄ vi ānushak surudhaḥ jīvase dhāḥ
Antaḥ-vidvān adhvanaḥ deva-yānān atandraḥ dūtaḥ abhavaḥ haviḥ-vāṭ.*

८ *Su-ādhyaḥ divaḥ ā sapta yahviḥ rāyah duraḥ vi ṛita-jnāḥ ajānan
Vidat gavyam̄ Saramā dṛilham̄ ūrvam̄ yena nu kaṁ mānushi bhojate viṭ.*

९ *Ā ye viṣvā su-apatyāni tasthuḥ kriṇvānāsaḥ amṛita-tvāya gātum̄*

tenente *cum Indra*, cognoscens Agnim loco summo insistentem. ⁵ Cernentes *te* subsiderunt in genua *dii*, uxores secum habentes; adorandum *te* adoraverunt: *jejunio* macerantes corpora sacrificabant sua; consortes consortis nutu servati sunt. ⁶ Ter septena quia arcana nomina in te sita repererunt *sacerdotes*, sacris perficiendis idonei, iisdem *nominibus* *te* colunt immortalem: *tu, illis* favens, pecoraque, *et segetes*, loco suo fixas, mobileque *quodvis* serva. ⁷ Sciens, Agnis! *omnia quæ scienda sunt*, hominum semper dolorem lenientia alimenta ad vivendum largire: penitus cognoscens vias a diis calcatas, indefessus nuncius es, sacrificii portitor. ⁸ Pio operi inserientes de *cælo* *defluunt* septem fluvii: divitiarum aditus sacrorum periti norunt: reperit vaccarum *claustrum* Saramā firmum *et amplum*, quo jam humana fruitur progenies. ⁹ Qui cunctas luce destitutas *per noctes* stant,

मह्ना महङ्गिः पृथिवी वितस्थे माता पुत्रैरदितिर्धीयसे वे: ॥
 १० अधि श्रियं निदधुआरुमस्मिन्दिवो यदस्ती अमृता अकृष्णन् ।
 अथ क्षरन्ति सिन्धवो न सृष्टाः प्र नीचीरग्ने अरुषीरजानन् ॥१८॥

HYMNUS IX. [LXXXIII.]

- १ रयिन् यः पितृवित्तो वयोधाः सुप्रणीतिभिकितुषो न शासुः ।
 स्योनशीरतिथिन् प्रीणानो होतेव सद्य विधतो वितारीत् ॥
- २ देवो न यः सविता सत्यमन्मा क्रत्वा निपाति वृजनानि विश्वा ।
 पुरुप्रशस्तो अमतिर्न सत्य आत्मेव शेवो दिधिषाय्यो भूत् ॥
- ३ देवो न यः पृथिवीं विश्वधाया उपक्षेति हितभित्रो न राजा ।

*Mahnā mahat-bhiḥ pṛithivī vi tasthe mātū putraih Aditiḥ dhāyase veḥ.
 १० Adhi śriyam ni dadhuḥ chārum asmin divaḥ yat akshī amṛitāḥ akriṣvan
 Adha ksharanti sindhavaḥ na śishṭāḥ pra nīchīḥ Agne aruṣīḥ ajānan.* (18)

LXXXIII.

- १ *Rayih na yaḥ pitri-vittah vayah-dhāḥ su-pranītih chikitushah na ṣāsuḥ
 Syona-śīḥ atithih na prīṇānah hotā-iva sadma vidhataḥ vi tārīt.*
- २ *Devaḥ na yaḥ savitā satya-manmā kratvā ni-pāti vṛijanāni viṣvā
 Puru-praṣastah amatiḥ na satyah ātmā-iva ṣevaḥ didhishāyyah bhūt.*
- ३ *Devaḥ na yaḥ pṛithivīṁ viṣvā-dhāyāḥ upa-kshetī hita-mitraḥ na rājā*

parantes ad immortalitatem aditum, magnis filiis cincta stat magnitudine terra,
 mater, Aditis, ad sustentandum mundum: protegas nos. ^{१०} Ceremoniarum
 felicitatem sacrificantes stabiliverunt faustum huic Agni: de cœlo, quum ri-
 tuum spectatores faciunt, immortales dii veniunt: tunc incitantur, flumina
 velut effusa, semper mobiles, Agnis! fulgidæ tuæ flammæ: id norunt dii.

LXXXIII.

¹ *Agnis*, qui, peculium sicut a patre acquisitum, opulentiae largitor est, et
 observandus, periti hominis velut præceptum, apud jucunda sacrificia com-
 morans, hospes velut diligendus, sacerdos quasi, domum sacrificantis ampli-
 ficat. ² Qui, lucentis instar solis, vera sciens, efficacia sua moderatur
 pugnas omnes, multum laudatus, species velut æterna, mens quasi benefica,
 colendus est. ³ Qui terram, lucidus velut sol omnia sustentans, inhabitat,

पुरःसदः शर्मसदो न वौरा अनवद्या पतिजुषेव नारी ॥
 ४ तं त्वा नरो दम आ नित्यभिज्ञमग्ने सचन्त क्षितिषु ध्रुवासु ।
 अधि द्युम्नं निदधुर्भूर्यस्मिन्बवा विश्वायुर्धर्णो रथीणां ॥
 ५ वि पृक्षो अग्ने मघवानो अश्युर्वि सूरयो ददतो विश्वमायुः ।
 सनेम वाजं समिथेष्वयो भागं देवेषु श्रवसे दधानाः ॥१९८॥
 ६ ऋतस्य हि धेनवो वावशानाः स्मद्ध्रीः पीपयन्त द्युभक्ताः ।
 परावतः सुमतिं भिक्षमाणा वि सिन्धवः समया सन्तुरदिं ॥
 ७ त्वे अग्ने सुमतिं भिक्षमाणा दिवि श्रवो दधिरे यज्ञियासः ।
 नक्ता च चक्रुर्घसा विरूपे कृष्णं च वर्णमरुणं च सन्धुः ॥

Purah-sadah śarma-sadah na vīrāḥ anavadyā patijushṭā-iva nārī.

4 *Tam tvā naraḥ dame ā nityaṁ iddhaṁ Agne sachanta kshitishu dhruvāsu
 Adhi dyumnaṁ ni dadhuḥ bhūri asmin bhava viṣva-āyuḥ dharuṇaḥ rayēṇāṁ.*
 5 *Vi prikṣah Agne magha-vānah aṣyuh vi sūrayah dadataḥ viṣvam̄ āyuḥ
 Sanema vājāṁ saṁ-iṭhesu aryaḥ bhāgam deveshu ṣravase dadhānāḥ.* (19)
 6 *Ritasya hi dhenavaḥ vāvaṣānāḥ smat-ūdhniḥ pīpayanta dyu-bhaktāḥ
 Parā-vataḥ su-matiṁ bhikshamāṇāḥ vi sindhavaḥ samayā sasruḥ adriṁ.*
 7 *Tve Agne su-matiṁ bhikshamāṇāḥ divi ṣravaḥ dadhire yajniyāsaḥ
 Naktā cha chakruḥ ushasā vi-rüpe kṛiṣṇāṁ cha varṇam̄ aruṇāṁ cha saṁ dhuḥ.*

fideles socios habens quasi rex : viros coram ipso commorantes tutatur; patris domi versantes quasi filios, vituperio libera, a marito dilecta velut mulier. 4 Illum te, in domicilio semper accensum, Agnis! viri colunt in locis securis: cibum obtulerunt abundantem ei : sis nobis omnigeno alimento instructus, possessor divitiarum. 5 Cibum, Agnis! divites nanciscantur; sapientes sacrificantes nanciscantur totam vitam: obtineamus in certainibus cibum inimici, portionem diis gloriæ caussa dantes. 6 Aggresso sane Agni vaccæ ipsum amantes, plena semper ubera habentes, lac ad bibendum præbuerunt, splendoris participes; e longinquo, illius favorem expetentes, fluvii manarunt prope montem. 7 Tibi, Agnis! favorem tuum expertentes, lucenti, cibum obtulerunt dii sacris colendi; noctemque fecerunt et diluculum di-

८ यानाये मर्तान्त्सुषूदो अग्ने ते स्थाम मधवानो वयं च ।
 छायेव विश्वं भुवनं सिसह्या पप्रिवानोदसी अन्तरिक्षं ॥

९ अर्वद्विग्रे अर्वतो नृभिर्नृन्वीरैर्वीरान्वनुयामा त्वोताः ।
 ईशानासः पितृवित्तस्य रायो वि सूरयः शतहिमा नो अश्युः ॥

१० एता ते अग्न उचथानि वेधो जुष्टानि सन्तु मनसे हृदे च ।
 शकेम रायः सुधुरो यमं ते धि ब्रवो देवभक्तं दधानाः ॥२०॥

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

HYMNUS I. [LXXIV.]

१ उपप्रयन्तो अध्वरं मंत्रं वोचेमाग्न्ये । आरे अस्मे च शृणुते ॥

८ *Yān rāye martān susūdaḥ Agne te syāma magha-vānaḥ vayaṁ cha
 Chhāyā-iva viṣvam bhuvanam sisakshi ā papri-vān rodasi antariksham.*
 ९ *Arvat-bhiḥ Agne arvataḥ nṛi-bhiḥ nṛīn vīraiḥ vīrān vanuyāma tvā-ūtāḥ
 Iṣānāsaḥ pitṛi-vittasya rāyah vi sūrayaḥ ṣata-himāḥ nah aṣyuh.*
 १० *Etā te Agne uchathāni vedhaḥ jushṭāni santu manase hṛide cha
 Sakema rāyah su-dhuraḥ yamaṁ te adhi ṣravaḥ deva-bhaktam dadhānāḥ.* (20)

LXXIV.

१ *Upa-prayantaḥ adhvaram mantram vochema Agnaye āre asme cha ḡriṇvate*

versicolores; nigrumque colorem *noctis*, rutilumque *diluculi* condiderunt.
 ८ Quos mortales ad opes acquirendas alacres facis, Agnis ! tales nos quoque
 simus, divites: umbra velut, universum mundum tueris, implens cælum ter-
 ramque et aerem. ९ *Nostris* equis, Agnis ! *hostium* equos, *nostris* viris *corum*
 viros, *nostrisque* filiis *corum* filios vincamus, te adjuti: possidentes peculium
 a patribus acquisitum, sapientes, centum per annos vita fruentes, nostrates
filli gaudeant. १० Hæ tibi, sapiens Agnis ! cantilenæ acceptæ sunt, menti
 cordique: *utinam* valeamus ad opulentia tue, *egestatem* probe repellentis,
 acquisitionem, cibum, quo dii fruantur, *tibi* offerentes.

LXXIV.

१ Obeuntes sacrificium, precem recitamus Agni, eminus quoque *nos* au-

ते

२ यः स्त्रीहितीषु पूर्वयः संजग्मानासु कृष्टिषु । अरक्षद्वाशुषे गयं ॥
 ३ उत ब्रुवन्तु जन्तव उदग्निर्वृत्रहाजनि । धनंजयो रणे रणे ॥
 ४ यस्य दूतो असि क्षये वेषि हव्यानि वीतये । दस्मत्कृणोष्ठध्वरं ॥
 ५ तमित्सुहव्यमङ्गिरः सुदेवं सहसो यहो । जना आहुः सुबर्हिषं ॥२१॥
 ६ आ च वहासि तां इह देवां उप प्रशस्तये । हव्या सुचन्द्र वीतये ॥
 ७ न योरुपन्दिरश्यः शृण्वे रथस्य कञ्चन । यदग्ने यासि दूत्यं ॥
 ८ त्वोतो वाऽयह्यो भि पूर्वस्मादपरः । प्र दाश्वां अग्ने अस्थात् ॥
 ९ उत द्युमत्सुवीर्यं बृहदग्ने विवाससि । देवेभ्यो देव दाशुषे ॥२२॥

२ *Yah snīhitishu pūrvyah saṁ-jagmānāsu kṛishṭishu arakshat dāśushe gayam.*
 ३ *Uta bruvantu jantavah ut Agnih Vṛitra-hā ajani dhanāñ-jayah raṇe-raṇe.*
 ४ *Yasya dūtah usi kshaye veshi havyāni vītaye dasmat kṛiṇoshi adhvaram*
 ५ *Tam it su-havyaṁ Angiruh su-devam sahasrah yaho janāḥ āhuḥ su-barhisham.* (21)
 ६ *Ā cha vahāsi tān iha devān upa pra-ṣastaye havyā su-chandra vītaye.*
 ७ *Na yoh upabdiḥ aṣvyaḥ śriṇve rathasya kat chana yat Agne yāxi dūtyam.*
 ८ *Tvā-ūtah vājī ahrayah abhi pūrvasmāt aparaḥ pra dāśvān Agne asthāt.*
 ९ *Uta dyu-mat su-viryam bṛihat Agne vivāsasi devebhyah deva dāśushe.* (22)

dienti; ² qui, vetustus, ubi cædis cupidi congregiuntur homines, servat cultori opes. ³ Itaque nuncupanto illum homines; Agnis Vritræ occisor factus est, divitiarum expugnator in quavis pugna. ⁴ Cujus tu nuncius es domi, et cuius defers sacrificia diis ad fruendum, et cuius conspicuam facis ceremoniam, ⁵ illum sane felici sacrificio præditum, Angiras! et propitiis diis gaudentem, roboris fili! homines appellant, bono stragulo sacrificiali instructum. ⁶ Advehas huc etiam deos, ad laudem nostram, ad sacrificia, pulchre splendens! ut iis fruantur. ⁷ Non procedentis sonitus equorum auditur currus tui unquam, Agnis! quando proficiseris ad nuncii munus suscipiendum. ⁸ Te adjutus, cibo abundans et ignominiæ expers nunc eminet, pridem superiori subjectus, tibi sacrificans, Agnis! ⁹ Atque nitentem, fortisbole insignem, magnam opulentiam largiris, lucide Agnis! viro qui diis sacrificat.

HYMNUS II. [LXXV.]

१ जुषस्व सप्रथस्तमं वचो देवप्सरस्तमं । हव्या जुह्वान आसनि ॥
 २ अथा ते अङ्गिरस्तमाग्ने वेधस्तम प्रियं । वोचेम ब्रह्म सानसि ॥
 ३ कस्ते जामिर्जनानामग्ने को दाश्वध्वरः । को ह कस्मिन्नुसि त्रितः ॥
 ४ त्वं जामिर्जनानामग्ने मित्रो असि प्रियः । सखा सखिभ्य ईऽयः ॥
 ५ यजा नो मित्रावरुणा यजादेवां ऋतं वृहत् । अग्ने यक्षिस्वं दमं ॥२३॥

HYMNUS III. [LXXVI.]

१ का त उपेतिर्मिनसो वराय भुवदग्ने शन्तमा का मनीषा ।
 को वा यज्ञैः परि दक्षं त आप केन वा ते मनसा दाशेम ॥

LXXV.

१ *Jushasva suprathah-tamaṁ vachah devapsaraḥ-tamaṁ havyā juhvānah āsani.*
 २ *Atha te Angirah-tama Agne vedhaḥ-tama priyam̄ vochema brahma sānasi.*
 ३ *Kah te jāmiḥ janānām Agne kah dāśu-adhvaram kah ha kasmin asi śrituḥ.*
 ४ *Tvam jāmiḥ janānām Agne mitrah asi priyaḥ sakhū sakhi-bhyah īdyaḥ.*
 ५ *Yaju nah Mitrāvaruṇā yaja devān ṛitam̄ bṛihat Agne yakshi svam̄ damam̄.* (23)

LXXVI.

१ *Kā te upa-itiḥ manasaḥ varāya bhuvat Agne ṣam̄-tamā kā manishā
 Kah vā yajnaiḥ pari daksham̄ te āpa kena vā te manasā dāṣema.*

LXXV.

१ Audi amplissimam cantilenam, deos maxime conciliantem, sacrificales cibos in ore tuo offerens. २ Tunc tibi, Angirasidarum princeps ! Agnis ! sapientissime ! gratam enunciemus precem, qua fruaris. ३ Quis tibi affinis est hominum ? Agnis ! quis rite oblatis sacrificiis instructus ? quisnam igitur tu es ? in quemnam locum es profectus ? ४ Tu affinis es hominum, Agnis ! amicus es dilectus, socius sociis laudandus. ५ Cole nobis Mitram et Varunam ; cole deos sacrificio magno ; Agnis ! adi tuam domum.

LXXVI.

१ Quisnam tibi accessus mentis nostrae gratus sit, Agnis ? jucundissima quenam laus ? quisve sacrificiis tuis robur obtinuit ? quave tibi mente sa-

२ एत्यग्ने इह होता निषीदादब्धः सुपुर एता भवा नः ।
 अवतां त्वा रोदसी विश्वमिन्वे यजा महे सौमनसाय देवान् ॥
 ३ प्र सु विश्वानक्षसो धृश्यग्ने भवा यज्ञानामभिशस्तिपावा ।
 अथावह सोमपतिं हरिभ्यामातिथ्यमस्मै चकृमा सुदावे ॥
 ४ प्रजावता वचसा वद्विरासा च हुवे नि च सत्सीह देवैः ।
 वेषि होत्रमुत पोत्रं यजत्र बोधि प्रयन्तर्जनितर्वसूनां ॥
 ५ यथा विप्रस्य मनुषो हविर्भिर्देवां अयजः कविभिः कविः सन् ।
 एवा होतः सत्यतर त्वमद्याग्ने मन्द्रया जुह्वा यजस्व ॥२४॥

२ *Ā ihi Agne iha hotā ni sīda adabdhāḥ su puraḥ-eti bhava naḥ
 Avatāṁ tvā rodasī viśvam̄-inve yajā mahe saumanasāya devān.*
 ३ *Pra su viśvān rakshasāḥ dhakshi Agne bhava yajnānāṁ abhiṣasti-pāvā
 Atha ū vaha soma-patiṁ hari-bhyām̄ ātithyām̄ asmai chakrīma su-dāvne.*
 ४ *Prajā-vatā vachasā vahniḥ ūsā ū cha huve ni cha satsi iha devaiḥ
 Veshi hotraṁ uta potraṁ yajatra bodhi pra-yantaḥ janitaḥ vasūnām̄.*
 ५ *Yathā viprasya manushaḥ haviḥ-bhiḥ devān ayajaḥ kavi-bhiḥ kaviḥ san
 Eva hotar satya-tara tvaṁ adya Agne mundrayā juhvā yajasva. (24)*

crificemus ? ^२ Veni, Agnis ! hic, deorum arcessitor, conside ; tu illæsus, bonus dux esto nobis : custodiunto te cœlum et terra, omnia implentes : sacris cole, ad magnum ipsorum gaudium, deos. ^३ Omnes genios infestos penitus combure, Agnis ! sis sacrorum ab interruptione protector : tunc advehe libaminis custodem Indram fulvis equis : hospitalem honorem ei tribuimus, egregio largitori. ^४ Sobolem procurante hymno, sacra ferens, coram facie te invoco, et considis hic cum aliis diis : accipe invocatoris atque sacrificatoris officium, colende ! indica divitias nobis, largitor et genitor thesaurorum. ^५ Ut jampridem sacerdotis humani oblationibus deos coluisti, inter sapientes, sapiens quum ipse sis ; ita, sacrificex veracissime ! tu hodie, Agnis ! exhilarante patera sacra fac.

HYMNUS IV. [LXXVII.]

१ कथा दाशेमाग्न्ये कासमै देवजुष्टोच्यते भामिने गीः ।
 यो मर्त्येष्वभूत ऋतावा होता यजिष्ठ इत्कृणोति देवान् ॥

२ यो अध्वरेषु शन्तम् ऋतावा होता तम् नमोभिराकृणुध्यं ।
 अग्निर्यद्वेर्तीय देवान्तस चा बोधाति मनसा यजाति ॥

३ स हि क्रतुः स मर्यः स साधुभित्रो न भूदंहुतस्य रथीः ।
 तं मेधेषु प्रथमं देवयन्तीविंश उप ब्रुवते दस्मभारीः ॥

४ स नो नृणां नृतमो रिशादा अग्निर्गिरो वसा वेतु धीतिं ।
 तना च ये मधवानः शविष्ठा वाजप्रसूता इषयन्त मन्म ॥

LXXVII.

१ *Kathā dūṣema Agnaye kā asmai deva-jushṭā uchyate bhāmine gīḥ
 Yaḥ martyeshu amṛitah ṛita-vā hotā yajishṭhah it kṛṇoti devān.*

२ *Yaḥ adhvareshu ṣam-tamah ṛita-vā hotā tam u namah-bhiḥ ā kṛṇudhvam
 Agnih yat vēḥ martāya devān saḥ cha bodhāti manasā yajātī.*

३ *Saḥ hi kratuh saḥ maryah saḥ sādhuḥ mitrah na bhūt adbhusya rathīḥ
 Taṁ medhesu prathamaṁ deva-yantīḥ viṣah upa bruvate dasmaṁ ārīḥ.*

४ *Saḥ naḥ nṛiṇām nṛi-tamah riṣādāḥ Agnih girah avasā vetu dhītim
 Tanū cha ye magha-vānah ṣavishṭhāḥ vāja-prasūtāḥ iṣhayanta manma.*

LXXVII.

¹ Quomodo sacrificemus Agni? quænam illi lucido recitabitur diis jucunda cantilena? qui, inter mortales *commorans* immortalis, sincerus, *deorum* convocator, sacerdos diligentissimus, hanc *ceremoniam* peragit diis. ² Qui in ceremoniis felicissimus, sacrificiis gaudens, *deorum* vocator *est*, eum utique precibus huc trahite: quum Agnis proficiscitur, mortali *gratificaturus*, ad deos, *tunc* ille etiam noscit mente, *et* sacris colit. ³ Ille enim efficax, ille necator, ille completor; amicus velut, est admirandi *thesauri* largitor: illum in ceremoniis primum deos venerantes homines nuncupant, mirandum *Agnim* adeuntes. ⁴ Ille nobis inter *sacrorum* duces dux optimus, hostium deleter: Agnis cantilenas *et* oblatione *instructam* accipito *ceremoniam*: *et viri*, qui thesauro divites *et* robustissimi *sunt*, sacrificalem cibum paratum

५ एवाग्निर्गोतमेभिर्श्रुतावा विप्रेभिरस्तोषं जातवेदाः ।
स एषु द्युम्बं पीपयत्सवाजं स पुष्टिं याति जोषमाचिकित्वान् ॥२५॥

HYMNUS V. [LXXVIII.]

- १ अभि त्वा गोतमा गिरा जातवेदो विचर्षणे । द्युम्बैरभिप्रणोनुमः ॥
- २ तमु त्वा गोतमो गिरा रायस्कामो दुवस्यति । द्युम्बै० ॥
- ३ तमु त्वा वाजसातममङ्गिरस्वद्वामहे । द्युम्बै० ॥
- ४ तमु त्वा वृत्रहन्तमं यो दस्यं रवधूनुषे । द्युम्बै० ॥
- ५ अवोचाम रहूगणा अग्नये मधुमद्वचः । द्युम्बै० ॥२६॥

५ *Eva Agniḥ Gotamebhīḥ ṛita-vā viprebhīḥ astoshta jāta-vedāḥ
Saḥ eshu dyumnaṁ pīpayat saḥ vājaṁ saḥ pushṭiṁ yāti josham ā chikitvān.* (25)

LXXVIII.

- १ *Abhi tvā Gotamāḥ girā jāta-vedāḥ vi-charshaṇe dyumnaīḥ abhi pra nonumāḥ.*
- २ *Taṁ u tvā Gotamaḥ girā rāyah-kāmāḥ duvasyati dyumnaīḥ —.*
- ३ *Taṁ u tvā vāja-sātamaṁ Angirasvat havāmahe dyumnaīḥ —.*
- ४ *Taṁ u tvā vṛitrahan-tamaṁ yaḥ dasyūn ava-dhūnushe dyumnaīḥ —.*
- ५ *Avochāma Rahūgaṇāḥ Agnaye madhu-mat vachaḥ dyumnaīḥ —.* (26)

habentes, exoptant laudem a sacerdotibus Agni recitandam. ५ Utique Agnis, sacrificiis gaudens, a Gotamidis sapientibus laudabatur, omniscius: ille iis clarum *somam* bibendum dedit, ille cibum *largitus est*; ille ad incrementum pergit, adorationem *nostram* animadvertens.

LXXVIII.

१ *Te nos*, Gotamidæ, cantu, provide! sapiens! et claris *hymnis* iterum iterumque celebramus. २ Illum utique te Gotamas, divitiarum appetens, cantu veneratur: *te* claris *hymnis* iterum iterumque celebramus. ३ Illum utique te, ciborum liberalissimum datorem, Angirasidæ velut, invocamus: *te* claris &c. ४ Illum utique te, hostium necatorem maximum, qui inimicos repellis, *te* claris &c. ५ Recitavimus *nos*, Rahúganidæ, Agni dulcem cantilenam: *te* claris &c.

HYMNUS VI. [LXXXIX.]

१ हिरण्यकेशो रजसो विसारे २ हिर्दुनिर्वात इव धजीमान् ।
 शुचिभ्राजा उषसो नवेदा यशस्वतीरपस्युवो न सत्याः ॥

२ आ ते सुपर्णा अभिनन्त एवैः कृष्णो नोनाव वृषभो यदीदं ।
 शिवाभिर्न स्मयमानाभिरागात्पतन्ति मिहः स्तनयन्त्यभ्रा ॥

३ यदीमृतस्य पयसा पियानो नयन्तृतस्य पथिभी रजिष्ठेः ।
 अर्यमा भित्रो वर्णः परिज्ञा त्वचं पृच्छन्त्युपरस्य योनौ ॥

४ अग्ने वाजस्य गोमत ईशानः सहसो यहो ।
 अस्मे धेहि जातवेदो महि श्रवः ॥

LXXIX.

१ *Hiranya-keśah rajasaḥ vi-sāre ahiḥ dhuniḥ vātaḥ-iva dhraīmān
 Suchi-bhrājāḥ Ushasah navedāḥ yaśasvaliḥ apasyuvaḥ na satyāḥ.*

२ *Ā te su-parṇāḥ aminanta evaiḥ kṛishṇāḥ nonāva vṛishabhaḥ yadi idāṁ
 Sivābhīḥ na smayamānābhīḥ ā agāt patanti miḥā stanayanti abhrā.*

३ *Yat īṁ ritasya payasā piyānaḥ nayan ritasya pathi-bhiḥ rajishhaiḥ
 Aryamā Mitrah Varuṇaḥ pari-jmā tvachaṁ princhanti uparasya yonau.*

४ *Agne vājasya go-mataḥ iṣānah sahasaḥ yaho
 Asme dhehi jāta-vedaḥ mahi ḡravaḥ.*

LXXIX.

¹ Aureis crinibus decorum fulmen micat, pluvia cadente, nubium percussor et concitator, ventus sicut velox, clare rutilans : Auroræ ejus nesciæ sunt, cibo abundantes, operi intentæ velut sinceræ mulieres. ² Tuæ bene alatæ luces feriunt nubem cum properantibus ventis ; nigra intonuit pluens nubes : quando hoc fit, tunc cum gratis quasi et ridentibus aquis fulmen venit ; cadunt guttæ, resonant nubes. ³ Quum fulmen, hanc terram pluviae latice recreans, ipsam dicit pluviae viis rectissimis, tunc Aryaman, Mitras, et Varunas, circumeuntes, cutem tangunt altæ nubis in gremio.

⁴ Agnis ! cibi cum vaccis consociati domine ! vigoris fili ! Nobis concede,

५ स इधानो वसुष्कविरग्निरीलेन्यो गिरा ।

रेवदस्मभ्यं पुर्वणीक दीदिहि ॥

६ क्षपो राजन्तुत त्मनाग्ने वस्तोरुषोषसः ।

स तिग्रजम्भ रक्षसो दह प्रति ॥२७॥

७ अवा नो अग्ने उतिभिर्गायत्रस्य प्रभर्मणि । विश्वासु धीषु वन्द्य ॥

८ आ नो अग्ने रयिं भर सत्रासाहं वरेण्यं । विश्वासु पृत्सु दुष्टरं ॥

९ आ नो अग्ने सुचेतुना रयिं विश्वायुपोषसं । मार्त्तिकं धेहि जीवसे ॥

१० प्र पूतास्तिग्नशोचिषे वाचो गोतमाग्नये । भरस्व सुमयुर्गिरः ॥

११ यो नो अग्ने भिदासत्यन्ति दूरे पदीष्ट सः । अस्माकमिङ्गेभ्ये भव ॥

५ *Sah idhānah vasuh kavih Agnih īlenyah girā
Revat asmahyam puru-anika dīdihi.*

६ *Kshapaḥ rājan uta tmanā Agne vastoh uta ushasah
Sah tigma-jambha Rakshasah daha prati. (27)*

७ *Ava nah Agne ūti-bhih gāyatrasya pra-bharmāṇi viśvāsu dhīshu vandya.*

८ *Ā nah Agne rayim bhara satrā-saham varenyām viśvāsu pṛit-su dustaram.*

९ *Ā nah Agne su-chetunā rayim viśvāyu-poshasam marḍikam dhehi jīvase.*

१० *Pra pūtāh tigma-sochishe vāchah Gotama Agnaye bharasva sumna-yuh girah.*

११ *Yah nah Agne abhi-dāsatī anti dūre padishṭa sah usmākam it vṛidhe bhava.*

locuples! amplum alimentum. ⁵ Tu lucens, domicilii largitor, sapiens Agnis, laudandus voce, abunde nobis, multis gaudiis fruens! splende. ⁶ Profliga inimicos quoque, splendide Agnis! temetipso fretus, interdu et diluculis: tu, acuto ore prædite! Rakshases combure.

⁷ Serva nos, Agnis! auxiliis tuis, cantilenæ ob enunciationem, omnibus in ceremoniis laudande! ⁸ Nobis, Agnis! opulentiam largire, semper juvantem, egregiam, omnibus in certaminibus expugnatū difficilem. ⁹ Nobis, Agnis! prudentia sociatam opulentiam, quæ per totam vitam nos alat, jucundam concede, ut vivamus. ¹⁰ Puras preces acutis flammis prædicto Agni offer, Gotama! divitias desiderans, et cantilenas. ¹¹ Inimicus qui nos vexat, Agnis! sive prope, sive e longinquo, is cadito: tu nostro utique incremento

¹² सहस्राक्षो विचर्षणिरग्नी रक्षांसि सेधति । होता गृणीत उक्थ्यः ॥२८॥

HYMNUS VII. [LXXX.]

- १ इत्था हि सोम इन्मदे ब्रला चकार वर्धनं ।
शविष्ठ वज्रिन्नोजसा पृथिव्या निःशशा अहिमर्वन्ननु स्वराज्यं ॥
- २ स त्वामदृष्टा मदः सोमः श्येनाभृतः सुतः ।
येना वृत्रं निरझो जघन्थ वज्रिन्नोजसार्चं ॥
- ३ प्रेतभीहि धृष्णुहि न ते वज्रो नियंसते ।
इन्द्र नृमणं हि ते शवो हनो वृत्रं जया अपो र्चं ॥
- ४ निरिन्द्र भूम्या अधि वृत्रं जघन्थ निर्दिवः ।

¹² *Sahasra-akshah vi-charshanaih Agnih Rakshānsi sedhati hotā griṇīte ukthyah.* (28)

LXXX.

- १ *Itthā hi some it made brahmā chakāra vardhanañ
Savishṭha vajrin ojasā prithivyāḥ nih ṣaṣāḥ Ahīṁ archan anu sva-rājyañ.*
- २ *Sah tvā amadat vṛishṭā madāḥ somāḥ syena-ābhṛitaḥ sutāḥ
Yena Vṛitram nih at-bhyāḥ jaghantha vajrin ojasā —.*
- ३ *Pra ihi ihi dhṛishṇuhi na te vajraḥ ni yañsate
Indra nṛimṇāḥ hi te ṣavak hanāḥ Vṛitram jayāḥ apāḥ —.*
- ४ *Nih Indra bhūmyāḥ adhi Vṛitram jaghantha nih divāḥ*

consule. ¹² Mille flammis præditus, providus Agnis Rakshases arcet : *deorum* convocator laudat *deos*, cantu celebrandus.

LXXX.

¹ Sic profecto, apud libamen hoc exhilarans, sacerdos fecit amplificantem *hymnum* : fortissime ! teliger ! cum vigore e terra ablegasti Ahim, manifestans tuum dominium. ² Ille te exhilaravit stillans, lætificans liquor, ab accipitre delatus, confectus : quo corroboratus, Vritram ex aere feriisti, teliger ! cum vigore, manifestans &c. ³ Prodi, aggredere, vince : non tuum telum propulsatur : Indra ! viros necans enim tuum robur ; occide Vritram, expugna aquas, manifestans &c. ⁴ Indra ! in terra Vritram occidisti, e cœlo telum jaciens ; effunde Marutibus societas, viventibus jucundas illas

सृजा मरुत्वतीरव जीवधन्या इमा अपो चैर्च० ॥

५ इन्द्रो वृत्रस्य दोधतः सानुं वज्रेण हीलितः ।
अभिक्रम्यावजिघ्नते पः सर्माय चोदयन्नर्च० ॥२६॥

६ अधि सानौ निजिघ्नते वज्रेण शतपर्वणा ।
मन्दान इन्द्रो अन्धसः सखिभ्यो गातुभिच्छत्यर्च० ॥

७ इन्द्र तुभ्यमिदद्रिवो नुत्तं वज्रिन्वीर्य॑ ।
यज्ञ त्यं मायिनं मृगं तमु त्वं माययावधीर्च० ॥

८ वि ते वज्रासो अस्थिरन्नवतिं नाया अनु ।
महत इन्द्र वीर्यं बाहूस्ते बलं हितंमर्च० ॥

९ सहस्रं साकमर्चत परिष्ठेभत विंशतिः ।

Srija Marutvalih ava jīva-dhanyāḥ imāḥ apāḥ —.

५ *Indrah Vṛitrasya dodhataḥ sānum vajreṇa hīlitah
Abhi-kramya ava jighnate apaḥ sarmāya chodayan —. (29)*

६ *Adhi sānau ni jighnate vajreṇa śata-parvaṇū
Mandānah Indraḥ andhasaḥ sakhi-bhyah gātum ichhati —.*

७ *Indra tubhyam it adri-vah anuttam vajrin viryam
Yat ha tyaṁ māyinaṁ mṛigam tam u tvam māyayā avadhiḥ —.*

८ *Vi te vajrāsaḥ asthiran navatiṁ nāvyāḥ anu
Mahat te Indra viryam bāhvoḥ te balam hitam —.*

९ *Sahasram sākam archata pari stobhata viñṣatiḥ*

aquas, manifestans &c. ^५ Indras Vritræ contremiscentis cervicem telo iratus, aggressus, percutit, aquas ad manandum dimittens, manifestans &c. ^६ In cervice Vritram percutit telo, centum cuspidibus acuminato; lætus Indras sociis suis cibi aditum optat, manifestans suum dominium. ^७ Indra! tibi profecto, nube vehens! teliger! haud spretum est robur; quum istum præstigiatorem, capreoli forma indutum illum quoque tu præstigiis necaveris, manifestans tuum dominium. ^८ Hic illic tua tela jacebant, nonaginta navigabiles prope fluvios: magna est tua, Indra! potentia; brachiis tuis robur insitum est, manifestans &c. ^९ Mille homines simul Indram venerantur;

शतैनमन्वनोनवुरिन्द्राय ब्रह्मोद्यतमर्चं ॥

१० इन्द्रो वृत्रस्य तविष्णों निरहन्सहसा सहः ।
महतदस्य पौस्यं वृत्रं जघन्वां असृजदर्चं ॥३०॥

११ इमे चित्रव मन्यवे वेपेते भियसा मही ।
यदिन्द्र वज्रिन्नोजसा वृत्रं मरुत्वां अवधीर्चं ॥

१२ न वेपसा न तन्यतेन्द्रं वृत्रो विकीभयत् ।
अभ्येनं वज्र आयसः सहस्रभृष्टिरायतार्चं ॥

१३ यद्वृत्रं तव चाशनिं वज्रेण समयोधयः ।
अहिमिन्द्र जिघांसतो दिवि ते बद्धे शवोर्चं ॥

Satū enām anu anonavuh Indrāya brahma ut-yataām —.

१० *Indrah Vṛitrasya tavishīm niḥ ahan sahasā sahaḥ
Mahat tat asya pauñsyam Vṛitraṁ jaghanvān asrijat —. (30)*

११ *Ime chit tava manyave vepete bhiyasā mahī
Yat Indra vajrin ojasā Vṛitraṁ Marutvān avadhīḥ —.*

१२ *Na vepasā na tanyatā Indram Vṛitraḥ vi bibhayat
Abhi enām vajraḥ āyasaḥ sahasra-bhṛishtih āyata —.*

१३ *Yat Vṛitraṁ tava cha aṣanīm vajreṇa sam̄ ayodhayaḥ
Ahīm Indra jighānsataḥ divi te badbadhe ūvah —.*

laudant eum viginti; centum eum iterum iterumque celebrant; Indræ sacrificium paratum est, manifestans ipsius dominium. ^{१०} Indras Vritræ potentiam fregit, telo suo Vritræ telum vincens: magnum est illud ejus robur; Vritram quum necasset, aquas dimisit, manifestans &c. ^{११} Hæc quoque terra cælumque magna tuam ad iram contremebant formidine, quum, Indra, teliger! vigore Vritram occideres, Marutibus stipatus, manifestans tuum dominium. ^{१२} Non tremore, non strepitu Indram Vritras terruit, quum eum sagitta ferrea, mille cuspidibus acuminata, peteret, manifestans ipsius dominium. ^{१३} Quum Vritram, tibique injectum missile ejus, telo tuo repelleres, tunc tuum, Indra! Ahim occisuri, in cœlo versabatur robur, mani-

१४ अभिष्ठने ते अद्रिवो यत्स्था जगच्च रेजते ।
 त्वष्टा चित्तव मन्यव इन्द्र वेविज्यते भियार्च० ॥

१५ न हि नु यादधीमसीन्द्रं को वीर्या परः ।
 तस्मिन्नृमणमुत क्रतुं देवा ओजांसि संदधुर्च० ॥

१६ यामथर्वी मनुष्पिता दध्यङ् धियमत्वत ।
 तस्मिन्ब्रह्माणि पूर्वथेन्द्र उक्था समग्रमत्तार्च० ॥३१॥

॥ इति प्रथमाष्टके पञ्चमो ध्यायः ॥

१४ *Abhi-stane te adri-vaḥi yat sthāḥ jagat cha rejate
 Tvashṭā chit tava manyave Indra vevijyate bhīyā —.*

१५ *Na hi nu yāt adhi-imasi Indram kah vīryā paraḥ
 Tasmin nṛimṇāñ uta kratum devāḥ ojānsi sām dadhuḥ —.*

१६ *Yām Atharvā manuḥ pitā Dadhyāḥ dhiyām atmata
 Tasmin brahmāṇi pūrva-thā Indre ukthā sām agmata —.* (31)

festans tuum dominium. ^{१४} Sonitu tuo *percussum*, teliger ! stabile mobile-que commovetur : Tvashtris quoque, tua ira *territus*, Indra ! contremit, manifestans &c. ^{१५} Non enim permeantem comprehendimus Indram : quis est illo potestate major ? illi divitias et sacrificium et vires dii contulerunt ; et *Indras* manifestat suum dominium. ^{१६} Quam Atharvan, hominum tutor, et Dadhyach ceremoniam instituerunt, in ea cibi sacrificales, ut olim Indræ offerendi, et hymni convenerunt ; *Indrasque* suum dominium manifestat.

LECTIO SEXTA.

HYMNUS VIII. [LXXXI.]

- १ इन्द्रो मदाय वावृधे शवसे वृत्रहा नृभिः ।
तमिन्महत्स्वाजिष्ठतेमर्भे हवामहे स वाजेषु प्र नो विषत् ॥
- २ असि हि वीर सेन्यो भूरि पराददिः ।
असि दध्रस्य चिद्धो यजमानाय शिक्षसि सुन्वते भूरि ते वसु ॥
- ३ यदुदीरत आजयो धृष्णवे धीयते धना ।
युक्ष्वा मदच्युता हरी कं हनः कं वसौ दधो स्मां इन्द्र वसौ दधः ॥
- ४ क्रत्वा महां अनुष्ठधं भीम आवावृधे शवः ।

LXXXI.

- १ *Indrah madāya vavṛidhe ṣavase Vṛitra-hā nrībhīḥ
Taṁ it mahat-su ājishu uta īm arbhe havāmahe sah vājeshu pra nah avishat.*
- २ *Asi hi vīra senyah asi bhūri parā-dadiḥ
Asi dabhrasya chit vṛidhaḥ yajamānāya ṣikshasi sunvate bhūri te vasu.*
- ३ *Yat ut-īrate ājayaḥ dhṛishṇave dhīyate dhanā [dadhaḥ].
Yukshva mada-chyutā harī kaṁ hanaḥ kaṁ vasau dadhaḥ asmān Indra vasau*
- ४ *Kratvā mahān anu-svadham bhīmuḥ ā vavṛidhe ṣavaḥ*

LXXXI.

¹ Indras, Vritræ occisor, gaudii et vigoris obtinendi caussa laudatus est a viris: illum sane in magnis certaminibus, atque eundem in parva dimicazione invocamus: ille in prœliis nos protegito. ² Tu enim, heros! es agminis instar; es magnæ opulentia debellator: es parvi quoque viri amplificator; sacrificanti largiris, et libanti; ampla tibi est opulentia. ³ Quum fiunt prœlia, tunc victori acquiruntur opes: junge currui equos, hostium superbiam frangentes, fulvos: quemnam occisurus es? quemnam opulentia dabis? nos, Indra! opulentia dare velis. ⁴ Opere magnus, post libaminis potum,

श्रिय शृष्ट उपाकयोर्नि शिप्री हरिवां दधे हस्तयोर्वज्रमायसं ॥
 ५ आ पप्रौ पार्थिवं रजो बद्धे रोचना दिवि ।
 नत्वावां इन्द्रकश्चन न जातो न जनिष्यते, ति विश्वं ववक्षिथ ॥१॥
 ६ यो अयो मर्तभोजनं पराददाति दाशुषे ।
 इन्द्रो अस्मभ्यं शिक्षतु विभजा भूरि ते वसु भक्षीय तव राधसः ॥
 ७ मदे मदे हि नो ददिर्यूथा गवामृजुक्रतुः ।
 संगृभाय पुरु शतोभया हस्त्या वसु शिशीहि राय आभर ॥
 ८ मादयस्व सुते सचा शवसे शूर राधसे ।
 विद्मा हि त्वा पुरुवसुमुप कामान्तससृज्महे, था नो विता भव ॥

Sriye ṛishvah upākayoh ni śiprī hari-vān dadhe hastayoḥ vajraṁ āyasaṁ.

५ *Ā paprau pārthivam rajaḥ badbadhe rochanā divi
 Na tvā-vān Indra kaḥ chana na jātaḥ na janishyate ati viśvaṁ vavakshitha. (1)*

६ *Yaḥ aryaḥ marta-bhojanaṁ parā-dadāti dāśushe
 Indraḥ armabhyam śikshatu vi bhaja bhūri te vasu bhakshīya tava rādhasaḥ.*

७ *Made-made hi naḥ dadiḥ yūthā gavāṁ ṛiju-kratuh
 Saṁ gribhāya puru ḫatā ubhayā hastyā vasu śiśīhi rāyaḥ ā bhara.*

८ *Mādayasva sute sachā ḫavase ḫūra rādhase
 Vidma hi tvā puru-vasuṁ upa kāmān sasrijmahe atha naḥ avitā bhava.*

horrendus *Indras* auxit robur nostrum : ad salutem nostram, conspicuus pulchro naso praeditus, fulvis equis vectus, in propinquis collocavit manibus telum ferreum. ^५ Implevit terrestrem aerem splendore suo ; fixit lumina in cœlo : non tui similis, *Indra* ! quisquam, neque natus, neque nasciturus est ; universum mundum sustentas. ^६ Qui dominus mortali idoneum cibum largitur sacrificanti, *Indras* nobis cibum dato : dispertire multas tuas divitias, ut fruar tua opulentia. ^७ In quovis enim gaudio, quo ob libamina ipsi parata afficitur, nobis dator est armenti vaccarum, recta faciens : prehende multas centuplices utraque manu divitias nobis largiendas ; alacres redde nos ; opes affer nobis. ^८ Gaude parato libamine, coram adstans, roboris nostri et opulentiae caussa, heros ! norimus enim te multas opes possidentem ; ad te

१ एते त इन्द्र जन्तवो विश्वं पुष्टन्ति वार्यं ।
 ~ अन्तहिंख्यो जनानामयो वेदो अदाशुषां तेषां नो वेदः आभरा ॥२॥

HYMNUS IX. [LXXXII.]

- १ उपो षु शृणु ही गिरो मधवन्मातथा इव ।
 यदानः सूनृतावतः कर आदर्थयास इद्योजा न्विन्द्र ते हरी ॥
- २ अक्षन्नभीमदन्त ल्वप्रिया अधृषत ।
 अस्तोषत स्वभानवो विप्रा नविष्ठया मती योजा ॥
- ३ सुसंदृशं त्वा वयं मधवन्वन्दिषीमहि ।
 प्र नूनं पूर्णवन्धुरः स्तुतो याहि वशां अनु योजा ॥

9 *Ete te Indra jantavaḥ viṣvam pushyanti vāryam
 Antaḥ hi khyāḥ janānām aryāḥ vedāḥ adāśushām teshām naḥ vedāḥ ā bhara.* (2)
 LXXXII.

- १ *Upo su śriṇuhi girāḥ Magha-van mā atathāḥ-iva
 Yadā naḥ sūnṛitā-vataḥ karaḥ āt arthayāse it yoja nu Indra te hari.*
- २ *Akshan amīmadanta hi ava priyāḥ adhūshata
 Astoshata sva-bhānavah viprāḥ navishṭhayā matī —.*
- ३ *Su-sandriṣam tvā vayaṁ Magha-van vandishimahi
 Pra nūnam pūrṇa-vandhurāḥ stutāḥ yāhi vaṣān anu —.*

desideſia nostra applicamus; itaque nobis protector sis. ⁹ Hi tui filii, Indra! omnem augent desiderabilem oblationem: tu quidem dominus nosti opulentiam quæ apud homines non sacrificantes exstat: illorum nobis divitias affer.

LXXXII.

¹ Attentus utique audi cantilenas, Maghavan! haud secus atque antehac: quando nos sincero sermone præditos facis; statim desideras illam laudem nostram; junge celeriter, Indra! equos tuos fulvos. ² Laudatores tui cibo fructi sunt et exsultarunt; cara corpora sua inclinarunt; celebrarunt te lucidi vates laudantissima prece; junge &c. ³ Omnia bene conspicientem te nos, Maghavan! laudemus: certe, opibus plenum currum tecum habens, cele-

४ स घा तं वृषणं रथमधितिष्ठाति गोविदं ।
यः पात्रं हारियोजनं पूर्णमिन्द्र चिकेतति योजा० ॥

५ युक्तस्ते अस्तु दक्षिण उत सव्यः शतक्रतो ।
तेन जायामुप प्रियां मन्दानो याद्यन्धसो योजा० ॥

६ युनज्जिम ते ब्रह्मणा केशिना हरी उपप्रयाहि दधिषे गभस्त्योः ।
उत्त्वा सुतासो रभसा अमन्दिषुः पूषण्वान्वज्ञिन्तसमु पत्न्यामदः ॥३॥

HYMNUS X. [LXXXIII.]

१ अश्वावति प्रथमो गोषु गच्छति सुप्रावीरिन्द्र मर्त्यस्तवोतिभिः ।
तमित्पृणक्षि वसुना भवीयसा सिन्धुमापो यथाभितो विचेतसः ॥

४ *Sah gha tam vriishañam ratham adhi tishihāti go-vidam
Yah pātrañ hāri-yojanañ pūrṇam Indra chiketati —.*

५ *Yuktah te astu dakshināḥ uta savyaḥ Sata-krāto
Tena jāyām upa priyām mandānaḥ yāhi andhasah —.*

६ *Yunajmi te brahmañā kesinā harī upa pra yāhi dadhishe gabhastyoḥ
Ut tvā suśāsaḥ rabhasā amandishuh pūshañ-vān vajrin saṁ u patnyā amadaḥ.* (3)

LXXXIII.

१ *Aśva-vati prathamaḥ goshu gachhati supra-avīḥ Indra martyaḥ tava ūti-bhiḥ
Taṁ it priṇakshi vasunā bhavīyasā sindhum āpah yathā abhitaḥ vi-chetasah.*

bratus, accede ad eos qui *te* desiderant. ⁴ Is utique illum vota expletum currum concendito, vaccas procurantem, qui pateram háriyojana *dictam*, plenam, *tibi*, Indra ! indicat; junge &c. ⁵ Currui junctus tibi esto dexter atque sinister *equus*, Satakratus ! illo libaminis *potu* exhilaratus, uxorem dilectam adi ; junge &c. ⁶ Currui jungo, prece *mea*, jubatos fulvos *equos* tuos ; aggredere ; tene *habenas* manibus : te parata *libamina* cito inebriantia lētificarunt ; incremento præditus, teliger, una cum uxore gaude.

LXXXIII.

¹ Equis divite *in domicilio versans*, primus vaccas nanciscitur mortalis, qui tuis, Indra ! auxiliis bene adjutus est : eum sane ditas thesauro abundan-

२ आपो न देवीरुपयन्ति होत्रियमवः पश्यन्ति विततं यथा रजः ।
प्राचैर्देवासः प्रणयन्ति देवयुं ब्रह्मप्रियं जोषयन्ते वरा इव ॥

३ अधि इयोरदधा उक्थ्यं वचो यतस्तुचा मिथुना या सपर्यतः ।
असंयन्तो व्रते ते क्षेति पुष्टि भद्रा शक्तिर्यजमानाय सुन्वते ॥

४ आदङ्गिरः प्रथमं दधिरे वय इद्धाग्नयः शम्या ये सुकृत्यया ।
सर्वं पणेः समविन्दन्त भोजनमस्वावन्तं गोमन्तमा पशुं नरः ॥

५ यज्ञेरथर्वा प्रथमः पथस्तते ततः सूर्यो व्रतपा वेन आजनि ।
आ गा आजदुशना कायः सचा यमस्य जातमभृतं यजामहे ॥

२ Āpaḥ na devīḥ upa yanti hotriyam̄ avaḥ paṣyanti vi-tataṁ yathā rajaḥ
Prāchaiḥ devāsaḥ pra nayanti deva-yum̄ brahma-priyam̄ joshayante varāḥ-iva.

३ Adhi dvayoh adadhāḥ ukthyam̄ vachaḥ yata-sruchā mithunā yā saparyataḥ
Asaṁ-yattah vrate te kshetri pushyati bhadrā ṣaktih yajamānāya sunvate.

४ Āt Angirāḥ prathamam̄ dadhire vayaḥ iddha-agnayaḥ ṣamya ye su-kṛityayā
Sarvam̄ Pañeh saṁ avindanta bhojanam̄ uṣva-vantam̄ go-mantam̄ ū paṣum̄ naraḥ.

५ Yajnaiḥ Atharvā prathamah pathaḥ tate tataḥ sūryaḥ vrata-pāḥ venāḥ ā ajani
Ā gāḥ ājat Uṣanā Kāvyāḥ suchā yamasya jātam̄ amṛitam̄ yajāmahe.

tiore, oceanum undæ velut undecunque, sapientiam conferentes. ^२ Sicut aquæ pellucidæ descendunt in sacrificatoris pateram, ita dii deorsum prospicunt, diffusum velut solis lumen: orientem versus dii ducunt pateram deos desiderantem; libamine repletam illam appetunt, proci velut. ^३ Duobus sacrificiis aptasti cantabilem precem, parata vasa habentibus, geminis, quæ te venerantur: sacrificator, a nemine lacessitus, in ceremonia tua commoratur et crescit: eximum robur conceditur sacra obeunti, libanti. ^४ Statim Angirasidæ primum parabant sacrificalem cibum, qui accenso igne instructi erant propter ceremoniam bene perficiendam: omnem Panis nanciscebantur penum cum equis et vaccis, atque aliud pecus, viri. ^५ Sacrificiis Atharvan primus vias vaccarum paraverat; deinde sol, sacrorum protector amatus, ortus est: Atharvan vaccas obtinuit; Usanas, Kavis filius, coram opitulaturus aderat; Asurarum cohibendi caussa natum Indram immortalem veneramus.

६ बहिर्वा यत्स्वपत्याय वृज्यते । कों वा श्लोकमाधीषते दिवि ।
ग्रावा यत्र वदति कारुकथ्यस्तस्येदिन्द्रो अभिपित्वेषु रण्यति ॥४॥

HYMNUS XI. [LXXXIV.]

१ असावि सोम इन्द्र ते शविष्ठ धृष्णवागहि ।
आ त्वा पृणक्षिन्द्रियं रजः सूर्यो न रश्मिभिः ॥
२ इन्द्रभिज्ञरी वहतो । प्रतिधृष्टशावसं ।
ऋषीणां च स्तुतीरूप यज्ञं च मानुषाणां ॥
३ आतिष्ठ वृत्रहनयं युक्ता ते ब्रह्मणा हरी ।
अर्वाचीनं सु ते मनो ग्रावा कृष्णोतु वग्नुना ॥

६ *Barhiḥ vā yut su-apatyāya vṛijyate arkaḥ vā ślokaṁ ā-goshate divi
Grāvā yatra vadati kāruḥ ukthyah tasya it Indraḥ abhi-pitveshu ranyati.* (4)

LXXXIV.

१ *Asāvi somah Indra te śavishṭha dhṛishṇo ā gahi
Ā tvā priṇaktu indriyām rajaḥ sūryah na raśmi-bhiḥ.*
२ *Indram it hari vahataḥ apratidhṛishṭa-śavasam
Rishiṇām cha stutiḥ upa yajnam cha mānushāṇām.*
३ *Ā tishṭha Vṛitra-han ratham yuktā te brahmaṇā hari
Arvāchīnaṁ su te manah grāvā kṛiṇotu vagnunā.*

६ Sive quum stragulum, *ceremoniae* egregiam prolem conferentis caussa, purificatur, sive quum sacerdos carmen recitat lucente *in sacrificio*, lapis quum resonat, laudator *velut* hymnos canens, hujus sane Indras in oblationibus gaudet.

LXXXIV.

१ Paratum est libamen, Indra ! tibi ; fortissime victor ! veni : impleto te vigor, aerem sol velut radii. २ Indram illum fulvi *equi* vehunt, invicto robore gaudentem, et ad vatūm laudes, et *ad* sacrificium ab hominibus *paratum*. ३ Conscende, Vritræ occisor ! currum ; juncti tibi sunt prece fulvi *equi* : huc conversam bene tuam mentem facito lapis celebrando sonitu.

४ इममिन्द्र सुतं पिब ज्येष्ठममत्यं मदं ।
 शुक्रस्य त्वाभ्यक्षरन्धारा ऋतस्य सादने ॥
 ५ इन्द्राय नूनमर्चतोकथानि च ब्रवीतन ।
 सुता अमत्सुरिन्द्रवो ज्येष्ठं नमस्यता सहः ॥५॥
 ६ नकिष्वद्धीतरो हरी यदिन्द्र यच्छसे ।
 नकिष्वानु मज्मना नकिः स्वश्व आनशे ॥
 ७ य एक इद्विदयते वसु मर्तीय दाशुषे ।
 ईशानो अप्रतिष्कुत इन्द्रो अङ्गः ॥
 ८ कदा मर्तमिराधसं पदा क्षुम्पमिव स्फुरत् ।
 कदा नः शुश्रवहिर इन्द्रो अङ्गः ॥

4 *Imāñ Indra sutūñ piba jyeshṭhañ amartyañ madañ
Sukrasya tvā abhi aksharan dhārāḥ ritasya sadane.*

5 *Indrāya nūnam archata ukthāni cha bravītana
Sutāḥ amatsuḥ indavaḥ jyeshṭhañ namasyata sahāḥ.* (5)

6 *Nakīḥ tvat rathi-taraḥ harī yat Indra yachhase
Nakīḥ tvā anu majmanā nakīḥ su-aṣvaḥ ānaṣe.*

7 *Yaḥ ekaḥ it vi-dayate vasu marītāya dāśushe
Īśānah aprati-skutaḥ Indraḥ anga.*

8 *Kadā martām arādhasañ padū kshumpañ-iva sphurat
Kadā naḥ fuṣruvat giraḥ Indraḥ anga.*

4 Hunc, Indra ! paratum *liquorem* bibe, egregium, immortalem, exhilarantem : puri *libaminis* ad te pervenerunt guttae, sacrificii in domicilio. 5 Indrae celeriter honorem præstate, precesque recitate : parati exhilarent *cum* liquores ; egregium veneramini vigorem. 6 Nemo est te potior auriga, Indra ! quum fulvos *equos currui* jungis : nemo tui similis est fortitudine ; nemo, bonis *licet* equis instructus, te assequuntus est.

7 Qui solus dispergitur thesaurum mortali *ipsum* colenti, dominus, cui nemo contradicit, Indras est ; ohe ! 8 Quando mortalem nulla sacrificia perficientem, pede fruticem velut, conteret ? quando nostras auscultabit

९ यश्चिद्धि त्वा बहुभ्य आ सुतावां आविवासति ।
उमं तत्पत्यते शव इन्द्रो अङ्गः ॥

१० स्वादोरित्था विष्ववतो मध्वः पिबन्ति गौर्यः ।
या इन्द्रेण सयावरीर्विष्णा मदन्ति शोभसे वस्वीरनु स्वराज्यं ॥६॥

११ ता अस्य स्पृशनायुवः सोमं श्रीणन्ति पृश्नयः ।
प्रिया इन्द्रस्य धेनवो वज्रं हिन्वन्ति सायकं वस्वोऽ ॥

१२ ता अस्य नमसा सहः सपर्यन्ति प्रचेतसः ।
ब्रतान्यस्य सश्चिरे पुरुणि पूर्वचित्तये वस्वी० ॥

१३ इन्द्रो दधीचो अस्थभिर्वृत्राण्यप्रतिष्कृतः । जघान नवतीर्नव ॥

९ *Yah chit hi tvā bahu-bhyah ā sutā-vān ā-vivāsatī
Ugram̄ tat patyate ṣavah Indrah anga.*

१० *Svādoh itthā vishu-vatah madhvah pibanti gauryah
Yāh Indreṇa sa-yāvariḥ vṛishṇā madanti ṣobhase vasvīḥ anu sva-rājyam̄. (6)*

११ *Tāh asya priṣana-yuvaḥ somam̄ ṣrīṇanti priṣnayah
Priyāḥ Indrasya dhenavaḥ vajraṁ hinvanti sāyakam̄ —.*

१२ *Tāh asya namasā sahāḥ saparyanti pra-chetasaḥ
Vratāni asya saśchire purūṇi pūrva-chittaye —.*

१३ *Indrah Dadhīchah astha-bhiḥ vṛitrāṇi aprati-skutah jaghāna navatīḥ nava.*

preces Indras ? ohe ! ९ Quicunque enim inter multos sacrificatores, libamen paratum habens, te colit, horrendum illi largitur vigorem Indras ; ohe !

१० De jucundo, ita ubique præsente, dulci *libamine* bibunt candidæ *vaccæ*, quæ cum Indra, votorum expletore, congressæ lœtantur, splendoris gratia, domicilium procurantes, quæ ipsius dominium respicientes adstant. ११ Illæ, ipsius contactum appetentes, libamen *lacte* miscent diversicolores *vaccæ* : dilectæ ab Indra *vaccæ* telum *ejus* mortiferum in *inimicos* dirigunt, domicilium &c. १२ Illæ ipsius potestatem *oblato* lacte venerantur sapientes *vaccæ* : facinora illius innotuerunt multa, ad præviam admonitionem *hostis ipsum adorturi* : *vaccæ*, *inquam*, domicilium procurantes, &c.

१३ Indras, cui nemo adversatur, Dadhyachis *vatis equi* ossibus hostes

१४ इच्छनश्वस्य यच्छ्रिरः पर्वतेष्वपश्रितं । तद्विदच्छर्यणावति ॥

१५ अत्राह गोरमन्वत नाम त्वष्टुरपीचं । इत्था चन्द्रमसो गृहे ॥७॥

१६ को अद्य युक्ते धुरि गा ऋतस्य शिमीवतो भासिनो दुर्णियायून् ।
आसन्निष्ठून्हृत्स्वसो मयोभून्य एषां भृत्यामृणधत्स जीवात् ॥

१७ क ईषते तुज्यते को विभाय को मंसते सन्तमिन्द्रं को अन्ति ।
कस्तोकाय क इभायोत राये धि ब्रवतन्वे को जनाय ॥

१८ को अग्निमीदे हविषा घृतेन सुचा यजाता ऋतुभिर्धुवेभिः ।
कस्मै देवा आ वहानाशु होम को मंसते वीतिहोत्रः सुदेवः ॥

१४ *Ichhan asvasya yat śirah parvateshu apa-śritam̄ tat vidat Saryanā-vati.*

१५ *Atra ahu goh amanvata nāma tvashṭuh apichyam̄ itthā chandramasaḥ grihe.* (7)

१६ *Kah adya yunkte dhuri gāḥ ritasya śimī-vataḥ bhāminaḥ duḥ-hṛiṇāyūn
Āsan-ishūn hrītsu-asāh mayāh-bhūn yaḥ eshām̄ bhṛityām̄ riṇadhat sah jīvāt.*

१७ *Kah iṣhate tujyate kah bibhāya kah mañsate santam̄ Indram̄ kah anti
Kah tokāya kah ibhāya uta rāye adhi bravat tanve kah janāya.*

१८ *Kah Agniṁ iṭṭe havishā ghṛitenā sruchā yajātai ritu-bhiḥ dhruvebhiḥ
Kasmāi devāḥ ā vahān āśu homa kah mañsate vīti-hotraḥ su-devaḥ.*

occidit nonages novem. ^{१४} Quærens equi quod fuerat caput, in montibus sepositum, illud reperiebat in Saryanánte fluvio. ^{१५} Ibi sane radii solares inveniebant lucem solis, noctis caligine opertam, ita cælum percurrentis lunæ in domicilio.

^{१६} Quisnam hodie jungit temoni *Indræ* proficiscentis *equos* properantes, robustos, splendidos, invicto furore præditos, in fronte sagittis armatos, hostium corda ferientes, lætitiae auctores ? *sacrificator* qui illorum vocationem laudat, is vivat. ^{१७} Quis fugit ? quis læditur ? quis timet ? quis novit *Indram* prope versantem ? quis pro filio, quis pro elephanto aut pro thesauro *Indram* invocat ? pro suo ipsius corpore quis, aut pro familia sua ? ^{१८} Quisnam, *Indram* conciliaturus, Agnim laudat *oblato* sacrificio et butyro ? patera *sacrifica* is supplicet anni temporibus certis : cuinam dii advehunt celeriter *opulentiam* celebrandam ? quisnam novit *Indram*, sacrificiis instructus, faventibus

१९ त्वमङ्ग प्रशंसिषो देवः शविष्ठ मर्त्ये ।
 न त्वदन्यो मधवन्नस्ति मर्दितेन्द्र ब्रवीभि ते वचः ॥

२० मा ते राधांसि मा त उतयो वसो स्मान्कदाचना दभन् ।
 विश्वा च न उपमिमीहि मानुष वसूनि चर्षणिभ्य आ ॥८॥

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

HYMNUS I. [LXXXV.]

१ प्र ये शुभन्ते जनयो न सप्तयो यामनुदस्य सूनवः सुदंससः ।
 रोदसी हि मरुतश्चक्रिरे वृधे मदन्ति वीरा विदथेषु घृष्ययः ॥

२ त उक्षितासो महिमानमाशत दिवि रुद्रासो अधि चक्रिरे सदः ।
 अर्चन्तो अर्कं जनयन्त इन्द्रियमधि श्रियो दधिरे पृश्निमातरः ॥

१९ *Tvam̄ anga pra ṣaṇsiṣhaḥ devaḥ śavishṭha martyām*
Na tvat anyah Magha-van asti marḍitā Indra bravīmi te vachaḥ.

२० *Mā te rādhāñsi mā te ūtayaḥ vaso asmūn kadā chana dabhan*
Viṣvā cha naḥ upa-mimihī mānusha vasūni charshaṇi-bhyaḥ ā. (8)

LXXXV.

१ *Pra ye śumbhante janayah na saptayah yāman Rudrasya sūnavah su-duñsasaḥ*
Rodasī hi Marutah chakrire vṛidhe madanti vīrāḥ vidatheshu ghṛishvayaḥ.

२ *Te ukṣhitāsaḥ mahimānaṁ āśata divi Rudrāsaḥ adhi chakrire sadaḥ*
Archantaḥ arkaṁ janayantaḥ indriyaṁ adhi śriyāḥ dadhire Priṣni-mātarāḥ.

diis gaudens? १९ Tu, heus! collauda mortalem, lucidus, robustissime! non
 præter te alias, Maghavan! est lætitiae dator; Indra! enuncio tibi precem.
 २० Non tuae divitiæ, non tua auxilia, domicilii largitor! nos unquam perire
 sinant; omnesque nobis sapientibus largire opes, hominibus favens!

LXXXV.

१ Qui nitent mulieres velut in incessu suo, *Marutes* meantes, *Rudræ* filii,
 claris facinoribus illustres, (cœlum enim et terram *Marutes* fecerunt ampliora,
 gaudentque heroes sacrificiis, eversores,) २ iidem, electi, magnitudinem
 nacti sunt; in cœlo *Rudræ* filii *sibi* pararunt sedem: celebrantes celebrandum

३ गोमातरो यच्छुभयन्ते अत्रिभिस्तनूषु शुभ्रा दधिरे विरुक्मतः ।
बाधन्ते विश्वमभिमातिनमप वर्त्मान्येषामनुरीयते घृतं ॥

४ वि ये ब्राजन्ते सुमखासु ऋषिभिः प्रच्यावयन्तो अच्युता चिदोजसा ।
मनोजुवो यन्मरुतो रथेषा वृषवातासः पृष्ठतोरयुग्धं ॥

५ प्र यद्रथेषु पृष्ठतीरयुग्धं वाजे अद्रिं मरुतो रंहयन्तः ।
उतारुषस्य विथन्ति धारार्थर्मेवोदभिर्व्युन्दन्ति भूम ॥

६ आ वो वहन्तु सप्तयो रघुथदो रघुपत्वानः प्रजिगात बाहुभिः ।
सीदता बहिर्सूर वः सदस्कृतं मादयुग्धं मरुतो मध्वो अन्धसः ॥६॥

७ ते वर्धन्त स्वतवसो महित्वना नाकं तस्थुरुरु चक्रिरे सदः ।

3 *Go-mātarah yat ṣubhayante anji-bhiḥ tanūshu ṣubhrāḥ dadhire virukmataḥ
Bādhante viṣvaṁ abhi-mātinaṁ apa vartmāni eshāṁ anu rīyate ghṛitam̄.*

4 *Vi ye bhrājante su-makhāsaḥ ṛishi-bhiḥ pra-chyavayantaḥ achyutā chit ojasā
Manah-juvaḥ yat Marutah ratheshu ā vṛisha-vrātāsaḥ pṛishatih ayugdhvam̄.*

5 *Pra yat ratheshu pṛishatih ayugdhvam̄ vāje adriṁ Marutah rañhayantah
Uta arushasya vi syanti dhārāḥ charma-iva uda-bhiḥ vi udanti bhūma.*

6 *Ā vaḥ vahantu saptayaḥ raghu-syadaḥ raghu-patvānaḥ pra jigāta bāhu-bhiḥ
Sīdata ā barhiḥ uru vaḥ sadāḥ kṛitaṁ mādayadhvam̄ Marutah madhvah andhasaḥ.*

7 *Te avardhanta sva-tavasaḥ mahi-tvanā ā nākam̄ tasthuḥ uru chakrire sadāḥ* [(9)]

Indram, procurantes robur insigne, dominia nacti sunt Prisnis filii. ³ *Terræ filii quum sese decorant ornamentis, in corporibus suis nitidi gestant splendidos ornatus: repellunt quemvis inimicum; in tramite eorum post ipsos manat aqua.* ⁴ *Qui splendent, bonis sacrificiis culti, ensibus suis prosternentes res non caducas quoque, vigore; quum vehiculis maculatas cervas junxit, Marutes! mentis instar veloces! pluviam effundere adsueti!* ⁵ *Quum vehiculis maculatas cervas junxit, Marutes! cibi caussa nubem concitantes, tunc lucido sole coram stillant guttas, cutem velut aquis humectant terram.* ⁶ *Vos advehunto veloces cervæ, celeriter incedentes; cito volantes accedite, dona ferentes manibus: considite in stragulo; ampla vobis sedes facta est; satiamini, Marutes! dulci cibo.* ⁷ *Illi invaluerunt, suæ fortitudini confidentes, magnitudine; cœlum adierunt, ibique amplam sibi fecerunt sedem:*

विष्णुर्यज्ञावदृष्टिं मदच्युतं वयो न सोदन्नधि बहिष्मि प्रिये ॥

- ८ शूरा इवेद्युयुधयो न जग्मयः श्रवस्यवो न पृतनासु येतिरे ।
भयन्ते विश्वा भुवना भूव्यो राजान् इव त्वेषसन्दृशो नरः ॥
- ९ त्वष्टा यद्वज्ञं सुकृतं हिरण्ययं सहस्रभृष्टिं स्वपा अवर्तयत् ।
धन्त् इन्द्रो नर्यपांसि कर्तवे, हन्वृत्रं निरपामौषदर्णीवं ॥
- १० उर्ध्वं नुनुद्रे, वतं त जोजसा दादृहाणं चिद्विभिदुर्विं पर्वतं ।
धमन्तो वाणं मरुतः सुदानवो मदे सोमस्य रण्यानि चक्रिरे ॥
- ११ जिलं नुनुद्रे, वतं तया दिशासित्वनुत्सं गोतमाय तृष्णजे ।
आगच्छन्तीभवसा चित्रभानवः कामं विप्रस्य तर्पयन्त धामभिः ॥

Vishnuḥ yat ha āvat vṛiṣhaṇām mada-chyutam vayaḥ na sīdan adhi barkishi priye.

- ८ *Sūrāḥ-iva it yuyudhayaḥ na jagmayah śravasyavaḥ na pritanāsu yetire
Bhayante viśvā bhuvanā Marut-bhyah rājānah-iva tvesha-sandriṣah naraḥ.*
- ९ *Tvashṭā yat vajraṁ sū-kṛitam hiranyayam sahasra-bhṛishtim su-apāh avartayat
Dhatte Indrah nari apānsi kartave ahan Vṛitram niḥ apām aubjat arṇavam.*
- १० *Ūrdhvam nunudre avataṁ te ojasā udrihāṇam chit bibhiduh vi parvataṁ
Dhamantaḥ vāṇam Marutaḥ su-dānavah made somasya ranjāni chakrire.*
- ११ *Jihmaṁ nunudre avataṁ tayā diṣā asinchan utsam Gotamāya ṭrīshṇa-je
Ā gachhanti īṁ avasā chitra-bhānavah kāmam viprasya tarpayanta dhāma-bhiḥ.*

Marutes, quibus Vishnus sane custodit sacrificium, quod votorum expletionem procurat, et gaudia confert, aves velut advolantes considunt in stragulo dilecto. ^८ *Militum instar quoque, pugnatores velut celeres, gloriæ cupidi velut viri, in proeliis dimicarunt: timent omnes creaturæ Marutes; regum instar sunt rutilo adspectu duces.* ^९ *Tvashtris quod telum bene factum, aureum, mille cuspidibus acuminatum peritus paravit, id possidet Indras, ut in certamine facinora perpetret: necavit Vritram, aquarum effudit copiam.*

¹⁰ *Sursum levarunt puteum illi robore, magnumque perfregerunt montem; efflantes sonitum Marutes, egregia largientes, lætitia propter libamen grata quæque laudatori fecerunt.* ¹¹ *Incurvum levarunt puteum illo in loco; aquis irrigarunt fontem Gotamæ sitienti: adeunt illum auxilii caussa Marutes varie splendentes; desiderium vatis explent aquis vitam sustentantibus.*

१२ या वः शर्म शशमानाय सन्ति त्रिधातूनि दाशुषे यच्छताधि ।
अस्मध्यं तानि मरुतो वि यन्त रथ्यं नो धत्र वृषणः सुवीरं ॥१०॥

HYMNUS II. [LXXXVI.]

- १ मरुतो यस्य हि क्षये पाथा दिवो विमहसः । स सुगोपातमो जनः ॥
- २ यज्ञैर्वा यज्ञवाहसो विप्रस्य वा मतीनां । मरुतः शृणुता हवं ॥
- ३ उत वा यस्य वाजिनो नु विप्रमतक्षत । स गन्ता गोमति ब्रजे ॥
- ४ अस्य वीरस्य बहिर्षि सुतः सोमो दिविष्टिषु । उक्थं मदभ शस्यते ॥
- ५ अस्य श्रोषन्त्वा भुवो विश्वा यश्चर्षणीरभि । सूरं चित्सन्वुषीरिषः ॥११॥
- ६ पूर्वीभिर्हि ददाशिम शरन्निर्भुतो वयं । अवोभिश्चर्षणीनां ॥

१२ *Yā vah śarma ṣaṣamānāya santi tri-dhātūni dāśushe yachhata adhi
Asmabhyāṁ tāni Marutah vi yanta rayīṁ nah dhatra vṛiṣhaṇah su-vīram.* (10)

LXXXVI.

- १ *Marutah yasya hi kshaye pātha divah vi-mahasah sah su-gopātamah janaḥ.*
- २ *Yajnaih vā yajna-vāhasuh viprasya vā matinām Marutah śrinuta haram.*
- ३ *Uta vā yasya vajinah anu vipraṁ atakshata sah gantā go-mati vraje.*
- ४ *Asya vīrasya barkishi sutah somah diviṣṭishu uktham madaḥ cha ṣasyate.*
- ५ *Asya ṣroshantu ā bhuvah viṣvāḥ yaḥ charshaṇīḥ abhi sūraṁ chit sasrushīḥ iṣhah.* (11)
- ६ *Pūrvibhīḥ hi dadāśima ṣarat-bhīḥ Marutah vayaṁ avah-bhīḥ charshaṇīnām.*

१२ Quæ vobis gaudia sunt, laudanti concedenda, triplici fundamento nixa, ea in cultorem conferte : nobis ea, Marutes ! largimini ; opulentiam nobis date, votorum expletores ! forti progenie claram.

LXXXVI.

¹ Marutes ! cuius scilicet in domicilio bibitis, de cœlo *venientes*, splendidi ! is claris tutoribus *gaudet* homo. ² Et in sacrificiis, sacra auferentes *estote* Marutes ! et vatis precum audite invocationem. ³ Atque cuius *sacrificantis* sacerdotes, cibo gaudentes, prōvidam *Marutum cohortem* attentam fecerunt, is perget ad vaccis plenum stabulum. ⁴ Hujusce fortis *virī* in stragulo paratur libamen diebus sacrificis; preces lētificansque potus laudantur. ⁵ Eundem auscultanto Marutes huc conversi, cunctos qui homines *inimicos* antecellit, et ad laudatorem perveniant cibi. ⁶ Multis quippe *vos* coluimus

७ सुभगः स प्रयज्यवो मरुतो अस्तु मर्त्यः । यस्य प्रयांसि पर्षथ ॥
 ८ शशमानस्य वा नरः स्वेदस्य सत्यशवसः । विदा कामस्य वेनतः ॥
 ९ यूयं तत्सत्यशवस आविष्कर्ता महित्वना । विध्यता विद्युता रक्षः ॥
 १० गृहता गुह्यं तमो वियात विश्वमत्रिण् । ज्योतिष्कर्ता यदुश्मसि ॥ १२ ॥

HYMNUS III. [LXXXVII.]

१ प्रत्वक्षसः प्रतवसो विरप्तिनो नानता अविथुरा शृङ्गीषिणः ।
 जुष्टमासो नृतमासो अञ्चिभिर्यानजे केचिदुत्त्रा इव स्तृभिः ॥
 २ उपह्वरेषु यदचिद्वं यद्यिं वय इव मरुतः केनचित्पथा ।
 शोतन्ति कोशा उप वो रथेष्वा घृतमुक्षता भधुवर्णमर्चते ॥

७ *Su-bhagah sa prayajyavaḥ Marutah astu martyah yasya prayāñsi parshatha.*

८ *Śaśamānasya vā naraḥ svedasya satya-śavasaḥ vida kāmasya venataḥ.*

९ *Yūyam̄ tat satya-śavasaḥ āviḥ karta mahi-tvanā vidhyata vi-dyutā Rakshaḥ.*

१० *Gūhata guhyam̄ tamah vi yāta viśvam̄ atriṇam̄ jyotiḥ karta yat uṣmasi.* (12)

LXXXVII.

१ *Pra-tvakshasah pra-tavasah vi-rapśinah anānatāh avithurāh rījīshiṇah
 Jushṭa-tamāsaḥ nṛi-tamāsaḥ anji-bhiḥ vi ānajre ke chit usrāh-iva stri-bhiḥ.*
 २ *Upa-hvareshu yat achidhvam̄ yayim̄ vayaḥ-iva Marutah kena chit pathā
 Schotanti koṣāḥ upa vaḥ rathesu ā gṛhitam̄ ukshata madhu-varṇam̄ archate;*

annis, Marutes! nos, *adjuti auxiliis vestris*, qui omnisci estis. ⁷ Felix is esto mortal, sacrificiis dignissimi Marutes! cujus cibos *vobis oblatos accipitis*. ⁸ Viri claro robore præditi! *hominis laudantis et sacro in opere su- dantis concedite votum, desiderantis.* ⁹ Vos illud, claro robore præditi! manifestate; potestate *vestra* elucente occidite Rakshasem. ¹⁰ Occultate occultandam caliginem; repellite quemvis inimicum; lucem efficite quam exoptamus.

LXXXVII.

१ *Eversores hostium*, robusti, varie clamantes, non fracti, non separati, lance *sacrifica culti*, summo honore habiti, duces maximi, ornamenti di- gnoscuntur, rari *lucis radii* velut, qui stellis effunduntur. ² Perviis in locis quum collegistis meantem *nubem*, avium instar, Marutes! quolibet tramite

३ प्रैषामङ्गेषु विषुरेव रेजते भूमिर्यामेषु यज्ञं युञ्जते शुभे ।
ते क्रीलयो धुनयो भ्राजदृश्यः स्वयं महित्वं पनयन्त धूतयः ॥

४ स हि स्वसृतपृष्ठदश्वो युवा गणो या ईशानस्तविषीभिरावृतः ।
असि सत्यं ऋणयावानेद्यो स्या धियः प्राविताथा वृषा गणः ॥

५ पितुः प्रत्नस्य जन्मना वदामसि सोमस्य जिह्वा प्रजिगाति चक्षसा ।
यदोमिन्द्रं शम्यूक्ताण आशतादिन्नामानि यज्ञियानि दधिरे ॥

६ श्रियसे कं भानुभिः संमिमिक्षिरे ते रश्मिभिस्त ऋक्कुभिः सुखादयः ।
ते वाशीमन्त इष्मिणो अभीरवो विद्रे प्रियस्य मारुतस्य धामः ॥ १ ३ ॥

३ *Pra eshāṁ ajmeshu vithurā-iva rejate bhūmiḥ yāmeshu yat ha yunjate subhe
Te krīlayah dhunayah bhrājat-ṛishṭayah svayaṁ mahi-tvam̄ panayanta dhūtayah.*

४ *Sah hi sva-srit prihat-aṣvah yuvā gaṇah ayā iṣānah taviṣī-bhiḥ ā-vṛitah
Asi satyah ṛiṇa-yāvā anedyah asyāh dhiyah pra-avitā atha vṛishā gaṇah.*

५ *Pituh pratnasya janmanā vadāmasi somasya jihvā pra jigāti chakshasā
Yat īñ Indram̄ śami ṛikvāṇah aṣata āt it nāmāni yajniyāni dadhire.*

६ *Śriyase kaṁ bhānu-bhiḥ saṁ mimikshire te raśmi-bhiḥ te ṛikva-bhiḥ su-khādayah
Te vāṣī-mantaḥ ishmiṇah abhiravaḥ vidre priyasya Mārutasya dhāmnaḥ. (13)*

incedentes, pluviam emittunt aquarum thesauri vestris curribus; aquam effundite mellis similem homini vos colenti. ३ *Illorum commoventibus nubium coacervationibus tremit terra, sejuncta velut a marito mulier, quum nubes colligunt, limpidæ pluviæ gratia: illi jocantes, concussores, corusca arma habentes, ipsi potentiam suam declarant quassatores.* ४ *Tu enim, sponte incedens, maculatis cervis vectus, juvenis Marutum cœtus, hujus terræ dominus, viribus cinctus, es verax, a debitibus nos liberans, non vituperandus, hujus ceremoniæ protector, atque pluviam dans cœtus.* ५ *Patris nostri antiqui ob originem hæc loquimur; lingua procedit libaminis laude: quum illum Indram in opere ipsius laudantes adorirentur, statim nomina sacrificalia nacti sunt.* ६ *Ut conspiceretur, aquam cum lucentibus effundere cupiebant illi Marutes radiis; iidem a laudantibus sacerdotibus culti, egregio sacrificio fruentes sunt: iidem, cantu celebrati, meantes, timoris expertes, potiti sunt grati, Maribus sacri domicilii.*

HYMNUS IV. [LXXXVIII.]

१ आ विद्युन्मङ्गिरस्तः स्वर्कें रथेभिर्यात् ऋषिमङ्गिरश्वपर्णैः ।
 आ वर्षिष्या न इषा वयो न पपूता सुमायाः ॥

२ ते रुणेभिर्वरमा पिशङ्गैः शुभे कं यान्ति रथतूर्भिरश्वैः ।
 रुक्मो न चित्रः स्वधितीवान्पव्या रथस्य जंघनन्त भूम ॥

३ श्रिये कं वो अधि तनूषु वाशीर्मेधा वना न कृणवन्त उर्ध्वा ।
 युष्मभ्यं कं मरूतः सुजातास्तुविद्युम्भासो धनयन्ते अद्रिं ॥

४ अहानि गृध्राः पर्या व आगुरिमां धियं वार्कार्यां च देवीं ।
 ब्रह्म कृणवन्तो गोतमासो अर्केऽरुर्ध्वं नुनुद्र उत्सधिं पिबध्यै ॥

LXXXVIII.

१ *Ā vidyunmat-bhiḥ Marutah su-arkaiḥ rathebhīḥ yāta ṛishīmat-bhiḥ aṣva-parṇaiḥ*
 . *Ā varshishṭhayā nah iṣhā vayaḥ na paptata su-māyāḥ.*

२ *Te aruṇebhiḥ varam ā piṣaṅgaiḥ subhe kaṁ yānti rathatūḥ-bhiḥ aṣvaiḥ*
Rukmaḥ na chitraḥ svadhitī-vān pavyā rathasya janghananta bhūma.

३ *Śriye kaṁ vaḥ adhi tanūṣhu vāṣīḥ medhā vanā na kṛiṇavante ūrdhvā*
Yushmabhyam kaṁ Marutah su-jātāḥ tuvi-dyumnaśah dhanayante adriṁ.

४ *Ahāni gridhrāḥ pari ā vaḥ ā aguḥ imāṁ dhiyāṁ vārkāryāṁ cha devīṁ*
Brahma kṛiṇvantah Gotamāśah arkaiḥ ūrdhvam nunudre utsa-dhīṁ pibadhyai.

LXXXVIII.

१ Coruscantibus, Marutes ! bene procedentibus vehiculis venite, armis instructis, quæ equis vehuntur; abundantissimo nobis dando cum cibo, aves velut advolatæ, fausta opera perficienes. २ Quemnam deorum cultorem adeunt illi fulvis, subrubicundis, currum vehentibus equis, limpidae aquæ largiendæ caussa ? cætus eorum, fulgidi auri instar pulcher, telo præditus est: orbe rotarum vehiculi feriunt terram. ३ Dominii caussa vestris supra corporibus strepentia sunt arma; sacrificia, sylvas velut, faciunt vobis alta: quemnam vobis, Marutes ! feliciter nati ! divitiis abundantes ! parando libamine ditant lapidem ? ४ Dies pluvii sitibundos vos visitarunt, et hanc ceremoniam aqua perficiendam, claram : sacra facientes Gotamidæ hymnis

५ एतत्यन्न योजनमचेति सस्वर्ह यन्मरुतो गोतमो वः ।
पश्यन्हिरण्यचक्रानयोदंष्ट्रान्विधावतो वराहून् ॥

६ एषा स्या वो मरुतो नुभर्त्री प्रतिष्ठोभति वाघतो न वाणी ।
अस्तोभयद्वयासामनु स्वधां गमस्त्योः ॥ १४ ॥

HYMNUS V. [LXXXIX.]

१ आ नो भद्राः क्रतवो यन्तु विश्वतो दब्यासो अपरीतास उन्निदः ।
देवा नो यथा सदभिद्वधे असन्नप्रायुवो रक्षितारो दिवे दिवे ॥

२ देवानां भद्रा सुमतिश्चज्यतां देवानां रातिरभि नो निवर्ततां ।
देवानां सख्यमुपसेदिमा वयं देवा न आयुः प्रतिरन्तु जीवसे ॥

५ *Etat tyat na yojanaṁ acheti sasvah ha yat Marutah Gotamaḥ vah
Paṣyan hiraṇya-chakrān ayaḥ-dañshṭrān vi-dhāvataḥ varāhūn.*

६ *Eshā syā vah Marutah anu-bhartrī prati stobhati vāghataḥ na vāñī
Astobhayat vṛithā āśām anu svadhām gabhastyoḥ.* (14)

LXXXIX.

१ *Ā nah bhadrāḥ kratavaḥ yantu viśvataḥ adabdhāsaḥ apari-itāsaḥ ut-bhidāḥ
Devāḥ nah yathā sadam it vṛidhe asan apra-āyuvah rakshitārah dive-dive.*

२ *Devānām bhadrā su-matiḥ riju-yatām devānām rātiḥ abhi nah ni rartatām
Devānām sakhyām upa sedima vayaṁ devāḥ nah āyuḥ pra tirantu jīvase.*

sursum levarunt puteum ad bibendum. ^५ Hicce, ille veluti, hymnus percipitur, quem recitavit Gotamas vobis, Marutes! cernens vos aureis vehiculorum rotis instructos, ferreos enses habentes, ultro citroque cursantes, eximiorum hostium necatores. ^६ Hæc ista laus, Marutes! vobis digna, celebrat vos, laudantis velut cantilena: celebravit vos facile hisce versibus, post cibum in manibus nostris a vobis collocatum.

LXXXIX.

^१ Ad nos felices ceremoniæ perveniunto, undecunque non turbatæ, non interruptæ, hostem frangentes, ut dii nobis semper saluti sint, non discedentes, protegentes nos de die in diem. ^२ Deorum faustus favor, rectitudinem amantium deorum donum apud nos commoretur: deorum auxilium

३ तान्पूर्वया निविदा हूमहे वयं भगं भित्रमदिति॑ं दक्षमस्तिं॑ ।
अर्यमणं वरुणं सोममश्विना सरस्वती नः सुभगा मयस्करत् ॥

४ तन्नो वातो मयोभु वातु भेषजं तन्माता पृथिवी तत्पिता द्यौः ।
तद्वावाणः सोमसुतो मयोभुवस्तदश्विना शृणुतं धिष्यया युवं ॥

५ तमीशानं जगतस्तस्युषस्पति॑ं धियञ्चिन्वमवसे हूमहे वयं ।
पूषा नो यथा वेदसामसद्धे रक्षिता पायुरदब्धः स्वस्तये ॥१५॥

६ स्वस्ति॑ न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति॑ नः पूषा विश्ववेदाः ।
स्वस्ति॑ नस्ताह्यर्थे अरिष्टनेमिः स्वस्ति॑ नो बृहस्पतिर्दधातु ॥

७ पृषदश्वा भरुतः पृश्चिमातरः शुभं यावानो विदथेषु जग्मयः ।

३ *Tān pūrvayā ni-vidā hūmahe vayaṁ Bhagam Mitram Aditiṁ Daksham Asridham Aryamanam Varunam Somam Aśvinā Sarasvatī nah su-bhagā mayah karat.*

४ *Tat nah Vātah mayah-bhu vātu bheshajam tat mātā Prithivī tat pitā Dyauh Tat grāvāṇah soma-sutah mayah-bhuvah tat Aśvinā śriṇutam dhishnyā yuvam.*

५ *Tam īpānam jagatah tastushah patim dhiyam-jinvaṁ avase hūmahe vayaṁ Pūshā nah yathā vedasāṁ asat vṛidhe rakshitā pāyuḥ adabdhah svastaye. (15)*

६ *Svasti nah Indrah vṛiddha-śravāḥ svasti nah Pūshā viṣva-vedāḥ Svasti nah Tārkshyah arishṭa-nemih svasti nah Brihaspatih dadhātu.*

७ *Pṛishat-āsvāḥ Marutah Pṛiṣni-mātarah subham-yāvānah vidutheshu jagmayah*

obtineamus nos ; dii nostram ætatem producant ad vivendum. ³ Illos antiqua prece invocamus nos, Bhagam, Mitram, Aditum, Daksham, Asridham, Aryamanem, Varunam, Somam, Aśvinos : Sarasvatī nobis fortunata gaudium parato. ⁴ Illud nobis Váyus salutiferum adflato medicamen, illud mater Terra, illud pater Cœlus, illud lapides, libamini parando inservientes, gaudium præstantes ; illud, Aśvini ! audite, meditatione colendi ! vos. ⁵ Illum regem, fluxarum et stabilium rerum dominum, ceremoniis conciliandum, auxilio vocamus nos : Púshan, sicut nobis divitiarum incremento *consulens* est, servator et tutor sit, illæsus, salutis nostræ gratia. ⁶ Salutem nobis Indras magna gloria gaudens, salutem nobis Púshan omniscius, salutem nobis Trikshæ filius, integris rotarum orbibus præditus, salutem nobis Vrihaspatis tribuito. ⁷ Maculatis cervis tanquam equis vecti Marutes,

अग्निजिह्वा मनवः सूरचक्षसो विश्वे नो देवा अवसागमन्ति ह ॥
 ८ भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।
 स्थिरेरङ्गेस्तुष्टुवांसस्तनूभिर्यशेम देवहितं यदायुः ॥
 ९ शतमिन्नु शारदो अन्ति देवा यत्रा नशक्रा जरसं तनूनां ।
 पुत्रासो यत्र पितरो भवन्ति मा नो मध्या रीरिषतायुर्गन्तोः ॥
 १० अदितिर्योर्दितिरन्तरिक्षमदितिर्माता स पिता स पुत्रः ।
 विश्वे देवा अदितिः पञ्च जना अदितिर्जातमदितिर्जनित्वं ॥ १६ ॥

HYMNUS VI. [XC.]

१ ऋजुनीती नो वर्णो मित्रो नयतु विज्ञान् । अर्यमा देवैः सजोषाः ॥

*Agni-jihvāḥ manavaḥ sūra-chakshasāḥ viṣve naḥ devāḥ avasā ā gaman iha.
 ८ Bhadram̄ karṇebhiḥ śrinuyāma devāḥ bhadram̄ paśyema akṣa-bhiḥ yajatrāḥ
 Sthiraiḥ angaiḥ tustu-vānsaḥ tanubhiḥ vi aṣema deva-hitam̄ yat āyuh.
 ९ Ṣatām it nu ṣaradaḥ anti devāḥ yatra naḥ chakra jarasañ tanūnām
 Putrāsaḥ yatra pitaraḥ bhavanti mā naḥ madhyā rīrīshata āyuh gantoh.
 १० Aditiḥ dyauḥ Aditiḥ antariksham̄ Aditiḥ mātā saḥ pitā saḥ putraḥ
 Viṣve devāḥ Aditiḥ pancha janāḥ Aditiḥ jātañ Aditiḥ jani-tvañ. (16)*

XC.

१ *Riju-nītī naḥ Varuṇaḥ Mitraḥ nayatu vidvān Aryamā devaiḥ sa-joshāḥ.*

Prisnis filii, pulchre incedentes, sacrificia adeuntes, Agni tanquam lingua utentes, sapientes, solis instar lucidi, omnes nobis dii auxilio veniant huc.
 ८ *Rem felicem auribus audiamus, dii ! felicem videamus oculis, sacris colendi ! Validis membris et corporibus gaudentes, vos laudantes, perfruamur vitae spatio, quod a diis concessum est.* ९ *Centum sane anni coram nobis dati sunt, dii ! Quando fecistis senium corporum nostrorum, filii quem nobis sustentatores adsunt, — ne nostram in medio præcidatis vitam, priusquam elapsa fuerit.* १० *Aditis est cœlum, Aditis est aer, Aditis est mater, eadem est pater, eadem filius ; omnes dii sunt Aditis, et quinque tribus ; Aditis est natum, Aditis est nasciturum.*

XC.

१ Recta ductione nos Varunas et Mitras ducito sapiens, et Aryaman

२ ते हि वस्वो वसवानास्ते अप्रमूरा महोभिः । व्रता रक्षन्ते विश्वाहा॥
 ३ ते अस्मभ्यं शर्म यंसन्नमृता मर्त्येभ्यः । बाधमाना अप द्विषः ॥
 ४ वि नः पथः सुविताय चियन्त्वन्द्रो मरुतः । पूषा भगो वन्द्यासः ॥
 ५ उत नोधियोगो अयाः पूषन्विष्णवेवयावः । कर्तीन् स्वस्तिमतः ॥ १७ ॥
 ६ मधु वाता ऋतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः । मध्वीर्नः सन्त्वोषधीः ॥
 ७ मधु नक्तमुतोषसो मधुमत्पार्थिवं रजः । मधु द्यौरस्तु नः पिता ॥
 ८ मधुमान्लो वनस्पतिर्मधुमां अस्तु सूर्यः । मध्वीर्गावो भवन्तु नः ॥
 ९ शं नो भित्रः शं वरुणः शं नो भवत्वर्यमा ।
 शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो विष्णुरुक्रमः ॥ १८ ॥

१ Te hi vasvah vasavānāḥ te apra-mūrāḥ mahāh-bhih vratā rakshante viṣvāhā.
 ३ Te asmabhyam̄ ūarma yañsan amṛitāḥ martyebhyah bādhamañāḥ apa dvishaḥ.
 ४ Vi naḥ pathah suvitāya chiyantu Indrah Marutah Pūshā Bhagah vandyāsaḥ.
 ५ Uta naḥ dhiyah go-agrāḥ Pūshan Vishṇo Eva-yāvah karta naḥ svasti-mataḥ. (17)
 ६ Madhu vātāḥ ṛita-yate madhu ksharanti sindhavaḥ madhvīḥ naḥ santu oshadhiḥ.
 ७ Madhu naktaṁ uta ushasaḥ madhu-mat pārthivaṁ rajah madhu dyauḥ astu naḥ pitā.
 ८ Madhu-mān naḥ vanaspatiḥ madhu-mān astu sūryaḥ madhvīḥ gāvah bhavantu naḥ.
 ९ Saṁ naḥ Mitrah saṁ Varuṇah saṁ naḥ bhavatu Aryamā
 Saṁ naḥ Indrah Brihaspatiḥ saṁ naḥ Vishṇuh uru-kramah. (18)

iisdem cum alius diis sacris gaudens. ² Illi enim opulentiae custodes sunt, illi non perturbati splendoribus sacrificia protegunt omnibus diebus. ³ Illi nobis felicitatem danto, immortales mortalibus, repellentes inimicos. ⁴ Nostras vias ad bonarum rerum impetrationem dirigunto Indras, Marutes, Pūshan, et Bhagas, laudandi. ⁵ Atque nobis ceremonias vaccis ornatas redite, Pūshan, Vishnus, et Evayāva ! Reddite nos felices.

⁶ Dulcedinem venti sacris intento viro, dulcedinem stillant flumina; dulces nobis sunt herbæ. ⁷ Dulcis nobis nox et dilucula, dulcis terræ contiguus aer; dulce cœlum esto nobis tutamen. ⁸ Dulcis nobis plantarum dominus, dulcis esto sol, dulces vaccæ suntu nobis.

⁹ Lætus nobis Mitras, lætus Varunas, lætus nobis esto Aryaman, lætus nobis Indras et Vrihaspatis, lætus nobis Vishnus, longe gradiens.

HYMNUS VII. [XCI.]

१ त्वं सोम प्रचिकितो मनीषा त्वं रजिष्ठमनुनेषि पन्थां ।
तव प्रणीती पितरो न इन्दो देवेषु रत्नमभजन्त धीराः ॥

२ त्वं सोम क्रतुभिः सुक्रतुर्भूस्त्वं दस्तः सुदस्तो विश्ववेदाः ।
त्वं वृषा वृषत्वेभिर्भिर्हित्वा द्युम्बेभिर्द्युम्न्यभवो नृचक्षाः ॥

३ राजो नु ते वरुणस्य व्रतानि बृहन्नभीरं तव सोम धाम ।
शुचिष्ठमसि प्रिया न मित्रो दक्षाय्यो अर्यमेवासि सोम ॥

४ या ते धामानि दिवि या पृथिव्यां या पर्वतेष्वधीष्वप्सु ।
तेभिर्नै विश्वैः सुमना अहेलन्नाजन्त्सोम प्रतिहवा गृभाय ॥

XCI.

१ *Tvaṁ Soma pra chikitah manīshā tvaṁ rajishīhaṁ anu neshi panthāṁ
Tava pra-nītī pitaraḥ naḥ indo deveshu ratnaṁ abhajanta dhīrāḥ.*

२ *Tvaṁ Soma kratu-bhiḥ su-kratuḥ bhūḥ tvaṁ dakshaiḥ su-dakshaḥ viṣva-vedāḥ
Tvaṁ vṛishā vṛisha-tvebhīḥ mahi-tvā dyumnebhīḥ dyumni abhavaḥ nṛi-chakshāḥ.*

३ *Rājnah nu te Varuṇasya vratāni bṛihat gabhīraṁ tava Soma dhāma
Suchih tvaṁ asi priyah na Mitrah dakshāyyaḥ Aryamā-iva asi Soma.*

४ *Yā te dhāmāni divi yā pṛithivyāṁ yā parvateshu oshadhiṣhu ap-su
Tebhīḥ naḥ viṣvaiḥ su-manāḥ ahelan rājan Soma prati havyā gribhāya.*

XCI.

१ Tu, Soma ! cognitus es mente nostra, tu rectissimam nos ducias yiam ;
tuo ductu patres nostri, liquide ! inter deos thesaurum obtinuerunt cordati.

२ Tu, Soma ! sacris feliciter operans eras, tu roboribus tuis robustus, om-
niscius, tu votorum expletor inter vota explenda, magnitudine gaudens,
inter sacrificia sacro cibo abundans eras, viris divitias indicans. ३ Regis
velut Varunæ tua sunt facinora ; magnum et sublime tuum, Soma ! est robur ;
purificator tu es, dilectus velut Mitras ; amplificator, Aryaman velut, es,
Soma ! ४ Quæ tibi vires sunt in cœlo, quæ in terra, quæ in montibus, plan-
tis, aquis, iis omnibus utens, favens nobis, non iratus, rex Soma ! sacrificia

५ त्वं सोमासि सत्पतिस्त्वं राजोत वृत्रहा। त्वं भद्रो असि क्रतुः॥१६॥
 ६ त्वं च सोम नो वशो जीवातुं न मरामहे। प्रियस्तोत्रो वनस्पतिः॥
 ७ त्वं सोम महे भगं त्वं यून ऋतायते। दक्षं दधासि जीवसे॥
 ८ त्वं नः सोम विश्वतो रक्षा राजन्नधायतः। न रिषेत्वावतः सखा॥
 ९ सोम यास्ते मयोभुव उतयः सन्ति दाशुषे। ताभिनौ विता भव॥
 १० इमं यज्ञमिदं वचो जुञ्जुषाण उपागहि। सोम त्वं नो वृथे भव॥२०॥
 ११ सोम गीर्भिष्ठा वयं वर्धयामो वचोविदः। सुमृलीको न आविश॥
 १२ गयस्फानो अमीवहा वसुवित्पुष्टिवर्धनः। सुभित्रः सोम नो भव॥
 १३ सोम रारन्धि नो हृदि गावो न यवसेष्टा। मर्य इव स्व ओक्ये॥

५ *Tvaṁ Soma asi sat-patiḥ tvaṁ rājā uta Vṛitra-hā tvaṁ bhadraḥ asi kratuḥ.* (19)

६ *Tvaṁ cha Soma naḥ vaṣaḥ jīvātum् na marāmahe priya-stotraḥ vanuspatiḥ.*

७ *Tvaṁ Soma mahe bhagam् tvaṁ yūne rita-yate dakshaṁ dadhāsi jīvase.*

८ *Tvaṁ naḥ Soma viśvataḥ raksha rājan agha-yataḥ na rishyet tvā-vataḥ sakha.*

९ *Soma yāḥ te mayaḥ-bhuvaḥ ūtayaḥ santi dāśushe tābhiḥ naḥ avitā bhava.*

१० *Imaṁ yajnaṁ idam vachaḥ jujuṣhāṇaḥ upa-āgahi Soma tvaṁ naḥ vridhe bhava.* (20)

११ *Soma gīḥ-bhiḥ tvā vayaṁ vardhayāmaḥ vachaḥ-vidaḥ su-mṛilīkaḥ naḥ ā viṣa.*

१२ *Gaya-sphānaḥ amīva-hā vasu-vit pushṭi-vardhanāḥ su-mitraḥ Soma naḥ bhava.*

१३ *Soma rarandhi naḥ hṛidi gāvah na yavaseshu ā maryāḥ-iva sve okye.*

accipe. ^५ Tu, Soma! es piorum dominus, tu rex atque Vritræ occisor, tu felix es ceremonia. ^६ Tu quoque, Soma! nobis es vitæ fons; si velles, non moremum, amans laudum, plantarum dominus. ^७ Tu, Soma! seni, tu juveni sacris intento amplam opulentiam largiris ad vivendum. ^८ Tu nos, Soma! a quovis serva perniciose, lucide! Non perierit socius dei tibi similis. ^९ Soma! quæ tibi lœtificantia auxilia sunt, cultori concedenda, iis nobis protector sis. ^{१०} Hoc sacrificium, hanc precem grata habens, veni; Soma! tu nobis incremento consulens sis. ^{११} Soma! precibus te nos amplificamus, precum gnari; favens nos visita. ^{१२} Opum amplificator, morborum averruncus, thesauros cognoscens, prosperitatem augens, bonus amicus, Soma! nobis sis. ^{१३} Soma! gaude nostro in corde, vaccæ velut inter gramina, mortales

१४ यः सोम सख्ये तव रारणदेव मर्त्यः । तं दक्षः सचते कविः ॥
 १५ उरुषा णो अभिशस्ते: सोम निपाद्यंहसः । सखा सुशेव एधि नः ॥२१॥
 १६ आप्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्णयं । भवा वाजस्य संगथे ॥
 १७ आप्यायस्व भद्रित्तम सोम विश्वेभिरंशुभिः ।
 भवा नः सुश्रवस्तमः सखा वृधे ॥
 १८ सं ते पयांसि समु यन्तु वाजाः सं वृष्ण्यान्यभिमातिषाहः ।
 आप्यायमानो अमृताय सोम दिवि श्रवांस्युत्तमानि धिष्ठ ॥
 १९ या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभ्रस्तु यज्ञं ।
 गयस्फानः प्रतरणः सुवीरो वीरहा प्रचरा सोम दुर्यान् ॥

१४ *Yah Soma sakhye tava raraṇat deva martyah tam dakshah sachate kaviḥ.*

१५ *Urushya naḥ abhi-ṣusteh Soma ni pāhi añhasaḥ sakha su-ṣevaḥ edhi naḥ.* (21)

१६ *Ā pyāyasva saṁ etu te viṣvataḥ Soma vṛishṇyam bhava vūjasya saṁ-gathe.*

१७ *Ā pyāyasva madin-tama Soma viṣvebhīḥ añṣu-bhīḥ*

Bhava naḥ suṣravah-tamah sakha vṛidhe.

१८ *Saṁ te payānsi saṁ u yantu vājāḥ saṁ vṛishṇyāni abhimāti-sahaḥ*

Ā-pyāyamānaḥ amritāya Soma dīri śravānsi ut-tamāni dhishva.

१९ *Yā te dhāmūni havishā yajanti tā te viṣvā pari-bhūḥ astu yajnāṁ*

Gaya-sphānah pra-taraṇah su-virah avira-hā pra chara Soma duryān.

velut suæ domi. १४ Lucide Soma ! qui consortio tuo gaudet mortalis, ei tu faves, *deus fortis et sapiens.* १५ Serva nos ab imprecatione, Soma ! protege nos a scelere ; socius salutifer sis nobis. १६ Cresce, convenito tuum undecunque robur, Soma ! sis *nobis* ad cibi impetrationem *adjutor.* १७ Cresce, lætissime Soma ! omnibus geniculis ; sis *nobis* optimo cibo instructus socius, incremento *nostro consulens.* १८ Te lactes adeunto, *te* cibi, *te* vires, hostium devictor ! crescens, *nostræ* immortalitatis caussa, Soma ! in cælo cibos egregios largire *nobis.* १९ Quos tuos splendores oblatione colunt, ii splendores tui omnes circumdanto sacrificium : opulentiae amplificator, servator, fortibus viris præditus, inimicorum occisor, veni, Soma ! ad *nostra*

२० सोमो धेनुं सोमो अर्वन्तमाशुं सोमो वीरं कर्मण्यं ददाति ।
सादन्यं विदथ्यं सभेयं पितृश्रवणं यो ददाशदस्मै ॥२२॥

२१ अषाल्हं युत्सु पृतनासु पर्प्रिं स्वर्षीभप्सां वृजनस्य गोपां ।
भरेषुजां सुक्षितिं सुश्रवसं जयन्तं त्वामनुमदेम सोम ॥

२२ त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वास्त्वमपो अजनयस्त्वं गाः ।
त्वमाततन्थोर्वन्तरिक्षं त्वं ज्योतिषा वि तमो ववर्थ ॥

२३ देवेन नो मनसा देव सोम रायो भागं सहसावन्नभियुध्य ।
मा त्वातनदोशिषे वीर्यस्योभयेभ्यः प्रचिकित्सा गविष्टौ ॥२३॥

२० *Somaḥ dhenuṁ Somaḥ arvantaṁ āśuṁ Somaḥ vīraṁ karmaṇyaṁ dadāti
Sadanyaṁ vidathyaṁ sabheyam̄ piṭṛi-śravanaṁ yah dadāsat asmai.* (22)

२१ *Ashālhaṁ yut-su pṛitanāsu papriṁ svāḥ-sāṁ apsāṁ vṛijanasya gopāṁ
Bhāreshu-jāṁ su-kshitim̄ su-śravasām̄ jayantam̄ tvāṁ anu madema Soma.*

२२ *Tvaṁ imāḥ oshadhīḥ Soma viṣvāḥ tvaṁ apaḥ ajanayah tvaṁ gāḥ
Tvaṁ ā tatantu uru antariksham̄ tvaṁ jyotishā vi tamāḥ vavartha.*

२३ *Devena naḥ manasā deva Soma rāyah bhāgāṁ sahasā-van abhi yudhya
Mā trā ā tanat iśishe vīryasya ubhayebhyāḥ pra chikitsa go-iṣṭau.* (23)

domicilia. ^{२०} Somas vaccam, Somas equum celerem, Somas filium solerter, domestico operi idoneum, sacrificiis intentum, in consessu prudentem, patris gloriæ propagatorem, dat *viro* qui sacra offert ipsi. ^{२१} Invictum in certaminibus, inter agmina victorem, cœlum procurantem, aquas dantem, roboris custodem, in sacrificiis natum, jucunda habitatione gaudentem, gloriosum, vincentem te *respicientes* gaudemus, Soma ! ^{२२} Tu hasce herbas, Soma ! cunctas, tu aquas generasti, tu vaccas ; tu expandisti magnum cœlum, tu lumine *tuo* caliginem occultasti. ^{२३} Lucida nobis mente, lucide Soma ! divitiarum portionem, robuste ! largire : haud *quisquam* te laceraverit ; tu gubernas fortitudinem amborum *pugnantium* ; hostium *impetum* repelle in prælio.

HYMNUS VIII. [XCII.]

१ एता उत्त्या उषसः केतुमक्रत् पूर्वे अर्धे रजसो भानुमञ्चुते ।
निष्कृण्वाना आयुधानीव धृष्णवः प्रति गावो रूषीर्यन्ति मातरः ॥

२ उदपप्नन्नरुणा भानवो वृथा स्वायुजो अरूषीर्गी अयुक्षत ।
अक्रन्नुषासो वयुनानि पूर्वथा रूशन्तं भानुमरूषीरशिश्रयः ॥

३ अर्चन्ति नारीरपसो न विष्टिभिः समानेन योजनेना परावतः ।
इषं वहन्तीः सुकृते सुदानवे विश्वेदह यजमानाय सुन्वते ॥

४ अधि पेशांसि वपते नृतूरिवापोर्णते वक्ष उत्तेव बर्जहं ।
ज्योतिर्विश्वस्मै भुवनाय कृष्णती गावो न ब्रजं व्युषा आवर्तमः ॥

XCII.

१ *Etāḥ u tyāḥ Ushasāḥ ketum akraṭa pūrve ardhe rajaśāḥ bhānum anjate
Niḥ-kriṇvānāḥ āyudhāni-iva dhṛishṇavaḥ prati gāvah aruṣīḥ yanti mātaraḥ.*

२ *Ut apaptan aruṇāḥ bhānavāḥ vṛithā su-āyujah aruṣīḥ gāḥ ayukshata
Akraṇ Ushasāḥ vayunāni pūrva-thā ruṣantaṁ bhānum aruṣīḥ aṣīṣrayuḥ.*

३ *Archanti nārīḥ apasaḥ na viṣṭi-bhīḥ samānena yojanena ā parā-vataḥ
Ishaṁ vahantīḥ su-kṛite su-dānave viṣvā it aha yajamānāya sunvate.*

४ *Adhi peṣūnsi vapate nṛitūḥ-iva apa ūrnute vakshāḥ usrā-iva barjahaṁ
Jyotiḥ viṣvasmai bhuvanāya kriṇvatī gāvah na vrajaṁ vi Ushāḥ āvar tamāḥ.*

XCII.

१ Hæ istæ Auroraë lucem fecerunt: orientali in parte cœli lumen manifestant, ornantes *omnia*, sicut arma *ornant* strenui *pugnatores*, luces splendentes prodeunt, genitrices *mundi*. २ Sursum tendunt rutili radii sponte; facile jungendas rutilus vaccas junixerunt *currui*; fecerunt Auroraë mentes consicias, pridem velut; coruscans lumen *solis* rutilæ Auroraë venerantur. ३ Aerem colunt Auroraë dominatrices permeantibus *luminibus suis*, pugnaces velut *milites*, uno eodemque actu usque ad longinquam *regionem*; cibum vehentes *viro* pio, bene sacrificanti, cibum omnigenum sane *viro* sacra obeunti, libanti. ४ Tenebras dissipat Aurora, saltatrix veluti; revelat pec-tus, fulva sicut vacca uber: lucem universo mundo largiens, vaccæ velut

५ प्रत्यर्चीं रुशदस्या अदर्शि वितिष्ठते बाधते कृष्णमभ्यं ।
 स्वरुं न पेशो विदथेष्वञ्जुं चित्रं दिवो दुहिता भानुमश्वेत् ॥२४॥

६ अतारिष्म तमसस्पारमस्योषा उच्छन्ती वयुना कृणोति ।
 श्रिये छन्दो न स्मयते विभाती सुप्रतीका सौमनसायाजीगः ॥

७ भास्वतो नेत्री सूनृतानां दिवः स्तवे दुहिता गोतमेभिः ।
 प्रजावतो नृवतो अश्वबुध्यां उषो गोअग्रां उपमासि वाजान् ॥

८ उषस्तमश्यां यशसं सुवीरं दासप्रवर्गं रयिमश्वबुध्यं ।
 सुदंससा श्रवसा या विभासि वाजप्रसूता सुभगे बृहन्तं ॥

९ विश्वानि देवी भुवनाभिचक्ष्या प्रतीची चक्षुर्विद्या विभाति ।

५ *Prati archih ruṣat asyāḥ adarśi vi tishṭhate bādhate kṛiṣṇam abhvam
 Svarūm na peṣah vidatheshu anjan chitram divah duhitā bhānuṁ aśret.* (24)

६ *Atāriṣhma tamasaḥ pārām asya Ushāḥ uchhantī vayunā kṛiṇoti
 Śriye chhandaḥ na smayate vi-bhālī su-pratikā saumanasāya ajīgar.*

७ *Bhāsvatī netrī sūnṛitānām divah stave duhiā Gotamebhīḥ
 Prajā-vataḥ nṛi-vataḥ aṣva-budhyān Ushaḥ go-agrān upa māsi vājān.*

८ *Ushaḥ tam aṣyām yaṣasām su-vīraṁ dāsa-pravargam rayim aṣva-budhyam
 Su-dānsasā ṣravasā yā vi-bhāsi vāja-prasūtā su-bhage brihantaṁ.*

९ *Viṣvāni devi bhuvanā abhi-chakshya prutīchī chakshuh urviyā vi bhāti*

ad stabulam *currentes*, Aurora removet caliginem. ⁵ Lux coruscans ipsius conspicitur; hic illic commoratur, fugat caliginem magnam: formam *suam ornat*, sicut pilam sacrificam in ceremoniis ornant; pulchrum cœli filia solem coluit. ⁶ Trajecimus ad caliginis hujus ripam; Aurora illucescens mentes consicias facit; salutem *largitura* incantator velut subridet, lucens; fulgidis membris prædicta, felicitati *nostræ consulens*, *tenebras* absorpsit. ⁷ Lucida dominatrix sincerorum sermonum, cœli filia laudatur a Gotamidis: prole conspicuos, servis abundantes, equos procurantes, vaccis insignes largiris cibos, Aurora! ⁸ Aurora! illam obtinuerim gloriosam, forti sobole conspicuam, servorum multitudine insignem opulentiam, equos procurantem, amplam, quam manifestas, piis cum ceremoniis recitato hymno *placata*, cibum largiens, fortunata! ⁹ Lucida Aurora, omnes creaturas collu-

विश्वं जीवं चरसे बोधयन्ती विश्वस्य वाचमविदन्मनायोः ॥

- ^{१०} पुनः पुनर्जीयमाना पुराणी समानं वर्णमभिशुभमाना ।
स्वद्वीप कृत्वार्विज आभिनाना मर्तस्य देवी जरयन्त्यायुः ॥२५॥
- ^{११} व्यूष्टती दिवो अन्तां अबोध्यप स्वसारं सनुतर्युयोति ।
प्रभिनती मनुषा युगानि योषा जारस्य चक्षसा विभाति ॥
- ^{१२} पशून्न चित्रा सुभगा प्रथाना सिन्धुर्न क्षोद उर्विया वश्वेत् ।
अभिनती देवानि व्रतानि सूर्यस्य चेति रश्मिभिर्दृशाना ॥
- ^{१३} उषस्तच्चित्रमाभरास्मर्यं वाजिनीवति ।
येन तोकं च तनयं च धामहे ॥

Viṣvam jīvam charase bodhayantī viṣvasya vāchaṁ avidat manāyoḥ.

- ^{१०} *Punah-punah jāyamānā purāṇī samānaṁ varṇaṁ abhi śumbhamānā
Svaghñī-iva kṛitnuḥ vijaḥ ā-minānā martasya devī jarayantī āyuḥ.* (25)
- ^{११} *Vi-ūrṇvatī divaḥ antān abodhi apa svasāraṁ sanutaḥ yuyoti
Pra-minatī manushyā yugāni yoshaḥ jārasya chakshasā vi bhāti.*
- ^{१२} *Paśūn na chitrā su-bhagā prathānā sindhuḥ na kshodah urviyā vi aṣvait
Aminatī daivyāni vratāni sūryasya cheti raśmi-bhiḥ dṛiṣānā.*
- ^{१३} *Ushaḥ itat chitraṁ ā bhara asmabhyāṁ vājīnī-vati
Yena tokam cha tanayam cha dhāmahe.*

strando, huc conversa, splendore magna fulget, omnia animantia ad incendendum suscitans, cuiusvis *animantis* mente praediti vocem audit. ^{१०} Iterum iterumque nascens, antiqua, eodem colore fulgens, venaticis instar cædantis, quæ aves mutilat, *hominis* mortalis senio conficiens vitam, lucida. ^{११} Patet faciens cœli fines conspicitur: sponte discedentem *noctem* ad disparendum repellit: conficiens humanas ætates, uxor *solis* senium adducentis, luce splendet. ^{१२} Pecora velut *in pascuo*, Aurora pulchra et felix radios dispergit, manans sicut æquor, magna permeat mundum: non turbans divinas ceremonias, solaribus cognoscitur radiis apparens. ^{१३} Aurora! illam variam *opulentiam* affer nobis, cibo abundans, qua filiumque nepotemque sustentemus. ^{१४} Aurora! hodie hic, vaccis abundans! equis praedita! lu-

१४ उषो अद्येह गोमत्यश्वावति विभावरि ।
 रेवदस्मे व्युच्छ सूनृतावति ॥

१५ युक्ष्वा हि वाजिनीवत्यश्वं अद्यारुणं उषः ।
 अथा नो विश्वा सोभगान्यावह ॥२६॥

१६ अश्विना वर्तिरस्मदा गोमद्दत्ता हिरण्यवत् ।
 अर्वायथं समनसा नियच्छतं ॥

१७ यावित्था श्लोकमादिवो ज्योतिर्जनाय चक्रथुः ।
 आ न उर्जं वहतमश्विना युवं ॥

१८ एह देवा मयोभुवा दत्ता हिरण्यवर्तनी ।
 उषबुधो वहन्तु सोमपीतये ॥२७॥

१४ *Ushaḥ adya iha go-mati aṣva-vati vibhā-varī
 Revat asme vi uchha sūnṛitā-vati.*

१५ *Yukshva hi vājinī-vati aṣvān adya aruṇān Ushaḥ
 Atha nah viṣvā saubhagāni ā vaha. (26)*

१६ *Aṣvinā vartih asmat ā go-mat dasrā hiraṇya-vat
 Arvāk rathaṁ sa-manasā ni yachhatam.*

१७ *Yau itthā ślokam ā divaḥ jyotiḥ janāya chakrathuḥ
 Ā nah ūrjaṁ vahataṁ Aṣvinā yuvam.*

१८ *Ā iha devā mayaḥ-bhuvā dasrā hiraṇya-vartanī
 Ushaḥ-budhaḥ vahantu soma-pītaye. (27)*

cida! cum opulentia nobis illucesce, sincera loquens! १५ Junge utique, cibo abundans Aurora! equos hodie fulvos, et nobis omnes felicitates advehe.

१६ Asvini! victores! nostram versus domum, omni ex parte vaccis et auro divitem, huc *tendentem* currum dirigite, eadem voluntate sociati. १७ Qui ita hymno dignam lucem usque ad cœlum homini fecistis, nobis cibum advehite, Asvini! vos. १८ Huc deos, felicitatis datores, victores, aureo currui insidentes, *equi* mane expergesfacti vehunto ad libaminis potum.

HYMNUS IX. [XCIII.]

१ अग्नीषोमाविमं सु मे शृणुतं वृषणा हवं ।
प्रति सूक्तानि हर्यतं भवतं दाशुषे मयः ॥

२ अग्नीषोमा यो अद्य वामिदं वचः सपर्यति ।
तस्मै धतं सुवीर्यं गवां पोषं स्वश्यं ॥

३ अग्नीषोमा य आहुतिं यो वां दाशाद्विष्कृतिं ।
स प्रजाया सुवीर्यं विश्वमायुर्यश्चवत् ॥

४ अग्नीषोमा चेति तडीर्यं वां यद्मुष्णीतमवसं पणिं गा: ।
अवातिरतं बृसयस्य शेषो विन्दतंज्योति रेकं बहुभ्यः ॥

५ युवमेतानि दिवि रोचनान्यग्निं सोम सक्रात् अधतं ।

XCIII.

१ *Agnishomau imām su me śriṇutam vṛiṣhaṇā havam
Prati su-uktāni haryataṁ bhavataṁ dāśushe mayah.*

२ *Agnīshomā yaḥ adya vāṁ idam vachaḥ saparyati
Tasmāi dhuttam su-viryam gavāṁ posham su-uṣvyaṁ.*

३ *Agnīshomā yaḥ ā-hutim yaḥ vāṁ dāśat haviḥ-kritim
Sah pra-jayā su-viryam viṣvam āyuh vi aśnavat.*

४ *Agnīshomā cheti tat viryam vāṁ yat amushṇītam avasam Paṇīm gāḥ
Ava atirataṁ Brisayasya ṣeshaḥ avindataṁ jyotiḥ ekaṁ bahu-bhyāḥ.*

५ *Yuvāṁ etāni divi rochanāni Agnih cha Soma sa-kratū adhattam*

XCIII.

¹ Agnis et Soma ! hancce meam bene audite, votorum largitores ! vocationem : preces gratas habete : estote cultori salutem conferentes. ² Agnis et Soma ! qui hodie vobis hanc precem venerabundus recitat, ei concedite robore sociatum vaccarum incrementum, bonis equis insigne. ³ Agnis et Soma ! qui invocationem recitat, qui vobis consecrat oblationem, is prole gaudens, robore insigni tota vita perfruatur. ⁴ Agnis et Soma ! innotuit illa potentia vestra, qua eripuistis alimentum Pani, nempe vaccas ; necastis Brisayæ filium ; nacti estis lumen unum, multis creaturis utile. ⁵ Vos haec

युवं सिन्धूरभिशस्तेरवद्यादग्नीषोमावमुञ्चतं गृभीतान् ॥

६ आन्यं दिवो मातरिश्वा जभारामथ्वादन्यं परि श्येनो अद्रेः ।
अग्नीषोमा ब्रह्मणा वावृधानोर्यज्ञाय चक्रथुर्लोकं ॥२८॥

७ अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य वीतं हर्थतं वृषणा जुषेथां ।
मुशर्मीणा स्ववसा हि भूतमथा धतं यज्मानाय शं योः ॥

८ यो अग्नीषोमा हविषा सपर्याद्वेवद्रीचा मनसा यो घृतेन ।
तस्य व्रतं रक्षतं पातमंहसो विशे जनाय महि शर्म यच्छतं ॥

९ अग्नीषोमा सवेदसा सहूती वनतं गिरः । सं देवत्रा बभूवथुः ॥

१० अग्नीषोमावनेन वां यो वां घृतेन दाशति । तस्मै दीदयतं बृहत् ॥

Yuvāñ sindhūn abhi-ṣasteḥ avadyāt Agnīshomau amunchataṁ gribhītān.

*६ Ā anyām divaḥ Mātarisvā jabhāra amathnāt anyām pari ṣyenaḥ adreḥ
Agnīshomā brahmaṇā vavṛidhānā uruñ yajñāya chakrathuḥ u lokaṁ. (28)*

*७ Agnīshomā havishaḥ pra-sthitasya vītaṁ haryatām vīshaṇā jushethām
Su-ṣarmāṇā su-avasā hi bhūtaṁ atha dhattām yajamānāya saṁ yoh.*

*८ Yah Agnīshomā havishā saparyāt devadrīchā manasāyah gṛhitena
Tasya vrataṁ rakshataṁ pātaṁ añhasah viṣe janāya mahi ṣarma yachhataṁ.*

९ Agnīshomā sa-vedasā sa-hūti vanataṁ giraḥ saṁ deva-trā babhūvathuḥ.

१० Agnīshomau anena vāṁ yah vāṁ gṛhitena dāśati tasmai dīdayataṁ brihat.

in cœlo lumina, Agnis et Soma ! junctim operantes ! collocastis : vos, Agnis et Soma ! fluvios ab imprecatione dira liberastis, malo correptos. ^६ Alterum *e vobis* de cœlo veniens Mātarisvan prehendit ; arripuit alterum accipiter de monte : Agnis et Soma ! prece crescentes, amplum fecistis sacrificii caussa mundum. ^७ Agnis et Soma ! de cibo *vobis* oblato edite, *nosque* diligite, largitores ! *et gratos habete* : felicitate prædicti, boni opitulatores estis scilicet ; itaque concedite sacrificanti salutem *et malorum* immunitatem. ^८ Qui sacrifico cibo *vel* qui butyro Agnim et Somam veneratur, deos colente cum mente, illius ceremoniam salvam habete, *ipsumque* custodite a scelere ; homini mortali magnam felicitatem tribuite. ^९ Agnis et Soma ! iisdem diuiniis gaudentes ! eadem prece vocati ! accipite hymnos *nostros* : inter deos *eximii* estis. ^{१०} Agnis et Soma ! hoc butyro qui vobis sacrificat *cultor* vester,

११ अग्नीषोभाविभानि नो युवं हव्या जुजोषतं । आयातमुप नः सचा ॥
 १२ अग्नीषोमा पिपृतमर्वतो न आप्यायन्तामुस्त्रिया हव्यमूदः ।
 अस्मे बलानि मधवत्सु धतं कृणुतं नो अध्वरं शुष्टिमन्तं ॥२६॥

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

HYMNUS I. [XCIV.]

१ इमं स्तोममहिते जातवेदसे रथभिव संमहेमा भनीषया ।
 भद्रा हि नः प्रमतिरस्य संसद्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ॥
 २ यस्मै त्वमायजसे स साधत्यनर्वा क्षेति दधते मुवीर्यं ।
 स तूताव नैनमश्नोत्यंहतिरग्ने ॥
 ३ शकेम त्वा समिधं साधया धियस्त्वे देवा हविरदन्त्याहुतं ।

११ *Agnishomau imāni naḥ yuvam̄ havyā jujoshataṁ ā yātam̄ upa naḥ sachā.*

१२ *Agnishomā pipṛitam̄ arvataḥ naḥ ā pyāyantām̄ usriyāḥ havya-sūdah
 Asme balāni maghavat-su dhattam̄ kriṇutam̄ naḥ adhvaram̄ śrushṭi-mantam̄.* (29)

XCIV.

१ *Imām stomaṁ arhate jāta-vedase rathaṁ-iva saṁ mahema manīshayā
 Bhadrā hi naḥ pra-matiḥ asya saṁ-sadi Agne sakhye mā rishāma vayaṁ tava.*
 २ *Yasmai tvam̄ ā-yajase saḥ sādhati anarvā kshetī dadhate su-vīryam̄
 Saḥ tūtāva na enām aśnoti añhatiḥ Agne —.*
 ३ *Sakema tvā sa~-idham̄ sādhaya dhiyah tve devāḥ haviḥ adanti ā-hutam̄*

ei illustrem reddite magnam opulentiam. ¹¹ Agnis et Soma ! haecce nostra sacrificia vos grata habete : adite ad nos simul. ¹² Agnis et Soma ! tutamini equos nostros ; crescunto fulvae vaccæ lac præbentes : nobis divitibus vires date : reddite nostram ceremoniam opibus conspicuam.

XCIV.

¹ Huncce hymnum Agni venerabili, sapienti, currum velut faber, paramus mente : felix enim nobis sapientia est illius in cultu : Agnis ! tua in societate non lædimur nos. ² Cui tu sacra perficis, is consilia exsequitur; hostibus immunis habitat, possidet clarum robur ; is crescit, non eum comedit dolor : Agnis ! &c. ³ Possimus te accendere : exple ceremonias ; in

त्वमादित्यां आवह तान्दुशमस्यग्ने० ॥

- ४ भरामेधं कृणवामा हवींषि ते चितयन्तः पर्वणा पर्वणा वयं ।
जीवातवे प्रतरं साधया धियो अग्ने० ॥
- ५ विशां गोपा अस्य चरन्ति जन्तवो द्विपञ्च यदुत चतुष्पदकुभिः ।
चित्रः प्रकेत उषसो महां अस्यग्ने० ॥३०॥
- ६ त्वमध्वर्युस्त होतासि पूर्वः प्रशास्ता पोता जनुषा पुरोहितः ।
विश्वा विद्वां आत्विज्या धीर पुथस्यग्ने० ॥
- ७ यो विश्वतः सुप्रतीकः सदृङ्गसि दूरे चित्सन्तलिदिवातिरोचमे ।
रात्र्याश्चिदन्धो अति देव पश्यस्यग्ने० ॥
- ८ पूर्वो देवा भवतु सुन्वतो रथो । स्माकं शंसो अभ्यस्तु दूधः ।

Tvam Ādityān ā vaha tān hi uṣmasi Agne —.

- ४ *Bharāma idhmaṁ kṛiṇavāma haviñshi te chitayantaḥ parvañā-pārvañā vayaṁ Jivātave pra-taraṁ sādhaya dhiyah Agne —.*
- ५ *Viṣām gopāḥ asya charanti jantavaḥ dvi-pat cha yat uta chatuh-pat aktu-bhiḥ Chitraḥ pra-ketaḥ Ushasāḥ mahān asi Agne —. (30)*
- ६ *Tvam adhvaryuḥ uta hotā asi pūrvyah pra-śāstā potā janushā puraḥ-hitah Viṣvā nidvān ārtvijyā dhīra pushyasi Agne —.*
- ७ *Yah viṣvataḥ su-pratīkāḥ sa-dṛiṇi asi dūre chit san talit-iva atirochase Rātryāḥ chit andhaḥ ati deva paṣyasi Agne —.*
- ८ *Pūrvah devāḥ bhavatu sunvataḥ rathaḥ asmākaṁ ṣañsaḥ abhi astu duḥ-dhyah*

te enim dii cibo fruuntur oblato : tu Aditis filios advehe; illos enim desideramus : Agnis ! &c. ⁴ Apportamus ligna, facimus oblationes tibi, te commonefuentes quovis interlunio nos : ut vivamus, ultro extende ceremonias nostras : Agnis ! &c. ⁵ Hominum custodes illius prodeunt filii : et quod bipes atque quadrupes est, radiis illius circumdatur : varie splendens, illustans, Aurora major es : Agnis ! &c. ⁶ Tu sacerdos et arcessitor es principalis, laudator, purificator, origine tua coram collocatus, omnia sciens sacerdotis officia, sapiens ! comple : Agnis ! &c. ⁷ Qui omni ex parte formosus et æqualis es, procul licet versans, perinde ac si prope adesses, coruscas : noctis quoque per tenebras, splendide ! transluces : Agnis ! &c.

तदाजानीतोत पुष्टता वचोऽग्ने० ॥
 ९ वधैर्दुःशंसां अप दूधो जहि द्रे वा ये अन्ति वा केचिदत्रिणः ।
 अथा यज्ञाय गृणते सुगं कृध्यग्ने० ॥
 १० यदयुक्था अरुषा रोहिता रथे वातजूता वृषभस्येव ते रथः ।
 आदिन्वसि वनिनो धूमकेतुनाग्ने० ॥३१॥
 ११ अध स्वनादुत विभ्युः पतत्रिणो द्रप्सा यते यवसादो वस्थिरन् ।
 सुगं तते तावकेभ्यो रथेभ्योऽग्ने० ॥
 १२ अयं मित्रस्य वरुणस्य धायसे वयातां मरुतां हेलो अङ्गुतः ।
 मूला सु नो भृत्वेषां मनः पुनरग्ने० ॥
 १३ देवो देवानामसि मित्रो अङ्गुतो वसुर्वसूनामसि चारुरध्वरे ।

Tat ā jānīta uta pushyata vachah Agne—.

९ *Vadhaiḥ duḥ-śaṁsān apa duḥ-dhyāḥ jahi dūre vā ye anti vā ke chit atrīṇāḥ
 Atha yajnāya grīnate su-gāṁ kridhi—.*

१० *Yat ayukthāḥ aruṣā rohitā rathe vātajūtā vṛishabhaḥasya-iva te ravaḥ
 Āt invasi vanināḥ dhūma-ketuṇā Agne—. (31)*

११ *Adha svanāt uta bibhyuḥ patatṛiṇāḥ drapsāḥ yat te yavasa-adāḥ vi asthirāṇ
 Su-gāṁ tat te tāvakebhyaḥ rathebhyaḥ Agne—.*

१२ *Ayam Mitrasya Varuṇasya dhāyase ava-yātāṁ Marutāṁ helaḥ adbhutaḥ
 Mrīla su naḥ bhūtu eshām manah punaḥ Agne—.*

१३ *Devaḥ devānāṁ asi mitraḥ adbhutaḥ vasuḥ vasūnāṁ asi chāruḥ adhvare*

⁸ Primus ante alios omnes, di! esto viri libantis currus: nostra imprecatio cadito in inimicos: hunc intelligite et augete sermonem meum: Agnis! &c.
⁹ Armis inglorios et infestos profliga, quicunque sive procul sive in vicinia sunt hostes: deinde sacrificatori te laudanti felicem incessum para; Agnis! &c. ¹⁰ Quum jungeres fulvos rubicundos equos currui, venti instar veloces, tunc tauri velut erat tuus sonus: statim obvelas silvestres arbores sumi vexillo: Agnis! &c. ¹¹ Tunc sonitum tuum quoque timent aves; flammæ quum tuæ, graminis consumtrices, hic illic adsunt, aditu facilis tunc tibi et tuis vehiculis est silva: Agnis! &c. ¹² Hic sacrificator Mitræ et Varunæ sacrificio intentus est: discedite; Marutum ira stupenda est: exhilara bene

शर्मन्तस्याम तव सप्रथस्तमे •ग्ने० ॥

१४ तते भद्रं यत्समिद्धः स्वे दमे सोमाहुतो जरसे मृलयत्तमः ।

दधासि रत्नं द्रविणं च दाशुषे •ग्ने० ॥

१५ यस्मै त्वं सुद्रविणो ददाशो •नागास्त्वमदिते सर्वताता ।

यं भद्रेण शवसा चोदयासि प्रजावता राधसा ते स्याम ॥

१६ स त्वमग्ने सौभगत्वस्य विद्वां अस्माकमायुः प्रतिरेह देव ।

तन्मो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥३२॥

॥ इति प्रथमाष्टके षष्ठो •ध्यायः ॥

Sarman syāma tava saprathah-tame Agne—.

१४ *Tat te bhadraṁ yat saṁ-iddhaḥ sve dame soma-āhutaḥ jarase mṛilayat-tamah
Dadhāsi ratnaṁ draviṇaṁ cha dāśushe Agne—.*

१५ *Yasmai tvāṁ su-draviṇaḥ dadāśaḥ anāgāḥ-tvāṁ adite sarva-tātā
Yaṁ bhadreṇa ṣavasā chodayāsi prajā-vatā rādhasā te syāma.*

१६ *Saḥ tvāṁ Agne saubhaga-tvasya vidvān asmākam āyuḥ pra tira iha deva
Tat naḥ Mitraḥ Varuṇaḥ mamahantām Aditiḥ Sindhuḥ Pṛithivī uta Dyauh.* (32)

nos; esto illorum mens iterum *placata*: Agnis! &c. ¹³ Splendidus inter deos es, amicus mirandus, largitor divitiarum es, lætus in sacrificio: in tutela simus tua amplissima: Agnis! &c. ¹⁴ Id tibi jucundum est, quod accensus tuo in domicilio, libamine conciliatus, laudaris exhilarantissimus: confers thesaurum opesque cultori: Agnis! &c. ¹⁵ *Felix ille est*, cui tu, egregiis divitiis gaudens! concedis immunitatem a scelere, non lædende Agnis! omnibus in ceremoniis, et quem claro robore concitas: nos filiis ornata opulenta *fuentes* per te simus. ¹⁶ Tu, Agnis! felicitatis gnarus, nostram vitam produc hic, deus! eandem nobis Mitras Varunasque protegundo, et Aditis, Sindhus, Terra atque Cœlus.

LECTIO SEPTIMA.

HYMNUS II. [XCV.]

- १ द्वे विरूपे चरतः स्वर्थे अन्यान्या वत्समुपधापयेते ।
हरिरन्यस्यां भवति स्वधावाङ्कुक्रो अन्यस्यां ददृशे मुवर्चाः ॥
- २ दशेमं त्वष्टुर्जनयन्त गर्भमतन्द्रासो युवतयो विभृत्रं ।
तिग्मानीकं स्वयशसं जनेषु विरोचमानं परि वीं नयन्ति ॥
- ३ त्रीणि जाना परिभूषन्त्यस्य समुद्र एकं दिव्येकमप्सु ।
पूर्वामनु प्र दिशं पार्थिवानामृतून्प्रशासद्विदधावनुष्टु ॥
- ४ क इमं वो निष्यमाचिकेत वत्सो मानृजनयत स्वधाभिः ।

XCV.

- 1 *Dve vi-rūpe charataḥ su-arthe anyā-anyā vatsaṁ upa dhāpayete
Hariḥ anyasyāṁ bhavati svadhā-vān ūkraḥ anyasyāṁ dadṛiṣe su-varchāḥ.*
- 2 *Daśa imāṁ tvashṭuh janayanta garbhaṁ atandrāsaḥ yuvatayah vi-bhṛitram
Tigma-anīkaṁ sva-yāṣasāṁ janeshu vi-rochamānaṁ pari sīṁ nayanti.*
- 3 *Triṇi jānā pari bhūshanti asya samudre ekaṁ divi ekaṁ ap-su
Pūrvāṁ anu pra diśam pārthivānāṁ ritūn pra-ṣāsut vi dadhau anushṭihu.*
- 4 *Kah imāṁ vah niṣyām ā chiketa vatsaḥ mātṛih janayata svadhābhīḥ*

XCV.

¹ Duæ *tempestates* diversicolores incedunt celeres; quæque filium *suum* nutriunt: *humores* arripiens *Sol* in altera est sacrificio cultus; fulgidus *Agnis* in altera conspicitur coruscans. ² *Digi* decem indefessi, juvenes, illum *Agnim* procreant, fulminatoris parentem, multifariam distributum, acuto ore præditum, propria gloria fruentem, hominibus lucentem: ubique illum adhibent. ³ Tres origines prædicant illius; in oceano una, in cœlo una, et in aere: orientalem sicut plagam, terrestrium *creatūrām* anni tempora indicans manifestavit statim. ⁴ Quisnam e vobis hunc delitescentem *Agnim*

बहूनां गर्भे अपसामुपस्थान्महान्कविर्निश्चरति स्वधावान् ॥

५ आविष्ट्यो वर्धते चारुरासु जिलानामृद्ध्वः स्वयशा उपस्थे ।
उभे त्वष्टुर्बिभ्यतु जीयमानात्प्रतीकी सिंहं प्रतिजोषयेते ॥ ॥ ॥

६ उभे भद्रे जोषयेते न मेने गावो न वाशा उपतस्थुरेवैः ।
स दक्षाणां दक्षपतिर्बभूवाञ्जन्ति यं दक्षिणतो हविर्भिः ॥

७ उद्यम्यमीति सवितेव बाहू उभे सिंचौ यतते भीम शृङ्गन् ।
उच्चुक्रमत्कमजते सिमस्मान्वा मातृभ्यो वसना जहाति ॥

८ त्वेषं रूपं कृणुत उत्तरं यत्संपृच्चानः सदने गोभिरङ्गिः ।
कविर्बुधं परिमर्द्यते धीः सा देवताता सभितिर्बभूव ॥

Bahvinām garbhāḥ apasām upa-sthāt mahān kaviḥ niḥ charati svadhā-vān.

५ *Āvih-tyah vardhate chāruh āsu jihmānām ūrdhvah sva-yaṣāḥ upa-sthe
Ubhe tvashṭuh bibhyatuḥ jāyamānāt pratiśīhi siñhaṁ prati joshayete. (1)*

६ *Ubhe bhadre joshayete na mene gāvah na vāṣrāh upa tashuh evaiḥ
Saḥ dakshāṇām daksha-patiḥ babhūva anjanti yaṁ dakshinataḥ havih-bhiḥ.*

७ *Ut yaṁyamēti Savitā-iva bāhū ubhe sichau yataste bhīmā ṛinjan
Ut śukram atkamā ajate simasmāt navā mātri-bhyah vasanā jahāti.*

८ *Tveshaṁ rūpaṁ kriṇute ut-taramāt yat saṁ-princhānaḥ sadane go-bhiḥ at-bhiḥ
Kaviḥ budhnamām pari marmijyate dhiḥ sā deva-tātā saṁ-itih babhūva.*

novit? filius matres procreat sacrificiis: multarum *aquarum* generator *Agnis*, ipse undarum e gremio magnus sapiens prodit, sacrificiis cultus. ⁵ Lucidus crescit clarus in illis *nubibus*, cadentium *aquarum* in gremio sursum tendens, propria gloria gaudens: ambo, *cælum et terra*, fulminatorem timent genitum; appropinquantes leonem venerantur. ⁶ Ambae augustae *Agnim* venerantur, velut duæ ancillæ; vaccæ velut mugientes *vitulos* sequuntur in viis: ille virium dominus fuit, quem humectant *sacerdotes*, a dextra *sacrificii parte stantes*, oblationibus. ⁷ Extendit, Sol veluti, brachia sua; ambo, *cælum et terram*, adnititur horrendus ornans: limpidum succum sursum trahit ex omni *natura*; novos in matres suas *radios omnia amplexuros* emittit. ⁸ Rutilam formam quam facit altiorem, sociatus aerem percurrentibus nubibus,

९ उरु ते ज्रयः पर्येति बुधं विरोचमानं महिषस्य धाम ।
विश्वेभिरग्ने स्वयशोभिरिङ्गो दब्धेभिः पायुभिः पात्तमान् ॥

१० धन्वन्त्त्रोतः कृषुते गातुमूर्मि शुक्रौर्मिभिरभिनक्षति क्षां ।
विश्वा सनानि जठरेषु धत्ते न्तर्नवासु चरति प्रसूषु ॥

११ एवा न अग्ने समिधा वृधानो रेवत्पावक श्रवसे विभाहि ।
तन्नो मित्रो वर्णो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥२॥

HYMNUS III. [xcvi.]

१ स प्रत्नथा सहसा जायमानः सद्यः कायानि बलधत विश्वा ।
आपम भित्रं धिषणा च साधन्देवा अग्निं धारयन्दविणोदां ॥

९ *Uru te jrayah pari eti budhnām vi-rochamānām mahishasya dhāma
Viṣvebhīḥ Agne svayaśah-bhīḥ iddhāḥ adabdhēbhīḥ pāyu-bhīḥ pāhi asmān.*

१० *Dhanvan srotuḥ kriṇute gātūm ūrmiṁ ūrmi-bhīḥ abhi nakshati kshām
Viṣvā sanāni jaḍhareshu dhatte antaḥ navāsu charati pra-sūshu.*

११ *Eva naḥ Agne sām-idhā vṛidhānah revat pāvaka ṣravase vi bhāhi
Tat naḥ Mitrah Varuṇaḥ mamaḥantām Aditiḥ Sindhuḥ Pṛithivī uta Dyauḥ.*(2)

XCVI.

१ *Sah pratna-thā sahasā jāyamānah sadyaḥ kāvyāni baṭ adhatta viṣvā
Āpaḥ cha mitraṁ dhishaṇā cha sādhan devāḥ Agniṁ dhārayan draviṇaḥ-dām.*

tunc providus *Agnis imum omnium rerum stabilimen penitus peragit sus-tentator*; illa a lucido *Agni* facta *splendorum aggregatio* fuit. ^९ Ampla tua et victrix circumdat *rerum stabilimen* corusca magni lux: omnibus, *Agnis!* tuis splendoribus fulgens, integris, *nos protegentibus serva nos*. ^{१०} In aere fluentem efficit mobilem undam; limpidis undis operit terram: omnes cibos sinu tenet; intus in recentibus adest herbis. ^{११} Sic nostro, *Agnis!* ligno crescens, amplum cibum *ut nobis conferas*, luce, purificator! Illum *cibum* nobis Mitras Varunasque servanto, et Aditis, Sindhus, Terra atque Cœlus.

XCVI.

^१ *Agnis* ille, adulti in modum, vigore natus, statim sapientias sane acquisivit omnes: et aquæ et vox amicum *cum fecerunt*; dii *Agnim* habent opum

२ स पूर्वया निविदा कथतायोरिमाः प्रजा अजनयन्मनूनां ।
विवस्वता चक्षसा धामपञ्च देवा० ॥

३ तमीलत प्रथमं यज्ञसाधं विश आरोराहुतमृत्तुसानं ।
उर्जः पुत्रं भरतं सृप्रदानुं देवा० ॥

४ स मातरिष्वा पुरुवारपुष्टिविद्वातुं तनयाय स्वर्वित् ।
विशां गोपा जनिता रोदस्योर्देवा० ॥

५ नक्तोषासा वर्णमामेभ्याने धापयेते शिशुभेकं समीची ।
द्यावाक्षामा रूक्मो अन्तर्विभाति देवा० ॥३॥

६ रायो बुधः संगमनो वसूनां यज्ञस्य केतुर्मन्मसाधनो वेः ।

२ *Sah pūrvayā ni-vidā kavyatā Āyoh imāḥ pra-jāḥ ajanayat Manūnāṁ
Vivasvatā chakshasā dyām apaḥ cha devāḥ —.*

३ *Tam īlata prathamaṁ yañna-sādham̄ viśah ārīḥ ā-hutam̄ ṛinjasānam̄
Ūrjaḥ putraṁ bharataṁ śriprā-dānum̄ devāḥ —.*

४ *Sah mātariṣvā puruvāra-pushṭih vidat gātum̄ tanayāya svah-vit
Viśām̄ gopāḥ janitā rodasyoh devāḥ —.*

५ *Naktoshasū vurṇām̄ ā-memyāne dhāpayete śiṣum̄ ekaṁ saṁ-īchī¹
Dyāvākshāmā rukmaḥ antaḥ vi bhāti devāḥ — .(3)*

६ *Rāyaḥ budhnaḥ saṁ-gamanah vasūnām̄ yajnasya ketuḥ manma-sādhanah veḥ*

datorem. ² Is, pristino carmine laudatorio A'yuis *celebratus*, has generationes genuit Manuidarum : omnia operienti lumine cœlum aeremque implet : dii &c. ³ Eum laudate primum, sacrificii expletorem, homines ! adeuntes eum, invocatum, hymnis conciliatum, vigoris filium, sustentatorem, continuo dona dantem : dii &c. ⁴ Is in aere degens, multos egregios cibos possidens, concedito viam felicem filio meo, cœli largitor, hominum custos, genitor cœli et terræ : dii &c. ⁵ Nox et diluculum, colorem suum iterum iterumque mutuo extinguentes, potu nutrient Agnim, infantem suum unicum, prope versantes : inter cœlum terramque lucidus splendet : dii &c. ⁶ Opulentiae fons, largitor divitarum, sacrificii indicator, desideria explens viri ipsum adeuntis, — immortalitatem tuentes dii hunc Agnim habent

अमृतत्वं रक्षमाणास एनं देवा० ॥
 ७ नूच पुरा च सदनं रयीणां जातस्य च जायमानस्य च क्षां ।
 सतश्च गोपां भवतश्च भूरेदेवा० ॥
 ८ द्रविणोदा द्रविणसस्तुरस्य द्रविणोदाः सनरस्य प्रयंसत् ।
 द्रविणोदा वीरवतीभिषं नो द्रविणोदा रासते दीर्घमायुः ॥
 ९ एवा नो अग्ने० ॥४॥

HYMNUS IV. [XCVII.]

१ अप नः शोशुचदघमग्ने शुशुग्ध्या रयिं । अप नः शोशुचदघं ॥
 २ मुक्षेत्रिया सुगातुया वसूया च यजामहे । अप नः० ॥
 ३ प्र यज्ञनिदष्ट एषां प्रास्माकासश्च सूरयः । अप नः० ॥

Amṛita-tvāṁ rakshamāṇāsaḥ enāṁ devāḥ —.

७ *Nu cha purā cha sudanāṁ rayīṇāṁ jātasya cha jāyamānasya cha kshāṁ
 Sataḥ cha gopāṁ bavataḥ cha bhūreḥ devāḥ —.*
 ८ *Draviṇāḥ-dāḥ draviṇasah turasya draviṇāḥ-dāḥ sanarasya pra yañsat
 Draviṇāḥ-dāḥ vīra-vatīṁ ishaṁ naḥ draviṇāḥ-dāḥ rāsate dīrghaṁ āyuḥ.*
 ९ *Eva naḥ Agne —. (4)*

XCVII.

१ *Apa naḥ ṣoṣuchat aghaṁ Agne ṣuṣugdhi ā rayīṁ apa naḥ ṣoṣuchat aghaṁ.*
 २ *Su-kshetriyā sugātu-yā vasu-yā cha yajāmahe apa —.*
 ३ *Pra yat bhandishīhaḥ eshaṁ pra asmākāsaḥ cha sūrayaḥ apa —.*

opum datorem. ^१ Et nunc et olim sedem divitiarum, natique nascentis-que domum, existentisque custodem fientisque cujusvis, dii Agnim habent opum datorem. ^२ Opum dator aliquam partem opulentiae fluxæ, opum dator opulentiae qua fruamur partem concedat nobis; opum dator viris conspicuum cibum nobis, opum dator largiatur longam vitam. ^३ Sic nostro, Agnis! &c.

XCVII.

^१ Nostrum expietur scelus: Agnis! collustra undique opulentiam nos-tram: nostrum expietur scelus. ^२ Boni agri, viæ felicis, et divitiarum desi-

४ प्र यते अग्ने सूरयो जायेमहि प्र ते वयं । अप नः० ॥
 ५ प्र यदग्ने: सहस्वतो विश्वतो यन्ति भानवः । अप नः० ॥
 ६ त्वं हि विश्वतोमुख विश्वतः परिभूरसि । अप नः० ॥
 ७ द्विषो नो विश्वतोमुखाति नावेव पारय । अप नः० ॥
 ८ स नः सिन्धुभिव नावयातिपर्षी स्वस्तये । अप नः० ॥५॥

HYMNUS V. [XCVIII.]

१ वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम राजा हि कं भुवनानामभिश्रीः ।
 इतो जातो विश्वभिदं विचष्टे वैश्वानरो यतते सूर्येण ॥
 २ पृष्ठो दिवि पृष्ठो अग्निः पृथिव्यां पृष्ठो विश्वा ओषधीराविवेश ।

४ Pra yat te Agne sūrayah jāyemahi pra te vayaṁ apa —.
 ५ Pra yat Agnēḥ sahasvataḥ viṣvataḥ yanti bhānavāḥ apa —.
 ६ Tvaṁ hi viṣvataḥ-mukha viṣvataḥ pari-bhūḥ asi apa —.
 ७ Dvishaḥ naḥ viṣvataḥ-mukha uti nāvā-iva pāraya apa —.
 ८ Saḥ naḥ sindhum-iva nāvayū ati parsha svastaye apa —. (5)

XCVIII.

१ Vaiśvānarasya su-matau syāma rājā hi kaṁ bhuvanānāṁ abhi-śrīḥ
 Itah jātaḥ viṣvam idam̄ vi chashṭe Vaiśvāraḥ yatate sūryeṇa.
 २ Prishṭah divi prishṭah Agnih prithivyāṁ prishṭah viṣvāḥ oshadhīḥ ā viveṣa

derio colimus Agnim : nostrum &c. ³ Sicut Kutsas deorum laudator optimus inter illos est, ita nostri quoque milites optimi laudatores sunt : nostrum &c. ⁴ Sicut tui milites, Agnis ! ita nos quoque vincamus, tuo auxilio : nostrum &c. ⁵ Sicut Agnis potentis quoquaversus prodeunt radii, ita nostrum &c. ⁶ Tu enim, quoquaversus faciem habens ! ab omni calamitate tutor es : nostrum &c. ⁷ Inimicos nostros, quoquaversus faciem habens ! navi quasi fac ut trajiciamus : nostrum &c. ⁸ Tu nos, fluvium velut navi, hostes vincere sine, ut ad felicitatem perveniamus : nostrum &c.

XCVIII.

¹ Vaisvánaræ in gratia simus, rex enim ille est creaturarum venerabilis : ex hoc ligno natus universum illum mundum conspicit ; Vaisváras congregitur cum sole. ² Contiguus in cœlo, contiguus Agnis in terra, conti-

१ वैश्वानरः सहसा पृष्ठो अग्निः स नो दिवा स रिषः पातु नक्तं ॥
 ३ वैश्वानर तव तत्सत्यमस्त्वस्मान्नायो मधवानः सचन्तां ।
 तन्नो मित्रो वर्णो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्योः ॥६॥

HYMNUS VI. [XCIX.]

जातवेदसे सुनवाम सोममरातीयतो निदहाति वेदः ।
 स नः पर्षदतिदुर्गाणि विश्वा नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः ॥७॥

HYMNUS VII. [C.]

१ स यो वृषा वृष्येभिः समोका महो दिवः पृथिव्याम् सग्राद् ।
 सतीनसत्वा हव्यो भरेषु मरुत्वान्नो भवत्विन्द्र उती ॥

Vaiśvānaraḥ sahasā pṛishṭaḥ Agnih saḥ nah divā saḥ rishaḥ pātu naktaṁ.
 ३ Vaiśvānara tava tat satyam̄ astu asmān rāyah magha-vānah sachantām̄
 Tat nah Mitrah Varuṇah mama hantām̄ Aditih Sindhuḥ Pṛithivī uta Dyauh. (6)

XCIX.

Jāta-vedase sunavāma somaṁ arāti-yataḥ ni dahāti vedāḥ
 Saḥ nah parshat ati duḥ-gāni viṣvā nāvā-iva sindhuṁ duḥ-itā ati Agnih. (7)
 C.

१ Saḥ yaḥ vṛishā vṛishṇyebhiḥ saṁ-okāḥ mahaḥ divaḥ pṛithivyāḥ cha saṁ-rāṭ
 Satīna-satvā havyāḥ bhareshu Marutvān nah bhavatu Indraḥ ūtī.

guus omnes plantas intravit: Vaisvánaras, robore fricantium contiguus, Agnis ille nos interdiu, ille ab hoste protegito noctu. ३ Vaisvánara! tibi dicatum hoc sacrificium profecto esto; divitiæ nos opulentos sequuntor: id nobis Mitras Varunasque salvum præstanto, et Aditis, Sindhus, Terra atque Cœlus.

XCIX.

Agni sapienti parare debemus libamen: *inimici, nos adorientis, comburat opes:* ille nos adjuvet, ut superemus difficilia omnia; navi velut fluvium, *sic aspera quæque transjicere nos sinat Agnis.*

C.

¹ Ille, qui vota largiens, cum viribus habitans, magni cœli terræque rex est, aquæ effusor, vocandus in certaminibus, Marutibus sociatus nobis esto

२ यस्यानाप्नः सूर्यस्येव यामो भरे भरे वृत्रहा शुष्मो अस्ति ।
 वृषन्तमः सखिभिः स्वेभिरेवैर्मरुत्वान् ॥

३ दिवो न यस्य रेतसो दुधानाः पन्थासो यन्ति शवसापरीताः ।
 तरद्वेषाः सासहिः पाँस्येभिर्मरुत्वान् ॥

४ सो अङ्गिरोभिरङ्गिरस्तमो भूद्वेषा वृषभिः सखिभिः सखा सन् ।
 ऋग्मिभिर्ऋग्मी गातुभिर्ज्येष्ठो मरुत्वान् ॥

५ स सूनुभिर्न रुद्रेभिर्ऋग्वा नृषाले सासद्वां अभित्रान् ।
 सनीलेभिः श्रवस्यानि तूर्वन्मरुत्वान् ॥८॥

६ स मन्युभिः समदनस्य कर्तास्माकेभिर्नभिः सूर्यं सनत् ।

२ *Yasya anāptah suryasya-iva yāmāh bhare-bhare Vṛitra-hā śushmāh asti
 Vṛishan-tamāh sakhi-bhiḥ svebhīḥ evaiḥ Marutvān—.*

३ *Divaḥ na yasya retasāḥ dughānāḥ panthāsāḥ yanti śavasā apari-itāḥ
 Tarat-dveshāḥ sasahīḥ pañsyebhīḥ Marutvān—.*

४ *Sah angirāḥ-bhiḥ angirāḥ-tamāḥ bhūt vṛishā vṛisha-bhiḥ sakhi-bhiḥ sakhā san
 Rigmi-bhiḥ rigmī gātu-bhiḥ jyeshtāḥ Marutvān—.*

५ *Suh sūnu-bhiḥ na Rudrebhiḥ ṛibhvā nṛi-sahye sasahvān amitrān
 Sa-nilebhīḥ śravasyāni tūrvan Marutvān—. (8)*

६ *Sah manyu-mīḥ sa-madanasya kartā asmākebhīḥ nṛi-bhiḥ suryaṁ sanat*

Indras auxilio. ² Cujus cursum, veluti solis *cursum*, nemo assequitur, in quovis certamine Vritrae occisor hostium combustor est, largientissimus erga amicos suos *ipsum* comitantes; Marutibus sociatus &c. ³ Indras, cuius, lucidi *solis* velut, pluviam elicientes meatus incedunt cum vehementia et indomiti, superans inimicos, vincens viribus *suis*, Marutibus sociatus &c. ⁴ Ille inter incedentes incedentissimus fuit, largiens inter largientes, inter amicos amicus quum esset, inter celebrandos celebrandus, inter laudandos optimus; Marutibus sociatus &c. ⁵ Ille, filiis quasi, Rudris *circumdatus*, magnus, in pugna domans inimicos, una commorantibus cum Marutibus *aguas* cibum largituras demittens, Marutibus sociatus &c. ⁶ Ille, hostes necans, pugnæ peractor, nostratisbus viris solem concedat hoc die, proborum tutor, a multis

अस्मिन्नहन्त्सत्पतिः पुरुहूतो मरुत्वान् ॥

- ७ तमूतयो रण्यञ्चूरसातो तं क्षेमस्य क्षितयः कृणवत त्रां ।
स विश्वस्य करुणस्येश एको मरुत्वान् ॥
- ८ तमप्सन्त शवस उत्सवेषु नरो नरमवसे तं धनाय ।
सो अन्धे चित्रमसि ड्योतिर्विदन्मरुत्वान् ॥
- ९ स सव्येन यमति व्राधतश्चित्स दक्षिणे संगृभीता कृतानि ।
स कीरिणा चित्सनिता धनानि मरुत्वान् ॥
- १० स यामेभिः सनिता स रथेभिर्विदि विश्वाभिः कृष्टिभिर्न्वद्य ।
स पौंस्येभिरभिभूरशस्तीर्मरुत्वान् ॥६॥
- ११ स जामिभिर्यत्समजाति मील्हे जामिभिर्वा पुरुहूत एवैः ।

Asmin ahan sat-patiḥ puru-hūtaḥ Marutvān—.

- ७ *Tam ūtayah raṇayan śūra-sūtau tam kshemasya kshitayaḥ kṛiṇvata trām
Sah viśvasya karuṇasya iṣe ekaḥ Marutvān—.*
- ८ *Tam apsanta ṣavasah ut-saveshu naraḥ naraṁ avase tam dhanāya
Sah andhe chit tamasi jyotiḥ vidat Marutvān—.*
- ९ *Sah savyena yamati vrādhatuḥ chit saḥ dakshiṇe saṁ-gṛibhītā kṛitāni
Sah kīriṇā chit sanitā dhanāni Marutvān—.*
- १० *Sah grāmebhīḥ sanitā saḥ rathebhīḥ vide viśvūbhīḥ kṛishṭi-bhīḥ nu adya
Sah pauñsyebhīḥ abhi-bhūḥ aśasūḥ Marutvān—. (9)*
- ११ *Sah jāmi-bhīḥ yat saṁ-ajāti mīlhe ajāmi-bhīḥ vā puru-hūtaḥ evaiḥ*

vocatus; Marutibus sociatus &c. ⁷ Illum incedentes. *Marutes* ad dimicandum incitant in certamine; illum thesauri sospitatorem homines faciunt; ille cujusvis sacrificii potitur solus; Marutibus sociatus &c. ⁸ Illum nancisci cupiunt, vigoris in dimicationibus, viri virum auxilii caussa, illum opulentiae caussa; ille in cæca quoque caligine lucem impertitur; Marutibus sociatus &c. ⁹ Ille læva *manu* cohibet inimicos quoque; ille dextra prehendit oblata *sacrificia*; ille, a laudatore quoque *laudatus*, dabit divitias; Marutibus &c. ¹⁰ Ille, una cum *Marutum* catervis, dator est; ille vehiculis cognoscitur ab omnibus hominibus statim hodie; ille, viribus devincens in-

अपां तोकस्य तनयस्य जेषे मरुत्वान्० ॥

१२ स वज्रभृद्युहा भीम उग्रः सहस्रचेताः शतनीथ शृभ्वा ।
चभ्रीषो न शवसा पात्रजन्यो मरुत्वान्० ॥

१३ तस्य वज्रः क्रन्दति स्मर्त्स्वर्षी दिवो न त्वेषो रवथः शिरीवान् ।
तं सचन्ते सनयस्तं धनानि मरुत्वान्० ॥

१४ यस्याजत्वं शवसा मानमुक्थं परिभुजद्रोदसी विश्वतः सीं ।
स पारिषत्क्रतुभिर्मन्दसानो मरुत्वान्० ॥

१५ न यस्य देवा देवता न मर्ती आपश्च न शवसो अन्तमापुः ।
स प्ररिक्वा त्वक्षसा क्ष्मो दिवश्च मरुत्वान्० ॥१०॥

Apām tokasya tanayasya jeshe Marutvān —.

१२ *Sah vajra-bhṛit dasyu-hā bhīmaḥ ugraḥ sahasra-chetāḥ śata-nīthāḥ ṛibhvā
Chamrīshaḥ na śavasā pāncha-janyaḥ Marutvān —.*

१३ *Tasya vajraḥ krandati smat svāḥ-sāḥ divaḥ na tveshaḥ ravathāḥ śimī-vān
Taṁ sachante sanayaḥ taṁ dhanāni Marutvān —.*

१४ *Yasya ajasram śavasā mānaṁ ukthaṁ pari-bhujat rodasi viśvataḥ sīṁ
Sah pārīshat kratu-bhiḥ mandasānah Marutvān —.*

१५ *Na yasya devāḥ devatā na martāḥ āpaḥ chana śavasaḥ antaṁ āpuḥ
Sah pra-rikvā tvakshasā kshmaḥ divaḥ cha Marutvān — . (10)*

glorios hostes, Marutibus &c. ¹¹ Quum ille, a multis vocatus, stipatus incidentibus Marutibus, in pugna se adjungit viris, sive gaudentibus cognatorum ope, sive ea destitutis, tunc hominum ipsum adjutorem nactorum filii et nepotis victoriæ consulit; Marutibus &c. ¹² Ille teliger, hostium occisor, horrendus, terribilis, mille scientias possidens, centum laudibus gaudens, magnus, libamen veluti, cum vigore quinque tribubus favens, Marutibus sociatus &c. ¹³ Illius telum contristat magnopere, aquas largiens, sol veluti splendidum, tonans, efficax: illum sequuntur dona, illum divitiæ; Marutibus sociatus &c. ¹⁴ Cujus semper cum vigore clara fortitudo celebrabilis protegit cœlum terramque undecunque hæc, ille servato nos a scelere, sacrificiis gaudens; Marutibus sociatus &c. ¹⁵ Cujus divinitatis non dii, non mor-

१६ रोहिच्छावा सुमदंशुर्ललामीर्युक्षा राय ऋज्ञाश्वस्य ।
वषण्वन्तं विभ्रती धूर्षु रथं मन्द्रा चिकेत नाहुषीषु विष्णु ॥

१७ एतत्यत इन्द्र वृष्ण उक्थं वार्षीगिरा अभिगृणन्ति राधः ।
ऋज्ञाश्वः प्रष्ठिभिरम्बरीषः सहदेवो भयमानः सुराधाः ॥

१८ दस्यूच्छिम्यूंश पुरुहृत एवैर्हत्वा पृथिव्यां शर्वी निबर्हीत् ।
सनत्क्षेत्रं सखिभिः श्विल्येभिः सनत्सूर्यं सनदपः सुवज्ञः ॥

१९ विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो अस्त्वपरिहृताः सनुयाम वाजं ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्योः ॥ ११ ॥

१६ *Rohit syāvā sumat-añṣuh lalāmīḥ dyukshā rāye Rijra-aśvasya
Vṛishāṇ-vantaṁ bibhratī dhūh-su rathaṁ mandrā chiketa nāhushīshu vikshu.*

१७ *Etat tyat te Indra vṛishne ukthaṁ Vārshāgirāḥ abhi griñanti rādhāḥ
Rijra-aśvah prashli-bhiḥ Ambarīshah Saha-devah Bhayamānah Su-rādhāḥ.*

१८ *Dasyūn śimyūn cha puru-hūtah evaih hatvā pṛithivyāṁ ṣarvā ni barkēt
Sanat kshetraṁ sakhi-bhiḥ śvitnyebhiḥ sanat sūryāṁ sanat apaḥ su-vajrah.*

१९ *Viśvāhā Indrah adhi-vaktā naḥ astu apari-hvritāḥ sanuyāma vājāṁ
Tat naḥ Mitrah Varuṇaḥ mamaḥantāṁ Aditiḥ Sindhuḥ Pṛithivī uta Dyaunḥ. (11)*

tales, neque aquæ potestatis finem assequuntur, ille superans vigore terram cœlumque, Marutibus sociatus &c. ^{१६} *Jugum equorum rubicundum et nigrum, magnum, ornatum, in cœlo commorans, opulentiam Rijrásve conferens, currum ab Indra pluvio consensem vehens temonibus, lœticum cernitur inter humanas gentes.* ^{१७} Hancce tibi, Indra ! pluvio cantilenam Vrishágiris filii recitant conciliantem, Rijrásvas cum aliis vatibus adstantibus, atque Ambaríshas, Sahadevas, Bhayamánas et Surádhás. ^{१८} Inimicos hostesque Indras multum invocatus, incidentibus Marutibus adjutus, feriendo humi telo prostravit: expugnavit terram sociis suis nitentibus, expugnavit solem, expugnavit aquas, bono telo utens. ^{१९} Quotidie Indras patronus nobis esto : non afflicti fruamur cibo : id nobis Mitras Varunasque tutum reddunto, et Aditis, Sindhus, Terra atque Cœlus.

HYMNUS VIII. [CI.]

- १ प्र मन्दिने पितुमदर्चता वचो यः कृष्णगर्भा निरहन्नजिश्वना ।
अवस्यवो वृष्णं वज्रदक्षिणं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ॥
- २ यो वंसं जाहृषाणेन मन्युना यः शम्बरं यो अहन्पिप्रुमवतं ।
इन्द्रो यः शुणमशुषं न्यावृणद्भरुत्वन्तं ॥
- ३ यस्य द्यावापृथिवी पौंस्यं महद्यस्य व्रते वर्णो यस्य सूर्यः ।
यस्येन्द्रस्य सिन्धवः सञ्चति व्रतं मरुत्वन्तं ॥
- ४ यो अश्वानां यो गवां गोपतिर्वशीय आरितः कर्मणि कर्मणि स्थिरः ।
वीलोभिदिन्द्रो यो असुन्वतो वधो मरुत्वन्तं ॥

CI.

- १ Pra mandine pitu-mat archata vachuh yaḥ Kṛiṣṇa-garbhāḥ nih-ahan Rijisvanā
Avasyavaḥ vṛiṣhaṇāṁ vajra-dakshiṇāṁ Marutvantāṁ sakhyāy havāmahe.
- २ Yaḥ vi-añsaṁ jahriṣhāṇena manyunā yaḥ Śambaram yaḥ ahan Pipruṁ avratāṁ
Indraḥ yaḥ Sushṇāṁ aṣuṣhaṁ ni avriṇak Marutvantāṁ—.
- ३ Yasya dyāvāprithivī pauñsyam̄ mahat yasya vrate Varuṇaḥ yasya Sūryaḥ
Yasya Indrasya sindhavaḥ saśchati vrataṁ Marutvantāṁ—.
- ४ Yaḥ aṣvānāṁ yaḥ gavāṁ go-patiḥ vaṣī yaḥ āritāḥ karmaṇi karmaṇi sthiraḥ
Viloh chit Indraḥ yaḥ asunvataḥ vadhaḥ Marutvantāṁ—.

CI.

¹ Laude digno *Indræ* sacrificiis sociatum celebrate hymnum, qui mulieres a Krishna Asura gravidas necavit, Rijisvane *adjutus*: opis indigentes, deum liberalem, telum dextra gerentem, Marutibus sociatum, in auxilium vocamus. ² Qui *Vritram* humeros fractum *necavit* exardescente ira, qui Sambaram, qui Piprum sacra non curantem necavit, Indras, qui Sushnam madidum extirpavit, eum Marutibus sociatum &c. ³ Cujus magna potestas cœlum terramque *implet*, cuius in ditione Varunas *est* et Súryas, cuius *Indræ* sub imperium flumina veniunt, eum Marutibus sociatum &c. ⁴ Qui equorum, qui vaccarum pastor præpotens *est*, quem nulla laus assequitur, in quovis opere firmus, Indras, qui robusti quoque non libantis occisor est,

५ यो विश्वस्य जगतः प्राणतस्पतिर्यो ब्रह्मणे प्रथमो गा अविन्दत् ।
इन्द्रो यो दस्यूरधरां अवातिरन्मरुत्वन्तं ॥

६ यः शूरेभिर्हयो यश्च भीरुभिर्यो धावद्विर्हयते यश्च जिग्युभिः ।
इन्द्रं यं विश्वा भुवनाभिसंदधुर्मरुत्वन्तं ॥ १२ ॥

७ रुद्राणामेति प्रदिशा विचक्षणो रुद्रेभिर्योषा तनुते पृथु ज्रयः ।
इन्द्रं मनीषा अभ्यर्चति श्रुतं मरुत्वन्तं ॥

८ यद्वा मरुत्वः परमे सधस्थे यद्वावभे वृजने मादयासे ।
अत आयाखधरं नो अच्छा त्वाया हविशकृमा सत्यराधः ॥

९ त्वायेन्द्र सोमं सुषुमा सुदक्षा त्वाया हविशकृमा ब्रह्मवाहः ।

५ *Yah visvasya jagatah prānataḥ patih yah brahmane prathamah gāḥ avindat
Indraḥ yah dasyūn adharān ava-atirat Marutvantam —.*

६ *Yah śurebhiḥ havyaḥ yah cha bhīru-bhiḥ yaḥ dhāvat-bhiḥ hūyate yah cha jigyū-bhiḥ¹²⁾
Indram yaṁ viśvā bhuvanā abhi saṁ-dadhuḥ Marutvantam —.*

७ *Rudrāṇām eti pra-diśā vi-chakṣhaṇaḥ Rudrebhiḥ yoshaḥ tanute pṛithu jrayaḥ
Indram manīṣhā abhi archati śrutam Marutvantam —.*

८ *Yat vā Marutvah parame sadha-sthe yat vā avame vṛijane mādayāse
Ataḥ ā yāhi adhvaram naḥ achha tvā-yā haviḥ chakṛima satya-rādhah.*

९ *Tvā-yā Indra somam susuma su-daksha tvā-yā haviḥ chakṛima brahma-vāhaḥ*

eum Marutibus sociatum &c. ⁵ Qui universi mundi vita prediti dominus est, qui Brahmani primus vaccas tribuit, Indras, qui perniciosos Asuras prostratos necavit, eum Marutibus sociatum &c. ⁶ Qui a fortibus invocandus est et qui a timidis, qui a fugientibus invocatur et qui a vincentibus, Indram, quem omnes creaturæ primo loco ponunt, Marutibus sociatum &c. ⁷ Rudræ filiorum cum monstrazione incedit lucidus; propter Rudræ filios laus ejus obtinet magnum vigorem; Indram hymnus veneratur celebratum; Marutibus sociatum &c. ⁸ Marutibus sociate! sive summo in domicilio, sive in infima habitatione læteris, illinc adi sacrificium nostrum, huc *conversus*; tui desiderio oblationem paravimus, veras divitias possidens! ⁹ Tui desiderio, Indra! libamen effudimus, robuste! tui desiderio oblationem pa-

अथा नियुत्वः सगणो मरुद्धिरस्मिन्यज्ञे बर्हिषि मादयस्व ॥

१० मादयस्व हरिभिर्यें त इन्द्र विष्टस्व शिप्रे विसृजस्व धेने ।
 आ त्वा सुशिप्र हरयो वहन्तूशन्हयानि प्रति नो जुषस्व ॥
 ११ मरुत्स्तोत्रस्य वृजनस्य गोपा वयमिन्द्रेण सनुयाम वाजं ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥१३॥

HYMNUS IX. [CII.]

१ इमां ते धियं प्रभरे महो महीमस्य स्तोत्रे धिषणा यत्त आनजे ।
 तमुत्सवे च प्रसवे च सासहिमिन्द्रं देवासः शवसामदन्ननु ॥
 २ अस्य श्रवो नद्यः सप्त बिभ्रति द्यावाक्षामा पृथिवी दर्शतं वपुः ।

Adha niyutvah sa-gaṇah Marut-bhiḥ asmin yajne barhishi mādayasva.

१० *Mādayasva hari-bhiḥ ye te Indra vi syasva śipre vi śrījasva dhene
 Ā tvā su-śipra harayaḥ vahantu uṣan havyāni prati nah jushasva.*
 ११ *Marut-stotrasya vṛijanasya gopāḥ vayaṁ Indreṇa sanuyāma vājaṁ
 Tat nah Mitrah Varuṇah mamaḥantām Aditiḥ Sindhuḥ Pṛithivī uta Dyauh.* (13)

CII.

१ *Imāṁ te dhiyam̄ pra bhare mahaḥ mahīṁ asya stotre dhishaṇā yat te ānaje
 Tam̄ ut-save cha pra-save cha sasahīṁ Indram̄ devāsaḥ śavasā amadan anu.*
 २ *Asya śravaḥ nadyaḥ sapta bilhrati dyāvākshāmā pṛithivī darṣataṁ vapuh*

ravimus, sacrorum gestator! itaque *tu*, equis prædite! sociatus turba Marutum, in hoc sacrificio, stragulo *insidens*, lætare. ^{१०} Gaude cum velocibus *equis*, qui tibi *sunt*, Indra! distende maxillas, aperi labia: te, pulchris maxillis prædite! veloci *equi* advehunto; desiderans sacrificia nostra animadverte. ^{११} Una cum Marutibus laudato victori protegendi *sumus*; nos per Indram fruamur cibo: id nobis Mitras Varunasque tutum præstanto, et Aditis, Sindhus, Terra atque Cœlus.

CII.

^१ Hanc tibi laudem offero magno magnam, quoniam meo hymno mens tua placata fuit: illum et incrementi et divitiarum caussa victorem Indram propter vigorem *ejus* dii lætificarunt. ^२ Illius gloriam fluvii septem declarant, et terra cœlumque, et aer, et spectabile solis jubar; nostri caussa

अस्मे सूर्याचन्द्रमसाभिचक्षे श्रद्धे कमिन्द्र चरतो वितर्तुरं ॥
 ३ तं स्मा रथं मधवन्प्राव सातये जैत्रं यं ते अनुमदाम संगमे ।
 आजा न इन्द्र मनसा पुरुष्टुत त्वायद्यो मधवञ्छर्म यच्छ नः ॥
 ४ वयं जयेम त्वया युजा वृतमस्माकभंशमुदवा भरे भरे ।
 अस्मभ्यमिन्द्र वरिवः सुगं कृधि प्र शत्रूणां मधवन्वृष्ण्या रुज ॥
 ५ नाना हि त्वा हवमाना जना इमे धनानां धर्तरवसा विपन्यवः ।
 अस्माकं स्मा रथमातिष्ठ सातये जैत्रं हीन्द्र निभृतं मनस्तव ॥१४॥
 ६ गोजिता बाहू अमितक्रतुः सिमः कर्मन्कर्मञ्छतमृतीः खङ्कः ।
 अकल्प इन्द्रः प्रतिमानमोजसाथा जना विद्वयन्ते सिषासवः ॥

Asme sūryāchandramasā abhi-chakṣe śraddhe kām Indra charutah vi-tarturam.

- 3 *Tām sma rathaṁ Magha-van pra ava sātaye jaitraṁ yaṁ te anu-madāma saṁ-game
 Ājā naḥ Indra manasā puru-stuta tvāyat-bhyaḥ Magha-van ṣarma yachha naḥ.*
- 4 *Vayaṁ jayema tvayā yujā vṛitaṁ asmākām añśaṁ ut ava bhare-bhare
 Asmabhyām Indra varivaḥ su-gaṁ kṛidhi pra ṣatrūṇām Magha-van vṛishṇyā ruja.*
- 5 *Nānā hi tvā havamānāḥ janāḥ ime dhanānām dhartaḥ avasā vipanyavaḥ
 Asmākaṁ sma rathaṁ ā tishṭha sātaye jaitraṁ hi Indra ni-bhṛitām manaḥ tava. (14)*
- 6 *Go-jitā bālū amita-kratuh simāḥ karmān-karmān ṣataṁ-ūtiḥ khajām-karaḥ
 Akalpaḥ Indraḥ prati-mānaṁ ojasā atha janāḥ vi hvayante sisāsavaḥ.*

sol et luna, ut videre possimus et fidem habeamus *sensibus*, Indra! incedunt alternatim. ३ Illum utique currum, Maghavan! dirige ut divitias *nobis largiaris*, victorem quum te exhilaramus in pugna; Indra! in certamine nostra mente multum laudatus, nobis te amantibus, Maghavan! felicitatem tribue. ४ Nos devincamus, te socio, hostem; nostram portionem serva in omni prælio: nobis, Indra! opulentiam aditu facilem redde: hostium, Maghavan! vires profliga. ५ Varii enim te ad auxilium vocantes homines hi, opum possessori! laudatores *adsunt*: nobis sane ut divitias *largiaris*, currum concende; victrix enim Indra! et constans est mens tua. ६ Vaccas pugnando acquirentia *sunt* brachia tua; immensa potestate præditus, optimus, in omni sacrificio centum auxiliis adjutus, prælia perficiens, nullius imperio subiectus Indras par est *omnibus* robore: itaque homines *cum* multifariam in-

७ उते शतान्मधवन्नुच्च भूयस उत्सहस्राद्विरिचे कृष्णिषु श्रवः ।
अमात्रं त्वा धिषणा तित्विषे मखधा वृत्राणि जिघ्से पुरन्दर ॥

८ त्रिविष्ठिधातु प्रतिमानभोजस्तिस्त्रो भूमीर्नृपते त्रीणि रोचना ।
अतीदं विश्वं भुवनं ववक्षिथाशत्रुरिन्द्र जनुषा सनादसि ॥

९ त्वां देवेषु प्रथमं हवामहे त्वं बभूष्य पृतनासु सासहिः ।
सेमं नः कारुमुपमन्युमुक्तिदमिन्दः कृणोतु प्रसंवे रथं पुरः ॥

१० त्वं जिगेथ न धना रुरोधिथार्भेष्टाजा मधवन्महत्सु च ।
त्वामुग्यमवसे संशिशीमस्यथा न इन्द्र हवनेषु चोदय ॥

११ विश्वाहेन्द्रो० । तन्नो मित्रो० ॥१५॥

7 *Ut te satāt Magha-van ut cha bhūyasaḥ ut sahasrāt ririche kṛishṇiṣhu śravah
Amātraṁ tvā dhishāṇā titvishe mahī adha vṛitrāṇi jighnase puraṁ-dara.*

8 *Trivishṭi-dhātu prati-mānaṁ ojasah tisraḥ bhūmīḥ nri-pate trīṇi rochanā
Ati idam viṣvam bhuvanaṁ vavakshitha aṣatruḥ Indra janushā sanāt asi,*

9 *Tvāṁ deveshu prathamaṁ havāmahe tvāṁ babbūtha pritanāsu sasahiḥ
Saḥ imāṁ naḥ kārum upa-manyūṁ ut-bhidaṁ Indraḥ kṛiṇotu pra-save rathaṁ puraḥ.*

10 *Tvāṁ jigetha na dhanā rurodhitha arbhesu ājā Magha-van mahat-su cha
Tvāṁ ugram avase sami śiṣīmasi atha naḥ Indra havaneshu chodaya.*

11 *Viṣvāhā Indraḥ — Tat naḥ Mitrah — . (15)*

vocant, divitias exoptantes. ⁷ Ultra quam centum, Maghavan! et pluribus, ultra quam mille hominibus sufficit cibus tuus: immensum te hymnus ornavit magnus: itaque hostes necas, urbium deleter. ⁸ Triplex *velut* funis *robustus*, par es vigori *omnium*: tres terras, hominum custos! et tria lumina, atque hunc universum mundum sustentare paratus es: liber ab hostibus, Indra! inde a natalibus jamdiu es. ⁹ Te inter deos primum vocamus: tu es in certaminibus victor: ille Indras hunc currum nobis efficacem, furentem, *hostes* ferientem reddito, in pugna *alios antecellentem*. ¹⁰ Tu vincis, thesauros non celas, parvis in certaminibus, Maghavan! magnisque: te horrendum ad opem *nobis ferendam* excitamus; itaque nos, Indra! in præliis alacres redde. ¹¹ Quotidie Indras &c.; id nobis Mitras &c.

HYMNUS X. [CIII.]

१ तत इन्द्रियं परमं पराचैरधारयन्त कवयः पुरेदं ।
 २ क्षमेदभन्यद्विवन्यदस्य समी पृच्यते समनेव केतुः ॥
 ३ स धारयतपृथिवीं पप्रथच्च वज्रेण हत्वा निरपः ससर्ज ।
 अहन्नहिमभिनद्रौहिणं यहन्यंसं मघवा शचीभिः ॥
 ४ स जातूभर्मा श्रद्धान ओजः पुरो विभिन्दन्नचरदि दासीः ।
 विद्वान्वज्रिन्दस्यवे हेतिमस्यार्यं सहो वर्धया द्युम्भमिन्द् ॥
 ५ तदूचुषे मानुषेमा युगानि कीर्तेन्यं मघवा नाम विभ्रत् ।
 उपप्रयन्दस्युहत्याय वज्री यज्ञ सूनुः श्रवसे नाम दधे ॥

CIII.

1 Tat te indriyam paramam parachaih adhārayanta kavayah purā idam
 Kshamā idam anyat divi anyat asya saṁ īm p̄richyate samanā-iva ketuh.
 2 Saḥ dhārayat prithivīm paprathat cha vajreṇa hatvā niḥ apaḥ sasarja
 Ahan Ahim abhinat Raūhiṇām vi ahan vi-añsañ Magha-vā ṣachī-bhiḥ.
 3 Saḥ jātu-bharmā ṣrat-dadhānah ojaḥ puraḥ vi-bhindan acharat vi dāsiḥ
 Vidyān vajrin dasyave hetiṁ asya āryaṁ sahaḥ vardhaya dyumnaṁ Indra.
 4 Tat ūchushe mānushā imā yugāni kirtenyāñ Magha-āñ nāma bibhrat
 Upa-prayan dasyu-hatyāya vajrī yat ha sūnuḥ ṣravase nāma dadhe.

CIII.

¹ Hoc tuo robore summo, contra ipsorum inimicos directo, fructi sunt sa-
 pientes olim illo : in terra idem aliud, in caelo aliud illius *Indræ lumen* apta-
 tur, in certamine velut vexillum. ² Ille sustinuit terram expanditque : telo
Vritram necans, aquas effudit : necavit Ahim ; fregit Rauhinam ; necavit
hostem humeros fractum Maghavan ictibus. ³ Ille mortalium nutritor, fidem
habens robori suo, oppida servilia destruens incessit : teliger ! callidus hosti
injice sagittam hujusce *laudatoris tui* ; proborum robur auge gloriamque In-
dra ! ⁴ Viro ipsum laudanti, illud humanas hasce per ætates celebrandum
nomen Maghavan consert, properans ad inimicorum cædem teliger, quod
quidem ipse hostium fugator gloriæ caussa nomen possidet. ⁵ Ipsum illud

५ तदस्येदं पश्यता भूरि पुष्टं श्रद्धिन्द्रस्य धत्तन वीर्याय ।
स गा अविन्दत्सो अविन्ददश्वान्त्स ओषधीः सो अपः स वनानि ॥१६॥

६ भूरिकर्मणे वृषभाय वृष्णो सत्यशुष्माय सुनवाम सोमं ।
य आदत्या परिपन्थीव शूरो यज्वनो विभजन्नेति वेदः ॥

७ तदिन्द्र प्रेव वीर्यं चकर्थ्य यत्ससन्तं वज्रेणाबोधयो ऽहिं ।
अनु त्वा पत्नीर्द्धितं वयश्च विश्वे देवासो अमदन्ननु त्वा ॥

८ शुष्णं पिपुं कुयवं वृत्रमिन्द्र यदावधीर्वि पुरः शम्बरस्य ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्योः ॥१७॥

५ Tat asya idam paśyata bhūri pushṭam śrat Indrasya dhattana vīryāya
Sah gāḥ avindat sah avindat asvān sah oshadhiḥ sah apaḥ sah vanāni. (16)

६ Bhūri-karmane vrishabhāya vrishne satya-śushmāya sunavāma somam
Yah ā-dṛitya paripanthī-iva śūraḥ ayajvanah vi-bhajan eti vedah.

७ Tat Indra pra-ivā vīryam chakartha yat sasantaṁ vajrena abodhayah Ahim
Anu tvā patnīh kṛishitam vayah cha viṣve devāsah amadan anu tvā.

८ Sushnam Piprum Kuyavaṁ Vṛitram Indra yadā avadhīḥ vi puraḥ Śambarasya
Tat naḥ Mitrah Varuṇaḥ mama hantām Aditiḥ Sindhuḥ Prithivī uta Dyauh. (17)

eius videte magnum incrementum ; fidem habete Indræ potestati : ille vacas obtinuit, ille obtinuit equos, ille herbas, ille aquas, ille silvas. ⁶ Multa agenti, liberali, pluvio, efficaci vi prædicto paramus libamen, qui insidiatus latronis instar heros incedit, viri non sacrificantis opulentiam *aliis* distribuens. ⁷ Illud, Indra ! insigne quasi facinus perpetrasti, quod dormiente in telo excitasti Ahim : tunc te gaudentem uxores *deorum*, incedentesque *Martes*, et omnes dii exhilararunt statim te. ⁸ Sushnam, Piprum, Kuyavam, et Vritram quum necares, Indra ! effregisti oppida Sambaræ : id nobis Mitras Varunasque concedunto, et Aditis, Sindhus, Terra atque Cœlus.

HYMNUS XI. [CIV.]

- १ योनिष्ठ इन्द्र निषदे अकारि तमानिषीद स्वानो नार्वा ।
विमुच्या वयो वसायाश्वान्दोषावस्तोर्वहीयसः प्रपित्वे ॥
- २ ओ त्ये नर इन्द्रमूतये गुर्नु चितान्तस्यो अध्वनो जगम्यात् ।
देवासो मन्युं दासस्य च्छ्रन्ते न आवक्षन्त्सुविताय वर्ण ॥
- ३ अव त्मना भरते केतवेदा अव त्मना भरते फेनमुदन् ।
क्षीरेण स्नातः कुयवस्य योषे हते ते स्यातां प्रवणे शिफायाः ॥
- ४ युयोप नाभिरुपरस्यायोः प्र पूर्वाभिस्तिरते राष्ट्रि शूरः ।
अञ्जुसी कुलिशी वीरपत्नी पयो हिन्वाना उदभिर्भरन्ते ॥

CIV.

- १ *Yoniḥ te Indra ni-sade akūri taṁ ā ni sīda svānāḥ na arvā
Vi-muchya vayaḥ ava-sāya aśvān doshā vastoḥ vahīyasaḥ pra-pitve.*
- २ *O tye naraḥ Indram utaye guḥ nu chit tān sadyaḥ adhvanaḥ jagamyāt
Devāsaḥ manyum dāsasya ṣchamnan te naḥ ā vakshan suvitāya varṇaṁ.*
- ३ *Ava tmanā bharate keta-vedāḥ ava tmanā bharate phenām udan
Kshireṇa snātaḥ Kuyavasya yoshe hate te syātām pravane Siphāyāḥ.*
- ४ *Yuyopa nābhiḥ uparasya Āyoḥ pra pūrvābhiḥ tirate rāshli śurāḥ
Anjasī Kulisi Vira-patnī payaḥ hinvānāḥ udabhiḥ bharante.*

CIV.

¹ Gremium tibi, Indra ! cui insideas paratum est : illi inside, fremens velut caballus, laxans habenas, incitans equos, noctu interdiuque velocissime te vehentes, sacrificii tempore. ² Jam hi viri *sacra obeuntes* Indram auxilii caussa adoriuntur cito, et ille eos statim *suis quemque viis* incedere jubet : dii iracundiam hostis frangant : iidem ad nostram advehant ceremoniam *deum* averruncum. ³ Secum *solus divitias* aufert *Kuyavas*, indagator opum ; secum *solus* aufert spumam in aqua *commorans* ; aqua lavantur *Kuyavae* uxores duæ ; occisæ eadem sint in profundo *Siphæ fluvii*. ⁴ Delituit habitatio in aquis commorantis *A'yuis* ; implantibus *eum aquis*, crescit et splendet heros : *Anjasī*, *Kulisi*, et *Virapatnī*, aqua exhilarantes, undis sus-

५ प्रति यत्स्या नीथादश्मि दस्योरोको नाच्छा सदनं जानती गात् ।
अध स्मा नो मघवन्चकृतादिन्मा नो मघेव निष्पपी परादा: ॥१६॥

६ स त्वं न इन्द्र सूर्ये सो अस्वनागास्त्व आभज जीवशंसे ।
मान्तरां भुजमा रीरिषो नः श्रितिं ते महत इन्द्रियाय ॥

७ अधा मन्ये श्रते अस्मा अधायि वृषा चोदस्व महते धनाय ।
मा नो अकृते पुरुहूत योनाविन्द्र क्षुध्यज्ञो वय आसुतिं दा: ॥

८ मा नो वधीरिन्द्र मा परादा मा नः प्रिया भोजनानि प्रमोषोः ।
आण्डा मा नो मघवञ्छक निर्भेन्मा नः पात्रा भेत्सहजानुषाणि ॥

९ अर्वाडेहि सोमकामं त्वाहुरयं सुतस्तस्य पिबा मदाय ।

5 *Prati yat syā nīthā adarśi dasyoḥ okaḥ na achha sadanām jānatī gāt
Adha sma nah Magha-van charkritāt it mā nah maghā-iva nishshapī parā dāh.*(18)

6 *Sah tvām nah Indra sūrye saḥ ap-su anāgāh-tve ā bhaja jīva-ṣaṇse
Mā antarām bhujām ā ririshaḥ nah sraddhitām te mahate indriyāya.*

7 *Adha manye ṣrūt te asmai adhāyi vrishā chodasva mahate dhanāya
Mā nah akṛite puru-hūta yonau Indra kshudhyat-bhyāḥ vayaḥ ā-sutim dāḥ.*

8 *Mā nah vadhiḥ Indra mā parā dāh mā nah priyā bhojanāni pra moshiḥ
Āṇḍā mā nah Magha-van Śakra niḥ bhet mā nah pātrā bhet saha-jānushūṇi.*

9 *Arvān ā ihi soma-kāmām ivā āhuḥ ayam sutāḥ tasya piba madāya*

tentant eum. ⁵ Quum illa via conspicitur *a nobis*, quæ ad inimici domicilium tendit, stabulum *petens* veluti vacca; tunc utique *serva* nos, Magha-van ! a repetito illo *impetu hostis*: ne nos prodideris, divitias quasi vir libidinosus *prodigit*. ⁶ Tu nos, Indra ! soli, tu aquis, et insontiæ deditos fac, ab hominibus laudatæ: ne nascituram prolem perdas nostram; fides habita est tuæ magnæ potentia. ⁷ Tunc *te cogito*; fides tuo huic *vigori* habita est: *tu*, largitor, duc *nos* ad magnam opulentiam: multum vocate ! ne nos *habitare sinas* in vacua domo : Indra ! esurientibus cibum et potum da. ⁸ Ne nos lœdas, Indra ! ne prodas; ne nobis jucundas voluptates demas: fœtus ne nostros, Maghavan ! Sakra ! affligas; ne nostros infantes affligas, genibus repentes. ⁹ Huc conversus veni; libaminis amantem te

उरुवचा जठर आवृष्ट्व पितेव नः शृणुहि हृयमानः ॥१९॥

HYMNUS XII. [CV.]

- १ चन्द्रमा अप्स्वन्तरा सुपर्णों धावते दिवि ।
न वो हिरण्यनेमयः पदं विन्दन्ति विद्युतो वितं मे अस्य रोदसी॥
- २ अर्थमिद्वा उ अर्थिन आजाया युवते पतिं ।
तुञ्जाते वृष्णयं पयः परिदाय रसं दुहे वितं०॥
- ३ मो षु देवा अदः स्वरवपादि दिवस्परि ।
मा सोम्यस्य शम्भुवः शूने भूम कदाचन वितं०॥
- ४ यज्ञं पृच्छाम्यवमं स तद्वतो विवोचति ।

Uru-vyachāḥ jaṭhare ā vṛishasva pitā-iva nah śrīnuhi hūyamānah. (19)

CV.

- १ *Chandramāḥ ap-su antah ā su-parṇaḥ dhāvate divi
Na vah hiraṇya-nemayah padam vindanti vi-dyutah vittaṁ me asya Rodasi.*
- २ *Artham it vai u arthinaḥ ā jāyū yuvate patim
Tunjāte vṛishṇyam payah pari-dāya rasaṁ duhe vittaṁ —.*
- ३ *Mo su devāḥ adaḥ svāḥ ava pādi divaḥ pari
Mā somyasya gaṁ-bhūvaḥ sūne bhūma kadā-chana vittaṁ —.*
- ४ *Yajnaṁ pṛichchāmi avamāṁ sah tat dūtaḥ vi vochati*

perhibent; hoc libamen paratum est; de eo bibe, ut delecteris: magna forma
præditus, ventri infunde potum: pater velut nos audi, vocatus.

CV.

- १ Luna aquas inter aereas bene alata percurrit cœlum: non vestram viam,
aurea vestigia trahentes radii! conspiciunt oculi mei: animadvertisse meum
hujuscemodi dolorem, Cœlum et Terra! २ Opulentiam profecto assequuntur de-
siderantes; mulier obtinet maritum; excitant genitale semen; concipiendio
virilem humorem uxor extrahit: animadvertisse &c. ३ Nunquam, dii! popu-
num cœleste decidat de cœlo: ne filii, libamini effundendo idonei, gaudi-
um conferentis, desideratione contrastati simus unquam: animadvertisse &c.
- ४ Sacris colendum alloquor principem, Agnim: is illud nuncius reliquis diis

कृ शृतं पूर्वं गतं कस्तद्विभर्ति नृतनो वितं ॥
 ५ अभी ये देवाः स्थन त्रिष्ठारोचने दिवः ।
 कद्व शृतं कदनृतं कृ प्रत्ना व आहुतिर्वितं ॥२०॥
 ६ कद्व शृतस्य धर्णसि कद्वरुणस्य चक्षणं ।
 कद्यम्णो महस्पथातिक्रामेम दूद्वो वितं ॥
 ७ अहं सो अस्मि यः पुरा सुते वदामि कानिचित् ।
 तं मा वन्त्याध्यो वृक्तो न तृष्णां भृगं वितं ॥
 ८ सं मा तपन्त्यभितः सपत्नीरिव पर्शवः ।
 मूषो न शिश्ना वदन्ति माध्यः स्तोतारं ते शतक्रतो वितं ॥

Kva ritam pūrvyam gataṁ kah tat bibharti nūtanaḥ vittam — .

५ *Amī ye devāḥ sthana trishu ā rochane divāḥ*
Kut vah ritam kat anritam kva pratnā vah ā-hutiḥ vittam — . (20)
 ६ *Kat vah ritasya dharṇasi kat varuṇasya chakshaṇam*
Kat Aryamṇah mahāḥ pathā ati krāmema duh-dhyāḥ vittam — .
 ७ *Aham sah asmi yah purā sute vādāmi kāni chit*
Tam mā vyañti ā-dhyāḥ vṛikāḥ na trishṇa-jam mṛigañ vittam — .
 ८ *Sam mā tapanti abhitaḥ sapatnīḥ-iva parśavuḥ*
Mūshāḥ na siṣṇā vi adanti mā ādhyāḥ stotāram te Sata-krato vittam — .

narrabit: “ Quonam beneficium tuum pristinum profectum est? quisham illud aufert hodiernus ? ” Animadvertisite &c. ⁵ Vos, qui dii commoramini tribus *in locis*, in lumine solis, quid vobis verum? quid falsum? ubinam pristina vestra invocation? animadvertisite &c. ⁶ Quidnam est vestri beneficii impetratio? quid averrunci *dei* oculus? quid est *incessus* Aryamanis magni in via? devincamus *homines* malevolos: animadvertisite &c. ⁷ Ego is sum, qui olim *libamine* parato recitavi *carmina* nonnulla; illum me conficiunt ærumnæ, lupus velut sitientem cervum: animadvertisite &c. ⁸ Me angunt, uxores quasi *ejusdem tori æmulæ* participes, prope *imminentia* latera *putei*: mures velut caudas adrodunt, ita me conficiunt sollicitudines, laudatorem tuum, Satakratus: animadvertisite &c. ⁹ Hi qui septem *solis* radii sunt, inter illos

९ अमी ये सप्त रश्मयस्तत्रा मे नाभिरातता ।
 त्रितस्तदेदाश्यः स जामित्वाय रेभति वितं ॥

१० अमी ये पञ्चोक्षणो मध्ये तस्थुर्महो दिवः ।
 देवत्रा नु प्रवाच्यं सधीचीना निवावृतुर्वितं ॥२१॥

११ सुपर्णा एत आसते मध्य आरोधने दिवः ।
 ते सेधन्ति पथो वृकं तरन्तं यहूतीरपो वितं ॥

१२ नवं तदुक्ष्यं हितं देवासः सुप्रवाचनं ।
 ऋतभर्षन्ति सिन्धवः सत्यं तातान् सूर्यो वितं ॥

१३ अग्ने तव त्यदुक्ष्यं देवेष्वस्त्याप्यं ।
 स नः सत्तो मनुष्वदा देवान्यक्षि विदुष्टरो वितं ॥

९ *Amī ye sapta raśmayah tatra me nābhīḥ ā-tatā
 Tritāḥ tat vedu āptyaḥ sah jāmi-tvāya rebhati vittam —.*

१० *Amī ye pancha ukshaṇaḥ madhye tashthuḥ mahāḥ divaḥ
 Dera-trā nu pra-vāchyam sadhṛīchīnāḥ ni vavṛituḥ vittam —. (21)*

११ *Su-parṇāḥ ete āsate madhye ā-rodhane divaḥ
 Te sedhanti pathaḥ vṛikam̄ tarantam̄ yahvatīḥ apaḥ vittam —.*

१२ *Navyaṁ tat ukthyam̄ hitam̄ devāsaḥ su-pravāchanaṁ
 Ritam̄ arshanti sindhavaḥ satyaṁ tatāna sūryaḥ vittam —.*

१३ *Agne tava tyat ukthyam̄ deveshu asti āpyam̄
 Saḥ naḥ sattāḥ Manushvat ā derūn yakṣhi viduḥ tarāḥ vittam —.*

meum domicilium collocatum est : Tritas id novit, aquæ filius ; is, ut effugiat, illos laudibus veneratur : animadvertisse &c. ^{१०} Illi, qui quinque largitores in medio commorantur magni cœli, ad cantilenam meam diis celeriter recitandam aggressi, redeunt in cœlum : animadvertisse &c. ^{११} Radii aligeri illi versantur in medio omnia amplectente cœli : illi arcent a via lupum, trans euntem magnas aquas : animadvertisse &c. ^{१२} Nova hæc cantilena dicata est vobis, dii ! bene recitanda : undam concitant fluvii ; claram lucem effundit sol : animadvertisse &c. ^{१३} Agnis ! tibi illa celebrabilis cum diis est societas : tu nobis considens, Manuis apud ceremonias velut, rite deos cole,

१४ सत्तो होता मनुषदा देवां अच्छा विदुष्टरः ।
अग्निर्हवा सुषूदति देवो देवेषु मेधिरो वित्तं ॥

१५ ब्रह्मा कृष्णोति वरुणो गातुविदं तभीमहे ।
व्यूर्णोति हृदा मतिं नयो जायतामृतं वित्तं ॥२२॥

१६ असो यः पन्था आदित्यो दिवि प्रवाच्यं कृतः ।
न स देवा अतिक्रमे तं मर्तीसो न पश्यथ वित्तं ॥

१७ त्रितः कूपे वहितो देवान्हवत उतये ।
तच्छुश्राव बृहस्पतिः कृष्णवन्नंहूरणादुरु वित्तं ॥

१८ अरुणो मा सकृद्गकः पथा यन्तं ददर्श हि ।
उज्जिहीते निचाय्या तष्ठेव पृष्ठामयी वित्तं ॥

१४ *Sattah hotū Manushvat ā devān achha viduh-tarah
Agnih havyā susūdati devah deveshu medhiraḥ vittam—.*

१५ *Brahma kriṇoti varuṇah gātu-vidam tam īmahe
Vi ṣrṇotī hṛidā matim naryah jāyaiām ṣitām vittam—.* (22)

१६ *Aśau yaḥ panthāḥ ādityaḥ divi pra-vāchyam kṛitaḥ
Na saḥ devāḥ ati-krame tam martasāḥ na paṣyatha vittam—.*

१७ *Tritah kūpe ava-hitah devān havate utaye
Tat suṣrāva Brihaspatiḥ kriṇvan añhūraṇāt uru vittam—.*

१८ *Aruṇah mā sakrit vṛikah pathā yantaṁ dadarṣa hi
Ut jihīte ni-chāyya tashṭā-iva pṛishṭi-āmayī vittam—.*

sapientissimus : animadvertisite &c. ^{१४} Considens *deorum arcessitor*, Manuis *apud ceremonias* velut, sapientissimus Agnis rite deos huc ad sacrificia invitet, deus inter deos providus : animadvertisite &c. ^{१५} Opus *salutare* perficit averruncus *Agnis* : viæ ductorem eum exoptamus : *laudator* enunciat corde *cogitatam* precem : laude dignus *Agnis* nascitor sincerus : animadvertisite &c. ^{१६} Ille sol, qui viator in cœlo egregie creatus est, non ille, dii ! negligi debet : illum, homines ! *talem* non cognoscitis : animadvertisite &c. ^{१७} Tritas in puteum lapsus deos vocat auxilio : id audivit Vrihaspatis, efficiens *vati* ab ærumna liberato magnam *lucem* : animadvertisite &c. ^{१८} Ful-

¹⁹ एनांगृष्णेण वयमिन्द्रवन्तोऽभिषाम् वृजते सर्ववोराः ।
तन्नो मित्रो वरुणोऽप्यमहन्ताभदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥२३॥

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

HYMNUS VI. [CVI.]

- १ इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निभूतये भास्त शार्धो अदितिं हवामहे ।
रथं न दुर्गावसवः सुदात्तव्रो विश्वस्मान्नो अंहसो निषिपर्तन ॥
- २ त आदित्या आगता सर्वतातये भूत देवा सृत्रत्यर्थेषु शम्भुवः । रथं ० ॥
- ३ अवन्तु नः पितरः सुप्रवाचना उत देवी देवपुत्रे ऋतावधाः । रथं ० ॥
- ४ नराशंसं वाजिनं वाजयन्निह क्षयद्वीरं पूष्णं सुभ्रैरीमहे । रथं ० ॥

¹⁹ Enā ānguṣheṇa vayaṁ Indra-vantah abhi syāma vṛijane sarva-virāḥ
Tat nah Mitrah Varuṇah mama hantāḥ Aditiḥ Sindhuḥ Prithivī uta Dyaūḥ. (23)
CVI.

- १ Indram Mitram Varunam Agnim utaye Marutam sardhaḥ Aditīm havāmahe
Rathaṁ na duh-gūt vasavah su-dānavah viśvamāt nah añhasah nih pipartana.
- २ Te Ādityāḥ ā gata sarva-tātaye bhūta devāḥ vṛitra-tūryeshu sam-bhuvah rathāḥ —.
- ३ Avantu nah pitarah su-pravāchanāḥ uta devī deva-putre rita-vridhā rathāḥ —.
- ४ Narāśaṁsaṁ vājinaṁ vājayan iha kshayat-virāṁ pūshaṇāṁ sumnaīḥ īmahe rathāḥ —.

vus me semel lupus via incidentem vidit: surrexit, me tuitus, faber velut
tergum dolens: animadvertisc &c. ¹⁹ Per hunc hymnum nos, Indra adjuti,
vincamus in certamine, omnibus viris fortibus sociati: id nobis Mitras Va-
runasque concedunto, et Aditis, Sindhus, Terra atque Cælus.

CVI.

¹ Iudram, Mitram, Varunam, Agnim, Marutum, robur, atque Aditim auxilio
vocabamus: currum velut a prærupto loco, ita vos, domicili largitores! libe-
rales! ab omni nos scelere protegite. ² Vos, Aditis filii! accedite ad prælium,
in quo omnes dimicant: estote, divi! in certaminibus opitulatores: currum
velut &c. ³ Protegundo nos Patres, summa laude digni, atque duo numina,
quorum filii dii sunt: sacrorum mercedem augentia: currum velut &c. ⁴ Ab
hominibus celebratum, cibo abundantem, cibi caussa implorantes hic, refu-
gium præbentem yiris, nutrientem, hymnis laudamus: currum velut &c.

५ बृहस्पते सदभिन्नः सुगं कृधि शं योर्थते मनुहितं तदीमहे । रथं०॥
 ६ इन्द्रं कुत्सो वृत्रहणं शचीपतिं काटे निबाल्ह शृषिरद्वदूतये । रथं०॥
 ७ देवैर्नो देवदितिनिपातु देवस्ताता त्रायतामप्रयुच्छन् ।
 तन्नो मित्रो वस्त्रो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः॥२४॥

HYMNUS II. [CVII.]

१ यज्ञो देवानां प्रत्येति सुमङ्गमादित्यासो भवता मृलयन्तः ।
 आ वो वीचो सुमतिर्वृत्यादंहोश्चिद्या वरिवोवित्तरासत् ॥
 २ उप नो देवा अवसा गमन्त्वद्विरसां सामभिः स्तूयमानाः ।
 इन्द्र इन्द्रियैर्मस्तो मस्त्रिरादित्यैर्नो अदितिः शर्मन्त्यसत् ॥

५ Brihaspate sadaṁ iti naḥ su-gaṁ kṛidhiśam̄ yoh yat te Manuhitam̄ tat īmahe ratham̄—.
 ६ Indram̄ Kutsah Vṛitra-hanam̄ Sachī-patiṁ kāte ni-bālhuḥ ṛishih ahvat utaye ratham̄—.
 ७ Devaih nāh devī Aditih ni pātu devah trātā trāyatām̄ apra-yuchhan
 Tat naḥ Mitrah Varuṇah mama hantām̄ Aditih Sindhuḥ Pṛithivī uta Dyauḥ. (24)

CVII.

१ Yajnah devānām̄ prati eti sunnām̄ Ādityāsaḥ bhavata mṛilayantaḥ
 Ā vah arvāchī su-matiḥ vāvrityat añhoh chit yā varivovit-tarā asat.
 २ Upa naḥ devāḥ avasā ā gamantu Angirasām̄ sāma-bhiḥ stūyamānāḥ
 Indraḥ indriyaiḥ Marutāḥ marut-bhiḥ ādityaiḥ naḥ Aditiḥ ūarma yañsat.

५ Vrīhaspatis ! semper utique nobis felicitatem tribue : remedium dolores
 avertens, quod tibi est a Manue concessum, id exoptamus : currum velut &c.
 ६ Indram, Vritræ occisorem, Sachis maritum, Kutsas vates in puteum lapsus
 vocavit auxilio : currum velut &c. ७ Reliquis diis adjuta nos dea Aditis
 protegito : divus servator servato nos indefessus : id nobis Mitras Varunās-
 que concedunto, et Aditis, Sindhus, Terra atque Cœlus.

CVII.

१ Hoc sacrificium ad deorum pergit oblectationem : Aditis filii ! estote
 lœticantes nos : gratia vestra nos respiciens huc redeat, quæ pauperi quo-
 que divitiarum datrix erat. २ Nobis dii opem ferentes veniunto, Angirasi-
 darum cantilenis laudati : Indras divitiis, Marutes ventis, solibus nobis

३ तत्र इन्द्रस्ताइरुणस्तदग्निस्तदर्थमातत्सविता चतोधात् । तत्त्वोऽप्य२५॥

HYMNUS III. [CVIII.]

- १ य इन्द्राग्नी चित्रतमो रथो वामभि विश्वानि भुवनानि चष्टे ।
तेनायातं सरथं तस्थिवांसाथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ॥
- २ यावदिदं भुवनं विश्वमस्त्युरुच्यचा वरिमता गभीरं ।
तावां अयं पातवे सोमो अस्त्वरमिन्द्राग्नी मनसे युवभ्यां ॥
- ३ चक्राथे हि सध्यङ्गाम भद्रं सधीचीना वृत्रहणा उत स्थः ।
ताविन्द्राग्नी सध्यञ्चा निषद्या वृष्णः सोमस्य वृषणावृषेथां ॥
- ४ समिद्धेष्वग्निषानजाना यत्क्षुचा वर्हिरु तिस्तिराणा ।

३. *Tat naḥ Indrah tat Varuṇah tat Agnih tat Aryamā tat Savitā chanah dhāt tat naḥ—.*

CVIII.

[(25)]

- १ *Yaḥ Indrāgnī chitra-tamah rathah vāñ abhi viśvāni bhuvanāni chashṭe
Tena ā yūtañ sa-rathañ tashtivāñsa atha somasya pibatañ sutasya.*
- २ *Yāvat idañ bhuvanañ viśvūñ asti uru-vyachā varimatā gabhīrañ
Tāvān ayañ pātave somuh astu aram Indrāgnī manase yuva-bhyām.*
- ३ *Chakrāthe hi sadhryak nāma bhadrāñ sadhrīchinā Vṛitra-hanau uta sthaḥ
Tau Indrāgnī sadhryanchā ni-sadya vrishṇaḥ somasya vrishṇā ā vrishethām.*
- ४ *Sām-iddhesu agnīshu ānajānā yata-sručhā barhiḥ u tistirāñā*

Aditis felicitatem tribuat. ३ Hunc nobis Indras, hunc Varunas, hunc Agnis,
hunc Aryaman, hunc Savitris cibum concedat: id nobis &c.

CVIII.

१ Indra et Agnis! qui pulcherrimus currus vester omnes creaturas conspicit, illo venite, eodem vehiculo insidentes: deinde de libamine bibite parato. २ Qualis hic mundus universus est, late expansus, magnitudine altus, tale hoc ad bibendum libamen esto, sufficiens, Indra et Agnis! cordi vestro. ३ Fecistis enim consociatum nomen *vestrum* illustre: conjuncti, Vritræ occisores! etiam estis: vos Indra et Agnis! simul *venientes*, consiendo, libatoris potum, liberales! deliberate. ४ Accensis ignibus, *flammam butyro* perfundentes, porrectis pateris parati, stragulum quoque parantes,

तीव्रैः सोमैः परिषिक्तेभिर्वीगेन्द्राग्नि सौमनसाय यातं ॥
 ५ यानीन्द्राग्नि चक्रथुर्वीर्याणि यानि रूपाण्युत वृष्ण्यानि ।
 या वां प्रद्वानि सख्या शिवानि तेभिः सोमस्य पिबतं सुतस्य ॥२६॥
 ६ यद्ब्रवं प्रथमं वां वृणानो अयं सोमो असुरैर्नौ विहृयः ।
 तां सत्यां अद्वामभ्या हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ॥
 ७ यदिन्द्राग्नी मदथः स्वे दुरोणे यद्वलणि राजनि वा यजत्रा ।
 अतः परि वृष्णावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ॥
 ८ यदिन्द्राग्नी यदुषु तुर्वशेषु यद्वुखुष्वनुषु पूरुषु स्थः । अतः० ॥
 ९ यदिन्द्राग्नी अवमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यां परमस्यामुत स्थः । अतः० ॥

Tivraiḥ somaiḥ pari-siktebhīḥ arvāk ā Indrāgnī saumanasāya yātām.

5 Yāni Indrāgnī chakrathūḥ vīryāṇi yāni rūpāṇi uta vṛiṣhṇyāni

Yā vām pratnāni sakhyā śivāni tebhīḥ somasya pibataṁ sutasya. (26)

6 Yat abravam̄ prathamam̄ vām vṛiṣhṇānah ayam̄ somuh asuraiḥ nah vi-havyah

Tām satyām̄ śraddhām̄ abhi ā hi yātām̄ atha somasya pibataṁ sutasya.

7 Yat Indrāgnī madathaḥ sve duroṇe yat brahmaṇi rājani vā yajatrā

Atah pari vṛiṣhaṇau ā hi yātām̄ atha somasya pibataṁ sutasya.

8 Yat Indrāgnī yadushu turvaṣeshu yat druhyushu anushu pūrushu sthaḥ atah—.

9 Yat Indrāgnī avamasyām̄ pṛithivyām̄ madhyamasyām̄ paramasyām̄ uta sthaḥ atah—.

validis libaminibus effusis, luc conversi, Indra et Agnis ! benevolentiae *nobis præstandæ* caussa, venite. ⁵ Qualia, Indra et Agnis ! peregistis facinora, quales *creatarum rerum species formastis*, et *qualia dona tribuistis*, quæ vobis pristina consortia præclara, cum iisdem *venientes*, de libamine bibite parato. ⁶ Quod dixi primum vos adorans, hoc libamen a sacerdotibus nostris *esse offerendum*, ad illam sinceram promissionem huc utique accedite : deinde de libamine bibite parato. ⁷ Si, Indra et Agnis ! lætamini vestræ domi, sive penes sacerdotem, sive penes militem, sacris colendi ! illinc, liberales ! huc utique accedite : deinde de libamine bibite parato. ⁸ Indra et Agnis ! si inter pacificos, *aut* inter atroces, si inter minitantes, *aut* inter homines *opibus* cumulatos commoramini, illinc &c. ⁹ Indra et Agnis ! si in infimo spatio, in

१० यदिन्द्राग्नी परमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यामवमस्यामुत स्थः । अतः०॥
 ११ यदिन्द्राग्नी दिवि ष्ठो यत्पृथिव्यां यत्पर्वतेष्ठोषधीष्ठप्तु । अतः०॥
 १२ यदिन्द्राग्नी उदिता सूर्यस्य मध्ये दिवः स्वधया मादयेथे । अतः०॥
 १३ एवेन्द्राग्नी पपिवांसा सुतस्य विश्वासमभ्यं संजयतं धनानि । तत्त्वो०॥२७॥

HYMNUS IV. [CIX.]

१ वि श्वर्यं मनसा वस्य इच्छन्तिरस्ति मसं सवां धियं वाजयन्तीमतसं ॥
 नान्या युवत्प्रभतिरस्ति मसं सवां धियं वाजयन्तीमतसं ॥
 २ अश्वं हि भूरिदावतरा वां विजामातुरूत वा धा स्यालत् ।
 अथा सोमस्य प्रयती युवभ्यामिन्द्राग्नी स्तोमं जनयामि नवं ॥

१० *Yat Indrāgnī paramasyām pṛithivyām madhyamasyām avamasyām uṭa sthaḥ atah—.*
 ११ *Yat Indrāgnī divi sthaḥ yat pṛithivyām yat parvateshu oshadhīshu apsu atah—.*
 १२ *Yat Indrāgnī ut-itā sūryasya madhye divaḥ svadhayā mādayethe atah—.*
 १३ *Eva Indrāgnī papivānsā sutasya viṣvā asmabhyām saṁ jayataṁ dhanāni tat nah—.*

CIX.

[(27)]

१ *Vi hi akhyaṁ manasā vasyaḥ ichhan Indrāgnī jnāsaḥi uta vā sa-jātān
 Na anyā yuvat pra-matiḥ asti mahyām saḥ vāṁ dhiyām vāja-yantīm atakeshaṁ.*
 २ *Aśravaṁ hi bhūridāvat-tarā vāṁ vijāmātuḥ uta vā gha syālāt
 Atha somasya pra-yatī yuva-bhyām Indrāgnī stomām janayāmi navyaṁ.*

medio, aut in summo versamini, illinc &c. १० Indra et Agnis! si in summo spatio, in medio, aut in infimo versamini, illinc &c. ११ Indra et Agnis! si in cælo estis, si in terra, si in montibus, in plantis, in aquis, illinc &c. १२ Indra et Agnis! si orti solis, in medio cœli, splendore gaudetis, illinc &c. १३ Ita, Indra et Agnis, bibentes de parato libamine, cunctas nobis date opes: id nobis Mitras &c.

CIX.

१ Cognovi vos mente, divitiarum appetens, Iudra et Agnis! tanquam affines vel cognatos: non alia præter vestram sapientia est mihi: idem ego vobis hymnum cibos flagitantem composui. २ Audivi enim liberaliores vos esse proco atque sponsæ fratre: itaque libaminis cum oblatione vobis,

३ मा हेत्वं रश्मींरिति नाधमानाः पितृणां शक्तीरनुयच्छमानाः ।
इन्द्राग्निभ्यां कं वृषणो मदन्ति ता खद्री धिषणाया उपस्थे ॥

४ युवाभ्यां देवी धिषणा मदायेन्द्राग्नी सोममुशती सुनोति ।
तावस्थ्यना भद्रहस्ता सुपाणी आधावतं मधुना पृक्तमप्सु ॥

५ युवाभिन्द्राग्नी वसुनो विभागे तवस्तमा शुश्रव वृत्रहत्ये ।
तावासद्या बर्हिषि यज्ञे अस्मिन्प्र चर्षणी मादयेथां सुतस्य ॥२८॥

६ प्र चर्षणिभ्यः पृतनाहवेषु प्र पृथिव्या रिरिचाथे दिवश ।
प्र सिन्धुभ्यः प्र गिरिभ्यो महित्वा प्रेन्द्राग्नी विष्वा भुवनात्यन्या ॥

७ आभरतं शिक्षतं वज्रबाहू अस्मां इन्द्राग्नी अवतं शचीभिः ।

3 *Mā chhedma raśmīn iti nādhamānāḥ pitṛīṇāṁ ṣaktīḥ anu-yachhamānāḥ
Indrāgni-bhyāṁ kaṁ vṛiṣhaṇāḥ madanti tā hi adri dhishāṇāyāḥ upa-sthe.*

4 *Yuvābhyaṁ devī dhishāṇā madāya Indrāgnī somāṁ uṣatī sunoti
Tau aṣvinā bhadra-hastā su-pāṇī ā dhāvataṁ madhunā priktam ap-su.*

5 *Yuvāṁ Indrāgnī vasunaḥ vi-bhāge tavah-tamā ūṣrava Vṛitra-hatye
Tau ā-sadya barkhishi yajne asmin pra charshāṇī mādayethāṁ sutasya. (28)*

6 *Pra charshāṇī-bhyāḥ pṛitanā-haveshu pra pṛithivyāḥ ririchāthe divaḥ cha
Pra sindhu-bhyāḥ pra giri-bhyāḥ mahi-tvā pra Indrāgnī visvā bhuvanā ati anyā.*

7 *Ā bharataṁ ūkshataṁ vajra-bāhū asmān Indrāgnī avataṁ sachībhiḥ*

Indra et Agnis! hymnum facio novum. ³ “Non intercidamus stirpes familarum nostrarum:” hac mente precantes, filiosque, patrum columina, bene dirigentes, Indræ Agnique quod placeat genitores gaudium parant: illi enim inimicos necaturi, laudis in vicinia degunt. ⁴ Vestram ad oblectationem clara laus, Indra et Agnis! vos desiderans, libamen parat: vos, equis vecti, formosis brachiis prædicti, pulchras manus habentes, accurrite, dulcedine libamen nostrum conspergite, et aquis. ⁵ Vos, Indra et Agnis! divitiarum in divisione robustissimos esse audivi, in Vritræ cæde: vos, considentes in stragulo apud sacrificium istud, sapientes! gaudeatis libamine. ⁶ Ultra homines in certaminum clamoribus, ultra terram porrigimini cœlumque, ultra fluvios, ultra montes, magnitudine vestra, Indra et Agnis! et ultra omnes creaturas alias. ⁷ Advehite nobisque dato divitias, teligeri! nos servate

१ इमे नु ते रश्मयः सूर्यस्य येभिः सपित्वं पितरो न आसन् ॥
 ४ पुरान्दरा शिक्षतं वज्रहस्तास्मां इन्द्राग्नी अवतं भरेषु । तन्नो० ॥२६॥

HYMNUS V. [CX.]

- १ ततं मे अपस्तदु तायते पुनः स्वादिष्ठा धीतिरुचथाय शस्यते ।
 अयं समुद्र इह विश्वदेवः स्वाहाकृतस्य समु तृष्णुत शृभवः ॥
- २ आभोगयं प्र यदिच्छन्त ऐतनापाकाः प्राञ्चो भम केचिदापयः ।
 सौधन्वनासश्चरितस्य भूमनागच्छत सवितुर्दीशुषो गृहं ॥
- ३ तत्सविता वो मृतत्वमासुवदगोलं यच्छ्वयन्त ऐतन ।
 त्यं चिद्वभसमसुरस्य भक्षणमेकं सन्तमकृणुता चतुर्वर्यं ॥

Ime nu te rāṣmayaḥ sūryasya yebhiḥ sa-pitvām pitaroḥ naḥ āsun.

४ *Puraṁ-darā ṣikshataṁ vajra-hastā asmān Indrāgnī avataṁ bhareshu tat naḥ—.* (29)

CX.

- १ *Tatām me apah tat u tāyate punar svādīṣṭhā dhītih uchathāya ṣasyate
 Ayaṁ samudraḥ iha viśva-devyaḥ svāhā-kṛitasya saṁ u tripiṇuta Rībhavaḥ.*
- २ *Ā-bhogayaṁ pra yat ichhantah aitana apākāḥ prāñchah mama ke chit āpayaḥ
 Saudhanvanāsaḥ charitasya bhūmanā agachhata savituh dāṣushaḥ gṛihām.*
- ३ *Tat Savitā vaḥ amṛita-tvām ā asuvat agohyaṁ yat ṣravayantaḥ aitana
 Tyaṁ chit chamasam̄ asurasya bhakṣaṇam̄ ekam̄ santam̄ akriṇuta chatuh-vayaṁ.*

auxiliis *vcstris*, Indra et Agnis! Isti profecto iidem sunt radii solis, quibus finem patres nostri assequuti sunt. ^१ Urbium eversores! date *divitias nobis*, teligeri! Indra et Agnis! nos servate in *præliis*: id nobis Mitras &c.

CX.

¹ *Olim perfectum a me opus istud jam perficitur denuo: dulcissimum carmen Rībhūbus in laudem recitatur: iste liquor heic est omnibus diis sufficiens: rite effusi libaminis potu nunc satiamini, Rībhues!* ² *Quum cibum quærentes proficerentur sapientes pristini mei quidam cognati, tunc, Sudhanvanis filii! castimoniæ magnitudine moti, adiistis libatoris sacrificantis domum.* ³ *Tunc Savitris vobis immortalitatem concessit, quum illum haud occultandum de libamine parato certiorem facientes adiissetis: illamque pate-*

४ विष्णी शमी तरणित्वेन वाघतो मर्तासः सन्तो अभूतत्वमानशुः ।
 सौधन्वना शृभवः सूरचक्षसः संवत्सरे समपृच्यन्त धीतिभिः ॥

५ क्षेत्रभिव विमभुस्तेजनेन एकं पात्रभृभवो जेहमानं ।
 उपस्तुता उपमं नाधमाना अमर्त्येषु श्रव इच्छमानाः ॥३०॥

६ आ मनीषामन्तरिक्षस्य नृथ्यः सुचेव घृतं जुहवाम विज्ञना ।
 तरणित्वा ये पितुरस्य सञ्चिर शृभवो वाजमरुहन्दिवो रजः ॥

७ शृभुर्न इन्द्रः शवसा नवीयानभूर्वाजेभिर्वसुभिर्वसुर्ददिः ।
 युष्माकं देवा अवसाहनि प्रिये भितिष्ठेम पृतसुतीरसुन्वतां ॥

८ निशर्ण शृभवो गामपिंशत सं वत्सेनासृजता मातरं पुनः ।

4 *Vishṇī śamī tarāṇi-tvēna vāghataḥ marṭāsaḥ sāntaḥ amṛita-tvāṁ ānaṣuḥ
 Saudhanvanāḥ Rībhavaḥ sūra-chakshasāḥ saṁ-vatsare saṁ apṛchyanta dhīti-bhiḥ.*

5 *Ksheṭraṁ-iva vi mamuh tejanena ekāṁ pātraṁ Rībhavaḥ jehamānāṁ
 Upa-stutāḥ upa-mām nādhamānāḥ amartyeshu ṣravāḥ ichhamānāḥ.* (30)

6 *Ā manishām antarikshasya nṛi-bhyāḥ sruchā-iva ghṛitām juhavāma vidmanā
 Tarāṇi-tvā ye pituḥ asya sañchire Rībhavaḥ vājām aruhan divāḥ rajāḥ.*

7 *Rībhuḥ naḥ indraḥ ṣavasā navīyān Rībhuḥ vājebhiḥ vasu-bhiḥ vasuḥ dadiḥ
 Yushmākām devāḥ avasā ahani priye abhi tishṭhema prītsutih asunvatām.*

8 *Niḥ charmanāḥ Rībhavaḥ gām apiñṣata saṁ vatsena asrijata mātaram punar*

ram Asuræ cibariam, quum una esset, fecistis quadruplicem. ⁴ Perficientes opera celeriter, a sacerdotibus culti, mortales quum essent, immortalitatem obtinuerunt Sudhanvanis filii, Ribhues, solis instar splendidi; per anni tempora instructi fuerunt sacrificiis. ⁵ Campum velut, metiti sunt acuto instrumento unam pateram porrigenam Ribhues laudati, sufficientem *sibi liquorem* optantes, inter immortales cibum desiderantes. ⁶ Laudem *recitamus* aeris regibus, cochleari quasi butyrum offerimus scienter: qui velocitates tutoris hujusce, *solis*, obtinerunt, Ribhues cibum nacti sunt cœlestis mundi. ⁷ Ribhus noster princeps est vigore recentior; Ribhus, qui, concessis nobis cibis et thesauris, domicilii largitor est, dator *esto*: vestro, dii! auxilio, die læto adoriamur agmina *inimicorum* non libantium. ⁸ Ribhues! cute vaccam induistis; cum vitulo conjunxitis matrem iterum: Sudhanvanis filii! pii

सौधन्वनासः स्वपत्यया नरो जिवो युवाना पितराकृणोतन ॥
१ वाजेभिर्नौ बाजासातावश्चिद्बृभुषां इन्द्र चित्रमादश्चिराधः । तद्वो ॥३१

HYMNUS VI. [CXI.]

- १ तक्षनरथं सुवृतं विज्ञापस्त्वस्त्वरी इन्द्रवाहा वृषपदस् ।
- २ तक्षनिपत्तृभ्यामृभक्षो युवद्वयस्त्वस्त्वत्साय मात्तरं सत्राभुवं ॥
- ३ आ नो यज्ञाय तक्षत श्वभुमदयः क्रत्वे दक्षाय सुप्रज्ञावतीभिषं ।
- ४ यथा क्षयाम सर्ववोरया विशा तत्त्वः शर्धाय धासशा स्विन्द्रियं ॥
- ५ आतक्षत सातिमस्मभ्यमृभक्षः सातिं रथाय सातिमर्वते नरः ।
- ६ सातिं नो जैत्रीं संमहेत विश्वहा जामिमजामिं पृतनासु सप्तशणि ॥

Saudhanvanāsaḥ su-apasyayā narah jivri yuvānā pitarā akṛiṇotana.

१ *Vajebhiḥ nah vāja-sātāv aviddhi ribhu-mān Indra chitram ādarshi rādhah tat nah*—.

CXI.

[31]

- १ *Takshān ratām su-vritam vidmanā-apasah takshān hari Indra-vāhū vṛishāñ-vasū*
Takshān pitri-bhyām Ribhavah yuvat vayah takshān vatsāya mātarām sachā-bhuvām
- २ *Ā nah yajñāya takshata ribhu-mat vayah kravte dākshāya su-prajāvalīm ishaṁ*
Yathā kshayāma sarva-virayā viṣā tat nah śardhāya dhāsqtha su indriyām.
- ३ *Ā takshata sātiṁ asmābhyaṁ Ribhavah sātiṁ ratāyā sātiṁ arvate narah.*
Sātiṁ nah jaitrīm saṁ mahetā viśvahā jāmīm ajāmīm prītanāsu sākshātiṁ.

operis ob favorem, viri ! grandævos, parentes *nostros*, juvenes, *denuo* reddistiſ. ^१ Cum equis in certāmine veni ad nos, Ribhuibus sociatus, Indra ! variam *nobis* paratam habe opulentiam : id *nobis* &c.

CXI.

¹ Fecerunt currum bonis rotis instructum Ribhues sapienter agentes ; fecerunt equos Indram vehentes, masculo robore pollentes ; fecerunt parentibus juvenilem ætatem ; fecerunt vitulo matrem una commorantem. ² Nobis sacrificii cauſsa facite late splendentem cibum, *atque*, ceremoniæ et vigoris gratia, egregia prole conspicuum alimentum, ut habitemus, omnibus heroibus insigni cum familia : talem nobis, robur adducturam, largimini benigniter opulentiam. ³ Parate opulentiam nobis, Ribhues ! opulentiam currui, opulentiam equo, viri ! Opulentiam nostram, victorias conferentem, quisquis

४ ऋभुक्षणमिन्द्रमाहुव उतय ऋभून्वाजान्मरुतः सोमपीतये ।
उभा भित्रावरुणा नूनमश्विना ते नो हिन्वन्तु सातये धिये जिषे ॥
५ ऋभुर्भराय संशिशातु सातिं समर्यजिङ्गाजो अस्मां अविष्टु । तन्नो ०१३२॥

HYMNUS VII. [CXII.]

१ ईले द्यावापृथिवी पूर्वचित्तये । ग्रिं घर्मि सुरुचं यामनिष्ठये ।
याभिर्भे कारमंशाय जिन्वथस्ताभिरु षु उतिभिरश्विनागतं ॥
२ युवोर्दीनाय सुभरा असश्चतो रथमातस्थुर्वचसं न मन्तवे ।
याभिर्धियो वथः कर्मनिष्ठये ताभिरु ॥
३ युवं तासां दिवस्य प्रशासने विशां क्षयथो अमृतस्य भज्मना ॥

४ *Ribhu-kshanaṁ Indram ā huve ūtaye. Ribhūn Vājān Marutah soma-pītaye.
Ubhā Mitrāvaruṇā nūnam Aśvinā te nah hinvantu sātaye dhiye jishe.*
५ *Ribhuh bharāya saṁ siṣātu sātīm samaryajit. Vājah asmān avishṭe tāt nah—.* (32)

CXII.

१ *Īle Dyāvāprithivi pūrva-chittaye Agniṁ gharmañ suriuchañ yāman ishṭaiye
Yābhiḥ bhare kārañ añṣāya jinvaṭah tābhiḥ u-su ūti-bhiḥ Aśvinā ā gataṁ.*
२ *Yuvoḥ dānāya su-bharāḥ asaçchataḥ rathaṁ ā taṭhū vachasām na manτave
Yābhiḥ dhiyah avathaḥ karman ishṭaiye tābhiḥ u—.*
३ *Yuvaṁ tāsām divyasya pra-sāsane viṣām kshayatāḥ amṛitasya majmanā*

extollito quotidie: *sive cognatum, sive non cognatum in præliis devincamus* potentem hostem. ⁴ Late dominantem Indram voco auxilio, Ribhum, Vibhvanam, Vájam, atque Marutes, ad libaminis potum, ambo, Mitram et Varunam profecto, atque Asvinos: illi nos ducunto ad opulentiam, ad pius opus, ad victoriam. ⁵ Ribhus certaminis caussa paratam habeto opulentiam; hostium devictor Vájas nos protegito: id nobis &c.

CXII.

¹ Celebro Cælum Terramque prima prece, et Agnim carentem, splendidum, Asvinorum pari offerendo in sacrificio: quibus opitulationibus in prælio concham victoriæ caussa inflatis, iisdem nos quoque diligenter adite, Asvini! ² Vestrum currum efflagitandi doni caussa, sacrificatores grata ferentes, nihil aliud morantes, aborti sunt, sermonem velut intelligendi caussa:

याभिर्देनुमस्वं पिन्वथो नरा ताभिरू० ॥

४ याभिः परिज्मा तनयस्य मज्जना द्विमाता तूर्षु तरणिर्विभूषति ।
याभिस्तिमन्तुरभवद्विचक्षणस्ताभिरू० ॥

५ याभी रेभं निवृतं सितमद्य उडन्दनमैरथतं स्वदृशे ।
याभिः कण्वं प्रसिषासन्तमावतं ताभिरू० ॥३३॥

६ याभिरन्तकं जसमानमारणे भुज्युं याभिरथथिभिर्जिज्ञवथुः ।
याभिः कर्कधुं वय्यं च जिन्वथस्ताभिरू० ॥

७ याभिः शुचन्ति धनसां सुषंसदं तप्तं घर्मभोम्यावन्तमत्रये ।
याभिः पृश्निगुं पुरुकुत्समावतं ताभिरू० ॥

Yābhiḥ dhenuñ asvam̄ pinvathah̄ narā tābhiḥ u —.

*4 Yābhiḥ pari-jmā tanayasya majmanū dvi-mātā tūrshu taranīḥ vi-bhūshati
Yābhiḥ tri-mantuḥ abhavat vi-chakshaṇah̄ tābhiḥ u —.*

*5 Yābhiḥ Rebham̄ ni-vṛitam̄ siśam̄ at-bhyah̄ ut Vandanaṁ airayataṁ svah̄ dṛiṣe
Yābhiḥ Kanvaṁ pra sisāsantaṁ āvataṁ tābhiḥ — . (33)*

*6 Yābhiḥ Antakam̄ jasamānaṁ ā-araṇe Bhujyum̄ yābhiḥ avyathi-bhiḥ jijivathuk̄.
Yābhiḥ Karkandhum̄ Vayyaṁ cha jinvathaḥ tābhiḥ — .*

*7 Yābhiḥ Suchantim̄ dhana-sām̄ su-sānsadām̄ taptaṁ gharmaṁ omyā-vantam̄ Atraye
Yābhiḥ Priṣni-gum̄ Puru-kutsam̄ āvataṁ tābhiḥ u — .*

quibus auxiliis homines pios protegitis in ceremonia, sacrificii caussa, iisdem &c. ³ Vos illorum hominum gubernationi pares estis, cœlestis libaminis vigore : quibus auxiliis vaccam sterilem lacte implevitistis, viri ! iisdem &c. ⁴ Quibus auxiliis *ventus*, *omnia circumdans*, filii *sui* robore *præditus*, geminam matrem habens, inter currentes velox eminet ; quibusque *Kakshīvan* triplici scientia instructus fuit sapiens, iisdem &c. ⁵ Quibus Rebham inclusum, vinctum, ex aquis, Vandanaṁque liberavistis, ut cœlum conspicerent; quibus Kanvam, lucis conspectum exoptantem, servastis, iisdem auxiliis &c. ⁶ Quibus auxiliis Antakam vulneratum, in voragine *jacentem*, quibus Bhujyum navibus indefessis recreastis, quibus Karkandhum Vayyamque refecistis, iisdem &c. ⁷ Quibus Suchantim, opibus fruentem, felici domo præditum ; *quibus* fervidum, carentem, felicitate gaudentem *Agnim Atri* ; quibus Prisnigum et Purukutsam

८ याभिः शचीभिर्वृषणा परावृजं प्रान्धं श्रोणं चक्षस एतवे कृथः ।
याभिर्वर्तिकां ग्रसिताममुच्चतं ताभिरुः ॥

९ याभिः सिन्धुं मधुमन्तमसञ्चतं वसिष्ठं याभिरजावजिन्वतं ।
याभिः कुत्सं श्रुतर्थं नर्यमावतं ताभिरुः ॥

१० याभिः विश्पलां धनसामथर्यं सहस्रमीलह आजावजिन्वतं ।
याभिर्वशमश्चं प्रेणिमावतं ताभिरुः ॥३४॥

११ याभिः सुदानू औशिजाय वणिजे दीर्घश्रवसे मधु कोशो अक्षरत् ।
कक्षीवन्तं स्तोतारं याभिरावतं ताभिरुः ॥

१२ याभी रसां क्षोदसोद्धः पिपिन्वथुरनश्वं याभीं रथमावतं जिषे ।

८ *Yābhiḥ sačibhiḥ vrishanā Parā-vṛijam̄ pra andhaṁ Sronam̄ chākshase etave kṛithah
Yābhiḥ vartikāṁ grasitāṁ amunchataṁ tābhiḥ —.*

९ *Yābhiḥ sindhum̄ madhu-mantaṁ asaçchataṁ Vasishṭham̄ yābhiḥ ajaraū ajinavataṁ
Yābhiḥ Kutsam̄ Srutaryam̄ Naryam̄ āvataṁ tābhiḥ —.*

१० *Yābhiḥ Viśpalāṁ dhana-sāṁ atharvyaṁ sahastra-mīlhe ājāu ajinavataṁ
Yābhiḥ Vaṣam̄ Aṣvyaṁ prēṇim̄ āvataṁ tābhiḥ —. (34)*

११ *Yābhiḥ su-dānū Auṣijāya vanije Dīrgha-śravase madhu koṣah aksharat
Kakshīvantam̄ stotāraṁ yābhiḥ āvataṁ tābhiḥ —.*

१२ *Yābhiḥ rasāṁ kshodasā udnāḥ pipinvathuh anaṣvam̄ yābhiḥ ratham̄ āvataṁ jishe*

protegitis, iisdem auxiliis &c. ^८ Quibus facinoribus, largitores ! Parávrijam claudum, Rijrásvalaque cæcum, et Sronam, distorta genua habentem, videre et incedere fecistis ; quibus passerem femellam, jamjam devoratam, liberastis, iisdem &c. ^९ Quibus fluvium dulci aqua præditum meare fecistis, quibus Vasishtham exhilarastis, senii immunes ! quibus Kutsam, Srutaryam, et Narayam servastis, iisdem auxiliis &c. ^{१०} Quibus Vispalám, opibus fruentem, eundi imperitam, mille thesauros conferente in pugna ad eundum concitastis, quibus Vasam, Asvæ filium, laudatorem, servastis, iisdem auxiliis &c: ^{११} Egregia dona conferentes ! quibus auxiliis vestris Usijis filio, Dīrghasravasi, mercatori, dulcem pluviam nubes effudit, quibus Kakshīvantem laudatorem servastis, iisdem &c. ^{१२} Quibus auxiliis fluvium ripas subruente

याभित्विशोक उत्तिया उदाजत ताभिर० ॥

१३ याभिः सूर्यं परियाथः परावति मन्धातारं क्षेत्रपत्येषावतं ।

याभिर्विग्रं प्रभरद्वाजमावतं ताभिर० ॥

१४ याभिर्महामतिथिगवं कशोजुवं दिवोदासं शम्बरहत्य आवतं ।

याभिः पूर्भिर्द्ये त्रसदस्युमावतं ताभिर० ॥

१५ याभिर्विग्रं विपिपानमुपस्तुतं कलिं याभिर्वितजानिं दुवस्यथः ।

याभिर्विष्वमुत्त पृथिमावतं ताभिर० ॥३५॥

१६ याभिर्नरा शयवे याभिरत्रये याभिः पुरा मनवे गातुमीषथुः ।

याभिः शारीराजतं स्यूमरश्मये ताभिर० ॥

Yābhiḥ Tri-śokah usriyāḥ ut-ājata tābhiḥ —.

१३ *Yābhiḥ sūryam pari-yāthāḥ parā-vati Mandhātāram kshaitra-patyesu āvataṁ Yābhiḥ vīpraṁ pra Bharat-vājuṁ āvataṁ tābhiḥ —.*

१४ *Yābhiḥ mahām atīthi-gvāṁ kaṣaḥ-juvāṁ Divah-dāsam Sambara-hatye āvataṁ Yābhiḥ pūḥ-bhidyē Trasadasyūṁ āvataṁ tābhiḥ —.*

१५ *Yābhiḥ Vamraṁ vi-pipānaṁ upa-stutam Kalim yābhiḥ vitta-jāniṁ duvasyathāḥ Yābhiḥ vi-aṣvām uta Prithim āvataṁ tābhiḥ —. (35)*

१६ *Yābhiḥ narā Sayave yābhiḥ Atraye yābhiḥ putrā Manave gātuṁ iṣhathuḥ Yābhiḥ ṣārīḥ ājataṁ Syūma-raṣmaye tābhiḥ —.*

aqua implevistis, quibusque currum equis destitutum adjuvistis ut vinceret, et quibus Trisokas rubicundas vaccas absconditas prodire fecit, iisdem &c.

१३ Quibus solem circumivistis in longinquo loco, et Mandhátrim in rebus rusticis adjuvistis; quibus sapientem Bharadvájam servastis, iisdem auxiliis &c.

१४ Quibus magnum Divodásam, ab hospitibus visitandum, aquas intrantem, quum Sambaras necem minitaretur, servastis; quibus Trasadasylum urbes destruente in *pugna* protegisti, iisdem auxiliis &c.

१५ Quibus Vamram bibentem, celebratum, quibus Kalim ducta uxore adjuvistis; quibus

equo privatum quoque Prithim servastis, iisdem auxiliis &c.

१६ Viri! quibus auxiliis Sayui, quibus Atri, quibus olim Manui effugium procurasti,

quibus sagittas jaculastis Syúmarasmi, iisdem &c.

१७ Quibus auxiliis Pa-

१७ याभिः पठवी जठरस्य मज्जनाग्निदोदेच्चित इद्धो अज्जमन्ना ।
याभिः शर्यातभवथो महाधने ताभिरुः ॥

१८ याभिरङ्गिरो मनसा निरण्यथो यं गच्छथो विवरे गोजर्णसः ।
याभिर्मनुं शूरमिषा समावतं ताभिरुः ॥

१९ याभिः पत्नीर्विमदाय न्यूहथुराघ वा याभिररुणीरशिक्षतं ।
याभिः सुदास इहथुः सुदेवं ताभिरुः ॥

२० याभिः शन्तातो भवथो ददाशुषे भुज्युं याभिरवथो याभिरध्रिगुं ।
ओम्यावतीं सुभरामृतस्तुभं ताभिरुः ॥३६॥

२१ याभिः कृशानुभसने दुवस्यथो जवे याभिर्यूनो अर्वन्तमावतं ।

१७ *Yābhiḥ Paṭharvā jaṭharasya majmanā agniḥ na adīdet chitah iddhah ajman ā
Yābhiḥ Saryātām avathah mahā-dhane tābhiḥ —.*

१८ *Yābhiḥ Angirah manasā ni-ranyatāh agram gachhatāh vi-vare go-arṇasaḥ
Yābhiḥ Manuṁ śūram iṣhā saṁ-āvataṁ tābhiḥ —.*

१९ *Yābhiḥ patnīḥ Vi-madāya ni-ūhathuh ā gha vā yābhiḥ aruṇīḥ aṣikshataṁ
Yābhiḥ Su-dāse ūhathuh su-devyam tābhiḥ —.*

२० *Yābhiḥ saṁ-tātī bhavatāh dadāśushe Bhujyum yābhiḥ avathah yābhiḥ Adhri-guṁ
Omyā-vatīm su-bharām Ṛta-stubham tābhiḥ —. (36)*

२१ *.Yābhiḥ Kṛiṣānum asane duvasyatāh jave yābhiḥ yūnah arvantaṁ āvataṁ*

tharvan, viscerum robore *pollens*, ignis velut structus *et accensus*, lucebat in proelio; quibus Saryátam servastis, multas opes conferente *in pugna*, iisdem &c. १८ Quibus auxiliis, Angirasidarum prece *conciliati*, *laudatores vestros lætificasti*, *et primi profecti estis ad aperiendam vaccarum copiam*; quibus Manum heroem cibo adjuvistis, iisdem &c. १९ Quibus auxiliis uxorem Vimadæ dedistis, vel quibus rubicundas *vaccas largiti estis*, quibus Sudási contulistis nitidam *opulentiam*, iisdem &c. २० Quibus auxiliis felicitatis largitores fuistis sacrificanti, quibus Bhujyum servastis et Adhrigum, *cibumque gaudium præbentem*, læte accipiendum, Ritastubhi *dedistis*, iisdem &c. २१ Quibus auxiliis Krisánum in certamine adjuvistis, quibus cum velocitate Purukutsæ juvenis equum servastis, *et quibus mel jucundum procreasti*,

मधु प्रियं भरथो यत्सरद्यस्ताभिरू० ॥
 २२ याभिर्नरं गोषुयुधं नृषाले क्षेत्रस्य साता तनयस्य जिन्वथः ।
 याभी रथां अर्वथो याभिर्वर्तस्ताभिरू० ॥
 २३ याभिः कुत्समार्जुनेयं शतक्रतू प्र तुर्वीतिं प्र च द्भीतिमावतं ।
 याभिर्धूसन्ति पुरुषन्तिमावतं ताभिरू० ॥
 २४ अप्स्वतीमश्विना वाचमस्मे कृतं नो दत्ता वृषणा मनीषां ।
 अद्यूत्ये वसे निहृये वां वृधे च नो भवतं वाजसातो ॥
 २५ द्युभिरकृभिः परिपातमस्मानरिष्टेभिरश्विना सौभगेभिः । तत्रो० ॥ ३७॥
 ॥ इति प्रथमाष्टके सप्तमो ध्यायः ॥

Madhu priyam bharathah yat saraṭ-bhyaḥ tābhīḥ —.

२२ *Yabhiḥ naram goshu-yudham nṛi-sahye kshetrasya sātā tanayasya jinvaṭah
 Yabhiḥ rathān avatāḥ yābhīḥ arvatāḥ tābhīḥ —.*

२३ *Yabhiḥ Kutsam Ārjuneyam ṣata-kratū pra Turvītim pra cha Dabhītim āvataṁ
 Yabhiḥ Dhvasantim Puru-santim āvataṁ tābhīḥ —.*

२४ *Apnarvatim Aśvinā vāchaṁ osme kṛitam naḥ dasrā vrishanā manishām
 Adyūtye avase ni hvaye vām vṛidhe cha naḥ bhavataṁ vājasātau. [37]*

२५ *Dyu-bhiḥ aktu-bhiḥ pari pātam asmān arishṭebhiḥ Aśvinā saubhagebhiḥ tat naḥ —.*

quod largiti estis apibus, iisdem &c. २२ Quibus auxiliis virum, vaccarum caussa dimicantem, in pugna concitastis, ut terra potiretur divitiisque; quibus vehicula servastis et equos, iisdem &c. २३ Quibus auxiliis Kutsam Arjunidam, Turvītim, et Dabhītim servastis, multa agentes! quibus Dhvasantim Purushantimque servastis, iisdem &c. २४ Sacro opere sociatum reddite sermonem nostrum, Aśvini! nostramque cogitationem, liberales! largitores! diluculo ad auxilium voco vos; incrementoque nostro *consulentes* estote, dum cibos nobis largimini. २५ Diebus et noctibus protegite nos, Aśvini! haud comminutis in felicitatibus: id nobis Mitras &c.

LECTIO OCTAVA.

HYMNUS VIII. [CXIII.]

१ इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागाच्चित्रः प्रकेतो अजनिष्ट विभ्वा ।
यथा प्रसूता सवितुः सवाय एवा रात्र्युषसे योनिमारैक ॥

२ रुशद्वत्सा रुशती श्रैत्यागादारेणु कृष्णा सदनान्यस्याः ।
समानबन्धू अभृते अनूची द्यावा वर्णं चरत आभिभाने ॥

३ समानो अध्वा स्वस्त्रोरनन्तस्तमन्यान्या चरतो देवशिष्टे ।
न मेथेते न तस्थतुः सुमेके नक्तोषासा समनसा विरूपे ॥

४ भास्वती नेत्री सूनृतानामचेति चित्रा वि दुरो न आवः ।

CXIII.

१ *Idam̄ śreshṭhaṁ jyotishāṁ jyotiḥ ā agāt chitrāḥ pra-ketuh ajanishṭa vi-bhvā
Yathā pra-sūtā savituh savāya eva rātri Ushase yonīm araik.*

२ *Ruṣat-vatsā ruṣatī svetyā ā agāt araike u kṛishṇā sadanāni asyāḥ
Samāna-bandhū amṛite anūchī dyāvā varṇām̄ charataḥ ā-mimāne.*

३ *Samānāḥ adhvā svasroḥ anantah tam̄ anyā-anyā charataḥ deva-śishṭe
Na methete na tasthatuh su-meke Naktoshasā sa-manasā vi-rūpe.*

४ *Bhāsvatī netrī sūnyitānām̄ acheti chitrā vi durāḥ naḥ āvar*

CXIII.

¹ Illud optimum lumen lumen venit; varius splendor ortus est diffusus : ut filia solis *ipsa est, ita*, ut *sol* nasceretur, nox utique Aurora gremium paravit. ² Coruscante filio conspicua, coruscans, lucida Aurora venit; paravit autem nigra *nox* loca ejus : eundem *solem* cognatum habentes, immortales, una alteram sequentes, cœlum percurrunt, colorem *suum* mutuo delentes. ³ Una est via sororum infinita : eam singulæ percurrunt, a lucido *sole* edoctæ: non se lœdunt, non subsistunt, grato rore stillantes, Nox et Aurora, eadem mente sociatæ, diversicolores. ⁴ Lucida ductrix sincerorum sermonum

प्रार्या जगद्गु नो रायो अख्यदुषा अजीर्गर्भिवनानि विश्वा ॥
 ५ डिलश्ये चरितवे मधोन्याभोगय इष्ये राय उ त्वं ।
 दम्रं पश्यद्द्य उर्विया विचक्ष उषा० ॥१॥
 ६ क्षत्राय त्वं श्रवसे त्वं भहीया इष्ये त्वमर्थभिव त्वभित्यै ।
 विसदृशा जीविताभिप्रचक्ष उषा० ॥
 ७ एषा दिवो दुहिता प्रत्यदर्शि व्युच्छन्ती युवतिः शुक्रवासाः ।
 विश्वस्येशाना पार्थिवस्य वस्व उषो अद्येह सुभगे व्युच्छ ॥
 ८ परायतीनामन्वेति पाथ आयतीनां प्रथमा शश्वतीनां ।
 व्युच्छन्ती जीवमुदीरयन्त्युषा भृतं कञ्चन बोधयन्ती ॥

Pra-arya jagat vi u naḥ rāyaḥ akhyat Ushāḥ ajiṅgaḥ bhuvanāni viṣvā.

५ *Jihma-ṣye charitave maghoni ā-bhogaye iṣṭaye rāye u tvam̄*
Dabhrām pasyat-bhyaḥ urviyā vi-chakshe Ushāḥ—. (1)
 ६ *Kshatrāya tvam̄ śravase tvam̄ mahīyai iṣṭaye tvam̄ arthaṁ-iva tvam̄ ityai*
Vi-sadriṣā jīvitā abhi-pruchakshe Ushāḥ—.
 ७ *Eshā divaḥ duhitā prati adarśi vi-uchhantī yuvatiḥ sukra-vāsāḥ*
Viṣvarya iṣānā pārthivasya vasvāḥ Ushāḥ adya iha subhage vi uchha.
 ८ *Parā-yatīnām unu eti pāthah ā-yaśinām prathamā ṣaṣṭiśinām*
Vi-uchhantī jīvam̄ ut-īrayantī Ushāḥ mṛitaṁ kāṁ chana bodhayantī.

conspecta est, pulchra, portas *luminis* nobis aperiens : *radius* imbuens mundum, nobis thesaurum indicavit; Aurora expergesfecit animantia omnia.
 ५ Decumbenti dormitori ad incedendum *incitatrix* est dives Aurora ; ad fruendum, ad *perficienda* sacra, ad opes *acquireendas* quoque tu *homines incitas* : *noctu* paullulum videntibus magna Aurora subvenit, ut circumspicere possint: Aurora &c. ६ Opulentiae, cibi, magnitudinis, sacrificii caussa, et ad metam quasi itionis gratia tu *illucescis*, diversas creaturas ut collustres : Aurora &c. ७ Illa cœli filia visa est illucescens, auxiliatrix, lucido amictu velata, cuiusvis terrestris thesauri regina : Aurora ! hodie hic, fortunata ! illucesce. ८ Præteritarum Aurorarum sequitur viam, venientium Aurorarum æternarum prima, illucescens, viventia *omnia suscitans*, Aurora, mortuum

९ उषो यदग्निं समिधे चकर्थं वि यदावश्कसा सूर्यस्य ।
यन्मानुषान्यस्यमाणां अजीगस्तेष्वेषु चकृषे भद्रमप्पः ॥

१० कियात्या यत्समया भवाति या व्यूषुर्याश्च नूनं व्युच्छान् ।
अनु पूर्वाः कृपते वावशाना प्रदीध्याना जोषमन्याभिरेति ॥२॥

११ ईयुष्टे ये पूर्विरामपश्यन्व्युच्छन्तीमुषसं मत्यीसः ।
अस्माभिरू नु प्रतिचक्ष्याभूदो ते यन्ति ये अपरीषु पश्यान् ॥

१२ यावयद्वेषा ऋतपा ऋतेजाः सुम्नावरी सूनृता ईरयन्ती ।
सुमङ्गलीबिभ्रती देववीतिभिहाद्योषः श्रेष्ठतमा व्युच्छ ॥

१३ शश्वत्पुरोषा व्युवास देवथो अद्येदं वावो मघोनी ।

९ *Ushaḥ yat agniṁ saṁ-idhe chakartha vi yat āvah chakshasā sūryasya
Yat mānushān yakshyamāṇān ajīgar tat deveshu chakrishe bhadram apnah.*

१० *Kiyati ā yat samayā bhavāti yāḥ vi-ūshuh yāḥ cha nūnaṁ vi-uchhān
Anu pūrvāḥ kṛipate vāvaṣānā pra-dīdhyanā joshāṁ anyābhīḥ eti. (2)*

११ *Īyuḥ te ye pūrva-tarāṁ apaśyan vi-uchhantīṁ Ushasāṁ martyāsaḥ
Asmābhīḥ u nu prati-chakshyā abhūt o te yanti ye aparishu paśyān.*

१२ *Yavayat-dveshāḥ ṛita-pāḥ ṛite-jāḥ sumna-varī sūnṛitāḥ īrayantī
Su-mangalīḥ bibhratī deva-vītīṁ iha adya Ushaḥ greshīha-tamā vi uchha.*

१३ *Saśvat purā Ushāḥ vi uvāsa devī atho adya idam vi āvah maghoni*

quodvis vivificans. ^९ Aurora ! quod ignem sacrificii caussa generasti, quod mundum patefecisti lumine solis, quod homines sacrificaturos suscitasti, id inter deos peregisti clarum opus. ^{१०} Quantone temporis spatio illud evenit, quod prope nos versata est Aurora ? quæ pridem nos collustrarunt, et quæ in posterum certe illucescent, illarum pristinas imitatur, quæ nunc nos adire desiderat, Aurora ; valde lucens cum aliis venit. ^{११} Obierunt illi, qui pristinam videbant illucescentem Auroram mortales : nobisque nunc conspi cienda est : illi quoque obibunt, qui in futuris horis matutinis Auroram videbunt. ^{१२} Repellens hostes, sacrorum tutrix, sacrificiorum tempore nata, gaudio prædita, sinceros sermones excitans, bona laude instructa, accipiens gratam diis ceremoniam, hic hodie, Aurora optima ! illucesce. ^{१३} Jamdu-

अथो व्युच्छादुत्तरां अनु द्वृनजरामृता चरति स्वधाभिः ॥

१४ यत्क्रिमिर्दिव आतास्वद्योदप कृष्णां निर्णिजं देवावः ।
प्रबोधयन्त्यरुणेभिरस्वेरोषा याति सुयुजा रथेन ॥

१५ आवहन्ती पोष्या वार्याणि चित्रं केतुं कृषुते चेकिताना ।
ईयुषीणामुपमा शश्वतीनां विभातीनां प्रथमीषा वस्त्रैत् ॥३॥

१६ उदीर्धं जीवो जसूर्न आगादप्रागात्म आ ज्योतिरेति ।
आरैकपन्थां यातवे सूर्यायागन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः ॥

१७ स्यूमना वाच उदियर्ति वह्निः स्तवानो रेभ उषसो विभातीः ।
अद्या तदुच्छ गृणते भघोन्यस्मे आयुर्निदिदीहि प्रजावत् ॥

Atho vi uchhāt ut-tarān anu dyūn ajarā amṛitā charati svadhābhīḥ.

१४ *Vi anji-bhīḥ divāḥ ātāsu adyaut apa kṛishṇām nih-nijam devī āvar
Pra-bodhayantī aruṇebhīḥ aṣvaiḥ ā Ushāḥ yāti su-yujā rathena.*

१५ *Ā vahantī poshyā vāryāṇi chitram ketum kṛiṇute chekitānā
Iyushīṇām upa-mū ṣaṭvatīnām vi-bhātīnām prathamā Ushāḥ vi aṣvait. (3)*

१६ *Ut īrdhvām jīvah asuh naḥ ā agāt apa pra agāt tamaḥ ā jyotiḥ eti
Araik panthām yātave sūryāya aganma yatra pra-tirante āyuḥ.*

१७ *Syūmanā vāchaḥ ul iyarti vahniḥ stavaṇaḥ rebhaḥ Ushasāḥ vi-bhātīḥ
Adya tat uchha griṇate maghoni asme āyuḥ ni didīhi prajā-vat.*

dum pridem Aurora illuxit splendida : itaque hodie hunc *mundum* patefecit opulenta, itaque splendebit futuros per dies : senio immunis, immortalis venit cum splendoribus. ^{१४} Luminibus cœli plagas collustrat : nigram speciem lucida repulit : expergefaciens fulvis equis Aurora accedit, bene juncto curru. ^{१५} Advehens nutrientes divitias, pulchram lucem efficit, *creaturas* expergefaciens : præteritarum similis æternarum *Aurorarum*, *in posterum* illucescentium prima Aurora *hodie* apparuit. ^{१६} Exsurgite : vitalis spiritus noster venit : discessit caligo, lux aggressa est : parat viam, ut eam percurrat, soli : eo pergimus, ubi augent alimentum. ^{१७} Vincta verba effert laudum oblator, celebrans laudator Auroras illucescentes : hodie illam *caliginem* remove *mihi*, *te* laudanti, opulenta *Aurora* ! nobis alimentum collustra

१८ या गोमतीरुषसः सर्ववीरा व्युच्छन्ति दाशुषे मर्त्याय ।
वायोरिव सूनृतानामुदकें ता अश्वदा अश्ववत्सोमसुत्वा ॥

१९ माता देवानामदितेरनीकं यज्ञस्य केतुर्बृहती विभाहि ।
प्रशस्तिकृद्वलणे नो व्युच्छा नो जने जनय विश्ववारे ॥

२० यच्चित्रभप्त्र उषसो वहन्तीजानाय शशमानाय भद्रं । तन्नो० ॥४॥

HYMNUS IX. [CXIV.]

१ इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्रभरामहे मतीः ।
यथा शमसद्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं यामे अस्मिन्ननातुरं ॥

२ मृला नो रुद्रोत नो मयस्कृधि क्षयद्वीराय नमसा विधेम ते ।

१८ *Yāḥ go-matīḥ Ushasāḥ sarva-vīrāḥ vi-uchhanti dāśushe martyāya
Vāyoḥ-iva sūnṛitānāṁ ut-arde tāḥ aśva-dāḥ aśnavat soma-sutrā.*

१९ *Mātā devānāṁ aditeḥ anīkāṁ yajnasya ketuḥ brihatī vi bhāhi
Praṣasti-kṛit brahmaṇe naḥ vi uchha ā naḥ jane janaya viṣva-vāre.*

२० *Yat chitram apnaḥ Ushasāḥ vahanti ijānāya ṣaṣamānāya bhadrañ tat naḥ —. (4)*

CXIV.

१ *Imāḥ Rudrāya tavase kapardine kshayat-vīrāya pra bharāmahe matīḥ
Yathā ṣaṁ asat dvi-pade chatuh-pade viṣvāṁ pushṭāṁ grāme asmin anāturaṁ.*

२ *Mṛila naḥ Rudra uta naḥ mayaḥ kṛidhi kshayat-vīrāya namasā vidhema te*

prole instructum. ^{१८} Auroræ, quæ vaccis abundantes sunt, et omnibus viris fortibus insignes, illucescunt cultori mortali: venti instar celerum, sincerarum laudum in recitatione, illas Auroras equos largituras obtineat libaminis effusor. ^{१९} Mater deorum, terræ oculus, sacrificii index, magna, luce: compobans ceremoniæ nostræ lucem affunde; nos in tribu nostra insignes redde, ab omnibus dilecta. ^{२०} Quam pulchram opulentiam Auroræ conferunt, ea sacrificatori ipsas celebranti salutaris est: id nobis Mitras &c.

CXIV.

^१ Has Rudræ magno, crinem decoro, viros necanti, offerimus preces, ut salus sit bipedi et quadrupedi, et ut quidquid crescens in hoc vico illæsum sit. ^२ Lætifica nos, Rudra! et nobis gaudium para: viros necantem te

यच्छं च योश मनुरायेजे पिता तदश्याम तव रुद्र पणीतिषु ॥

३ अश्याम ते सुमतिं देवयज्यया क्षयडीरस्य तव रुद्र भीडः ।
सुम्नायन्निद्विशो अस्माकमाचरारिष्टवीरा जुहवाम ते हविः ॥

४ त्वेषं वयं रुद्रं यज्ञसाधं वंकुं कविमवसे निहृयामहे ।
आरे अस्मद्दैव्यं हेलो अस्यतु सुमतिभिद्यमस्यावृणीमहे ॥

५ दिवो वराहमरुषं कपर्दिनं त्वेषं रूपं नमसा निहृयामहे ।
हस्ते बिभ्रङ्गेषजां वार्याणि शर्म वर्म च्छर्दिरस्मभ्यं यंसत् ॥५॥

६ इदं पित्रे मरुतामुन्त्यते वचः स्वादोः स्वदीयो रुद्राय वर्धनं ।
रास्वा च नो अमृत मर्तभीजनं त्मने तोकाय तनयाय मृल ॥

Yat ṣam̄ cha yoḥ cha Manuḥ ā yeje pitā tat aṣyāma tava Rudra pra-nītishu.

३ *Aṣyāma te su-matiṁ deva-yajiyayā kshayat-virasya tava Rudra mīḍhvah
Sumna-yan it viṣah asmākaṁ ā chura arishṭa-virāh juhavāma te haviḥ.*

४ *Tveshaṁ vayaṁ Rudraṁ yajna-sādhaṁ vankuṁ kaviṁ avase ni hvayāmahe
Āre asmat daivyaṁ helaḥ aṣyatu su-matiṁ it vayaṁ asya ā vṛiṇīmahe.*

५ *Divah varāhaṁ arushaṁ kapardinaṁ tveshaṁ rūpaṁ namasā ni hvayāmahe
Haste bibhrat bheshajā vāryāṇi ṣarma varma chhardih asmabhyaṁ yañsat. (5)*

६ *Idaṁ pitre Marutāṁ uchyate vachaḥ svādoh svadīyah Rudrāya vardhanam
Rāsva cha nah amṛita marta-bhojanam̄ tmane tokāya tanayāya mṛila.*

honore colimus : quam felicitatem salutemque Manus largitus est pater, ea fruamur, tuis sub ductibus, Rudra ! ^३ Fruamur tuo favore, *præstita* diis ceremonia *obtinendo*, favore tuo, *inquam*, viros necantis, Rudra pluvie ! felicitatem largitus, liberos nostros visita : illæsis viris gaudentes offeramus tibi butyrum. ^४ Lucidum nos Rudram, sacrificiorum consummatorem, tortuose incidentem, sapientem, auxilio vocamus : longe a nobis divinam iram avertat ; favorem utique nos illius exoptamus. ^५ Cœli aprum lucentem, crines decorum, fulgidum jubar, prece invocamus : manu tenens medicamina egregia, valetudinem, loricam, et domicilium nobis dato. ^६ Hic patri Marutum Rudræ recitatur hymnus dulci dulcior, *ipsum* amplificans : immortalis ! largire quoque nobis cibum mortalibus idoneum : mihi, et filio, et nepoti. save. ^७ Ne nobis grandævum, atque ne nobis juvenem, ne nobis

७ मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितं ।
 मा नो वधीः पितरं मोत मातरं मा नः प्रियास्तन्वो रुद्र रीरिषः ॥

८ मा नस्तोके तनये मा न आयो मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः ।
 वीरान्मा नो रुद्र भाभितो वधीर्हविष्मन्तः सदभित्वा हवामहे ॥

९ उप ते स्तोमान्पशुपा इवाकरं रास्वा पितर्भूतां सुम्भ्रमस्मे ।
 भद्रा हि ते सुमतिर्भूलयत्तमाथा वयमव इत्वे वृणीमहे ॥

१० आरे ते गोघ्नमुत पूरुषघ्नं क्षयद्वीर सुम्भ्रमस्मे ते अस्तु ।
 मृला च नो अधि च ब्रूहि देवाधा च नः शर्म यच्छ द्विबहीः ॥

११ अवोचामनमो अस्मा अवस्यवः शृणोतु नो हवं रुद्रो भरुत्वान् तत्त्वो ॥६॥

७ *Mā nah mahāntam̄ uta mā nah arbhakam̄ mā nah ukshantam̄ uta mā nah ukshitaṁ
 Mā nah vadhiḥ pitaram̄ mā uta mātaram̄ mā nah priyāḥ tanvah Rudra ririshah.*

८ *Mū nah toke tanaye mā nah āyau mā nah goshu mā nah aśveshu ririshah
 Virān mā nah Rudra bhāmitah vadhiḥ havishmantah sadam̄ it tvā havāmahe.*

९ *Upa te stomān paśupāḥ-iva ā akuram̄ rāsva pitah Marutām̄ sumnām̄ asme
 Bhadrā hi te su-matiḥ mṛilayat-tamā atha vayaṁ avah it te vriṇīmahe.*

१० *Āre te go-ghnām̄ uta purusha-ghnām̄ kshayat-vīra sumnām̄ asme te astu
 Mṛila cha nah adhi cha brūhi deva adha cha nah śarma yachha dvi-barhāḥ. [6]*

११ *Avochāma namaḥ asmai avasyavah śrīṇotu nah havām Rudrah Marutvān tat nah —.*

generantem, atque ne nobis *recens* generatum, ne nobis occidas patrem, neque matrem; ne nobis dilecta corpora affligas, Rudra! ⁸ Ne nos in filio *aut* nepote, ne nos in homine *affini quopiam*, ne nos in vaccis, ne nos in equis *nostris* affligas: ne viros nostros iratus ferias, Rudra! sacrificiali butyro instructi semper te invocamus. ⁹ Tibi laudes obtuli, pecudum pastor velut; largire, pater Marutum! felicitatem mihi: lætus quidem favor tuus exhilarantissimus *est*; itaque nos auxilium illud tuum exoptamus. ¹⁰ Longe *absit* tuum *telum* vaccans necans atque homines necans, virorum occisor! felicitas nobis a te *concedenda* esto; faveque nobis, et caussam *nostram* age, deus! itaque nobis salutem da, dupli incremento *præditus*. ¹¹ Recitavimus hymnum illi, auxilium desiderantes; auscultato nostram invocationem Rudras, Marutibus sociatus: id nobis Mitras &c.

HYMNUS X. [CXV.]

- १ चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुभित्रस्य वरुणस्थान्नः ।
आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषम् ॥
- २ सूर्यो देवीमुषसं रोचमानां मर्यो न योषामभ्येति पञ्चात् ।
यत्रा नरो देवयन्तो युगानि वितन्वते प्रति भद्राय भद्रं ॥
- ३ भद्रा अश्वा हरितः सूर्यस्य चित्रा एतत्गवा अनुभाद्यासः ।
नमस्यन्तो दिव आ पृष्ठमस्थुः परि द्यावापृथिवी यन्ति सद्यः ॥
- ४ तत्सूर्यस्य देवत्वं तन्महित्वं मध्या कर्तोर्वित्वं संजभार ।
यदेदयुक्त हरितः सधस्थादाद्रात्री वासस्तनुते सिमस्मै ॥

CXV.

- १ *Chitram devanam ut agat anikam chakshuh Mitrasya Varunasya Agneb
A aprah dyavapritihivi antariksham Suryah atm jagatah tastushah cha.*
- २ *Suryah devim Ushasam rochamnanam maryah na yosham abhi eti paeschat
Yatra narah deva-yantah yugani vi-tanvate prati bhadraya bhadram.*
- ३ *Badrab asvah haritah Suryasya chirah eta-gvah anu-madyasah
Namasyantah divah a prishtham asthu pari dyavapritihini yanti sadyah.*
- ४ *Tat Suryasya deva-tvam tat mahi-tvam madhyah kartoh vi-tatam sam jahara
Yadā it ayukta haritah sadhasthat āt rātri vāsaḥ tanute simasmāi.*

CXV.

¹ Pulchrum radiorum prodiit agmen, oculus Mitras, Varunæ, et Agnis: implevit cœlum et terram atque aerem Sol, anima cuiusvis mobilis immobilisque. ² Sol fulgidam Auroram lucentem, vir velut mulierem, pone sequitur, ubi homines pii tempora perficiendis sacris destinata observant: læti operis caussa lætum Solem laudamus. ³ Felices equi celeres Solis, pulchri, viam percurrentes, laudandi, a nobis culti, in cœli altitudinem adscenderunt; cœlum terramque circumeunt statim. ⁴ Illa Solis divinitas, illa magnitudo: dimidia parte negotii nostri absoluta, expansum lumen suum cohibet: quum solvit equos veloces de curru, statim nox caliginem obducit universo mundo.

५ तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्योरूपस्थे ।
अनन्तमन्यदुशदस्य पाजः कृष्णमन्यज्ञरितः संभरन्ति ॥

६ अद्यादेवा उदिता सूर्यस्य निरंहसः पिपृता निरवद्यात् । तन्नो °॥७॥

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

HYMNUS I. [CXVI.]

१ नासत्याभ्यां बहिरिव प्रवृत्ते स्तोमां इयम्र्यभ्रियेव वातः ।
यावर्भगाय विमदाय जायां सेनाज्ञवा न्यूहतू रथेन ॥

२ वीलुपत्मभिराशुहेमभिर्वा देवानां वा ज्ञतिभिः शाशदाना ।
तद्रासभो नासत्या सहस्रमाजा यमस्य प्रधने जिगाय ॥

३ तुमो ह भुज्युमश्विनोदमेघे रयिं न कश्चिन्मृत्वां अवाहाः ।

५ Tat Mitrasya Varunasya abhi-chakshे Suryah rūpaṁ kriṇute dyoḥ upasthe
Anantām anyat ruṣat asya pājah kṛishṇam̄ anyat haritah saṁ bharanti.
६ Adya devāḥ uditāḥ Suryasya nīlāñhasah piprīta nīlāvadyāt tat naḥ — .(7)

CXVI.

१ Nāsatyābh्याम् barhiḥ iva pra vrinje stomān iyarmi abhriyā-iva vātaḥ
Yau arbhagāya Vi-madāya jāyām senā-juvā ni-ūhatuh rathena.
२ Vīlupatma-bhiḥ āśuhema-bhiḥ vā devānām vā jūti-bhiḥ śāśadānā
Tat rāsabhaḥ nāsatyā sahasraṁ ājā Yamasya pra-dhane jigāya.
३ Tugrah ha Bhujyūn Aśvinā uda-meghe rayim̄ na kah chit mamri-vān ava ahāḥ

५ Tunc, Mitras et Varunæ in conspectu, Sol formam suam manifestat in medio cœlo : modo infinitum splendidum illius robur, modo caliginem nigram equi rapidi advehunt. ६ Hodie, dii ! ad ortum Solis, a scelere nos liberate turpi : id nobis Mitras &c.

CXVI.

१ Veracibus Asvinis stragulum quasi paro ; hymnum elicio, pluviales si-
cut aquas ventus elicit ; Asvinis, qui juveni Vimadæ uxorem curru, hostium
agmina propellente, apportarunt. २ Cito volantibus, celeriter euntibusque
equis, et propter sollicitationes a diis prolatas, huc properantium vester asi-
nus, Asvini veraces ! mille inimicos in prælio Yamam ditanti vicit. ३ Tu-

तमूहथुनौभिरात्मन्वतीभिरन्तरिक्षप्रुद्धिरपोदकाभिः ॥
 ४ तिस्त्रः क्षपत्रिरहतिव्रजद्विनीसत्या भुज्युमूहथुः पतङ्गः ।
 समुद्रस्य धन्वन्नाद्रस्य पारे त्रिभी रथैः शतपद्मिः षलश्वैः ॥
 ५ अनारम्भणे तदवीरयेथामनास्थाने अग्नभणे समुद्रे ।
 यदश्विना उहथुर्भुज्युमस्तं शतारित्रां नावमातस्थिवांसं ॥८॥
 ६ यमश्विना ददथुः श्वेतमश्वमद्याश्वाय शश्वदित्स्वस्ति ।
 तद्वां दात्रं महि कोतेन्यं भूतपैडो वाजी सदभिज्ञयो अर्यः ॥
 ७ युवं नरा स्तुवते पञ्चियाय कक्षीवते अरदतं पुरन्धिं ।
 कारोतराच्छफादश्वस्य वृष्णः शतं कुम्भां असिञ्चतं सुरायाः ॥

Tam ūhathuh naubhih ātman-vaṭibhih antarikshaprut-bhih apa-udakābhih.

४ *Tisrah kshapaḥ triḥ ahā ativrajat-bhih nāsatyā Bhujyūm ūhathuh patangaiḥ Samudrasya dhanvan ādrasya pāre tri-bhih rathaiḥ ṣata-pat-bhih shaṭ-aṣvaiḥ.*
 ५ *Anārambhaṇe tat avīrayethāṁ anāsthāne agrabhaṇe samudre Yat Aśvinau ūhathuh Bhujyūm astāṁ ṣata-aritrāṁ nāvāṁ ātasthi-vāñsamī. (8)*
 ६ *Yaṁ Aśvinā dadathuh ṣvetāṁ aṣvāṁ adya aṣvāya ṣaṣvat it svasti Tat vāṁ dātraṁ mahi kīrtenyāṁ bhūt Paidvah vājī sadāṁ it havyah aryāḥ.*
 ७ *Yuvāṁ narā stuvate Pajriyāya Kakshīvate aradataṁ purandhīṁ Kārolarāṭ ṣaphāṭ aṣvasya vṛishṇaḥ ṣataṁ kumbhān asinchataṁ surāyāḥ.*

gras quidem Bhujyum, Asvini ! in mare, thesaurum velut quisquam moritrus, dimiserat ; eum sustulistiis navibus vestris, aerem per volantibus, aquam non transmittentibus. ⁴ Tres noctes et tres dies, Asvini veraces ! Bhujyum vehistis transeuntibus, aligeris, tribus curribus, centipedibus, sex equis junctis, e mari in terram, ex humido in ripam. ⁵ In fluxo, instabili, non prehendendo mari illud potentiae specimen dedistis, Asvini ! quod sustulistiis Bhujyum ad patris domicilium, centiremi navi insistentem. ⁶ Asvini ! quem dedistis album equum hodie Pedui, equis claro, semper is illi saluti fuit : illud vestrum donum magnum celebrandum est ; Peduis equus semper invocandus est, contra inimicos concitandus. ⁷ Vos, viri ! Kakshīvanti, Pajræ filio, vos laudanti, dedistis variam scientiam : e colo velut, ex ungula equi

८ हिमेनाग्निं ग्रंसमवारयेथां पितुमतीभूर्जमिस्मा अधतं ।
 ऋबीसे अत्रिमश्विनावनीतभुन्निन्यथुः सर्वगणं स्वस्ति ॥

९ परावतं नासत्या नुदेथामुच्चाबुधं चक्रथुर्जिलिबारं ।
 क्षरन्नापो न पायनाय राये सहस्राय तृष्णते गोतमस्य ॥

१० जुजुरुषो नासत्योत वर्विं प्रामुच्चतं द्रापिभिव च्यवानात् ।
 प्रातिरतं जहितस्यायुर्द्ध्रादितपतिमकृणुतं कनीनां ॥६॥

११ तदां नरा शंस्यं राध्यं चाभिष्ठिमन्नासत्या वरुषं ।
 यद्विदांसा निधिभिवापगूल्हमुद्दर्शतादूपथुर्वन्दनाय ॥

१२ तदां नरा सनये दंस उग्माविष्कृणोमि तन्यतुर्न वृष्टिं ।

८ *Himena Agniṁ ghrañsam̄ avārayethāṁ pitu-matīṁ ūrjam̄ asmai adhattam̄
 Ribise Atrim̄ Aśvinā ava-nītam̄ ut-ninyathuḥ sarva-gaṇam̄ svasti.*

९ *Parā avataṁ nāsatyā anudethāṁ uchchā-budhnāṁ chakrathuḥ jihma-bāram̄
 Ksharan āpaḥ na pāyanāya rāye sahaśrāya tṛishyate Gotamasya.*

१० *Jujurushaḥ nāsatyā uta vavriṁ pra amunchataṁ drāpiṁ-iva Chyavānāt
 Pra atirataṁ jahitasya āyuḥ dasrā āt it patiṁ akriṇutam̄ kanīnām̄.(9)*

११ *Tat vāṁ narā ṣañsyāṁ rādhyāṁ cha abhishti-mat nāsatyā varūthaṁ
 Yat vidvānsā nidhiṁ-iva apa-gūlhaṁ ut darṣatāt ūpathuḥ Vandanāya.*

१२ *Tat vāṁ narā sanaye dañsaḥ ugram̄ āviḥ kriṇomi tanyatuḥ na vṛiṣhṭiṁ*

admissarii centum vasa effudistis vini. ^८ Frigida aqua ignem flammantem
 restinxistis ; cibo præditum vigorem illi Atri largiti estis : Asvini ! Atrim in
 obscurum carcerem abductum eduxistis ad omnigenam salutem. ^९ Veraces !
 puteum sustulitis, sursum verso fundamento præditum eum fecistis, præcipiti
 aditu præditum ; et emanarunt aquæ ad bibendum, opulentiam millenariam
 conferentes sitienti Gotamæ. ^{१०} Veraces ! senescentem quoque Chyavanam
 corpore exuistis, lorica velut : produxistis orbi vitam, liberales ! statim eum
 maritum fecistis puellarum. ^{११} Illud vestrum, viri veraces ! celebrandum
 venerandumque, expetitum, desiderabile facinus, quod scientes, thesaurum
 quasi celatum, e conspicuo puto levastis Vandananam. ^{१२} Illud vestrum, viri !
 facinus mirabile opum acquireendarum caussa manifesto, tonitru velut plu-

दध्यङ् ह यन्मध्वाथर्वणो वामश्वस्य शीर्षिणा प्र यदीमुवाच ॥

१३ अजोहवीन्नासत्या करा वां महे यामन्पुरुभुजा पुरन्धिः ।
श्रुतं तच्छासुरिव वधिभित्या हिरण्यहस्तमश्चिनावदतं ॥

१४ आप्नो वृक्षस्य वर्तिकामभीके युवं नरा नासत्यामुमुक्तं ।
उतो कविं पुरुभुजा युवं ह कृपमाणमकृष्टुं विचक्षे ॥

१५ चरित्रं हि वेरिवाच्छेदि पर्णमाजा खेलस्य परितकम्यायां ।
सद्यो जंघामायसीं विशपलायै धने हितेः सर्तवे प्रत्यधतं ॥ १० ॥

१६ शतं भेषान्वृक्षे चक्षदानमृजाश्वं तं पितान्धं चकार ।
तस्मा अक्षी नासत्या विचक्षा आधतं दस्त्रा भिषजावनर्वन् ॥

Dadhyań ha yat madhu Ātharvaṇah vām aśvasya śīrshnā pra yat iṁ uvācha.

१३ *Ajohavīt nāsatyā karā vām mahe yāman puru-bhujā puran-dhiḥ
Srutam̄ tat śāsuḥ-iva vadhi-matyāḥ Hiraṇya-hastam̄ Aśvinau adattam̄.*

१४ *Āsnah vṛikasya vartikām abhīke yuvam̄ narū nāsatyā amumuktaṁ
Uto kavim̄ puru-bhujā yuvam̄ ha kṛipamāṇam̄ akṛiṇutaṁ vi-chakshe.*

१५ *Charitraṁ hi veḥ-iva achhedi parṇam̄ ājā Khelasya pari-takmyāyāṁ
Sadyaḥ janghāṁ āyasīṁ Vispalāyai dhane hite sartave prati adhattam̄. (10)*

१६ *Sataṁ meshān vṛikye chakshadānāṁ Rijra-aśvam̄ taṁ pitā andhaṁ chakāra
Tasmai akshī nāsatyā vi chakshe ā adhattam̄ dasrā bhishajau anarvan.*

viam, quod Dadhyach scilicet, Atharvanis filius, dulcem *scientiam* vobis equino capite protulit. ^{१३} Vocavit vos, veraces ! efficaces ! magnis manibus præditi ! grandi hymno *mulier* cordata : audivistis illam *vocem mulieris*, debilem maritum nactæ, sicut magistri *vocem discipulus auscultat*; Hiranya-hastam filium ei dedistis, Asvini ! ^{१४} Ex ore lupi passerem in discriminé vos, viri veraces ! liberastis ; atque vatem *vos* laudantem, magnis manibus præditi ! vos adjuvistis *ut* sapientiam *nanciseretur*. ^{१५} Pes quidem *Vispalæ*, *Khelæ uxoris*, avis veluti ala, frangebatur in prælio noctu : statim crus ferreum *Vispalæ*, thesauro proposito, ad incedendum dedistis. ^{१६} *Rijrásval*, centum arietes, lupæ *offerendos*, dissecantem, pater *exsecratione* cæcum rediderat : ei oculos ad videndum dedistis, *Asvini* veraces ! liberales ! medici !

१७ आ वां रथं दुहिता सूर्यस्य काष्मेवातिष्ठदर्वता जयन्ती ।
विश्वे देवा अन्वमन्यन्त हृद्गः समु श्रिया नासत्या सचेथे ॥

१८ यदयातं दिवोदासाय वर्तिर्भरद्वाजायाश्विना हयन्ता ।
रेवदुवाह सचनो रथो वां वृषभश्च शिंशुमारश्च युक्ता ॥

१९ रथ्यं सुक्षत्रं स्वपत्यमायुः सुवीर्यं नासत्या वहन्ता ।
आ जद्वावों समनसोप वाजैस्त्रिरद्वो भागं दधतीमयातं ॥

२० परिविष्टं जाहुषं विश्वतः सीं सुगेभिन्नक्तमूहथू रजोभिः ।
विभिन्दुना नासत्या रथेन वि पर्वतां अजरयू अथातं ॥११॥

२१ एकस्या वस्तोरावतं रणाय वशमश्विना सनये सहस्रा ।

१७ *Ā vām rathaṁ duhitā Suryasya kārshma-iva atish̄hat arvatā jayantī
Viṣve devāḥ anu amanyanta hṛit-bhiḥ saṁ u śriyā nāsatyā sachethe.*

१८ *Yat ayātaṁ Divaḥ-dāsāya vartih bharat-vājāya Aśvinā hayantā
Revat uvāha sachanaḥ rathaḥ vām vṛishabhaḥ cha śiñsumāraḥ cha yuktā.*

१९ *Rayim̄ su-kshatram̄ su-apatyam̄ āyuḥ su-viryam̄ nāsatyā vahantā
Ā Jahnāvīṁ sa-manasā upa vājaiḥ triḥ ahnaḥ bhāgam̄ dadhatiṁ ayātaṁ.*

२० *Pari-vishṭam̄ Jāhusham̄ viṣvaṭah sīṁ su-gebhiḥ naktaṁ ūhathuḥ rajaḥ-bhiḥ
Vi-bhindunā nāsatyā rathena vi parvatān ajarayū ayātaṁ. (11)*

२१ *Ekasyuḥ vastoḥ āvataṁ raṇāya Vaṣam̄ Aśvinā sanaye sahasrā*

immotos. १७ Vestrum currum filia Solis metam quasi assequitur equo, victrix: omnes dii *id* animadvertebant cordibus: cum felicitate, veraces! congregiamini. १८ Quum visitaretis Divodásæ domicilium sacra parantis, Asvini vocati! *tunc cibum* divitiis sociatum advexit stillans currus vester; bos et squalus juncti erant. १९ Veraces! opulentiam robore insignem, *et* cibum prole conspicuum, fortibus filiis clarum advehentes, concordes, Jahnuis familiam cum alimentis adiistis, ter quotidiani *sacrificii* partem *vobis* offerentem. २० Jāhusham, *ab hostibus* undique circumventum, velocibus noctu abduxistis splendidibus *viis*: veraces! permeante vehiculo montes adiistis, senii immunes! २१ Servastis Vasam, Asvini! ut singulis diebus gratas divitias millenarias *nanciseretur*: Indra sociati! liberales! necastis malignos

निरहतं दुच्छुना इन्द्रवन्ता पृथुञ्चवसो वृषणावरातीः ॥

२२ शरस्य चिदार्चत्कस्यावतादा नीचादुच्चा चक्रथुः पातवे वा: ।
शयवे चिन्नासत्या शचीभिर्जिसुरये स्तर्यं पिष्ठयुग्मि ॥

२३ अवस्थते स्तुवते कृष्णियाय ऋज्यते नासत्या शचीभिः ।
पशुं न नष्टमिव दर्शनाय विष्णापूर्वं दद्युर्विश्वकाय ॥

२४ दश रात्रीरश्विवेना नव द्यूनवनद्वं श्रथितमप्स्वन्तः ।
विप्रुतं रेभमुदनि प्रवृत्तमुनिन्यथुः सोममिव सुवेण ॥

२५ प्र वां दंसांस्यश्विनाववोचमस्य पतिः स्यां सुगवः सुवीरः ।
उत पश्यन्नश्रुं दीर्घमायुरतमिवेज्जरिमाणं जगम्यां ॥ १२ ॥

Nih ahataṁ duchhunāḥ Indra-vantā Prithu-śravasah vṛishāṇau arātiḥ.

२२ *Sarasya chit Ārchat-kasya avatāt ā nīchāt uchchā chakratuh pātave vār
Sayave chit nāsatyā ṣachībhīḥ jasuraye staryam pipyathuh gām.*

२३ *Avasyate stuvote Krishṇiyāya rīju-yate nāsatyā ṣachībhīḥ
Paṣum na nashīlaṁ-iva darsanāya Vishṇāpvam dadathuh Viṣvakāya.*

२४ *Daśa rātriḥ aśivena nava dyūn ava-naddham ṣnathitam ap-su antar
Vi-prutam Rebham udani pravṛiktam ut ninyathuh somam-iva sruvena.*

२५ *Pra vām dañśāñsi Asvinau avocharāḥ asya patih syām su-gavah su-virah
Uta paṣyan aśnuvan dirgham āyuḥ astam-iva it jurimāṇam jagamyām.* (12)

Prithusravasis hostes. २२ Saræ quoque Richatkidæ ex puteo profundo sursum levastis bibendi caussa aquam: et Sayui defesso, veraces! efficacia *vestra* sterilem vaccam *lacte* implevistis. २३ Auxilium roganti laudatori Visvakæ, Krishnæ filio, rectitudinem amanti, veraces! facinoribus *vestris*, pecus velut perditum, conspiendum Vishnāpvam *filium* restituitis. २४ Decem noctes et novem dies tristi *vinculo* ligatum, vulneratum, undas inter dejectum Rebham, in aqua dolore vexatum, sustulistis libamen velut patera. २५ *Vestra* facinora, Asvini! recitavi: hujuscce *prædii* dominus sim, vaccis et viris clarus; atque videns, fruens longa vita, domicilium quasi senectutem adie- rim.

HYMNUS II. [CXVII.]

- १ मध्वः सोमस्याश्विना मदाय प्रत्नो होताविवासते वां ।
बहिष्मती रातिर्विश्रिता गीरिषा यातं नासत्योप वाजैः ॥ १ ।
- २ यो वामश्विना मनसो जवीयानुथः स्वश्वो विश आजिगाति ।
येन गच्छथः सुकृतो दुरोणं तेन नरा वर्तिरस्मभ्यं यातं ॥
- ३ शृष्टिं नरावंहसः पाञ्चजन्यमृतीसादत्रिं मुञ्चथो गणेन ।
मिनन्ता दस्योरशिवस्य माया अनुपूर्वं वृषणा चोदयन्ता ॥
- ४ अश्वं न गूल्हमश्विना दुरेवैशृष्टिं नरा वृषणा रेभमप्सु ।
सं तं रिणीथो विप्रुतं दंसोभिन्ने वां झूर्धन्ति पूर्व्या कृतानि ॥

CXVII.

- १ *Madhvah somasya Aśvinā madāya pratnah hotā ā vivāsate vām
Barhishmatī rātiḥ vi-śritā gīḥ iṣhā yātām nāsatyā upa vājaiḥ.*
- २ *Yah vām Aśvinā manasah javiyān rathah su-aśvah viṣah ājigāti
Yena gachhathah su-kṛitah duroṇām tena narā vārtih asmabhyam- yātām.*
- ३ *Rishiṁ narau añhasah pāncha-janyaṁ ṛibisat̄ Atriṁ munchatrah gaṇena
Minantā dasyoḥ aśivasya māyāḥ anu-pūrvam vṛiṣhaṇā chodayantā.*
- ४ *Aśvam na gūlham Aśvinā duh-evaiḥ ṛishiṁ narā vṛiṣhaṇā Rebham ap-su
Saṁ tam riṇīthah vi-prutam dūnsuh-bhiḥ na vām jūryanti pūrvyā kṛitāni.*

CXVII.

¹ Asvini! ut dulci libamine gaudeatis, antiquus sacrificator colit vos: stragulo instructum adest sacrificium; a sacerdotibus observata est cantilena: cum cibo *huc* accedite, veraces! cum viribus. ² Qui vester, Asvini! mente velocior currus, bonis equis junctus, homines adit, quo visitatis *viri* pia agentis domicilium, cum eo ad domum nostram accedite. ³ Vatem, *viri*! inter quinque tribus versantem, Atrim, fœdo ex carcere liberastis, cum turba *filiorum ipsius*, frangentes inimici infesti præstigias, *easque* deinceps repellentes, liberales! ⁴ Equum velut, Asvini! *viri liberales*! Rebham illum, ab *Asuris*, ægre appropinquandis, opertum aquis, restituistis læsum, opitulationibus *vestris*: non vestra obliterantur pristina facinora. ⁵ Jacentem

५ सुषुप्तांसं न निर्मृतेस्तपस्ये सूर्यं न दत्ता तमसि क्षियन्तं ।
शुभे रुक्मं न दर्शतं निखातमुदूपथुरश्विना वन्दनाय ॥१३॥

६ तदां नरा शंस्यं पज्जियेण कक्षीवता नासत्या परिज्ञम् ।
शफादश्वस्य वाजिनो जनाय शतं कुम्भां असित्तुं मधूनां ॥

७ युवं नरा स्तुवते कृष्णियाय विष्णापूं ददथुर्विश्वकाय ।
घोषायै चित्पितृष्ठदे दुरोणे पतिं ज्यूर्यन्त्या अश्विनावदत्तं ॥

८ युवं श्यावाय रुशतीमदत्तं महः क्षोणस्याश्विना कण्वाय ।
प्रवाच्यं तदृष्णा कृतं वां यन्नार्षदाय त्रिवो अध्यधत्तं ॥

९ पुरु वर्पांस्यश्विना दधाना नि पेदव उहथुराशुमश्वं ।

५ *Susupvānsam na nih-riteḥ upa-sthe sūryam na dasrā tamasi kshiyantaṁ
Subhe rukmaṁ na darṣataṁ ni-khātaṁ ut ūpathuh Aśvinā Vandanāya.* (13)

६ *Tat vām narā ṣaṇsyam Pajriyeṇa Kakshīvatā nāsatyū pari-jman
Saphāt aṣvasya vājinaḥ janāya ṣatām kumbhān asinchataṁ madhūnām.*

७ *Yuvām narā stuvate Kṛishṇiyāya Viṣṇu-apraṁ dadathuh Viṣvakāya
Ghoshāyai chit pitṛi-sade duroṇe patiṁ jūryantyai Aśvinau adattām.*

८ *Yuvām gyāvāya ruṣatīm udattaṁ mahaḥ kshoṇasya Aśvinā Kanvāya
Pra-vāchyaṁ tat vṛiṣhaṇā kritaṁ vām yat Nārsadāya ṣravaḥ adhi-adhattām.*

९ *Puru varpānsi Aśvinā dadhānā ni Pedave ūhathuh āpum apvaṁ*

quasi terræ in gremio, solem quasi in caligine degentem, splendendi caussa
creatūm jubar quasi mirabile defossum, sursum levastis Vandānam, conspi-
ciendi Asvini! ⁶ Illud vestrum, viri veraces! *facinus* celebrandum est a
Pajrida Kakshīvante, ut *voti* compos fiat: ex ungula equi velocis homini
centum vasa effudistis dulcium *liquorum*. ⁷ Vos, viri! Visvakæ Krishnidæ,
vos laudanti, Vishnápavam *filium perditum* restituistis: Ghoshæque, paterno in
domicilio senescenti, maritum dedistis, Asvini! ⁸ Vos fusco *vati* candidam
u. rōrem dedistis, et lucem cœco Kanvæ, Asvini! Celebrandum est illud faci-
nus vestrum, liberales! quod Nrishadæ filio auditum largiti estis. ⁹ Multas
species effingentes, Asvini! Pedui attulistis celerem equum, mille *thesauros*
conferentem, velocem, invictum, hostes ferientem, celebrandum, sospitan-

सहस्रां वाजिनमप्रतीतं महिहनं श्रवस्यं तरुत्रं ॥

१० एतानि वां श्रवस्या सुदानू ब्रह्मांगूषं सदर्न रोदस्योः ।
यदां पज्ञासो अश्विना हवन्ते यातमिषा च विदुषे च वाजं ॥१४॥

११ सूनोर्मानेनाश्विना गृणाना वाजं विप्राय भुरणा रहन्ता ।
अगस्त्ये ब्रह्मणा वावृधाना सं विशपलां नासत्यारिणीतं ॥

१२ कुह यान्ता सुषुतिं काव्यस्य दिवो नपाता वृषणा शयुत्रा ।
हिरण्यस्येवं कलशं निखातमुदूपशुद्दिशमे अश्विनाहन् ॥

१३ युवं च्यवानमश्विना जारन्तं पुनर्युवानं चक्रथुः शाचीभिः ।
युवो रथं दुहिता सूर्यस्य सह श्रिया नासत्यावृणीत ॥

१४ युवं तु याय पूर्वेभिरेवैः पुनर्मन्यावभवतं युवाना ।

Sahasra-sam vajinam aprati-itam ahi-hanam gravasyam tarutram.

१० *Etani vam gravasya su-danu brahma angushham sadanam rodasyoh
Yat vam Pajrasah Asvina havante yata isha cha vidushe cha vajam.* (14)

११ *Suno mānena Asvinā grīnānā vajam vīprāya bhurāna radantā
Agastye brahmaṇā vavridhāna sam Vispalām nāsatyā arinītaṁ.*

१२ *Kuha yantā su-stutim Kāvyasya divah napatā vrishanā Sayu-trā
Hiranyasya-iva kalaśam ni-khātam ut īpathuh daśame Asvinā ahan.*

१३ *Yuvam Chyavānam Asvinā jaranta punah yuvānam chakrathuh ṣachibhīh
Yuvoh rathaṁ duhitā Suryasya saha sriyā nāsatyā arinīta.*

१४ *Yuvam Tugrāya pūrvyebhīh evaih punah-manyau abhavataṁ yuvāna*

tem. : १० Hæc vestra facinora celebranda sunt, bona dantes! hymnus modulabilis, vos concilians, recitatur vobis in terra cœloque versantibus: quum vos Pajridæ vocant, Asvini! venite cum cibo, "sapientique alimentum date. ११ Filii prece laudati, Asvini! cibum Bharadvajæ sapienti dantes, sustentatores! Agastyæ laude amplificati, Vispalam restituistis, veraces! १२ Ubinam, accedentes ad laudem a Kavida recitatam, cœli filii! liberales! Sayum servantes! auri plenum velut vas defossum, sursum levastis Rebham decimo die, Asvini? १३ Vos, Asvini! Chyavānam vatem senescentem rursus juvenem fecistis operibus vestris: vestrum currum filia Solis cum splendore

युवं भुज्युमर्णसो निः समुद्राद्विभिरुहयुक्तेभिरश्वैः ॥

१५ अजोहवीदश्विना तौम्यो वां प्रोल्हः समुद्रमयथिर्जगन्वान् ।
निष्ठमूहश्चुः सुयुज्ञा रथेन मनोजवसा वृषणा स्वस्ति ॥१५॥

१६ अजोहवीदश्विना वर्तिका वामास्नो यत्सीममुञ्चतं वृकस्य ।
वि जायुषाययथुः समन्वद्रेजीतं विघाचो अहतं विषेण ॥

१७ शतं मेषान्वृक्षे मामहृजनं तमः प्रणीतमश्चिवेन पित्रा ।
आक्षी शृज्ञाश्वे अश्विनावधतं ज्योतिरन्धाय चक्रथुर्विचक्षे ॥

१८ शुनमन्धाय भरमद्वयत्सा वृकीरश्विना वृषणा नरेति ।
जारः कनीन इव चक्षदान शृज्ञाश्वः शतमेकं च मेषान् ॥

Yuvam Bhujyum arṇasah niḥ samudrāt vi-bhiḥ ūhathuh r̄ijrebhiḥ aṣvaiḥ.

*१५ Ajohavīt Aṣvinā Taugryaḥ vām pra ūlhaḥ samudram̄ avyathiḥ jaganvān
Niḥ tam ūhathuh su-yujā rathena manah-javasā v̄iśhaṇā svasti. (15)*

*१६ Ajohavīt Aṣvinā vartikā vām ūsnah yat sīm amunchatam̄ v̄rikasya
Vi jayushā yayathuh sānu adreh jātam̄ vishvūchaḥ ahataṁ vishena.*

*१७ Satam̄ meshān v̄ikye mamahānam̄ tamah pra-nītam̄ aṣivena pitrā
Ā akshī Rijra-aṣve Aṣvinau adhattam̄ jyotiḥ andhāya chakrathuh vi-chakshe.*

*१८ Šunam̄ andhāya bharam̄ ahvayat sā v̄ikiḥ Aṣvinā v̄iśhaṇā narā iti
Jāraḥ kanīnah-iva chakshudānah Rijra-aṣvah satam̄ ekaṁ cha meshān.*

circumdedit, veraces ! १४ Vos Tugræ, *Bhujyuis patri*, antiquis hymnis denuo laudandi suistis, juvenes ! vos *Bhujyum* maris ex æquore volantibus evexistis velocibus equis. १५ Vocavit, Asvini ! Tugræ filius vos, evectus, oceanum incolumis transiens : eum tulistis bene juncto curru, mentis instar veloci, liberales ! feliciter. १६ Vocavit, Asvini ! passer *femella* vos, quum eam liberaretis ex ore lupi : vincenti curru adiistis altitudinem montis ; filium *Asuræ* omnia pervadentis necastis veneno. १७ Centum arietes lupæ sacrificantem, in caliginem ductum ab immani patre,—oculos *Rijrásval* restituitis, Asvini ! visum cæco fecistis, ad circumspiciendum. १८ Salutem cæco *Rijrásval*, visum scilicet, quo vitam sustentaret, *adprecatura*, vos invocavit illa lupa, “ Asvini ! liberales ! viri ! ” sic *loquens* : amator juvenis velut,

१९ मही वामूतिरश्विना भयोभूरुत स्वामं धिष्या संरिणीथः ।
अथा युवाभिदद्वयत्पुरन्धिरागच्छतं सीं वृषणाववोभिः ॥

२० अधेनुं दस्त्रा स्तर्यं विषक्तामपिन्वतं शयवे अश्विना गां ।
युवं शचीभिर्विमदाय जायां न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषां ॥१६॥

२१ यवं वृक्षेणाश्विना वपन्तेषं दुहन्ता मनुषाय दस्त्रा ।
अभि दस्युं बकुरेणा धमन्तोरु ज्योतिश्चक्रथुरार्याय ॥

२२ आर्थवण्यायाश्विना दधीचे श्वं शिरः प्रत्यैरयतं ।
स वां मधु प्रवोचदृतायन्त्वाष्टुं यद्दस्त्रावपिकक्ष्यं वां ॥

२३ सदा कवी सुमतिमाचके वां विश्वा धियो अश्विना प्रावतं भे ।

१९ *Mahī vāmū ūtiḥ Aśvinā mayaḥ-bhūḥ uta srāmaṇī dhishṇyā saṁ riṇīthaḥ.
Atha yuvāmī it ahvayat puram-dhiḥ ā agachhatām sīm vrishanau avah-bhiḥ.*

२० *Adhenum dasrā staryam̄ vi-sakīam̄ apinvataṁ. Sayave Aśvinā gām̄.
Yuvām̄ ṣacībhīḥ Vi-madāya jāyām̄ ni-ūhathuḥ Puru-mitrasyā yoshām̄.* (16)

२१ *Yavaṁ vrikena Aśvinā vapantā iṣhaṁ duhantā manushāya dasrā.
Abhi dasyum̄ bakureṇa dhamantā uru jyotiḥ chakrathuḥ āryāya.*

२२ *Ātharvaṇāya Aśvinā Dadhīche aṣvyaṁ śirah̄ prati airayataṁ.
Sah vām̄ madhu pra vochat ṣita-yan Tvāshṭram̄ yat dasrau api-kakshyam̄ vām̄.*

२३ *Sadā kavī su-matiṁ ā chake vām̄ viṣvāḥ dhiyāḥ Aśvinā pra avataṁ me*

Rijrasvas largitus est centum et unum arietes. ^{१९} Magna vestra opitulatio, Asvini ! salutem efficiens est, atque vulneratum, voce laudandi ! sanastis : itaque vos invocat hymnus noster ; accedite ad eum, largitores ! cum auxiliis. ^{२०} Nondum lactantem, Asvini liberales ! juvencam, gracilem, lacte impluvistis Sayui vaccam : vos operibus vestris ad Vimadam detulistis uxorem Purumitræ juvenem. ^{२१} Hordeum aratro serentes, Asvini ! cibum elicentes homini, liberales ! inimicum fulmine ferientes, magnam lucem fecistis sapienti. ^{२२} Asvini ! Atharvanis filio Dadhyachi equinum caput dedistis ; is vobis dulcem scientiam impertiit, veritatis amans, a Tvashtri acceptam, quæ capitalis est, liberales ! vobis. ^{२३} Semper, sapientes ! favorem imploro vestrum : cunctas preces protegite meas, Asvini ! Nobis opulentiam ma-

अस्मे रथिं नासत्या बृहन्तमपत्यसाङ्रं श्रुत्यं रराथां ॥
 २४ हिरण्यहस्तमश्विना ररणा पुत्रं नरा वध्रिमत्या अदत्तं ।
 त्रिधा ह श्वरवमश्विना विकस्तमुज्जीवस्त् देरयतं सुदानू ॥
 २५ एतानि वामश्विना वीर्याणि प्र पूर्वीष्यायवो वोचन् ।
 ब्रल कृष्णन्तो वृषणा युवभ्यां सुवीरासो विद्यमावदेम ॥१७॥

HYMNUS-III. [CXVIII.]

- १ आ वां रथो अश्विना श्येनपत्वा सुमृलीकः स्ववां यात्वर्वाऽऽ ।
 यो मर्त्यस्य मनसो जडीयान्त्वन्धुरो वृषणा वातरंहाः ॥
- २ त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेन त्रिचक्रेण सुवृतायात्मर्वीक ।

Aṣme rayīṁ nāsatyā brihanṭam apatya-sācham̄ śrutyam̄ rarāthām̄.

- २४ *Hiranya-hastam Aṣvinā rarānā pūtram̄ narā vadhi-matyāḥ adattam̄*
Tridhā ha Syāvam Aṣvinā vi-kastaṁ ut jīvase airayataṁ su-dānū.
- २५ *Etāni vāṁ Aṣvinā vīryāṇi pra pūrvyāṇi āyavāḥ avochan*
Brahma kṛinvantah vṛishañā yuva-bhyāṁ su-virāsaḥ vidaihāṁ ā vadema. (17)

CXVIII.

- १ *Ā vāṁ rathah Aṣvinā syena-patvā su-mṛilīkāḥ sva-vān yāttu arvāḥ*
Yāḥ martyasya manasaḥ javiyān tri-vandhuraḥ vṛishañā vāta-rañhāḥ.
- २ *Tri-vandhureṇa tri-vṛita rathena tri-chakreṇa su-vṛitā ā yātaṁ arodak*

gnam, veraces ! prole sociatani, celebrabilem largimini. २१ Hiranyahastam nomine filium, Asvini ! largitores ! viri l. mulieri debilem maritum nacte dedistis : Syāvam, ter laceratum, ut reviviseret excitastis, Asvini liberales ! २५ Hæc vestra facinora pristina, Asvini ! majores mei prædicarunt : hymnum facientes vobis, liberales ! fortibus viris gaudentes, sacrificium prædicemus.

CXVIII.

¹ Vester currus, Asvini ! accipitris instar volans, læta felicitate præditus, dives, venito huc, qui hominis mente ocior est, tribus postibus instructus, venti instar velox, liberales ! ² Tribus postibus instructo, tergeminum mundum percurrente vehiculo, tribus rotis innitente, celeriter vecto, accedite

पिन्वतं गा जिन्वतमर्वतो नो वर्धयतमश्विना वीरमस्मे ॥

- ३ प्रवद्यामना सुवृता रथेन दत्ताविमं शृणुतं श्लोकमद्रेः ।
- ४ किमङ्ग वां प्रत्यवर्तिं गमिष्ठाहुर्विप्रासो अश्विना पुराजाः ॥
- ५ आ वां श्येनासो अश्विना वहन्तु रथे युक्तास आशवः पतङ्गः ।
- ६ ये अप्तुरो दिव्यासो न गृध्रा अभि प्रयो नासत्या वहन्ति ॥
- ७ आ वां रथं युवतिस्तिष्ठदत्र जुष्टी नरा दुहिता सूर्यस्य ।
- ८ परि वामश्वा वपुषः पतङ्गः वयो वहन्त्वरुषा अभीके ॥१८॥
- ९ उड्नदनमैरतं दंसनाभिरुद्रेभं दत्ता वृषणा शचीभिः ।
- १० निष्ठौर्यं पारयथः समुद्रानपुनर्यवानं चक्रश्युर्युवानं ॥

Pinvataṁ gāḥ jinavataṁ arvataḥ naḥ vardhayataṁ Aśvinā viram asme.

- ३ *Pravat-yāmānā su-vritā rathena dasrau imāṁ śriṇutāṁ slokaṁ adreh
Kiñ anga vāṁ prati avartīṁ gamishṭhā āhuḥ vīprāsaḥ Aśvinā purājāḥ.*
- ४ *Ā vāṁ śyenāsaḥ Aśvinā vahantu rāthe yuktāsaḥ āṣāvaḥ patangāḥ
Ye ap-turāḥ divyāsaḥ na gridhrāḥ abhi prayāḥ nāsatyā vahanti.*
- ५ *Ā vāṁ rathaṁ yuvatiḥ tishṭhat altra jushṭivī narā duhitā Sūryasya
Pari vāṁ aṣvāḥ vapushaḥ patangāḥ vayaḥ vahantu arushāḥ abhīke. (18)*
- ६ *Ut Vandanaṁ airataṁ dañsanābhīḥ ut Rebhaṁ dasrā vīrishanā ṣachībhīḥ
Niḥ Taugryaṁ pārayathaḥ samudrān punar Chyavānaṁ chakraiḥuḥ yuvānaṁ.*

huc: *lacte plenas facite vaccas, exsatiate equos nostros; augete, Asvini!* strenuam prolem nobis. ^३ Celeriter eunte, bene currente curru *huc aggressi*, liberales! hanc audite precem laudatoris: quid? o Asvini! vos ad inopiam *arcendam* paratissimos perhibuerunt sapientes pristini. ^४ Vos, Asvini! accipitres velunto currui juncti, veloces, alati, qui, vulturum instar, aquæ sicut rapidorum, in *cœlo* degentium, ad sacrificium *vos* vehunt, veraces! ^५ Vestrum currum virgo condescendit tunc, dilecta filia Solis, viri! *vos* equi pulchri, alati, celeres, circumvehunto coruscantes ad viciniam *nostram*. ^६ Sursum tulistis Vandanaṁ auxiliis *vestris*, sursum tulistis Rebham, largitores liberales! facinoribus: Tugræ filium juvastis ut trajiceret maria;

७ युवमत्रये वनीताय तप्तमूर्जिमोमानमश्विनावधतं ।
युवं कण्वायापिरिप्ताय चक्षुः प्रत्यधतं सुषुतिं जुञ्जुषाणा ॥

८ युवं धेनुं शयवे नाधितायापिन्वतमश्विना पूर्वीय ।
अमुञ्चतं वर्तिकामंहसो निः प्रति जंघां विश्पलाया अधतं ॥

९ युवं श्वेतं पेदव इन्द्रजूतमहिहनमश्विनादत्तमश्वं ।
जोहूत्रमर्यो अभिभूतिमुमं सहस्रसां वृषणं वीडङ्गं ॥

१० ता वां नरा स्ववसे सुजाता हवामहे अश्विना नाधमानाः ।
आ न उप वसुमता रथेन गिरो जुषाणा सुविताय यातं ॥

११ आ श्येनस्य जवसा नूतनेनास्मे यातं नासत्या सजोषाः ।

7 *Yuvam Atraye ava-nītāya taptaṁ ūrjaṁ omānāṁ Aśvinau adhattam*
Yuvam Kaṇvāya api-riptāya chakshuh prati adhattam su-stutim jujuṣhānā.

8 *Yuvam dhenum Ṣayave nādhitāya apinvataṁ Aśvinā pūrvyāya*
Amunchatam vartikām añhasaḥ niḥ prati janghām Vispalāyāḥ adhattam.

9 *Yuvam śvetam Pedave Indra-jūtaṁ ahi-hanaṁ Aśvinā adattam aśvaṁ*
Johūtraṁ aryah abhi-bhūtiṁ ugram sahasra-sāṁ vṛishaṇām vilu-angam.

10 *Tā vāṁ narā su avase su-jātā havāmahe Aśvinā nādhamānāḥ*
Ā naḥ upa vasu-matā rathena giraḥ jushāṇā suvitāya yātam.

11 *Ā syenasya javasā nūtanena asme yātām nāsatyā sa-joshāḥ*

rurus Chyavánam fecistis juvenem. ⁷ Vos Atri *in carcerem deducto*, fer-
vidum *ignem erstingentes*, cibum salutarem dedistis, Asvini ! vos Kanvæ
cœco visum restituistis, bonæ laudis amantes. ⁸ Vos vaccam Sayui pre-
canti, seni, implevistis *lacte*, Asvini ! liberastis passerem femellam ex ærum-
na; crus Vispalæ restituistis. ⁹ Vos album Pedui equum, ab Indra *vobis*
concessum, inimicos ferientem, dedistis, Asvini ! altisonum, hostis devic-
torem, terribilem, mille *thesauros* conferentem, admissarium, robustum.
¹⁰ Eosdem vos, viri ! bene nati ! Asvini ! rite auxilio vocamus, *opes* desi-
derantes : ad nos divite cum curru, hymnos *nostros* comprobantes, gaudii
caussa venite. ¹¹ Accipitris velocitate alacri ad nos accedite, veraces ! eo-

हवे हि वामश्विना रातहयः शश्वत्तमाया उषसो व्युष्टौ ॥११६॥

HYMNUS IV. [CXIX.]

- १ आ वां रथं पुरुभायं मनोजुवं जीराश्वं यज्ञियं जीवसे हुवे ।
सहस्रकेतुं वनिनं शतद्वासुं श्रुष्टीवानं वरिवोधामभि प्रयः ॥
- २ उर्ध्वी धीतिः प्रत्यस्य प्रयामन्यधायि शस्मन्त्समयन्त आ दिशः ।
स्वदामि घर्म प्रतियन्त्यूतय आ वामूर्जीनी रथमश्विनारुहत् ॥
- ३ सं यन्मिथः पसपृधानासो अग्मत शुभे सखा अभिता जायवो रणे ।
युवोरह् प्रवणे चेकिते रथो यदश्विना वहथः सूरिमा वरं ॥
- ४ युवं भुज्युं भुरभाणं विभिर्गतं स्वयुक्तिभिर्निवहन्ता पितृभ्य आ ।

Have hi vām Aśvinā rāta-havyah ṣaṣvat-tamāyāḥ Ushasāḥ vi-ushṭau. (19)

CXIX.

- १ Ā vām rathaṁ puru-māyam manah-juvam jīra-aṣvam yajniyam jīvase huve
Sahasra-ketuṁ vaninaṁ ṣatat-vasum ḡrushṭi-vānam varivali-dhām abhi prayāḥ.
- २ Ūrdhvā dhītiḥ prati asya pra-yāmani adhāyi ṣasman saṁ ayante ā diṣaḥ
Svadāmi gharmam̄ prati yanti ūtayaḥ ā vām Ūrjānī rathaṁ Aśvinā aruhat.
- ३ Saṁ yat mithaḥ paspridhānāsaḥ agmata ūbhe sakhaḥ amitāḥ jāyavaḥ rane
Yuvoh aha pravaṇe chekite rathaḥ yat Aśvinā vahathaḥ sūriṁ ā varam̄.
- ४ Yuvam̄ Bhujyum̄ bhuramāṇaṁ vi-bhiḥ gataṁ svayukti-bhiḥ ni-vahantā pitṛi-bhyāḥ ā

rundem gaudiorum participes ! voce enim vos, Asvini ! offerendo sacrificio
instructus, æternæ Auroræ ad primam lucem.

CXIX.

1 Vestrum currum mirabilem, mentis instar celerem, velocibus equis junc-
tum, sacris honorandum, vivendi caussa invoco, mille vexillis instructum,
aqua præditum, centum thesauris gaudentem, rapidum, opes conferentem,
propter cibum. 2 Sursum mens nostra propter illius adventum erigitur
hymno ; pervenient ad Asvinos laudes nostræ : dulcem facio hunc liquorem :
accedunt opitulatores : vestrum Urjánī currum ascendit, Asvini ! 3 Quum
inter se certaturi congregiuntur, splendidæ opulentia caussa, consociati viri
innumeri, victoriæ appetentes in pugna, tunc vester utique humi conspicitur
currus, quo vehimini ad militem egregium, Asvini ! 4 Vos Bhujum vec-

यासिष्ठं वर्तिवृषणा विजेन्यं दिवोदासाय महि चेति वामवः ॥
 ५ युवोरश्विना वपुषे युवायुजं रथं वाणी येमतुरस्य शर्धर्ये ।
 आ वां प्रतित्वं सख्याय जग्मुषी योषावृणीत जेन्या युवां पती॥२०॥
 ६ युवं रेभं परिष्टोरुरुष्टथो हिमेन घर्मं परितप्तमत्रये ।
 युवं श्रयोरवसं पिष्टथुर्गवि प्र दीर्घेण वन्दनस्तार्यायुषा ॥
 ७ युवं वन्दनं निर्झृतं जरण्यया रथं न दत्ता करणा समिन्वयः ।
 क्षेत्रादा विप्रं जनथो विपन्थया प्र वामत्र विधते दंसना भुवत् ॥
 ८ अगच्छतं कृपमाणं परावति पितुः स्वस्य त्यजसा निवाधितं ।
 स्वर्वतीरित उतीर्युवोरह चित्रा अभीके अभवन्नभिष्टयः ॥

Yāsishṭam vartih vṛiṣhaṇā vi-jenyam Divah-dāsāya mahi cheti vām avaḥ.

५ *Yuvoḥ Aśvinā vapushe yuvā-yujām rathaṁ vāñī yematuḥ asya ṣardhyam Ā vām pati-tvām sakhyāya jagmushī yoshaḥ avṛiṇīta jenyā yuvām patī. (20)*
 ६ *Yuvām Rebham pari-sūteḥ urushyathah himena gharmam pari-taptaṁ Atraye Yuvām Sayoh avasaṁ pipyathuḥ gavi pra dīrgheṇa Vandanaḥ tāri āyushā.*
 ७ *Yuvām Vandanaṁ nīh-ritaṁ jarāṇyayā rathaṁ na dasrā karaṇā saṁ invathah Kshetrat ā vipram janathaḥ vipanyayā pra vām atra vidhāte dañsanā bhuvat.*
 ८ *Agachhatam kṛipamāṇam parā-vati pituḥ svasya tyajasā ni-bādhitam Svaḥ-vatih itaḥ ūtih yuvoḥ aha chirāḥ abhike abhavan abhishṭayah.*

tum aligeris equis, perditum, vestris jumentis portantes ad parentes ejus, adiistis domum longe remotam, largitores ! Divodásæ magna innotuit vestra opitulatio. ⁵ Asvini ! splendoris caussa a vobis paratum currum laude digni equi vestri tulerunt ad ipsius metam : vestrum principatum mulier, ad consortium vestrum profecta, elegit ; victa vos elegit maritos. ⁶ Vos Rebbam e certamine servastis ; frigore temperastis calorem fervidum Atri : vos lac, Sayuis subsidium, auxistis vaccæ ; longa Vandanas ditatus est vita. ⁷ Vos Vandananam, confectum senio, currum velut, conspiciendi ! efficaces ! attigistis : ex utero vatem generatis, laudis caussa : vestra hic sacrificanti opitulatio adsit. ⁸ Adiistis Bhujyam, vos laudantem longinquo in loco, patris sui derelictione contristatum : prompta igitur auxilia vestra utique varia

९ उत स्या वां मधुमन्मक्षिकारपन्मदे सोमस्यौशिजो हुवन्यति ।
 युवं दधीचो मन आविवासथो था शिरः प्रति वामश्चं वदत् ॥

१० युवं पेदवे पुरुवारमश्विना स्पृधां श्वेतं तरुतारं दुवस्यथः ।
 शर्यैरभिद्युं पृतनासु दुष्टरं चकृत्यमिन्द्रमिव चर्षणीसहं ॥२१॥

HYMNUS V. [CXX.]

१ का राधज्ञोत्राश्विना वां कोवां जोषं उभयोः । कथा विधात्यप्रचेताः ॥

२ विद्वांसाविद्वूरः पृच्छेदविद्वानित्यापरो अचेताः । नूचिन्नु मर्ते अक्रो ॥

३ ता विद्वांसा हवामहे वां ता नो विद्वांसा मन्म वोचेतमद्य ।
 प्रार्चद्यमानो युवाकुः ॥

९ *Uta syā vāṁ madhu-mat makshikā arapat made somasya Auṣijah huvanyati
 Yuvam̄ Dadhīchah manah ā vivāsathah atha śirah prati vāṁ uṣvyaṁ vadat.*

१० *Yuvam̄ Pedave puru-vāram̄ Aśvinā spṛidhām̄ śvetam̄ tarutāram̄ duvasyathah
 Ṣaryaiḥ abhi-dyūm̄ pṛitanāsu dustaram̄ charkṛityaṁ Indram̄-iva charshaṇi-saham̄.*

CXX. [(21)]

१ *Kā rādhat hotrā Aśvinā vāṁ kah vāṁ joshe ubhayoh kathā vidhāti apra-chetāh.*
 २ *Vidvānsau it duraḥ pṛichhet avidvān iithā aparaḥ achedāḥ nu chit nu marte akrau.*
 ३ *Tā vidvānsā havāmahe vāṁ tā nah vidvānsā manma vochetaṁ adya
 Pra ārchat dayamānaḥ yuvākuḥ.*

in discrimine sunt exoptanda. ^९ Etiam illa vos mellifica apis laudavit ; propter gaudium libaminis Usijis filius vos invocat : vos Dadhyachis menti obsequuti estis ; deinde caput vos equinum alloquutum est. ^{१०} Vos Pedui equester a multis expetitum, pugnacem, album, sospitatem dedistis, Asvini ! nitidum, a pugnatoribus in proeliis ægre vincendum, cuivis operi idoneum, Indram velut mortalium debellatorem.

CXX.

^१ Quænam invocatio, Asvini ! placabit vos ? quisnam par est vestræ conciliatiōni āmborum ? quonammodo vos coluerit homo parum intelligens ? ^२ Omniscios vos utique vias interroget vir nescius ita : quisquis alius ignarus est : celeriter sane, celeriter mortali Asvini invicti donum conferunt. ^३ Illos sa-

४ विपृच्छामि पाक्या न देवान्वषद्कृतस्याहुतस्य दस्रा ।
पातं च सखसो युवं च रभ्यसो नः ॥

५ प्रया घोषे भृगवाणे न शोभे यथा वाचा यजति पञ्जियो वां ।
प्रैषयुर्न विडान् ॥२२॥

६ श्रुतं गायत्रं तकवानस्याहं चिद्धि रिरेभाष्विना वां ।
आक्षी शुभस्पती दन् ॥

७ युवं खास्तं महो रन्युवं वा यन्निरततंसतं ।
ता नो वसू सुगोपा स्यातं पातं नो वृकादध्यायोः ॥

८ मा कस्मै धातम्भ्यमित्रिणे नो माकुत्रा नो गृहेभ्यो धेनवो गुः ।

4 *Vi prichhāmī pākyū na devān vashat-kritasya abhutasya dasrā
Pātam̄ cha sahyasaḥ yuvam̄ cha rabhyasaḥ nah.*

5 *Pra yā Ghoshe Bhrigavāṇe na śobhe yayā vāchā yajati Pajriyah vām̄
Pra isha-yuḥ na vidvān.* (22)

6 *Srutam̄ gāyatram̄ takavānasya aham̄ chit hi rirebha Aśvinā vām̄
Ā akshī śubhaḥ patī dan.*

7 *Yuvam̄ hi āstam̄ mahaḥ ran yuvam̄ vā yat niḥ-atatañsatam̄
Tā nah vasū su-gopā syātām̄ pātam̄ nah ṣṭikāt agha-yoh.*

8 *Mā kasmai dhātām̄ abhi amitriṇe nah mā akutra nah grihebhyah dhenavah guḥ*

pientes vocamus vos; vos nobis omnisci laudem dicatis hodie: *vos* veneror, sacra faciens, vestri amans. ⁴ Oro haud immatuos *sapientia* deos, oblati egregii *libaminis* consumtores; vos servate fortes robustosque nos. ⁵ *Oro vos* hymno, qui Ghoshæ filio Bhriguique placuit, quo veneratur Pajriyas vos, æque ac cibum desiderans sapiens. ⁶ Audite carmen *hominis*, cæco gressu huc illuc lati: sicut ego scilicet vos laudavi, Asvini! oculos recuperans, læti *operis* tutatores! ⁷ Vos quidem estis magnæ *opulentiae* dætores, vosque *eandem* aufertis: vos nobis, domicili largitores! boni custodes sitis: protegite nos a latrone infesto. ⁸ Ne cuiquam tradatis inimico nos: ne ullibi nostris e domiciliis vaccæ discedant, uberibus *nos* alentes,

स्तनाभुजो अशिष्वीः ॥

९ दुहीयन्मित्रधितये युवाकु राये च नो मिमीतं वाजवत्ये ।
 इषे च नो मिमीतं धेनुमत्ये ॥

१० अश्विनोरसनं रथमनश्वं वाजिनीवतोः । तेनाहं भूरि चाकन ॥

११ अयं समह मा तनूद्याते जनां अनु । सोमपेयं सुखो रथः ॥

१२ अध स्वप्नस्य निर्विदे भुक्तुतश्च रेवतः । उभाता बस्त्रि नश्यतः ॥२३॥

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

HYMNUS I. [CXXI.]

१ कदित्या नृः पात्रं देवयतां श्रवक्षिरो अङ्गिरसां तुरण्यन् ।
 प्र यदानद्विश आ हर्म्यस्योरु क्रंसते अध्वरे यजत्रः ॥

Stana-bhujah aśiṣvīḥ.

९ *Duhīyan mitra-dhitaye yuvāku rāye cha naḥ mimītaṁ vāja-vatyai
 Ishe cha naḥ mimītaṁ dhenu-matyai.*

१० *Aśvinoh asanaṁ rathaṁ anaśvaṁ vājinī-vatoh tena ahaṁ bhūri chākana.*

११ *Ayaṁ samaha mā tanu ūhyāte janān anu soma-peyam̄ su-khaḥ rathaḥ.*

१२ *Adha svapnasya niḥ vide abhunjataḥ cha revataḥ ubhā tā basri naṣyataḥ.* (23)

CXXI.

१ *Kat itthā nṛin pātraṁ deva-yatāṁ śravat girah Angirasāṁ turanyan
 Pra yat āna! viṣah ā harmyasya uru krañsate adhvare yajatraḥ.*

prole orbatæ. ^९ *Divitias eliciant ad amicorum sustentationem homines vos amantes: opulentiaeque nos date, vigore claræ, ciboque nos date, vaccis insigni.* ^{१०} *Asvinorum robur dantium obtinui currum, equis destitutum: illo ego multam opulentiam nancisci cupio.* ^{११} *Tu, divitiis prædite currus! me auge: vehitur ad homines, ad libamini potum, lœtificans currus.* ^{१२} *Nunc soporis nescius sum, æque ac viri divitis, alios non adjuvantis: ambo illi cito pereunt.*

CXXI.

१ *Quandonam Indras viros protegens deos colentium audiet cantilenas ita prolatas Angirasidarum, divitias conferens? quum adit homines palatii;*

२ स्तम्भीङ्ग द्वां स धर्णं प्रुषायदभुवीजाय द्रविणं नरो गोः ।
अनु स्वजां महिषशक्षत व्रां भेनामश्वस्य परि मातरं गोः ॥

३ नक्षत्रमस्त्रणीः पूर्वे राद् तुरो विशामङ्गिरसामनु द्यून् ।
तक्षड्जं नियुतं तस्तम्भद्वां चतुष्पदे नर्याय द्विपादे ॥

४ अस्य मदे स्वर्यं दा शृतायापीवृतमुत्तियाणामनीकं ।
यद्य प्रसर्गे निककुम्भिवर्तदप द्वुहो मनुषस्य दुरो वः ॥

५ तुभ्यं पयो यत्पितरावनीतां राधः सुरेतस्तुरणे भुरेण्यू ।
शुचि यत्वे रेकण आयजन्त सबदुघायाः पय उत्तियायाः ॥२४॥

६ अध प्रजस्ते तरुणिर्ममनु प्ररोच्यस्या उषसो न सूरः ।

२ *Stambhit ha dyām sah dharuṇām prushāyat Ribhuḥ vājāya draviṇām naraḥ goḥ*
Anu sva-jām mahishaḥ chakshata vrām meṣām asvasya pari mātaram goḥ.

३ *Nakshat havam aruṇīḥ pūrvyaṁ rāṭ turaḥ viṣām Angirasām anu dyūn*
Takshat vajram ni-yutam̄ tastambhat dyām chatuh-pade naryāya dvi-pāde.

४ *Asya made svaryam̄ dāḥ ṛitāya api-vṛitaṁ usriyāṇīm̄ anīkam̄*
Yat ha pra-sarge tri-kakup ni-vartat apa druhaḥ mānushasya durah var.

५ *Tubhyam̄ payaḥ yat pitaraū anītām̄ rādhaḥ su-retah turaṇe bhurenyū*
Suchi yat te rekṇaḥ ā ayajanta sabāḥ-dughāyāḥ payaḥ usriyāyāḥ. (24)

६ *Adha pra jajne taranīḥ mamattu pra rochi asyāḥ ushasaḥ na sūraḥ*

multam fortitudinem commonstrat, in sacrificio colendus. ² Sustentat sane cœlum ille; nutrientem aquam effundit manantem cibi caussa Ribhus, duc-tor gregis vaccarum: ex se natam magnus *Indras* respicit ad noctem: femellam equi præter naturam fecit matrem vaccæ. ³ Adeat ceremoniam pristinam, illucescentes auroras collustrans, opes largiens hominibus *Angi-rasidis* quotidie: paravit sagittam in scopum directam; fulcivit cœlum in gratiam generis quadrupedis, hominibus commodi, et bipedis. ⁴ Hujus libamimis gaudio fruens, celebrandum *Angirasidis* dedisti sacrificii caussa abditum vac-carum gregem: quandocumque in prælio triceps *Indras* versatur, inimici hominis portas aperit, ⁵ perinde ut quum tibi veloci, *Indra!* parentes, uni-versi mundi sustentatores, cœlum et terra, lac nutriendis et genitale offerunt;

इन्दुर्येभिराष्ट् स्वेदुहयैः स्तुवेण सित्रुन्जरणाभिधाम ॥

- ७ स्त्रिधा यद्बन्धितिरपस्यात्सूरो अध्वरे परि रोधना गोः ।
यज्ञ प्रभासि कृत्यां अनु द्यूननविशे पश्चिष्ठे तुराय ॥
- ८ अष्टा महो दिव आदो हरी इह द्युम्नासाहमभियोधान उत्सं ।
हरिं यत्ते मन्दिनं दुक्षन्वृधे गोरभसमदिभिर्वीताप्यं ॥
- ९ त्वमायसं प्रतिवर्तयो गोर्दिवो अश्मानभुपनीतमृद्वा ।
कुत्साय यत्र पुरुहूत वन्वञ्छुष्णमनन्तैः परियासि वधैः ॥
- १० पुरा यत्सूरस्तमसो अपीतेस्तमद्रिवः फलिंगं हेतिमस्य ।

Induh yebhiḥ āśṭā sra-iduhavyaiḥ struvena sinchan jarāṇā abhi dhāma.

- ७ *Su-idhmā yat vana-dhitih apasyāt sūrah adhvare pari rodhanā goḥ
Yat ha pra-bhāsi kṛitvyān anu dyūn anarviṣe paṣu-ishe turāya.*
- ८ *Ashṭā mahāḥ divāḥ ādāḥ harī iha dyumna-sahāṁ abhi yodhānāḥ utsāṁ
Harīm yat te mandināṁ dhukshan vridhe go-rabhasāṁ adri-bhīḥ vātāpyām.*
- ९ *Tvāṁ āyasaṁ prati vartayaḥ goḥ divāḥ aṣṭmānaṁ upa-nītaṁ Ribhvā
Kutsāya yatra puru-hūta vanvan Sushnam anantaiḥ pari-yāsi vadhaiḥ.*
- १० *Purā yat sūrah tamasāḥ api-iteḥ taṁ adri-vah phali-gaṁ hetīṁ asya*

purum quum tibi thesaurum offerunt, lactantis lac rubicundæ vaccæ. ⁶ Nunc *Indras* natus est: *hostium* devictor ille exhilarato nos: splendet, hujuscce auroræ velut sol: *Indus* exhilarato nos, a quibus nutritus fuit, larga sacrificia offerentibus, laude dignus, patera conspergens locum *sacrificio destinatum*. ⁷ Micans quum securis opus perfectura est, tunc sacerdos in sacrificio intentus est religandæ vaccæ: si tu, *Indra!* luces, operi idoneos per dies, tunc bene omnia procedunt homini curru vecto, pecora custodienti, alaci. ⁸ Consumtor libaminis magni et exhilarantis, bibere sine rapidos equos hic; divitias abripientem devince pugnax hostem, quando exhilarantem tibi potum læticum eliciunt lapidibus, tui incrementi gratia, corroborantem, tibi, venti instar veloci, obtinendum. ⁹ Tu ferreum telum dirigebas in *Asuram* properantem, quod cœlitus allatum erat a Ribhue, quum Kutsæ gratum facturus, *Indra* multum vocate! feriens Sushnam infinitis circumdares

शुष्णस्य चित्परिहितं यदोजो दिवस्परि सुयथितं तदादः ॥२५॥

११ अनु त्वा मही पाजसी अचक्रे द्यावाक्षामा मदतामिन्द्र कर्मन् ।
त्वं वृत्रमाशयानं सिरासु महो वज्रेण सिष्पो वराहुं ॥

१२ त्वमिन्द्र नर्यो यां अवो नृन्तिष्ठा वातस्य सुयुजो वहिष्ठान् ।
यं ते काय उशना मन्दिनं दाइत्रहणं पार्यं ततक्ष वज्रं ॥

१३ त्वं सूरो हरितो रामयो नृन्भरचक्रमेतशो नायमिन्द्र ।
प्रास्य पारं नवतिं नायानामपि कर्तमवर्तयो यज्यून् ॥

१४ त्वं नो अस्या इन्द्र दुर्हणायाः पाहि वज्रिवो दुरितादभीके ।
प्र नो वाजानृथ्यो अश्वबुध्यानिषे यन्धि श्रवसे सूनृतायै ॥

Sushnasya chit pari-hitam̄ yat ojah divah pari su-grathitam̄ tat ā adar. (25)

११ *Anu tvā mahī pājasī achakre dyāvākshāmā madatām̄ Indra karman
Tvaṁ Vritram̄ āśayānām̄ sirāsu mahaḥ vajrena sisvapah varāhūm̄.*

१२ *Tvaṁ Indra naryah yān anaḥ nr̄īn tishṭha vātasya su-yujah vahishṭhān
Yaṁ te Kāvyaḥ Uṣanā mandinaṁ dāt Vṛitra-hanaṁ pāryam̄ tataksha vajram̄.*

१३ *Tvaṁ sūraḥ haritah ramayaḥ nr̄īn bharut chakram̄ Etaṣah na ayam̄ Indra
Pra-asya pāram̄ navatim̄ nāvyānām̄ api kartam̄ avartayah oyajyūn.*

१४ *Tvaṁ nah asyāḥ Indra duḥ-hanāyāḥ pāhi vajri-vah duḥ-itāt abhīke
Pra nah vājān rathyah aṣva-budhyān ishe yandhi śravase sūṇītāyai.*

cædibus. ^{१०} Teliger ! pridem quum sol, tenebrarum discessu, illam nubem ipsum vexantem, Sushnæque robur, quod circumfusum erat, fulgentem circa solem firmiter ligatum, frangeret, ^{११} tunc te magna et robusta non vacillantia cœlum et terra exhilarabunt, Indra ! in opere : tu Vritram, ubique delitescentem, in mobiles aquas potenti telo prostravisti, egregia quæque consumentem. ^{१२} Tu, Indra ! viris faveps, quos servas equos, eos concende, venti *instar rapidos*, bene junctos, vectores optimos : quam tibi Usanas, Kavis filius, lætificam sagittam dedit, eam Vritræ letalem *atque* victricem fecisti. ^{१३} Tu, sol, fulvos siste equos ; provehit rotam Etasas quoque hic, Indra ! Rejiciens Asuras sacris destitutos in ripam ultra nonaginta fluvios nave trajiciendos, opus suum persequi eos jussisti. ^{१४} Tu

१५ मा सा ते अस्मत्सुमतिर्विदसङ्गाजप्रमहः समिषो वरन्त ।
 आ नो भज मघवन्गोष्यर्यो मंहिषास्ते सधमादः स्याम ॥२६॥
 ॥ इति प्रथमाष्टके , षष्ठ्मो , द्यायः ॥

१५ *Mā sā te asmat su-mati vi dasat vāja-pramahaḥ saṁ ishah varanta
 Ā naḥ bhaja Magha-va gosu aryaḥ mañhishtāḥ te sadha-mādaḥ syāma.* (26)

nos ab isto superatu difficili libera, Indra teliger! infortunio in certamine:
 nobis divitias, vehiculis instructas, equis insignes, alimenti caussa largire,
 gloriæ caussa, et sinceritatis caussa. १५ Ne ille tuus nobis favor intereat,
Indra, propter thesauros celebrande! nobis cibi adsint: nos participes redde
 vaccarum, Maghavan dives! tuæ laudis studiosissimi semper felices simus.

A D N O T A T I O N E S .

ADNOTATIONES.

I.

*Hymnus in AGNIM. Auctor MADHUCHANDAS, ViśvĀMITRAZ filius. Metrum
gāyatrī.*

वाले भारतव्रती
संग्रहितोमस्य
प्रातरनुवाचे
R.M.

1. [Nir. 7, 15.] *ile* pro *īde*: *da-kārasya la-kāro bahvrichādhyetri-sampradāya-prāp-*
tah; ita scholiastes, rem sibi et omnibus Rigvedæ lectoribus notissimam verbo indicare
satis habens. Per totum enim Rigvedam, tam in carminibus, quam in libris soluta oratione
scriptis, mutam lingualem *d*, si vocalis eam præcedit et vel in eodem vel in proximo verbo
vocalis eam sequitur, semper in *l* mutatam esse videmus. Sic *purolaṣa* pro *puroḍaṣa*,
sholaṣa pro *shoḍaṣa*, *shalaṣva* pro *shadaṣva* (h. 116, 4), *bal adhatta* pro *bād adhatta*
(h. 96, 1). Ut autem *d* mutatur in *l*, ita *dh* in *lh*: dicitur enim *dṛilha* pro *dṛiḍha*,
gūlha pro *gūḍha*, *prolha* pro *proḍha*, *volhave* pro *vodhava*. Neutra mutatio locum
habet, si litteram *d* vel *dh* sequitur consonans, ut in *īḍya*, et *vīḍvanga* (h. 118, 9), quod
compositum est ex *vīḍu* (*vīlu* h. 6, 5) et *angā*. Ex eadem lege *mīḍhvās* (h. 114, 3) est
vocatus, et *mīḍhvān* nominativus vocis, ad instar participii præteriti activi a radice *MII*
suffixo *-vas* formatæ (P. 6, 1, 12), cuius dativo ceterisque levioris structuræ casibus subest
thema *mīlhush*, v. c. *Rudrāya mīlhushe* (Ait. Br. 5, 27. Rigvedæ Spec. p. 16, 22),
cum quo conserfi poterit superlativus *mīlhushīamāya* (h. 43, 1): denotat eum qui effundit,
effusorem, pluitorem: liquidam litteram mutæ substitutam servarunt cognatae voces
ōmīxλn et Goth. *MILHMA*, ‘nubes’: immo ex derivatis in ipsas radices liquida irrepssisse
videtur; verba enim *āmīλyw*, *mulgeo*, *melken*, cum *MII* cognata esse nullus dubito. Apud
Indos hic liquidæ litteræ usus proprius est Rigvedæ et quorundam librorum antiquorum, qui
Rigvedæ interpretationi inserviunt, et cum eo tam arcte cohærent, ut fere ipsi pro sacris
libris habeantur; *Yāskak Nighaṇṭum* et *Niructam* dico, *Āśvalāyana Srauta-sūtrāni*
et quosdam alios. Tota res secus se habet in ceteris Vedis, qui in iis quoque locis, quos
a Rigveda mutuati sunt, mutam tuentur litteram lingualem. In nonnullis Rigvedæ
codicibus liquida, mutæ linguali substituta, peculiari charactere scribitur, eo scilicet, quem
docti Angli, qui de grammatica lingua Sanskritæ libros ediderunt, *bra* pronunciare nos
jubent, et quem Vedis proprium esse nos docent: sed quum *Pāṇini*s et alii artis gram-
maticæ apud Indos principes nullam hujus litteræ faciant mentionem, melius mihi visum
fuit, in describendo textu eorum codicum auctoritatem sequi, qui simplex *l* exhibent.

purohitam. Duplicem hujus vocabuli explicationem offert scholiastes: 1. *yathā rājnah purohitas tnd-abhishṭām sampādayati, tathā Agnir api yajnasya apekshitām homām sampādayati*; 2. *yadvā, yajnasya sambandhini pūroabhāge āhavanīya-rūpena*

avasthitam. Prima interpretatio solitum vocabuli sensum servat; alteram etymologiam commendat: hanc prætulit COLEBROOKIUS (*Miscellaneous Essays*, i. 142, 189); illam in versione mea sequutus sum.

ritvijam, i. e. *ritau vasantādike yashṭāram*, ut habet schol. ad h. 44, 11. Sensum vocis illustrat MĀN. 2, 143. *Purohita* et *ritvij* quomodo inter se differant, disci potest ex *Mitāksh.* lib. 1. fol. 49 r.

hotāram. Docet nos YĀSKAS (*Nir.* 7, 15), jam olim grammaticos certasse, utrum hæc vox a r. *nu* originem ducat, et sacrificatorem, *dhṛīṣṇa*, significet, an ad r. *hve* (vid. schol. P. 3, 2, 135) referenda sit, et [*devānām*] *āhvātāram*, '[deorum ad sacros ritus visitandos] arcessitorem sive vocatorem,' quasi *dūrīṣṇa*, denotet. Scholiastes modo hanc, modo illam interpretationem præfert: cujus auctoritatem ego plerumque, utpote in re nondum ad liquidum perducta, sequi satius duxi. Voces *hotri*, *ritvij*, et *purohita* ratione simili, atque hoc loco, conjunguntur h. 44, 11. *ad. v. 11. 2.*

ratnadhātamam, i. e. *yāga-phala-rūpāñām ratnānām atiṣayena dhārayiṣāram posha-yitāram vā*, schol. Est superlativus, ab adjektivo *ratnadhāḥ* (h. 15, 3) eadem ratione formatus, qua *somapātamaḥ* (h. 8, 7) a *somapāḥ*. Vide quæ infra, ad v. 8, de his adjetivis in ā exeuntibus adnotata sunt.

2. [Nir. 7, 16.] *pūrvebhīḥ*, vid. P. 7, 1, 10.—*devām*. Ita codices omnes, quotunque textum scriptione continua, verbis secundum euphoniam legem junctis, exhibent. Sancitur hæc scriptura diserto grammatici præcepto, P. 8, 3, 3, quo scribæ, Vedarum carmina exarantes, in fine vocum in ān exeuntium, loco litteræ n signum *anunāsika* dictum (°) ponere jubentur, si proxima vox vel a vocali aut diphthongo, vel ab una litterarum y, r, v, h incipiat. Quod præceptum utrum ex mero veterum librariorum arbitrio, et tradita scribendi consuetudine fluxerit, an vero ad quandam enunciationis peculiaritatem, antiquissimo sermone propriam, scriptura imitandam et firmandam ab artis magistris excogitatum sit, nondum dijudicare ausim.

vakshati, 'advecturus est, i. e. advehito;' futur. r. *vah*, pro *vakhyati*, ut videtur, littera y post duarum consonarum juncturam omissa. Conf. h. 14, 9, et *upavakshataḥ* h. 16, 2. Dubitat scholiastes, annon *vakshati* pro *vakhat* dictum sit, et pro specie optativi, antiquæ dialecto proprii (*let*), haberit debeat. Ceterum cum verbo *vakshati* conjungenda est præpositio ā: de quo adverbiali præpositionis usu, timeseos nomine parum feliciter nobis designari solito, vid. P. 1, 4, 8: exemplum, quo BHŪTFOJIS, Siddh. Kaum. fol. 219 v., PĀNINIS regulam illustrat, ex *Vājas. Sanh.* 20, 53 sumtum est.

3. *aśnavat*, 'obtinuerit, impetraverit,' secundum scholiasten optativus, *let*, inserto a inter vocalem octavæ conjugationi propriam, et litteram t, tertiac personæ indicem. Vid. P. 3, 4, 94. Evidem *aśnavat* (pro *aśnot*) præteriti imperfecti speciem dicere malim, quæ rejecto augmento optativi sensu posita sit. Monet scholiastes, subintelligendum esse *yajamānah*, i. e. 'is qui sacra institui curat.'

गुरुमुक्ते ३.१.२६. २. *dive, dive*, quovis die. Conf. *dyavi dyavi*, h. 4, 1; *viṣe viṣe*, cuivis homini, h. 27, 10; *ahar ahar jāyate māsi māsi*, 'quovis die nascitur, quovis mense.' v. 111, 1, § 13. Vid. P. 8, 1, 4.

posham = *pushyamāṇatayā vardhamānam*, *na tu kadāchit api kshiyamānam*. *Posha* tanquam substantivum occurrit h. 93, 2, quod ad recentioris linguae usum proprius accedit: vid. P. 3, 4, 40. *Bhaṭṭik.* 6, 26.

yāṣasam. Animadverte peculiarem substantivi neutrius generis usum, masculina terminazione induti, et adjективi vices gerentis. Conf. h. 31, 8. 60, 1. 92, 8. Similia quedam in recentiore sermone exempla adjективorum, a substantivis derivatorum, vide apud *gl. 9. 97. 6. 2* P. 5, 2, 127. *Siddh. K.* fol. 97 v.

4. *adhvaram*, in columem, i. e. a Rakshasibus non turbatum.—*paribhūḥ*, vide adnot. ad h. 32, 15.

5. *kavikratuh*. Haud satis intelligo scholiastæ de hac voce sententiam: *kavi-ṣabdo* 'tra krānta-vachano, na tu medhāvi-nāma; kratu prajnānasya karmano vā nāma; tataḥ krānta-prajnah krānta-karmā vā.

chitragravastamah: *gravas*, gloria, a r. श्रु, ut οὐδεὶς αὐτοῦ; vox recentiori lingue hoc sensu ignota; sed abundat sermo antiquus hujusmodi substantivis verbalibus in *as*, quæ postea obsoleverunt.

āgamat scholiastæ vult esse imperativum, solita illius forma āgachhatu inauditum in modum sic transmutata. Idem in *gamat* (h. 5, 3) optativum (*let*) agnoscit, quod vero similius est. Sed præstat, et āgamat et *gamat* pro aoristo habere, quem, augmento suo rejecto, sepe vel optativi vel imperativi sensu adhiberi scimus. Conf. h. 30, 8 et āganta, h. 3, 8, āgaman, h. 89, 7. Vid. P. 6, 4, 75. In recentiore lingua nihil frequentius hoc præteriti augmentatione destituti usu, si mā præcedat: interdum tamen in ejusmodi constructionibus augmentum retinetur, *Rāmāy.* 1, 2, 18. *MĀN.* 3, 259.

6. *anga* est particula vocandi, ābhimukhi-karaṇārtho nipātah; *angā 'gne*, he Agne, *Yāskas* dicit esse *kshipra-nāma*, *Nir.* 5, 17. Conf. *HEMACH.* 1, 6, 174; 2, 7, 19, et exempla apud P. 8, 1, 33.

dāṣushe. Thema *dāṣvas*, nom. *dāṣvān*. P. 6, 1, 12. *BOPP. Gr.* § 604.

आगिरा अङ्गाराः एति यास्तु अन्निमित्तम्।

7. [Sāmav. Ārch. 1, 2, 4. Vāj. Sanh. 3, 22. Ait. Br. 1, 30.] *doshāvastar*, adverbium, ad analogiam vocum compositarum, *dvandva* dictarum, formatum. *Doshā*, 'noctu,' est adverbium, recentiori quoque lingue usitatum; vid. *HEMACH.* 2, 7, 48. *Vastar*, 'mane, interdiu,' ejusdem originis esse videtur cum substantivis *ushas*, 'aurora diluculum,' et *usra*, 'radius solis.' Quas voces omnes ad radicem *us* retulerim, cuius antiquior forma fuisse उसीः अवशिष्टित विदetur *vās*: comparari poterunt radices *VACH*, *VAP*, *VAH*, *VAS*, et *VAS*, quas sepe videmus contrahi in *UCh*, *UP*, *UH*, *US*, et *UJ*. Ab obsoleta igitur illa radice *vās* et adverbium nostrum *vastar*, et substantiva *vastu*, 'lux diurna,' (vide genit. *vastoh*, h. 79, 6. 116, 21) et *vāsara*, 'dies,' derivata crediderim. In adverbio *vastar* eandem habere videmus terminationem -tar, quæ apparet in *prātar* 'mane,' et *sanutar* 'secreto,' et ni fallor in रूपस्य अग्नि- ग्रामा अभिरूले, *P. M.* e. schol. *lambat*. in redit. *स्वर्गं तर्मनं नृपर्जनः*.

દ્વારા: મંત્ર. ૬.૧.૧૦૨.

R.M.

Nir. 3, 15 : *kuhasvid doshā kuha vastor Aṣvinā kuhā 'bhīpitvāṁ karataḥ kuhō 'shatuḥ,*
*' ubinam noctu (vespere), ubinam interdiu (mane) Asvini, ubinam diversorum faciunt,
 ubinam pernoctant?" In lingua Zendica reperiuntur adjectiva *daoshatara* 'occidentalis,'
 et *ushastura* 'orientalis,' quae quam prope ad Sanskritas voces *doshā* et *ushas* accedant,
 vix est quod moneamus. Vid. BURNOUF. *Comm. sur le Yaçna*, t. i. adnot. pag. cxii.
 seqq.*

Transiit totus hic versus in librum *Ārchipikā* inscriptum, qui Samavedae pars est: ubi
 eum illustrans scholiastes noster prorsus diversam profert vocabuli *doshāvastar* interpretationem: vult enim, *vastar* esse vocativum nominis agentis, *vasti*, a radice *vās*,
 'vestire, velare, occultare,' deducti; et voce *doshāvastar* invocari putat Agnim, tanquam
 tenebrarum occultatorem et nocturnae caliginis fugatorem. In similem explicationem
 incideram, quum ante hos septem annos versum istum in Rigvedae Spec. p. 17, interpretari
 periclitarer, scholiorum ope ad totum hunc Rigvedae librum illo tempore destitutus.
 Adscribam ipsa scholiastae ad *Ārch.* 1, 2, 4 verba, *doshā iti rātrē nāma, vastā āchhādayitā;*
rātrau yaḥ svena jyotishā tamāñsi āchhādayati, sa doshāvastā; tasya sambo-
dhanām, he doshāvastar, rātrau svena jyotishā tama-āchhādayitar, iti arthaḥ. Non
 desunt alia vocabula, in quibus explicandis parum sibi constat scholiastes noster. Quae
 exempla nos, et quam diu apud Indos interierit accurata horum carminum interpretatio,
 et quanta cum cautione scholiarum institutione utendum sit, commonefaciunt, et quam
 ardua ac difficilis, at vero etiam quam necessaria res futura sit, veriora et certiora ex
 diligenti ipsorum antiquorum voluminum tractatione conquerere.

emasi, i. e. *ā imasi*. Vid. P. 7. 1. 46.

8. Accusativi pendent a precedente *emasi*. In interpretatione mea scholiasten sequutus sum: *rājantāṁ dīpyamānam, adhvārāñāṁ Rākshasa-kṛita-hiñsā-rahitāñāṁ yajnāñāṁ,*
gopāñ rakshakam, ritasya avaśyam-bhāvinah karma-phalasya, dīdivim paunah-punyena
bhīṣam vā dyotakam; āhuti-ādhāram Agniñ dīśīltvā śāstra-prasiddham karma-phalam
smaryate; sve dame svakīya-grihe yajna-śālāyāñ havirbhīr vardhamānam. Malim
 nunc *rājantam udhvārāñām* a sequentibus sejungere, tum versus cœsura, tum loco simili
 h. 45, 4, ita suadentibus, et Agnim 'oblationibus splendentem, (quidni: iii imperantem,
 sacrorum regem?) rati sacrificiorum præmii custodem,' significatum credere. Animadverte
 tres syllabas postremas vocis *adhvarāñām* dipodiæ iambicæ munus sustinentes, penultima
 syllaba præter iambi prioris arsin, thesin quoque sequentis pedis ferente. Satis frequentia
 sunt, in hac præsertim dipodiæ iambicæ sede, exempla syllabæ natura longæ ita in tres
 moras productæ. De qua re nihil quidem memoratum invenio apud PINGALAM aliasque,
 qui de arte metrica scripserunt: sed numeros ita, ut modo dictum est, computandos esse,
 taciti agnoscere videntur, quum versus una syllaba mancus non eos offendat. Fraudem
 tamen fecit interpretibus eadem res in uno eodemque versu, id quod rarius fieri solet, ter
 recurrens, singulorum quippe trium, quæ metrum *gāyatrī* dictum constituunt, membrorum
 clausulis longam trium morarum syllabam penultimam habentibus: istiusmodi versus ter
 septenis syllabis absolvi docent, quam metri speciem propria appellatione *pāda-nivṛit-*
gāyatrī designant. Vid. adnot. ad h. 30, 11.

L 23, 2. 10.
53, II. R.

gopām ritasya. Confer locum similem 111, 1, § 7, *gopā ritasya dīdīhi sve dame,* quae verba scholiastes ita explicat, *satyasya yajnasya gopayitā san, yajna-sālāyām dī-*
pyasva. Composito nomine Agnis vocatur *ritapāh*, h. 113, 12. *Rita* proprie id, quod
purum est, designat, ut limpidam aquam (vid. Nigh. 1, 12); deinde quidquid sincerum,
integrum, rectum, et justum est: hinc transfertur modo ad ipsam puram ceremoniam,
modo ad justos et meritos pietatis fructus.— *gopām.* Radices in ā exeuntes, quando in
fine nominum compositorum collocantur, ubi lingua recentior illud ā corripit, apud poetas
antiquos longam servare solent vocalem. Vide nominativos *aṣva-dāh, go-dāh, dravino-dāh,*
ratna-dhāh, go-pāh, deva-gopāh, soma-pāh, giri-shāhā; accusativos, *dhana-dām, go-pām,*
vrata-pām; vocativum, *dravino-dāh*, h. 15, 10; nominativum dualis, *soma-pā* (pro *soma-*
pau), qui tamen ad stirpem a brevi terminatam referendus esse videtur; et superlativos
ratna-dhātamam, soma-pātamak, in quibus de ā longo dubitari nequit. Vid. P. 3, 2,
74. *Siddh. Kaum.* fol. 217 r. et fol. 12 v. 13 r. COLEBR. Gr. p. 49, 50. BOFF. Gr.
§ 160.

sve dame, ‘domi suae,’ i. e. in sacello suo. Vocem *dama* cum Graeco δόμος, et Latino
domus cognatam esse, quisquis videt. YĀSKA locativum inter *gṛīha-nāmāni* retulit,
Nigh. 3, 4; neque aliam formam me in Vedis legere memini.

9. *sūpāyanaḥ*, ex *su* et *upa-ayanam*, i. e. *sukhena upetuṁ ṣakyaḥ*, ut habet MAUDHĀ-
RAS ad *Vājas*. Sanh. 3, 24.

sachasvā nah svastaye, i. e. *serasva n. sv.*, interprete YĀSKA, qui in pluribus exemplis,
quae Nir. 3, 21 concessit, radicem *SAC* per *SEV* explicat. Quod melius placet,
quam scholiastae nostri interpretatio, *no 'smākām svastaye vināśa-rākityārthaṁ sachasva*
samaveto bhava. De producta ultima syllaba vocis *sachasvā* vid. P. 6, 3, 137.

svastaye esse a poeta quattuor syllabis *su-astaye* prolatum, docet metrum. In carminibus antiquis debere interdum vocalem pronunciari, et si semivocalis scribatur, HALĀ-YUDHA BHĀTTAS monet, ad PINGALAM de metris, lib. 3, exemplo utens verbis celeberrimi carminis, *tat Savitur vareṇyam*, etc. ubi *vareṇyam* efferi jubet ac si scriptum
esset *vareṇiyam*. En tibi ipsam PINGALE regulam cum HALĀYUDHE explicatione:
ΙΥΔΙΡŪRAṄAH, pāda iti anuvartate. iy-ādiḥ pūrano yasya, asau iy-ādi-pūrānah. ādi-
grahaṇena tu ur-ādayo grihyante. tatra ayam arthah: yatra gāyatryādau chhandasi
pādasya akshara-sankhyā na pūryate, tatra iy-ālibhīḥ pūrayitavyā; yathā, ‘tat Savi-
tur vareṇiyam’ iti, ‘divam gachha surah-pate’ iti evam-ādayah. Cod. Colebr. 373,
fol. 11 v.

II, III.

Septem ternorum versuum poemata, auctore MADHUCHHANDASE, metro *gāyatrī*.
Singulis carminibus invocantur VĀYUS (2, i), INDRAS et VĀYUS (2, ii), MITRAS et
VARUṄAS (2, iii), AŚVINI (3, i), INDRAS solus (3, ii), Viṣve devāḥ (3, iii), et SARAS-
VATI (3, iv): quas septem divinitates et divinitatum paria communi appellatione *prāuga-*
sastrasya devatāḥ scholiastes designari dicit. Qua appellatione quid significetur, parum
quam vellem intelligo. Vox *prāuga*, ΠΡΑΓΑ, recentiori linguae Sanskritæ ignota, anti-

कृत व. 105, 45.

वर. नं ३० ए. संख्या ।

३०. ३३.-

शीर्षः कुचले ।

३४. ५, २०. ४

३५. १७, १८. ८

quitus eam vehiculi partem denotasse dicitur, cui jugum (temo?) alligatur: (*rathasya mukham ishayor agrām yuga-bandhana-sthānam prāugam iti uchyate*. Schol. ad h. 35, 5.) Vocabulo *sastra* ceremoniam quandam ritumve sacrum denotari, ex scholiastæ ad h. l. verbis certum est: dicit enim ille, *sastra* posse vel *devatā-smaraṇa-rūpa-sanskāra-karma* esse, vel *pradhāna-karma*: qua distinctione posita, satis prolixa sequitur in utramque sententiam disquisitio, (cod. Chambers. fol. 49 v.—52 r.) Idem, quos hic habemus, dii designatione *prāuga-sastrasya devatāḥ* saepius comprehenduntur: nunc unum solummodo, qui in mentem venit, Rigvedæ locum indicabo, *Aitar. Br. 3, 1. १, ५. of Seyer. २. ait. ४, १. १. ३९, a.*
(Mu. Tagl. 13, १८)

1.

1. [Nir. 10, 2.] *Vāyav-āyāhi*: de insolita vocativi, in o exeuntis, cum proximo vocabulo, si id ab a, ā, i, vel ī incipiat, junctura, vid. P. 1, 1, 17. Conf. *Sāmar. Ārch.* 2, 3, 2: *yas te nūnāṁ Ṣatakratav-Indra dyumnitamo madah, tena nūnam made madah.*
darṣata i. q. *darṣaniya*. De vocabuli formatione vid. *Siddh. K.* fol. 198 v., 199 r.
Eandem terminationem habemus in Homericō *ἀράκριτος*.

arankṛitāh i. q. *alankṛitāh*.

teshām pāhi. Malim genitivum a verbo vescendi rectum credere, ut apud Homerum (*πίνειν οἴνοιο, λαρτοῖο φαγεῖν*), quam ad propositam a scholiasta ellipsis (*teshām tān, yadvā teshām ekadeśam iti udhyāhārah*) confugere. Conf. h. 32, 3. 104, 9. 108, 1. 13. 109, 5.

śrudhi, *खृष्णः*. Vid. P. 6, 4, 102. Conf. BOPP. Gr. p. 151 et 331. Dicitur *śrudhi* pro *śriṇu* vel *śriṇudhi*, ut *vṛidhi* pro *vṛiṇu* aut *vṛiṇudhi*, h. 7, 6, et *kṛidhi* pro *kuru* aut *kṛiṇu*, *kṛiṇudhi*. Exemplum radicis, quæ in recentiore lingua antiquam imperativi terminationem -dhi servavit, est *हु*, imper. *juhudhi*. *Bhattik.* 20, 11. P. 6, 4, 101.— De producta vocali in *śrudhi* vid. P. 6, 3, 137.

2. *ukthebhīḥ=ājya-prāugādi-śastraiḥ*.

jarante=stuvanti; jaritārah=stotārah *ṛitvig-yajamānāḥ*: voces recentiori linguae ignotae, sed haud dubie ejusdem cum r. *ग्रीति*, (*grīnāti*), et Graeco *ηρψίσιν*, prosapie. Apud *YĀSKA* *jarate* occurrit inter *archati-karmāṇāḥ*, *Nigh. 3, 14*.

achhā=tvāṁ abhilakshya. Conf. *DEVARĀJAYAJVAN*, comm. in *Nigh. 4, 3*: *achhā-nipātaḥ abher arthe abhimukhyārthe chu vartate; āptum, iti asya arthaḥ, iti ŚĀKAPŪÑIH.* (Laudat grammaticum, qui a *YĀSKA* saepius commenmoratur: *Nir. 5, 28; 7, 28; 8, 2. 10; 13, 10. 11.*) Ultima vocalis particularum disyllabarum in antiqua lingua saepe producitur: vid. P. 6, 3, 136.

ahar-vidāḥ, 'dierum periti,' i. e. sacrorum singulis diebus peragendorum gnari. De formatione vocis vid. P. 8, 2, 69. Conf. *ushar-budhāḥ, sabar-dughā*.

3. *prapṛinchatī*. Schol.: *prakarsheṇa soma-samparkam kurvatī, soma-guṇam varṇayantī, iti arthaḥ*.

dhenā a *YĀSKA* inter *vāñ-nāmāni* recensetur, *Nigh. 1, 11.* Schol.: 'he yajamāna, trayā dattam̄ somam paṣyāmi,' iti evam *Vāyur brūte, iti arthaḥ*.

jigāti=gachhati, r. c. De vocali *i* in syllaba reduplicata, vid. P. 7, 4, 78. YĀSKA^s vocem *jigāti* inter *gati-karmāṇah* retulit, Nigh. 2, 14, in cuius loci illustratione DĒVAKĀJAYAJVĀN, hoc nostro versu citato, variam lectionem *jagāti* affert: *jagāti*, iti *pāṭhāntaram*, iti *Skandhasvāmi-bhāshyam*.

urūchī. Schol.: *bahūn yajamānān gachhantī*; *ye ye soma-yūjinas, tān sarvān varṇāntī, iti arthaḥ*. Est nisi fallor forma feminina adjectivi, ab *uru*, ‘multus, magnus,’ eodem suffixo *-anch* (radicem vocant grammatici, *Siddh. K.* fol. 24 v., 25 r. COLEBR. Gr. p. 97, 98.) deducti, quo a prepositione *prati* derivatur adjectivum *pratyanch*, nomin. sing. m. *pratyāḥ*, f. *pratīchī*, n. *pratyak*. Rectius fortassis interpreteris, ‘multa (loca) adiens,’ i. e. longe lateque incedens, quoquoversum divagans. Sed conf. 111, 11, § 7: *urūchī asmai ghṛitavad bharantī madhu-svādīna duduhe jenyā gauḥ*, ‘magnam ceremoniam adiens, (*uru prabhūtām agnihotrādi-karma anchati, haviḥ pradātūm prāpnōti, iti urūchī*, schol.) illi sacrificatori pingue ferens dulcem cibum, mulgetur vacca, victoribus appetenda.’

2.

1. [Vājas. Sank. 7, 8 et 33, 56.] *Indravāyū*, vid. P. 6, 3, 26. 27.

prayobhiḥ=annair asmabhyāṁ dātavyaiḥ.

āgatam, antiqua imperativi forma pro seriore *āgachhatam*, ut *āgata* pro *āgachhata*, h. 3, 7.

indavah=somāḥ. Apud YĀSKA^m *indu tam* inter *yajna-nāmāni*, quam inter *udaka-nāmāni* occurrit, Nigh. 1, 12, et 3, 17. *vājantī*: *vāmojanī*: R. 2. 1.

2. *Vāyo Indras cha*, vocativum sequitur nominativus pro vocativo positus. Sic apud Homerum Ζεὺς πάτερ, Ἡλίου §—Il. 7, 277.

chetathāḥ=jānīthāḥ, ‘animadvertisit.’

sutānām, genitivus post verbum sentiendi. Sic 11, 11, § 16: *bodha me asya vachasāḥ*.

vājinī-vasū. Schol.: *vājo annam*; *tad yasyām haviḥ-santataḥ asti, sā vājinī*; *tasyām vasatuh*, iti *vājinī-vasū*.

dravat, cito; a r. DRU, quasi δρομάδω. Nigh. 2, 15.

3. *survataḥ*, ‘libamen præparantis.’ Schol.: *somābhishavam kurvato yajamānasya*.

nishkṛitām, accus. nominis *nishkṛit*. Mallem nunc in interpretatione mea scholiastus sententiam sequutus essem, qui *nishkṛitam=sāñskartāram* explicat, et *somam* subintelligendum esse censem: unde prodit sensus, ‘accedite ad potum, exornatorem libantem,’ i. e. ad potum, qui quasi ornat virum libantem.

makshu, ‘celeriter,’ Latinum *mox*. Nigh. 2, 15. Superlativus *makshūtama* legitur viii, 1, § 12. 3, 2, 3.

itthā, adverbium, a themate pronominali *it* eodem suffixo *-thā* formatum, quo in lingua recentiore *yathā* et *tathā*, et in vetere dialecto *kathā*, P. 5, 3, 26, et *pratnathā*, *pūrvathā*, *viśvathā*, *imathā*. Superest nisi fallor hujus adverbii vestigium in Homericā voce *ἴστην*, ‘ita, i. e. æqualiter natus,’ patri nobilitate haud inferior. Desiderat BOPRIUS (*Vergleich. Gramm.* p. 15.) exempla vocum Græcarum, in quibus 9 respondeat Sanskrito

नरा = नेतारौ॒ / शत्रुघ्ना नेता॑ /

पश्यमस्य पागोर्जितवेदो

वृक्षतः पुष्पलीते॑

हरिव्रहोदेवताहो

अदिविजायं अनिवाहो

बाहु॑ लोपानाया॑ ३१ सूचना॑

मूर्खजाना॑ २८.

th. Evidem ausim *iṣṭiprōdhi*; cum *ratha*, ‘currus,’ cognatum dicere, et, quod facilius mihi concessum iri credo, terminationem secundæ personæ preteriti perfecti Sanskriti, -*tha*, agnoscere in *āsitha* (*āsitha*, ‘fueris’), et *oīsitha* (*oīsitha*, ‘nisti, scis’), quod pro *oīsitha* dictum est, ut *āsitha* pro *āsīdīsitha*.

3.

1. [Vājas. Sanh. 33, 57.] *huve* pro *hvaye*, neglecto, quod sœpe apud antiquos poetas fieri videmus, conjugationis primæ charactere, et radice *uve* per *samprasāraṇam* in *hu* contracta. Vid. P. 2, 4, 76.

pūtadaksham = *pavitra-balām*, *suddha-balām*. Animadvertis **DEVARĀJAYAJVAN**, ad Nigh. 2, 9, olim et *duksha* et *dakshas* dictum esse. Conf. *pūtadakshasū*, h. 23, 4.

riṣūdasam. Schol.: *riṣanti hiñsanti*, *iti riṣāḥ satravaḥ*; *tān atti*, *iti riṣādāh*, *tam*.

dhiyām gṛhitāchīm sādhantū. Schol.: *gṛhitam udakam anchati bhūmim prāpayati yā dhir varshaṇa-karma*, *tām gṛhitāchīm dhiyām sādhantū*, *sādhayantau*, *kurrantau*. Occurrit *gṛhitāchī* apud **YĀSKA** inter Noctis epitheta, Nigh. 1, 7, ibique a **DEVARĀJAYAJVANE** simili ratione, atque hic a scholiaste nostro, illustratur. Alius carminis, quo Mitras et Varunas conjuncti invocantur, mentio fit *Aitar. Br. 4, 10*, ubi observatur, Mitram esse Diem, et Varunam Noctem: *ahar vai Mitro, rātrir Varuṇah*.

अन् सत्यं वा मनुष्याः २५.
११७. R.

2. Schol.: *he Mitrāvaruṇau*, *yuvām kratum pravartamānam imām somayāgam āśāthe* *ānaśāthe vyāptavantau*: *kena nimittena?* *ṛitena*, *avaśyam-bhūvitayā satyenā phalena*, *asmabhyam phalam dūtum*, *iti arthaḥ*. *kidriṣau yuvām?* *ṛitū-vṛidhau*, ‘*ṛitam iti udaka-nāma*, *satyam vā yajnam vā*’ *iti Yāskah*; *udakādīnām anyatamasya vardhayītārau*: *ata eva ṛita-sprīṣā udakādīn sprīṣantau*.

Mitrāvaruṇau. De producta vocali vid. P. 6, 2, 141; 6, 3, 26. *Siddh. K.* fol. 57 r. BOPP. Gr. § 657. In hymno in Indram et Varunam, qui III, VII, § 15-16 exstat, utrumque dei nomen, etsi separatim positum, aliquoties producta ultima vocali scriptum est: terminationem dualis esse putat scholiastes, quam *parasparāpekshayā*, i. e. mutua, quæ inter utrumque nomen intercedit, relatione excusat. En tibi exemplum: *Indrā ko vām Varuṇā sumnam āpa stomo havishmān* ‘Indra et Varuna! quisnam vestram probacionem nactus est hymnus, cum sacrificio sociatus?’ Nescio annon *Indrā* et *Varuṇā* pro vocativis singularis numeri habere liceat, auctis in fine, ut sœpe fieri solet, vocalibus: præsertim quum in illo hymno eadem nomina sejuncta occurrant et aliis singularis numeri casuum terminationibus induita; v. c. *imā Indram Varuṇam me manīshā agman* ‘hæ Indram Varunamque meæ preces adeant.’

4. 23, 5. R. *āśāthe* ‘fructi estis,’ pro *ānaśāthe*, ut h. 25, 6 *āśāte* pro *ānaśāte*. Scholiastes præteritum tempus loco præsentis positum esse dicit, idque vetustæ linguae licentia, a **PĀNINK** (3, 4, 6) notata, excusari. Non egemus, opinor, ista aut accusatione aut excusatione.

tuvijātau = *bahūnām upakārakatayā samutpannau*.

uruksayā = *bahu-nivāsuu*, nempe *urūṇām bahūnām kshayau*, *uruksayau*. Ita schol. Sed malim istud *kshaya* a radice *kshi*, ‘dominari,’ derivatum credere, ut *uruksayaya* denotet eum, ‘qui magno dominio gaudet.’ Hoc sensu *uruksayaya* tam potestate sua.

quam utriusque partis etymologia, responderet Homericō *τύρυπτίων*. Sanskritum *ksh* cum Græco *κρ* vel Latino *cr* sepius convenire videmus: *kshatram*, 'robur,' est Græcum *κράτος*; *kshipra*, 'velox,' Græcum *κρατερός*; *kshura* est Latinum *crus*; et *kshapū*, 'nox,' inest Latino *crepusculum*.

1834. VOL. VIII. *daksham=balam.* Nigh. 2. 9.

पृष्ठा ५. र. *apasam=karma*, schol. Sed possitne *apasam* adjективum esse, a substantivo neutrius generis *apas* (Nigh. 2, 1) eadem ratione derivatum, qua supra h. 1, 3 *yasasam a yaśas?* Hoc si probetur, sensus erit, 'robur ad opera peragenda (robur operarium) largiuntur.' Nonen *apas* quisquis videt esse Latinum *opus*.

III.

Vide quæ de singulis, quibus hic hymnus constat, canticulis supra pag. vii. monita sunt. *Recitatio præteranewāya acīnē vratām. R. c. subh.*

1.

1. *yajnariḥ* grammatici volunt esse acc. plur. femin. adjективi *yajvan*. P. 3, 2, 103 et 4, 1, 7.

ishāḥ, 'cibos,' accus. plur. noninis *ish*, cuius accusativum sing. *isham* YĀSKAS inter *anna-nāmāni* retulit, Nigh. 2, 7. Instrumentalem *ishā* legimus h. 30, 17, dativum *ishe* h. 54, 11.

subhas, genitivus nominis *subh*, quod est radix ipsa verbi *sobhati* vel *sumbhati*. Dicitur autem *subhas pati*, non *subhaḥ pati*, ita jubente PÁNINE, 8, 3, 53.

chanasyatam, verbum a substantivo *chanas*, 'cibus,' derivatum, quod proprie valet 'cibum appetere,' sed h. l. latiore optandi vel desiderandi sensu adhibetur. Schol.: *ishe havir-lukshaṇāni annāni chanasyatam icchhatam, bhunjāthām, iti arthaḥ. yadyapi chanah-sabdo anna-vāchī, tathāpi 'isha' iti anena saha na asti punarukti-doshāḥ, icchām upalakshayitum prayuktatvāt; samūlakūsham kashati, ityādau yathā punarukti-abhāvas, tadvat.*

2. *purudañṣasā=bahu-karmāṇau*, schol. Verte: 'claris facinoribus conspicui.' Voci *dañṣas* inest hæc significatio rei fortiter et cum gloria peractæ: vid. h. 62, 9. 69, 4. 117, 4.

pratihata: *śavīrayā*. Schol.: *guti-yuktayā, apratihata-prasarayā iti arthaḥ; r. su, 'ire.'* In-
telligit, credo, mentem alacrem, pias precantium voces cito exaudientem. Conf. h. 30, 17. *Suff. īran*

dhishṇyā=dhṛṣṭya-yuktā buddhimantau vā. Ita schol., qui vocabuli originem non explicat. Apud YĀSKAM *dhishaṇā* occurrit inter *vāṇ-nāmāni*, Nigh. 1, 11, et in hymnis nostris sepius legitur sensu precis, laudis, vel hymni: vid. h. 102, 7; 109, 3. 4. A *dhishaṇā* autem dixerim formatum esse adjективum *dhishanya*, codem suffixo priscæ linguae proprio, de quo loquitur P. 5, 1, 67, et cuius exempla habemus in *rathyā*, et *yajniya* pro *yajnya*. Secundum hanc etymologiam, *dhishṇyā*, vel elisa vocali *dhishṇyu*, erit 'laude vel hymno dignus:' quem sensum voci tribuit schol. ad h. 89, 4: *dhishṇyā=dhishaṇā buddhiḥ, tad-arhau*, et ad h. 117, 19 *dhishṇyū=dhishaṇā stuti-lakshaṇā vāk, tayā stotavyau*.

vanatam pro *vanutam*, r. *VAN*, neglecto charactere octavæ conjugationis. Conf. h. 93, 9.

y. v. s. 33, 58. R.
y. Tūm Tūdōs, Tūm. 2.

3. [Vājas. Sanh. 33, 58.] *dasrā*. Schol.: *satrūnām upakshayitārau, yadvā deva-vaidyatvena rogānām upakshayitārau*: 'Aśvinau vai devānām bhishojau,' iti gruteh.

yuvākavah, iti *abhishutānām somānām viśeṣhaṇam*: ita scholiastes, qui sensum vocabuli non explicat. Est a r. *yu* (*yauti*) 'miscere,' et mixtum liquorem designare videtur.

nāsatyau. Schol.: *asatyam anrita-bhāṣhaṇām, tad-rahitau; atra Yāskah, 'satyau era nāsatyau'*; iti *Aurṇavābhūḥ*; 'satyasya prāṇetārau,' iti *Āgrāyaṇāḥ*.

vṛiktabarhishah. *barhis* est lectus e gramine sacrificiali (*kuṣa*, *Poa cynosuroïde*) factus, in quo oblationes collocantur, et ipsi dii considere rogantur. Schol.: *vṛiktāni mūlair varjītāni barhīnshī āstaraṇa-rūpāṇi yeshām̄ somānām̄, te vṛikta-barhishah*. Dicuntur igitur libamina *vṛikta-barhishah*, utpote imposita stragulo, quod ex gramine puro et a radicibus aliisque sordibus libero paratum est. Apud YĀSKAM, Nigh. 3, 18, *vṛiktabarhishah* inter *ritviū-nāmāni* legitur, ubi nisi fallor sacerdotes, puris ejusmodi stragulis instructos, designat.

rudravartanī. Schol.: *rudra-ṣabdasya rodanam pravṛitti-nimittam*. 'yad arodīt, tad rudrasya rudratvam,' iti *Taittirīyāḥ*; 'tad yad rodayanti, tasmād rudrāḥ,' iti *Vājasaneyināḥ*. *rudrāṇām̄ satru-rodana-kāriṇām̄ śūra-bhāṭānām̄ vartanir mārgo dhāśi-rūpo yayoh*, tau *rudra-vartanī*: *yathā śūrāḥ dhāśi-mukhena satrūn rodayanti, tadvat etau, iti*.

2.

y. v. s. xx. 87-91. R. 1. [Vājas. Sanh. 20, 87.] *tvāyavah*, vox a pronomine secundæ personæ eodem suffixo -yu derivata, quo *sumnayuh* a *sumna* (h. 79, 10), *vadhūyuh* a *vadhū* (Rigvedæ Spec. 1, vocali longa; *Tvāju*, 1 p. 12, 18), *asmayuh* 'nostri amans,' a pronomine *asmat* (Vājas. Sanh. 11, 13). Vide iānat 3914. mānat 8, 9. P. 3, 2, 170.

17, 2. omisso t in tvat,
nat etc. R.

aṇvibhih=ṛitrijām angulibhih. Apud YĀSKAM *aṇvyah* occurrit inter *anguli-nāmāni*, Nigh. 2, 5, quem locum illustrans DEVARĀJAYAJVĀN affert antiqui carminis fragmentum: *tam īm aṇvīḥ samarya ā*. Digitu *aṇvyah* vocari videntur propter tenuitatē.

tanā=nityam. Conf. Gr. *ἀτενίς*, et Lat. *tenus, protinus, continuo*.

2. [Vājas. Sanh. 20, 38.] *ishitah*, proprie 'accessus.' Schol.: *prāptuh, asmad-bhaktiyā preritah, iti arthaḥ*.

viprajūtah. Participium *jūta* explicaturus scholiastes ad fictam radicem *jū* confudit: *jū, iti sautro dhātūr gati-arthaḥ*. Nescio an ejusmodi artificio opus sit. De significatione vocabuli cognatæ voces *java* 'celeritas,' et *jūti* 'exhortatio, concitatio,' vix quidquam dubitationis relinquunt.

sutāvān 'parato (libamine) instructus;' pro *sutavān*, vocali media ex veteris linguae arbitrio producta.

vāghatah apud YĀSKAM inter *medhāvī-nāmāni* et *ritviū-nāmāni* occurrit, Nigh. 3, 15. 18. DEVAR. a r. *VAH* derivat: *vahanti havīnshī, nirvahanti vā yajna-bhuram* [*bhuram?*]; et alio loco: *nirvahanti granthārthān*.

3. [Vājas. Sākh. 20, 89.] *tūtujānah=tvaramānah*. Radicis TUJ, forma intensiva usurpata, exemplum occurrit 11, 1, § 12: *chodah kuvit tutujyāt sātaye dhiyah*, 'instigator (Agnis) multum accelerat, fruitionis caussa, ceremonia,' ubi schol.: *tutujyāt, tvarayatu, tvārayatu iti arthaḥ*. Sēpius de Indra dicitur *tūtujāna*, quod est participium præteriti: vid. h. 61, 12. Conf. 11, 1, § 16: *sāsmākam anavadya tūtujāna vedhasām imam vācham na vedhasām*, 'tu, vituperii immunis! properans! nostram sapientium istam ceremoniam, laudem veluti sapientium, accipe.' De producta vocali syllabæ reduplicatæ, vid. P. 6, 1, 7.

harivāh. Suffixo -vat sermo antiquus complura formavit adjectiva, quæ apud seriores in -mat exent: vid. P. 8, 2, 15. Nomina autem hoc suffixo -vat formata, in vocativo terminationem -vah habent: vid. P. 8, 3, 1. Conf. *adriyah*, h. 10, 7, etc., *sachivah*, h. 29, 2. Ad vocativum *harivāh* pertinet nominativus *harivān*, h. 81, 4. — *hari*, dualis, est epitheton equorum Indræ proprium (vid. Nigh. 1, 15), de cuius significatione varie sunt sententiae: alii enim ad r. Hṛī referunt, et equos 'rapidos' designare credunt; alii idem quod *haritāh* valere putant, nempe 'virides' aut 'fulvos.'

स्त्रीकुरु स्त्री दाहिष्वा i. q. series dhatva. / largore notis cibum. एवं in Veda significat. P. — २५)

3.

1. [Nir. 12, 40.] *omārah=rakshakāh*; *avanti*, iti *omāso devāh*. Dubitat YĀSKAS अंद्रः इति याः
activamne an passivam vim habeat: *avitarō vā, avanīyā vā*. Nir. 12, 40. De radice आ
३३, ४७, १. अ v in u contracta, vid. P. 6, 4, 20.
अगता est nisi fallor eadem elisione litteræ nasalis pro āganta (*āgamata*) dictum, quia
in partic. præt. pass. *gata* pro *ganta* (*gamita*).
dārvāñsaḥ, dāśushāḥ, vid. P. 6, 1, 12. BOPP. Gr. § 604.

२. ६. ११ उच्चेतुलातं 2. *apturah=vṛishṭi-pradāh*. Formatum volunt ex ap 'aqua,' et tur, contracta forma
अनुरं गोपिर्गं परि-radicis TVAR, 'properare, accelerare.' Agniñ yanturam apturam legimus 111, 1, § 30,
ज्ञृतं इन्द्रुदेलाम्याः quæ verba scholiastes sic illustrat: *yanturam sarvasya niyantāram, yadvā kshipra-gan-*
सिषु, R. *tāram; apturam apām prerakam*. Nominis abstracti aptūryam exemplum occurrit in
hymno in Indram et Agnim, 111, 1, § 12: *yuvor aptūryam hitam*, 'vestra aquarum
largitio bona est.'

āganta, ganta pro gamanta, aoristus, rejecto augmento optativi vice fungens. Vid. ad h. 1, 5.

tūrṇayah. *tūrṇi=kshipra*, Nigh. 2, 15. r. TVAR.

usrāh=raṣmayah, Nigh. 1, 5. r. vAS. Vid. ad. h. 1, 7.

svasarāñi apud YĀSKAM inter ahar-nāmāni occurrit, Nigh. 1, 9. Primaria vocis उच्चेतुलातं विकल्पी
significatio fuisse videtur 'sponte euntes,' i. e. fugaces, instabiles. Variae derivations
proponuntur of 24. १
Nigh. 1, 9. R.

3. *asridhāh=kshaya-rahitāh, adrūhāh=droha-rahitāh*. Sunt adjectiva, a radicibus
SRIDH et DRUH, substantivorum abstractorum munere fungentibus, derivata. Vid. ad
h. 23, 21.

ehimāyāsaḥ, nomin. plur., pro *ehimāyāḥ*, 'intentam providentiam habentes,' *sarvato-*
vyāpta-prajnāḥ, schol. Ex scholiastæ sententia vox aut composita est ex ehi (a r. īH,

'admiti, vires intendere,' præfixo ā : ā samantāt īhate, iti ehih) et māyā 'sapientia, providentia;' aut fluxit ex verbis ehi mā yāsīh, 'veni, ne discedas!' quibus aliquando Diī (Viṣve-Devāḥ) Agnim in aquis latitantem alloquuti esse feruntur: yadvā, Sauchikam Agnim apsu pravishṭam 'ehi mā yāsīr' iti yad avochan, tad-anukaranya-hetuko 'yām Viṣveshām Devānām vyapadeṣa, Ehimāyāsa, iti. Ad fabulam istam de Sauchika-Agni in aquas confugiente, atque de Viṣve-devis reditum ejus flagitantibus, respiciunt carmina tria, VIII, 1, § 10-14, ad quæ scholiastes hunc Taittiriya-brāhmaṇa locum affert: Agnes trayo bhrātarō jyāyānsa āsan ; te devebhyo havyam vahantaḥ pṛāmīyanta ; so 'gnir abibhed, 'ittham vāva ārtir mā rishyati,' iti sa nīlyata ; so 'pāḥ pṛāviṣat : taṁ devāḥ pṛaisham aichhan, ityādi. 'Agnis tres fratres natu majores habebat : hi, diis sacra defentes, interfecti sunt : Sauchikas Agnis timebat sibi : 'eodem modo me quoque fatum attigerit : sic reputans evanuit et in aquas confugit : dii eum redire (?) desiderabant, etc.'

jushanta, vid. ad h. 1, 5.

nahnayah=voḍhārah, dhanānām pṛāpayitārah.

4.

*v. y. v. s. XX, 81-86.
Ms. fol. 293.6.* 1. [Vājas. Sanh. 20, 84. Nir. 11, 26.] vājaṁ, 'cibum.' Nigh. 2, 7. *cf. v. m. I. 2*
vājinīvatī. Schol. : annavat-kriyāvatī : vājō annam āsu, iti vājīnyah kriyāh ; tāh kri-
yāh yasyām santi, sā Sarasvatī vājinīvatī.

dhiyāvasuh. Schol. : karma-pṛāpya-dhana-nimitta-bhūtā ; dhiyā karmaṇā vasu yasyāh
sakāṣād bhavati, sā dhiyāvasuh. *Utt. 26.*

*v. Hymn. dīrṣīs. chetanī sumatīnām=śobhana-buddhi-yuktānām anushīhātītīnām chetanī tadīyam
et metrum. R. anushīheyām jnāpayantī.* 2. [Vājas. Sanh. 20, 85.] sūṇītānām=priyānām satya-vākyānām.

✓ 92.7. 3. [Vājas. Sanh. 20, 86. Nir. 11, 27.] Schol. : dvividhā hi Sarasvatī, vigrahavad-
devatā, nadī-rūpā cha. tatra pūrībhyaṁ ṛigbhyaṁ vigrahavatī pratipāditā ; anayā
tu nadī-rūpā pratipadyate. tādṛīṣī Sarasvatī ketunā kurmaṇā pṛavāha-rūpeṇa maho-
rāṇah prabhūtam udakam prachetayati prakarṣheṇa jnāpayati ; kiṁ cha svakīyena
devatā-rūpeṇa viṣvā dhiyah sarvāṇi anushīhātī-prajnānāni virājati viṣeṣheṇa dīpayati,
anushīhāna-vishayā buddhiḥ sarvadā utpādayati, iti arthah.

IV.

*Tunc pro rectando
sit, cf. note.* Hymnus in INDRAM. Auctor MADHUCHANDĀS. Metrum gāyatrī.

1. sudughām, vid. P. 3, 2, 70.

goduhē, nomin. godhuk. P. 3, 2, 61.

juhūmasi, pro juhūmāh, idque pro hūmāh, hravāmāh. Radix hū contrahitur in hu, P. 6, 1, 33. 34, cuius vocalis producitur, P. 6, 4, 2.

dyari dyari, 'quotidie,' vid. P. 8, 1, 4. Subest thema gunatum, dyo, unde nomin. dyaus et accus. dyām; conf. go, nom. gaus, acc. gām, loc. gavi. COLEBR. Gr. p. 67. dyavi tam de die, quam de cœlo dicitur : h. 39, 4.

2. *āgahi*, pro *āgamhi*, an pro *āgahi*? Conf. *āgata*, h. 3, 3, 1.

piba: ita codices, quos inspexi, omnes, pro *piva*, quod in recentioribus libris scribi solet.

Odysseus, l. 5, 11. Retinui codicum scripturam, quam etymologia commendat: nam *piba* quadam reduplicatio specie e r. पा ortum esse videtur. Litteram ब tuetur Latinum *bibo*: veteres Græcos suspicor dixisse निः. Eadem reduplicata radicis forma servata est in passivo Prakrito *piviadi* [*pibiadi*?] 'bibitur,' *Vikramorv.* p. 9. ed. Calcutt.

godāh -- *madaḥ*. Schol.: *revato dhanavatas tava mado harsho godā it, go-prada eva;*
tvayi hṛishṭe sati asmābhīr gāvo labhyante, iti arthaḥ.

godāh vid. ad h. 1, 8 et 10, 3.

revataḥ, adjективum a subst. *rayi* vel *rai*, suffixo -vat formatum; vid. P. 6, 1, 37.
Respondet omnino Zendico *raēvat*, de quo vid. BURNOUF. *Comm. sur le Yaçna*, vol. i. p. 123 seqq.

3. Schol.: *te tava antamānām antikatamānām atiṣayena samīpa-vartinām sumatīnām*
sobhana-mati-yuktānām sobhana-prajnānām purushāṇām madhye sthitvā, *vidyāma vayām*
tvām jāniyāma; *yadvū sumatīnām sobhana-buddhīnām karmānushīhāna-vishayāṇām lā-*
bhārtham, *iti adhyāhārah*; *buddhi-lābhāya tvām smarema*, *iti arthaḥ*. *tvam* api no
mā atikhyāḥ, asmān atikramya anyeshām tvat-svarūpam mā prakathaya, kiṁ tu āgahi,
asmān eva āgachha.

khyāḥ, aoristus, rejecto augmento. vid. P. 3, 1, 52. Conf. *akhyan*, h. 35, 5; *vya-*
khyat, h. 46, 10.

4. Hoc versu sacerdos (*hotṛi*) alloquitur institutorem sacrificii (*yajamāna*).

parehi=samīpe gachha. Präpositioni *parā* eandem omnino vim inesse vides atque Græco παρὰ in πάριμο: cuius apud Indos recentiores nullum vestigium mansit.

vigrā et *ripaśchit* apud YĀSKAN inter *medhāvi-nāmāni* occurunt, Nigh. 3, 15.
Dāv. *vigra* derivat Quem locum illustrans DĒVARĀJAYAJVĀN *vigra* ad r. ग्री, *grīñāti*, præfixo *vi*, refert;
अव. वि, ज्ञापना. *ripaśchit* autem vult compositum esse ex *ripaḥ*, plurali vocis *rip*, pro *ripā*, 'sermo,
प्रोपा; अव. रूप' et *śchit* 'loquela' (Nigh. 1, 11), et radice cii 'colligere,' ita ut ad litteram significaret 'sermones
colligens sive nectens,' i. e. cordatus, sapiens.
विष. विभ. वृद्धा. *astritam=ahiñsitam*.

varam=greshīam dhanam putrādikam. Ita scholiastes, qui *prayachhati* subintelligendum esse monet. Ausim *varam* 'tutamen, præsidium' vertere, quæ potestas nominibus *varman*, *varūtha*, aliisque derivatis radicis व्रि inest (conf. Gothic. *varjan*), totumque versum sic interpretari: 'Adi Indram sapientem, illæsum; alloquere (*prichha*, conf. h. 105, 4.) *eum*, peritum, qui tuis sociis ab omni calamitate tutamen est.' STEVENSON: 'Ask Indra, the intelligent and the bloodless, who is ever ready to confer boons on thee and thy friends, if the chanter has not acquitted himself well.'

5. Schol.: *no asmākām sambandhinaḥ ritvijah*, *iti ṣeshah*, *te bruvantu Indram stu-*
vantu; *uta api cha he nidaḥ ninditāraḥ purushāḥ*, *nirārata ito deṣāt nirgachhata*,
anyataḥ chit anyasmād api deṣāt nirgachhata. *kīdriṣāḥ ritvijah?* *Indre duvāḥ pari-*

charyūm dadhānāḥ kurvāṇāḥ. Quidni, cœsurre respectu habito, sic interpretari liceat: ‘Tunc dicunto inimici nostri: “Et hinc et aliunde discedite, ducentes Indræ hanc pomparam:”’ inimici scilicet, felicitatis piorum invidi spectatores, ceremonias, quæ Indræ favorem iis conciliant, interrumpere student. STEVENSON: ‘Let all ours again join in praising Indra. Avaunt ye profane scoffers, remove from hence, and from every other place, while we perform the rites of Indra.’

ārata secundum scholiasten est imperfectum r. ३, conj. 3., pro *aiyyita*.
nidah, stirps ipsa verbi *NID*, vi nominis usurpata. Conf. VII, १, § 23, *rakshā samasya no nidah* ‘serva nos ab illo osore.’

6. *ariḥ* scholiastæ est singularis, loco pluralis numeri positus. Possitne pluralis esse, contracta terminatione, pro *arayah?* Vide quæ PĀNINIS habet de femininorum nominum terminationibus ita contractis, 6, १, 106. 107.

vocheyuh=*uchyāsuḥ*, schol. Est potentialis, ex eadem radicis forma factus, quæ præterito *avocham* inest. Conf. *vochēma*, h. 40, ६. *vochetam*, h. 120, ३.

dasma=*śatrūṇāṁ upakshayitar*; r. *DAS*, ‘delere.’

kṛishṭayah, ‘homines.’ Nigh. २, ३.

śat. a अ (अस्ति) a re- *śarmanī* ‘sub tutela:’ *śarman* et *śarṇam* occurunt apud YĀSKAM inter *gṛīha-nāmāni*, *śleṣas malis*; R. *watso* Nigh. ३, ४.

eklīs a अयति-ति a अ i.e.
refugium.

7. *īm* fere semper cum nomine masculino conjungitur. Vocalem longam, quæ aliquid offensionis habet in voce generis masculini, contractioni ex *īmam* deberi crediderim. Sic Gothicum *IMMA* transiit in Germanicum *ihm*. *Yadīm*, quod legitur ४, १, § 1 (Rigvedæ Spec. p. 10), ex *yad* (pro *yadā*, ut sæpe) et *īm* coortum est: unde mutata velim, quæ ex illo loco concludit BOPPIUS, *Krit. Gramm.* p. 131. Notabilis est vocabuli *īm* cuin antiquo Romanorum pronomine *īm* (=*eum*) convenientia: vid. CIC. de Legg. २, 24. Cyprios scimus simili dictione usos fuisse: *īv aītōv aītōv Kīp̄ioi*, HESYCH. Zendicæ voces *īm* et *sīm* videntur esse nominativus et accusativus pronominis generis feminini, Sanskritis *iyam* et *sīm* respondentes. *Vendid. farg.* २, p. 14. ed. OLSH.: *āat hē īm zāo bwat perenē paṣwaṇmcha staoranamchā mashyānanmchā śūnanmchā vayanmchā āthramchā sukhrāṇmchā ūaocentām; nōit hīm gātōb vindenti paṣwaṣcha staorācha mashyācha*, ‘deinde illa (*hē īm*=Sansk. *seyam*, h. e. *sā iyam*?) regio fuit plena pecudum, jumentorumque, hominumque, canumque, aviumque, igniumque purorum, fulgentium; non, illam adeundo, (*hīm gātōb*=Sansk. *sīm gatvā*?) pridem inveniunt (inveniebant) pecudes jumentaque hominesque.’ Vera natura et potestas Vedicæ dictionis *īm* fugisse videtur scholiasten nostrum, qui plerumque eam tanquam particulam expletivam tractat, et dimittere solet verbis *mitākshareshu anarthakāḥ KAM īm id u iti*.

āśave -- mandayat-sakham. Schol.: *āśave kṛitsna-somayāga-vyāptāya Indrāya īm ābhara imāñ somam ābhara. kīdriṣāñ somam? āśuñ savana-traya-vyāptam* (conf. ad h. ५, ७), *yajna-śriyāñ yajnuṣya sampad-rūpam, nṛi-mādanam nṛiṇām ritvig-yajamānāñ harsha-hetum, patayat patayantam karmāṇi prāpnuvantam, mandayat-sakham, ya Indro mandayati yajamānāñ harshayati, tasmin Indre sakhibhūto 'yāñ somāḥ tat-prīti-hetu-*
visitanten. R.

tvāt. Quidni ita vertere liceat, ‘Huncce cito-paratum celeri Indræ offer *liquorem*, ceremonias exornantem, viros delectantem; huc properare faciat *Indram*, socios exhilarantem.’ De formatione vocis *mandayat-sakha* vid. ad h. 6, 6.

J. Schol. cf. 121, 9, 2. 8. *ghanah*=*haniā*. vid. P. 3, 3, 77.—*vritrānām*=*Vritra-nāmaka-Asura-pramukhānām*.—*vājinam*=*sangrāmantam*. *vritrāhanam*: *māghāhanam*. *Vimati*. vñf. 22.

9. *vājayāmaḥ*=*annavantaṁ kurmaḥ*.—*dhanānām sātaye*=*sambhajanārtham*. *sātiḥ* a r. *SHAṄ* vel *SAN*, Vid. P. 6, 4, 45 et 3, 3, 174.

10. *avaniḥ*=*rakshakah svāmī vā*.—*supārah*=*sushīhu karmaṇaḥ pūrayitā*.
tasmat pro *tasmai*, propter sequentem vocalem : vid. P. 8, 3, 18 seqq. COLEBR. Gramm.
p. 20. BOPP. Kr. Gr. § 41. Sic *sujihtā* pro *sujihvau*, h. 13, 8.

V.

Hymnus in INDRAM. Auctor MADHUCHHANDĀS. Metrum *gāyatrī*.

1. *tu, kshiprārthīyo nipātah*.—*stoma-vāhasah*, conf. *yajna-vāhasā*, h. 15, 11 ; 86, 2 ; *nṛi-vāhasā*, h. 6, 2.

1. *tu annam*. 2. *purūtamam*. Schol. : *purūn ṣatrūn tāmayati glāpayati, iti purutamah*. De pro-
contendit esse supradicta vocali vid. P. 6, 3, 137.

2. *purūtamam*. *tu annam*. *purūtāmā*, simul, statim : conf. h. 10, 4 ; 40, 1.

Dantissimum inter abundanter,

3. *gha*. Schol. : *gha-ṣabdo 'vadhāraṇārtho nipātah sarvais tat-ṣabdaiḥ sambadhyate* ;
sa gha, sa eva. Vides, quanī bene hæc convenient cum Homericō usu particulae *γι*, pro-
nomini subjunctæ.

4. *yoga*=*pūrvam aprāptasya purushārthasya sambandhe*. Simili sensu vocem *yoga*
accipiunt juris intrep̄es in vocabulo composito *yoga-kshema* : vid. *Mitāksh.* lib. 1.
fol. 15 r. lib. 2. fol. 49 v. ; *Jīmūtak Dāyabh.* p. 103, 199, ed. Calc. 1829 ; *MANU*
7, 127 ; 8, 230.

bhuvat=*bhavatu*, *gamat*=*gamatu* : aoristi sunt, rejecto augmento imperativorum vice
fungentes.

purandhyām. Anceps hæret scholastæ inter duas explications : *sa eva purandhyām*
yoshiti ābhuvat, yadvā bahuridhāyām buddhav ābhuvat. Si ad etymologiam respicias,
purandhi denotare poterit quidquid sapientiæ plenum est : conflatum enim videtur ex
quodam derivato radicis *ṛṇi* ‘implere,’ et substantivo *dhī* ‘sapientia.’ Huc redeunt
variae significationes, quas variis locis scholastæ voci *purandhi* tribuit, ut ‘cordata
mulier,’ h. 116, 13, ‘hymnus,’ h. 117, 13. Dualis *purandhi* inter nomina ‘cœlum ter-
ramque’ significantia legitur apud YASKA, *Nigh.* 3, 30. Adjectivum *purandhiḥ* occurrit
apud eundem, *Nigh.* 4, 3, ubi Dev. hec notavit : *puru-ṣabdo bahu-nāma, dhīr iti karma-
nāma prajnā-nāma vā*; *bahu-karmā bahu-prajno vā*, *puruḍhiḥ san, purandhiḥ*. Addit
deinde aliam etymologiam, ex qua *purandhiḥ* idem foret quod *purandarah*.

4. *sañsthe*. Schol. : *samyak tishthati, iti sañstho rathah.*
na vṛinbate=na sambhajante; ratham aṣpau cha dṛishṭvā palāyante, iti arthaḥ.
samatsu hac locativi forma a YASKA inter voces pugnam significantes, Nigh. 2,
*17, receptum est. Descendit nisi fallor a r. AT 'ire,' præfixo *sam* : conf. *samiti, san-**

grāma.

5. *sutapāvne=abhishtasya somasya pāna-kartre*. *pāvne* est dativus thematis *pāvan*,
 nomin. *pāvā*, r. *PĀ*, suff. -*van*. Vid. P. 3, 2, 74. Conf. nomin. sing. *abhiṣasti-pāvā*,
 h. 76, 3; vocat. sing. *soma-pāvan*, h. 55, 7; dat. sing. *dāvane*, h. 61, 10, et *sudāvne*,
 h. 76, 3; genit. plur. *vāja-dāvnām*, h. 17, 4; *soma-pāvnām*, h. 30, 11. सहस्रद्युर्वा १८. दृष्टिकला: AT. Ar.
 ; दृष्टिकला: it. २
vītaye=bhakshuṇārtham, 'ut iis fruatur;' r. vi.
somāśaḥ. De antiqua pluralis forma vid. P. 7, 1, 50. BOPP. Kr. Gr. § 142, adnot.
dadhyāśirah. Schol. : *avaniyamānām dadhi āśir dosha-ghātakām yeshām̄ somānām̄*,
 ; 2.2.1. R. *gavāśirah*, 11, 2, § 1, ubi schol. : *gobhiḥ kshirair āśiro mīritāḥ sanjātāḥ* i. e. '(libamina)
 lacte coagulato mixta.' Vide quoque usum dictionis *samāśira*, h. 30, 2. Vocem *āśih*
 ad r. *sñi* refert schol. apud P. 6, 1, 36.

यांति pro *yānti*; conf. *atiyanti*, h. 32, 8.

7. *āśavalī=savana-traye prakṛiti-vikṛityor vā vyāptimantah.*
girvaṇah. Schol. : *gīrbhir vanyate sevyate, iti girvaṇāḥ*: r. *VAN*, suffix. -*as*. De *n*
 dentali radicis in *n* linguale mutato, vid. P. 8, 4, 3 seqq. LASSEN, *Indische Bibliothek*,
 iii. p. 57.

prachetase=prakṛiṣhṭa-jnānāya.

8. *avīvridhan=vardhitavantah*. Apud poetas antiquos, vocalem *ri* radicum conso-
 nante terminatarum, in reduplicata ista aoristi specie semper immutatam servari, neque
 unquam in *ir*, *ar*, vel *ār* produci, docet P. 7, 4, 8. Amat omnino lingua vetusta,
 syllabam reduplicatam horum aoristorum producere, vocalem vero radicis aut corripere,
 aut, si brevis est, brevem tueri; ubi vocalis radicis est *a*, *ā*, *ri* vel *ī*, *ei* in syllaba redu-
 plicata substitui solet *ī*: *ajīgar*, h. 92, 6 et 113, 4. 9; *pīparat*, h. 46, 6; *pīpayat*, h. 77,
 5; *jījananta*, h. 60, 3. Confer formas *tūtujānah*, *māmahānah*, de quibus vid. P. 6, 1, 7;
ajūgupatam, P. 3, 1, 50.

stomāḥ=sāma-gānām stotrāṇi.—ukthā pro ukthāni (P. 6, 1, 70) = *bahvṛichānām pas-*
trāṇi.

vardhantu=vardhayantu.

9. *akshitotih=ahīnsita-rakshāṇaḥ*; *kadāchid api rakshām na vimunchati, iti arthaḥ.*
sanet=sambhajeta.—pauñsyā=pūñtvāni balāni.

10. Mallem post *druhan* interpussem, hoc sensu, 'Utinam ne inimici nos laedant !
 Indra, cantu laudate ! validus averte cædem.'

४. अक्षित २३, १५.
 शोशुचत् ७७, १, २

druhan scholiastæ est *lin-arthe let*: nescio cur non aoristus esse possit, augmento suo
destitutus, et sensu optativi vel imperativi positus.
yavaya=asmattaḥ pṛithak-kuru.

VI.

Hymnus ex parte in INDRAM (vv. 1-3 et v. 10), ex parte in MARUTES dictus. Auctor
MADHUCHHANDĀS. Metrum gāyatrī.

1. [Vājas. Sanh. 23, 5.] Vereor ne scholiastes, hunc versum illustrans, nimio partium
serioris Vedanticorum philosophiaæ studio se duci passus sit. Sunt ejus verba hæc:
*Indro hi paramaiśvaryā-yuktaḥ, paramaiśvaryam cha agni-vāyu-āditya-nakshatra-rū-
peṇa avasthānāt upapadyate: bradhnam āditya-rupenā avasthitam, arusham hiñsaka-
rahita-agni-rupenā avasthitam, charantam vāyu-rupenā sarvataḥ prasaranam Indram,
paritasthushah parito 'vasthitā loka-traya-vartinaḥ prāṇino, yunjanti svakīya-karmaṇi
devatātvena sambaddhaṁ kurvanti; tasya cha Indrasya mūrti-viṣeṣha-bhūtā rochanā
nakshatrāṇi divi dyuloke rochante prakāṣante.* Affert deinde hunc ex Brāhmaṇis locum:
*yunjanti bradhnam, iti āha; asau vā ādityo bradhnah, ādityam eva asmai yunakti:
arusham iti āha; agnir vā arushah, agnim eva asmai yunakti: charantam iti āha;
vāyur vai charan, vāyum eva asmai yunakti: paritasthusha iti āha; ime vai lokāḥ pari-
tasthushah, imān eva asmai lokān yunakti: rochante rochanā divi iti āha; nakshatrāṇi
vai rochanā divi, nakshatrāṇi eva asmai rochayati, iti.* अस्मः एवा इति महत्त्राणां रोकति R.
अरुषः, इत्येवा एवै, लोकाः २.

2. [Vājas. Sanh. 23, 6.] Ad yunjanti scholiastes subintelligendum esse monet
sārathayah.

*vipakshasū=vividhe pakṣasī rathasya pārṣvau yayor aṣvayos, tau vipakshasav,
rathasya dvayoh pārṣvayor yojitau, iti arthaḥ.*

sonā=rakta-varṇau. — dhṛishnū=pragalbhau. मूर्खसा ४ भगवान्सा १५/८. २.

3. [Vājas. Sanh. 29, 37.] *ketu*, a. r. कित्, significat quocunque formam distinctam
visui præstat, ut lux diurna, quæ h. l. Indre jussu successisse dicitur *aketave*, nocturnæ
caligini, distinctam cognitionem impediens.

kriṇvan. Frequentissima sunt in his carminibus exempla radicis क्रि secundum regulas
quintæ verborum classis inflexæ: scholiastes ea plerumque ad r. क्रिव refert, quum in
radicem indicibus nulla reperiatur radix क्रि, quæ ad quintæ classis normam flectatur.
Specimina in primo Rigvedæ libro obvia hæc sunt:

Præsens Activi, sing. *kriṇomi* (āvishkriṇomi, h. 116, 2), *kriṇoshi*, *kriṇoti*;
plur. *kriṇvanti*. Præsens Atman., sing. *kriṇute*.

Imperativus Activi, sing. *kriṇu* sive *kriṇuhi*, *kriṇotu*; dual. *kriṇutam*;
plur. *kriṇavāma*, *kriṇotana*. Imperativus Atman., sing. *kriṇushva*; plur.
kriṇudhvam.

Participium Præsentis Activi, nomin. sing. m. *kriṇvan*, f. *kriṇvatī*, plur. m.
kriṇvantah. Partic. Præs. Atman. *kriṇvānāsaḥ*.

४८
१४
यज. I ४.

Imperfectum Activi, dual. *akriṇutam*; plur. *akriṇuta* sive *akriṇotana*, *akriṇvan*. Imperfectum Atman., plur. *akriṇvata*, vel rejecto augmento *kriṇvata*.

Radicem KR̄I in lingua Zendica similem in modum flecti, observatum est a BOPPIO (*Vergleich. Gramm.* p. 126), qui haec affert exempla: præsens, *kerenabiti* 'facit'; imperativ., *kerenūdhi*, 'fac'; imperfectum, *kerenabt* 'fecit'; addo aliam præteriti formam, *frākerenbit* 'procreavit', quæ legitur *Farg.* 22 init. p. 553 edit. Bomb. Ex his intelligimus, in hodierna lingua Persica tempori præsentis کم cum infinitivo کرنی eadem intercedere rationem, atque antiquæ Indorum voci *kriṇomi* cum infinitivo *kartum*.

peṣah i. q. *rūpa*. *Nigh.* 3, 7. Conf. *supeṣas*, *viṣvapeṣas*; *suchi-peṣasāñ dhiyam* (= *so-bhana-rūpopetām prajnām*, schol.) 11, 11, § 13. Cognatum est Zendicum *piṣo*. Verba carminis antiqui, a BURNOUFIO, *Comm. sur le Yaçna*, t. i. adnot. p. lxvi. descripta, *yō puourvō zaranyē-piṣh srirāo bareshnava gerevanāīti*, sic reddiderim: 'qui primus, auream formam habens (= *hiranya-peṣah*), pulchra cacumina occupat.'

maryāḥ, mortales. *Nigh.* 2, 3. Insolitam vocis formam notavit P. 3, 1, 123.

4. Schol.: *āt, iti ayam ānantaryārtho nipātah; aha, iti avadhāraṇārthah*. Fortassis *āt* est vetus ablativus ejusdem thematis pronominalis *a*, cuius genitivus est *ayu*, adverbii munere fungens, et simili sensu usurpatus ac *tatah*, *atah*. Feminini thematis ā memorabile exemplum ex secundo Rigvedæ libro adscribam: *suchi-pratikāñ tam ayā dhiyā griñe* 'puris membris præditum illum hac prece laudo,' (11, 11, § 12), ubi vides *ayā* dictum esse pro seriore *anayā*. Ejusdem procul dubio originis et structuræ cum Indico *āt* est adverbium Zendicum *āat* 'tunc, deinde.'

svadhām anu, postquam cibus sacrificus vobis oblatus est.

तप्ति॑ इ. आत्. ८८. ५२९.

yajniyam = *yajnārham*. Vid. P. 5, 1, 71. Conf. h. 72, 3; 87, 5.

5. Fabulam, quam poeta respicit, sic explicat scholiastes ad h. l.: *asti kinchid upā-khyānam; Pañibhir devālākād gāvo 'pahṛitā andhakāre prakshiptāh, tās cha Indro Marubhiḥ saha ajayat. etat cha anukramanikāyāñ sūchitam, 'Pañibhir Asurair nigūḍhā gū anveshṭūm Saramā devaśunī Indreṇa prahitā; tām ayugbhiḥ Pañayo mitrī-yantah prochuḥ.'* Traditur, vaccas esse aliquando a Panibus ex deorum cœlo raptas, et in caligine (loco obscuro) cœlatas, Indram autem cum Marutibus eas recuperasse. Hoc in indice declaratur: 'Saramā, deorum canis femina, ab Indra missa fuit, ut vaccas a Panibus Asuris occultatas investigaret: eamque sibi conciliaturi Panes imparibus *versibus* alloquuti sunt.' Postrema verba desumpta sunt ex *Anukramanikā*, sive antiquo Rigvedæ indice, ad carmen (viii, vi, § 5-6), in quo Panes et Saramū alternis versibus colloquuntur. Cujus carminis interpretationi scholiastes hanc præmittit narrationem: (cod. COLEBR. 2353) *Indra-purohitasya Brihaspater goshu Bala-nūmno 'surasya bhaṭaiḥ Pañi-nāmakair Asurair apahṛitya, guhāyāñ nihitāsu tishu [satishu?], Brihaspati-preritena Indreṇa gavām anveshaṇāya Saramā nāma deva-śunī preshitā, sū cha nahantī [vahantī?] nadīm uttiryā, Bala-puram prāpya, gupta-sthāne nitās [nihitās?] tā gā dadarṣa; atha tasmin antare Pañaya idam vṛittāntam avagachhantaḥ, enām mitrī-kurtūm samvādam akurvan.*

'Brihaspatis, Indræ sacerdotis, vaccæ quum ab Asuris, Panes dictis, Balæ Asuræ militibus, raptæ et in caverna absconditæ essent, Brihaspatis rogatu Indras vaccarum reperiendarum caussa, Saramām, deorum canem, ablegavit: quæ [rapido?] flumine trajecto, quum ad Balæ urbem pervenisset, occulto in loco cælatas illas vaccas conspexit: qua tempestate Panes rem intelligentes, canem sibi conciliare solliciti, in sermonem cum ea se dederunt.' Paullo aliter rem narrat scholiastes ad 111, 11, § 5 (cod. Colebr. 2351): *purā kila Angirasām gāvah Paṇi-nāmakair Asurair apahṛitya nigūḍhe kasminṣchit parvate sthāpitāḥ, te cha Angirasas tāt-prāpti-artham Indram tushṭuvuḥ; tataś cha sa Indro gavānveshaṇāya deva-sunīm prāhiṇot; sā cha gavāñgaveshaṇa-parā [gavānveshaṇa-parā?] satī, tat-svānam alabhaṇayā [leg. alabhat; tayā] vijnāpita Indraḥ tāyā [leg. tā gā] ānīya Angirobhyaḥ prādūt; iti aitihāsikā kathā.* 'Olim aliquando Angirasidarum vaccæ ab Asuris, Panes dictis, abreptæ, in abdito quodam monte collocatae fuerunt: Angirasidæ, eas recuperare cupientes, Indram precibus adierunt, isque deorum canem feminam ad vaccas investigandas ablegavit: quæ vaccarum indagationi intenta, mugitum earum percepit: cuius rei ab ea certior factus Indras, vaccas illas eduxit, et Angirasidis eas restituit. Ita fert veterum poetarum narratio.' Conf. adnot. ad h. 11, 5.

Etsi non is sum, qui speciosa fabularum, quæ apud diversos et longe dissitos populos circumferuntur, similitudine facile adducar, ut sacrorum commercium inter eos obtinuisse credam, non possum tamen quin hoc loco ad miram, quæ isti veterum Indorum de vaccarum raptu narrationi cum notissima Romanorum fabula de Caco et Evandro intercedit, convenientiam lectorum animos advertam. Quas fabulas aliquo cognitionis vinculo inter se contineri, et ex uno eodemque fonte, quantumvis remoto, derivatas esse, persuasum quidem est mihi: at quenam iis intercedat ratio, quidve sit illud propinquitatis vinculum et commune quo nituntur fundamentum, id tum demum speculari licebit, si primum vetustissimarum, quæ apud Indos aliasque gentes extiterunt, fabularum ambitum atque indolem penitus cognoverimus: interea, quid cuique proprium populo sit, et quoniam peculiari modo insitas omnium mentibus præsagitationes excoluerint et conformaverint singuli, integros et ab opinionibus temere conceptis liberos notare præstabit, quam similitudinum vana specie ductos et conjectandi libidini cedentes, aliena alienis, contraria contrariis miscere, et nondum exploratis superstruere, quæ mox ruitura prævideamus.

vīlu=dṛidhām durgama-sthānam, schol. Vox denotare videtur quidquid firmum aut robustum est. Apud YĀSKAM inter *bala-nāmāni* occurrit, Nigh. 2, 9.

ārujatnubhiḥ=bhanjadbhīḥ; r. RŪJ, cum suffixo unadico *-atnu* (*katnuch*).

guhā pro *guhāyām*, ut h. 23, 14. 65, 1. 67, 2, 4.

vahnibhiḥ=vodhṛibhiḥ.

usriyāḥ=gāḥ. Conf. Nigh. 2, 11.

6. *devayantah=Marut-sanjnakanān devān ichhantah*; vid. P. 3, 1, 8.

matim=mantāram, nomen abstractum pro concreto.

vidadvasum=vedayadbhiḥ sva-mahima-prakhyāpakair vasubhir dhanair yuktam. *vidanti audāryātiṣayavattayā jnāpayanti vasūni dhanāni yām, sa vidadvasuḥ.* Sic explicantem scholiasten in interpretatione mea sequutus sum. Sed malim nunc *vidad-*

vasum ex participio *vidat* et substantivo *vasu* conflatum credere, et ita quidem, ut hoc ab illo pendeat; indigenarum more grammaticorum sensum sic explicuerim: *vetti vasūni, iti vidadvasuḥ*. Quæ sententia si tibi probetur, *vidadvasu* eodem redire vides, quo *vasuvit*, quod vocabulum eadem compositionis elementa solito senioris linguae ordine juncta exhibet. Conf. fragmentum carminis antiqui apud YÁSKAM, Nir. 4, 17: *vidadvasur dayamāno vi ṣatrūn*, 'thesaurorum gnarus, delens inimicos.' Obsolevit apud recentiores Indos licentia ista, qua veteres usos esse videmus, compositas voces ita fingendi, ut verbi activi participium præfigatur nomini, quod, si compaginis vincula solvas, a verbo illo rectum reperias. Ex antiquo sermone hæc adscribam exempla vocum sic conjunctarum: *bharad-vāja*, 'sacra ferens,' h. 116, 18; *mandayat-sakha*, 'amicos exhilarans,' h. 4, 7; *kshayad-vira*, 'viros necans,' h. 114, 10; *turad-dvesha*, 'inimicos superans,' h. 100, 3; quibuscum comparari poterunt dictiones specie similes, licet grammatica partium inter se relatione diversæ, *krandud-asya*, 'hinnienti equo præditus,' h. 36, 8, *bhrājad-rishṭayah*, 'coruscantia arma habentes' Marutum epitheton, h. 31, 1; 64, 11, et *Jayad-ratha*, 'victri vehicle gaudens,' quæ vox tanquam nomen proprium in seriore lingua servata est. Abundant ejusdem nisi fallor structuræ vocabula apud poetas Græcos, sub facie tamen aliquantulum immutata. Nam primum quidem littera dentalis, propria nudi participii terminatio (*bharat*, *kshayat*, conf. *τυπτοτ-*, *amant-*, pro primitivis *τυπτοτ-*, *amat-*), ex notissima euphonie Græcae lege transit in sibilantem, ita ut *φιρίο-θιος*, *λιπετ-ήνωρ*, *Δαμάσ-ιππος* dicatur pro *φερέτ-θιος*, *λιπετ-ήνωρ*, *Δαμάτ-ιππος*. Deinde loquela Græci, oblita ut videtur originis et verae horum vocabulorum naturæ, genuinam eorum formam numeri sonive gratioris caussa multis modis variavit. In commissura membrorum solet inseri, si membrum posterius a consonante incipit, ut in *ταμεο-ι-χρως*, *ταλαο-ι-φρως*, *ἰλκιο-ι-πεκλως*, *φασο-ι-μβρωτος*; vocalis terminationem participii præcedens interdum producitur, ut in *ἄγνο-ι-χορος* (conf. 'Αγνο-ι-λαος), sèpius eliditur, ut in *τανο-άνημος* pro *τανο-άνημος*, *ἱρυο-άρματος* pro *ἱρυο-άρματος*, *φυξ-άνωρ* pro *φυγο-άνωρ*, *ῥιψ-αστις* pro *ῥιπισ-αστις*; haud raro denique et una et altera mutatio in uno eodemque exemplo locum habet, ut in *τανο-ι-πτερος* pro *τανο-ι-πτερος*, *φδιο-ι-μβρωτος* pro *φδιο-ι-μβρωτος*, *θελξ-ι-μβρωτος* pro *θελγε-ι-μβρωτος*, *τερψ-ι-νος* pro *τερπιο-ι-νος*. Debent omnino distingui ista, quæ participialia dixerim, composita, ab iis, in quibus mera verbi radix substantivo præfigitur, ut *φέρ-αστις*, *λιπ-ό-νως*, *ἰλκ-ι-χίτων*, *φυγ-άνθρωπος*: quod compositorum genus prorsus ignotum fuisse videtur Indis.

malūm=mahāntam, na-kāra-ta-kārator lopas chhāndasaḥ: ita scholiastes, cuius sententia vereor ut multis melius placitura sit, quam quod infra v. 10 ad *mahā* dicit: *mahaḥ mahataḥ, iti asya a-kārā-ta-kārator lopas chhāndasaḥ*. Videtur *mahām* pro accusativo ejusdem thematis *mah* habendum esse, a quo derivatur genitivus *mahaḥ*, femin. nomin. *mahi* etc., de quibus vid. adnot. ad h. 3, 12. Sed nescio, quam ob causam vocalis terminationis producta sit.

anūshata, aorist. Atman. r. *nu*, laudare. Conf. *ahūshata*, h. 14, 2.

7. [Nir. 4, 12.] *dṛīkshase* scholiastes dicit esse optativum, *leṭ*, qui potentialis *dṛīṣyethās*, vice fungatur (P. 3, 4, 7). Evidem malim pro futuro passivi (*dṛīkshyase* vel

potius *drakshyase*) habere, quod y suum simili ratione perdiderit, qua h. 1, 2 *vakshati* pro *vakshyati* dici suspicatus sum.

mandū=nitya-pramuditā.

8. *abhidyubhīḥ*, 'cœlestibus;' *dyu-lokam abhigataih*: *abhigatā dyaur yaś, te abhi-dyavāḥ*, schol.

7. R. *sahasvat*, neutrum adverbialiter positum : *balopetaṁ yathā bhavati tathā*, schol.
Indrasya. Mirus est hic genitivi usus, ubi accusativum *exspectaveris*. Scholiastes reddit *Indram*, sed rem non ulterius explicat.

9. *parijman*, vocativ. (conf. nomin. *parijmā*, h. 79, 3. 112, 4. accus. *parijmānam*, h. 20, 3; genit. dual. *parijmanoh*, h. 46, 14) 'ambiens, undecunque pervadens.' Derivant a r. AJ, suffixo -man, ita ut *parijman* foret pro *pari-ajman*. Conf. *ajman*, 'refugium, deversorium, domus,' apud YĀSKAM, Nigh. 3, 4.

tinjate=prasādhayati.

10. Scholiastes jungit *adhi-īmahe*, quod explicat *ādhikyena yāchāmahe*: tu vide annon rectius foret, *īmahe*, 'imploramus,' separatim sunere, et *adhi* ad ablativum *pārthivāt* trahere. Implorat vates Indre dona, sive is nunc hic in terra degat, sive in cœlo, quod (*pārthivād adhi*) supra regionem terrestrem expansum est, sive in aere. अद्वितीया श्रीधर. R. *mahaḥ*, vid. ad v. 6, et ad h. 3, 12.

VII.

Hymnus in INDRAM. Auctor MADHUCHHANDAS. Metrum *gāyatrī*.

1. *gāthinaḥ=gīyamāna-sāma-yuktā udgātārah*.

bṛihat secundum scholiasten est designatio carminis cuiusdam, desumta a verbis, quibus incipit: 'Indra bṛihat tvāṁ idha havāmahe' iti asyām ṛichi utpanna bṛihā-nāmakena sāmnā. Carminis, *bṛihat* appellati, meminit COLEBROOKIUS, *Miscell. Ess.* पूर्णामासीधर. i, 216. cf. Burn J.O. I, p. 23. R.

arkebhīḥ. arka nihil est nisi forma auctior nominis ṛich, 'hymnus.' *arkināḥ* sunt sacrificatores hymnis instructi, hymnos recitantes.

vāṇīḥ, nomin. plur. (conf. P. 6, 1, 106) perinde ut in duobus exemplis, quæ Dev. ad Nigh. 1, 11 assert: *prāvan vāṇīḥ puru-hūtaṁ dhamantīḥ*, et *abhi vāṇīr ṛishiṇāṁ sapta nūshata*.

2. *haryoḥ*, vid. ad h. 5, 4.— *āsammiṣṭaḥ* 'omnibus sese admiscens, omnibus propinquus;' schol. : *sarvataḥ samyak miṣrayitā. miṣrayater bhāve ghaṇ, samyak miṣro yasya, asau sammiṣṭaḥ; latvaṁ chhāndasam.*

vachoyujā scholiastes, laudans, ut solet in tali interpretationis discrimine, regulam P. 7, 1, 39, pro genitivo dualis dictum esse putat: *Indrasya vachana-mātreṇa rathe yuyamānayoh, suṣikshitayor, iti arthāḥ*. Possitne *vachoyujā* pro instrum. sing. thematis *vachoyuj* haber, subintellecto *ruthena*? Ita quidem hunc nanciceremur sensum:

'Indras ille fulvis *equis suis* omnia contingens, *curru suo*, cui, simulatque jubet, *equi junguntur*,' etc.

+ ✓. n. 57, 11. L.

adrim schol. *parvata* pra.
mūlām *sarvāt jagat*.^{2.}

3. *dirghāya chakshase*, 'ut longe lateque prospicere possimus:' conf. h. 112, 8.
vi gobhir adrim airayat.+ Duplicem offert scholiastes horum verborum explicationem:
 1. *sa sūryo gobhiḥ svakīya-raṣmibhir adrim parvata-pramukhaṁ sarvām jagat vi-airayat*
vīśheṇa darṣanārtham preritavān, iti arthaḥ; 2. *atha vā, Indra eva gobhir jalair*
nimitta-bhūtair adrim megham vi-airayat vīśheṇa preritavān: i. e. vel 'radiis mundum
 excitat,' vel 'aquis nubem commovet' ('aquas e nube excutit?'). Priorem interpretationem
 prætuli, quam et contextus commendat, et frequentissimus vocis *gāvāḥ* usus:
 vid. *Nigh.* 1. 5.

4. *sahasra-pradhanesu*. Scholiastes a *dhana* 'opes' derivat, 'abundantissimas divi-
 tias conferentem' (pugnam) intelligens. Rectius fortasse *sahasra-pradhana* et *mahā-*
dhana (v. 7; h. 40, 8; 112, 17) ad eandem obsoletam radicem DHAN retuleris, quæ
 servata est in *nidhana* et in Græcis Σίρω, Σίρω, Σάρατος. Secundum hanc derivationem
sahasra-pradhana foret pugna, 'quæ mille hominibus exitium parat;' et *mahā-dhana*
 'magnam cladem' vertere possemus.

७ = निधनं ५०, ८. in
प्राची प्रग्ने in
R.

5. [Sāmar. Ārch. 2, 4, 6.] *yujam=sahakāriṇam samāhitam vā*; est stirps ipsa
 verbi YUJ.
vṛitreshu=ṣatrushu dhana-lābha-virodhisu prāpteshu.

6. *vṛishan=vṛishṭiprada*.
charum=megham; conf. *Nigh.* 1, 10.
satrā-dāvan, 'statim, simul largiens.' Schol.: *satrā-ṣabdaḥ sahārthe abhimataḥ* (conf.
 h. 71, 9; 72, 1); *phala-jātam sakalam saha dadāti*, iti *satrā-dāvā*. Vid. ad h. 5, 5.
vridhi pro *vriṇu* vel *vriṇudhi*, ut *śrudhi* pro *śriṇu* vel *śriṇudhi*.
apratiṣhkutaḥ, i. e. secundum scholiasten *kenachit apratiṣabditaḥ*, a r. KU, præfixo
prati, et inserta littera sibilante, de qua vid. P. 6, 1, 135 seqq. Aliter DEVĀR. ad *Nigh.*
 3, 3 qui *apratiṣhkutaḥ* ad r. SKU (*āpravane* i. e. *āgamane*) refert, et *anyena apratigata*
 vel *apratiskhaliṭa* interpretatur.

amum. Ubi pronomina *idam* et *adas* conjunguntur, illud rem loquenti propiorem,
 hoc remotiorem designare solet. Ait. Br. 2, 23: *sa vā asmiñṣcha loke 'mushmiñṣcha*
prajayā cha pañubhiṣ cha griheshu vasati, ya evam veda.

7. [Nir. 6, 18.] *tunje*. Vocabulum *tunja* 'donum' interpretantur scholiastes ad h. l.,
 YĀSKAS, Nir. 6, 18, et DEVĀR. ad *Nigh.* 3, 3, qui hunc versum laudat: referunt ad r.
 TUJ (*tunjate*), quæ 'dare, largiri' valeat. Eadem vox occurrit apud YĀSKAM inter *vajra-*
nāmāni, *Nigh.* 2, 20. Videsis, cuinam interpretationi faveat antiquus usus verbi TUJ,
 h. 11, 5; 56, 3; 105, 2.

vindhe pro *vinde*: *da-kārasya vyatyayena dha-kāraḥ*, schol.

sushütum. Confer voces similiter formatas *sukirti*, h. 60, 3, *sukshiti*, h. 40, 8, *dush-*
tuti, h. 53, 1.

8. *vṛishā* 'is qui fœcundat,' conf. h. 16, 1; 32, 8. Schol.: *kāmānām varshitā*. Est
Indræ epitheton, ex AMARASINHA notum. Sed possit etiam 'taurum' vertere, et cum
vānsagah conjungere, ut sensus sit, 'taurus sicut admissarius gregem adiens.'

iyarti=prāpnōti; r. RI.
īśānah apratishkutah, verte: 'dominus, cui nemo contradicit.' Eadem verba recur-
runt, h. 84, 7.

9. De peculiari ratione metrica hujus versus, cui, si solito more numeros computes, tres
syllabæ ad justam mensuram desunt, nihil observatum reperio, neque apud scholiasten,
neque in Rigvedæ indice. Quid mihi de hujusmodi versibus statuendum esse videatur,
in adnot. ad h. 1, 8 explicui.

irajyati=īshṭe: occurrit in scholiis ad P. 3, 1, 27 inter verba denominativa, *kaṇḍu-*
ādayah dicta.

pancha kshitīnām. Schol.: *Nishāda-panchamānām kshitīnām nivāsārhanānām varṇā-*
nām. Sunt igitur *pancha kshitayaḥ* ex scholiastæ sententia quinque tribus, Brachmanæ,
Kshatriyæ, Vaisyæ, Súdræ, et Nishūdæ. Simili ratione scholiastes ad h. 117, 3 explicat
vocab *pāñchajanyaḥ*, adjectivum a *pancha janāḥ* derivatum, quæ loquutio apud YĀSKA
inter *manushya-nāmāni* exstat, Nigh. 2, 3. Idem vero YĀSKA alio loco nos docet, de
propria hujus dictionis potestate jamdudum varias fuisse doctorum sententias: dicit enim,
Nir. 3, 8, verba carminis antiqui, *pancha janā mama hotram jushadhvam*, illustraturus:
Gandharvāḥ Pitāro Devā Asurā Rukshānī, iti eke; chatvāro tarṇā Nishādaḥ pan-
chama, iti Aupamanyavāḥ. Transiit vox *pancha janāḥ* in superioris theologie loquendi
usum, et ibi quoque haud parvam interpretibus difficultatem attulit: vid. ŚĀNKAR. ad
Vedānta Sūtr. 1, 4, 11 seqq. pag. 110 seqq. edit. Calcutt. Apud HEMACHANDRAM
(1, 3, 1) singularis *panchajanāḥ* inter vocabula 'hominem' significantia occurrit; AMARA-
SINHAS (pag. 128, ed. COLEBR.) pluralem posuit.

४. पञ्चजनाः:
८२. १/पृ. ६. १७.

10. Scholiastes *pari* cum *janebhyaḥ* conjungit: *sarvebhyo janebhyaḥ pari upari*
avasthitam. Sed possitne præpositioni *pari* cum dativo conjunctæ eadem vis inesse, qua
nonnumquam apud Homerum *τιπὶ* cum dativo (*μάχισθαι, διδίραι τιπὶ τοι*) sociari videmus?
Hoc si mihi concedatur, sensus erit: 'invocamus Indram propter homines *nostros*'

keralah. Recte schol.: *asādharaṇah, itarebhyo 'pi adhikam anugraham asmāsu*
karotu.

VIII.

Hymnus in INDRAM. Auctor MADHUCHHANDĀS. Metrum gāyatrī.

1. [Sāmav. Ārch. 2, 4, 5.] *sānasim*, 'qua frui possimus,' a r. SHAN vel SAN. *Vājas.*
Sanh. 12, 110: *dadhāsi sānasim rayim.*

sajitvānam=samāna-satru-jaya-ṣilam.

sadāsaham=sarvadā satrūṇām abhibhava-hetum.

2. *vṛitrā* pro *vṛitrāṇi*, conf. h. 84, 13. Vocabulum *vṛitra* in antiqua lingua neutrius est generis, perinde ut *mitra* apud recentiores.

rūṇadhāvahai, imperativus r. RUDH, secundum septimæ conjugationis normam formatus.

tvoṭāsah, ex *tvā*, pro *tvat*, themate pronominis secundæ personæ, et *ūta*, participio præteriti passivi radicis *v* ‘tueri, defendere,’ cuius derivatum *ūti*, ‘tutela, protectio, auxilium,’ frequentissime occurrit. Conf. h. 73, 9.

3. *ghanā* tanquam accusativum adjectivi scholiastes interpretatur: *ghanā*, *ghanam* *ṣatrū-praharaṇāya atyanta-dṛidham* (*vajram*.) Sed quum h. 36, 16 et 63, 5 *ghanā* manifeste sit instrumentalis thematis *ghan*, a r. HAN, liceatne hoc etiam loco sic accipere? Quod si fiat, sensus erit: ‘prehendimus (*ā dadīmahi*) telum cum clava,’ h. e. telum atque clavam.

spridhaḥ=*spardhamānān* *ṣatrūn*.

4. *tvayā yujā*=*tvayā sahāya-bhūtena*.

pṛitanyataḥ, acc. plur. participii verbi a substantivo *pṛitanā*, ‘acies,’ derivati.

5. *prathinā* i. q. *prathimnā*, a themate *prathiman*, ‘amplitudo.’

6. *samohe* hac ipsa locativi forma, apud YĀSKAM inter nomina ‘pugnam’ significantia occurrit, Nir. 2, 17.

āṣata, pro *āṣnuvata*, ad litteram, ‘fructi sunt’ Indrā.

३०८४. द्वियावाह, ‘sapientiae studiosi;’ a substantivo *dhi*, *dhiyā*, suff. -*yu*. Vid. ad h. 3, 2, 1.

7. *kukshih*=*Indrasya udara-pradeṣah*. Derivatum volunt a r. KUSH, cum suffixo unadico *ksi*, P. 7, 2, 9 schol. Male, opinor. Cognata sunt Gr. κόκκυς, κοκκίνη, Lat. *coxa*, (*coxim*, *cossim*,) *cozendit*. नुक्तंश्चार् *expl. S. Sh. K. 179.6. m. 2. R. १३.२.२६. २.*

āpaḥ na *kakudah*. Schol.: *jihvā-sambandham āryodakam yathā kadāchid api na* *śushyati, tathā Indrasya kukshih soma-pūrito na* *śushyati, iti arthaḥ*.

8. *evā*. De producta vocali vid. P. 6, 3, 136.

sūṇītā=*priya-satya-rūpā vāk*.

virapṣī, ‘varie sonans,’ *vividha-rapaṇopeta-vākyā-yuktā*, schol. Conf. h. 87, 1.

mahī, femininum ejusdem adjectivi *mah*, cuius genit. masc. *mahaḥ* supra habuimus, h. 6, 10. Conf. *mahīm* h. 102, 1; *mahyai* h. 24, 1. 2.

pakvā *śākhā*. Schol.: *yathā bahubhiḥ pakvaiḥ phalair upetā panasa-vṛikshādi-śākhā* *pṛiti-hetus, tadrat*.

9. Verte: ‘vires tuæ auxilium sunt cultori tali, qualis ego,’ *māvate*. Sic II, II, § 11:

casamānasa dācūshāḥ

yajnam *viprasya mūvatāḥ* Conf. *tvāvān*, *tvāvataḥ*, h. 30, 14; 91, 8. Coorta videntur haec vocabula ex stirpibus pronominalibus *mat* et *tvat* cum suffixo *-rat*: dictum est *māvat*, *tvāvāt*, producta vocali, pro *mat-vat*, *tvat-vat*, ne syllabæ quantitas imminueretur elisione litteræ *t*. Vid. ad h. 17, 1.

10. *kāmyā* et *śaṇsyā* scholiastes interpretatur *kāmayitavye* et *śaṇsanīye*, dualem generis neutrius cum duobus singularis numeri substantivis, altero masculini, altero neutrius generis, conjungens. Et *kāmyā* et *śaṇsyā* tribus syllabis prolata esse, docet metrum: vid. ad 1, 9.

IX.

Hymnus in INDRAM. Auctor MADHUCHHANDĀS. Metrum gāyatrī.

1. [Vājas. Sanh. 33, 25.] *matsi* pro *mudasi*, eadem vocalis elisione, qua *yakshi* pro *yajasi*, h. 13, 1, *satsi* pro *sadasi*, h. 76, 4, et *vakshi* pro *rahasi* in Yajurvedā loco, Vājas. Sanh. 29, 1: *devānām vakshi priyam ā sadhastham*. Quæ formæ quum imperativi sensu adhiberi soleant, scholiastes eas pro veris imperativis habet, terminationi *-hi* ex veteris linguae licentia *-si* substitutum esse putans. Rem melius intellexisse videtur PĀNINIS, qui in antiquo sermone additamenta illa, quæ inter verborum radices atque terminaciones personarum inseruntur, sæpe negligi animadvertisit (2, 4, 73). A verbo *matsi* et genitivus *andhasah*, et instrumentales *viṣvebhīḥ soma-parvabhiḥ* pendent.

ihi. Eodem sensu adhibetur alia imperativi forma *aya*. Sāmav. Ārch. 1, 3, 3: *Agne mṛila, mahān asi, aya ā devayum janam.*

somaparvabhiḥ=soma-rasa-rūpaiḥ.
abhishṭiḥ=śatrūṇām abhībhavītā.

2. *chakraye*. De vocis formatione vid. P. 3, 2, 171. Siddh. K. fol. 188 v. Notabilis est vis transitiva verbi *kr̄ti* in adjectivo *chakri* servata, qua accusativum regit. Conf. *somāṁ somapātamā*, h. 21, 1.

3. *matva* pro *madasva*, ut supra, v. 1, *matsi* pro *madasi*.

suśipra. Schol.: *he śobhana-hano śobhana-nāsika vā*, ‘*śipre hanū nāsike vā*’ iti Yāskena uktatvāt. Easdem duas interpretationes assert Devār. ad Nigh. 4, 1 et 4, 3. Recurrit *suśipra* tanquam Indræ epitheton h. 101, 10.

viśvacharshaṇe, ‘ab omnibus hominibus culte.’

eacha. Scholiastes subintelligendum esse dicit *devair anyaiḥ*.

4. *as̄tigram* i. q. *as̄rijam*. Observat PĀNINIS (7, 1, 8), litteram *r* interdum subjungi radicibus ante terminaciones personarum. Conf. *adriṣram*, h. 50, 3. Recurrit *as̄tigram* vii, 1, § 3: *as̄tigram devavītaye 'tyāsaḥ kṛitvyā iva ksharantaḥ parvatā-vṛidhaḥ*, ‘effudi ad deorum oblectationem, equas robustas velut, succos stillantes, in montibus genitos.’ (Schol.: *parvatā-vṛidhaḥ parvatair abhishava-grāvabhir vṛiddhāḥ parvateshu vā jūtāḥ, ksharantaḥ somāḥ, deva-vītaye yajnāya, atyāso 'svāḥ kṛitvyā iva yathā karmaṇyāḥ*

f. 037, v. 1, l. 6.
f. 860.

aṣvās, tadvat aṣṭigram stijyante: accusativos *ksharantaḥ parvatā-vridhāḥ*, pro nominativis habuit, in errorem ductus ancipiū forma vocum *atyāsaḥ kṛitvyāḥ*, appositionis modo illis subjunctarum, quæ mihi accusativi feminini generis esse videntur; et ad nominativos verbum *aṣṭigram* audaci interpretatione aptare conatur).

ud-ahāsata=udgatya prāpnwan; aorist. r. *uḥ*, præf. *ut*.

vṛishabham=kāmānām varshitāram.

patim=somasya pātāram, yajamānānām pālayitāram vā; ‘*pātā vā, pālayitā vā*,’ iti *Yāskena uktatvāt*.

ajoshāḥ, imperfect. r. *juṣh*, pro *ajushathāḥ*.

5. *asat* scholiastes *asti* reddit, dicitque esse formam *leṭ* appellatam, laudans P. 3, 4, 94, de inserto *a* inter radicem et litteram *t*, tertie personæ indiceum. Possitne aoristus esse, augmento destitutus?

vibhu prabhu. Schol.: *bhogāya yāvat paryāptam, tāvad vibhu-ṣabdena uchyate; tato 'bhyadhikam prabhu-ṣabdena*.

vareṇyam quattuor syllabis efferendum est: vid. ad h. 1, 9. Originariam vocabuli formam puto fuisse *varanīya*, ex quo *vareniya* coortum videtur, vocali *i* antecedens *a* quadam sui particula inficiente, ita ut quod huic ponderis accresceret, eodem diminueretur ipsa (*ānī=ānī+i=ā+īnī=ēnī*). Eadem ratione voces *dadrikshenya* et *prāvrishenya* ex *dadrikshanīya* et *prāvrishanīya* mutatas esse dixerim, licet PĀNINIS eas proprio suffixo *-enya* formatas esse doceat (P. 3, 4, 14; 4, 3, 17.) Latissime prævalet hæc vocalium *i* et *u* in antecedentes syllabus vis in lingua Zendica: vid. BURNOUF. Comm. sur le *Yaçna*, t. i. *Alphab. Z.* p. cxxxiiii. Ex hac observatione intelligimus, quomodo apud Græcos inter se cohærent masculina *δοτίρ*, *Θεάτων*, *Δάκων* et feminina *δοτίρα*, *Θεάτωνα*, *Δάκωνα*, inserta scilicet ante ultimam stirpis litteram vocali *i*, feminini generis nota, quam primitus stirpi subjunctam fuisse credendum est, *δοτίρ-i-a*, *Θεάτων-i-a*, *Δάκων-i-a*. Vid. BOPP. Vergleich. Gramm. p. 131, 132.

6. *asmān-t-su*. Peculiaris est linguae vetustæ, vel potius vetusto scribendi usui, interpositio ista litteræ *t* inter duas voces, quarum prior exit in *n*, et altera a sibilante incipit: vid. P. 8, 3, 30.

rabhasvataḥ=udyogavataḥ.—*tuvidyumna=prabhūta-dhana*, a *tuvi*, ‘multus,’ Nigh. 3, 1, et *dyumna*, ‘divitiæ, opes,’ Nigh. 2, 10.

8. *asme*, forma obsoleta pronominis primæ personæ, hic dativi pluralis potestatem habens, ut h. 30, 22; 34, 4; 43, 7; 44, 2; 46, 6. Conf. P. 7, 1, 39. *Siddh. K.* fol. 222 v. Notabilis est de vario hujus vocabuli usu YĀSKA locus, *Nir.* 6, 7: ‘*asme te bandhuḥ*,’ *vayam iti arthaḥ* [nominat.]; ‘*asme yātam nāsaṇyā sajoshāḥ*,’ *asmān iti arthaḥ* [accus.]; ‘*asme samānebhīr* [?] *vṛishabha pauñṣyebhīḥ*,’ *asmābhīr iti arthaḥ* [instrum.]; ‘*asme prayandhi Maghavan rījishan*,’ *asmabhyam iti arthaḥ* [dativ.]; ‘*asme ārūt chid dveshaḥ sanutar yuyotu*,’ *asmad iti arthaḥ* [ablativ.]; ‘*īrva iva paprathe Rāmo asme*,’ *asmākam iti arthaḥ* [genit.]; ‘*asme dhatta Vasavo vasūni*,

asmāsu, iti arthāḥ [locat.]. Animadverte, casuum inflectiones eodem, quo apud seriores, modo hic enumerari: unde colligere licet, artem grammaticam ad ordinem quendam certum jam redactam fuisse eo tempore, quo YĀSKAS scribebat.

sahasra-sātamam, superlativus adjективi *sahasra-sāḥ*, a r. SAN vel SHAN formati: vid. P. 6, 4, 41. 42. Conf. Ait. Br. 4, 20: *sahasra-sāḥ ṣata-sā asya rañhiḥ*.—*rathinīḥ* pro *rathinyah*, vid. P. 6, 1, 106.

9. *ṛigmiyam=ṛichāṁ mātāram.* J. vi. 4. 66. 2.

vasoh *vasupatim*, conf. *vidmā hi tvā gopatiṁ śūra gonām*, et *virājaṁ gopatiṁ gavām*, antiquorum carminum fragmenta apud BHĀTT. Siddh. K. fol. 223 r. Vid. quoque h. 15, 7.

homa ex scholiastæ sententia idem valet, quod recentius *hvayāmaḥ*. Mihi quidem probabilius est, esse aoristum.

6. 1. 34. 2.

10. *ni-okase=niyatam oko yasmai.*

ed arih=sarvo 'pi yajamānaḥ; ad litteram, credo, 'ubicunque ille sacrificus.' Vocabula ista est mera stirps pronominis, nullo generis, casus, aut numeri signo discriminata, et cuivis substantivo præfigi idonea, sine categoriæ grammaticæ respectu.— Vocem *ari* ad r. RI refert scholiastes; cognata omnino videtur cum *arya*, *ārya* (vid. P. 3, 1, 103), *āpiśiṇi*, *āpiśtos*, *āpern*.— *śūsham* i. q. *balam*. Nigh. 2, 9.

X.

Hymnus in INDRAM. Auctor MADHUCHANDĀS. Metrum *anushṭubh*.

1. [Nir. 5, 5. Sāmav. Ārh. 4, 6, 1.] *vañṣam iva*. Duplicem horum verborum explicationem offert scholiastes: 1. *yathā vañṣāgre nrityantah silpinah praudham vañṣam unnatam kurvanti*; 2. *yathā vā san-mārga-vartinah svakiyam kulam unnatam kurvanti, tadvat*.

Satakrata ut pro *Satakrato ut*, conf. supra h. 2, 1, 2, *Vāya ukthebhīḥ* pro *Vayo ukthebhīḥ*. Vid. P. 1, 1, 16. VOPAD. Mugdhab. p. 9.

2. *aspashṭa=spriśhīvān upakrāntavān, iti arthāḥ.*

kartvam, 'id quod pergendum est, opus, negotium,' = *karma*, Nigh. 2, 1; vox suffixo -tva formata, (vid. P. 3, 4, 14), in recentiore Indorum lingua obsoleto, sed cuius usus apud Græcos diutius viguit, ut in γραπτός. Innuit scholiastes, *kartvam* de sacrificatoris labore intelligendum esse, qui in montibus plantas, *somavalī* dictas, ad paranda libamina, et ligna sacrificio inservitura querat.

yūthena=Marud-gaṇena.— *ejati=kampate, svasthānād yajna-bhūmim āgantum ud-yuktaḥ*.— *vṛiśhṇīḥ=kāmānām varshītā.*

3. [Vājas. Sanh. 8, 34.] *yukshva* pro *yunkshva*; *śnamo lopāt chhāndasāḥ*, schol.— *vṛiśhanā=sechana-samarthau yuvānau*.

kakshyaprā pro *kukshyaprau*. Schol.: *asvasya udara-bandhana-rajjuh kakshyah, tasya pūrakau, pushṭāngau, iti arthāḥ*. Conf. MAHĀDH. ad Vājas. Sanh. 8, 34:

५. अ. २, १, १०. वह कठीवान्
explicatur. R.

kakshe-bhavaḥ kakshyah [vid. P. 4, 3, 53. 54.] *aṣṭa-sannāḥa-rajuḥ*; *kakshyam madhyabandhanam prātah pūrayataḥ, tau kakshya-prau, sthūlavayavau, iti arthaḥ.* Vocabulum *kaksha*, unde *kakshya* derivatum est, occurrit 111, viii, § 14: *uta sya vājī kshipaṇīm turanyati grīvāyām baddho api kaksha āsani*, ‘atque ille equus cito [quasi jactu, *kshipaṇīm* = *kshepaṇam* *anu*, schol.] currit, frenis ligatus in collo, in medio corpore et in ore.’ (Recurrit hic versus *Vajas. Sanh.* 9, 14, iisdem verbis, nisi quod *uta* mutatum est in *esha*.) In illustranda formatione vocis *kakshyaprā*, scholiastes laudat regulam P. 3, 2, 3, secundum quam vocalis radicis PRĀ, in fine compositi collocatæ, corripi debuissest: tuctur autem sermo antiquus vocalem longam, tam in hoc vocabulo, quam in aliis ab eadem radice deductis, ut *antariksha-prāḥ*, ‘aerem implens’ h. 51, 2; *rodasi-prāḥ*, ‘cœlum terramque implens,’ *Nir.* 7, 28; *āprā dyāvā-prithivī antariksham* ‘implens cœlum terramque et aerem,’ fragm. ap. schol. P. 2, 4, 80; *ratha-prāḥ*, ‘currum implens,’

१८ व. ५. ३३, ३५। - र
वारं रथप्रां R.

upā-śrutim chara. Videsis, annon *upa* cum verbo *chara* conjungi possit, hoc sensu: 'veni ^{ut vacas pedis} *vergīnum implorā-*
ad auscultationem', i. e. ut audias. Schol.: *samīpe śravaṇam uddisya tat-pradeṣe gachha.*

Siddh. 2. 192a. 18. 4. *stomām*. De scriptura vid. adnot. ad h. 1, 2.—*brahma*, 'cibus,' *Nigh.* 2, 7.—*vaso*=*he nivāsa-karana-bhūta*.—*ruva* pro *ruhi*, r. R.U.

5. [Sāmav. Ārch. 4, 8, 4.] *puru-nihshidhe=bahūnāṁ ṣatrūṇāṁ nishedha-kāriṇe.*
nah. De litteræ dentalis *n* in *ṇ* linguale transitu propter *sh* in præcedente voce, vid.
 P. 8, 4, 27.

² ६. *suvīrye*=*śobhana-sāmarthyā-nimittam*, schol. Malim ‘fortium virorum caussa,’ quasi
Odys. 6.22. *suārdhīas xáρος*.— *śukat*=*śakto bhūt*, schol. Rectius fortasse vim optativi voci tribueris,
 2. hoc sensu: ‘validus ille nobis quoque validum sese p̄stest.’— *dayamānah*=*prayachchhan*,
 r. *DAX*. ‘dare.’

7. *yaṣṭi* et *andhaś* i. q. *anna*, *Nigh.* 2, 7.—*su-nir-ajam* = *sukhena niḥśesham prāptum* *ṣak্যam*.—*tvā-dātam* = *tvayā ṣodhitam*, r. *DAT*, ‘purificare.’ Videtur *tvā-dāta* pro *tvā-*
dāta dictum esse, littera dentali in fine thematis pronominalis abjecta, et vocali producta,
ne syllabæ quantitas imminueretur: sic *tvā-vṛidhā* pro *tvad-vṛidhā*, h. 56, 4, et in recen-
tiore lingua *asmā-dṛiṣṭa yushmā-dṛiṣṭa*, *tā-vat*, *kā-purusha* et similia pro *asmad-dṛiṣṭa*
yushmad-dṛiṣṭa, *tad-vat*, *kāt-purusha*. Vid. *Journal of Education*, Octob. 1834, L. viii,
p. 348 — *krinuṣṭra*, vid. ad h. 6, 3.—*adrinah*, vid. ad h. 3, 2, 3.

^{24.12.13.1.} 8. *rīghāyamāṇam*, अऽद्योपोवृत्ता, *satru-badham* *kurrāṇam*, schol. Est participium verbi *rīghāyate*, a substantivo *rīghāt* derivati, quod secundum scholiasten virorum necatorem

*arma vibrantem
reactulit portans.^{R.}*

designat: *nṛīn hanti, iti rīghāḥ*. Conf. III, II, § 1: *Indraḥ suṣipro maghavā tarutro mahāvratas tūvikūrmīr ṛīghāvān*, ‘Indras pulchro naso præditus, dives, victor, magna facinora edens, multa peragens, virorum necator.’— *invataḥ*, dualis præs. r. IV, ‘capere, comprehendere.’

jesah=jayeh, preraya, iti arthaḥ. Scholiastes optativum, *le!*, esse putat, et *jesah* pro *jeshasi* dictum esse, i finali secundum P. 3, 4, 97 abjecto, et littera sibilante inter radicem et terminationem introducta, secundum P. 3, I, 34. Evidem mutilam aoristi formam esse credo, cujus forma integra in classico sermone foret *ajaishīs*.

svar-vatīḥ=svarga-loka-yuktāḥ.

dhūnuhi=preraya. De terminatione -hi in radice in vocalem exeunte quinta conjugationis characteri contra senioris linguae consuetudinem subjuncta, vid. schol. ad P. 6, 4, 106.

9. *āśrut-karṇā*. *āśrut* est stirps ipsa verbi *sru*, *ā* preffixum habens, et *t* *īphālāstrikā* in fine aucta. Schol.: *ā sarvataḥ śriṇute, iti āśrut: kvip hrasvasya tuk* [P. 6, I, 71]: *tādṛīṣau karṇau yasya, sa āśrut-karṇāḥ*. Non memini aliud exemplum stirpis, adscito *t* fulcitæ, alibi quam in compositi vocabuli fine adhibitæ.

nūchit. Nir. 4, 17: *nūchid iti nipātaḥ purūṇa-navayor, nūcha iti cha*. ‘*adyā chin nūchit tad apo nadīnām*,’ *adya cha purū cha tad eva karma nadīnām*; ‘*nū cha purū cha sadanām rayīṇām*,’ *adya cha purū cha sadanām rayīṇām*.

dudhishva pro seniori *dhatṣva*, ut h. 3, 2, 3. Schol.: *chitte dhāraya*.— *kṛishra* pro *kuruṣhva*, ut h. 17, 7 *kṛitam* pro *kurutam*.

10. *havana-śrutam*, thema *havana-śrut*.— *hūmahe*, r. II, pro *hvayāmahe*, vid. P. 6, I, 32-34.

विनीतं सदृशस्ताः शः

11. *Kauṣika*. Schol.: *yadyapi Viṣvāmitrah Kuṣikasya putras, tathāpi tad-rūpeṇa नशः ग्रस्य रुद्धिः।* *Indrasya eva utpannatvāt Kuṣika-putratvam aviruddham. ayam vṛittānto 'nukramaṇi-āśtar. Br. 4, 20^R* *chachāra; tasya Indra eva Gāthī-putro jajne*,’ iti.

mandasānah=hṛishyan. Scholiastes suffixo -asāna formatum dicit, de quo apud *पानिनिम्* nihil memoratum invenio.

cali [P. 6, I, 36. R. *naryam*] — *tira* i. e. ‘fac ut juvenili vigore diu fruamur.’

12. [Vājas. Sanh. 5, 29.] *girvanāḥ*, vid. adnot. ad h. 5, 7.— *vṛiddhayah* et *jushṭuyah*, nomina agentis, suffixo -ti formata, quod plerumque nominibus abstractis formandis inservit.

XI.

Hymnus in INDRAM. Auctor JETRIS, MADHUCHHANDASIS filius. Metrum *anushṭubh*.

1. [Vājas. Sanh. 12, 56 et 17, 61. Sāmav. Ārch. 4, 6, 2. Ait. Br. 5, 7.] *samudra-*
vyachasam=samudraval vyāptavantaṁ, samudra-vyachaḥ iva vyacho yasya; r. VYACH,

suff. -as.— *rathitamāṁ rathinām*, pro *rathitamāṁ rathinām*.— *satpatim=san-mārgavartināṁ pālakam*.

2. *bhema*, aoristus r. भी, radicis vocali gunata, ut in *jeshah*, h. 10, 8.— *abhi-pranumah*, conf. *Sāmav. Ārch. 2, 5, 2*: *imā u tvā purūvaso abhiप्राणोनुवृ गिरह्, गावो वत्सम् ना धेनवाह्*, ‘he jam te, dives! invocant preces, vaccæ vitulum velut.’

3. *rātayah*, ‘dona,’ a r. राति, ‘dare;’ cuius verbi quum in hymnis nostris nullum exemplum inveniatur, ex *Ait. Br. 7, 17* hoc adscribam: *devā vā imam mahyam arāsata*, ‘dii profecto hunc mihi largiti sunt.’

stotribhyo mañhate. Schol.: *ritvigbhyo dakshinā-rūpeṇa dadāti*: sed dubito, an vates de sacerdotum stipendio cogitaverit.

4. [Sāmav. Ārch. 4, 7, 8.] *purām=Asura-purāṇām*, genitivus thematis *pur*, ut h. 61, 5; *purām dartar* ‘urbium deleter!’ compellatur Indras, 11, 1, § 19. Conf. accus. sing. *puram*, et instr. *purā*, h. 53, 7; accus. plur. *puraḥ*, h. 33, 13; 61, 5 etc.

तुरं दर्तः ॥६. II. ३४. २. *bhinduh*, a r. भीद, suff. unad. -u, inserto sono nasali præter senioris linguae consuetudinem (*Siddh. K. fol. 190 r.*) servato.

5. Schol.: *Bala-nāmakāḥ kaṣchit Asuro deva-sambandhinīr gāḥ apahṛitya kasmin-
chit bile gopitarān; tadānīm Indras tad bilām sva-sainyena samāvṛitya tasmād bilād
gā nihsārayāmāsa; tad idam upākhyānam ‘Indro Balasya bilam apaurṇot’ ityādi
brāhmaṇeshu mantrāntareshu cha prasiddham.* ‘Asuras quidam, Balas nomine, deorum vaccas auferens, in quadam caverna cœlavat; tunc Indras cavernam illam agmine suo circumdans, vaccas ex ea eduxit. Hæc fabula narratur in illo, “Indras Balæ cavernam effregit” etc., aliisque et *brahmaṇarum* et hymnorum locis.’ Vid. ad h. 6, 5.

apāvar, i. e. *apa-avar*, r. व्री; secundum scholiasten insolita imperfecti forma, pro *avriṇot*, omisso scilicet peculiari verborum quintæ classis additamento, -nu, et ipsa radicis vocali ri per gunam in ar producta, post quam, ut in radicibus consonante terminatis classiū 11, 111, et vii, (BOPP. Gr. § 320) characteres pers. 2 et 3 sing. abjiciuntur. Conf. *akur*, h. 24, 8; *ajigur*, h. 92, 6; *var*, *vivar*, *āvar*, potestate secundæ personæ, h. 63, 5; 62, 5; 33, 7. 14. 15; et *var* sensu tertiae personæ, h. 121, 5. Similia quædam habet schol. ap. P. 2, 4, 80: *mā hvar mitra tvam*, ‘ne aduncus fias, amice! tu;’ *mā no dhuk*, ‘ne nos uras;’ *parāvarg bhāra-bhṛid yathā*, ‘cede de via, velut homo onus gestans.’ Quas formas omnes rectius aoristos, formæ quidem insolentioris, quam præterita imperfecta dixeris.

tuṣyamānāsaḥ=Balena hiṇsyamānāḥ.— *āviṣhuḥ=prāptavantah*, aorist. r. अव.

6. *sindhūm=syandamānām somam*.— *kāravah=kartārah*, *ritvig-yajumānāḥ*.

vidushṭe pro *vidus te*, lege euphonica, cuius vis alioquin unius ejusdemque vocabuli limites non excedit, ad diversas voces copulandas traducta. In interpretatione horum verborum scholiasten sequutus sum, qui *vidush te tasya* per ellipsis pro *tadrīṣasya tara*

५. II. २. ५. १६ बोधा
व अस्य वनसः । R.

dhana-dānam jānanti dictum esse putat. Sed nescio, annon genitivi a verbo *sentiendi* pendere possint, hoc sensu, ‘norunt te tales sacerdotes.’ Conf. h. 2, 2, 2; 19, 3; 23, 24.

upātishṭhanta, ‘prope te steterunt,’ venerabundi scilicet et observantiam suam communistratur. Animadvertisunt PÁNINIS, 1, 3, 25, et VOPADEVAS, *Mugdhab.* p. 201, radicem *sthλ*, præfixo *upa*, si *mantra-karane*, sensu ‘obediendi, jussa exsequendi,’ usurpetur, formam mediū induere: quam tanien regulam sæpe neglexerunt poetæ epicí. *Rāmāy.* 2, 8, 10: *upasthāyasi Kauṣalyām dāsīra tvām kṛitānjalim*, et 1, 29, 23, ubi scholiastes *upatasthuh* idem valere dicit, quod *nishevire*. Inest eadem obedientiæ et cultus notio nouinibus derivatis, *upasthūnam* (ut in solemni *sūryasya upasthānam*, *Mitāksh.* lib. 1. fol. 3 v. conf. *MAN.* 2, 48), et *upasthātri*, ‘minister, servus.’ Addere liceat, me olim hunc reverentiæ et obsequentiæ colorem verbo *upasthā* in quibusdam episodii de Nala locis (8, 25; 15, 7. 10; 26, 14) tribuisse (*Radices Sanscritæ*, pag. 20); sed BOPPIUS in libri mei censura, (*Wiener Jahrbücher*, 1828. vol. 42. pag. 264) propositam a me illorum locorum explicationem non comprobavit.

कारवः कर्तारः मृतिग्रन्थजपानाः ॥ १ ॥

7. *avātirah* = *hiñśitavān asi*; r. TRĪ, de cuius transitu in *tir* vid. P. 7, 1, 100.— De Indra, *Sushṇam* (i. e. dæmonem exsiccatorem, = *bhūtānām ṣoṣhaṇa-hetum etan-nāma-kam Asuram*, schol.) necante, vid. h. 33, 12; 51, 6; 121, 9. 10. YĀSKAS, Nir. 5, 16. *Sushṇa* nomine solem intelligendum esse innuit.— *medhirāḥ*. De hujus vocis derivatione vid. P. 5, 2, 109 schol.

8. *bhūyasiḥ* pro *bhūyasyah*, vid. P. 6, 1, 106. 107.

xii.

Hymnus in Agnīm. Auctor Medhātithis, Kāṇvāe filius. Metrum gāyatri.

1. [Sāmav. Ārch. 1, 1, 3. Ait. Br. 4, 31. Conf. h. 36, 3.] dūtam. Hanc vocem illustrans scholiastes assert ex Taittirīya-brāhmaṇis locum: *Agnir Devūnāṁ dūta āśit, Uṣanāḥ Kāryo Asurānām.*—viśvavedasam conf. jāta-vedas h. 44, 1.—asya yajnasya sukratum: iisdem verbis concludit versus Sāmav. Ārch. 2, 2, 6: *yajishṭhan tvā varvī-mahe devān devatrā, hotāram amartyam, asya yajnasya sukratum*, ‘sacrificio dignissimum te deum inter deos eligimus, vocatorem immortalem, hujus ceremoniæ bonum consummatorem.’

2. *havimabhih* pro *homabhih*, r. *hve.* Vid. *homa*, h. 84, 18.—*havanta*, secundum
सत्यं सुकृतं, R. scholiasten imperfectum r. *hvx* — *havirnāham* vid. adnot. ad x. 6.

^{3.} *jajnānah* = *aranyor utpannah*; partic. præter. redupl. passivi r. J.A.N. Conf. P. 3, 2, 106. Forma rarior, quæ apud recentiores unquam occurrat, dubitat BOPPIUS, Gr. § 602. *† neatib- hāmī hāmā īmāñān tām dēvān ab*

5. *dīdivah* pro *dīdivan* (vid. P. 8, 3, 1), vocativus adjectivi, ad instar participii præteriti reduplicati, a r. **DIV** suffixo **-vas** formati: vid. P. 6, 1, 66.— *shma*. De sibilo dentali

in lingualement mutato propter vocalem dictionis præcedentis, vid. P. 8, 4, 27.—*rakshas-vinah*. De suffixo -vin vid. P. 5, 2, 102. 121. 122.—*daha*. Conf. *Sāmav. Ārch.* 1, 3, 4: *Agne rakshā no añhasah prati sma deva rishatah tapishthair ajaro daha*, ‘Agnis! serva nos a peccato; deus, senii expers! inimicos nostros tepidissimis flammis ure.’ Et ibid. 1, 4, 5: *tapā no deva rakshasah*, ‘deus! ure nostros inimicos.’

Cod. स्त्र.

6. *havyavāl* pro *havyavāh*, secundum legem euphoniam, quæ litteram *h* in fine dictionis in mutam lingualem transire jubet: *BOPP. Gr.* § 81. Ante vocalem istud *t* in Rigveda mutatur in *l* (vid. ad h. 1, 1): sic III, VIII, § 18: *havyavāl Agnir ajarah pitū nah*, ‘oblationes portans Agnis, senii immunis, parens noster.’ De formatione vocis, vid. P. 3, 2, 64. Conf. *havir-vāt*, h. 72, 7; *pṛitanā-shāt*, ‘agmina devincens,’ III, 1, § 33: *ayam Agnih pṛitanā-shāt savīro yena devāso asahanta dasyūn*, ‘hic Agnis, agmina vincens, viris adjutus, per quem dii superarunt inimicos;’ *turāshāt*, ‘celeriter vincens,’ *Vājas. Sanh.* 20, 46: *vṛishāyamāno vṛishabhas turāshāt*, ‘tauri instar incedens, largitor, celeriter vincens,’ ubi schol.: *turāñ sahate ṣatrūn abhibhavati, iti; et jalāshāt*, apud schol. P. 3, 2, 63.

juhvāsyuh=juhū-rūpeṇa mukhena yuktaḥ, juhūr āsyām yasya. Vox quinque syllabis efferenda; vid. ad h. 1, 9.

चात्मा च चतुर्थी गारे २. 7. *amīva-chātanam=amīvānām hiñsakānām ṣatrūñām rogāñām vā ghātakam.* Conf. *amīva-ha*, h. 18, 2, et simplex *amīva* (*amīvā?*) h. 35, 9.

8. *saparyati=paricharati*, schol. Ita quoque *YĀSKAS*, *Nigh.* 3, 5. Inter verborum stirpes *kāndū-ādī* designatas, *SAPAR* occurrit, vid. schol. P. 3, 1, 27. *Siddh. K.* fol. 162 v.

प्रथमा विद्या च ३. १. १७. देवीति 9. *āvivāsati=āgamayitum ichhati*; forma desiderativa r. vā. Apud *YĀSKAM vivāsati* inter *paricharāṇa-karmāṇi* legitur, *Nigh.* 3, 5. *II. 32. ult. R.*
लोकत. eodem sensu

देवानां वित्तविजयी च ३. १. १८. जग्ने देवानिः 10. *Y.V.S. 17. 9.* 11. *stavānah=stūyamānah*; eidem dictioni activa vis tribuitur h. 51, 9; 113, 17. Merito h. 1. et h. 31, 8 in *stavānah* mireris sensum passivum in vocabulo terminationem activi habente.—*gāyatrena=gāyatri-chhandaskena anena sūktena.*

XIII.

MEDHĀTITHIS, KAÑVÆ filii, hymnus, metro *gāyatrī*, in Rigvedæ indice *āpri-sūktam* dictus, duodecim scilicet divinitatibus, quæ communi nomine *āpri*, plur. *āpriyah*, comprehenduntur, dicatus. Singulis versibus invocantur, 1. *Idhmas*, dictus quoque *Samidh*, *Samiddhas* vel *Susamiddhas*. 2. *Tanūnapāt*. 3. *Narāṣāṇas*. 4. *Ilitas*. 5. *Barhis*. 6. *Devīr dvārah*. 7. *Ushasā-naktā*. 8. *Dairyau hotārau*. 9. *Ilā, Sarasvatī*, et *Bhūratī*. 10. *Tvashtris*. 11. *Vanaspatis*. 12. *Svāhā*. Eædem divinitates eodem ordine celebrantur in carminibus, quæ II, III, § 10. 11, II, VIII, § 22. 23, et III, VIII, § 20. 21 exstant, atque in hymno, cuius singulos versus illustrat *YĀSKAS*, *Nir.* 8, 5-21. Sunt nisi fallor hæc carmina ius divinitatibus sacra, quæ in ultimo uniuscujusque versu nuncu-

pantur; et numina in præcedentibus versibus invocata, nempe ignis sacer sub variis appellationibus, vv. 1-4, stragulum sacrificale, v. 5, sacelli portæ, v. 6, diluculum et nox, utpote tempestates, quarum concursu sacra matutina fiunt, v. 7, tum divi sacrificatores duo, v. 8, deæ tres, v. 9, deus tignarius, qui erigendæ pilæ sacrificali præest, v. 10, denique arbor, sive lignum, quo holocaustum paratur, v. 11, compellantur solummodo tanquam ceremoniarum testes et ministri, ut debita officia præstent ei divinitati, in cuius honorein sacrificium iustituitur. Primum est in Rigvedæ brähmaṇis videre, quomodo senior ætas, quum fortassis ritus hi antiqui jam diu vetustate exaruisserent, allegoricum sensum subjicerit sacrorum librorum locis, qui ad eos respiciunt. Ait. Br. 2, 4.

४४१. देवान्
तास्त्रियमास्त्रभस्त्रं
et nōt. ad 76, 5. R.

1. *yakshi*, vid. adnot. ad h. 9, 1. Sed audi quoque scholiasten ad h. 14, 1: *yajer loṭah*, *sipi bahulam̄ chhandasi* (P. 2, 4, 73), *iti sapo luk*; *vraṣch-ādinā* (P. 8, 2, 36) *shatvam̄*; *shadhoḥ kah si* (P. 8, 2, 41), *iti katvam̄*; *ser hir-ādeṣak* (P. 3, 4, 87) *chhāndasatvāt na bhavati*.

(f. 6)

Sobat fung

२. गति
५. ७ v. ८, ८, १३.
६. ८ v. ८, ९, १०.
७. १० R. III, १३ R. नराशांस १. ८५ १०५ ७.

2. *kṛīnuhi*, vid. adnot. ad h. 6, 3. Ignota est senioris lingue imperativis hæc terminatio -hi in radicibus quintæ classis in vocalem exeuntibus. Conf. *śrīnuhi*, h. 82, 1; *āhīnuhi*, 'obtine, assequere,' 11, 11, § 12. **Tanūnapāt* et *Narāśānsas*, duo Agnis cognomina quomodo inter se differant, docemur 111, 1, § 34: *Tanūnapād uchyate garbhā Āsuro, Narāśānsa bhavati yad vijāyate*, 'Tanūnapāt dicitur *lignorum* in gremio *latens* Asuraru[m] debellator; Narāśānsas est quando nascitur.' Vid. adnot. ad h. 22, 6.

4. *manurhitah*. Schol.: *manunā mantreṇa manushyeṇa vā yojamānādi-rūpeṇa hito*, 'tra sthāpitah. Notabilis est in voce composita usus nominativi *manur*, pro nuda stirpe, *manu-hitah*. Conf. h. 14, 11; 106, 5.

5. *Śrīñīta*. Conf. *Vājas. Sankh.* 7, 32: *śrīñanti barhir ānushak*. Ait. Br. 5, 12: *stirṇam barhir upa no yāhi vitaye*.—*ghṛitapriṣṭham*. Conf. 111, 111, § 18: *pučim pāvakam̄ ghṛitapriṣṭham Agnim*, ubi schol.: *ghṛita-priṣṭham = pradīpta-priṣṭha-upalakshita-śariram, altha vā uparīta-bhāge ājyopetam*.—*chakshaṇam = darśanum*.

6. Schol.: *Dvāro yajna-pālā-dvārāṇi viṣrayantām, kapaṭodgħāṭanena na* [sic cod. Chamb.; deest na in cod. Colebr.] *vivriyantām. kiḍriṣyah? fitāvridhah, ritasya satyasya yajnasya vā vardhayitryah, devīr dyotamānāh, asaçchatah asaçchantyah udghāṭanena na puruṣa-sanga-rahitāk; yadvā asaçchatah praveshtī-puruṣa-rahitān yajnagrihān tat-puruṣa-praveṣṭyā dvārābbimāninya etat-sanjnikā Agni-viṣeṣha-mūrtayo ritrayantām viṣeṣheṇa serantām. dvāra-sevayā tatra puruṣa-praveṣṭena vā kim prayojanum? iti, tad uchyate: adya asmin dine nūnam avasyam yashṭave yashṭuṇ; cha-hārūt dināntareshu api, iti drashṭavyam*. In interpretatione mea secundum scholiastæ explicacionem sequutus sum. Malim nunc versum sic intelligere: 'Aperiuntor portæ *sacelli* nitidæ, non clausæ, hodierni sacrificii caussa.' Quam interpretationem præferre inducor comparatione locorum similium, quos ne lectoris judicium occupem, jam describam.

*१: nom. y. प्राणीः
ल॒त्. II. ६ २६. R*

प्राणी = sancio, अ॒र्थात् मृत्यु = morte.

Yas. Od. 24, 229. yashīare, dativus gerundii. Vid. P. 3, 4, 9-17. Siddh. K. fol. 218. LASSEN, Indische Bibl. iii, p. 100. BOER. Krit. Gr. p. 287. Conf. pratidhātave, h. 24, 8; sotave, h. 28, 1; pātave, h. 28, 6; sartave, h. 32, 12. - २: जीवात्मा ल॒त्. वा. Nir. p. 21. cf. hy. 94. 4. R.

*Burn. I. Anno.
PLXVI*

7. *supeśasā*, vid. ad h. 6, 3.— *barhir āsade*. Accusativum a substantivo verbali *āsade* pendere vides, ut v. 9 ab ipso verbo *sīdantu*. De mera radice, sensu nominis abstracti posita, vid. adnot. ad h. 23, 21.

8. *sujihvā* pro *sujihvau* propter sequentem vocalēm: vid. P. 8, 3, 19. Conf. adnot. ad h. 4, 10.— *yakshatam* scholiastae est optativus, *leṭ*, inserta littera sibilante formatus (P. 3, 1, 34); mihi aoristus, ut viii, 1, § 13: *sa no yakshat devatātā yajīyān*, ‘ille nobis sacrificet in ceremonia diis dicata, sacris dignissimus.’ (Schol.: *devatātā=devatātā yajne*. De *yajīyān* vid. P. 6, 4, 154, et conf. *yajishṭha*, h. 36, 10.)

वा. २, १, १. R.

9. [Recurrit hic versus iisdem verbis in hymno similis argumenti, iii, viii, § 21.] *mayobhuvah=sukhotpādikāḥ. asridhāḥ=sosheṇa kshayena vā rahitāḥ*, conf. h. 3, 3, 3.— Ut hic *Ilā*, *Sarasvatī* et *Mahī*, sic *Ilā* sive *Idā*, *Sarasvatī*, et *Bhāratī* conjunctae invocantur in duobus Yajurvedae versibus, *Vājas. Sanh.* 29, 8: *Ādityair no Bhāratī vashū yajnaṁ*; *Sarasvatī saha Rudrair na āvīt*; *Idopahūtā Vasubhiḥ sajoshā yajnaṁ no devīr amṛiteshu dhatta*, ‘cum Adityis Bhāratī nostrum appetito sacrificium; Sarasvatī cum Rudris nos protegat; Idā invocata est cum Vasubus sociata; sacrificium nostrum, dea! inter immortales accipite.’ *Vājas. Sanh.* 29, 33: *Ā no yajnam Bhāratī tūyam etu, Idā manusvad iha chetayanti, tisro devīr barhir edāṁ syonam, Sarasvatī, svapasaḥ sadantu*, ‘ad nostrum sacrificium Bhāratī celeriter (*tūyam=kshipram*, *Nigh.* 2, 17) venito, et Idā, hominis instar hic *peragendas ceremonias* indicans, atque Sarasvatī; tres deae stragulo huic amplio insidunto, egregia opera perficientes.’

स्त्रीः = श्रद्धिं सकाः, non laudentes. ल॒त्. ३, ४, २१.

*५: वाग्वेतष्टा etc.
ad h. 7, 10.
Aitas. Ar. II, 4. R.*

10. *Tvashṭāram=Tvashṭri-nāmakam Agnim.— agriyam=greshṭham.— kevaluh*, vid.

11. *Vanaspati*=*elan-nāmaka Agne*.— *pradātuḥ*=*yajamānasya*.— *chetanam*=*para-loka-vishayam vijnānam*.

12. Schol.: *svāha-sabdo havīk-pradāna-vāchī san, etan-nāmakam Agni-viṣesham lakshayati; tad-Agni-sampāditam yajnam*, etc.—*kṛinotana*, vid. ad h. 6, 3. De terminazione -tana vid. P. 7, 1, 45. Conf. *pūnitana*, h. 15, 2; *bravītana*, h. 84, 5; *dhattana*, h. 20, 7; 103, 5; *nishkipartana*, h. 106, 1; *aitana*, h. 110, 3.

XIV.

Hymnus in *Vishvedevas*. Auctor MEDHĀTITHIS, KAÑVÆ filius. Metrum *gāyatrī*.
 2. *ahūshata*, aorist. [r. HV. — *grīñanti te dhiyah*, schol.: *tvañyāni karmāñi katha-* Linga ^{sub.}
 subliastas et. *Forma yanti*; equidem malim *dhiyah* sensu adsuetiore accipere, 'te canunt hymni tui', i. e. *tendat Q.*
 लिङ्गः *insta* १.२.५७, *hymni tibi dicati*.

^{8.2.36, 9.2.11, 3.4.87.2.} 3. [Vājas. Sāṅk. 33, 45.] Ex scholiastae sententia accusativi pendent a verbo *yakṣi*,
v. 1. cf. Verbum simil. 4.1.20. uet. R. cf. p. 71. inf.

⁴ matsarāḥ = tripti-karāḥ ; r. M.A.D. — drapsāḥ vindu-rūpāḥ. — madhvāḥ, 'suaves,' drappas i
pro madhavaḥ, vid. schol. ad P. 7, 3, 109.

pro *madhvah*, vid. schol. ad P. 7, 3, 109.

chamūshadah = *chamūshu chamasādī-pātreshu avasthitāh*. Conf. viii, 1, § 30: *isham ūrjamān cha pinvasa Indrāya matsarintamāḥ chamūshu ā nishidasi*, ‘cibum vigoremque infundis (? *pinvase* = *rakshasi*, schol.), Indræ lœtificantissimus, in pateris (*chamūshu* = *chamaseshu*, schol.) commoraris.’ Proprie *chamū* est pars apparatus, qui exprimendo plantarum succo inservit. Sic *Vājas*. *Sanh.* 8, 39: *uttishthan ojasā saha pītvā sypre arepayah somam Indra chamū-sutam*, ‘surgens cum vigore, maxillas commovebas, Indra, postquam biberas libamen in patina [?] paratum,’ ubi *MĀHIDHARAS* *chamū-sutam* reddit *chamvām adhisharaṇa-charmaṇi sutam* ‘pelle, quæ percolando libamini inservit, purificatum;’ conf. h. 28, 9. In Rigvedæ loco, viii, 1, § 2: *ete somāsa indavah prayasvantaḥ chamūsuṭāḥ Indram vārdhanti karmalbhiḥ*, ‘hæc libamina stillantia, nutrientia, in patinis [?] parata, Indram augent sacrificiis,’ scholiastes *chamū-suṭāḥ* explicat *chamvor adhishavaṇa-phalakayōḥ abhishutāḥ*, i. e. ‘duabus torcularis trabibus expressa.’ Complura exempla radicis *sād* eodem modo, ut in *chamūshad*, usurpatæ, obviam sunt in versu, viii, viii, § 14: *hañṣaḥ suchishad vasur antarikshasad hotā vedishad atithir duroṇasat, nrishad varasad vyomasad abjā gojā ṛitajā adrijā ṛitam̄*, ‘Sol, anser in sereno cælo degens, habitator in aere commorans, sacrificator in ara insidens, hospes in domicilio versans, apud homines habitans, in egregio solis orbe commorans, in cælo degens, ex aquis, ex radiis, ex veritate, ex monte natus, ipse est veritas.’

5. arankritah, 'exornantes.' Conf. 11, 11, § 5: *rastreñera rāśayā manmāna śuchiṁ jyośirathāṁ ūkravarṇāṁ tamohanam*, 'vestimento velut exorna carmine Agnim purum, splendido curru utentem, nitido colore gaudentem, tenebras repellentem.'

6. *ghṛitapṛishṭhāḥ*=*pushṭāṅgatvena dīptapṛishṭhāḥ*.— *manoyujah*=*manah-sankalpa-mātreṇa rathe yujyamānāḥ*; *manasā yunjata iti manoyujah*: vides passivam vim inesse radici.— *devān-t-somapītaye*, de inserto *t* vid. ad h. 9, 6. I Postrema verba fortassis in hunc modum verti debent: ‘equi, qui te vehunt, üdem deos huc advehant ad libaminis potum.’

10.8.3.9a.2.

7. *ṛitāvṛidhāḥ*=*satyasya yajnasya vā vardhakān*. Conf. h. 2, 3, 2.— *madhvah*=*madhurasya somasya*, pro *madhoh*.| De genitivo post verbum पां, vid. ad h. 2, 1, 1. अनुवादो वर्तमान द्वारा लिखा

8. *madhoh* pro *madhunah*, vid. P. 3, 1, 85.— *vashat̄kṛiti*=*vashat̄kāra-kāle*, *vashat̄kāra-yukte yāge vā*.

9. *ākim vakshati*=*āvahatu*, schol. Vocem *ākim* non memini me alibi in hymnis nostris legere. Occurrit cum aliis particulis apud YĀSKA, *Nigh.* 3, 12, et in recensu vocum indeclinabilium apud BHĀTTĀJ., *Siddh. K.* fol. 29 r., sed ita ut non appareat, quem sensum dictioni tribuerint. Omisit voculam COLEBR. *Gr.* p. 121. DEVAR. in suis ad Nighantum adnotacionibus hoc ipso loco nostro tanquam exemplo utitur, sed *ākim* proponit. Et. rōka-nullam addit explicationem.— *usharbudhāḥ* pro *usho-budhāḥ*; conf. *sabar-dughā*, *uhar-*

āśā īda īlo līo, id īt vīdāḥ, h. 2, 1, 2.

10. [Vājas. Sanh. 33, 10 et 47.] *dhāmabhiḥ*=*tejobhiḥ*.

यज्ञो य. 16.3.2.

12. *arushīḥ*=*gatimatīḥ*, secundum scholiasten a r. ऋ, *aranti gachhanti*, iti *arushyo vadavāḥ*.— *haritāḥ*=*hartum rathārūḍhaṁ purusham netum samarthāḥ*.— *rohitāḥ*=*rohit-ṣabdābhīdheyāḥ vadavāḥ*; conf. *Nigh.* 2, 14, ubi *rohitāḥ*, ‘equi rubentes,’ vehiculum Agni proprium esse dicuntur.

XV.

Hymnus in *Ritues*, cum quibus alię consariantur divinitates, INDRAS nimirum, MArutes, TVASHTRIS, MITRAS et VARUÑAS, DRAVIÑODĀS, AŚVINI et AGNIS. Auctor MEDHĀTITHIS, KAÑVĀ filius. Metrum *gāyatrī*.

1. *tadokasāḥ*, ‘in ipso, i. e. in te commorantes.’ Schol.: *tannivāsāḥ*, *sarvatra tvad-udara-sthāyināḥ*, iti *arthāḥ*.

10.8.3.12a.2.

2. *potrāt*=*potri-sambandhi-patrāt*. Sacerdotis *potri* dicti meminit COLEBR. *Miscell. Ess.* i. p. 135. 190. | *Siddh. K.* fol. 196 r.— *punītana*, vid. ad h. 13, 12.

10.8.3.12.2.

3. [Vājas. Sanh. 26, 21.] *gnāvāḥ*, vocativus, pro *gnāvan*, vid. P. 8, 3, 1; adjectivum a substantivo *gnā*, ‘mulier, uxor’ derivatum; conf. 22, 10; 61, 8; *Nigh.* 3, 29. YĀSKA, *Nir.* 3, 21, *gnā* a r. गाम deducit, quia *gachhanti enāḥ*, ‘eas ineunt.’ Malim ad r. जान referre, ut Græcum γυνί ad ΓΕΝ, γυναι, γύγημαι.— *neshīar*, vid. COLEBR. et *Siddh. K.* l. c.

4. *yonishu* scholiastes reddit *sthāneshu*, addens *trishu savaneshu*, i.e. 'in tribus libationibus,' quod fortassis ad sacra matutina, meridiana, et vespertina respicit. Vocem *yonis* YASKAS inter *grihanāmāni* retulit, *Nigh.* 3, 4; conf. ŠANKAR. ad *Vedānta Sūtr.* 1, 4, 27.— *paribhūsha*=*alankuru*; conf. h. 31, 2. In loco simili, 11, 1, § 26 *ukthair ya enoh paribhūshati vrataṃ* scholiastes *paribhūshati*=*parigṛihṇāti* explicat, ita ut sensus sit, 'qui cantilenis *sociatam* eorum ceremoniam accipit.' *maṭṭi* et *varmano*.

24.2 vi.373.nst.

१०२.२ स्तोमेरुप्राप्तिं
स्त्रीं।

5. *brāhmaṇāt rādhasah piba*, verte: 'ex sacerdotis *brāhmaṇāchhañsin* dicti, patera opulenta bibe.' Schol.: *brāhmaṇāt*, *brāhmaṇāchhañsi-sambaddhāt*, *rādhaso dhanubhūtāt pātrāt somam piba*; *brahma-ṣabdena atra brahma-varge dvīḍyo brahmaṇāchhañsi kath-yate*. Vid. COLEBR. *Miscell. Ess.* i. p. 135. 190.— *astṛitam*=*avichhinnam*.

Ritūn̄ anu. Hanc omnium, qui voces continua serie decurrentes exhibent, codicum scripturam auctoritate sua confirmat P. 8, 3, 9. Sic *ishudhīn̄ asakta*, h. 33, 3; *giriñr achuchyavītana*, h. 37, 12; et ita ante vocalem omnes accusativi pluralis vocum, quarum thema in *i* vel *u* exit. Dicamne quid mihi in mentem venerit de hujus scripturarē origine? Priscum sermonem tam in masculinis quam in femininis vocibus accusativos pluralis in *-n* et *-s* promiscue formasse crediderim: quam loquendi inconstantiam quum animadverteret is, qui primus hæc carmina ex vivo hominum ore calamo exceptit, rem dijudicare reformatans, utramque formam videtur scripture exprimere voluisse, ut lectori vel unam vel alteram eligere, et vel *Ritūn̄ anu* vel *Ritūr anu* dicere liberum esset. Sed possit hæc scribendi ratio ita quoque orta esse, ut primitus vocum in *i* et *u* accusativi pluralis omnes littera *-s* scripti fuerint; qua terminazione offensus grammaticus aliquis, senioris linguae regulis adsuetus, in textu quidem nihil mutare ausus sit, signo tamen soni nasalis superne adjecto indicare voluerit, quemam sibi emendatior lectio videretur. Hæc conjectura si vera est, formam illam antiquam in *-s*, *Ritūs*, *Ritūr*, voce Masorethica *Kethib*, et emendationem grammatici, *Ritūn̄*, *Keri* vocare licebit.

6. *daksham*=*pravṛiddham*.— *dhṛitavrata Mitrāvaraṇa*. Breves vocales finales scholiastes libertate vetustæ linguae excusat, *sanhītāyām chhāndasām krasvatvam*.

24. Longa part. 2

dūlabham. Schol.: *durdahām*, *satrubhir dagdhum vināśayitum aṣakyam*, iti arthah. Vides r. **DĀH** transiisse in **DĀBH**, ut r. **GRAH** in **GRABH** (vid. adnot. ad h. 24, 12). Littera *r* p̄refixi *dur* mutam dentalem radicis, *d*, mutavit in lingualement, *ɖ*; tum ipsum *r* evanuit, et vocalis, quæ illud p̄cededit, producta est, simili ratione, ac si duorum *r* concurrentium prius eliditur (ut in *dūraktam*, *nīraktam*, pro *dur-raktam*, *nir-raktam*, quibus exemplis utitur schol. P. 8, 3, 14). Denique *ɖ* linguale, inter duas vocales collocatum, transiit in *I*. Habemus igitur hosce mutationis gradus: *dur-daka*, *dur-dabha*, *dur-ɖabha*, *dū-ɖabha*, *dū-labha*. Non desunt alia exempla mutæ dentalis, propter uncedens *r* vel *sh* in lingualement transformatae: *puroḍāsa*, ex *puraḥ* et r. **DĀS**; *shoḍat*, pro *shash-dat*; *shoḍaṣa*, pro *shash-dasa*; et *shoḍā* pro *shash-dhā*: ubi vides *shash* ante litteram sonantem transire in *sho*, perinde ac si *shas* fuisset. Ut autem in *dūlabha ur-d* transiit in *ur-ɖ* et deinde in *ūɖ* et *ūl*, ita *ur-dh* videmus mutatum esse in *ur-ɖh* et *ūɖh* in vocabulo *dūḍhyah*, h. 105, 6, quod ex *dur-dhiyah* coortum est. Jam supra ad h. 1, 1, observa-

vimus, mutationem litterarum *đ* et *đh*, inter duas vocales collocatarum, in liquidam *l*, peculiarem esse Rigvedae: non est igitur quod miremur, *dūḍabha*, non *dūḍabha*, scribi in isto Yajurvede versu, *Vājas. Sanh.* 3, 36: *pari te dūḍabho ratho 'smān aṣṭītu viṣvataḥ, yena rakshasi dāḍushuḥ*, ubi scholiastes *dūḍabha*, ad r. DABH refert: *dabhnōtir vadha-karmā, duḥkēna dabhyate, durdabhaḥ, kenāpi sahasā hīñsitum aṣṭayah*. Eadem fere exempla quibus observationem meam de littera dentalis in lingualem transitu hic et alibi (*Journ. of Educ.* t. VIII. p. 343) illustravi, nuper demum reperi jamdudum congesta esse in scholiis ad P. 6, 3, 109, ita tamen ut non appareat, quam sibi de iis rationem reddiderint Indorum grammatici.

ग्राहाण्यं ८.३.६. एवं द्वितीया R.

7. [Nir. 8, 2.] *dravīṇodāś = bala-dhanayor dātrimas*. Ita YĀSKAś, Nir. 8, 2. Sed audi eundem, Nir. 8, 1: *dravīṇodāḥ kasmāt? dhanāṁ dravīṇam uchyate* [Nigh. 2, 10], *yad enad abhidravanti; balam vā dravīṇam* [Nigh. 2, 9], *yad enēna abhidravanti; tasya dātū dravīṇodāḥ*. De longa vocali terminationis vid. ad h. 1, 8. Scholiastes duplice offert vocis *dravīṇodāś* interpretationem: primum enim *dravīṇodāḥ* per accusativum *dhanapradum* reddit, et ad *devam* trahit; deinde addit: *yadvā dhanaprado 'gnīḥ so 'pi nanu? iti ṣeshāḥ*. Secunda explicatio præferenda esse videtur. Verte: 'Largitor opulentiae est; ideoque homines, lapides (vid. ad h. 28, 1) manu tenentes, in sacrificio, in ceremoniis deum celebrant.' *dravīṇasaḥ* scholiastes *dhanārthinaḥ*, 'opulentiam desiderantes,' interpretatur: mihi videtur esse genitivus thematis *dravīṇas*, composita voci *dravīṇodāḥ* similis ratione subjunctus, qua supra h. 9, 9 *vasoh vasupatiḥ*. Conf. h. 96, 8. Apud YĀSKAś quidem inter *bala-nāmāni* et *dhana-nāmāni*, Nigh. 2, 9 et 10, non *dravīṇah* legitur sed *dravīṇam*: sed formam *dravīṇah* olim exstitisse, vocatus *sudravīṇah* h. 94, 14, et derivatum *dravīṇasyuḥ* apud P. 7, 4, 36, et ipsum *dravīṇo-dāḥ* argunt. *īlate = yāchanti, stuvanti, vardhayanti, pūjayanti, iti vā*. YĀSKAś, Nir. 8, 2.

8. *gṛīṇvire*, 'auditi sunt,' i. e. inclarerunt. Insolita forma r. *śru*, peculiari quintae verborum classis additamento, *-nu*, in conjugatione passiva servato, et terminatione *-ire*, quæ reduplicati præteriti propria esse solet, ad imperfectum translata. Conf. *gṛīṇve* h. 37, 3; 74, 7.—*vanāmahe = sambhajāmaḥ*.

9. [*Vājas. Sanh.* 26, 22.] *piṇīshati* pro seriore *piṇāsate*: *chhāndasa ikārah*, schol. — *neshṭrāt = neshṭri-sambandhi-pātrāt*; vid. COLEBR. *Miscell. Ess.* i. p. 135. 190.—*ishyata = homa-sthāne gachhata*.

10. *dadiḥ* a r. *dh*, ut *papiḥ* a r. *PA*. Vid. P. 3, 2, 171. *स्व. K. 108, 6.*

11. *dīdyagnī = dīdir Agnir yayos tau*. Scholiastes *dīdi* ad r. *DIV* refert; sed videtur olim exstuisse verbum *DīDī*, recentiori *DīDHī* respondens: vid. imperat. *dīdihi*, h. 79, 5. — *yajna-vāhasau = yajnam vahataḥ*.

12. *gāṛhapatyena = gṛihapati-sambandhinā rūpeṇa yuktaḥ san*. — *yajnanīḥ = yajnam*

nayati, iti yajnanīḥ; conf. senānīḥ, P. 3, 2, 61.— devayate. Schol. devān ātmāna ichhati, iti devayan; tasmai. In lingua seriōre foret devīyate. Vid. P. 7, 4, 35.

Eadem sensula A. 2.1.4. अग्ने यतिषो ऋधरे देवान् देवयते यज्ञः २.

XVI.

Hymnus in INDRAM. Auctor MEDHĀTITHIS, KAÑVĀ filius. Metrum gāyatrī.

1. [Ait. Br. 6, 9.] *vriṣhaṇam=kāmānām varṣhitāram. Thēma vriṣhan, nomin. vriṣhā, genit. vriṣhaṇah, h. 32, 8. Conf. III, 1, § 30: vriṣhaṇam tvā vayam vriṣhan vriṣhaṇah samidhīmahi, 'dona effudentem te, donorum effusor! nos, libamina effundentes, accendimus;' ubi scholiastes observat, vriṣhaṇah in nomin. plur. dictum esse pro vriṣhaṇah.— sūrachakshasaḥ=sūrya-samāna-prakāṣa-yuktāḥ.*

2. Verte: 'ad hæc grana butyro stillantia:' ita schol.: *hari imā yāgārtham vedyām āśāditatvena purovartinīr dhānāḥ bhṛishṭa-yava-tuṇḍulān uddiṣya, sukhatame rathe Indram avasthāpya, asmin karmani upavakshataḥ, vedi-samipe vahetaṁ. kidriṣīr dhānāḥ? ghritasnuvah, ghrītaṁ snuvanti, iti ghritasnuvah.* Videntur grana ista in sacrificio simili ratione adhibita fuisse, ut οἰλοχόται apud Græcos, et mola salsa apud Romanos.

3. *prayati adhvare, 'procedente sacrificio.'* Conf. III, 1, § 34: *yad adya tvā prayati yajne asmin hotaś chikitvo avṛiṇimahiha,* 'quia hodie te, procedente sacrificio isto, sacerdos sapiens! elegimus hīc.' Ex scholiastæ mente STEVENSONUS versum ita redidit: 'We invite Indra to our morning sacrifice, also to our mid-day sacrifice, and lastly to our evening moonplant banquet.'

4. तस्माद्ग्रीष्मा लक्षण दूरसाकं गौरो वदेत्
त्रिविनो (-अकम्पे च). त्रायाः। =प्रथा.
ca metu, Varuno! Longe a fagi, cer-

6. *adhi locativo prefigi amat: adhi tvachi, h. 28, 9; adhi kshami, 25, 18; adhi sānau, 32, 7; adhi dyavi, 39, 4; adhi vishṭapi, 46, 3; adhi bhūmyām, Nir. 1, 15.* Ablativo frequentius postponitur: *vanād adhi, h. 29, 6; dhanor adhi, 33, 4; ritād adhi, 36, 11.*

? 3,2,58.6.3.9.-८. शंतमः-सञ्जकरुद्धववचनोऽत्र शंशब्दः ctc. sub. R.

9. *āpriṇa=sarvataḥ pūraya. Conf. Vājas. Sanh. 17, 72: bhāsā antariksham āpriṇa.* Derivant a r. PRĪ, ut mṛīṇa, h. 29, 5, a r. MRĪN. Utrique verbo radicem vocali terminatam PRĪ, MRĪ subesse credo, que litteram ॑ ex additamento nonæ conjugationis adsciverint.— *svādhyāḥ* metrum arguit scriptum esse pro *svādhiyāḥ*, nom. plur. adjективi *svādhī*, (su-ādhī, r. DHYAI, vid. P. 3, 2, 178). Scholiastes *svādhyāḥ* pro genuina vocali specie habere videtur, quum vocalis ॒ in semivocalem ॑ transitum illustraturus, PĀNINIS observationem 6, 4, 82 laudaverit.

5. *semam pro sa imam, vid. P. 6, 1, 134.— gaurah=gauramṛīgaḥ.* त्रु श्रीविनो (-अकम्पे च). त्रायाः। =प्रथा.
ca metu, Varuno! Longe a fagi, cer-

उभासोः = इषुलोमुः धनुषः

त्रायाः सकाशात् (च)

R (लोमन इवाच)

XVII.

Hymnus in INDRAM et VARUṄAM. Auctor MEDHĀTITHIS. Metrum gāyatrī.

1. *mṛīlātaḥ*, secundum scholiasten optativus, *le!*, vocali quæ terminationem præcedit,

मावतः *O. Y. I. 61. f. ind. su* producta, ut in illo *yat patūti vidyut* apud P. 3, 4, 7 et 94.— *īdriṣe* pro *id-driṣe*, ut *yādṛik, tādṛik* pro *yad-dṛik, tad-dṛik*, P. 3, 2, 60. 'Vid. adnot. ad h. 10, 7.

तावत् *et longea vocalē*

in ६८७ etc. R.)

of Journ. of Educ. VII. p. 348 R.

3. *tarpayethām rāyah*. De hoc genitivi usu vid. ad h. 2, 1, 1. Conf. Homericum
τίρπειθαι ιδωδης.

4. Schol.: *hi yasmāt kāraṇāt asmaḍiya-karmaṇām sambandhi soma-rūpaṁ haviḥ yuvāku vasāñvarekādhānātmakair udakaiḥ payaḥ-saktu-ādi-dravyāntaraiḥ cha miṣritām; tathā sumatiṇām ṣobhana-buddhi-yuktānām ṛtvijām stotra-rūpam vachanam api yuvāku nānāvidhaiḥ stutyā-guṇair viśiṣṭitam. tasmāt kāraṇāt he Indrā-varuṇau tathā-ridhām haviḥ svīkurvatoḥ yuvayoḥ prasādāt vayam vāja-dāvnam [vid. ad h. 5, 5] anna-pradānām purushāṇām madhye mukhyā bhūyāma bhavema.* STEVENSON.: 'Therefore accept of our sacrificial moonplant juice, mixed with water, and flour, &c. and rendered sacred by the word of the learned sacrificers, and other illustrious qualities; and grant that we be the chief among the benevolent suppliers to the necessity of others.'

दावने ५१, १०. *Oan. 3. 2. 74.*

R.

5. *sahasra-dāvnam*, vid. ad h. 5, 5.— *kratuḥ*, conf. Homericum *κρατίς*. Scholiastes *dhana-dānasya kartā* reddit.— *ukthiyāḥ=stutyāḥ*, 'hymno (uktha) dignus;' de suffixo -ya, hoc usu Vedis proprius, vid. P. 4, 4, 110.

6. *dhīmahi* pro *dadhīmahi*, schol.: *prāpte dhane yāvat apekshitaṁ tāvat bhuktvā, tato 'vaśishṭām dhanām kvachit nidhi-rūpeṇā sthāpayāmaḥ cha.*— *prarechanam*, schol.: *bhuktāt nihitāt cha prakarshena adhikām dhanām syāt.*

नू ४० ६. ३/३३. ८.

= संक्षिप्त इच्छन्तः R.

8. *sishāsantishu dhīshu*, locativi absoluti, 'quum mentes nostrae vos adorare cupiant;' forma desid. r. SAN vel SHAṄ, vid. P. 6, 4, 42. Conf. II, II, § 15: *kavayaḥ sishā-santah*, 'vates cultui divino addicti.'

9. *aṣnotu=vyāpnotu.*— *ṛidhūthe*, r. RIDH, pro *ṛidhnuvāthe*, omisso -nu quintæ conjugationis.— *sadha-stutim* pro *saha-stutim*; adde hoc exemplum duobus lingue antiquæ vocabulis, a PĀṄINE (6, 3, 96) commemoratis, in quibus *saha* transiit in *sadha*.

XVIII.

Hymnus in BRAHMĀSPATIM, v. 1-5, cui associantur INDRAS et SOMAS, v. 4, cum DAKSHIṄA v. 5; in SADASPATIM v. 6-8, et in NARĀŚANSAM aut SADASPATIM v. 9. Auctor MEDHĀTITHIS. Metrum gāyatrī.

1. [Vajas. Sanh. 3, 28.] *somānam=sotāram*, r. su, suffixo -man, P. 3, 2, 75.— *svaraṇam=prakhyūtam*, r. SVR.

De Kakshivante haec reperio apud schol. ad II, I, § 10 (cod. Colebr. 2351): *atra itihāsum āchakshate: Dairghatumasah Kakshīvān nāma ṛishiḥ brahmacharyaṁ charishyan, redubhyāsāya guru-kule chira-kālam ushitvā, vedān samyag adhītya, vratāni cha cha-*

ritvā, tena anujnātah punah svagṛiham prati prayāsyān, madhye mārge rātrau viṣrāntah. prabhāte Bhāvayavyasya putraḥ, Svanayo nāma, rājānucharaiḥ sankriḍamāno, 'kasmāt Kakshīvato 'ntikam āsasāda; sa cha, rabhasū pratibuddhaḥ, sahasā uttasthau; tam̄ cha rājā pāṇīm gṛihitvā, svakiye cha āsane upaveṣya, asya audāryam avagatya, sva-kanyā-pradāna-manāḥ paprachha: 'bhagavan, kasya putrah? kim nāma tvam?' iti sa cha pṛishṭo mātaram pitaram̄ cha sva-vrittāntam [cha] āchachaksha; sa cha rājā, 'sambhāvyā' iti avagatya, muditamanāḥ svagṛiham prāpya, asmai madhuparkam ārachayya, vastra-mālyādibhiḥ pūjayitvā, sarathā daśa kanyāḥ, tata nishkān, aśva-śatam, pungavānān ṣatām, gavām shashti-uttara-sahasram, punar ekādaśa rathāñścha prādūl; sa cha sarvam anukrameṇa pratigṛihya Dīrghatamaso 'ntikam āgatya tasmai prādarṣayat. nanu kakshyā nāma aśva-bandhanī rājjus, tad-vān Kakshīvān, aśva-bandhanām̄ cha rājna eva uchitam, ato 'sya rājanyatvāt pratigraho nopapadyate, "yājanādhyāpane chaiva viṣuddhāt̄ cha pratigrahāt," tasmād brāhmaṇasya eva adhikāro, nu tu kshatriyasya? iti, na esha doshah; yadi api asau Kalingākhyasya rājnāḥ putraḥ, tathāpi tena Kalingena, svayam vṛiddhatvād apatyotpādanāya sāmarthyam alabhamūnena, tud-utpādanāya yāchito Dīrghatamā rishiḥ, Uṣin-nāmakām apatyotpādanāya preshitayā rāja-mahishyā cha atijarāṭhena maharshinā saha sulajjamānayā sva-vastrābharaṇair alankṛitya sva-pratinidhitrena preshitām Uṣin-nāmikām yoshitām dūsim̄ iti avagatya, mantra-pūtena jalena abhishichya, rishi-putrīm kṛitvā, tayā saha reme; tad-utpannah Kakshīvān nāma rishiḥ. 'Dīrghatamasis filius Kakshīvān vates, quum, vitæ sanctæ se devoturus, librorum sacrorum addiscendorum caussa in magistri domo diuturnum tempus commoratus esset, Vedis integris perfectis, et votis solutis, ab illo dimissus est. Rursus domum suam redditurus, in media via noctu obdormivit. Mane Svanayas rex, Bhāvayvyae filius, cum comitibus suis jocans, necopinato prope ad Kakshīvantem accessit, qui strepitu exergefactus, statim surrexit. Rex, dextra data, in sede sua considere eum jussit. Nobilem viri indolem videns, et de filia sua ei in matrimonium danda cogitans, 'domine,' inquit, 'cujusnam tu filius es? quid nomen tuum?' Cui ille patrem matremque, et suam ipsius conditionem declaravit. Rex, idoneum sibi generum eum fore reputans, lētus domum ingressus dulcem cibum ei parari jussit, [ārachayya, gerund. forma causs.] et vestes, serta, aliaque dona honorifica obtulit; deinde ei decem puellas, vehiculis instructas, centum aureos, equos centum, boves centum, vaccas mille et sexaginta, et iterum vehicula undecim dedit; isque hēc omnia justo ordine accipiens, Dīrghatamasem adiit, cīque monstravit. Erunt fortasse, qui moncant, kakshyā esse funem, quo equi ligantur [vid. adnot. ad h. 10, 3]; et Kakshīvān designare virum ejusmodi sive instrumentum: ligamen autem equorum rem esse militi propriam; Kakshīvantem igitur nullitem suisse videri, cui non licuerit dona accipere, quum lex militem abstinere jubeat 'a diri-gendis sacrificiis, ab institutione sacra, et ab impuris donis'; [vid. M A N. 10, 103-110.] itaque, quæ supra narrata sunt, sacerdoti convenire, non militi. At nullum hic vitium. Fuit enim ille quidem Kalingæ regis filius; sed quuin Kalingas, senectute confessus, liberos procreandi facultatem non possideret, Dīrghatamasesem vatem rogavit ut prolem sibi gigneret: regis uxori, progeniei concipiendæ caussa ablegata, grandævo cuin vate coire pudens, veste ornatuque suo ancillam, cui Uśik nomen erat, obduxit: quam vates

*16,7. R. De Ucij**ar. Aes. VIII. 373. R.**St. G. I. 24.*

ancillam esse intelligens, lustrali aqua injecta, vatis filiam consecravit; deinde cum ea coivit, et Kakshivantem vatem genuit.'

*āh=ṛgarāhitjēna**2. vasuvit,**schol.: vasūni vindati, iti vasu-vit.—**sishaktu=sevatām, Nir. 3, 21.**ṛṣipetādīm. 2.6.**parigṛihya anugṛihṇātu iti arthāh,**schol. Conf. h. 38, 8.**Syllaba reduplicata vocali i**effertur, ut in vivashṭi, vivakti, apud schol. P. 2, 4, 76.**III. 1. 15. R. 44. 35. g. k.**y-y. 5. 3. 30. R*

3. *ararushah martyasya=upadravañ kartum asmat-samīpam prāptasya ṣatru-rūpasya manushyasya.* *ararushah* videtur esse genitivus thematis *ararvas*, vocis ad modum participii praeteriti perfecti a r. *ṛi* formatæ; conf. *araru*, 'hostis,' quod ad eandem radicem referunt, *Siddh. K.* fol. 201 v.— *prāṇak*, secundum scholiasten i. q. *prīṇak*, præt. imperf. r. *PRICH*; secundum P. 2, 4, 80 (conf. 8, 2, 63) aorist. r. *NAS*, præfixo *pra*, quod præfero. Verte: 'Ne nos vituperium iniunici hominis feriens perdat.' Vid. ad h. 11, 5.— *dhūrtih=hīnsakah.* STEVENSON.: 'May the distress which proceeds from enemies and murderers never reach us.'

4. *rishyati=vinaṣyati.*— *hinoti=prāpnoti vardhayati vā.* Ita scholiastes. Sed est potius 'incitat, dirigit, ducit.' Hæc vis inest verbo h. 23, 17; 27, 11; 84, 11; 111, 4.

5. *pātu añhasah*, r. *PA*, c. ablativo, ut h. 27, 3, 41, 2.

6. *sanim=dhuna-dātāram*, r. *SAN.*— Ad *medhām* scholiastes *labdhūm* subintelligit.

*7. invati, I. IV. = vyāpnoti**schol.**Fortasse**'præbet,'**quem sensum habet h. 54, 7;**55, 4.—**chana**est**particula**enclitica*,*que**in**negativis**sententiis**postponitur**voci*,*cui**pondus**addere**volunt:**sic**h. 1.**sine**Sadasaspati**auxilio**consummari**nequit**sacrificium**ripaṣchitas chana*,*'gnari quoque,'**i. e. ne gnari**quidem**hominis.**Ita**h. 24, 6:**non sane**tuam**iram vayaṣ chana*,*'aves quoque,'**i. e. ne aves**quidem**obtinuerunt;**h. 55, 1:**Indra**magnitudine**comparari**nequit mahī chana*,*'terra quoque,'**i. e. ne ipsa**quidem terra;**अग्नये ददाश दद्यद् Sāmav. Ārch. 2, 1, 8: na tasya māyayā chana ripur iṣīta martyah**'non illi præstigiis**quoque (i. e. ne præstigiis quidem)**inimicus homo imperaverit.'**Notissimus**est**in seriore**lingua**hujus**particulæ**usus**cum**pronomine**interrogativo*,*cui**indefinitam**significationem**tribuit*,*ut**chit**et**api:**h. 74, 7**kat chana**idem**valet*,*quod**serius kinchana*,*kinchit*,*vel**kimapi.**Impeditus**est**locus**h. 100, 15*,*ubi**invitis**codicibus chana**in**duo**vocabula**sejungere ausus sum.*

8. *havishkṛitim=havih-sampādana-yuktañ yajamānam.*— *prāñcham*, conf. II, VIII, § 13: *prāñchañ yajnañ chakrīma*, ubi schol.: *prakarshena gachhantum akārshma.*

9. *saprathastamam.* *prathas* i. q. *prathā*, 'gloria;' r. *PRATHI*, 'celebrare.'— *sadma-*

makhāsam=prāpta-tejaskam. *sīdati*, [r. *SAD*] *iti sadman.* *sadma-prāptam* *mahas tejo*

yasya, iti bahuvrihau, ha-kārasya vyatyayena kha-kāraḥ.— sudhrishṭamam=anyādhi-kyena dhārshīya-yuktam; sobhanam dhrishnoti, iti sudhrīt: ante terminationem superlativi -tama redit ipsum sh radicis DIŪRISII.

XIX.

Hymnus in AGNIM et MARUTES. Auctor MEDHĀTITHIS. Metrum gāyatrī.

1. [Sāmav. Ārch. 1, 2, 6. Nir. 10, 36.] *gopīthāya=soma-pānāya.* — āgahi ad eandem, nisi fallor, decurtatam radicem GA (pro GĀ vel GAM) reduci debet, ex qua āgatam, h. 2, 2, 1 et āgata, h. 3, 3, 2. Sed audi scholiasten: āgahi, gamer loṭah ser hiḥ [P. 3, 4, 87]. ūpa, iti anuvrittāu, bahulaṁ chhandasi [P. 2, 4, 73], iti ūpo luk. iṣhugamīyamāñ chha [P. 7, 3, 77], iti chhatvam na bhavati. na lumatā 'ngasya [P. 1, 1, 63], iti pratischedhāt. anudāttopadeśetyādinā [P. 6, 4, 37] anunāsika-lopah. tasya asiddhāt-ātrābhāt [P. 6, 4, 22], iti asiddhatvād ato her [P. 6, 4, 105], iti her lug na bhavati.

2. *पृष्ठः न वृत्ते वा प्रस्तुतः, विष्णु रीति वर्तो वर्षते वा पृष्ठः, एवम् दत्. पृष्ठे वृत्ते वर्षते 53, 1. अ.*

3. *maho rajasah=mahattvam udakasya varshaṇa-prakāram.* Ita scholiastes. Sed dubito, an māhāt accusativus nominis abstracti generis neutrius esse possit. Malim *maho rajasah* genitivos credere, qui a verbo sentiendi *viduh* pendeant. Vid. h. 2, 2, 2; 11, 6; 23, 24. Tunc sensus foret: ‘qui magnum æquor norunt.’ De adjektivo *mah* vid. adnot. ad h. 6, 6.

4. *arkam āñrichuh=udakam architavantaḥ, varshanena sampāditavantaḥ.* Ita scholiastes, qui postea hoc addit: *arka-ṣabdasya udaka-vāchitvam Vājasaneyina āmananti,* ‘āpo vā arka,’ iti. *tan-nirvachanaṁ cha eva āmananti:* ‘so [scil. Hiranyakarbhāḥ, jagat śrīśivā] ’rchan acharat, tasya archata āpo ’jayanta; “archato rai me kam abhūd,” iti tad eva arkasya arkatvam’ iti. Solitum vocabulorum sensum prætulerim: ‘qui hymnum canunt.’ *āñrichuh* pro *āñrachuh*, r. RICH. Vid. P. 6, 1, 36, ubi schol. hunc locum nostrum affert. LÄSSEN., Ind. Bibl. t. III, p. 92, 93.

5. *सुनित्रासह. सेतानादेनपत्तेः रिकादासह-रिकांति हिंसांति, इति रिकाः तन अदान्ति.*

6. *nākasya adhi=duhkha-rahitasya sūryasya upari.* Malim verba sic construere, ye āante divi, adhi rochane nākasya, ‘qui commorantur in cœlo, supra splendorem solis.’ cf 49, 1

7. Schol.: *ye Marutāḥ parvatān meghān īkhayanti chālayanti, tathā arṇavam udkaya-yuktān samudrān tiras-kurvanti, iti geshāḥ; niṣchalasya jalasya tarangādi-ut-pattaye chālanaṁ tiraskāraḥ.* Hanc scholiaست interpretationem retinui, ubi nunc ab ea recedendum esse puto, et deserui ubi retinere debebam. Vox *parvata* dubium non est, quin olim ‘nubem’ significaverit: YASAKAS eam inter *megha-nāmāni* retulit, Nigh. 1, 10; et alio loco, Nir. 11, 37, *parvatānām=meghānām* reddidit. Non temere igitur scholiastes hunc sensum nostro loco voci tribuisse videtur. Vocabulam autem *tiras* hic et in proximo versu ‘trans’ vertendain esse credo. Sic III, 1, § 30: *ilenyo, namasyas, tiras tamañsi darṣataḥ, sam Agnir idhyate vṛishā,* ‘laudabilis, venerandus, trans tenebras conspiendus, Agnis acceditur liberalis.’ VII, 1, § 24: *tirāḥ pavitram,* ‘trans (per)

तत्त्वानि: 100. R.

cribrum.' Vide igitur annos noster ita explicandus sit: 'Qui propellunt nubes trans mare undosum . . .', et proximus: 'Qui sese extendunt radiis suis trans mare undosum.' Similis locus est, 11, 1, § 26: *bṛihad-uksho Maruto viśva-vedasah pravepayanti parvatān adābhāyāḥ*, 'Marutes omnisci, invicti, concitant imbriseras (multum pluentes) nubes.'

9. q. Nir. X. 37. R.

XX.

Hymnus in RIBHUES. Auctor MEDHĀTITHIS. Metrum gāyatrī.

1. *derāya janmane*, ad litteram 'divinæ nativitatî' (divino generi?), i. e. Ribhuibus divinos natales nactis, in deorum numerum relatis. STEVENSON.: 'in honour of the Ribhu, who (from Brahmans) are about to become an order of gods.' Schol.: *Ribhavo hi manushyāḥ santas, tapasā devatvam prāptāḥ; te cha atra sūktes devatāḥ; tat-sangho jāyamāna-vāchinā janma-ṣabdena ekavachanāntena atra nirdiṣyate: janmane jūyamānāya Ribhu-sangha-rūpāya devāya, tat-prīti-artham.* Conf. schol. ad 111, vii, § 1: *tatra Ribhūṇām pūrvam manushyāṇām eva satāṁ tapasā devatva-prāptir, Ārbhavam jañsati, Ribhavo vai devebhyā,* iti atra brāhmaṇe spashṭam āmnātā; kechana *Ribhavo nāmu sūrya-rāṣmaya, iti āchakshate*, 'Ribhues olim homines fuisse, deinde vero castimoniū divinitatem nactos esse, diserte declaratur illo brahmanarum loco: "Ribhuibus sacramum carmen recitat: Ribhues utique inter deos," etc. Nonnulli volunt, Ribhues esse radios solis.' Conf. *divyāya janmane*, h. 58, 6.— *āsayā=āsyena*.

✓, 2, 1. R.

2. *saṁibhiḥ=graha-chamasādi-nishpādāna-rūpāḥ karmabhiḥ*, schol. Claris, quæ ediderunt, facinoribus sacrificia et divinos honores nacti sunt. Indræ equos creasse dicuntur Ribhues, h. 111, 1. Conf. 111, iv, § 7: *yābhiḥ sačibhiḥ chamasāṁ apīñṣata, yayā dhiyā gām arīṇīta charmanah, yena harī manasā niratakshata, tena devatvam Ribhavah samānaṣa*, 'quibus facinoribus pateras divisistis, qua scientia vaccam eduxistis e pelle, qua voluntate rapidos Indræ equos procreastis, eadem divinitatem obtinuitis, Ribhues.'

3. *sabar-dughām = sabarah kshirasya dogdhrīm*; conf. h. 121, 5, et 11, 1, § 23: *पारम एव दुधाम् तु धेनुः सबर-दुघा विश्वा वसुनि दोहते.*

✓, h. 110, 1. III. 1. R.

4. *satya-mantrāḥ*, 'efficaci prece utentes,' = *avitatha-mantra-sāmarthyā-upetāḥ*.— *akrata, pro akurvata*, ut h. 33, 15, *akran pro akurvan*, neglecto additamento octavæ conjugationis proprio. Vid. P. 3, 1, 85.— *vishṭi* scholiastes pro nominativo pluralis habet: explicat enim = *vishṭayo vyāpti-yuktāḥ, sarveshu kāryeshu etadiyasya mantra-sāmarthyasya apratighāto vyāptir uchyate*. Rectius, opinor, instrumentalem singularis dixeris, pro *vishṭiyā*, ut *dhītī, matī, sushūtī* apud schol. P. 7, 1, 39, pro *dhītyā, matyā, sushūtītyā*. In vocis significatione quoque a scholiaste dissentendum erit: *vishṭi* enim idem esse credo, ac *vishṭvī*, quod apud YĀSKA, Nigh. 2, 1 inter voces 'opus, facinus' significantes exstat. Versum igitur nostrum sic intelligo: 'Ribhues sinceri, efficaci prece instructi, parentes suos facinore (efficacia, potestate sua) rursus juvenes reddiderunt.' Conf. 111, vii, § 1: *yadā aram akran Ribhavah pitribhyām parivishṭi veshanā dañsanābhiḥ, ad id devānām upa sakhyam āyan*, 'quum decus (juvenilis ætatis?) pararent Ribhues paren-

सत्त्वं च

४

tibus efficacia sua, operatione et facinoribus, tunc statim deorum societatem obtinuerunt.' Simili ratione h. 92, 3 *vishlibhiḥ* explicari poterit.

5. *agmata pro agamata*. Sic viii, 1, § 39: *agman ritasya yonim ā*. De elisione vocalis r. GAM, vid. P. 2, 4, 80.— *madāsaḥ*, 'exhilarantia libamina.'

6. *akarta*, secundum scholiasten aoristus.— Fabulæ, hoc versu memoratæ, de patera a Ribhuibus in quattuor partes divisa, sœpius mentio fit. Vid. h. 110, 3. Conf. viii, § 1, ubi ipse Tvashtis, Ribhum rogatu, pateram divisisse dicitur:

jyeshṭha āha 'chamasā dvā kara' iti, kaniyān 'trīn karavāma' iti āha,
kanishṭha āha 'chaturas kara' iti, Tvashti Ribhavas tat panayad vacho vah.
satyam ūchur nara; evā hi chakrur; anu svadhām Ribhavo jugmur etām;
vibhrājāmānāñ chamasāñ ihevā venat Tvashti chaturō dadriṣvān.

'Natu maximus dixit, 'pateras duas fac'; junior, 'tres facere debemus'; minimus natu dixit, 'quattuor fac': Tvashtis, Ribhues! illum comprobavit sermonem vestrum. Veritatem dixerunt viri; profecto enim ita fecerunt; ideoque ceremoniam Ribhues obtinuerunt hanc: splendentes pateras quattuor tunc sane appetebat Tvashtis, quum eas consiperet.' STEVENSONUS versum nostrum ita vertit: 'And in like manner, when the artist god (Vishwakarma) had invented the new sacrificial vase, ye afterwards produced its four varieties.'

7. *dhattana* vid. ad h. 13, 12.— *trir ā=trivāram ārvittāni, uttamāni, madhyamāni, adhamāni cha, iti evam ratnānām trir-ārvittih.*— *sāptāni=sapta-sankhyākāni-nishpanna-varga-rūpāṇi karmāṇi cha*. De formatione vocabuli vid. P. 5, 1, 61.

+ स्थन (V, 5).
 देतन (X, 2. L.)
 समृद्धालन (X, 8. R.)

8. *sukṛityayā* a scholiaste primum tanquam substantivum compositum classis *karma-dhāraya* dictæ explicatur: *yajna-sādhana-sampādana-rūpeṇa* *śobhana-vyāpārena*; *deinde* tanquam affectivum, ad quod substantivum subintelligi debeat: *śobhanām kṛityam asyā bhajana-kriyāyāḥ, sā sukṛityā*. *kṛityā* i. q. *kriyā*, vid. P. 3, 3, 100. 3)

in me. by this. I ad postea,
utri vocem altius applica-
rat. Estne commentatoris
grammaticus?

XXI.

Hymnus in INDRAM et AGNIM. Auctor MEDHĀTITHIS. Metrum gāyatri.

2. *gāyatreshu=gāyatrī-chhandaskeshu mantreshu sāma-rūpeṇa gāyata.*

गीते में ४. २. ८.

4. *ugrā santā*, 'eos, qui horrendi sunt.' Haud infrequens est hic participii *sat* usus post adjetiva. Conf. h. 110, 3. 4.

5. *Rakshas=Rākshasa-jātim.*— *ubjalam=rījū-kurutām, krauryam parityājayatam, iti arthah.* Conf. Sāmav. Ārch. 1, 10, 5: *yātudhānasya Rakshaso balam nyubja vīryam*, 'perniciosi Rakshasis robur frange, et fortitudinem.'— *latrināḥ=bhakshakāḥ Rākshasāḥ*; r. AD. Secundum BHĀTTOJIM *altrināḥ* scribendum foret; vid. Siddh. K. fol. 201 v.

1 श्रवणः लोकात् १६. ६.
 3, 101. R.

1) *Laudat 2. institum Lycos in Ribus (est III, 7, 1. ut apparet e nota ad v. 4.)*

1. प्रभुभ्यो रूतमि वाचमिष्य उपस्थिरे श्वेतरी धेनुमीले। वे वातजूनास्तराणिमेरकैः पारि यां सद्यो
 अपसो बभूवुः। "Ribibus, nemum velut, laudem mittit, ad stragulum lastantem vacuum

2. रोगः qui venti instar velocibus, rapidis *vehiculis* eadem statione auxiliatores circum-

3. यदारुं देवा गते आपन् धीरासः पुष्टिमाकर्त्तुमानादेव।

6. Schol.: *satyena avaṣya-phala-dānād avitathena tena asmābhīr anushṭhitena kar-*
marū, prachetune prakarshena phala-bhoga-jñāpake pade svarga-lokādi-sthāne, adhi-
jūgritum ādhikyena sāvadhanau bhavataṁ; tato 'smabhyāṁ ṣarma yachhataṁ, sukhāṁ
gṛiham vā dattam. Nescio annon verba *tena satyena* rectius eodem sensu accipi debeant,
quo apud seriores in obtestationibus usurpantur; vid. Nal. 5, 18 seqq. Præpositionem
adhi non cum *jāgritam*, sed cum locativis *prachetune pade* conjungendam esse credo;
vid. ad h. 16, 6. Verba *prachetune pade* sensu proprio accipio, περισπέτη τὸν χώραν.
STEVENSON.: ‘O Indra and Agni, induced by our solemnities, which procure a certain
reward, do ye stand all on the alert to come hither, with ready steps, and bestow on us
a pleasant place of abode.’

XXII.

Hymns ad deos dantur
q. 22. 10. R.

Hymnus in AŚVINOS, vv. 1-4, SAVITRIM, vv. 5-8, AGNIM, vv. 9. 10, INDRĀNIM,
VARUĀNIM et AGNĀYIM, vv. 11. 12, Cœlum Terramque, vv. 13. 14, Terram, v. 15,
et VISHNUM, vv. 16-21. Auctor MEDHĀTITHIS. Metrum gāyatrī.

* 1. Scholiaestes interpretationi præmittit verba: *atra hotā adhvaryum uddiṣya brūte,*
‘sacrificii institutor sacerdotem alloquitur.’

४ हृदिस्पृक् १६.७.२ 2. *divi-spriṣā.* Frequentes sunt hujusmodi dictiones, ex stirpe verbi, vel nomine ver-
bali primitivo, cum locativo casu substantivi composite. Vid. P. 6, 3, 14. Adjectivum

प्राचीन वर्णना

divi-spriṣ saepe de diis usurpatum: Indras Vāyusque vocantur *divi-spriṣā*, h. 23, 2; Agnis
divi-spriṣik dicitur, Ait. Br. 3, 42.

3. [Vājas. Sanh. 7, 11.] *kaṣā=aṣva-tāḍanī.—madhumatī.* Scholiaestes YĀSKAM laudat, qui Nigh. 1, 12 madhu inter *udaka-nāmani* retulit; deinde addit: *aṣvarya* *śigra-*
gatyā *yat* *svedodakaṁ sravati, tena iyaṁ kaṣā klinnā, iti arthaḥ.* — *sūnritāvatī* hic ut alibi a scholiaest explicatur *priya-satya-vāg-yuktā.* — *mimikshatam=yajnam asmadīyam* *soma-sāra-rasena* *sektum* *ichhataṁ;* *kaṣayā* *aṣvam* *dṛidham* *tāḍayitvā, [tena]* *saha samā-*
gatyā, bhavad-vishayāṁ soma-rasāhutim nishpādayitum *udyuktāu bhavatam, iti arthaḥ.*

4. *na hi.* Enclitica *hi* in codicibus, qui ceteroquin omnes voces singulatim exhibent, voculae *na* scriptura adjungi solet: vid. h. 54, 1. In interpretatione Latina scribe ‘domus’ pro ‘domum’: ordo enim verborum hic est: *gṛihāṁ, yatra rathena gachhathāḥ, na vām asti dūrake.* — अत्रा दो लंगो वाले ५.८. 6.३/३६. R.

5. *Vājas. Sanh. 22, 10.] hiranya-pāṇim*, ‘aurimanum,’ i. e. aureis radiis, manuum instar, præditum. Conf. *hiranya-hastaḥ*, h. 35, 10; *hiranya-keṣah*, h. 79, 1. Notissima est Homeri ροδοδάκτυλος ἥπας. EUSTATH. ad Od. θ, 1: οὐδὲν δὲ ἀνέστι τούς δάκτυλους κατὰ ἀλληγο-ρίαν αἱ τοῦ ἡπίου ἀκτῖνες. Aliter scholiaestes: *hiranya-pāṇim=yajamānāya dātum* *haste* *suvarṇa-dhārinām.* *yadvā, deva-kartrike yāge Savitā svayam ritvig bhūtvā brahmatrena* *avasthitāḥ;* *tadānīm kasyāṁchid ishṭau adhvaryavaḥ* *tasmāi Savitre brahmaṇe prāṇi-*
tra-nāmakam puroḍāṣa-bhāgaṁ dattavantāḥ; *tat cha prāṇitram* *haste Savitrā gṛihitam*

* 1) *५.८. ३५,३६: प्रातरग्निं प्रातरिक्षं हृषाशहं प्रातमित्रवरुणां प्रातरुक्षिकाः।*
प्रातर्गं पूज्यां ब्रह्मणस्मतिं प्रातःसोमसुत रुद्रं दुष्टेऽस्मः ॥ ५.

*sat, tadīyam̄ hastam̄ chichheda. atah prāśitrasya dūtāro 'dhvaryavaḥ suvarṇa-mayam pānim nirmāya prakshiptavantah. so 'yam arthaḥ Kaushītakī-brāhmaṇe samāmnātah: 'Savitre pratijahrus, tat tasya pāṇī prachichheda; tasmai hiranmayau pratidaduh, tasmād hiranyapāṇir,' iti. 'Hiranya-pāṇis, i. e. qui aurum sacrificanti dandum manu tenet. Vel fortassis nominis origo haec fuit. Aliquando in sacrificio a diis instituto ipse Savitris, sacerdos factus, pontificali munere fungebatur: tunc in ceremonia quadam sa- crorum ministri huic Savitri, pontifici, oblationis partem, *prāśitra* dictam, detulerunt, quae ab eo prehensa manum ejus abscedit. Deinde sacrorum ministri, qui *prāśitram* ei obtulerant, auream fecerunt manum, eamque ei adaptarunt. Memoratur iste sensus in *Kaushītakī-brāhmaṇa*, "Savitri *prāśitram* obtulerunt: id ejus manus fregit: ei aureas manus dederunt: propterea aurimanus dicitur."*

suh - - padam = sa, etan-mantra-pratipādyā devatā, padam̄ yajamānena prāpyaū sthānaṁ, chettā jnāpayitā bhavati.

6. *apām napātam*. In horum verborum interpretatione scholiasten sequutus sum, qui ea sic reddit: *jalasya na pālakaīñ, santāpēna ṣoshakam, iti arthaḥ*. Malim nunc 'aquarum filium' vertere, i. e. Solem, qui 'æquoris se tollit ab undis.' Sol enim ves- pere in oceano se submergens, indeque mane oriens, frequens est, ut apud alios, ita apud Indos poetas loquutio. Vid. *Kirātārjun*. 1, 46 ibique MALLIN. Vocem *napāt* 'filium' significare, docet YĀSKAS, *Nigh*. 2, 2, et satis multa, quæ in hymnis nostris occurunt, exempla id demonstrant: *vimucho napāt*, 'nubis filius,' i. e. sol e nubibus emergens, h. 42, 1; *ūrja napāt*, 'roboris fili,' i. e. Agnis, h. 58, 8, eodem sensu, quo ibidem *suno sahasaḥ*, vel h. 96, 3 *ūrjaḥ putra*, et h. 26, 10 *sahaso yaho*; *divo napātā*, 'celi filii,' i. e. Asvini, h. 117, 12; *napātah ṣavasaḥ*, 'filii roboris,' i. e. Ribhues, 111, viii, § 4. (Hinc etiam explicandum erit antiquum illud Agnis cognomen *Tanūnapāt*, h. 13, 2, quod nisi fallor 'corporis filium' sonat, i. e. eum, qui ex ligno aliave materia inflammabili quasi nascitur: male scholiastes ad 111, 1, § 35, 'corporum-non-deletorem,' *sprashṭīṇāñ tanū ṣarīrāṇi na pātayati, na dahati, iti utpatteḥ*, significatum putat: propius ad verita- tem accedunt, quam YĀSKAS *Nir*. 8, 5 profert: *Tanūnapād ājyam bhavati, napād iti anantarāyāḥ prajāyāḥ nāmaidheyam nirṇyatataṁ bharati; gaur atra tanūr uchyate, tātā asyām bhogās; tasyāḥ payo jāyate, payasa ājyam jāyate. Agnir, iti Śākapūṇir: āpo'tra tanva uchyante, tātā antarikshe; tābhya oshadhi-vanaspatayo jāyanta, oshadhi- ranaspatibhya esha jāyate.*) Ipse scholiastes noster incertus suis videtur de propria vi vocabulorum *apām napāt*: verba enim *pra vo napātam apām kṛṇudhvam*, 11, 1, § 1, ita illustrat: *he ritvijaḥ, vo yūyam, prathamārthe dvītiyā, apām udakānām napātam na pātayitāram* [conf. derivationem *na pātī, napāt*, apud schol. P. 6, 3, 75], *tāsām napātāram vā Agnim; adbhyāḥ oshadhi-vanaspatayah, tābhyo 'gnir, iti apām-napātrīvitum Agneḥ; tam̄ deram prakṛṇudhvam - - prakarṣheṇa studhvam, iti arthaḥ*. Eodem sensu, quo *apām-napātrī*, ad quod hic alludit scholiastes, dictum esse videtur *apo-napātrī*, unde descendit vox *apo-napātrīyam*, quæ sacrificii cujusdam designatio est, *Ait. Br.* 2, 19. Cum *napāt* cognata sunt Latinum *nepos*, et Græcum *νεπος*, *νεποδες*; conf. Anglo- saxonicum *nifa*, 'fratris filius,' Germanicum *Neffe*, etc.

7. [Vājas. Sanh. 30, 4.] *vasoḥ=nivāsa-hetoh.*— *rādhasaḥ=dhanusya.*— *nṛi-cha-kshasam=manushyāṇām prakūṣa-kāriṇam.*

8. *stomyaḥ=stuti-yogyah*, vox a substantivo *stoma* suffixo -ya deducta, de quo vid. P. 4, 4, 110.

9. [Vājas. Sanh. 26, 20.] *patnī* vid. P. 4, 1, 33. *dēvāṇāṁ patnīḥ Ait. Br. 8, 9, 7.*
Y. V. S. 18, 14. varūtrīm tvāsi fur
varināja nābīmāvi 10. gnāḥ vīd. ad h. 15, 3.— Hotrām=homa-nishpādaka-Agni-patnīm.— Bhāratīm=
Bharata-nāmakusya Ādityasya patnīm.— Dhishanām=vāg-devīm.— varūtrīm, verte
mōhā sākātīm asurasā
mājām agnē mā hīthī
paramē vīmānī R.
f. 3. ap. Burn. N. p. XLII. R.

11. *nṛi-patnīḥ=manushyāṇām pālayitryaḥ.* Ita scholiastes. At si vera sunt, quae
PĀNINIS de genuino sensu vocis patnī notavit, 4, 1, 33, rectius interpreteris 'virorum
(deorum) uxores.'— *achhinna-patrāḥ=achhinna-pakshāḥ, na hi pakshi-rūpāṇām deva-*
patnīnām pakshāḥ kenachit chhidyante.— *abhi-sachantām=ābhimukhyena sevantām.*

Vīm. XI. 32. 49. R. 12. [Nir. 9, 34.] *Indrāṇī, Varuṇānī*, vid. P. 4, 1, 49. *Agnāyī*, vid. P. 4, 1, 37.

13. [Vājas. Sanh. 8, 32; 13, 32. Ait. Br. 1, 16; 4, 10.] *mīnikshatām=svakīya-sāra-bhūtena rasena sektaum ichhatām.*— *bharīmabhiḥ=bharaṇaiḥ, poshaṇaiḥ.* De
vocis formatione vid. Siddh. K. fol. 203 r.

पृष्ठा aqua. 107. नाम. १०४. प्र. ३४. 14. *Gandharvasya dhruve pade*, 'in firme tramite Gandharvæ' (sive Solis: vid.
COLEBR. Miscell. Ess. t. i. pag. 212) i. e. sub dio [?]. Conf. Vājas. Sanh. 9, 10 et
11, 7: *diryo Gandharvali ketapūḥ ketam naḥ punātu*, 'cœlestis Gandharvas (Sol),
mentium lustrator, mentem nostram lustrato.'— *ghṛitavat payaḥ, ९०८५ िैरो.*— *rihanti*
i. q. *lihanti*, ut *arankrita* i. q. *alankrita*.

Aliter Colebr. २०७. १०४. yasmāi tvāmī sukṛite jātaveda u lokam Agne 'kṛiṇaraḥ syonam, 'cui benefico tu, sapiens

2. Agnis! mundum fecisti jucundum (=sukha-karam, schol.)' Vājas. Sanh. 29, 33 *barhiḥ syonam* vel jucundum vel amplum stragulum significare poterit. Cognatum videtur Germanicum *schön.* Y. V. S. 5, 4. स्थीरः सुखरूपः R.

anṛiksharū=kantaka-rakītū, 'spinum expers.' Scholiastes *ṛikshara*, 'spina,' deducit a r. *ṛiṣi*, 'ire,' *gachhati antar, iti ṛiksharaḥ kantakah.* Litteram *sh* radicis cum suffixi -sara coaluisse putat in *ksh*, ut in futuris nonnullis fieri solet; vid. P. 8, 2, 4. Malim *anṛikshara* compositum credere ex a negativo et adjectivo *nṛi-kshara* 'viros perdena,' quod tam significatu quam etymologia respondet Graeco ἀνθροφόρος: *a-nṛikshara* vides fore ἀνανθροφόρος. Conf. h. 41, 4.

सप्तमा: Ait. Br. 14. yachhā naḥ ḫarma saprathah, conf. h. 94, 13. saprathah=sarvataḥ pṛithu, a sub-
Vīm. 14, 3. 1X, 32. R.

stantivo *prathas*, cui cum adjectivo *prithu* eadem intercedit ratio, atque Græcis πλάτος et πλατύς; conf. τάχος et ταχύς, βαθος et βαθύς, etc. Scholiastes, nullo adjectivi *prithu* respectu habito, *prathas* ad t. PRATHI refert. Apud PÁNINEM quoque (5, 1, 122, conf. Siddh. K. fol. 91 v.) desidero formiam *prathas* inter substantiva abstracta, ab adjectivo *prithu* deducenda. Adverbii sensum voci *saprathas* tribuit scholiastes in hoc versu, 11, 1, § 16: *Indrota tubhyam tad dive tad Rudrāya svayaṣase Mitrāya vochaṁ Varuṇāya saprathaḥ sumṛilīkāya saprathaḥ*, ‘de te quoque, Indra! illud facinus (pluviae scilicet effusionem), illud de caelo, illud de Rudra illustri, et de Mitra atque de Varuna abundantanter predico, de benefico quovis numine abundantanter.’ (Schol.: *Rudrāya=jagatāṁ duḥkha-drāvayitre rodana-śilāya Agnaye; Mitrāya=ahar-abhimāna-devatāyai; Varuṇāya=rātri-abhimāna-devatāyai; saprathaḥ=sarvataḥ prithu vistirṇām yathā bhavati tathā, tad varshaṇa-karma bravīmi.*)

16. Schol. *Vishṇuh parameṣvarah, sapta dhāmabhīḥ saptabhir gāyatryādibhīḥ chhandobhīḥ sādhanabhūtaiḥ, yataḥ prithivīyāḥ yasmāt bhū-pradeṣāt, vichakrame rividham pāda-kramanām kṛitavān, ato 'smāt prithivī-deṣāt no 'smān devū avantu. Vishṇoh prithivīyādi-lokeshu chhandobhīḥ sādhanaiḥ jayaṁ Tuittiriyā āmananti: 'Vishṇu-mukhā vai devāḥ chhandobhīḥ imān lokān anapajayyam abhyajayan,' iti. Vishṇos trivikrama-avatāre pāda-traya-kramanāsyā prithivī-apādānam prithivī-pradeṣād rakṣaṇam nāma bhūr-loke vartamānānām pāpa-nivāraṇam. Tu cave ne cum scholiaste hoc et sequenti versu recentiorem fabulam de Vishnu nano (*Vāmana*-avatāra s. *Trivikrama*-avatāra, conf. *Rāmāy.* 1, 31, 17 seqq.) respici putes. Vid. COLEBR. *Miscell. Ess.* t. i. pag. 110, 111.*

17. [Vājas. Sanh. 5, 16. Ait. Br. 1, 17. Nir. 12, 19.] *tredhā* i. q. *tridhā*, vid. P. 5, 3, 46. Quenam sint tria illa loca, in quibus Vishnus pedem defixisse dicitur, jamdudum disceptarunt interpres: ŚĀKAPŪNIS apud YĀSKAM, Nir. 12, 19: *prithivīyāṁ antarikshe divi; Aurṇavānus* apud eundem: *samārohaṇe Vishṇu-pade Gaya-śirasi.* (*Samārohaṇe=udaya-girāu; Vishṇu-pade=madhyandine antarikshe; Gaya-śirasi=astagirau.* DURGĀDĀS. Comm. in *Nirukt.* Cod. Colebr. 112, fol. 160 v.) Conf. Vājas. Sanh. 5, 18, de Vishnu, *yo askambhayad uttaraṁ sadhastham vichakramāṇas tredhā urugāyah,* ‘qui fulcivit summum (deorum) commune donicilium, ter pedem figens, late gradiens;’ ubi schol.: *trishu lokeshu Agni-Vāyu-Sūrya-rūpeṇa pāda-trayam nidadhānah.* Fortassis eundem fabulam respiciunt verba ista in prece ad Agnum, Vājas. Sanh. 12, 5: *Vishṇoh kramo 'si sapatna-hā,* ‘tu es unus gressuum Vishnus, inimicorum necator.’ Ipse Vishnus *urukramah,* ‘late gradiens,’ dicitur, h. 90, 9.— Postremas hujus versus voces sic illustrat scholiastes: *asya Vishṇoh pāñsure dhūli-yukte pāda-sthāne sa-mūḍham idam jagat samyag antarbhūtam.*

18. [Vājas. Sanh. 34, 43.] *ataḥ dharmāṇi dhārayan.* STEVENSON.: ‘and in consequence has upheld the observance of religious rites.’

19. [Vājas. Sanh. 6, 4; 13, 33.] *yato vratāni paspase, schol.: yato yaih karṇabhiḥ*

पदे यद्विज्ञोरूपम् निधायि तेन पाति गुह्यं नाम गेनां. R. mss. under

vratāni agnihotrādīni paspaṣe [r. SPAS, bādhana-sparṣanayoh] sarvo yajamānah sprish-tavān Vishṇor anugrahād anutishthati, iti arthaḥ.

20. [Vājas. Sanh. 6, 5.] sūrayaḥ=vidvānsa ṛitvij-ādayaḥ.— divīva ākūṣe yathā
ūtataṁ sarvataḥ prasṛitaṁ chakshuḥ nirodha-abhāvena viṣadam paṣyati, tadvat. STEVENSON.: 'as do the eyes of all the heavenly inhabitants.'

Words, I. 15.

Lxx. 359. YH. 235.

गायत्री ३.१.२८.२

21. [Vājas. Sanh. 34, 44.] vipanyavaḥ=viṣeṣheṇa stotāraḥ; r. PAN, 'laudare,' (præs. panāyati, vid. schol. P. 3, 1, 28) suffix. unūd. -yu.— samindhate = samyak dī-payanti.— jāgrivānsah, 'expergefacti, vigiles:' animadverte exitum participii præteriti perfecti, -vas, subjunctum radici, quæ nusquam nisi cum reduplicatione occurrit. Conf. jakshirān apud P. 3, 2, 107. (Lp 27 Jy. 17. 2)

XXIII.

Hymnus in VĀYUM, v. 1, in INDRAM et VĀYUM, vv. 2. 3, in MITRAM et VARUÑAM, vv. 4-6, in MARUTES, vv. 7-9, in Viṣvedevas, vv. 10-12, in PŪSHAÑEM, vv. 13-15, et in Aquas, vv. 16-24. Auctor MEDHĀTITHIS: at vv. 20-23 recurrunt in carmine, quod SINHUDVÍPÆ, AMBARÍSHÆ regis filio, tribuitur, VII, VI, § 5. Metrum, vv. 1-18 et 21 gāyatrī (vid. adnot. ad v. 21); v. 19 pura ushṇik; vv. 20 et 22-24 anushūbh.

1. tīvrāḥ 'valentes, robusti,' i. e. inebriantes; schol: prabhūtatvāt tarpayitūm samar-thāḥ. Conf. VII, II, § 3: yasya te madyam rasaṁ tīvram duhanti adribhiḥ, sa pavasva abhimatiḥā, 'tu, cuius jucundum succum valentem (=kshipram madakāriṇam) exprimunt lapidibus, lustra nos, hostium devictor.'— āśiravantaḥ. Dubito an hanc vocem bene intellexerim. Scholiastes āśiravantuḥ reddit. Fortasse idem significat, quod dadhi-āśirāḥ, h. 5, 5, nempe somie succos lacte aliove additamento mixtos. Verbum śrī, ad quod vocem āśīḥ referunt (P. 6, 1, 36), de libamine ita miscendo usurpatur, VII, I, § 3: gobhiḥ śrīṇīta matsaram, 'lacte miscete exhilarantem liquorem.' (Schol.: matsaram somaṁ gobhiḥ govikāraḥ payobhiḥ śrīṇīta sañskuruta.)

दिवपते- कर्माने लुद्दारवा पालकान् । २
detur aut. M. 6, 10. २. 4. jajnānā, 'natos,' = karma-pradeṣe prādūr-bhavantau; partic. perf. pass. r. JAN.

5. Schol.: yau Mitrā-varuṇau ṛitenā satya-vachanena yajamāna-anugraha-kāriṇū, ṛitū-vridhau, ṛitam arāṣyam-bhāvītayā satyām [conf. h. 2, 3, 2], tasya vardhakau, ṛitasya satyasya praśastasya jyotishah prakāṣasya patī pālakau. śruti-antare Mitrā-varuṇayor Aditi-putratrena śrutatvāt dvādaṣa-Ādityeshu antarbhūtatvēna jyotiḥ-pālakatram yuk-tam. śrutyantare cha, 'ashṭau putrāśo Aditer' iti upakramya, 'Mitraḥ cha Varuṇaḥ cha' ityādikam āmnātam. tā Mitrā-varuṇā, tathāvidhau Mitrā-varuṇau, huve āhvayāmi.

6. [Vājas. Sanh. 33, 46.] bhuvat, scholiastæ optativus, let, milii aoristus; karatām, illi imperativus, milii iterum aoristus, ut akaram, h. 114, 9, et karat, h. 25, 12.

7. sajūḥ cum instrumentalis casu, ut h. 44, 2 et 14; conf. Vājas. Sanh. 3, 10: sajūr

४२४

devena Savitrā sajū Rātryā Indravatyā.— tṛimpatu=tṛipto bhavatu; conf. Ait. Br. 8,20: abhi tvā vrishabhā sute sutam̄ srijāmi pītaye, tṛimpā vyaṣnuhi madam.

8. *Pūsha-rātayah=Pūshākhyo devo rātir dātā yeshām Indra-Marutām, te Pūsha-rātayah.*

9. *Indreṇa sahasā yujā*, verte: 'Indra fortiter (cum fortitudine) vos adjuvante.' Præstat enim voce *yuj* 'opitulatorem, adjutorem' significatum credere (ut h. 7, 5; 8, 4), quam cum scholiaste 'idoneum' (*yujā=yogycna*) interpretari: neque est quod nos cogat, ut *sahasā*, quod scholiastes= *balavatā* reddit, alio quam solito sensu accipiamus.

mā no duḥṣaṇsa iṣata. Iisdem verbis clauditur versus *Vājas. Sanh.* 33, 69. Similes loquendi formulæ haud infrequentes occurunt. *Vājas. Sanh.* 3, 32: *na -- īṣe ripur aghaṣaṇsaḥ* 'non preevaleat (*iṣe*, conf. h. 71, 9; 100, 7) hostis infamis;' et ibid. 29, 47: *mā kir no aghaṣaṇsa iṣata*, 'ne quis (vid. ad h. 27, 8) nobis infamis imperet.' Videtur *iṣata* esse imperfectum r. *īṣ*, rejecto augmento, et vocali *a*, ut sœpe fit, (vid. P. 2, 4, 73) inter ultimam radicis litteram et terminationem tertię personæ præter regulam inserta.

10. *Priṣni-mātarah*, 'qui Prisnim matrem habent,' Prisnis filii. Occurrit *priṣnih* apud *YĀSKAM*, *Nigh.* 1, 4, inter nomina, quæ secundum *Nir.* 2, 14 tam cœlum, *dyauḥ*, quam solem, *ādityah*, significant. *DEVARĀJ.* in scholiis ad *Nighaṇṭum* (cod. Colebr. 731. fol. 105 v.) duos affert veterum carminum locos, unum in quo 'cœlum' significare dicit, *Priṣneḥ putra upamāso Vasishṭhāḥ*; et aliud, ubi 'solem' designare putat, *ayam venas chodayat Priṣni-garbhaḥ*. Non desunt exempla nominis *Priṣnih* masculino genere usurpati. Ita in hymno brevi, viii, viii, § 47, quem integrum adscribam:

ā 'yāṁ gauḥ Priṣnir akramid, āsadan mātarām puraḥ pitaram cha prayant svāḥ.
antaś charati rochanā 'sya, prāṇād apānatī vyakhyan mahisho divam.

triñṣad dhāmā virājati, vūk patangāya dhiyate prati-vastor aha dyubhiḥ.

'Huc ille gradiens Prisnis (sol) venit, adiens matrem (terram) primum, patrem deinde aggrediens cœlum. Introgreditur lux ejus, cum respiratione exhalationem *aeris* concedens, grandis, lumine implens aerem. Triginta *temporis* spatia collustrat: hymnus aliti illi recitatur quovis mane utique, *singulis diebus.*' (Schol.: *gauḥ=gamana-śilāḥ*, *priṣnih=prāpta-varṇah, prāpta-tejāḥ*). Adde verba carminis antiqui, quæ *Ait. Br.* 1, 21 leguntur, *arūruchad ushasah Priṣnir agriyah*, 'collustrabat auroras Prisnis (sol) egregius.'

11. *dṛiṣhṇuyā* i. q. *dṛiṣhṇunā*; vid. schol. P. 7, 1, 39 et 7, 4, 25.— *yāthanā* pro *yāthana*, idque pro *yātha*, vid. P. 7, 1, 45.

12. *haskārāt*, ad litteram ex 'ridente' aere. Schol.: *dīptikārāt*.

13. *dharuṇam=yāgasya dhārakām somam.* Præpositionem ā scholiastes idem valere dicit, quod *āhara*, i. e. 'accipe,' et *ajā*, pro *aja*, tanquam vocativum interpretatur, =*ga-mana-śila*. Quid vero, si *aja* pro imperativo r. *āj* habeamus, totumque versum sic intel-

Chrysanthemum 2.2.2. R.

ligamus: ‘Splendide Pūshan! huc ad libationem, pulchro stragulo decoram, de celo
veniens accede, quasi pastor ad amissum pecus.’

१४ राज्यानं सोमे । ६. शुक्रा ३० गुह्यामां व. ०.७.१३९. R.

१८ हिता पूषन्नतिमन्य veniens accede, quasi pastor ad amissum pecus.'
आधुरो २,२, अग्रिने- १४ राजान्-सोमि. १६. तुहा पूरुषा पूरुषा. v. ०.७.१३७. R.
वरवतो वृषेभ खराजि- १५. *anuseshidhat et charkrishat*, aoristi formæ iterativæ radd. SIDDH et KRISH.— *yava*,
ताः, पदवा अग्रिने वरितम् Zendicum *yawa*, Persicum γε, Græcum ζιά, ζιά. Vid. quæ de hac voce notata sunt a
 scholiaste ad GOTAM. Nyāya-sūtr. 2, 56.

shartah svikartas tu ām 16. *ambayaḥ*, schol.: *mātri-sthāniyāḥ īpaḥ*, quam interpretationem adducto ex *Kar-*
na hī. alīmanye, avama. shītaki-brāhmaṇis loco confirmat.—*ī jāmayāḥ = hita-kāriṇyo bandhavaḥ*.—*pṛinchaṭīḥ*
tīm nāwa Kartoni etc. pro *pṛinchatyah*, P. 6,1,106; = *gavādīshu yojanyantyah*. Quidni ‘lac dulcedine per-
 meantes,’ lacti dulcedinem inferentes? ८ सप्तुष्टीयतां परा वा उत् देवान् ०७.४३.१८.

कर्त्ता-कर्त्तिवे. vid. *Pa.* 2. 14. 17. [*Vājas. Sāṅh.* 6, 24.] *hinvantu*=*prīṇayantu*, schol. *Malim*: ‘sacrificium nostrum dirigunto, acceleranto.’ Vid. ad h. 18, 4.

4. A. V. S. M. G. S. F. R.

821

20. viṣva-śam-bhuvam. Conf. Ait. Br. 4, 10 : te hi dyāvā-prithivī viṣva-śam-bhuvā. Simili sensu usurpantur voces mayo-bhū et sukha-bhū, Nir. 9, 27. De Agni in aquis delitescente, vid. ad h. 3, 3, 3. Schol. : tathā cha Tuittiriyāḥ ‘Agnes trayo jyāyānsa,’ iti anuvāke, ‘so paḥ prāviṣad,’ iti Agner apsu praveṣam āmananti. latā-gulma-vriksha-mūlādīnām aushadhānām vrishṭi-janyatvena jalavartitvam prasiddham.

21. Hujus versus mensuram auctor indicis in Rigvedam nomine *pratishṭhā* designat, quippe qui in prima parte octo, in secunda septem, et in tertia parte sex syllabas habeat (vid. COLEBR. *Miscell. Ess.* t. ii. p. 152): sed nihil deest justæ ter octonarum syllabarum mensuræ, modo memineris eorum, quæ ipsi Indi de semivocalibus interdum vocalium more proferendis nos docent (vid. ad h. 1,9), et *tanve*, *jyok*, *sūryam* ita protuleris, ac si *tanuve*, *jivok*, *sūriyam* scriptum esset.

prinīta=pūrayata, ‘implete corpus meum medicina.’
jyok cha sūryām dṛiṣe, ‘et ut diu (non ‘statim’) solem conspicere possimus.’ Conf.
Vājas. *Sanh.* 3, 54: *ā na etu manah punah kratve dakshāya jīvase, jyok cha sūryām dṛiṣe*, ‘redeat ad nos cogitatio rursus, operis, roboris et vitae gratia, atque ut diu solis
 conspectu fruamur.’ *vii, iv, § 1: sam nah kshetram, uru jyotiñshi, Soma, jyoñ nah sūryām dṛiṣaye rirīhi*, ‘jucundum nobis campum, et magna astra, Soma! et diu (*jyok, chira-nāma etat, chirakālam, schol.*) nobis solem ad conspiciendum da.’ *ii, i, § 26: jyok jīvantah prajayā sachemahi*, ‘diu viventes prole gaudeamus.’

sūryam̄ drīṣe. Conf. *barhir āsade*, h. 13, 7. Abhorret a senioris linguae consuetudine haec meræ stirpis verbalis, sensu nominis actionis positæ, et accusativum secum habentis, usurpatio. Hujusmodi nomina, nullum tamen, quod ab iis regatur, substantivum secum habentia, satis multa in hymnis nostris occurunt, et quidem plerumque in dativo casu posita, ut *ārabhe*, h. 24, 5; *bhuje*, h. 30, 20; *vridhe*, h. 34, 12; *mihe*, h. 64, 6; *ati-krame*, h. 105, 16; rarius in accusativo, ut *miham*, h. 32, 13; in instrumentali, ut *vidā*, h. 31, 18; in genitivo vel ablativo, ut *nidah*, h. 24, 4; et in locativo, ut *ushaso budhi*, 'auroræ in conspectu,' 11, 11, § 1. Vid. quæ ex P. 3, 4, 9-17 protulit LASSEN., *Ind. Bibl.* t. III. pag. 102.

22. 4. Colebr. Verses I, p. 198. As. R. v. 368. Ros. cf. Y. v. 5. ff. 7, 6. इदम् कृष्णात् सत्यमुपैषि - manuṣījगामनान् उ. 23. samagasmahi scholiastes ad r. GAM referre satagit: sed præstatne a r. GĀ deducere, गत्या देवता, चारिराज्, cuius solita aoristi forma foret agūsmahi? प्राप्तिमि ॥ २

24. Ad *me asya* scholiastes subintelligit *anushṭānam*. Evidem genitivum ab ipso verbo sentiendi rectum credere præfero: 'animadvertis huncce me dii,' etc. Vid. ad h. 2, 2, 2 et 11, 6.

XXIV.

Carmen istud cum reliquis sex, quæ sexto primæ sectionis capite continentur, ŠUNAH-SEPAE, AJIGARTA filio, tribuunt, qui vitam deprecatus ea recitasse fertur, quum in eo esset, ut diis immolaretur. (De Šunahsepæ vid. *Rāmāy.* lib. 1, cap. 61 et 62; conf. KULLŪK. ad MAN. 10, 105; *Ait. Br.* 7, 13 seqq.) In ipsis tamen hisce hymnis nihil occurrit, quod mihi fidem faciat, eos cum fabula illa ullo modo cohærere: et quæ h. 24, 12 et 13 Šunahsepæ, pyræ sacrificali adstricti, et a Varuna liberati, facta est mentio, aperte declarat, hunc saltem hymnum Šunahsepæ adscribi non posse. In nullo autem horum carminum, (si initium h. 24 excipias, quod sane ita intelligi potest) ne levissimum quidem indicium hominis, in vita discrimen vocati, et mortem deprecantis. Šunahsepæ ea tribuendi ansam præbuisse videtur, quod duobus locis, h. 24, 15 et 25, 21, vincula commemorantur, quæ Varunas solvere rogatur: sed 'Varunæ vincula' loquutio est de periculis natatorem vel nautam circumdantibus (vid. COLEBR. *Miscell. Ess.* t. i. pag. 138); et de compedibus, quibus victima ligatur, certe non cogitavit is, qui locum priorem (h. 24, 15), ex contextu solutum, in *Yajurvedam* (*Vājas. Sanh.* 12, 12) transtulit.

Primo isto hymno invocantur AGNIS, vv. 1. 2; SAVITRIS, vv. 3-5; et VARUÑAS, vv. 6-15. Quuin in primo versu nullum divinitatis nomen occurrat, scholiastes eum PRAJĀPATI dicatum esse putat: idem monet, versum quintum posse vel SAVITRI vel BHAKTE deo sacrum dici. Metrum vv. 1. 2. 6-15 *trishṭubh*, vv. 3-5 *gāyatrī*.

1. 2. Secundum scholiasten, Šunahsepas Prajāpatim rogit, ut sibi indicet deum, quem in imminente mortis periculo salutis caussa implorare debeat: cuius hortatu ille primum omnium ad Agnim se convertit. *Kasya -- katamasya*, conf. viii, 1, § 10: *ko mā dadarṣa?* *katamaḥ sa devo, yo me tanvo bahudhā paryapaṣyat?* 'quisnam me conspexit? quisnam est ille deus, qui mea corpora multifariam undecunque vidit?' — *manāmahe pro manyāmahe*, conf. h. 26, 8.

4. An. 13/13.

.. T. 1

3. [Ait. Br. 1, 16.] Secundum schol., Agni jubente, Savitrim alloquitur Śunahśepas.

nestutigranaria
var. *gigantea*
2-3-56.

4. *bhagaḥ = bhajaniyo dhana-viṣeshah*.— *itthā ṣaṣamānah = anena prakāreṇa ṣasyamānah, stūyamānah!*— Verba *purā nidaḥ adveshah* secundum scholiasten significant divitias a nullo hoste abreptas, ideoque nulli vituperio obnoxias: *nanu svakiye dhane vairibhir apahṛite, vairi-gṛihitām dhanām sarvo loko nindati dveshti cha?* ato *dhane stutir na niyatā*; iti *āṣankāyām āha ‘nidaḥ purā adveshah,’ nindāyāḥ pūrvam, svakiyatvena sthite sati, tadānīm dvesha-rahitah*; *tasmāt svakiyatvābhiprāyeṇa stūyamānatvam uktam, iti arthaḥ.* Vocabū *purā* cum ablativo *nidaḥ* constructæ eadem vis inesse videtur, atque h. 71, 10 et 121, 10. Totum versum nunc sic verterim: ‘quæcunque scilicet opes, laudatae, a vituperio liberæ, non exosæ, ita manibus tuis tenentur.’— *nidaḥ.* De stirpe verbi, sensu nominis abstracti usurpata, vid. ad h. 23, 21.

मिन्दि. *inscrib.* cf. *xcii*,
113

6. Savitris jussu, ad Varunam jam se convertit Šunahšepas.— *chana*. Scholiastes legit *cha na*, quod in interpretatione mea expressi. Sed non est quod codicum scripturam immuntemus: vid. ad h. 18, 7.— Postrema verba sic illustrat scholiastes: *vātasya vāyor ye gati-viṣeṣhās tvadiyam abhvam vegam na praminanti, na hiṇsanti, atikramam kartum na ṣaktāḥ, te 'pi atra na prāpur, iti pūrvatra anvayaḥ*. Vide annon verba hunc sensum ferant: ‘tuum impetum non obtinuerunt ii, qui venti celeritatem superant.’

7. *abudhne*=*na vidyate budhno mūlam yasya*, in aere, qui firmo solo caret : conf. *apada*, v. 8.— *vanasya*=*vananīyasya tejasah*.— *stūpam*=*sangham*.— *dadate*=*dhārayati*.

Col. Works I,
R.
7, 63, 5, 121, 5, 62, 5,
33, 7, H. 15 R.

8. *panthām* pro *panthānam*, ut h. 28, 4 *manthām* pro *manthānam*.— *anvetavai* et *pratidhātave*, dativi gerundii; conf. *yamitavai*, h. 28, 4; *sartavai*, h. 55, 6; et *sotave*, h. 28, 1; *pātave*, h. 28, 6; *sartave*, h. 32, 12. Vid. P. 3, 4, 9. 14.— *akar* vid. adnot. ad h. 11, 5. ७. ६. १६३. २. ५. ४०. ७. २. २९. २.
vidāk, *urip* a अ॒५८८ R.

9. *Nirritim*=*pāpa-devatām*.— *mumugdhi*, imperativus r. **MUCH**, secundum tertię conjugationis regulam formatus. Conf. *mumoktu*, v. 12. ०२. ४. ७३. ६. ५. १०१-१०२. २.

26 x 17²

10. *rikshāḥ*, schol.: *sapta rishayah, yadvā sarve 'pi nakshatra-viṣeshāḥ*, ‘*rikshā stribhīr nakshatrāṇūm*;’ iti *Yāskena uktatvāt*. Yāskē locus exstat *Nir.* 3, 20, ubi hoc versu nostro tanquam exemplo utitur. Conf. *Nigh.* 3, 29. Præfero primam scho- liastæ interpretationem, secundum quam *rikshāḥ* idem astrum designat. atque cognatum Græcorum ἄρτος.— *uchchā*, conf. h. 116, 22.— *dadṛiṣṭre* pro *dadṛiṣire*, ut *dadṛikshe* pro *dadṛiṣhe*, Rigvedæ Spec. pag. 6; *vivitse* pro *vividishe*, h. 32, 4; *dadhre* pro *dadhire*, apud schol. P. 6, 4, 76. Conf. IIII., IIII., § 24: *dadṛiṣṭra eshāṁ avamā sadāñsi*, ‘visas sunt eorum infimæ sedes.’— *kuha chit* i. q. *kutracchit*; vid. P. 5, 3, 13.

U. v. a.)
iēm dīn ištānām
trānūnām dīvām
nā a dīmudāni t
zīgē dīrījantēm

Græcorum *ap̄t̄os*.— *uchcha*, conf. h. 116, 22.— *dadriṣṭre* pro *dadriṣṭre*, ut *dadriṣṭhe* pro *dadriṣṭhe*, Rigvedæ Spec. pag. 6; *vivitse* pro *vividishe*, h. 32, 4; *dadhre* pro *dadhire*, apud schol. P. 6, 4, 76. Conf. IIII, IIII, § 24: *dadriṣṭra eshām avamā sadānsi*, ‘visae sunt eorum insimæ sedes.’— *kuha chit* i. q. *kutrachit*; vid. P. 5, 3, 13.

12. *ahvat*, aorist. r. *HVE*, vid. P. 3, 1, 53.— *gribhīta* pro *gribhīta*. In sermone antiquo littera *h* radicis *GRH* sēpe transit in *BH*; v. c. in indicativo præsentis: *madhor gribhṇāmi*, schol. P. 7, 1, 77; 8, 2, 32 et 35; *gribhṇāmi te saubhagatvāya hastam*, verba solemnia in matrimonio ineundo usitata, *Dhattaka-mīm.* p. 50, ex *Āśwālāy.* *Śrauta sūtr.* 1, 8; in imperat. parasmaip.: *idam rādhāḥ pratigribhṇih Angirāḥ*, *Ait. Br.* 6, 35; imperat. ātmanep.: *Agne, brahma gribhṇīshva, Vājas. Sanh.* 1, 17; imperfect.: *pratyagribhṇan*, *Ait. Br.* 6, 35; (*udagribhāyat*, schol. P. 3, 1, 84); perfect. parasmaip.: *jagribhīma te dakshinam Indra hastam*, VIII, 1, § 3, vid. schol. P. 7, 2, 64; ātmanep.: *jagribhire*, II, II, § 17; aorist. *agrabhīt*, II, II, § 14. *प्रतिग्रीष्णन् देवोऽस्ति सतिता किरणश्च पाणिः प्रतिग्रीष्णन् तु अस्ति देवो रामाना जग्रीते = गृहन्ति 12, 17. जग्रीते = गृहन्ति 22, 14. R.*

yajus u. Navjan.

I 24, 23, clie) 13. *dru-padeshu=kāshṭasya yūpasya padeshu pradeṣa-viṣeṣheshu*.— *sasṛijyāt*, poten-

tialis secundum tertię conjugationis regulam formatus, ut *babbhūyāt*, h. 27, 2.

hελατ- ερδατ-εν

14. *ava īmahe=avanayāmah*, schol. Malim: ‘procul abesse optamus.’— *śiṣrathāḥ*,

aorist. r. *SRATH*. De vocali *i* in syllaba reduplicationis, vid. P. 7, 4, 78.

*De Varuna tergeminum
rinulum / dñe / ad
n. 25, 21*

15. [*Vājas. Sanh.* 12, 12.] *śrathāya* pro *śrathaya=śithili-kuru*. Producta penultima metro deberi videtur.— *aditaye syāma* ‘incolumitati simus,’ i. e. incolumitatem nanciscamur; *aditaye=khaṇḍana-rāhityāya*. *Wahl. et al. ad P. 6, 9, 116. R.*

XXV.

Hymnus in VARUṄAM. Auctor ŠUNAHSEPAS (vid. pag. lv.). Metrum *gāyatrī*.

1. *yat chit hi=yad eva kinchit*; conf. h. 26, 6; 48, 14.— *viṣāḥ* vox feminini generis, vid. h. 77, 3; conf. III, VIII, § 26 *mānushir viṣāḥ*.— Videtur hic versus cum sequente conjungendus esse, hoc modo: ‘omnes quidem ceremonias tuas, quam homines simus, imperfectas peragimus: at tu cædi crudeli nos tradere noli.’ *Ubi prim. scit. sub. R.*

2. *hatnave=pāpa-hanana-śilasyā tava sambandhine tvat-kartṛikāya badhāya*.— *jihilānasya=anādaram kṛitavataḥ*, r. *HEP*.— *rīradhāḥ*, r. *RĀDH*; vid. ad h. 5, 8.— *hṛiṇānasya=hṛiṇiyamānasya kruddhasya*. Et *jihilānasya* et *hṛiṇānasya* ad ipsum Varunam refert scholiastes, quem sequitur STEVENSON.: ‘Do not expose us to be murdered by thee, the destroyer of disrespectful sinners, nor to the wrath of thee, resentful of injuries.’

3. *mṛilikāya=asmat-sukhāya*.— *rathīḥ=ratha-svāmī*; *matvarthīya ikārah*. Conf.

Sāmav. Ārch. 1, 4, 7: *asya rāyas tvam Agne rathīr asi*. Cognatum est *rāthīra* (vid. *प्रथा 3, 2, 8. उच्चरी 2, 1, 26. एकलं रात्रे* P. 5, 2, 109 schol.).— *sanditaṁ=samyak khaṇḍitaṁ, dūra-gamanena śrāntaṁ*. Quidni, *3, 1, 25. ut regulam* *पादिक्षो भूषणा न च महा* solito vocabuli sensu, equum currui ‘adligatum, junctum,’ intelligere liceat?— *sīmahi=tat, schol. que erat in* *हरुद्धिगेत्रितो दृष्टुम्* *badhnīmāḥ*, r. *si vel shī*, vocali producta. *ad P. 5, 2, 169. R.*

4. *vimanyavāḥ=krodha-rāhitāḥ buddhayah*.— *vasya-īshṭaye* scholiastes compositum *वस्त्रयबो गीर्भी राहितं कु*—esse dicit *ex vasiyās*, themate gradus comparativi adjectivi *vasumat* (vid. P. 5, 3, 65).

शेकासो हृवासदे। *R. in ined.*

^{4 N} *sanditaṁ=sanjād sanditaṁ dūragamanena grānta + dō, avadāndād. Necio cur solitam vrti rigaſtationem retinere non licet, ex qua ligatus adstrictus significat, hoc sensu vortae felicitatis causa traſmetens, Varuna, castilenis nobis adstringamus, aut, veluti equum (currui) adduntem. R.*

hiatus similis in गोप्ता वा अस्मिन् शब्दे BURNOUF., *Nouveau Journal Asiat.* 1834. t. xiiii. p. 56) et *ishṭi*: interpretatur enim *विष्णुर् वासियसो अतिषयेन वासुमतो जीवनस्य प्राप्तये*.

5. *kshatra-sriyam*=*bala-sevinam*; *kshatrāṇi śrayati*, iti *kshatra-śrīḥ*. Conf. *agni-sriyo Marutah*, 111, 1, § 26, quod scholiastes *vidyutam Agniṁ śriyantah* explicat. Vid. P. 3, 2, 178.— *karāmahe*. Rariora sunt exempla radicis कृति secundum primae conjugationis normam inflexæ: conf. *karati*, h. 43, 6.— *uru-chakshasam* hic *bahūnāṁ drashṭāram* reddit scholiastes, mox v. 16, *bahubhir drashṭavyam*.

6. *venantā*=*kāmayamānau*. Conf. *Nigh.* 2, 6, ubi *venati* inter *kānti-karmāṇah* occurrit.— *na prayuchhatā*=*kadāchid api pramādam na kurutuḥ*. Conf. 11, 11, § 12: *aprayuchhan aprayuchhadbhīr Agne śivebhir nah pāyubhiḥ pāhi sagmāḥ*, ‘non-errans, Agnis! non errantibus, felicibus tutelis tuere nos, potentibus.’ (*aprayuchhan=apramādyan, avichhinna-pravṛittih; apramādyadbhiḥ=anavadhānarahitaiḥ*, schol.)

8. *ya upajāyate*=*yas trayodaśo 'dhikamāsa upajāyate, samvatsara-samīpe svayam eva utpadyate*. De anno veterum Indorum et de mense intercalari, vid. COLEBR. *Miscell.* Windisch, p. 190. 2. *Ess.* t. i, pag. 106, 107. Annus trecentorum et sexaginta dierum, in duodecim menses distributorum, memoratur *Ait. Br.* 2, 17, *Nir.* 4, 27, et in multis Upanishadum locis.

9. *rishvasya*=*darśanīyasya*. Vox incertæ derivationis. DEVĀR. ad *Nigh.* 3, 3 cum *rishi*, ‘vates,’ qui a videndo (*rishir darśanāt*) ita vocatus sit, cohærere, putat. Affert exemplum hocce: *rishvā ta Indra sthavirasya vāhū*. Vid. h. 28, 8. — *jē atē āḥ adjāsatē upas tistānti tām api veda. rde.*

10. [*Vājas. Sanh.* 10, 27; 20, 2. *Ait. Br.* 8, 13. 18.] *pastyāsu*, schol.: *daivishu prajāsu*; MAHĪDH. ad *Vājas. Sanh.* 10, 27: *vikshu prajāsu*. Conf. SĀMAV. Ārch. 1, 67. 67. *Kartotē* of ann. *Nigh.* 3, 4.

2/192.23, 13.2.

11. *karat* et *tārishat* scholiastæ sunt optativi, *le*; *tārishat* occurrit inter exempla hujus formæ, quæ in scholiis ad P. 3, 1, 34 et 3, 4, 94. 97 congeta sunt: equidem utramque vocem aoristum dicere malim. Conf. *Vājas. Sanh.* 34, 8: *kratve dakshāya no hinu pra na* [sic] *āyuñshi tārishah*, ubi vides formam *tārishah* eodem munere grammatico fungi, atque imperativum *hinu*. SĀMAV. Ārch. 4, 7, 7: *l surabhi no mukhā karat pra na* [sic] *āyuñshi tārishat*.— *supathā*, secundum scholiasten instrumentalis, *ṣobhana-mārgena*, ad quod subintelligit *sahitān*. Eodem modo ŚANKARAS vocem illustrat, *Iṣāv.* v. 18.

1. दधिक्रात्रो अकारिषं जि-
ष्णोरुद्धस्य वानिवः सुरः ॥

13. *drāpim*=*kavacham*, conf. h. 116, 10.— *hiranyayam* pro *hiranyamayam*, P. 6, 4, 175.— *vasta*=*āchhādayati*— *nirñijam*=*pushṭam svāśarīram*; conf. *ghrita-nirñik*, ‘butyri purificator,’ Agnis epitheton, 111, 1, § 28; et *varsha-nirñijuh*, ‘pluviam purificantes [?],’ quod de Marutibus dicitur, 111, 1, § 26.— *spaṣah*=*hiranya-sparśino rāṣma-*

1/192.23, 13.2.
1/192.23, 13.2.

1/192.23, 13.2.

yah.— STEVENSON.: ‘He who is enclosed in the golden coat of mail (Waruna), shelters those who are possessed of a large body, and his rays tinged with gold fall on every side.’

14. *dipsavah*=*hiñsitum ichhantah*; *na dipsanti*=*hiñsitum ichhām parityajanti*; secundum scholiasten formæ sunt desiderativæ r. DABH.— *druhvāñah*. De suffixo -van (*kvanip*), quo haec vox formata est, vid. P. 3, 2, 74. 75. 94-96; 4, 1, 7.
abionēt=*pāpmāñah*, *pāpmā* ī abinatis iti *çvāntarāt*, n.

+*āmi* = *āśāmī*
/coni 2.
15. *yasaḥ*=*annam*. Conf. Nigh. 2, 7.— *asāmi*=*sampūrṇam*; ad litteram ‘non di-midium.’— Animadverte voculam ā singulis versus partibus in fine adnexam. De particula ā locativis subjuncta, vid. ad h. 31, 9. f. *urvi* 3, 4.

16. *gavyūtih*, vid. P. 6, 1, 79 et 106. Conf. viii, iii, § 3: *jahī satrum antike dūrake cha yah, urvīm gavyūtim abhayañ cha nas kṛidhi*. — *Urviday* of ad v. 5, 2.

17. *vochāvahai* videtur esse imperativus r. VACH, radicis vocali eandem mutationem subeunte, qua in aoristo dicitur *avochat*. Schol.: *punar havīh-svīkārāt ūrdhvām tṛiptas tvām jīvan ahañ cha samvochāvahai sambhūya priya-vārtām karavāvahai*.— *kshadase*=*agnāsi*.

18. *kshami*, ‘in terra’; conf. viii, vi, § 6: *pitur napātam ādadhitā vedhā adhi kshami pratarām dadhyāñah*, ‘patri filium largiatur Creator in terra fortem, meditans.’ Est locativus obsoletæ vocis *ksham*, cognatæ cum *kshā*, *kshamā* et *kshmā*, quæ inter *prithivī-nāmāni* apud YASAKAM, Nigh. 1, 1 occurunt, et Graeco χθαμαλός respondentis.

19. [Vājas. Sanh. 21, 1.] *avasyuh*, vid. P. 3, 2, 170.— *āchake*=*sabdayāmi, staumi*, r. KAI. अस्याम् अस्याम् (३३४) n.

20. *gmas*, genitivus vocis cognatæ cum *gmā* ‘terra,’ fortassis ex *gamas* contractus, ut *gmā* ex *gamā*. Vid. Nigh. 1, 1.— *yāmani*=*kshema-prāpane*.

पृष्ठा ५२६, १८. 21. Vid. h. 24, 15.— *uttamām*=*siro-gatam pāṣam*; *madhyamam*=*udara-gutam*; *adhamāni*=*pāda-gatān pāṣān*.— *avachrita*=*avakīshya nāṣaya*. Ad præpositiones *ut* et *vi* scholiastes verbum *chrīta* iterum subaudiendum esse monet.— *jīvase* secundum P. 3, 4, 9 est infinitivi species. Malim pro dativo substantivi *jīvas* habere: cujusmodi voces in sermone antiquo frequentissimæ fuerunt. Conf. ii, ii, § 15: *ilenyo maho arbhāye jīvase*, ‘(Agnis) laudabilis magnis *diis* et parvo *homini*, vitae caussa.’ Vid. quoque locum *Vājas. Sanh.* 3, 54, supra, ad h. 23, 21 descriptum.

XXVI.

Hymnus in AGNIM. Auctor ŚUNAHĀEPAS (vid. pag. lv.). Metrum *gāyatrī*.

1. *miyedhya*=*medhasya yajnasya yogyah*. *miyedha*, ‘sacrificium,’ iii, i, § 19: *Agnim*

l īj āgamaś ḥāndasab, ubi

hotaram pravrine miyedhe, 'Agnum vocatorem eligo in hoc sacrificio.'— *urjām=annānām*, vid. *Nigh.* 2, 7. அடிப்படை 2/2. f. 23.

XXVII.

Hymnus in AGNIM, vv. 1-12, et in *Visvedevas*, v. 13. Auctor ŠUNAHŠEPAS (vid. pag. lv.). Metrum *trishtubh*.

1. [Sāmav. Ārch. 1, 2, 6. Nir. 1, 20.] *vāravantam*=*vāla-yuktam*. *aśvo yathā vālair bādhakān maṣaka-makshikādīn parihaṛati, tathā tvam api jvālābhīr asmad-virodhinah parihaṛasi, iti arthaḥ*.— *samrājantam*=*samrāṭ-svarūpam*.— *vandadhyaī* ‘ad celebrandum, ut celebremus;’ scholiastes *vanditum reddit, et subintelligit pravṛittāḥ*. Est obsoleta infinitivi forma, de qua vid. P. 3, 4, 9.1 LASSEN., Ind. Bibl. t. III, p. 102. Conf. *pibadhyai*, h. 88, 4; *ksharadhyai*, h. 63, 8; *ishayadhyai*, Rigv. Spec. p. 8; v., 1, § 2: *ṣayadhyai pari vyathir dāṣuṣho martyasya*, ‘ad dormiendum *cadat* inimicus cultoris mortalis.’ Interdum genitivum regit, ut Ait. Br. 2, 18: *paṣūnāṁ avarudhyai*.

2. *savasā* pro *savasah*; schol.: *supām supo bhavanti*, *iti hasash tādeśah*.—*prīthu-*
pragāmā=*prīthu-pragamana*. Vox *pragāman* a r. gā eodem suffixo -man formata esse
 videtur, quo *dāman* a r. dā.—*babhūyāt*, potent. tertiae conjugationis, r. bhū.

^{३३,५४.} अस्य रुद्रा मे हना । ३४। जासत् = जासन्ना-देषत् । Conf. Nigh. 2, 16.— sadam i. q. sadā; conf. ittham et al. ३३,५४. अस्य इन्द्र द्वारा द्वान आसात् ॥ १८॥

अपावोः ad litter
scelerum anti

*itthā, katham et kathā, P. 5, 3, 26.— viṣvāyuḥ=vyāpta-gamanah; viṣvam ayanam
gamanam asya, iti bahuvrīhiḥ.* Quidni ‘omnigeno cibo abundans,’ ut h. 9, 7; 67, 3.
5; 68, 3. 73, 4.

4. [Sāmav. Ārch. 1, 3, 8.] *sanim=havir-dānam.*

5. Schol.: *parameshu utkṛishṭeshu dyu-loka-vartishu vājeshu anneshu no 'smān ābhaja
sarvataḥ prāpaya; madhyameshu antariksha-loka-vartishu vājeshu ābhaja; antamasya
antikatamasya bhū-lokasya sambandhī vasvo vasūni śikṣā dehi.* Vocem *vasvah* pro
genitivo habeo, (ut h. 51, 1; 71, 9; 90, 2; 113, 7), qui cum *antamasya* a verbo *śikṣā*
pendeat, hoc sensu: ‘redde nos participes proximarum divitiarum.’

+ 62, 12. R.

6. *sindhor ūrmau upāke ā*, schol.: *ā-kāra upamārthaḥ* [hunc sensum YĀSKAS quoque
particulæ ā tribuit, Nir. 3, 14]; *yathā sindhor nadyā upāke samīpe ūrmau ūrmīm ta-
ranga-upalakshitaṁ kulyādi-pravāham vibhajanti, tadvat.*— *ksharasi=karma-phala-bhū-
tam vr̄ishtīm karoshi.*

7. [Vājas. Sanh. 6, 29.] *avāḥ*, secundum scholiasten, vel imperfectum, pro *āvāḥ*, vel
optativus, *leḥ*, vocali producta, ut *sēpe*; vid. P. 3, 4, 94.— *junāḥ=prerayasi*; secundum
scholiasten, imperfectum r. *jū* (*sautro dhātuḥ*), abjecto augmento.

*janātāc-nijāntām
janātās-bhavataḥ-schol.*

8. *nakīḥ*, pronomen ex negativa particula *na* et obsoleto nominativo pronominis inter-
rogativi compositum, prorsus ut Græca μήτις, οὐτις, Latinum *nequis*. Pronominis simplicis
exemplum hoc habe, VIII, 1, § 12: *ayaṁ yo hotā kir u sa? yamasya kam api ūhe yat
samanjanti devūḥ?* ‘iste, qui sacrificator, quis sane ille? quamne sacerdotis *oblationem*
aufert, qua fruantur dii?’ Cum *nakīḥ* enumerari solet vox similis structuræ *mākīḥ*, cuius
apud DĒVAR. in Nigh. 3, 12 hoc exemplum invenio: *mākir neṣan mākīm rishat*, quæ
verba si mutare licet in *mākir naṣan mākī rishat*, sensus hic erit, ‘ne quis intereat, ne
quis lædat.’— *sahantya=ṣatrūṇām abhibhavana-ṣila.*— *pari-etā*, ‘circumventor,’ =ākra-
mitā, schol.— *kayasya cl. it. i. q. kasyachit*— *ṣravāyyaḥ=ṣravaṇiyuh.*

*Insertum syllabam &
antiquae sermonis tribu-
it schol. R.*

F 10. [Sāmav. Ārch. 1, 2, 5.] *jarā-bodha=jarayā stutyā bodhyamāna.* Liceatne
jarā-abodha ‘senectæ immunis’ interpretari?— *vividhī* a r. viṣ secundum tertię classis
regulam formatum esse vides.— *driṣikam=darṣanīyaṁ samīchīnaṁ stomam.*

11. *animānah=nimāna-rahitaḥ.*— *puruṣchandra.* Observat PĀNINIS, 6, 1, 151,
solere antiquam linguam vocabulo *chandra* sibilantem litteram præfigere, si illud in fine
compositæ vocis occurrat, et vocalis brevis proxime præcedat. Ita *suschandra* pro *suchan-
dra*, apud scholiasten P. l. c.; *viṣvaṣchandra* pro *viṣvachandra*, ‘omnes exhiblars,’ III,
11, § 8; et *Hariṣchandra*, nomen proprium. Vocem nostram *puruṣchandraḥ* scholiastes
h. l. *bahu-dīptih* vertit; idem vero III, VIII, § 26 *puruṣchandram=bahu-dhanam
atiṣayena īhlādakam vā*, et VII, 1, § 26 *bahūnām harshakam explicat.*— *dhiye vājāya*

*Laghu, Tāskam तास
occumit intas hiran
janānāni. Nig. 12.*

40

F g. *tarutā=tārajītā*— Vocabulum 3 vice litteræ copulativaue fungi videt.

Rem & notavit O. J. 2. 31. Causa in littera त posita est, of वर्णता or
वर्णना, portata etiam एकम्. Vnde fuit post Lagham syllabam
antercedens: नटी-तारे दारि. 2.

hinvatu=karmaṇe annāya cha pṛīṇayatu. Verte: 'ad pium opus et ad cibum procurandum (ad certamen?) alacres nos redditio.' *hinvatu* pro *hinotu*.

13. [Nir. 3, 20.] *āśināḥ=vayasā vyāptāḥ, vṛiddhāḥ.—mā vṛikshi=vichhinnam mā kārsham;* aorist. r. VRAŚCH.

XXVIII.

Hymnus, quo primum INDRAS, vv. 1-4, deinde mortarium, vv. 5, 6, cum pistillo, vv. 7, 8, denique v. 9, pellis in libamine parando adhibita; vel ipsum libamen, vel unus e sacerdotibus, vel deus HARIŚCANDRAS dictus, invocantur. Auctor ŠUNAHSERAS (vid. pag. lv.). Metrum, vv. 1-6 *anushṭubh*, vv. 7-9 *gāyatrī*.

3,6.- ३ लूपलक्ष्मुस्. 1. *grāvā pṛithu-budhnāḥ=pāshāṇaḥ sthūla-mūlaḥ.* Recte STEVENSONUS, 'the stone with its large base.' Lapis parando libamini inserviens sōpe iisdem verbis compellatur. ते Nir. 1, 9f. R. *Vājas. Sanh. 1, 14: adrir asi vānaspato grāvā asi pṛithu-budhnyaḥ.* Conf. 11, 1, § 25: *ati Vāyo sasato yāhi ṣasvato, yatra grāvā vadati tatra gachhatam, griham Indraḥ cha gachhatam,* 'Vayus! veni, prætereundo dormientes multos; ubi lapis resonat, (schol. *yasmān dege abhishavātthah pāshāṇa-dhvaniḥ ṣrūyate*) illuc venite, illam domum tu et vām juvajōḥ sam. Indras venite.' 11, 11, § 1: *tām vām dhenum na vāsarām añṣum duhanti adribhiḥ,* 'illam vobis, vaccam velut lactantem, somæ plantam mulgent lapidibus.' Ipse libaminis liquor dicitur *adri-suta* vel *adri-dugdha* 'lapidibus expressus,' h. 54, 9. ²—*avet=svakī-* ^{18 II 2, 51 =} ^{1) svāpna-gātām} ^{2) udribhā, gocṛtā,} ^{sarā īmā, ījātā,} ^{abīśvādādālāmā} *vām duhanti a.* *yatvena avagatya*, schol. Malim præpositionem *ava* cum *jalgulah* conjungere, et geni- ^{triptiḥ, tām īmā} *nīwah - grāvah*, ^{2) tāta īte 2, 2, 1, 2} ^{3) abīśvādādālāmā} *tivum ulūkhala-sutānām* ab hoc verbo rectum credere: 'de libaminibus hisce, mortario *grāvah* sōma paratis, bibe.'—*jalgulah* scholiastes dicit esse optativum, *le*, *rudicis GAL*; mihi videtur esse preteritum formæ intensivæ r. GRī, pro *ajargurāḥ*. Vocem similis structuræ legimus *paṭṭobh-micṛti*: ^{3) abīśvādādālāmā} *11, 11, § 6: varmeva yutsu parijabhurāṇaḥ* 'lorica velut, in certaminibus *inimicos* repellens,' a r. BHRI pro URī. Radices in *ī*, ut vocalem suam in formis gunam non requiri- ^{4) triptiḥ, tāta īmā} ^{5) abīśvādādālāmā} ^{6) micṛti sunt et} ^{7) rāntes hi suces} *ntibus* sēpissime in *īr* vel *īr* protrahunt ante terminaciones a consonante incipientes, ita *eandem* haud raro in *īr* vel *ūr* transmutant, si suffixum a vocali incipiens sequitur: sic *r. KRī, kirṇa, kirati*; *r. GRī, girṇa, girati, jaguriḥ*, P. 7, 1, 103 schol.; *PRī, pūrṇa, papuriḥ*, h. 46, 4 et P. 1. c.; *TRī, tirṇa, tirah, taturiḥ*, P. 1. c. et 3, 2, 171; cum quibus comparari poterunt *bhuranyūḥ*, h. 68, 1, *bhuramāṇa*, h. 119, 4, et *bhūrnayaḥ*, h. 55, 7, a r. BHRI; *juhuranta*, h. 43, 8 a r. HRī; *shaṇmātura, dvaimātura, et mātula* (pro *mātura*) a *mātri*. Mutationis hujusce litterarum *ī* et *ī*, ante vocales in *īr* et *ūr* diduc- ^{8) rāntes hi suces} tarum, rationem eandem esse dixerim, propter quam monosyllabæ stirpes, vocalibus *i*, *ī*, *u*, *ū* terminatæ, eas in *īy* et *ūv* distendunt, si suffixum a vocali incipiens subjungitur, ne scilicet integra syllaba intereat contractione: *īr* autem et *ūr* ante suffixa a consonante incipientia protrahuntur in *īr* et *ūr*, prorsus ut in *girbhīḥ*, *dhūrshu*, *a gir* et *dhur* (r. GRī, BHRI), eadem nisi fallor lege phonetica, qua in participiis *krānta, sānta*, et his similibus *a* breve radicis producitur in *ā*; complexu scilicet duarum consonarum, quarum prima liquida est, ad enunciationis difficultatem minuendam longas vocales flagitante. Radicis GRī in *gur* et *gul* mutatae vestigia in aliis quoque linguis deprehenduntur: Persicum enim خوردن, et Latinum *gula, glu-t-ire* cum ea cognata esse, nullus dubito: vid. POTT. *Etymol. Forschungen*, t. i. pag. 227.—Aliud ex vetusta lingua exemplum

¶ LV. 6. R.

radicis, vocali *rī* terminatae, quæ (ad analogiam radicum in *rī*) in syllaba reduplicata formæ intensivæ *ar* habet, est *ṝti*, unde *dardar*, h. 23, 15. De radice *ṝti*, in recentiore sermone interdum non in *gir* sed in *gil* diducta, vid. P. 8, 2, 20. 21. Vocabula it perinde ut hic præpositioni adverbialiter positæ subjungitur h. 30, 2; 33, 2; vices supplet pronominis cum *ulūkhala-sutānām* congruentis, *eshām* vel *eteshām*.

cf. बादबादे ८७३.
तर्क्षष्य २४५.
जंघनन् ४४२.२.

2. *adhishavaṇyā=ubhe adhishavaṇa-phalake*; designantur, nisi fallor, duæ trabes torcularis, quod ad exprimendum libaminis succum adhibetur. Vox ab *adhishavaṇa* (r. *su*, præf. *adhi*) derivata est; vid. P. 4, 4, 110.

3. Schol.: *yatra yasmin karmaṇi, nārī patnī, apachyavāṁ ṣālāyā nṛgamanam, upachyavāṁ cha ṣālā-prāptim cha, sīkshate abhyāsāṁ karoti*, etc. *Dicamus* *guru* *santam.* *Vera nārī partam con-*
caran torcularis designari potest, similis metaphoro, quia
partes architectonicas
concurvas cordas vocant
et Romanī vera metatris

35. 4. *manthām=āśira-mathana-hetum manthānam*; conf. *panthām* pro *panthānam*, h. 24,
8. STEVENSON.: 'Wherever the Brahmins, to churn out the sacred fire, bind the
churn-staff as a horseman binds his horse, there come, &c.'

5. *cf. Nir. 17, 28. 4, 83, 6. 2. एवं दो रोगों लेपिदि इन परां त्रिविना* vid. ४३, ६, २.

6. Schol.: *uta api cha, he Vanaspate, ulūkhala-rūpa vṛiksha, te agram it, tava pu-*
rata eva vāto vivāti sma, *tvaropeta-musala-prahārair vāyur viṣeṣheṇa prasaratī khalu.* STEVENSON.: 'Truly, forest-produced mortar, the wind caused by the operation of the pestle spreads abroad about thy mouth; therefore prepare the moonplant juice for Indra for his drinking.'— *pātave*, vid. ad h. 24, 8.

7. [Nir. 9, 36.] *āyājī=sarvato yajna-sādhane.—vijarbhituḥ*, a sing. *vijarbhit*, forma intensiva r. *BH̄Rī* pro *H̄Rī*; schol.: *viṣeṣheṇa punah punar vihāram kurutuḥ.—bapsatā=bhakshayantu*; a r. *BHAS*, quæ cum præfixa reduplicatione (*babhas*) contrahitur in *baps*, eodem modo, quo a r. *GHAS* deducitur *jaksh*, contractum ex *jaghas*; vid. P. 6, 4, 100. Reduplicatio litteram *n* in terminacione participii inseri vetat: vid. P. 7, 1, 78.

8. *rishvau=darṣanīyau*;— *rishvebhīḥ=darṣanīyaiḥ*. Vid. ad h. 25, 9.

9. Schol.: *he ṛitvig-viṣeṣha, Hariṣchandra-devatā-pakshe, he Hariṣchandra, iti vā. chamoḥ somasya bhakshyatva-sampādakayor adhishavaṇa-phalakayoh, ḍiṣṭam abhi-*
shava-rāhityena avaṣiṣṭam somam, udbhara sakaṭasya upari hara; somam abhishutam
somam pavitre daṣṭā-pavitre āṣṭja āṇīya prakshipo. prakshepe sati, avaṣiṣṭam somam
gos tvachi āṇāduhe charmaṇi adhinidhehi adhyāropya sthāpaya. STEVENSON.: 'O (Harichandra), after the sacrificers have eaten their portion, place the left moonplants (on a cart), and carefully cast them away, since they have been rendered sacred (by being placed on the sacrificial grass), but previously put them carefully up in a bull's skin.' Libaminis colo purificandi frequens fit mentio. *Sāmar. Ārch.* 6, 2, 3 (ex *Rigv. Sanh.* viii, 1, § 8): *advaryo, adribhīḥ sutām somam pavitra āṇaya, punāhi Indrāya*

२१. वा॒ त्री॑ प्रकृ॒ सी॒ त्

pātave, 'sacerdos! lapidibus paratum libamen colo infunde; purifica illud Indras ad bibendum.' Ibid. 6, 1, 4: *asarji rathyo yathā pavitre chamvoḥ sutah, 'in colum dimissus est, liquor in patinis paratus, currum trahens velut equus.'* Cuinam usui inserviat pellis vaccina, haud satis intelligo: crediderim tamen, eam quoque in percolando libamine adhibitam esse. Conf. VII, II, § 5: *pavute haryato harir griñāno Jamadagninā, hinvāno gor adhi tvachi, 'purificatus est diis destinatus limpidus liquor, commendatus a Jamadagni, injectus vaccae pelli.'* (Schol.: *haryataḥ devān kāmayamāno harir harita-varṇaḥ, kiṁ cha gos tvachi ānaḍuhe charmaṇi hinvānah preryamānah sa somaḥ Jamadagninā mantra-drashṭrā rishiṇā griñānah stūyamānah san, pavate daśā-pavitrena pūto bhavati; yadvā pātrāṇi abhigachhati.*) VII, II, § 12: *esha somo udhi tvachi garām krīlati adribhiḥ, Indram madāya johuval, 'istud libamen in pelle vaccarum ludit cum lapidibus; Indram ad gaudia vocat.'* (Schol.: *esha añṣu-rūpaḥ somaḥ [liquor nondum expressus, adhuc in plantis latens?] garām tvachi ānaḍuha-charmaṇi, adhi-śabda upari-artha-dyotakaḥ, charmaṇi upari, adribhir grāvabhiḥ saha krīdati abhishavāya sankridate; etena tatkāle Indra-vishayān stutiṁ kurvanti, iti avagamyate.*)

पाठ्यन् २.

XXIX.

1. fn 1. 25. hymn. 26. Hymnus in INDRAM. Auctor ŚUNAHĀEPAS (vid. pag. lv.).] Metrum pankti.

2. 48, 14. vnr. ix. 2. śiprin=śobhana-hanū-yukta; 'śipre hanū nāsike vā,' iti Yāskah. — śachīvah=śak-tinan. Vid. ad harivah, h. 3, 2, 3.— Ad tava dañsanā, quod karma-viñesho 'nugraha-rūpaḥ explicat, scholiastes subintelligit verba sarvadā vartate.

3. mithūdriṣā=paraspara-sangatatvena dṛisyamāne Yama-dūtyau. Hanc scholiastes explicationem in interpretatione mea sequutus sum. Sed postea scholiastes activam vim voci tribuit, mithunatayā yuga-rūpena paṣyata, iti mithūdriṣā, kvip cha (P. 3, 2, 76) iti dṛiṣeh kartari kvip. Unde STEVENSON.: 'Let Yama's two female messengers, who look in each other's faces, lulled in eternal slumbers, sleep on without awaking.'— sastām=nidrām prāpnutām, r. sas 'dormire;' conf. II, II, § 12: sindhavaḥ -- asasanta ajarāḥ, 'fluvii, soporis et senii expertes.'

त्थो-शस्सन्तं प्राजराः 2,2,12.2.

5. mṛīṇa=māraya, r. Mṛīṇ, Græcum μάραμι. Conf. Sāmav. Ārch. I, 8, 8: sanād ५. १८.७. Agne mṛīṇasi yātudhānān na tvā rakshānsi pṛitanāsu jīgvyuḥ. Vid. ad h. 16, 9. Totum versum nostrum sic illustrat scholiastes: amuyā anayā 'smābhīḥ śrūyamāṇayā pāpayā nindā-rūpayā vāchā, nuvantām stuvantum apakīrtim prakaṭayantam, iti arthaḥ; tādṛiṣām gardabhaṁ gardabha-samāna-vairiṇam sammīṇa samyag māraya. yathā gardabhaḥ śrotum aşakyam parusham̄ śabdām karoti, tathā ṣatrur api.

6. patāti=patatu; optativus, let. Vid. ad h. 17, 1. Parum sibi constat scholiastes in hac verbi forma interpretanda. III, VI, § 9: kshetrasya patinā [vid. P. 1, 4, 9] + ४.४.१४. vayaṁ hiteneva yajāmasi, gām aṣṭram poshayitnyā, sa no mṛīlāti idriṣe, 'campi domino favente, nos sacrificamus, vaccam et equum nutritre: is nobis propitius sit ad hanc ceremoniam perficiendam;' schol.: no 'smān, idriṣe ukta-lakṣaṇe dhane dātavye sati,

mṛilāti sukhayati. — kundrināchya=kuṭila-gatyā. STEVENSON.: 'The propitious wind coming from the forests, by its winding path, spreads itself abroad on every side.'

पूर्वात् 7. parikroṣam=asmad-vishaye sarvata ākroṣa-kartāram.— jambhaya=māraya. Conf. *Vājas. Sanh. 9, 16:* *jambhayanto hi vṛikām Rakshānsi sanemi asmad yuvayan amīrāḥ,* *'dii enim, necantes lupum et Rakshases, omnino a nobis removento morbos.'* — *kṛika-dāśvam=asmad-vishaya hiñsā-pradām ṣatrum,* compositum ex *kṛika* et r. *dāś;* ad littē-
रूपं गो भवतु नाजिनो हृषेष्ठु *देखताता मित्रवः नः द.* *Salute nobis sunt dñe*
ram, 'jugulum percutientem.'

140. 3.1.134 R.

XXX.

Hymnus in INDRAM, vv. 1-16, in AŚVINOS, vv. 17-19, et in AURORAM, vv. 20-22.
Auctor SUNAHSEPAS (vid. pag. lv.). Metrum, vv. 1-15 et 17-22 gāyatrī (vid. ad v. 11); v. 16 trishṭubh.

De mytho Sunahsepho cf. Pâm.

I 61. 62. praeceps 62. 20. Sall.

R.

1. *sinche=sinchāmahe, tarpayāmaḥ; vyatyayena ekavachanāḥ.* — *kṛivih* i. q. *kūpah,* Nigh. 3, 23. Est Latinum *scrobs* sive *scrobis.* STEVENSON.: 'as (the clouds pour their waters) into the wells and cisterns.'

2. *samāśirām=samīchīnena āśirākhyena ḫrapaṇa-dravyeṇa upetānāṁ somānām.* Vid. ad h. 5, 5 et 23, 1. — *āriyate=āgachhati, r. ri,* 'fluere,' Græcum *πέιω.*

3. *enā pro ena, vel seriore anena, instrumentalis pronominis a.* Vid. ad h. 6, 4.

24. 2. 1. 18.

4. *samatasi=samyak sātatyena prāpnoshi; r. अत्, sātatyā-gamane.— garbhadhim=garbha-dhāriṇīm kapotīm;* vox similiter formata ut *jaladhi, udadhi, ishudhi,* etc. (P. 3, 2, 93): quarum analogiæ consentaneum foret, vocabulo *garbhadhi* non animal sed locum designatum credere. Fortassis 'nidum' significat. Avis nidum petentis imagine haud raro utuntur veteres Indorum poete; vid. h. 33, 2.

5. *girvāhaḥ=gīrbhir uhyamāna, ex gir et r. वा न.* — *sūnṛitā=priya-satya-rūpā.*

7. [Vājas. Sanh. 11, 14.] *tavastaram=atiṣayena baliṇam.* Conf. *tavastamā*, h. 109, 5. Terminationes comparativi et superlativi mero substantivo *tavaś* (i. q. *bala*, Nigh. 2, 9) subjunctas vides, nullo interveniente suffixo, quo ex substantivo fieret adjективum. Conf. P. 5, 3, 65.

7.5.2.121.

8. *ṣravat, secundum scholiasten optativus; gamat vel optativus vel aoristus.*

9. *pratnasya okasaḥ, verte: 'ex antiquo domicilio,' i. e. de cœlo.— tuvipratim* scholiastes compositum esse putat ex *tuvi*, 'multus,' et prepositione *prati*, vice nominis *pratigantṛi* posita: vertit enim, *tuvinām bahūnām pratigantāram.* — *huve* in fine versus pro *juhuve* dictum est: scholiastes laudat observationem P. 7, 4, 78, ubi de reduplicatione verborum tertiae classis, a poetis antiquis interdum neglecta, sermo est.

Let Landet 7. 14.92 et
2. 2. 11.

त्रावावहा॒ त्रावा॑ शान्ता॒ ४० मिला॑ अजेहु॑
अजान्तरेण॑ संत्रावावहा॑ सञ्जात् विनाराजेवति, vid. R.

10. viśvarā-sarvā-varāṇīja.
ācāsmakē, prāstajāmaka. vass nūsakētchis. R.

11. Metrum hujus versus et scholiastes et auctor indicis in Rigvedam volunt esse *pāda-nivrit gāyatrī*, quod ter septenis syllabis absolutitur, singulis tribus, quae metrum *gāyatrī* dictum constituunt, partibus una syllaba diminutis. Vid. COLEBR. *Miscell. Ess.* t. II. pag. 152. HALĀYUDHAS in PINGALAM de metris lib. 3 : NYŪNĀDHIKENA EKENA NIVRID-BIURIJAU, chaturvīñṣati-aksharā *gāyatrī*, ekena akshareṇa nyūnena sā nivrid, iti viśeṣha-sanjnām labhate, etc. (Cod. Colebr. 273, fol. 20 v.) Qua ratione mihi hujusmodi versuum numeri computandi esse videantur, monui ad h. 1, 8. Conf. h. 7, 9.

५. दृष्टिका: नम् एत दृष्टि।
क्रात्मा: genit. act. vtr. 733. R.
सोमपातन् नम् 477. R.

soma-pāvnām, vid. ad h. 5, 5.— *sipriññām=dirghābhyaṁ hanubhyām nāsikābhyaṁ vā yuktānām gavām samūhas tvat-prasādād astu, iti feshah.* Vide, annon genitivi cum verbis *astu* et *kṛṇu* in proximo versu conjungi possint, hoc modo: 'Libaminis potor, amice, teliger! nobis, lēto ore præditis [?], potum sacrum bibentibus, amicis tuis, ita illud esto, et ita fac, ut optamus, tui sacrificii causa.'

13. *revatīḥ* pro *revatyāḥ*, P. 6, 1, 106; vaccæ 'opulentæ', i. e. lacte abundantes, et *tūvi-vājāḥ*, 'robustæ' sunto nobis, quibus nos, *kshumantaḥ*, 'cibo instructi,' gaudeamus, Indram lætitiae participem habentes. Schol. : *saha mādayati, iti sadha-mādaḥ*, conf. P. 6, 3, 96. Ut *saha* et *sadha*, ita apud Græcos sibi respondent ḥpa et ḥauā, ḥc et ḥāsasa.— *kshumantaḥ*, a substantivo *kshu*, quod apud YASAKAM inter *anna-nāmāni* occurrit, Nigh. 2, 7. DEVAR. duo affert exempla, *tvam vājasya kshumato rāya īśihe, et ā tū na Indra kshumantam.*

2. v. 1. 61. R.

VIH. 14 शन्नानहो नहत्त
= agnīn nahjān ban.
dānījān avān natja.
tana nahjata bad.
nantu (rū) ratē. R.

14. *tvāvān*, vid. ad h. 8, 9.— *tmanā* pro *ātmanā*, vid. P. 6, 4, 141, et JAIMINIS apud COLEBR. *Miscell. Ess.* t. I. pag. 316.— *dhṛishṇav iyānah*, vid. ad h. 2, 1, 1.— *iyānah=asmābhīr yāchyamānah*, partic. præter. pass. r. I; conf. *jajnānah*, h. 12, 3.— *ā-riṇoh*, scholiastes imperfectum r. R esse putat, augmento rejecto, et terminazione secundæ personæ sensu tertiaræ usurpata: verit enim, *stoṭriñām anugrahāya tad-abhīṣṭam artham āṇīya prakshipatu.* Tum pergit, verba *aksham na chakryoh* illustrare: *rathasya chakrayor yathā aksham prakshipanti, tadvat.* Scholiastæ mentem recte, opinor, expressit STEVENSONUS: 'O courageous Indra, when we ourselves have obtained the favour of a god like thee, we entreat next for the chanters of thy praises, that thou wouldst cause blessings to come round to them, with the same certainty that the wheel revolves round the axle.' Sed vide, annon lingua indoli et solito vocum sensu melius consulatur si sic interpretetur: 'deus talis, qualis tu, conciliatus a me est; horrende! laudatus, cultoribus vota promovere velis, currunt velut duabus rotis.' Conf. VII, v, § 5: *kratvā ṣubhrebhir akshabhir riṇor apa vrajam divuh*, 'efficiātu tuā et fulgidis vehiculis removere velis caliginem de cælo.' (Schol.: *akshabhiḥ=akshaiḥ*; *apa-riṇoh=apagamaya*; *vrajam=andhakāra-samūham*.)— *chakryoh* scholiastes monet esse e *chakriyoh* contractum, quod archaismo pro *chakrayoh* positum sit: suspicor, contractionem illam diasceuastæ vel scribæ deberi, quum versus mensura ostendat, vocem tribus syllabis a poeta enunciata esse.

15. Schol.: *yad duvo dhanām kāmitārtha-rūpum ā stotribhir īptavyam asti, tam*

kāmāṁ jaritīṇāṁ anugrahāya ā ḥinoh āniya prakshipasi. STEVENSON.: ‘O performer of a hundred sacrifices, thou bringest round the desired wealth for the delight of the singers of thy praises, as the wheel is carried round by the motion of the cart.’ Utrumque ā cum verbo ḥinoh conjugere præfero, hoc sensu: *promove, si qua pompa (duvah, vid. h. 4, 5; 14, 1) tibi fit, promove vota cultorum, currum velut, intentis viribus.* Exempla quædam hujus usus prepositionis, loco verbi compositi repetitæ, concessi in Rīgv. Spec. pag. 21. Eadem structura sœpe utitur HOMERUS, e. g. Il. σ, 419; Od. ε, 265-267; vid. KUEHNER, *Ausf. Gram. der Gr. Spr.* t. II. pag. 314. Simili libertate GOETHIUS: *Vernunft fängt wieder an zu sprechen, und Hoffnung wieder an zu glühn.*

16. *propruthadbhiḥ = ghāsa-bhakshana-anantara-bhāvinam oshtha-sabdam kurvad-*
bhiḥ; forma intensiva r. PROTH, stirpis vocali preter senioris linguae consuetudinem correpta. Dāngarāvān - Karmavān: Subst. dāntanā secundum schol. art. i. q. dāngarāvān ad 31. et 32. R. quod apud jētānā inter Karmavānām legitur. R.

18. *samūna-yojanah = tulya-yojanah, yuvayor dvayor eka-ratha-ārūḍhatvād ubhayār-thām sakṛid eva yuṣyate.* — *samudre = antarikshe; conf. Nigh. I, 3.* — *iyate = gachhati,*
r. I. Conf. III, VIII, § 17: sañsthe yad Agna iyase rayinām, ‘quando ad locum divitiarum proficisceris, Agnis!'

19. *aghnyasya i. q. ahanyasya, ut ghnanti pro hananti;* secundum scholiasten ex *aghna*, suffixo -ya, de quo vid. P. 5, 1, 67. — *yemathuh*, ‘direxistis, duxistis.’

20. *kadha-priye = stuti-priye, conf. h. 38, 1.* — *nakshase = prāpnoshi;* conf. *Sāmar. Arch.* 1, 5, 3: *Agnim nakshantu no giraḥ.*

21. *te = tava svarūpam*, schol. Possitne genitivus a verbo sentiendi pendere? — *ā antāt- samipar-*
amanmahi pro amanyāmahi, ut h. 24, 1 et 26, 8 manāmahe pro manyāmahe. — *aṣve = jantā, & povoāt-*
vjāpana-śile.

22. *तात्त्वा य. १६. ८. ७. १३७. २.*

XXXI.

Hymnus in AGNIM. Auctor HIRĀNYASTŪYAS, ANGIRASIS filius. Metrum, vv. 1-7, 9-15, et 17 *trishṭubh*; vv. 8, 16, et 18 *jagatī*.

1. [Vājas. Sanh. 34, 12.] Schol.: *he Agne, tvam prathumah ādyah Āngirasānām ṛishiṇām sarvesham janakatvāt tādṛiṣo 'ngiro-nāmaka ṛishir abhavaḥ; tathā svayam̄ devo bhūtvā devānām unyeshām śivāḥ śobhanaḥ sakha abhavaḥ.* — *vidmanāpasah = jnānenā vjāpnuvānāḥ jnāta-karmāṇo vā;* nempe *vidmanāni apānsi yeshām, te vidmanāpasah.* Longam vocalem scholiastes ex P. 7, 3, 137 illustrat. Licetne vocem in dua vocabula resolvere, et *vidmanā apasah* ‘cum scientia agentes, scienti operantes,’ vertere? Et instrumentalis *vidmanā*, et nominativus pluralis *apasah* separatim occurunt, h. 110, 6; 71, 3. Conf. h. 111, 1. *Udit. Or. 2. 18.*

on ranah schol. non explicat, in interpretatio eius clari sit verbis:
ranor̄ apī dīvīnātīs-ādānārtām, gen. nisi ad ranah procedens et
secundū: hermētīchii positione respiciunt, indicare violenter.

ten Janajē sa nō dāt legisse. R.

2. *Angirastamah*=*atiṣayena* *Angirā* *bhūtvā*.— *katidhāchit*=*katibhīḥ* *prakāraih* *svaratra*.— *sayuh*=*sayānah*.— *āyave*=*manushyārtham*, conf. *Nigh.* 2, 3.

mātariṣvane. YĀSKA_s, Nir. 7, 26: *mātariṣvā vāyur*; *mātari antarikṣhe ṣvasiti*, *mātari āśvanīti*, *iti vā*. Priorem derivationem scholiastes p̄etulit: *nirmāṇana-hetutvūt mātū antarikṣham*; *tatra ṣvasiti*, *prāṇīti*, *iti mātariṣvā vāyuh*. Diversa est ŚĀNKARA_s sententia in schol. ad *Īśāvās.* v. 4: *mātari antarikṣhe ṣvayayati vardhate*, *gachhati iti vā vāyuh*, etc.— *sukratūyā* scholiastes pro *sukratūyayā*, instrumentalis nominis abstracti desiderativi *sukratūyā*, dictum putare videtur, quum *sobhanakarmeḥhayā* vertat. Tu vide, annon pro *sukratunā* positum sit (ut h. 23, 11 *dhrishṇuyā* pro *dhrishṇunā*, conf. P. 7, 1, 39), unde, si dativi *mātariṣvane* et *vivasvate* cum *āvirbhava* conjungantur, hunc sensum nuncisceremur: ‘Tu, Agnis! primus aeri, te colenti, manifestus esto cum efficaci vigore.’ Similis locus est 11, 11, § 12: *sa jāyamānūḥ parame vyomani āvir Agnir abhavan mātariṣvane*; *asya kravā samidhānasya majmanā pra dyāvū sochih prīthivī arochayat*.— *arejetām*, ‘contremiscebat,’ schol.: *bhyasate rejate*, *iti bhaya-vepānayor*, *iti Yāskah*.— *hotrī-vūrye=hotrī-varāṇa-yukte karmaṇi*, schol.; idem postea, *hotrā vriyate*, *iti hotrī-vūryo yajnah*. De vocali *ri* in *ūr* diducta, vid. P. 7, 1, 102; conf. adnot. ad h. 28, 1.— *asaghnoḥ* scholiastes putat esse imperfectum r. *SAGH* vel *SHAGH*, cui ‘feriendi, occidendi’ sensum tribuunt lexicographi.— *mahaḥ=pūjyān devān*, accus. plur. adjectivi *mah*. Eadem forma ponitur tanquam nominativus pluralis, h. 36, 3, et sēpissime tanquam genitivus sing., h. 6, 10; 19, 2, 3; 55, 3 etc.

4. *arāṣayah* = *śabdītavān asi*, ‘*puṇya-karmabhiḥ sādhyo dyu-loka*,’ iti *prakaṭitavān asi*. *pitroḥ* *śvātrena* = *arāṇyoḥ kshipra-mathanena*. Versus mensura ostendit, *pitroḥ* esse a poeta tribus syllabis (*pitaroḥ*) enunciatum, ut infra v. 9, et h. 113, 3 *svasroḥ* (*svasuroḥ*): conf. IIomerica *τατίπος*, *πατέρι* pro *πατρός*, *πατρὶ*. — *śvātrām* apud YĀSKAM inter *dhana-nāmāni* occurrit, *Nigh.* 2, 10; *Devar.* ad *Nigh.* 4, 2 *kshipra-nāma* esse dicit, hoc afferens exemplum: *śvātrum Agnir ariṇot* [*akriṇot?*] *jātavedāh*. — *ā tvā - - punar*, schol.: *tadānīm tvā arāṇyor utpannañi tvām, pūrvam vedēḥ pūrva-deśam ānayan, āhavaniyatvena sthāpitavantah*; *punah paśchāt uparam paśchima-deśam ānayan gārha- patya-rūpena dhāritavantah*, iti arthah.

५.८. लां विप्रासः सप्तिथा ५. *ekāyuḥ=mukhyānnah*.— *āvivāsasi=sarvataḥ prakāṣayasi*; sed in aliis locis ‘*कृदिन आविवासन्ति*’ *lendi*’ sensus inest voci; vid. h. 12, 9; 84, 9.

四

१२।७ अपत्तै बृजिनं
स्तेनमग्ने दुराध्यं।
अस्य सत्यते कृधी सु-
१.

6. *sakman*, pro *sakmani*, i.e. *sachanīye samavetum yogye*.— *vidathe*=*karmani*.— *piparshi*=*pūlayasi pūrayasi vā*, *sat-karma-anushtāna-yuktām karoshi*, *iti arthaḥ*.— *sūra-sātā*, pro *sūra-sātānu*, i. e. *sūrāḥ sumbhajanīye yuddhe*; vid. *Nigh.* 2,17.— *paritukmye*=*parito gantarye*, secundum scholiasten a r. T A K.— *samṛīta* scholiastes pro *mutila* locativi forma habet, ut *sūra-sātā*: *samṛīta, samyag yoddhum prāpte sati, tad-anugrahārtham bhūyasyaḥ praudhān pratipakṣīṇaḥ satrūn hāsi mārayasi*. In interpretatione niea, *dhana* ‘pugnam’ vertere ausus sum, nimium fortasse confidens iis, quae supra ad h. 7, 4 notata sunt.

Si temere conjectura testum rerum testore fit erat. अवास्तवः: scriptorium, longe
ita vixim: Tu, Agoris! manus coelum dominatum fecisti, Parvus autem bene-
fica maioribus beneficiis cumulans. R.

C O R R I G E N D A.

Pag. 1, vers. 2, <i>īdyāḥ</i>	lege <i>īdyah</i> .
— — — 3, prosapiam	— progeniem.
— 2, — 3, multos <i>adit</i>	— multos visitans.
— 3, — 2, animadvertisite	— animadvertisis.
— 5, — 1, <i>nostrum</i>	— nostrum.
— 6, — 7, exornantem	— visitantem.
— 10, — 6, hanc nubem	— illam nubem.
— 21, — 2, <i>tua facinora</i>	— tua facinora.
— 25, — 9, celebamus	— celebrare debemus.
— 26, — 4 et 5, दाव्वां	— दाव्वां.
— — — <i>dāvnāṁ</i>	— <i>dāvnāṁ</i> .
— 31, — 1, <i>Prātoḥ</i>	— <i>Prātah</i> .
— 35, — 20, Agnimque omnia	— Agnimque esse omnia.
— 36, — 24, <i>Rishi</i>	— <i>Rishi</i> .
— 44, — 13, facimus	— faciamus.
— 50, — 1, जयन्त	— जायन्त.
— 66, — 11, nosque alloquere	— nostram caussam age.
— 71, — 3, audio <i>sonum</i>	— auditur <i>sonus</i> .
— 73, — 5, cervi	— capreoli.
— 75, — 2, hostium	— <i>hostium</i> .
— 80, — 6, ... <i>vāśi</i>	— <i>vāśi</i> .
— 83, — 3, diluculis ceremonias	— diluculis sacrorum ceremonias.
— 93, — 6, <i>Vayo</i>	— <i>Vayah</i> .
— 98, — 1, ... <i>hishṭham</i>	— <i>hishṭham</i> .
— 109, — 6, <i>Naryam</i>	— <i>Naryam</i> .
— 118, — 1, umbilicus	— domicilium.
— 135, — 3, <i>sochiḥ</i>	— <i>sochiḥ</i> .
— 158, — 13, ... <i>sato</i>	— ... <i>sataḥ</i> .
— 177, — 3, <i>Sarasvati</i>	— <i>Sarasvatī</i> .
— 178, — 8, ... भिव्य	— भिव्य.
— 180, — 2, viris <i>divitias</i> indicans.	— hominum observator.
— 200, — 2, contiguus	— contiguus <i>factus</i> .
— 207, — 11, <i>vajam</i>	— <i>vājāṁ</i> .
— 231, — 17, servastis	— servatis.
— 235, — 13, <i>Saṣvat</i>	— <i>Saṣvat</i> .
— 260, — 4, निककु	— त्रिककु.
— — — 6, तर्	— तर्.
— — — 4, inimici hominis portas aperit	—	inimicos ab hominis <i>ipsum colentis</i>
		porta arcet.

A D N O T A T I O N E S.

— ix lin. 18, h. 3, 7. — h. 3, 3, 1.

LONDON:

Printed by J. L. Cox and Sons, 75, Great Queen Street,
Lincoln's-Inn Fields.

ORIENTAL TRANSLATION FUND

OF
GREAT BRITAIN AND IRELAND.

Patron:

HER MOST GRACIOUS MAJESTY
QUEEN VICTORIA.

Officers:

CHAIRMAN:

The Right Hon. Sir GORE OUSELEY, Bart., Vice-President R. A. S., F. R. S., &c. &c.

DEPUTY CHAIRMEN:

The Right Hon. the EARL of MUNSTER, Vice-President R. A. S., F. R. S., &c. &c.	The Right Hon. C. W. WILLIAMS WYNN, M. P., F. R. S., President R. A. S., &c. &c.
The Right Hon. Sir E. H. EAST, Bart., F. R. S., &c.	Sir G. T. STAUNTON, Bart., M. P., Vice-President R. A. S., F. R. S., &c. &c.
The Right Hon. Sir A. JOHNSTON, V.P.R.A.S., F.R.S., &c.	

AUDITOR — J. B. S. MORRITT, Esq., F. S. A.

TREASURER — The Right Hon. the EARL of MUNSTER.

SECRETARY — The Rev. JAMES REYNOLDS, M. R. A. S.

* * It is requested that those Individuals, or Institutions, who are willing to subscribe to the Oriental Translation Fund, will send their Names, addressed to "The Secretary, Royal Asiatic Society's House, No. 14, Grafton Street, Bond Street, London;" and inform him where their Subscriptions will be paid.

LIST OF WORKS

PRINTED FOR THE ORIENTAL TRANSLATION FUND,
AND SOLD BY W. H. ALLEN & CO., LEADENHALL STREET, LONDON.

SOLD ALSO BY M. DUPRAT, PARIS.

N.B. The Title-pages of all works printed for the Fund are ornamented with a Vignette, bearing the motto "Ex Orientis Lux."

1.

THE TRAVELS OF IBN BATUTA,
Translated from the abridged Arabic Manuscript Copies preserved in the
Public Library of Cambridge, with NOTES, illustrative of the History,
Geography, Botany, Antiquities, &c. occurring throughout the Work.
By the Rev. S. LEE, B.D., Regius Professor of Hebrew in the University of
Cambridge, &c. &c. In Demy Quarto; price £1.

6.

THE FORTUNATE UNION,
A Romance, translated from the Chinese Original, with Notes and Illustra-
tions; to which is added, a Chinese Tragedy.
By JOHN FRANCIS DAVIS, F.R.S., &c. Two Vols. Demy 8vo. 16s.

7.

YAKKUN NATTANNAWA,
A Cingalese Poem, descriptive of the Ceylon System of Demonology; to
which is appended, the Practices of a Capua or Devil Priest, as described
by a Buddhist: and KOIAN NATTANNAWA, a Cingalese Poem, descrip-
tive of the Characters assumed by Natives of Ceylon in a Masquerade.
Illustrated with Plates from Cingalese Designs.
Translated by JOHN CALLAWAY, late Missionary in Ceylon.
In Demy Octavo; 8s.

8.

THE ADVENTURES OF IIATIM TAI,
A Romance; translated from the Persian, by DUNCAN FORBES, M.A.
In Demy Quarto; 16s.

9.

THE LIFE OF SHEIKH MOHAMMED
ALI HAZIN,

Written by Himself: translated from two Persian Manuscripts, and illus-
trated with Notes explanatory of the History, Poetry, Geography, &c.
which therein occur.
By F. C. BELFOUR, M.A. Oxon. &c. &c.
In Demy Octavo; 10s. 6d.—For the Persian Text of this Work, see No. 15.

4.

HAN KOONG TSEW; or, THE SORROWS OF HAN,
A Chinese Tragedy, translated from the Original, with Notes, and a Specimen
of the Chinese Text. By JOHN FRANCIS DAVIS, F.R.S., &c.
In Demy Quarto; 5s.

5.

IIISTORY OF THE AFGHANS,
Translated from the Persian of Neamat Ullah. Parts I. and II.
By BERNHARD DORN, Ph. D., &c. In Demy Quarto; 14s. each.

10.
MEMOIRS OF A MALAYAN FAMILY,
Written by themselves; and translated from the Original,
By W. MARSDEN, F.R.S., &c. &c. In Demy Octavo; 2s. 6d.

11.
HISTORY OF THE WAR IN BOSNIA,
During the Years 1737-8 and 9.
Translated from the Turkish, by C. FRASER, Professor of German in the
Naval and Military Academy, Edinburgh. In Demy Octavo; 4s.

12.
THE MULFUZĀT TIMŪR; OR, AUTOBIOGRAPHICAL MEMOIRS OF THE MOGHUL EMPEROR TIMŪR;
Written in the Jagtay Turkey Language; turned into Persian, by Abū Tālib
Huassīnī; and translated into English,
By Major CHARLES STEWART, late Professor of Oriental Languages in
the Honourable East-India Company's College.
With a Map of Transoxania. In Demy Quarto; 12s.

13.
THE HISTORY OF VARTAN, AND OF THE BATTLE OF THE ARMENIANS;
Containing an account of the Religious Wars between the Persians and Armenians, by Elianus, Bishop of the Amadunians. Translated from the Armenian, by C. F. NEUMANN, Member of the Armeian Academy; the
Mehitaristes at St. Lazar, &c. &c. In Demy Quarto; 10s.

14.
THE LIFE OF HAFIZ UL MULK, HAFIZ REHMUT KHAN.
Written by his Son Nuwāb Muṣṭaḥ Khān Bahādar; and entitled
Gulistān-i-Rehmat.
Abridged and translated from the Persian, by CHARLES ELLIOTT, Esq.,
of the Bengal Civil Service. In Demy Octavo; 5s.

15.
THE LIFE OF SHEIKH MOHAMMED ALI HAZIN,
Written by himself; edited from two Persian Manuscripts, and noted with
their Various Readings, by F. C. BELPOUR, M.A. Oxon. &c. &c.
In Demy Octavo; 10s. 6d.
For the English Translation of this work, see No. 9.

16.
MISCELLANEOUS TRANSLATIONS FROM ORIENTAL LANGUAGES.

Volume the First. In Demy Octavo; 8s.
I. Notes of a Journey into the Interior of Northern Africa.—By Haji Ibn-ud-din Al-Aghwati. Translated from the Arabic, by W. B. Hodgson, Esq., late American Consul at Algiers, F.M.R.A.S.
II. Extracts from the Sakaa Thavan Saasteram, or Book of Fate.—Translated from the Tamul Language, by the Rev. Joseph Roberts, Cor. M.R.A.S.
III. The last days of Krishna and the Sons of Pandu, from the concluding Section of the Mahabharat. Translated from the Persian Version, made by Nekkeit Khan, in the time of the Emperor Akbar. By Major David Price.
IV. The Vedala Cadai, being the Tamul Version of a Collection of Ancient Tales in the Sanscrit Language: popularly known throughout India, and entitled the Vedala Panchavasati. Translated by B. G. Babington, M.D., F.R.S., M.R.A.S., M. Madras Lit. Soc., &c.
V. Indian Cookery, as practised and described by the Natives of the East. Translated by Sandford Arnot.

17.
THE ALGEBRA OF MOHAMMED BEN MUSA, ARABIC AND ENGLISH;
Edited and translated by PREDERIC ROSEN. In Demy Octavo; 10s.

18.
THE HISTORY OF THE MARITIME WARS OF THE TURKS;
Translated from the Turkish of Haji Khalifeli, by JAMES MITCHELL.
Part I. In Demy Quarto; 7s.

19.
TRANSLATIONS FROM THE CHINESE AND ARMENIAN,

By CHARLES F. NEUMANN. In Demy Octavo; 12s. 6d.
I. History of the Pirates who infested the China Sea from 1807 to 1810. Translated from the Chinese Original, with Notes and Illustrations.
II. The Catechism of the Shihans; or, the Laws and Regulations of the Priesthood of Buddha, in China. Translated from the Chinese Original, with Notes and Illustrations.
III. Vahram's Chronicle of the Armenian Kingdom in Cilicia, during the time of the Crusades. Translated from the Original Armenian, with Notes and Illustrations.

20 & 21.
THE GEOGRAPHICAL WORKS OF SA'DIK ISFAHA'NI; AND, A CRITICAL ESSAY ON VARIOUS MANUSCRIPT WORKS, ARABIC AND PERSIAN :

Translated by J. C., from Original Persian MSS. in the Collection of Sir WILLIAM OUSELEY, the Editor. Octavo; 10s.

22.
THE SHAH NAMEH OF THE PERSIAN POET FIRDAUSI;

Translated and Abridged in Prose and Verse, with Notes and Illustrations,
By JAMES ATKINSON, Esq.,
of the Honourable East-India Company's Bengal Medical Service.
Octavo; 10s.

23.
THE TEZKEREH AL VAKIAT; OR, PRIVATE MEMOIRS OF THE MOGHUL EMPEROR HUMAYUN.

Written in the Persian Language, by JOUCHER, a Confidential Domestic
of His Majesty.
Translated by Major CHARLES STEWART. Quarto; 10s.

24.
THE SIYAR-UL-MUTAKHERIN,
A History of the Mahomedan Power in India, during the last Century.
By MIR GHOLAM HUSSEIN-KHAN.
Revised from the Translation of Haji Mustafa, and Collated with the Persian
Original, by Lieut.-Colonel JOHN BRIGGS, M.R.A.S., &c. &c.
Vol. I. Octavo; 14s.

25.
HOEİ LAN KI; OR, L'HISTOIRE DU CERCLE DE CRAIE,

Drame en Prose et en Vers; traduit du Chinois, et accompagné de Notes,
Par STANISLAS JULIEN. Octavo; 7s.

26.
SAN KOKF TSOU RAN TO SETS; OU, APERCU GÉ'NERAL DES TROIS ROYAUMES.

Traduit de l'Original Japonais-Chinois, par M. J. KIAPROTH.
(Ouvrage accompagné de Cinque Carte.) Octavo; 15s.

27.
ANNALS OF THE TURKISH EMPIRE, FROM 1591 TO 1659 OF THE CHRISTIAN ERA;
Translated from the Turkish, by CHARLES FRASER.
Vol. I. Quarto; £1. 11s. 6d.

28.
RAGHUVANSA, KA'LIDA'SÆ CARMEN,
Sanskrit et Latin.
Edidit ADOLPHUS PRIDERICUS STENZLER. Quarto; £1. 1s.

29.

CUSTOMS AND MANNERS OF THE WOMEN OF PERSIA, AND THEIR DOMESTIC SUPERSTITIONS.

Translated from the Original Persian Manuscript, by JAMES ATKINSON, Esq., of the Illou. East-India Company's Bengal Medical Establishment.
Octavo; 5s.

30.

HISTORY OF THE EARLY KINGS OF PERSIA,
From Kaiomars, the first of the Peshdadian Dynasty, to the Conquest of
Irán by Alexander the Great.

Translated from the Original Persian of Mirkhond, entitled the Rauzat-us-safa, with Notes and Illustrations, by DAVID SHEA. Octavo; 10s.

31.

THE TUHFAT-UL-MUJAIIDIN;

A History of the First Settlement of the Mohammedans in Malabar, and of
their subsequent Struggles with the Portuguese.

Translated from the Arabic, by Lieut. M. ROWLANDSON.

Octavo; 5s.

32.

ALFIYYA,

Ou, La Quintessence de la Grammaire Arabe; Ouvrage de Djemal-ed-din
Mohammed, connu sous le nom d'EBN-MALEC.
Publié en Original, avec un Commentaire, par LE BARON SILVESTRE DE
SACY. Paris: Octavo; 8s.

33.

**NARRATIVE OF TRAVELS IN EUROPE, ASIA,
AND AFRICA,**

In the Seventeenth Century, by EVLIYA EFENDI.
Translated from the Turkish, by the RITTER JOSEPH VON HAMMER.
Part I. Quarto; 12s.

34.

A DESCRIPTION OF THE BURMESE EMPIRE;
Compiled chiefly from Native Documents, by the Rev. FATHER SANGER-
MANO; and Translated from his MS. by WILLIAM TANDY, D.D.
Rome: Quarto; 16s.

35.

**ESSAY ON THE ARCHITECTURE OF THE
HINDUS.**

By RA'M RA'Z, Native Judge and Magistrate at Bangalore.
With 48 Plates. Royal Quarto; £1. 11s. 6d.

36.

ANNALES DES EMPEREURS DU JAPON,

Traduites par M. ISAAC TITSINGH.
Ouvrage revu, complété et corrigé sur l'Original Japonais-Chinois, accompagné
de Notes, et précédé d'un Aperçu de l'Histoire Mythologique des Japonais,
par M. J. KLAPROTH. Quarto; £1. 10s.

37.

**MISCELLANEOUS TRANSLATIONS FROM
ORIENTAL LANGUAGES.**

Volume the Second. 7s.

CONTENTS:

I. A Genealogical Catalogue of the Kings of Armenia. By Prince Hubhoff. Translated
from the Armenian into the Russian Language, by Lazar Koornets. Translated from the
Russian into English, and compared with the Original Armenian Manuscript, by James
Glen, of Astrachan.

II. An Account of the Siege and Reduction of Chaitur; by the Emperor Akbar, from the
Akbar Namah of Shaikh Abul Faiz. Translated by Major David Price.

III. Short History of the Secret Motives which induced the deceased Alemdar, Mustafa
Pasha, and the Leaders of the Imperial Camp, to march from the city of Adrianople to
Constantinople; with the stratagems they employed in order to depose Sultan Mustafa,
and restore to the throne Sultan Selim the Martyr. In the year (of the Hegira) Twelve
Hundred and Twenty-two.

IV. The Ritual of the Buddhist Priesthood. Translated from the Original Pali work,
entitled Karmawakya, by the Rev. Benjamin Clough, C.M.R.A.S., Wesleyan Missionary,
Ceylon.

V. Translation of an Extract from a Horticultural Work, in Persian, by Baboo Radhakant
Deb, of Calcutta.

VI. Account of the Grand Festival, held by the Amir Timur, on the Plains of Kanch Gul,
or Mine of Roses, after his Return from Asia Minor, and the Defeat of Ildebrun Bayazid, or
Bajazet, A.H. 803. Translated from the Multuzar Timuri, or Life of Timur, written by
Himself, by Colonel Franklin.

38.

HARIVANSA;

Ou, Histoire de la Famille de Hari; Ouvrage formant un Appendice du
Mahabharata; et traduit sur l'Original Sanscrit, par M. A. LANGLOIS.
Deux Tomes. Quarto; £2. 16s.

39.

THE DIDASCALIA; OR, APOSTOLICAL CONSTITUTION OF THE ABYSSINIAN CHURCH.

Translated from the Ethiopic, by THOMAS P. PLATT, Esq., M.A.
Quarto; 10s.

40.

LES ADVENTURES DE KAMRUP,

Par Tahcen-uddin; traduites de l'Hindoustani par M. GARCIN DE TASSY,
Professor d'Hindoustani, &c. Paris: Octavo.

41.

**THE CHRONICLES OF RABBI JOSEPH BEN
JOSHUA-BEN MEIR, THE SPHARDI.**

Translated from the Hebrew, by C. H. F. BIALLOBLOTZKY.
In Two Vols. Deny Octavo; £1. 4s.

42.

**THE POLITICAL AND STATISTICAL HISTORY
OF GUJERAT.**

Translated from the Persian, by JAMES BIRD, Esq., M.R.A.S., P.R.G.S.
Octavo.

43.

**LE LIVRE DES RECOMPENSES ET DES
PEINES.**

Traduit du Chinois, par STANISLAS JULIEN, Membre de l'Institut.
Paris: Octavo; 12s.

44.

**HAJI KHALFÆ LEXICON ENCYCLOPÆDICUM
ET BIBLIOGRAPHICUM.**

Edidit GUSTAVUS FLUEGEL. Tomus Primus.
Leipzig: Quarto; £1. 10s.

45.

**CHRONIQUE D'ABOU-DJAFAAR MOHAMMED
TABARI.**

Traduit sur la Persane, par LOUIS DUBEUX. Première Livraison.
Paris: Quarto; 16s.

46.

LAILI' AND MAJNU'N;

A Poem. From the original Persian of Nazimi. By JAMES ATKINSON,
Esq. London: Octavo; 5s. 6d.

47.

**THE HISTORY OF THE TEMPLE OF
JERUSALEM.**

Translated from the Arabic of the Imám Jalal-addín al Sintí. With Notes and
Dissertations. By the Rev. JAMES REYNOLDS, B.A.
London: Octavo; 15s.

WORKS PRINTED FOR THE ORIENTAL TRANSLATION FUND.

48.

THE SA'NKHYA KA'RICA'; OR, MEMORIAL VERSES ON THE SA'NKHYA PHILOSOPHY;

Translated from the Sanscrit by H. T. COLEBROOKE, Esq.
Also, THE BHĀSHYA OR COMMENTARY OF GAURAPĀDA;
Translated and illustrated by an original Comment,
By H. H. WILSON, Esq., &c. &c. Oxford: Quarto; 10s. 6d.

49.

HISTOIRE DES SULTANS MAMLOUKS DE L'EGYPTE;

Écrite en Arabe par Taki-eddin-ahmed-Makrizi:
Traduite en Français, par M. QUATREME RE. Tome Premier.
Paris: Quarto; 10s. 6d.

50.

RIG VEDA SANHITA;

Sanskrit et Latiné.

Editit FREDERICK AUGUSTUS ROSEN, Ph. D. Quarto.

51.

KUMA'RĀ SAMBHAVA;

Sanskrit et Latiné.

Editit ADOLPHUS F. STENZLER. Quarto.

LIST OF WORKS IN THE PRESS.

Hajji Khalil's Bibliographical Dictionary; translated by Professor Gustavus Flügel. Vol. II.

This valuable Arabic work, which formed the ground-work of D'Herbelot's "Bibliothèque Orientale," contains accounts of upwards of 13,000 Arabic, Persian, and Turkish works, arranged Alphabetically.

The Divan of the Huzailis; translated by Professor Kosegarten.

This is a Collection of ancient Arabic Poems, similar to the Hammas. The Translation will be accompanied by the Arabic Text and Scholia.

Chronique d'Abou-djafar Mohammed Tabari; translated by M. Dubeux. Deuxième Livraison.

A highly-esteemed and very authentic History, written in Persian, containing Accounts of the Patriarchs, Prophets, Philosophers, of Mohammed and of the Khalifs.

The Ekhīf-i-Jelāly; a very celebrated Persian work on Ethics, composed in the first half of the 17th century of the Christian era; translated by W. F. Thompson, Esq., of the Hon. the East-India Company's Civil Service.

The Khatai Nameh; translated by Dr. Fleischer.

This curious Turkish work contains a description of China, with Accounts of its Government, Laws, &c. The Translation will be accompanied by the Original Text.

The Vishnu Purana; translated by Professor Wilson.

This is one of the Puranas of the Vishnava order. It is very full on the subject of the principal Votaries of Vishnu; and contains a copious Genealogy of Hindu Kings, and the Life of Krishna.

Makrizi's History of Egypt; translated by M. Quatremère. Liv. II.

An interesting portion of Makrizi's works, commencing with the fall of the descendants of Saladin.

Collection des Upanishats, extraits des Védas; traduits du Sanscrit en Français par L. Poley, Membre de la Société Asiatique de Paris.

The Upanishads are portions of the Vedas, and are considered as the principal source of the theology and metaphysics of the Brahmins.

LIST OF TRANSLATIONS PREPARING FOR PUBLICATION.

Class 1st.—THEOLOGY, ETHICS, and METAPHYSICS.

The Li-ki; translated by Professor Stanislas Julien.

This ancient Chinese work, which is attributed to Confucius, was the original Moral and Ceremonial Code of China, and is still the principal authority on those subjects in that Empire.

A Collation of the Syriac MSS. of the New Testament, both Nestorian and Jacobite, that are accessible in England, by the Rev. Professor Lee.

This Collation will include the Various Readings of the Syriac MSS. of the New Testament in the British Museum, and the Libraries at Oxford, Cambridge, &c.

The Dábistán; translated by the late David Shea, Esq., M.R.A.S.

This curious work contains a copious and truly interesting account of the Religious Tenets and Ceremonies of the Ancient Persians, the Hindus, and other religious sects of the East. "The discovery of this work," says Sir William Jones, "has cast a gleam of light on the primeval history of Iran, and of the human race, of which I had long dispaired, and which could hardly have dawned from any other quarter."—*Asiatic Researches*, Vol. II.

Class 2d.—HISTORY, GEOGRAPHY, and TRAVELS.

Kitáb-al-Yamíní, by Abú-Na'ar-Muhammad Ibn-al-Jabbár Al-Uthí. Translated by the Rev. James Reynolds, B.A.

This Arabic work, composed by a contemporary, contains a detailed and copious account of the conquests of Sultán Mahmúd of Ghuzzá, &c., and the successes of the Ghaznavides in Hindustán.

The Annals of Elias, Metropolitan of Niueis; translated by the Rev. Josiah Forshall, A.M.

This Syriac Chronicle contains Chronological Tables of the principal Dynasties of the World, brief Memoirs of the Patriarchs of the Nestorian Church, and notices of the most Remarkable Events in the East, from the Birth of our Saviour to the beginning of the Eleventh Century.

The Travels of Evliya Efendi; translated by Baron Hauner and Purgstall. Part II.

This Turkish work contains an account of the Travels of Evliya Efendi in all parts of the Turkish Empire, Turkistan, &c. in the middle of the Seventeenth Century.

The Nishán-i-Haidarí; translated by

This is a Persian History of the Mysore during the reigns of Haidar Ali Khán and his Son Tipú, from A.D. 1753 to 1798; written by Mir Husain Ali Khán, who was in the service of Tipú Sultan.

Ibn Khaldun's History of the Berbers; translated by the Rev. Professor Lee.

This is a most rare and valuable work, containing an account of the origin, progress, and decline of the Dynasties which governed the Northern Coast of Africa.

Ibn Kotiba's History of the Arabians; translated by Dr. J. H. Moeller.

This celebrated work contains the History of the Arabians from the time of Ismael the son of Abraham to near the end of the third century of the Mohammedan, or the ninth of the Christian era.

The Siyár-ul-Mutakherin of Mír Gholam Hussein-Khan; translated by Lieut.-Col. John Briggs. Vol. II.

This celebrated Persian work comprises the Annals of Hindostan from the time of the Emperor Aurungzebe to the administration of Warren Hastings in Bengal.

The great Geographical Work of Idrisi; translated by the Rev. G. C. Renouard, B.D.

This Arabic work was written A.D. 1153, to illustrate a large silver globe made for Roger, King of Sicily; and is divided into the seven climates described by the Greek geographers.

The Chronicle of Abulfat'h Ibn Abulhasan Alasmari; translated by the Rev. T. Jarrett, M.A.

This rare Arabic work, of which only one perfect copy is known to be in Europe, is a History of the Sanaritans from the Creation to the Middle of the Fourteenth Century.

An Historical Account of the Muhammadan Empire of Spain, by Ahmed Ibn Muhammad Al-nukári, translated from the Arabic by Señor P. de Gayangos, late Professor of Arabic at the Royal Atheneum, Madrid.

Class 3d.—BELLES-LETTRES, BIOGRAPHY, and PHILOLOGY.

Haft Paiker, an Historical Romance of Bahrám Gur; translated by the Right Hon. Sir Gore Ouseley, Bart.

This Persian Poem of Nazaní of Ganjeh contains the romantic history of Bahrám, the Fifth of the Sasanian Dynasty of Persian Kings.

Mihru-Mushterí; translated by the Right Hon. Sir Gore Ouseley, Bart.

This Persian Poem, of which an abridgment will be published, was composed by Muhammed Assar; and celebrates the friendship and adventures of Mihru and Mushterí, the sons of King Shápur and his Grand Vizier.

A Mythological, Historical, and Bibliographical Dictionary, alphabetically arranged, of the Hindu Deities, Kings, Heroes, &c., extracted chiefly from the Puránas; with notices of the principal works in Sanscrit Literature. By Professor Wilson.

The Siddhanta Kaumudi, or Sanscrit Grammar of Bhattoji Dikshita; translated by Professor Wilson.

This book is a preservation photocopy.
It was produced on Hammermill Laser Print natural white,
a 60 # book weight acid-free archival paper
which meets the requirements of
ANSI/NISO Z39.48-1992 (permanence of paper)

Preservation photocopying and binding
by
Acme Bookbinding
Charlestown, Massachusetts

1996

